IOANNIS FERNELII AMBIANI, ARCHIATRI, DOCTORIS PARISIENSIS

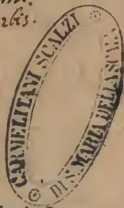
THERAPEVTICES VNIVERSALIS, SEV MEDENDI RATIONIS, libri septem.

Quam totius Medicinæ tertiam fecit partem, ad Praxim perutilem & necessariam.

Sanctæ Mariæ de Scala Urbis.

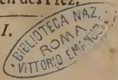

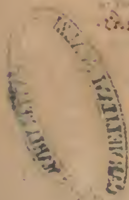

LVGDVNI,

Apud Thomam Soubron, & Moysen des Prez.

M. D. XCVII.

IO. FERNELII AMBIANI, THERAPEVTICES VNIVERSALIS, SEV MEDENDI RATIONIS, libri septem.

PRÆFATIO IN LIBRVM PRIMVM.

Naturæ legibus esse medicinæ leges consentaneas.

NIVERSA illa mundi natura, omnia cõtinens atque per singula meabilis, vt Solis & Lunæ reliquorũmque sydernm cursus & conuersiones, temporúmque vices & tempestatum commutationes atque Oceani æstus reciprocationésque moderatur: ita & hanc rerum immensitatem ordine certo & constantia regit immutabili. Nec verò tam sapienter & vniuersa gubernare & singula fouere posset, nisi diuina quadam mente architectatrice & conseruatrice vteretur: quæ consilio & recta ratione omnia prudenter administret & prouidenter tuetur. Hæc autem ipsius ratio, lex est naturæ, summa quippe vis insita in natura, qua administrantur omnia atque existunt & conseruantur singula: ceu imperium quoddam cui cuncta pareant & sine quo nec rerum natura nec mundus ipse cõsistat. At-

Vniuersi atque microcosmi easdẽ esse leges.

que hæc quidem lex vnà cum mũdo nata,è summa est mẽte Deiq. numine profecta. Nam, vt inquit Plato quũ Deorum sator mundum naturámq; conderet, huic simul leges fatales indixit. Iam verò quicquid aut animantium aut stirpium aut metallorũ genere continetur, inferiore hac mũdi regione comprehensum, id peculiari quoq. quadam natura (quæ sua est rei cuiúsq.) constat, quæ quod genuit, tuetur & regit. Hæc rursum peculiaris cuiúsq. natura, propria lege eáque stabili & rata ducitur, qua actiones omnes perficit, illáque tota est obediens & subiecta vniuersę naturæ, eiúsque propria lex summę legi, vt omnia vna quasi cõsensione & sympathia iussis supremæ legis obtemperent. Itaq. quicquid habet naturæ imperium, id perpetua cõstantia rectáque ratione & cõuenienti lege sustinetur. Hæc si ad nostram medicámque contemplationem referemus, quicquid in homine præter cognitionẽ & voluntatis arbitrium inest, id omne administratur naturæ legibus. Ad huius autẽ similitudinem effictum simulachrum quoddam est medicina, quæ naturæ legẽ semper intuens in eámq; defixa ad ipsius imitationẽ, studiũ & opus omne dirigit, vt homini firmam miniméque morbis obnoxiam valetudinem conseruet & tueatur, lapsam verò & affectam erigat & in integrum restituat, vitámque ipsam saluam& incolumem quam potest fieri longissimè producat. Illa quidem nata aut potius æterna, hæc verò scripta naturæ lex est: illa archetypus & primarium exemplar, hæc solida & expressa quædam est eius effigies. Has nulla vis humana, nulla regionum locorúmve mutatio, nulla temporum decursio peruertit, sed inuiolatæ, stabiles & omni seculorum æternitate immutabiles & perpetuæ manent. His vel inniti (quia mors omnibus communis) colla submittunt, qui omniũ gentium populos sibi subiicere & legibus abstringere cõtendunt. His imperatores summiq; reges parent, aut certè non impunè refragantur. Hæ legum omnium præstantissimæ, omnium gentium peræquè communes prorsus necessariæ & immutabiles. Quum igitur sit tanta earum necessitas, tanta præstantia, enitendum omnino vt integræ, puræ & castæ hauriantur è salubérrimis & purissimis naturæ fontibus: non eæ quidem arctæ & rigidæ, sed blandæ ac mites, quæ morbis grauiter afflictos erigant, recreent & reficiant: eos verò qui earum

Medicina ad naturæ imitationẽ efficta.

ope

ope medicinam sint facturi, magna dignitatis commendatione apud omnes extollant, fiantque tandem suasori honorificæ, morigero & obtemperanti frugiferæ, toti denique humano generi salutares.

Medici officium, & quæ artis præstantia. CAP. I.

MEDICI munus atq; officium est curare apposite ad sanandum. Non enim semper ægrotum sanitati restituit. Apposite autem curat qui citò, tutò & iucundè remedia confert. Medicus porrò remedia confert, non solùm vt naturæ minister, sed interdũ vt adiutor, interdum etiam vt opifex primarius. Est enim in plerisque ars natura præstantior: vt quæ non solùm naturam imitatur, sed & modò adiuuat, modò etiam superat, ac sæpe medendo plus quàm natura gerit. Etenim humanæ vitæ moderatrix natura, cũcta quàm optimè potest administrat, idq; assiduè molitur, vt corpus in extremam vsque vitæ periodum integra, aut quam saltem ortu accepit, sanitate conseruet: & si qua id fortè extrinsecus iniuria lacessitur, eam pro viribus propulset. Quecunque autem vel tuenda sanitate vel morbis profligandis rectè illa gerit, imitatur consilioq; dirigit medicina, vnam sanitatem scopum agendorum sibi proponens. Nonnunquã & morbi pertinacia impeditæ vel imbecillitate laboranti naturæ, adiutrix medicina fert opem, & mãca inchoatáque munera explet ac perficit, diuturnósque morbos plerumque breuiores facit. Quinetiam naturam interdum ea superat. Siquidem luxatos artus reponit, vulnerísque disiuncta labra adducit, & in aliis non paucis precipuam curationis partem administrat, quàm minimè natura aggredi potest. Quorsum quæso cõstituta hæc esset tot tantisq; maiorum vigiliis, nisi maius quiddam & excellentius quàm natura præstaret? Vt fabrica in auro, quæ naturalis est materia, opera magnifica & eximia insculpit superiora naturæ viribus, & architectura ex lignis & lapidibus ædes templáq; extruit, quę architectari natura nusquã possit: sic & medicina nõnulla maiora, interdũ & præstantiora gerit, quàm natura queat efficere. Nimirum quòd natura instinctu solo, medicina verò rerum ducatur cognitione ac intelligentia. Quùm igitur omnium quæ mundus habet

Plus interdũ medicus quàm natura præstat.

medicina perſpectas vires teneat, internoſcátque ſalutaria à peſtiferis, hæc quidē longè præuidet & declinat, illa conſectatur & inquirit, & ita tempeſtiuè adhibet, vt ſuis viribus exitiales alioqui morbos leniat faciátq. ſalutares, quos ſola natura nunquàm euicerit. Iam verò medicinę ſcopus ſanitas eſt. Hanc violatam reſtituit ſanatio, quæ modò natura ac ſponte, modò arte fit. Leuiores morbos ſola natura plerumque ſanat, idque per ſe nullo artis ſubſidio: grauiores ſæpius arte indigent, quos non ipſa per ſe, ſed adhibita curatione ſanat: nam quæ arte fit ſanatio, non niſi curatione perficitur. Eſt autem curatio, recta atque conueniēs remediorum vſurpatio. Remedia dicimus quæcunque corporis affectum præter naturam depellunt. Horum autem recta & conueniens eſt vſurpatio, quum idonea quantitate & modo rationéque congrua adhibentur, atque in his curatio omnis conſiſtit. Tria igitur ſunt quibus ars tota medendi conſtituitur: remedij genus, quantitas & vtendi ratio: quæ hoc libro accuratè perſequi conſilium eſt. Remedij genus vt planiùs cognoſci percipique poſſit, diſcernendum vnúmne an multa eſſe oporteat. Si vnū, ſimpléxne an compoſitum: ſi multa, ſimúlne omnia, an ſigillatim, & quo quęque ordine afferenda ſint. Atq. hæc recta cenſenda eſt methodus. Quantitas rectè deſignabitur ſi conſtet quàm validum remedium, quo gradu receſſus à mediocri, quo pondere, quoties & quandiu exhibendum ſit. Vtendi ratio explicat per quæ loca abigendus morbus eſt, cui ſedi adhibenda remedia, qua forma, quo morbi tēpore, quáve hora. Hæc igitur omnia noſſe oportet, vt conueniens fiat remediorum vſurpatio. Quum enim remedium conuenienti & quantitate & ratione adhibetur, arte curatio ſuccedit.

Propoſitum medicinæ.

Curatio quid.

Tria quib. medicina cōſtituitur.

Vtendi ratio.

De remedij inuentione. CAP. II.

Contrarijs morbus omnino abigēdus.

MORBVS omnis contrariis profligandus: contraria enim ſunt morborum remedia. Remedium eſt quod morbum depellit: quicquid autem morbum depellit, id illi vim infert: quod vim infert, contrarium eſt: omni ratione igitur remedium morbo cōtrariū eſſe neceſſe eſt, omnémque morbi depulſionem atque curationem contrariis perfici. Contraria multifariam dicuntur. Quæ non in qualitate

te solùm, verumetiam in quantitate, in numero, situ, in figura, in omni deniq; genere plurimùm distant, vt calidum & frigidum, humidum & siccum, durũ & molle, crassum & tenue, atque etiam magnum & paruum, multũ & paucum, altum & depressum contraria sunt, quæ propriè nuncupantur aduersa. Alia contraria sunt quæ priuantia appellantur, vt plenum & inane, integrum & corruptum, continuum & solutum. Quæcunque autem remedia contraria morbos remouere & valetudinem restituere possunt, in hæc tria genera retulerunt medicorum celeberrimi, quæ sunt medicamentum, chirurgia, diæta. Chirurgiam in aliud tractandi tempus reiecimus, medicamentorum alimentorúmq; vires hîc tradituri. Quæ morbis aduersa dicuntur, non in mediocritate quadam consistunt, sed ab hac in oppositum diuertunt. Quod enim mediocre est in medio extremorum positum, nunquam ad mediocritatem id traducet, quod vel extremum iam est, vel in extremum deuergit. Nam quum illa vel permistione vel contactu cõgrediuntur, mutua actione sese obtundunt, suasque vires remittunt, ac neutrũ omnino in alterius naturam, sed in medium quiddam facessit. Itaq; quod frigidum est, non temperatis, sed calidis duntaxat in temperiem reuocatur: quemadmodum quod tortuosum est, nisi in aduersum crebrò retorqueatur, rectũ vix euadet. Hoc autem in priuantibus multò euidentius existit, inter quæ quoniam medium nihil intercedit, non nisi contrariis curationẽ perficiunt. Rata igitur constansque manet curãdi lex per contraria. Arbitrantur plerique, medendi summam legem euerti, dum morbos quosdam audiunt remediis depelli similibus. At eiusmodi omnia morbo licet similia sint, eius tamen causæ primùm ac per se aduersantur, morbo autem ex accidenti: huncque tollunt non per se, sed sublata eius causa. Sic rheumbarbarum quamuis calidum febrem soluit, dum ipsius materiam expurgat. Et lassitudinem exercitatio lenit, quòd humorem per musculos effusum discutiat. Et vomitionem sedat vomitio, quæ proritantem humorem excutiat. Et dysenteriam purgatio leuat, noxia materia eius efficiente causa detracta. Ad eundem propemodum frigidæ larga perfusio conuulsionem (vt est apud Hippocratem) soluere putatur. Cæterùm non eiusmodi remedia hîc scrutamur, sed quæ primùm ac per se affectum

φαρμακευτικὴ, χειρουργικὴ καὶ διαιτητικὴ, partes medicinæ, quòd medicina, manu, & victu morbos depellant.

Morbos quosdã similibus abigi quomodo accipiẽdum.

Aph. 25. lib. 5.

ſummoueant. Sunt autem eiuſmodi omnia curando affe-ctui verè contraria. Itaque quum ſuum cuique morbo cõ-trarium ſit remedium, eadémque ſit contrariorum doctri-na, quot certè morborum, tot & remediorum genera ſunt conſtituenda. Vt igitur aliàs vnicus morbus eſt, iſque aut ſimplex aut compoſitus: aliàs multi exiſtunt modò impli-citi, modò diſiuncti: ita ſanè & remediũ aut vnũ eſt, idque vel ſimplex vel compoſitum, aut multa exiſtunt vel diſiun-cta vel implicita. Hæc ſumma remediorum genera ex vno ſimplicique fluxerũt. Nam vt vnũ multis, ita ſimplex com-poſito prius exiſtit. Quocirca vt ea rectè conſtituãtur, ſim-plicia enumeranda ſunt, & in primis inueſtigandi colligen-dique ſimplices omnes affectus præter naturã, quicunque vel in corpore vel in humoribus aliiſve contentis ſubſiſtũt.

Partis ſimilaris morbi. Partis quidem ſimilaris vitia & ſimplices affectus contra naturam ſunt, intemperies calida aut frigida, humida aut ſicca. Ad hæc ſubſtantiæ laxitas & mollitudo: deinde cor-ruptio atque putredo. Eadem vitia in humoribus quoque atque in cæteris contentis inſunt, maximè verò intẽperies & corruptio. Præter hæc quoque immodica exuperantia, qualis in plethora, turbulenta agitatio atque defluxio, craſ-ſities atq; tenuitas, durities & mollities, lentor ſeu tenaci-tas & acrimonia. Hæc enim quoties à naturæ modo lon-giùs abſunt, vitioſa & præter naturam cenſeri debent.

Organici morbi. In-ſtrumentorum verò vitia, quæ quidem medicamentis e-mendari poſſunt, numerari ſolent: meatuum lenitas & a-ſperitas, anguſtia ſeu coarctatio, & amplitudo ſeu dilatatio, denſitas & raritas, occluſio & apertio. Nam cætera quæ vel in figura vel in numero vel in magnitudine fieri tradũtur, aut ex enumeratis humorũ vitiis obtigerunt, aut certè chi-rurgiam expoſtulant, quemadmodum & continui ſolutio affectus partis vtriuſque communis. Quare non alij ſim-plices & primi affectus præter naturam conſiſtunt in no-bis, quorum ſit per medicamentum curatio. Iam verò ſi his aduerſas medicamẽtorum vires perſcrutemur, ita quidem in medendi arte omnia inter ſe collata è regione reſpõde-re videbuntur, vt quot affectus contra naturam ſimplices, totidem exiſtant & medicamentorũ facultates, parque ſit affectuum atque remediorum numerus. Quod & alia diui-dẽdi ratione certiùs aliquando demonſtrabitur. Itaque in-tem-

temperiei calidæ contrauenit & opponitur medicamẽtum refrigerans, frigidæ calfaciens, humidæ exiccans, ſiccæ humectans. Humorum exagitationi ſedans & reprimens: defluxioni tum inhibens tum repellens. Exuperantiæ aduerſatur vacuans per vomitum, aluum, vterum, per vrinas & ſudores & quod per nares aut partẽ aliam attrahit: & quod per cutem reſoluit digeritque: craſſitiei τὸ λεπτυντικὸν attenuans: tenuitati τὸ παχυντικὸν incraſſans: duritiei τὸ μαλακτικὸν emolliens: mollitiei τὸ σκληρωτικὸν indurans: lentori τὸ ῥυπτικὸν καὶ τμητικὸν detergens & expurgans. Acrimoniæ τὸ ὑδατῶδες ἐμπλαστικὸν illinens & glutinoſum frigidum. Partium laxitati τὸ συντατικὸν contendens & corroborans. Corruptioni quod hanc inhibet alexiterium & alexipharmacum: putredini concoquens, ſuppurans & expurgans: quibus contraria ſunt venenatum & corrumpens & ſepticum. Meatuum læuitati repugnat τραχῦνον exaſperans, aſperitati λεῖον læuigans. Anguſtiæ dilatans, dilatationi coanguſtans ſeu adſtringens: denſitati ἀραιωτικὸν rarefaciens: raritati πυκνωτικὸν denſans: occluſioni ἀναστομωτικὸν aperiens: apertioni συνακτικὸν occludens. Continui ſolutioni & agglutinans & ſarcoticum & epuloticum: his autem contraria ſunt exulcerans, exedens, cauſticum & eſcharoticum. Omnes igitur ſimplices tum affectus præter naturam tum medicamentorum facultates ſummatim percenſuiſſe videor. Hæc generalis eſt remediorum pro affectuum varietate inueniendorum ratio atq; indicatio ſumma, è qua medicamentorum omnium tam ſimplicium quàm compoſitorum vires peti debent.

Cuiq. morbo ſuũ oppoſitum remedium.

Simplicis affectus, ſimplex curatio. CAP. III.

SIMPLEX affectus, ſimplici remedio, compoſitus compoſito propellendus. Qualis enim morbi, talis eſt & contrarij remedij conditio. Vt enim affectus alius ſimplex eſt, alius compoſitus vel implicitus: ita contrarium remedium aliàs ſimplex aliàs compoſitum, aut ex varijs implicitum ſit oportet. Itaque ſimplicis affectus ſimpliciſſima eſt per contrarium curatio. Cui perſpecta cognitáque ſit morbi natura, facilè ſit nulla adhuc arte, ſed communi quadam animi notione contrarium ipſi curando remediũ opponere. Nam

si vel corpus vel humor aliúdve contentum calidius euasit, cuius efficiens causa esse desierit, solis refrigerantibus ad mediocre temperatúmque remigrabit: si verò frigidius, solis calfacientibus, si humidius siccantibus, si siccius humectantibus: si quid denique humoris copia turget vacuantibus, si quidem inanitum est, replētibus. Eademq; ratione in cæteris, omnem exuperantiam contraria depellit exuperantia. At verò inter simplices illas & primas cæterarum quasi effectrices, quæ calida est intemperies pari tempore atque frigida discutitur. Licet enim caloris quàm frigoris maior sit efficacitas, illi tamen patientis corporis repugnātia magis obsistit: agēti frigori vt minus efficaci, ita & repugnantia minor occurrit, quò fit vt pari illa tempore suas efficientias exerceant effectusque compleant. At nihilominus tutior est ac mitior calidorum quàm frigidorum vsus. Nam frigida dum calorem præter naturam expugnare contendunt, insito pariter negotium facessunt: calida verò dum frigus propulsant, insitum pariter calorem exuscitant atque fouent. Sed & insitus corporis calor aduentitio quasi auxiliarius opitulatur, vt faciliùs ac mitiùs externum frigus excludat. Itaque frigida intemperies tutiùs ac mitiùs quàm calida tollitur. Id verò de recente ac leui audiēdum. Nam inueterata atque cōsummata frigida intemperies ægriùs multo quàm calida cedit remediis, quemadmodum extrema senectus insito calore destituta ac morti iam proxima, minus medicabilis est quàm hectica febris. Sicca quoque intemperies tardiùs omnino ac difficilius eximitur quàm humida. Si obscurior morbi species nondum tibi penitus cognita perspectáque est, huic ne properes remedia adhibere: sed rem totam naturæ committito. Natura enim proba ratione viuēdi adiuta & innixa, aut morbum profligabit, aut patefaciet & foras proferet. Incerta quippe medicatio & irrita, non nisi dispendio decernitur. Si quid fortè experiri cogeris, leue id esto, ne fiat in re ancipiti iactura grauis. Hæc quidem de affectu simplici ac solitario, cui nec causa nec graue vllum symptoma assistit. Nunc de affectu quem sua adhuc causa fouet ac continet.

Calidorū auxiliorū quàm frigidorum vsus tutior.

Quando curationē natura committere oportet.

De methodica & legitima curatione. CAP. IIII.

CAVSA omnis prius quàm affectus methodo recta excindi-

cindi & ſummoueri debet. Cauſa enim perſiſtente affectus manet, nec penitus euelli poteſt. Quòd ſi adnitaris, quantum huius demes, tantundem aſſidua & continens cauſa (nunquam enim naturalis quum ſit, ocioſa manet) proferet: atque licet affectus interdum leuior euadat, minimè tamen eius ſuccedit perfecta curatio. Quum recens affectus nulla adhuc firma ſtabilíque conſtitutione inhæreſcit, totus quidem ſublata cauſa plerumque diſperditur: at quum pars quædam eius genita iam eſt, pars quaſi ortu nouo cõtinenter additur, tum cauſæ ſublatio affectum non eximit. Quocirca cauſa primùm, genitus dein affectus ſummouendus: ita enim radicitus extirpabitur, nihil vt deinceps eius repullulet. Ergo & quum longior quædam continuatio ſeriéſque cauſarum exiſtit, in qua alia ex alia naſci & exiſtere, & omnes inter ſe aptæ connexæque videbũtur, ſuo quæque ordine demenda erit, ab ea curationis ducto exordio, quæ ortu prima, inueſtigatione verò poſtrema fuerit inuenta. Ab hac ſenſim ordinatímque ad cæteras, poſtremóque ad morbum progreſſus fiet, ſuo cuique obiecto contrario. Hæc non iam ſimplex, ſed methodica curatio eſt, quæ non ſolis remediis, ſed via vtendíque ratione completur. Hac vna maximè herbariis atque pharmacopœis, quibus etiam cognita eſt remediorum materia, medicus eſt præſtantior. Eſto exempli cauſa, impuri eiúſque calidioris alimenti vſu longo & immodico chylus acrior factus, qui dein neceſſitate & alterius penuria raptus in iecur, bilẽ multam vitioſóſque humores proferat, quorum poſtea fit in venis facilis corruptio ac putredo, quam proximè febris ſequatur ſuis comitata ſymptomatis. Conſtat ſanè neque febrem neque eius ſymptomata ſedari poſſe niſi vacuata putredine. Hanc verò fruſtra purgari, niſi quæ hanc gignit humorum colluuies emendetur: hanc emendari non poſſe quandiu chylus impurus è ventriculo affluet & impurius calidiúſq; alimentum ſuppeditabitur. Itaque niſi vrgentius quidpiam interpellet, primùm prohibendæ ſunt euidentes cauſæ quæcunque impurum chylum ingenerant, mox expurganda impura omnis colluuies quæ putredinis eſt materia, ac demum quæ his ex cauſis orta eſt humorum putredo vacuanda: ad poſtremum ſi quid caloris alieni vel in humoribus vel in ipſis partibus derelictum ſit, extinguendum. Quendam rur-

Vna curandi methodo medicus herbariis & pharmacopœis præſtat

ſum ſtatuamus moleſta cerebri deſtillatione vrgeri, quæ ex immodico excrementorum prouentu ſit orta: hic verò ex frigida humidáque cerebri intemperie, quam vel alimentorum refrigerantium vſus, vel gelidi cœli occurſus pepererit: conſtat ipſo ſtatim initio tum immutata victus ratione tum aliis quibuſcunque remediis corrigendam cerebri frigidam intemperiem, mox eximendum omnem excrementorum prouentum: ſic demum quæ ab hoc ſit deſtillationem protinus conquieſcere. Hac ratione ſimplicis omnis affectus curatio pro cauſarum ordine procedat. In connexis quoque aut conſequentibus, affectus omnes eo ſigillatim extirpentur ordine, quo ſibi ortu ſuccedunt. Affectus enim prior ſtatim initio eximatur neceſſe eſt, vt ſi crebrior ea deſtillatio tandem illabatur in ventriculum, cuius vitio tum nauſea orta, tum deiecta appetentia, tum impedita ſit concoctio, neque profectò nauſea tolli, neque appetentia, neque concoctio reſtitui poteſt, niſi expurgato ventriculo, prorſus verò expurgari nequit nõ antè inhibita deſtillatione, neque hæc inhiberi niſi vacuato cerebro ſublatáque frigida intemperie eius effectrice. Itaque niſi vrgentius quidpiã ſollicitet, primùm corrigenda frigidior cerebri intemperies, dein quicquid genitum eſt excremẽtì purgandũ eſt: ac ſi quid poſthac gigni cõtingat, id curſu naturali deriuandum in nares. his quum deſtillatio expurgata & auerſa fuerit, ventriculus omnino expurgandus, dum in eo nihil ſit reliquum, atque vaneſcant ſymptomata quæ laboranti erãt importuna. Hæc vtique vera eſt & exquiſita medendi ratio, ex cauſarum affectuumque ſerie ineunda. Affectus dico præter naturã qui vel in partibus ipſis vel in contentis inhærescunt, id eſt, vel morbos vel interiores eorũ cauſas. Horum quippe vitium quodque contrario oppugnandũ eſt. Symptomata verò inter hæc plerumque apparent interiecta, ſed quorum tamen propria non eſt curatio, neq; his contrariũ quicquam è regione obiicitur, quòd ſublatis affectibus ea protinus euaneſcant. Methodi atq; ordinis inuerſio nõ modò nihil ad curationẽ proficit, ſed & plerumq; morbũ conduplicat. Quum enim perſiſtente cauſa de morbo nonnihil ſubtrahitur, licet tũ fortaſſe ſibi æger nonnihil leuatus eſſe videatur, mox tamen pari ferocitate morbus repetit, atque etiam interdũ maiore: vt quum collectà fluxio calidis vehemen-

hementérque dissoluentibus discutitur, quæ irruenti causæ motum vehementiorem afferũt & agitant. Atque hæc quidem methodus in causarũ ordine: quæ verò in implicitis & compositis affectibus tenenda deinceps monstrabitur.

Quum multi morbi insunt, quænam curandi methodus.

CAP. V.

QVVM disiuncti & disparati morbi in corpore consistunt, suam quisque seorsùm medendi rationem obtineat. Qui ita sedibus longè distant, vt vnicuique sua possint remedia cæteris intactis adhiberi possunt ij & sigillatim & pariter omnes curari, minimúmque refert cui primùm propria remedia decernas. Impliciti verò atque compositi non nisi methodo ac ratione summa eximi possunt. Nam implicìti quoniam tam vicinis partibus insident, vt communiter ipsarum functiones impediant, vix propriam seorsum curationem habent. Multo magis est compositorum implicita sanatio. Etenim quum vni eidémque particulæ penitus inhæreseant, & in vnum quasi conflati coëant, quodcunque remedium vnum quempiam, idem cæteros quoque pariter attinget. Quum igitur neque compositis neque implicitis, singulis liceat propria seorsum accommodare remedia: quúmque omnium curatio eodem tempore probè administrari nequeat, methodus omnino adhibenda in primis est, quæ suum cuique ordinē præstituat, & quid primo, quid secundo, quid denique tertio quartóve loco sit sanandum. Porrò autem ita variè concurrētibus morbis accidit interdum vt omnino consentiant, quum vnius curatio alteri sanando conducit, aut nihil saltem obest: interdũ dissentiant, quum vtriusuis curatio alteri incommodat morámque affert: nonnunquam verò partim consentiant partim dissentiant, atque eatenus vnius curatio alteri & prodest & obest. Implicitos morbos atque compositos qui aut cōgruunt aut minimè dissentiũt, & simul & seorsum sanare licet: quúmque id seorsum fit, ab vtrouis incipere conceditur: vt si oculus suffusione & albugine teneatur implicitis affectibus, & quorũ proximæ sunt sedes, potest suffusio acu deprimi perstante albugine, potest & albugo deleri permanente suffusione, possũt & illæ si videatur pariter eximi. Similiter si ic-

Impliciti & compositi morbi si congruant, quænam curandi ratio tenenda.

cur frigida intemperie ſimúlque obſtructione ſimplici tenetur, ex quarum permiſtione compoſitus eſt morbus, intemperiem medicamentis emendare licet, quæ obſtructionem nec expediant nec geminent: & hanc quoque expedire intemperie remanente: licet & ſimul iiſdémque remediis illas tollere. *Si diſſentiant.* Quum impliciti aut compoſiti morbi omnino diſſentiunt, nec prorſus huic aut illi, ſed vtrique mediocritate quadam & contrariorum permiſtione ſuccurrendum. Sic increſcenti phlegmone reprimentia remedia digerentibus permiſcentur. Sic etiam ventriculum frigidiorem & iecur calidius temperata iuuant, quæque ex calidis frigidíſque conſtant, & modò horum modò illorum vſus alternatus. Vbi vterque incremento iam vires acceperit, quoniam contraria præſidia poſtulant, difficilè ſaneſcunt ac plerunque deſperati & inſanabiles permanent. *Si partim conſentiant partim diſſentiant.* Quum impliciti morbi partim conſentiunt partim diſſentiunt, ab eo auſpicandum, cuius curatio alteri haudquaquam officiat, & ab eo ſine quo alterius curatio compleri nequeat: vt quum ophthalmiæ implicatur albugo, quoniam acribus hanc detergere non eſt quin noua accerſatur fluxio aſperetúrque phlegmone, hæc in primis quidem ſananda, mox detergenda albugo. Quum etiam in parte vlcus eſt, idque cauum & inflammationi coniunctum, vlcus neque agglutinari neque ad cicatricem perduci poteſt, niſi carne impleatur: carne autem proba impleri non poteſt, niſi inflammatione ſedata priſtinam temperiem pars receperit. Imò quæ cicatricem inducunt, quia validè ſiccant, carni gignendæ obſiſtunt, & quæ carnem regignunt, inflammationem augent. Neceſſe igitur eſt inflammationem primùm extingui, quæ rationem eius obtinet, ſine quo nequit curatio perfici: deinde carne vlcus impleri, tandémque cicatrice obduci. Hanc medendi methodum dictant ſimplicium affectuum naturæ, quæque illis contraria opponuntur remedia. Horum quippe obſeruatione cognoſci poteſt, quid à quo, quid cum quo, quid poſt quod ſanari poſſit. Ita quidem omnis abſoluta videri poteſt legitima morborum curatio, quam ſemper ſequi oportet, dum nihil vrgentius interueniet, quod hanc neceſſitate quadam interpellet.

De cura-

De Curatione extraordinaria legitimæ opposita.

CAP. VI.

IN affectuum connexione plerumque vrgentiori vel inuerso & præpostero ordine in primis succurrendum. Ab eo enim auspicanda curatio, à quo maximè ægro periculum impendet, in eúmque primùm medentis cōsilium dirigi debet. Vrget autē & periculosus est affectus trifariam: aut propriæ essentiæ magnitudine, aut læsæ functionis præstantia, aut facultatis offensæ dignitate corpus vniuersum gubernantis. Atque horū quidem periculosissimus est, qui vniuersalem facultatem prosternit, & vires frāgit corporis gubernatrices, vt quarum conseruandarum gratia omnis instituatur curatio. Ab hoc sequitur qui præstantem quandam & eximiam functionem lædit: minus his periculosus est qui magnus quidem existit, sed citra præstātis functionis aut vitium iacturam. Cæterùm si quādo vel à functionis læsione vel ab affectus magnitudine maius quàm à vitium iactura ægro periculum impēdet, ab alterutro auspicandum, atque in id quod est grauissimū omni cura & cogitatione primùm incumbendum, siue id ante susceptā curationem partum iam erat, siue recens dum legitima adhibetur curatio interueniat. Grauissimum autem dicere possis, vel quod maximè ægrum in vitæ discrimē adducit, vel de quo is grauissimè queritur, cuius precib⁹ & votis interdum cedere cogimur. Hæc vt illustriora exēplis fiant, memoria repetatur frigidior illa antè commemorata ventriculi intemperies, eiúsque cruditas ex crebri destillatione profecta, omnísque eius legitima curatio: cui tamē vt proposito seruiat hoc insuper addamus, tam frigidā esse vt totus æger inhorrescat, vixque queat consistere: morbi quidē vis atque magnitudo hāc primùm lenire hortatur, deinde ad destillationem quæ eius causa est accedere, quēadmodum æstuosum febris ardorem plerūque intermissa causa compescimus. Rursum verò id quoque ponatur, congestæ pituitæ vi vsque eò ventriculi appetētiam languescere calorémque remitti, nihil vt cōcoquat, sinátque quicquid assumitur aut crudum deiici aut vomitione reddi: læsæ quidem functionis necessitas ac præstantia suadent in primis ventriculum expurgandum, antequā irruens omnis destillatio sistatur. Hanc eandem pituitā si tertiò statuamus ita

Vrgere quid, & quot modis.

in os

in os ventriculi defigi,ipſúmque tam acriter ferire, roſioníſque ſenſum inuehere, vt frigidos ſudores, viriumq́; defectionem ac ſyncopem accerſat, ita quidē maximè curationis methodum inuerti continget: tum quippe prætermiſſis omnibus, præparandum vt pituita accuratè abſtergeatur. Tribus itaque hiſce concurrentibus, poſtremum omniū maximè vrgere ſolet, niſi fortè (quod rariſſimū eſt) vſu veniat, morbi magnitudinē aut læſæ functionis præſtantiam plus negotij faceſſere. Omnē igitur eiuſmodi curationem extraordinariam dicere ſolemus. Aliàs autē poſterioris curationem prioribus prodeſſe, aliàs obeſſe cōtingit. Prodeſt in his quæ nunc commemoraui: quibus enim præſidiis poſteriora, iiſdem & priora tolluntur. Eodē quippe pituita medicamento poteſt è cerebro atque ventriculo expurgari. Expetenda omnino optabiliſque curatio, qua omnibus eadem opera medeamur. Quòd ſi poſteris medicatio priori neque confert neque officit, non vtique magna poteſt celeritate perfici, ſed ferè longiùs producitur: tum nihilominus tamen vrgentiori obſiſtēdum, aliis quoad fieri poteſt minimè neglectis. Quum verò vrgentioris curatio cæteris prorſus obeſt, atque contraria expoſcit remedia, dum illi vacamus, reliqua deteriora fieri eſt neceſſe: quorū dein aut difficilior aut certè longior ſit futura methodica curatio. Hoc tamen optabilius eſt, quàm vrgētioris ferocia & effrænatione affligi & proſterni ęgrotātis vires. Læſio etenim morte eſt tolerabilior. Qui methodū in omnibus nimium pertinaciter exquirit, pariter cum morbo plerumque hominē de medio tollit. Age verò donemus pituitam, quæ in ventriculum è cerebro fluxit, ita demum in venas intrudi, eáſque adeò obſtruere, vt bilem coërceat, hácque putreſcente cauſum accendat: qui tam incōſideratus aut rudis ſit, vt in perſeuerantem deſtillationem totus incumbat, neglecta febre quæ interim ægrotum ſit peremptura? Quis non potius properet in primis ardentem febrem tum vacuatione tum refrigerantibus reſtinguere, etiam ſi quid in deſtillationē peccet aut etiam irritet? Eadem eſt atque etiā multo manifeſtior in ea pleuritide ratio, quam è capite ruens frigida deſtillatio, ſenſimque ſuccingentem membranam ſubiens excitauit. Sæuiori quoq; ſymptomati quod vires nimiòpere conuellat aut etiam proſternat,

Præpoſtera curatio inuerſa.

prosternat, in primis diligentérque succurrendum, morbo etiam interdum prætermisso. Quanquam enim sublato morbo protinus symptoma vanescit, quod nusquam in corpore subsistat: si tamen nimium graue infensúmque est, ne violentia aut pernicie iugulet, leniendum protinus, ipsaque methodus innertenda. Atque ea quidem symptomatis sanatio est, nō qua symptomata, sed qua aut offensarum virium, aut noui cuiusdam affectus causa existit. Nam vigiliæ, dolor excrucians, immodica omnis vacuatio, vacuandorum suppressio, prohibita transpiratio & vires debilitant & morbos ingenerant. Itaque vrgente quouis symptomate quandiu virium robori fidimus, methodus quidem tenenda nec contra artis præscriptum in ægrotantis gratiam vni vacandum symptomati. At si iam vires labant, protinus symptomati occurrendum, morbo tantisper omisso, omnique ratione vires fulciendæ & reficiendæ, quò & morbo obsistere & toto curationis spatio satis esse possint. Sic igitur temperanda sunt omnia, vt neque laborans malorum sæuitia crudeliùs torqueatur, neque delicata mollíque medecina quæ consanuisse videbantur recrudescant. Hactenus explicatum satis qua ratione vniuscuiusque affectus remediū peruestigetur, siue id simplex siue compositum, siue vnum, siue multa, & quo hæc ordine congruenter & methodicè afferenda sint. Nunc remedij designanda quantitas.

Symptomati occurrendum, morbo interdū prætermisso.

Vt remedij quantitas definienda sit. CAP. VII.

EXPVGNANDO morbo paria quodam modo opponenda adhibendáque sunt remedia. Vt tria erant ex quibus medendi ars constituebatur, remedij genus, quantitas & vtendi ratio: ita tria sunt ex quibus illa nosse oportet, affectus species, magnitudo & partis cui insidet conditio. Ex affectus specie remedij genus innotescit, ex illius magnitudine remedij quantitas, ex partis conditione vtendi via & ratio peruestiganda. Affectus speciem ostendunt propria ipsius signa quæ demonstratiua dicuntur. Magnitudinem verò signorum symptomatúmque vis ac impetus & tum à pristino & naturali habitu, tū ab eo qui ante morbum fuerat, recessus indicat. Hic autem ex laborantis natura, ex ætate & consuetudine deprehenditur. Naturam dico non modò insitum temperamentum, sed & organorum

Magnitudinem morbi quæ indicant.

conformationem & situm, omnémque insitam eorum constitutionem. Consuetudo constat ex vitæ genere, ex superiore victus ratione & ex anni tempore, cœli statu & regione in qua quis plurimùm versatus est. His si propria signa accedant quæ alio loco prodita sunt à nobis, certum indubitatúmque euadet, quænam aut totius corporis aut partis affectæ pristina fuerit constitutio. Ad hanc deinde si morbi magnitudo symptomatũ vi percepta, cõferatur, planè constabit quãtum morbus à pristino habitu recesserit, & quàm valida decernenda sint remedia. Cognitus sit Dion ante morbum calido siccóque temperamento. Theon verò frigido atque humido: ambos peræque adoriatur febris ephemera. Theoni qui à pristino habitu longiùs recessit, frigidiora remedia quàm Dioni decernenda sunt, grauiùs quippe & periculosius ex Hippocratis sententia laborat, quòd ipsius naturæ, ætati atque consuetudini minus cõsentaneus sit morbus. Eadem ratione senex, qui iuxtà ac iuuenis tactus indicio febricitet, frigidiora tandem quàm iuuenis exposcet auxilia, licet ad ea sensim veniendum esse hortetur virium imbecillitas. Similiter quum pituitosum atq; biliosum par causus inuadit, biliosus cognato morbo minus periclitatur, huícque leuiora medicamenta tum bilem purgantia tum refrigerantia quàm pituitoso congruũt. In partibus quoque si tendo pari atque caro vel humorum influxu vel vlcere tẽtatur, sicciora quàm caro remedia postulat. Et vt generatim cõplectar, aduersus omnem affectum præter naturam adhibendum eò vsque contrarium est remedium, dum in naturalem aut certè in pristinum habitum sit regressus. Id autem aliàs semel & vniuersim fit, aliàs sensim aut paulatim. Remediũ quod par morbo existit, quódque tanto recessu quanto & morbus à naturali distat, cùm quidem omnino & vniuersim eximit atque persanat. Etenim si quatuor numeris corpus incaluit, quicquid quatuor quoque numeris frigidum paribus viribus ei conueniẽter adiungetur, id quidem vehementer immutabit, paritérque tantundem ab eo vicissim immutabitur, dum mutua amborum pugna mediocritas quædam emergat. Vt enim si in aquam feruentissimam alterius gelidæ par modus infundatur permistione tepor exurget: ita corporis sanguini humoribúsque valde calidis, si aut alimenta aut medicamenta

Aph.3.lib.3.

menta paribus viribus frigida, nec dum ventriculi calore prorsus obtusa accedunt, perfusione temperies inducetur. Si quæ verò partes incaluerunt vehementius, eorum attactu adhæsúque pristinam mediocritatem recipient. Ad hũc modum humoris lenti & glutinosi adhæsionem omnẽ detergit medicamentum æquè validum, & vitiosi exuperantiam vniuersam tollit medicamentum quod huic semel detrahendæ sit satis. At verò quod suppar infirmiúsque morbo est, hunc quidẽ minuit eáq; ratione iuuat, sed nec prorsus tollit nec persanat. Quod enim ordine secundo frigidũ sit, haudquaquam potest quarti ordinis calidum affectum semel & vniuersum eximere, sed eius tamen portionem aliquam delet detrahítque. Nam licet ab effectu vehementiore id fortasse victum & quasi extinctum sit, ea tamen veluti colluctatione aut sibi parem aut aliquanto minorem alterius portionem sustulit. Curando igitur affectui contrarium remedium aliàs quidem par, aliàs infirmius adhibendum, his ferè legibus. Leuior affectus pari contrario semel vniuersimque summoueri potest: quandoquidem nullam id corpori viribúsve insignem vim infert. Extremis quoque morbis extrema diligentissimè remedia authore Hippocrate sunt adhibenda. Præcipites enim sunt & acerrimi, vt apoplexia, quíque breui oppressuri sint vires & extincturi. In quibus etiam morbis materia turget, suóque motu & instabilitate omnia conturbat, statim initio valentissimum medicamentum adferendum est. Præstat enim nonnullo virium dispendio morbum discutere, quàm sinere vt ea Materia principem aliquam partem obruat, & nullo subsidio vniuersæ vires mox collabantur, & cõcidãt. Mediocris autem affectus quoniam nec præceps est nec periculosus, lentè paulatímque tutiùs eximitur. Non enim citra corporis offensionem, & magnam perturbationem iacturámque naturæ, vniuersum repẽte demoliri licet, quòd in contrariorum validorum pari robore magna vi & vtriusque iactura confligatur, multóque magis si corporis aut partis affectæ substantia rara aut eximio sensu prædita sit. Ita enim pronunciauit Hippocrates vniuersim & repente vel vacuare vel replere, vel calfacere vel refrigerare, vel alio quouis modo corpus mouere periculosum, omne siquidem nimium naturæ inimicum: paulatim verò quod fit, tutum.

Qui semel ac vniuersim pars cõtrario morbi profligãdi.

Aph. 6. lib. 1. & Aph. 22. lib. 2.

Qui lentè & paulatim.

Aph. 51. lib. 2.

Quum enim lentè id paulatímque fit, vtrique tum morbo tum naturæ consulitur: morbus si quidem abigitur, natura quàm minimum fieri potest offensa. Bifariam autem lentè paulatimq; curationem fieri contingit, contrariis quæ aut pari aut inferiore sint recessus ordine. Nam & cõtraria paria si exigua quantitate adhibentur, & quæ inferiore sunt recessus ordine identidem repetita, morbum blandè sensímque eximunt. Quod enim ordine tertio frigidum est, si morbo paris ordinis applicetur quantitate modica, nõ vniuersum potest semel repenteque discutere: at identidem sępiúsque repetitum potest. Atque hæc profectò tametsi copia non magnopere lædunt, tempore tamẽ qualitatis noxiæ labem corpori quandam inurunt, vt non admodũ tutus sit eorũ vsus. Non enim immodicum corporis calorem congruenter vel opio vel mandragora vel hyoscyamo, exigua licet portione repetita extingues: neque exuperantem humorem parua portione vel scammonij vel colocynthidis repetita vt liter detrahes. Tutior altera est quæ lentè paulatímque fit curandi ratio, contrariis blandis & quę inferiore sint ordine, sed aut repetitis aut interdum copia maiore adhibitis. Sensim quippe multoque ocio & tempore affectum omnem depellunt, nullo aut certè quàm minimo corporis & viriũ dispendio, nec vlla qualitate noxia in corpus inducta. Ne tamen vsqueadeo imbecillæ & languidæ sint remediorum vires vt nihil verè proficiant. Siquidem morbus vehementior illas plerumq; sic aspernatur & contemnit, vt his vel iteratis nihil cedat. Sic verò blandę sint vt tamen aliquantum iuuent, ne remediorum blandimentis (quod sæpe fit) morbus exasperetur. Viribus imbecillis lenis lentáq; curatio necessaria: ea quoq; semper optãda: nisi morbus vehemẽtior accelerare cogat. Tuta siquidem ea est ac iucunda, & quę sãt citò fit si sat bene. Hac paulatim medendi lege si omnia recta ratione geruntur, neque id succedit quod ratio postulat, non protinus, inquit Hippocrates, ad aliud est transeundum. Tametsi enim manifesta vtilitas necdum vlla sit secuta, & tardior sit remediorum euentus, de recta tamen medendi via decedendum non est. Imperita stoliditas nihil ratum certúmve obtinens, huc illuc per omne remedij genus oberrat. Dum tamen in eodem remediorum genere cõsistás, per multa & varia euagari licet, ne

Tuta curatio.

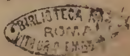
vni assuescens natura eius vim nō sentiat & aspernetur. Sed & plerunque remedium vni, non alteri confert, ob eas proprietates quæ sunt medicamētis cum corporibus communes, & quæ sola experientia deprehendi possunt. Quod igitur permutatione vtilissimum compertum fuerit, id sedulò vsurpandum, quod verò noxium protinus immutandum. Quæsitū sæpe, dubitatúmque est, possitne blandum ac lene remedium iteratum, id sensim præstare, quod validius semel & vniuersim, huiúsque vehementia cōpensari crebritate & copia lenioris. Hoc sanè in iis remediis veritatē habet, quæ nec genere nec agendi modo naturaque, sed ordine solo distāt. Nam plantago vel copia vel crebro vsu æquè refrigerare potest, atque semperuiuum semel aut parciùs admotum. At verò non id efficiet quod opium, quòd huic vis insit narcotica: neque agaricus crebriore vsu id quod semel colocynthis, quòd huic non illi vis insit trahendę crassæ mucosæque pituitæ, idque è summis & extremis corporis partibus. In omni porrò siue repente siue paulatim suscepta curatione, sic administrari temperaríque remedia debent, vt neque morbi quicquā indiscussum maneat, neque contrarium morbi genus inducatur mediocritate transmissa. Id verò assequi in primis est arduum, vnáque remedij quantitas, omnium quæ in arte geruntur, maximè acri est iudicio decernenda.

Multa & varia remedia ad vnū morbum abigendum commodè vsurpātur, generu tamen einsdē.

Partium indicatio res quibus limitatiùs definitur remedij quantitas. CAP. VIII.

REMEDII quantitas quam morbi magnitudo præscripserit, etiā pro partis affectæ conditione augenda minuendáve est: non enim omni æquè parti eadem congruere potest. Partis autem conditio ęstimatur ex ipsius conformatione, positu, præstantia atque sensu. In conformatione considerandum quàm rara sit aut densa. In situ verò sitne in summo ea corpore constituta, an in alto demersa, quàm longè absit vel ab ore vel ab eo loco cui remedium imponitur. In præstantia spectandum pársne sit ex earum numero quæ principes appellantur, & corpus vniuersum gubernant, cuiusmodi sunt cerebrum, cor & iecur, ánne munus publicum habeat & toti corpori commune, vt pulmo, vt

Pro partis natura & conditione medicina immutatur quantitas.

ventriculus,intestina, renes & vesica & quę his subseruiunt venæ,arteriæ & nerui: aut an priuata sit,sibi duntaxat non aliis vtilis.In sensu videndum hebésne is sit an acutus.Horum autē animaduersione remedij quantitas atque vis sic est immutanda. Pars densa & compacta,remedia exposcit validiora & attenuātia magis,quorum vis intrò subire possit,cuiusmodi,sunt renes & iecur &quæcunque solida pars

Substātia. appellatur. Quæ verò substantia est rariore, vt lien,pulmo

Situs. & musculorum caro,mitiora postulat. Affectus in corporis summo positus pari quodam modo remedio abigi potest: qui verò in alto corpore demersus latet, valentius & attenuantius flagitat: validiora quippe inflammato iecori quàm inflammato abdomini extrinsecus imponuntur. Et ex assumptis vehementiora renibus quàm ventriculo debentur,quandoquidē in ventriculum illabuntur ea viribus integris: ad renes verò hebetiora & imbecilliora reddita, neque qualia assumpta sunt perueniunt. Longior quippe via est per viscera partésq; multas directās,in quibus remedia aliis permiscentur humoribus, nec leuem mutationem subeunt. Quocirca longè acriora & vehementiora decernenda sunt,pro viæ longitudine & partium quas permeant

Præstantia. numero. Præstantia porrò idcirco mitiora exposcit remedia ne vehementiorum appulsu & contagione facultas aut offendatur aut dissipetur ad vitæ conseruationem necessaria.Priuata verò pars & ignobilis vehementiora perfert, & quanta exposcit morbi magnitudo.Principi parti laboranti nullum adferendum est remedium quod immodicè vel relaxet vel refrigeret vel aliena & occulta qualitate sit pręditum, sed id semper quadam corroborandi facultate pol-

Sensus. leat. Ob sentiendi quoque præstantiam neque oculus neque os ventriculi,vehementia acriáque medicamenta: hebetioris verò sensus partes & valida & acria medicamenta nullo incommodo sustinere ferreque possunt. Atque hæc quidē sunt omnia, quorum summa esse debet obseruatio, vt certa decernatur remediorum quantitas. Ex his enim & ex intellecta morbi magnitudine, sciri potest quàm validū remedium; quo gradu recessus & quo pondere conueniat, vt affectum semel vniuersúque demat: aut quoties & quousque admouendum sit,si lentè paulatímque id ars efficere præcipit. Semper autem pristini habitus memor, in eúmq; inten-

inuentus, eousque curationem promoue, dum in eum factus sit regressus. Eò quippe redire consilium est vnde morbus exordium duxit. Pristinum statum, licet vitiosum, qualem acceperis conserua, nec quandiu morbus fatigat, de eius in meliorem commutatione labores, nisi aut morbi causa sit aut eius curationi officiat. Sublato recentiore morbo, recreatisque viribus, si quid demum vetustioris inesse deprehendetur, id sensim ocióque multo, si videtur, demoliendum. Nā quæ longo sunt tempore contracta, lētè curare oportet: quæ breui, breuiter: vt creationis morbi atq; curationis paria quodā modo sint temporū momenta. Quisquis remedij quantitatem arte consequi se posse diffidet, omnia sensim paulatímque gerat, dum æger sibi videatur restitutus & pristinas receperit vitæ functiones. Quæstionis huius magnitudine non pauci occupantur: possítne quis ex morbo, in pristinam & æquè atq; antea salubrē statum redire. Validis hæc vtrinq; rationibus agitatur, sed quicquid in ea vel obscurum vel ambiguū est, explanatione adhibita elucebit. Morbus sæpe repente emergit, cuius causa sensim radices egerat. Nam qui ūque continentem causam intus habet, sensim multóq; tempore genitus est: vt licet fortasse continua febris repente hominem prehenderit, eius tamen causa, quæ humoris est vitium, multo antè tempore sensim inualescebat, ob quam neque tum omnino & integrè sanum corpus erat. Quum igitur febris sublata causa perfectè sanatur, corpus non modò ad pristinum statum redit, verumetiam plerumque ad multò meliorem eo qui ante febrem fuerat. At verò fieri arte nulla potest, vt ad similem habitum redeat ei qui ante morbum & eius causam fuerat: aut si morbus sine continente causa fuit, fieri nequit vt in pristinum statum regressus sit. Qui enim naturalis bonúsque erat, ex morbo nonnihil immutatus est, pársque affectione aliquid contraxit, cuius naturam aut diu aut perpetuò redolet, manétque imbecillior: quod in grauioribus morbis luculentiùs apparet. Inuentum iam est affectus cuiusque remedium, eiúsq; designata quantitas: restat vtendi ratio, quæ cui parti, & qua forma, quóque tempore & hora id adhibendum sit, explicet.

Quousque progrediendum in curando.

Aph. 7. li. 2.

Quæstio & eius solutio

Vtendi ratio. CAP. IX.

REMEDIORVM alia vacuant, alia dũtaxat immutant vitiosúmq; affectum depellunt. Remedia quæ solùm immutant, siue externa siue interiora sint, affectę parti quã proximè licet, adhibenda. Id autem partis affectæ situs ostendit & sedes atque consensus. Nam si externa pars est, ei ipsi imponenda sunt quæ immutent, vitiosúmque affectũ remoueant: ea quippe non nisi contagione quicquam efficiunt. Quum autem interior est affectus, eius sedes indicat, remedia ei parti extrinsecus imponenda, quæ illi proxima è directo respondet. Quocirca ex anatome compertum sit oportet & notum, cui cutis regioni pars quæque interior subiecta subditáve est. Quo modo verò intrò sumenda rectè exhibeantur, demonstrat partis consensus atque societas, & viæ in affectam partem ferentes atque directæ. Quũ enim cognitum perceptúmque fuerit qua via ad partem affectã facilior expeditiórque transitus est, mox in promptu erit illac etiam intromittenda esse remedia. Sic cerebri affectus corrigunt & immutant auxilia, quæ capiti maximéque syncipiti & coronali commissurę foris adhibentur, & quæ induntur in aures, quæque vel substantia vel suffitu per nares intrò subeunt: iis verò quæ eduntur bibuntúrve, immutandi cerebri parua & admodum lenta vis inest. Pulmonum, laterum, thoracísque interiori vitio succurrunt, quæ foris pectori imponuntur, & quæ vaporis specie vnà cum spiritu hauriuntur: & quæ sensim lambendo & deglutiendo illabuntur in arteriam, minimè verò quæ ore accepta in ventrem statim deuorantur. Ventriculum, iecur & lienem immutant & corrigunt, tum quæ admouentur tum quæ sumuntur conuenientia remedia. Intestinis superioribus potio clystere vtilior, inferioribus clyster portione conuenientior. Renibus & externa conueniũt & intrò sumpta & subdita vt clyster, Vesicæ atque vtero externa, immissa & assumpta. Vacuatio autem fiat per communes patentésque vias, in quas natura commodè dirigit. Has verò ostendunt partis affectæ conformatio atque consensus. Conformatio quidem, vt quæ illius sit figuræ, quę in ea aut circum eam spatia sint, in quæ excrementa sua deponit. Consensus, vt quas & ex quibus locis in se vias habeat pertinentes, quibus superuacanea suscipit, & quas aliò de se emittit, quibus

illa

illa depellit atque propulsat. Quum igitur vacuatio triplex habeatur, vna absolutè vocata, altera quæ reuulsio, tertia quæ deriuatio appellatur: simplex quidem & absoluta vacuatio eorũ est, quæ citra motum vllum aut exagitationem peccant. Reuulsio eorum quæ ex quauis sede in partem aliquam impetu feruntur & influunt. Deriuatio eorum quæ partem obsident, ipsi quodam modo iam impacta. Itaque ventriculũ aut summa præcordia suis vitiis vtiliter euacuat vomitio: intestina clyster: viscera atq; mesenterium purgatio: venas maiores venæ sectio: habitum corporis euaporatio aut sudorum eruptio. Ita igitur simplex fit euacuatio. Reuulsio verò ex humoris motu spectanda. Si enim constet ex qua parte in quam is incumbit, facilè fit reuulsione eum in contrariam partem retrahere, eiusque cursum inhibere. Sanguis vel quiuis humor cum sanguine per venas confertim in quamuis corporis partem supra claues positam irruens, reuelli debet, secta è regione cephalica cubiti vena. Influens autem è venis maioribus in aliquã earum partium quæ inter claues & renes sitæ sunt, reuellitur secta è regione basilica cubiti vena. Qui autẽ in eas partes decũbit, quæ inter renes & femora interiacent, sistitur, si quidem plethoricum corpus est, primùm sectione interioris venæ, deinde saphenæ, idque è directo sedis affectæ. At si minimè plethoricum corpus est, vna saphena aperta, satis reuellit. Aliorum humorum quocunque influentium, reuulsio etiam purgatione fit: præsertim si è iecore maioribusque venis, vel in totum corporis habitum, vel in caput, vel in pectoris sedes, vel in renes & vesicam vel in vterũ aut crura procumbãt. E iecore aut è liene cursus præceps in aluum vomitione reuellitur, quemadmodum & vomitio deiectione. Deriuationis porrò & genera & loca multo plura existunt, quę vt apertiora sint sigillatim accuratiùs persequar. Cerebri humores quicunque partem priorem habent, per nares errhinis sunt deriuandi, qui partem summam per commissuras, qui partem imam apophlegmatismis per palatum, qui latera plerumque per aures, qui posteriora eius venæ sectione quæ puppis appellatur. Oculorum epiphora & lachrymæ deriuantur per coronalem commissuram: eorundem externa vitia collyriis eluuntur, interiora verò quæ è cerebro per opticos neruos fluxerunt, per occipitium vel commodiùs per id cauum quod pone radicem est infimæ

Vacuatio triplex & vnde quaque vacuet

Simplex vacuatio.

Reuulsio ἀντίσπασις.

Deriuatio, παροχέτευσις.

auriculæ. Qui in auribus congesti sunt humores, per eas ipsas expurgantur: & qui circum fauces vel sectis venis quæ sub lingua extant, vt in angina; vel detergente & discutiente gargarismate. Pulmones, latera, interioraque pectoris vitia, vna excreatio purgat: quanquam interdum suppuratio aut abscessus pleuritidis, aperto latere foras deriuatur. Ventriculi pars summa, vomitione: ima, deiectione leuanda. Iecoris pars gibba per vrinas, pars caua quemadmodum & mesenterium & pancreas & intestina & lien totus, omnis denique intestinorum affectus per aluum expurgatur. Renes & vesica per vrinas: testes spermaticáque vasa per parastatas: & vterus per suam ipsius ceruicem. Quæcunque aliter & per alia loca fit deriuatio, nec naturę motu nec arte, sed humoris impetu fieri putetur. His quidem omnis exposita videtur remediorum adhibendorum ratio: nunc de eorundem formis.

Medicamenta qua forma, quo tempore conueniant.

CAP. X.

VARIAE multiplicésque medicamentorum formæ omnes duabus continentur, liquida & solida. Vtra autem sit vtendum ostendũt affectus species & partis affectæ natura atque situs. Pars affecta longiùs à remediis absistens, aut solida atque densa, liquidiorem medicamenti formam expostulat, vt quæ altiùs ac promptiùs penetret omniaque subeat. Pars verò propior aut rarior, solidis etiam iuuari potest. Medicamenta autem quæcunque intrò sumuntur vt vel emolliant vel extenuent vel detergant vel dissoluant digerantque: & quæ foris admouentur vt vel eadem præstent vel dilatent vel relaxent, omnia quidē liquidiore forma efficaciora sunt. Quæ verò vel repellunt vel attrahunt vel incrassant vel inferciunt vel astringunt atque densant vel corroborant, siue intus siue foris adhibenda sint, maiorem vim obtinent effectúmque promunt manifestiorem solida. Quæ medias quodammodo vires habent, vel pleráque detergentia aut emollientia, his media quoque forma, qualis vnguentorum est & eclegmatum, aptari accommodaríque debet. Et hæc de remediorum forma, nunc de tempore.

In morbis curandis magni semper momenti est opportunitas. Affectus qui aliquantum protrahitur, vix nisi mutatis remediis sanescit. Simplex affectus qui leuioribus præsidiis

Quo tempo

fidiis tempestiuè non cessit, valentioribus profligandus. Quum autem diuersorum quadam remediorum serie curatio perficienda est, non nisi prioris effectu inducto, posterius aggredimur. Non enim durum scirrhosumque tumorem discutere conandum, antequam is planè attenuatus sit & emollitus. Neque erysipelatis humorem digerere priusquam id omnino deferbuerit. Frustra enim posterius tentatur, relicto priore. Ad hæc verò, qualis morborum per sua tempora, talis sit & remediorum mutatio. Fluxionis initio astringentia quæ hanc repellant sola ex vsu sunt. In statu quum fluxio planè consistit digerentia: incremento verò vtraque permista. Aut si fortè cõgesta materia digeri minimè posse videatur, eius dein suppuratio procuranda. Et in febribus cæterísq; partium morbis, primùm quidem initio exuperantis materiæ portio vacuanda, reliqua dein naturæ imitatione præparanda: quumque iam illius beneficio concocta aliquò propellitur, illac etiam protinus arte vacuanda ac prorsus extirpanda. Aut si fortè nullus vel certè languidus sit naturæ motus, artis præsidium eius vices tempestiuè suppleat: tunc enim medicamento locus est. Opportunè gerit omnia qui morborum temporibus omnique mutationi remedia accommodat. Naturam quippe adminiculantem habet qui progressum eius imitatur. Fœlix autem medicatio cui adiutrix natura succurrit: Irrita verò quæ citra naturæ opem tentatur. Sed & victus ratio præscribenda est ex morborum temporibus. Nam initio tenuis quodam modo est habendus, incremento tenuior, in statu tenuissimus. Quum enim sæuissima symptomata vigent & natura in morbi coctionem tota incumbit, aliò auertenda non est, neque plenioris cibi concoctione distrahenda. Et quo breuior futurus est morbus, hoc victus tenuior pro cuiusque temporis conditione imperandus, quo verò longior, eo minus tenuis. Itaque sine clauo & remis nauigat, naufragium tandem facturus, qui nulla temporum obseruatione medicinam facit. Iam verò quum plerique morbi certis horis concitentur vehementiùs & exasperentur, neque vllius ferè sit eadem & perpetua æquabilitas, horarum quoque tum alendo tum medendo habẽda est summa ratio. In accessionibus (inquit Hippocrates) cibo abstinere oportet: nam adhibere noxium. Quum enim per circuitus irritantur mor-

re & ordine curatio peragenda.

Qualis victus ratio quoque morbi tempore.

Aph.11.li.1

bi, natura his obsistens noua cibi coctione auocanda non est. Sed & ipsa concoctione suscitatus calor morbum plerumque grauiùs exasperat, quum etiam secunda valetudine non pauci dum cibus conficitur ingrauescant, aut non parum agitentur. Huc adde, in ipsa morbi maximéque febris excandescentia, tetro vapore corpus vniuersum perfundi, eoque recens sumptum cibum labefactari & maxima ex parte corrumpi. Quò fit vt neque in accessione neque quum mox futura est, sed duntaxat quum eius est decessio seu inclinatio aut intermissio, cibus adhibendus sit. Medicamentorũ autem extrinsecus admouendorum nulla stata hora, nisi quum ventriculum aut præcordia attingũt: hæc enim cibo præmitti debent. Quæcunque verò intrò sumuntur, expleta concoctione exinanitóque ventriculo iuuant, nec antequam exciderint, cibus est offerendus, nisi quum fortè maligna qualitate prædita sunt. Hebetatur enim eorum vis & obruitur permistione cibi, neque longiùs potest syncerior ea prouehi, plerumque etiam permistum cibum corrumpit. At quum perniciosa qualitas medicamento vt elleboro inest, ne eius contagione exinanitus ventriculus grauiùs offendatur, cibi reliquias inesse conducit, vt quæ illius vires non eximant, sed duntaxat exuperantem ferocitatem infrænent. Neque præterea quum morbi accessio fatigat, vacuatione vlla cõuellendę sunt vires. Perutilis & accommodata est vacuationi hora quæ exacerbationem aliquantùm præcedit. Tum enim cumulata materia exacui moueríque incipiens promptiùs euellitur. Cautio tamen etiam atque etiam adhibenda, ne vacuatione immodica dissolutæ vires, succedentis exacerbationis impetum ægriùs perferant.

Medicina quando assumenda.

His summas medendi leges perstrinxisse videor, quibus vnicuique cognito perceptóque affectui, mox remedium eiusque quantitas & vtendi ratio pręscribatur. Quod autem summatim cõprehensum est, nunc particulatim discutiendum & vnoquoque remedij genere proposito excutiendum qua id quantitate & qua ratione ac methodo, curãdo morbo adhibendum sit: à vacuatione, quæ ferè omnium morborum communis est, inducto exordio.

METHODI MEDENDI LIBRI PRIMI, FINIS.

METHO-

METHODI MEDENDI LIB. II.

DE VENÆ SECTIONE.

Quid euacuatio, quótque ſint humorum vitia.

CAP. I.

EDENDI methodo certis legibus ſtabilita, ſumma remediorum genera, quæ vnicuique præter naturam ſimplici affectui ex aduerſo opponuntur, corũ quantitatem, vtendique rationem ſummatim attigimus. Nunc quò ſit artis cognitio vſúſque certior, particulatim in vnoquoque remedij genere accuratiùs verſandum, & explicandum quæ cuiuſque vis ſit, quæ congruens quantitas, & quæ vtendi ratio. Quoniã autem contenta dum prætet naturam exiſtunt, quàm plurimorum morborum interiores cauſæ fiunt, quas in primis ars ſummouere præcipit, illorum euacuatio, vt maximè generale remedium, cæteris iure præmittenda. Eſt quidem euacuatio eorum quæ præter naturam in corpore cõtinentur expulſio. Cõtinẽtur autẽ ſpiritus, humores & excremẽta. Excremẽta ſunt fæx alui & vrina & quæ à partibus quibuſdam vt à cerebro & à pulmonibus redduntur. Humores alij ſuperuacui, alii propriè ſucci nuncupantur. Superuacui qui à ſanguine vi naturæ ſecreti alẽdo corpori inutiles procul amandantur: vt pituita quæ in ventriculo & circũ inteſtina hæret, bilis flaua quæ in propria cyſti, & melancholicus humor qui in liene eſt. Succi dicuntur qui in corporis ſubſtantiam conuerti ipſúmque alere ſolent: hoc genus ij ſunt ex quibus ſanguinis moles conſtituitur, & ij quos aliquando diximus ſecundarios appellari. Iam verò horũ ſingula aliàs ſecundũ naturam, aliàs præter naturam cõſiſtũt. Secundum naturam, quum decoram & cõſentaneam tum qualitatem tum quantitatem obtinent, cõueniũtque naturæ legibus & integram ſanitatem tuentur. Præter naturam, quum vel qualitatis vel quantitatis modum nõ tenẽt. Itaq; quicquid horũ à mediocritate & à iuſto naturæ me-

Euacuatio quid.

do manifestè deficit, quia morbi causa existit, si emendariè aliter non potest, protinus auferendum expellendúmq; est. Hæc autem illius expulsio, est euacuatio. Vacuationis porrò differentiæ ex contentorum tum vitio tum situ comparandæ instituendæque sunt. Contentorum vitia sunt plethora & cacochymia, quæ hoc modo accipienda sunt. Venarum sanguis nequaquam simplex est & vniusmodi, sed ex pituitæ, bilis vtriusque & puri sanguinis permistione cōflatus: atque hos etiam succos ex omnium cōsensione vsúque dicendi, sanguinis appellatione designamus. In homine bene temperato & optimè sano, minus est bilis flauæ quàm melancholiæ: minus huius quàm pituitæ, & pituitæ minus quàm sanguinis puri. Iusta illa & naturæ conueniēs omnium humorum proportio, consentanea & naturalis est æquabilitas; atque is sanguis optimus & benignus censetur, qui ex quatuor succorum naturalium æquabilitate cōstat. Non sic quidem vt is parem habeat omnium portionem, sed pro ratione quam dixi cuique idoneam. Sanguis autem quantitate peccat, quum succi omnes in qualitatis mediocritate positi, supra iustam & naturæ congruentem mensuram accumulantur & increscunt. Tum sanè corporis vniuersa moles intumescit, & venæ supra modum plenę tensionis sensum inuehunt, omniáque membra, præsertim ab exercitatione, exporrigi videntur. Hæc ista cōstitutio, tāetsi bonis conferta est humoribus & vires obtinet robustas, hoc tamen malum circumgerit, quod ad immodicam peruenit redundantiam, quæ in grauia pericula præceps ferri solet. Siue autem in hac succorum omnium æquabilis est redundantia, siue synceríoris sanguinis summa vbertas & affluentia, quia purus ille sanguis reliquos in permistione succos magnopere vincit, non qualitatis, sed quantitatis solius vitium subest, debet vtraque plethoræ genere contineri. Atque hæc simpliciter & absolutè plenitudo censetur, quam etiam ad vasa iam trito & apud omnes peruulgato nomine celebrant, quòd amplam vasorum capacitatem prorsus impleat, etiam si vires non premit. Alterum genus est plenitudinis quæ ad vires refertur, in qua tametsi vasa non tument neq; copia distenduntur, plus tamē vtilis sanguinis & alimenti continent, quàm à natura regi gubernaríque possit. Mediocre alimentum sæpenumero infirmiori

Vacuationis differentiæ vnde petenda.

Plethora propriè & absolutè dicta.

Altera plethora ad vires relata.

firmiori naturæ molestum est & graue, quod licet per initia sit purissimum, diu tamen vix tale persistit: sed à nostri caloris gubernatione destitutum, tempore dierúmq; numero corrumpitur fitque morborum causa. Cacochymia est vitiositas seu vitiosa humoris qualitas, qua is à iusta mediocritate descifcit. Sub hac humorum pernicies atque corruptela corporis functionibus incommodat, e ísque colluuie corpus sordescit & labefactatur. Est autem ea bipartita, vna mitior, quum vel superuacui humores immodice accumulati sunt, vel succi in sanguine non illa iusta naturalíq; proportione & concordia tenentur. Altera deterior quum vel superuacui humores vel succi tum primi tum secundarij à naturali & conuenienti sua temperatione in vitium prolapsi sunt, quod aut substantiæ aut temperiei corruptio quædam est. Horum vtrumque rursum aut cum putredine aut citra putredinem obtingit. Latiùs verò patebit cacochymię appellatio, si excrementorum quoque vitia comprehendat. Contentorum porrò vitia quibus sedibus insint & vbi posita, nosse quidem maximè oportet antè quàm vacuentur. Plenitudo quæ Græcis est plethora potissimum in venis atque in corporis habitu consedit: at cacochymia in omne corpus dispergi diffundíque solet. Quò fit autem vacuandi ratio conspectior, corpus vniuersum in tres publicas regiones distribui partiríque debet, quæ propriis limitibus & terminis circumscriptæ tum varia superuacuorum receptacula tum vias expurgandi varias sortitæ sunt. Vna vereq; prima è gula in mediam iecoris partem dirigitur, in qua ventriculus, venæ mesaraicæ quæcunque ad portas concedunt, caua iecoris, lien & his interiectum pancreas includuntur. Altera è medio iocineri in tenues partium singularum venas excurrit, comprehendens iocineris conuexa, omnémque venam cauam atque illi comitem arteriam maiorem, & quicquid earum incidit inter axillas & inguina. Tertia regio musculos complectitur, membranas & ossa, omnem denique corporis molem, quæ ab ipso ingressu arteriarum venarúmque minorum, in partes singulas & in summam extimámque cutem profertur. Magna profectò istarum regionum varietas, quum propriis finibus ita circúmscriptæ sint, vt inter eas communionis minimum intercedat. At multo maxima ex propriis cuiusque viribus quum sint

Cacochymia. *Contentorũ vitia.* *Corporis regiones tres propriis terminis distincta.* *Prima.* *Secunda.* *Tertia.*

aliis aliæ coctiones,excremẽta alia & viæ ad expurgandum aliæ : ex quorum animaduersione omnis ferè medendi ratio ducta deriuatáque est. Præter communes ac publicas corporis regiones,extant haud paucæ arctiores, excrementis etiam subiectæ, quæ nec latè dimanant nec in vniuersum corporis influunt. Hoc genus sunt cerebrum, pulmones,renes,& vterus.

Euacuationum genera & differentiæ.

CAP. II.

Vniuersalis vacuatio. HInc rectè vacuationis differentiæ duæ statuuntur, vna vniuersalis,particularis altera.Vniuersalis est quæ communiter ab vniuerso corpore materiam subtrahit.Huiusmodi sunt sudor vel perspiratio ; sanguinis profusio,vomitio & alui subductio. Harum siquidem quæcunque primùm obtigerit,quanquam plurimum ac validè regionem vnam , cæteras tamen etiamnum consequutione quadam licet parciùs exinanit. Vomitio primùm quidem ac maximè ventriculum, deinde si persistit viscera venásque maiores,postremò corporis habitũ. Alui deiectio primùm & abundè intestina,ventriculum,viscera,primásq; venas,deinde venas maiores, postremò minores habitúmq; corporis. Sanguinis profusio primùm venas exhaurit & arterias illis anastomosi coniunctas:exin corporis molem ipsáque viscera,ad primas vsque venas progressa. Quæ per cutẽ fit dissipatio,proximè quidem è corporis habitu dissoluit, secundò è venis arteriísque grandioribus,ad postremum è visceribus & ex intima corporis regione. *Particularis.* Particularis autem euacuatio partem duntaxat aliquampiam excrementorũ onere pressam leuat. Quo in genere est cerebri per palatum & nares expurgatio,excreatio,quę pulmonum & pectoris vitia extussit,arenularum aut puris è renibus emictio,sanguinis ab vtero aut hæmorrhoidibus profusio : hæc enim podicem,illa vterum in primis,vtraq; venam cauam expedit: quum aluus balano vel clystere mouetur, aut ex quouis loco per cutem fit eruptio, particularis quoque vacuatio existit. Vnumquodque porro vacuandi genus aliàs sponte aliàs arte fit. Sponte quum citra vllam medicationem quippiam è corpore effunditur. *Naturalis vacuatio.* Id fit interdum natura duce,quę dum integrè valet nobísque rectè moderatur,quicquid vitiosè

tiosè se habet aut superfluit,id omne corpore excludit, éstque tum naturalis & opportuna euacuatio. Fit & interdum præter naturam,quum imbecillior facultas, humores corporis regere atque cohibere nequit eósq; prorsum diffluere finit: aut licet robustior validiórque sit,interdum tamē humoris copia vel acrimonia tantopere lacessitur, vt hunc è vasis receptaculísque suis proprio impetu foras exilire finat. Vtraque symptomatica,irrita præter naturam nullóque vsui est euacuatio, quòd benignus atque salutaris humor pariter cū pernicioso promiscuè, nullo delectu nullísque legibus prorūpat. Artificiosam euacuationem perhibemus,quæ externi subsidij ope suscitatur. Ea rursum bipartitò scinditur. Vna legitima existit,quæ quod vel qualitate vel quantitate negotium facessit,duntaxat exterminat. Altera huic aduersatur extra ordinaria,qua vtilis &qui in nullo vitio est humor exigitur,hæc medentium culpa vel inscitía decernitur qui neque quod iustum,neque quod idoneū est perspectum habent. *Symptomatica.* *Artificiosa.*

Euacuationem natura non externa ope,sed suis duntaxat viribus maximéque expultrice complet: medicus verò variis subsidiorum generibus,quæ in ea comparat & accōmodat. Profundendi sanguinis gratia venā aperit aut scalpello aut hirudine aut medicamentis quæ ora venarum reserent. Purgationem molitur medicamentis,quæ noxios humores è corpore eliciunt,ac dein eos foras vel vomitione vel deiectione pellunt. Perspirationem verò atque sudores,exercitatione,frictione, motu omni,æstu, balneis præsertim nitrosis, sulphureis aut bituminosis & ex accidenti inedia. Per hanc enim tum nihil offertur alimenti, insitus calor humoris plurimum populatur atque dissipat. Multa insuper attenuantia medicamenta tum foris adhibita tum intrò sumpta, corpus per halitum pérque sudores digerunt. In partium quoque vacuationibus, cerebrum per nares expurgant errhina medicamenta, & per palatum apophlegmatismi:pectus & pulmones expediunt, quæ bechica nuncupantur:renes & vesicam diuretica: vterum hysterica:aluum resoluunt balani & clysteres. Ex vnaquaq; demum particula eruptionem mouent, adhibita digerentia, suppuratoria, amyctica,caustica: item hirudines, cornua, cucurbitulæ,scarificatio & ferrum candens. Hæc igitur præ

ſidia & tanquam inſtrumenta medici ad omnes omnium generum omniúmque partium vacuationes ſibi compararunt. Singulorum autem remediorum quæ hic generatim percenſui, tractationem iam iámque diligentiùs exequamur, à venæ ſectione exorſi.

Quid & unde vena ſecta vacuet. CAP. III.

QVVM quatuor ex ſuccis ſanguis totus cõſtet & cohæreat iíſque tenui ſero perfuſis, omnes quidem caloris & concoctionis quæ in iecore perficitur efficientia, ita accuratè exquiſitéque permiſti ſunt, vt nullus ne nimium quidem à cæteris diſiunctus compareat. Inciſa vena ídque patente ſatis foramine, continendi facultas nequit obliquis fibris tam arctè ſanguinem continere ac inhibere, quin is aperta via excidat defluátque. Imò ſi fortè conetur auidiùs complecti atque ſupprimere, contractis venis hunc vberiùs è vulnere profundet. Emanat autem, non quemadmodum in purgatione, ſeorſum hic illéve humor, ſed ſanguis vniuerſus, qualem in venis haberi commemorauimus. Atque tametſi moderatus aut etiam paucus ſit, motu tamen impetúque ſuo prorumpit, nihil aut minimum protrudente natura. Neque per morbos in quibus vitioſa eſt humorum conſtitutio, natura poteſt ſic opus moderari, vt aperta vena id ſolùm, quod vel redundat vel vitio contaminatum eſt effundat. In criſi (fateor) nonnunquam infeſtum humorem concoctione præparatum ab aliis ſegregat: ac tandem per vias idoneas excludit: at nihilominus ſi tum venam incidere contingat, per eam minimè poſſit tantulo tempore vitiatum humorem ſecernere atque exigere. Quod Auicénnas ait phlebotomiam bonum ſanguinem rapere, malum verò intus relinquere, quódque metuit vena ſecta æger vel ad bilioſorum efferueſcentiam vel ad pituitoſorum cruditatem perducatur: ſi de permiſtis venarum humoribus id protulit, falſiſſimum & inconſiderantiæ pleniſſimum eſt. Neque enim ſerum prius quàm bilis, neque hęc prius quàm pituita vel melancholia, neq. inutilis & deprauatus humor antequam integer & familiaris elabitur. Hoc & quotidianus rerum euentus dilucidè commonſtrat. Dum enim ſanguis effluit, ſimplex quidẽ & vniuſmodi apparet. Exceptus deinde proprio diſperdito calore mox totus concreſcit, eiúſque

Promiſcuè quicquid in ſanguine boni maliue continetur vacuat phlebotomia.

iúsq; partes omnes in suam quæque regionem contendũt. Serum per summa innatat, vrinæ haud absimile, bilis tenuis & florida concreti sanguinis pars fit suprema, melancholia subsidet, sanguis rubẽtior & pituita pallidior media tenent. Constans sit igitur pręcisa vena omnes qui in venis conditi sunt humores æquabiliter vacuari. At verò vnde & quibus ex locis euacuatio fiat, quærendum. Quum profluẽs liquidúsque sit sanguis, quisquis secto loco vicinior assistit, primus quidem exilit, deinde qui illi innctus continuatúsque est, deinceps verò totus non modò è venis & arteriis, verumetiam è visceribus & ex habitu corporis emanat. Est enim admirabilis quædam continuatio seriésq; venarum, per quam sanguis sic totus transfunditur, vt patẽte via vniuersus plerunq; cum anima excedat. Fit autẽ sanguinis per venas & arterias transmissio, dum toto corpore analogia quædam sit & æquabilitas: nam inanitæ & indigentes partes fibris oblongis trahunt è plenioribus, & pleniores illis subsidio veniũt, copiáque grauatæ in vacuas illas onus suũ deponunt. Adde quòd fusus & liquidus humor sponte sua decliniores inanésque regiones consequitur, in eásque procumbit. Itaque venæ sectio quascunque venas depleuerit, vniuersum corpus euacuat. Hinc duplici illa nomine vniuersalis cẽsetur, & quòd omnes humores ex quibus sanguis constituitur, & quòd ex vniuerso corpore detrahat. At certè non æquabiliter: quum enim partes ordine quodã constitutę sint, prius ac magis è propinquis quàm è distantibus quũmque aliæ venæ in alias propagentur partes, celeriùs atque validiùs ab iis quæ è directo, quàm quæ ex transuerso posita sunt, hauriet. Hæc rerum nominũmque explanatio prætermittenda videbatur vacuandi præceptis, quæ deinceps traditurus sum.

Quæ humorum vitia phlebotomia vacuet è venis.

CAP. IIII.

HVMORVM qui aut peccãt in venis aut ex his affatim defluunt, proprium accommodatúmque remedium est venæ sectio. Illos quippe euacuat, hos reuellendo sistit. In primis autem de euacuatione, mox de reuulsione pręcipiam. Humorum qui in venis conduntur vitium, aut plethora aut cacochymia est. Plethoræ exuperantiǽq; sangui-

Plethora duplex. nis vnicum ac proprium remedium est venę sectio. Quúmque sit plethora duplex, vna pura ex optimorum succorũ pari quodammodo portione constans, altera impura cacochymiæ particeps, quæ vitiosorum est humorum in venis redundantia, vtrique secta vena succurrit. Quũ igitur musculi solidi atque distenti nec nõ venæ amplæ atque turgẽtes periculum minantur, protinus sectione venæ est opus. *Commoda phlebotomia, quum plethora grauis est.* Hæc enim dolores extensione placat, corpus graui pondere leuatũ erigit & quasi recreatum alacrius expeditiúsque reddit ad omnis generis functiones: quinetiam insito calore liberaliùs ventilato, reseratísque arctioribus viis & spiraculis, morbos arcet, quorum discrimen impendebat. Discrimen autẽ est vel ne distenta vasa dehiscant aut disrumpantur, vnde partium inflammationes obtingunt, & hæmorrhagiæ: vel ne oborta vniuersalis obstructio insitum calorem restinguat, strangulétque vires alioqui validas, vnde ardentissima febris aut repentina mors irruit. His verò malis neque purgatio neque exercitatio neque inedia tutò ac repẽte quemquam prohibere potest. Plethora pura sanguine tutissimè demitur. Impura verò non æquè tutò, quo tamen ea simplici propinquior magísque affinis fuerit, hoc sanguis abundantiùs mittendus: parciùs verò atque restrictiùs quo fuerit impurior. In iis igitur qui prauam cõstitutionẽ sortiti, venas supra modum refarserunt, aut qui licet proba essent constitutione, vitiosis tamen se cibis implenerunt, eousque solùm eximendus sanguis est, dum plenitudinis pericula vitentur. Nam reliquę impuritati purgatio dein accommodatur. Calida autem biliosáque plenitudo omniũ impurarum tutissimè vena secta tollitur: vt quæ non eam modò minuit, verumetiam refrigerat. Melancholica plenitudo parciùs id auxilij genus tolerat: non enim eousque calida existit vt refrigerationem postulet. Pituitosa omnium certè minimè: quum enim impense frigida sit, sanguinis missionem auersatur, quæ magis cruditatem refrigerans ita conduplicat, vix vt vnquam concoqui emendariq; possit. Sed & huic ferè comes virium imbecillitas largam vacuationem minimè tolerat. Quocirca decernenda non est, nisi venæ supra modum confertæ graue periculum minentur: quúmq; necessitas exposcet non id semel & vniuersè, sed sensim ac partitè tentandum, ea ratione quã posthac

hac explicabimus. In omni igitur impura plenitudine à secta vena auspicãda est vacuatio, sine qua vix tutò purgatio decernatur. Etenim medicamentum quod præsertim validius sit tum calore tum trahendi facultate, humores exagitans perturbansq; plethoricum corpus, in grauius id discrimen adducit. In vniuersum autem plenis turgentibúsque venis, si non prosit, obesse tamen non potest moderata sanguinis missio. Iam verò altera plenitudo quæ ad vires refertur (hæc autem signis non facilè agnosci potest) licet neque vasa diducere neque disrumpere neque ingenitum calorem obruere possit, quoniam tamen imbecillas vires premit, ne qua fortasse putredo aut humorum corruptela succedat, venæ sectione minui potest, quæ tantum relinquat, quantum natura facilè gubernet. Sed & ea quoque quoniam nullius periculi præsentis metu vrget, aut victu parciore aut inedia vtiliter subtrahitur. De sanguinis humorúmq; corruptione aut putredine quæ in venis citra plenitudinem consistit, & quæ nuncupatur cacochymia, quam etiam nonnulli appellant plenitudinem ad vires, maior dubitandi occasio existit, num etiam possit commodè vena secta demi. Simplicem venarum cacochymiam secta vena minuere tutum est ac vtile, copiæ tamen ac virium ratione suscepta. Licet enim dũ in hac vena secatur, omnes humores æquabiliter prodeant, & vna eadémque ac antè restet humorum proportio: quoniam tamẽ detracta oneris portione quo natura premebatur, vires nihilo imbecilliores, sed alacriores plerumque euadunt, quod reliquum est facilius ferunt, minoréque negotio domant atque conficiunt. Ita sanè per cõtinuas febres quũ humorum summa etiamnum cruditas & putredo in venis est, plerumque misso sanguine vrinæ quæ rubræ, crassæ ac turbidæ fuerant, mox puriores apparent, concoctionísque notas exhibent. Ita quidem ex artis principiis isthæc præcepta duci videntur atq; stabiliri, vt in secanda vena perinde ac in diiudicandis litibus, facti quàm iuris quæstio sæpe sit obscurior. Exercitari igitur vnumquemque in his signis oportet, quę tum plenitudinem tum vniuscuiusque humoris exuperantiam situmque demonstrant. Neque imperitorum more, si vel nares stillant sanguine vel vrinæ rubicundæ sese offerunt, protinus imperãda venæ sectio. Etenim facilè sanguis prorum-

Plenitudo ad vires an leuanda vena sectione.

An cacochymia sectione venæ minuenda?

pit, non ex plenitudine solùm, quódque eam vacuationem moliatur natura, sed aliis compluribus ex causis. Quibus enim excesa sunt venarum oscula: quibus etiam viscera præsertímque iecur imbecillum vel scirrhosum euasit, iis sæpe sanguis fluit è naribus, haud secus atque hydropicis. Quin ètiam vrina rubescit cruentáque redditur in attritu calculi renum. Flauescit ex ictero simplici, ex scirrho hepatis atque etiam ex ascite. Nemo tamen per hos affectus rectè venam secuerit. Itaque ex iis solùm notis quæ vniuscuiusque humoris exuperantiam denunciant, venæ sectio tutò decerni potest. Hæc vna omnium humorum qui in venis maioribus condiri sunt vitio expeditè succurrit: eóque liberat si illinc, non autem è malè affectis visceribus originem habet: tum enim (vt aliquando pleniùs exequemur) præstantior accommodatiórq; est purgatio. Ex his igitur constare potest quæ humorum vitia vena secta vacuet: Nunc vt è venis prorumpentes humores reuellendo sistat, exponendum.

Cacochymia viscerũ vitio genita, sectione venæ non emendatur.

Reuulsio atque deriuatio vt per venæ sectionem fiat.

CAP. V.

VNVM prorumpentis sanguinis remedium est reuulsio: ídque siue foras vt è naribus aut ex vtero, siue in partem aliquam abscessum facturus illabitur. Est autem reuulsio illabentis humoris in contrarium tractus. Hoc quippe nihil celerius fluxionis impetus cohibere potest. Contraria mathematicis sunt quæ vnius & eiusdẽ rectæ lineæ extrema tenent, ad quæ qui fiunt motus contrarij dicuntur. Medicis verò contraria quæ in eiusdem venę recto processu, per quem humorum cursus est, quàm longissimè distãt. Aperta porrò vena primùm quidẽ pars vulneri propinqua exinanitur, hæc dein è longinquis sanguinẽ prolicit. Quũque id rectarum fibrarum ope compleat (illas siquidem trahendo vt transuersas expellẽdo natura destinauit) plus sanguinis & expeditius ab iis partibus, in quas fibræ diriguntur, quàm à cæteris eripiet. Imò etiam si nihil venæ trahãt, humores tamẽ sponte recto fibrarum cursu defluent. Quicunque in dextris sunt, dextra cõsectantur: qui in sinistris, sinistra: laudantúrque humorum cursus quicunque in directum feruntur: qui verò obliquè in transuersum, vitio dan-

ἀντίσπασις id est, reuulsio, quid.

κατ' ἴξιν, seu κατ' ἰθὺ è directo.

dantur, tanquam violatæ naturæ & perturbationis indices. Nomine quidem contraria sunt, antè ponè, ad dextram ad læuam, sursum, deorsum, intro foras. Cæterùm in humorum reuulsione, ne illa quidẽ contraria sunt, nisi & in fibrarum venarúmque recto cursu collocentur. Pleuritidi dextræ nequaquam contrarium est latus sinistrum: at inflammato cruri dextro cõtrarium est sinistrum. Hic enim communis & directa venarum societas, per quam sinistrũ crus incisum euocat è dextro: at è dextro latere nulla vena rectis fibris in sinistrum concedit. Proinde huius secta vena, dextram pleuritidem non adimit, sed noxium humorem vel inflammata parte linquit, vel puro sanguini permiscet, vel (quod frequentissimè accidit) sinistram pleuritidem inuehit. Quum itaque omne eò spectet consilium, vt à loco phlegmone occupato plus sanguinis ac celeriùs quàm à cæteris partibus hauriatur, vena præcidetur quæ sit in directo situ partis affectæ. Sic enim & naturam cum ratione, & Hippocratem summum virum imitabimur, qui in pleuritide interiorem brachij venam secare iubet, ab eo latere quod dolore sit affectũ. Neque verò solùm in dextra pleuritide, verùm etiam in iecoris inflammatione (cui tamen venæ omnes societate iunguntur) interiorem dextri cubiti tundit: qua non comparente, mediam siccat: si nec ea se profert, ad humeralem cõfugere mauult, quàm ad interiorem sinistri brachij, tantam scilicet vim his attribuens, quæ sunt in directo situ. Itaq; reuulsio è directo euidẽs subsidiũ celeriter adfert, è transuerso nullum. Vena porrò ampla copiosè, vicina validè atque celeriter trahit. Quum igitur magna veheménsque fiet inflammatio ex humore scilicet maligno cuius fluxio sit præceps, & locus in quem procumbit nobilis eximiiúe sensus, ampla vena finitimo loco secãda, vt quæ plus, celeriùs atque potentiùs ab affecta sede vacuet. Sin verò affectus mitior est, angusta vena eligenda, eáque distantiore loco, vt minus, tardiùs & ignauius euacuet. Eiusmodi reuulsio omnis præterquã quòd fluxionem sistit, ab affecta quoque parte prius putrem & inquinatum sanguinem, quàm ex reliquo corpore benignũ atque syncerum detrahit. Neque tum metus vlli sit nouæ fluxionis proritandæ. Quum enim pars laborans magis quàm cætera exinanita fuerit, si ad penuriã vsque detractum sit, vix

denuo alia humorum fluxione conflictabitur, nisi fortè nouo peccetur viuendi errore. Distantes enim indigentia auidæ, proprium sanguinem elabi non sinent: nec pars affecta (nisi dolor aut calor restet vehemens) ab illis quicquam eripiet, vt quæ sit imbecilla, nec multo egens alimento. Malè igitur Arabum dogmate censetur, præcisam in pleuritide eiusdem lateris venam fluxionis impetum augere, ac proinde quum ingens est plenitudo, ne fluxio geminetur, copiam primùm vel ex inferiore pedis vena subtrahendam: deinde ex aduersi cubiti interiore reuellendum, postremò reliquias ex eodem latere deriuandas. Quid hoc quęso consilij & prudentiæ, ægrum toties torquere, quem semel possis malo redimere? Profusus ad indigentiam ex laborante latere sanguis, copiam è fonte plenissimo haurit, simulque phlegmone obsessam partem reuelat, nullum metum afferens nouę fluxionis. At ex aliis venis quę è directo nõ sunt, vnam copiam imminuit, nequicquam tamen deprauati elicit, neque oppressæ parti leuamento est: aut certè putris humor è parte motus, puro venarum sanguini permiscetur, redditurque malum quod corrigendum fuerat pristino deterius. Quum autem è directo secatur, vacuat, reuellit atque deriuat. Vt fluxio lenta atque diuturna tutiùs è distantissimis reuellitur, ita & quæ futura est arcetur: sic enim in tractum nouæ viæ longiorem conuersa, sensim à pristino citra virium offensionem desciscit. Deriuatio est humoris illapsi tractus in vicinũ latus. Fit autem aperta ea vena quæ in affectam partem inseritur. Per quam ea modò alimentum capessit, modò noxium humorem influentem excipit. Quocirca quum iniecto scalpello ea vena præciditur, pars multitudine defessa illac onus suum abiicit. Opportunè autem deriuatio administrabitur, quum reuulsione præmissa fluxionis impetus & ardor iam resedit, neq; denuò recentis & inopinati suspicio est: simulq; humor adhuc liquidus est in parte, è qua remeare potis est. Si verò vsque adeo infarctum esse parti coniectura est, vt omni fluendi remeandique habilitate sit orbatus (quod in diuturnis inueteratisq; inflammationibus frequens est, in quibus scirrhosæ quædam reliquiæ inhærent) nulla vtique deriuatio venæ sectione, sed fomentis & emplastris mollientibus digerentibusque tentanda. Quibus etiã si humor dissolui dissipariq; nõ potest, neq; locus

De vena sectione falsum dogma Arabum.

παρεγχέτευσις deriuatio.

locus est insignis neq; dolor vehementer vrget, pars affecta incidetur ac diducetur, maximè verò si humor pernicie atque contagione vicinas sedes inquinauit. Id quanquã deriuatio propriè veréque dici non potest, illi tamen quasi vicaria succedit. Hactenus de venæ sectione generatim traditũ sit, quæ interiorem morborũ causam in vasis conditã euacuat vel effluentem reuellit: deinceps enumerandi affectus singuli quibus illa debeat accommodari.

Singulorum morborum, quibus vel præsentibus vel futuris secta vena succurrit, enumeratio.

CAP. VI.

MORBOS quos vel sanguinis vbertas vel eruptio progenuit, præsentes quidem sanat venæ sectio, impendentes arcet. Eius generis maximè sunt: synochus febris tũ ea quæ citra putredinem ex sanguine efferuescente tum quæ ex putrescente eo accenditur, omnísque continua, cuius putredo in vasis maioribus condita est. In partium autem affectibus numerantur, phrenitis, ophthalmia, parotis, angina, pleuritis, peripneumonia, hepatitis, splenitis, nephritis, vteri, pudendorum, inguinum, alarum, brachiorum, crurum, articulorum, omnium denique tum interiorum tum externarum partium inflammationes, dictæ Græcis phlegmonæ. Fiunt enim dum aperta, rupta vel exesa vena dilapsus sanguis in partem abscedit, abundantiórque congestius tumorem parit. His proximè accedunt sputum sanguinis, incipiensque tabes, sanguinis vomitio & quæ è naribus, ex vtero vel ex hæmorrhoide plenior fit eruptio. Horum initio vena opposito loco tusa fluxionis impetũ sistit, reuulsionisque vi nonnihil ex affecta parte reuocat. Ea igitur legitimum ac proprium his remedium est, qui ex boni sanguinis plenitudine ortus sui primordia acceperunt. Qui verò ex impura plenitudine emerserunt, quia his plurimũ cognati sunt, vena quoque secta curari desiderant, quòd eorum materia, etiam si impura sit, in vasis tamen condita est, vel ab his emanat. Deinde carbunculus, furunculus, scabies humidior, omnísque rubor per corporis summa efflorescens & quicunque ad istorum naturam conditionemque accedunt. His ergo præsentibus venæ sectione

medemur. Sic igitur causus, omnisque continua febris curanda, cuius putredo in vasis maioribus coërcetur. Nam & interdum circa ventriculū maximéq; os ipsius & iocinoris partes simas coaceruatus humor, exardescens febrem parit continuam, quam vt & eius causam non possit phlebotomia tollere. Intermittens verò quæ pura sit, siue tertianarum siue quartanarum aut quotidianarum genere continetur, quòd eius proxima materia propriúsque fomes non in vasis sit maioribus, neque ex his prorumpat, venæ sectione haudquaquam rectè curatur. At nihilominus in his interdum sanguis conuenienter mittitur, quum aut venæ immoderata copia turgescunt, plethoræque pericula impendent, aut incalescentis sanguinis symptoma quoddam acriùs vrget: vt pulsans capitis dolor, corporis iactatio, æstus penè suffocans: quanquam & hæc plerunq; obrepunt ex bile circū præcordia efferuescente. At ne sic quidem venæ sectio aut febrem aut causam eius tollit, sed duntaxat symptomatum tum præsentium tum impendentium sæuitiam compescit. Ex partium quoque affectibus, capitis & aurium pulsans dolor, lethargus, vertigo, apoplexia quædam & epilepsia, acris mordaxque fluxio, cordis quædam palpitatio. Quinetiam impendentibus illis consuetis aut anniuersariis, quum iam plenitudo causaque subesse deprehenditur, anteuertendum occurrendumq; est sectione venæ, quandoquidem præsentium atque futurorum vna communísque est ratio medendi: & quæcunque morbis præsentibus rectè peraguntur, eadem sunt aut incipientibus aut imminentibus illis præmittēda. Sed & citra plenitudinem, atque etiam in penuria interdum vena inciditur, quum euidentes causæ vt contusio, dolor vel ardor fluxionem proritant, quæ partis alicuius phlegmonem minatur: quod etiam non præsentis, sed incipientis aut imminētis morbi magnitudine atque metu fit. Hoc loco dubitatio existit non parum controuersa, vtri magis ex vsu sit venæ sectio, præsentíne morbo an imminenti. Quæ sic tamen explicari potest. Quum maxima & præceps est plenitudo, necdum morbus vllus genitus est, nullo virium dispendio sanguis abundè educi potest, vt qui copia & pondere naturæ grauis erat: protinus enim laborans discrimen effugit morbi imminentis, securúsque redditur. Quum verò morbus iam est genitus, vires præsentia

Dubitatio & eius solutio.

eius attenuatæ vix queunt citra detrimentum iustam sanguinis effusionem sustinere. Hinc Hippocrates ex more insilientes vel imminentes morbos iubet anteuertere sanguinis missione, non illorum incursum appulsúmque expectare. Hac ratione in ephemera ex obstructione, in synocho simplici, sanguis copiosè trahitur antequam materia putrescat. Quocirca tutiùs imminente quàm præsente morbo sanguis profunditur: ac vtilius est futurum prospicere atque præcauere, quàm prorogare, vt insilientem defixumque pro figemus. Nã ægriùs eiicitur quàm non admittitur hospes. Cæterùm quum morbus iam grauiter hominem exercet, maiore necessitate remedium expostulat, quàm quum nondum inuasit. Quocirca genito quàm impendenti morbo necessaria magis est venæ sectio, quòd geniti sæuitia, maiore nos necessitate impellit & vrget, quàm futuri metus. Itaq; præsenti necessitas, imminenti vtilitas ac securitas inest.

Quæ vena in quouis affectu secanda.
CAP. VII.

PLENITVDO cui nullius partis affectio assistit, qualibet ex vena citra delectum detrahitur, commodissimè tamen vsque maximo ex interiore cubiti dextri, quæ à caua plurimum & à iecore validissimè prolicit. Plenitudo biliosa, ex dextri quoque, melancholica ex sinistri cubiti interiore vena: ita enim efflagitat lienis situs. Quæ verò ex crudorum colluuie suborta fuerit, ex vtrocunque cubito peræquè demi potest. Eadem prorsus lex & in febrium curatione obseruanda. Quapropter synochus tum simplex tum putrida, venam interiorem cubiti dextri præcidi postulat: perinde vt febris ardens & pestilens simplex, itemque tertiana & quotidiana continua. Quartana verò quæ continenter affligit, interiorem poscit sinistri brachij. Eadem propemodum ratione in puris intermittentibus secanda vena deligetur, si quando aut plethora aut symptomatum sæuitia hanc aperire postulet. Ex partibus quæ supra clauiculas sunt, perspicuè reuellit & vacuat incisa vena humeraria, celeriùs validiúsque in cubito, tardiùs verò & segniùs in eo manus ramo qui inter pollicem & indicem excurrit. Ex his verò quæ inter clauiculas & renes positæ sunt, reuellit secta interior celeri⁹ & maiore vi in cubito, tardiùs verò & segniùs in ma-

nus ramo qui inter annularem & minimum digitum porrigitur. Ex vtrísque reuellit vena media, siquidem ex communibus illa humerariæ & interioris ramis coagmentata conflatáque est. Nam plerumque aut latet altiùs inuoluta, aut alterius duntaxat soboles est. Subter renes in quacunq; parte inhæreſcet affectus, ſecta poplitis vena maiore tum impetu tum celeritate reuellitur, lentiùs verò & infirmiùs ſecta in malleolo ſaphena. Renes ancipites ſunt, medij inter ſuperiora inferioráque interiecti. Situm definio non ex partis ordine, ſed ex ortu & productione venæ, quæ in partem emittitur. Itaque phlegmone quæ rectos abdominis muſculos ſupra vmbilicum inuaſerit, retrahetur aperta inferiore vena. Quæ verò colum inteſtinum prehenderit, quãuis ſubter renes ſit, reuelletur ſecta interiore cubiti: ita enim venarum origines deriuationéſque commonſtrant. Hinc ſingulas vniuſcuiuſque partis affectiones perſequamur. Capitis ex plenitudine affectus tum interiores tum externos, ſiue etiam nunc initium faciant ſiue magnitudinem ſummam impleuerint, reuellit ſecta cubiti humeraria dextros quidem dextra, ſiniſtros ſiniſtra. At ſi ſegniùs & ignauiùs id agendum erit, vti quum anteuertere ac futuros præcauere conſilium eſt, ſecabitur quæ directo inter pollicem indicémq; manus contendit, niſi fortaſſe aliũde quàm ex humeraria ducat originem. Eos porrò deriuant ſcapularum atque humerorum ſcarificatus, iniectæ que cucurbitulæ, & ſanguis profuſus è naribus, quemadmodum etiam phrenitidas, deliria & apoplexias. Vertigines verò quæ capitis vitio enatę ſunt, deriuantur præciſis quæ ponè aures ſunt arteriis: perinde atque inueterati capitis dolores calidi ſpiritúſque pleni. Qui dolores priora capitis obſederunt, deriuantur aperta frontis vena: qui verò occiput & poſteriora tenent, cucurbitulis ceruici humeríſque adhibitis aut inciſa vena puppis. Oculorum inflammationes & acres lachrymę, primùm ſecta eiuſdem lateris humeraria, deinde humerorum ceruicíſque cucurbitulis retrahuntur inhibentúrque: deriuantur autem inciſa vena quæ in alterutrũ fertur angulum. Auribus inflammatis & parotidibus poſthumerariam ſecetur vena ſub aure. Gingiuarum, maxillarum & dentium calidiores affectus, poſthumerariam earũ quæ ſub labiis extant ſectionem deſiderant: vt angina earũ quæ

Capitis affectibus quæ vena secanda.

sub

ſub lingua cernuntur. Pulmonum inflammationem reuellit paritérque deriuat interior cubiti ſiniſtri potius quàm dextri: quandoquidem pulmonum venæ ex dextro cordis ſinu prodeunt, hic autem in ſiniſtrum parietem venæ cauæ inſeritur, qui per alam ſiniſtram in cubitũ excurrit. Eadem ſanguini qui tuſſiendo reiicitur, tabi, cordis palpitationi, aliiſq; eorum vitiis ſuccurrit. Pleuritidi tum interiori tum externæ, itémque pectoris, diaphragmatis inflammationibus & vlceribus ſanguinem ſpuro fundentibus interior eodem latere ſecta reuellendo deriuandóque confert. Inflammationes quę vel axillas vel humeros malè habent, niſi ad brachij flexum pertingant eandem curandi rationem ſubeunt: quum autem eò peruenierut, quoniam partem inflammatione obſeſſam ſectione proritare tutum non eſt, manus è directo aperienda eſt vena. Iecore inflammato grauitérve oppreſſo, interior dextra cæditur: at verò malè affecto lieni ſuccurrit interior ſiniſtra, in cubito quidem validius in manu languidius. Deriuatio è liene, non vt quibuſdam videtur in hæmorrhoidas ſed in aluum fit: & è cauis quoq; iecoris in aluum, è gibbis verò in vrinas. Recens renum inflammatio, quam copia ſanguinis comitatur in venis, ex interiore cubiti reuellitur, dextri quidem ſi ren dexter, ſiniſtri ſi ſiniſter affligitur. Cùm verò nõ immodica plenitudo premit, tutiùs validiúſq; ex inferioribus quę è directo ſunt, vel in poplite vel in malleolis. Per vteri affectus ſi menſes præter modum emanant, vena cubiti interior impetũ coërcebit, ſurſúmque retrahet, quemadmodum & cucurbitulæ ſubter mammas, vel etiam vmbilico infixæ. Suppreſſos autem menſes vena in poplite aut malleolo inſtante purgationis tempore cæſa mouet: nam ſanguinis impetu deorſum conuerſo, venæ quæ in vterum pertinent reſignantur. At ſi qua inflammatio ſubeſt, per initia ſurſum retrahetur, idque directo: illinc quippe tanquam è fonte plenior fluxio irruebat. Nec eſt quod inde menſium ſuppreſſionem vereare: ſi modò quàm mox venam in poplitem aut in malleolũ directam ferire iubeas, quæ illorum euacuationi deriuationíque paratum & expeditum eſt præſidium. At ſi quis temerè hoc ab initio experiatur & attentet, fluxionis impetũ phlegmonémq; augebit. Reuulſio enim quæ fit ſecta interiore cubiti vena, quia iecur fõtẽ ipſum è quo fluxionis exordiũ

Pulmone inflammato qua vena aperienda.

Vtero affecto vena qua ſecanda.

est exhaurit, vniuersalis censetur: quæ verò ex venis inferioribus fit, particularis, neque fontem primariò euacuat. Quum itaque vniuersalia particularibus sint præmittenda, inflammationes quæ subter renes incurrent, primùm reuellendæ sunt præcisa interiore cubiti vena directa, deinde reseratis inferioribus, quæ aliquam etiam reuellendi vim obtinent: has tamen tutum minimè fit primas ferire, maximè si ingens est vasorum plenitudo, fluxionísque incursio vehemens. Profluens affatim hæmorrhoïdas secta in cubito vena supprimit: suppressas diducit & euocat secta in malleo lo. At si qua inflammatio vel podicem vel partes obscœnas vel vesicam vel alterutrum inguen infestabit, modò nõ venenatæ cuiusdam perniciei particeps ea sit, ex superioribus cubiti venis multitudo summouenda inhibendáque fluxio: secundum quam ex inferioribus, si magna premet necessitas, particularis reuulsio deriuatióque fiet. Similis est crurum inflammatorum ratio: quoties enim ingens inest plenitudo effrenatáque fluxionis vis & incursio, ex cubito sanguis primùm, mox ex crure vel pede fundetur. Sin leuior existet inflammatio, neque plenitudo extra modum increuerit, superiorum venarum sectionibus prætermissis, satis supérque erunt quæ ex inferis obeuntur. Hæ igitur venæ in factis aut incipientibus morbis incidendæ. Cæterum qui ex præsenti plenitudine futuri morbi metuuntur, sanguinis detractione arcendi sunt & præuertendi. Ac si plenitudo ex suppressis mensibus coagmentata est, quisquis morbus impendebit, congruenter propulsabitur inferarum sectione, quæ dum vacuant, menses pariter exciunt, ipsamque mali causam exterminant. Vbi verò ex longa consuetudine fluentes hæmorrhoides cohibentur, plenitudinémque inuehunt, si quidem has euocare cõsilium est, ex inferioribus plenitudo haurietur: sin illas obcæcare ægrotus requirat, neque velit posthac illis obnoxius haberi, plenitudo ex superioribus erit detrahenda. Quæcunque autem aliis ex causis nata plenitudo morbos minitatur, eos inhibebit secta iecoraria in flexu cubiti dextri. Pars cuius vasa facilè diducuntur vel rumpuntur, aut illabentem fluxionem promptè excipit, exinanienda est non per venam finitimam, quũ nihil morbi adhuc genitum sit, sed per venam quàm longissimè è directo disiunctam, quæ & futurã fluxionẽ inhibeat, &

Partibus infra renes affectis quæ secanda vena.

Ad arcendam plenitudinẽ vena quæ secanda.

& eius solitum impetum in diuersam regionem incitet.

Qui spontanea sanguinis eruptio conferat in morbis.
CAP. VIII.

SANGVIS è naribus, ex hæmorrhoide atque ex vtero plerunque sponte prorumpit: ex ore verò modò tussi modò vomitione: at ex alia corporis parte perquam rarò, nec nisi contra naturam. Quocunque ex loco lentè parcéque sanguis etiam secundum naturam emanat, inutilis habendus: neque enim morbum soluit neque conuenientem vacuationem dehortatur, quam præsertim morbi vehementia maturare cogit. Qui verò affatim copioséque profluit tum in grauante plethora tum in synocha febre inutilis vt quam decretorio die plerumque finit. Quum enim vniuersale malum omnes peræquè tum venas occupet, vndecunque obtingat sanguinis imminutio, grauitatis plenitudinisque symptomata cedunt. At in causo atque in omni continua per quam humores alij in maioribus vasis putrescunt, sanguis etiam copiosè & affatim prosiliens non æquè confert. E naribus enim qui excurrit, licet vigilias, deliria, capitis dolorem aliáque symptomata demulceat, vix tamē propriam morbi essentiam atque radicem euellit, nisi fortè immoderatior succedat profusio, summa virium dissolutione, quæ tamen nusquam videtur optanda. Vitiosus enim sanguis per nares postremus elabitur, nec nisi quum vtilioris magna vis erit effusa. In his igitur febribus tametsi nares multo stillent sanguine, vena tamen cubitī secanda: quandoquidem sæpe deprehensus est è naribus tum colore tum substantia laudabilis, quum ex cubito impurus sordidúsq; detrahitur. At verò qui per hos morbos ex hæmorrhoide aut vtero affatim & copiosè exit, quòd proximè è vena caua lumborum decedat, multo quidem vtilior habēdus; sed plerumque nec ipsam febris radicem extirpat, quæ in venis est cordi proximis. Hinc sæpe profluentibus mensibus, atque etiam in puerperis quæ ritè purgantur, ob febris ardorem sanguis (licet parcius) è cubito demendus. Eadem quoque ac etiam euidentior est interdum ratio mittendi sanguinis è cubito, profluente hæmorrhoide. Iam verò partium phlegmone aliíque affectus qui supra iecur & dia-

Sanguis spōte fluens phlebotomiā si eam morbus exigat non dehortatur.

phragma consistunt, nihil aut minimum mitescunt sanguine ex vtero aut ex hæmorrhoide profuso: nec qui inferiores sedes obsident, eo profluente è naribus: quemadmodum nec è nare dextra emanans affectus tollit sinistros, nec è sinistra dextros. Itaque sanguis sponte at nō ex ratione profluēs, nō eam dehortatur venæ sectionem quam ratio vsúsque postulat. Morbis autem curandis venæ sectio aut per se aut ex accidente cōfert: per se aut vacuat aut reuellit, ex accidente verò modò refrigerat quū calidiorem sanguinem educit, modò obstructiones expedit, sed eas duntaxat quæ ex multitudine cōtractæ fuerant. His autem affectibus semper adhibenda est, quibus per se, nō semper verò iis quibus ex accidente medetur. Etenim iecoris calidiorem intemperiem emendare emissione sanguinis quum eius est penuria, minimè tutum sit: sed eorum tutior vsus quæ per se refrigerant & proprium sunt intemperiei remedium. Dicti iam sunt affectus omnes quibus remedio est venæ sectio: nunc effundendi sanguinis præfinienda quantitas.

Quibus signis morbi magnitudo & virium robur comprehendantur: pro quorum indicatione mittere aut non mittere sanguinem oporteat. CAP. IX.

CVICVNQVE affectui conuenit venæ sectio, ei protinus adhibenda si magnus is est virésque consentiunt. Lenis autem vsqueadeo interdum affectus est, vt vel sponte nullo artis subsidio breui sanescat. Atque interdum licet magnus sit, vires tamen imbecilliores apparent quàm quæ vllam vacuationem sustineant: vt quę ferè omnem illarum substantiam conuellat, quarum seruandarum gratia curatio instituitur. Itaque vt accuratè & ad vnguem præscribatur in quibus morbis & quantum demendum sit sanguinis, prorsus æstimandum quàm magnus morbus sit, quámque validæ sint vires. Morbus autem siue factus omnino, siue incipiens, siue impendens, magnus dicitur aut ex se aut ex sua continente causa quæ in humoribus consistit aut ex symptomatis cuiusdam sæuitia. Ac primùm quidem magnus veheménsque intelligitur ex suo genere: nam cuiuscunque partis sit phlegmone, grauior deteriórque censetur quàm simplex eiusdem intemperies. Deinde ex partis

Magnitudo morbi vnde æstimanda.

partis vſu atque præſtantia, ſi ex principum partium eſt ordine, vt cor, vt cerebrum & iecur: aut ſi contrà inter partes abiectas & ignobiles cenſetur. Præterea ex iſtarum ſitu: nam aliæ principibus affinitate iunguntur, vt pulmones, latera, ventriculus & lien: aliæ verò longiore interuallo diſiunctæ ſunt, vt inteſtina, renes, veſica, artus, aliæque in extremis corporis poſitæ. Ex ipſo denique partis ſenſu, qui aut acer acutúſque eſt aut hebes: At cauſæ magnitudo ex humoris qui in affecta ſede congeſtus eſt & continens fit morbi materia, conditione & natura ſpectatur: quòd nempe benignus ſit vel vitioſus, vel putridus, vel pernicioſa qualitate cõtaminatus, íſque, aut multus aut paucus. Hic enim quicquid pernicioſum eſt & malignum, magnum etiam nuncupare conſueuimus. Ex vaſorum etiam & viſcerum totiúſque corporis plenitudine vel exinanitione, antecedentis cauſæ magnitudo deprehenditur, itémque ex humorum inibi conceptorum puritate aut vitio. Symptomatis magnitudinem ex vehementia aut remiſſione eorum quæ incidunt metimur, nempe doloris, ſitis, languentis appetentiæ, vigiliarum & cæterorum quæ vires imminuunt & attenuant. Itaque ſi praua quædam morbi ſpecies velut inflammatio, iecur, cerebrum vel partes cordi vicinas atque connexas occupauerit, cuius vis latè ſe fundat, ſitque humor putridus & venenatus, quali & corporis vaſa conferta appareant, adeò vt inde magna excitetur corporis agitatio, mala appetentia, ſitis, dolor acerbus & vigiliæ: hunc profectò in maximorũ grauiſſimorúmque morborũ numero reponemus, cui & maxima congruit euacuatio. In quo autem morbo diuerſa comparent omnia, is certè pro leuiſſimo minimóque ducendus eſt, & qui fortaſſe nullius vacuationis indigeat. Inter hos nõ pauci interiecti ſunt medij ordines, qui pro maioris minorίſque ratione, aut abundè aut parcè vacuandum denunciant. Nunc ad virium æſtimationem transferatur oratio. Facultatum viriúmque corporis aliæ partibus ſingulis ingeneratæ ſunt & inſitæ, aliæ communes & influentes. Inſitarũ atque innati calidi vnam eandémque haberi eſſentiam, eámque naturam appellari, & ex innato ſpiritu & humido primigenio conflari, cui ſolida partium ſubſtãtia tanquam materia ſubſternatur, aliàs planum effecimus. Communium verò vagarúmque eſſen- *Vires vnde æſtimandæ & coniectandæ.*

tias è tribus principiorum fontibus emanare, triplicíque spiritu in totum corpus, animalem quidem è cerebro per neruos, vitalem è corde per arterias, naturalem è iecore per venas effundi ostendimus. Quo loci demonstratum simul est vires partibus singulis ingenitas ab influentibus illis sustineri, totum verò animal ab vtrisque gubernari. Itaque si integra sanitate frui debet animal, vtrasque tam insitas quàm influentes saluas & incorruptas esse est necesse. Quod euenturum est, si earum substantia æquabili & iusta quadam moderatione consistat, quæ in certa quātitate atq; proba temperie posita est. Econtrario autem si substantiæ vel quantitas vel temperies inuertatur, illæ necessariò iacturā facient aut imbecilliores euadēt, vnde earum functiones lædentur, totiúsque animalis gubernatio perturbabitur, tādémque vitæ consequetur euersio. Ergo valētes & imbecillæ vires ex operibus primùm internoscēdæ sunt. Vrinæ aut alui excrementa cruda, nempe tenuia & aquosa aut loturæ carnis similia, naturalis facultatis imbecillitatem commonstrant, quemadmodū vel retētio vel alia quæuis oblæsa functio. Vitalis facultas ex pulsu paruo, obscuro & languido, similiter ex respiratione parua, difficili atque crebra ex voce exili & languida, quæ neque pulmonum neque pectoris vitio oborta sit debilis animaduertitur. Horū verò contraria eiusdē robur & firmitudinē ostendunt. Animalē vim imbecillam coarguunt motus sensuúmque læsio, vigiliæ, deliria aliæq; perturbatæ principes actiones: quemadmodum contrariè constantiam ipsiu firmitatémque demonstrant. Ex iis ergo functionibus facultates lædi coniicimus. Lædūtur autem & imbecillæ apparent bifariam, vel oppressæ vel languidæ. In omni porrò euacuatione maximè refert languidas ab oppressis internoscere. Hæ siquidē largam, illę nullam vacuationem ferunt. Earum distinctio ex causis euidentibus est petenda. Si enim eius generis prægressæ sunt quæ virium substantiam vel mutant vel dissipant, eas verè languidas esse: sin nullæ eiusmodi deprehensæ sunt, & aliæ vrgent suo pondere: opprimi solùm censeto. Externæ causæ & euidentes quibus insitarum virium (ab his enim exordiar) temperies mutatur, sunt ardentissimæ febres quæ corpus liquant & causæ vehementiores quæcunque solidas partes immodicè calefaciunt, refrigerant, humectant, siccant ve.

Qui languidas vires ab oppressis dignoscere liceat.

At

At illarum ſubſtantia digeritur, atque diſperditur in morbis longiſſimis, qui hominem in atrophiam vel in tabem conijciunt. Influentium autem virium triplex ſpiritus permutatur, tum ex ambientis & rerum quarumlibet influentium intemperie vel venenata qualitate, tum ex viſcerum aut humorum deprauatis qualitatibus. Aëris quippe feruór & æſtus nõ ſolùm quà nos extrinſecus ambit, verùm etiam quà intrò reſpiratione ducitur, pulmones primùm, deinde cor, omnéſque ſpiritus euſque inflammat, dum plerunq; febris incendatur: ex qua ſpiritus intemperie neceſſitas eſt vires imbecillæ languidæque reddantur. Adde per eum feruorem ſpiritus non modò temperiei mutationem ſubire, ſed & diſſipatione minui. Frigoris contrà immoderata vis foris incidens introque ſubiens, aliàs ſpiritum omnémque calorem infringit & debilitat, aliàs prorſus extinguit. Aër dum vel peſtilens vel quodpiam venenatum aliud vitium concepit, hauſtus tractúſque contagione noſtros etiã ſpiritus labefactat, ex quo grauiũ morborum in corpus incurſio, viriũmq; non mediocris iactura. Multo quidem apertius vel ſcorpij vel rabidi canis vel alterius venenatæ beſtię morſu acceptũ virus ſpiritum polluit & inficit. Porrò etiam interiores & abſtruſæ cauſæ ſpiritus immutare ſolent. Vbi enim principes corporis partes intemperie aliquapiã conflictabuntur, eadem ſi longius ſerpat, neceſſariò ad ſpiritus indidem ortos dimanabit, viriũmque robur comminuet. Quodcunque etiam humoris vitium in corpore dominetur, ex eius intemperie grauem offenſionem ſpiritus excipiant oportet. Crudorum quippe humorum vi qui aut corpus vniuerſum aut ventriculum maximéque os eius occupauerint, neceſſe eſt tũ caloris tum ſpiritus ſubſtantia refrigeſcat & infringatur, animálque prorſus langueſcat, interdum verò & ſyncope prehẽſum corruat. Bilis ardentior calore immodico ſpiritus cremans, aut os ventriculi vellicans & quaſi aculeis compungens, haud leuiorum malorum fit cauſa. Eſt & quum humor aliquis veneni labe & pernicie aſpergitur, cuiuſmodi eſt cohibitum putreſcénſque ſemen aut menſtruum aut grumus ſanguinis, cuius vapor ſpiritũ labefactans & inficiens aliàs ſyncopen, aliàs vteri ſtrangulatum, aliàs epilepſiam, aliàs alia incommoda ſolet inferre, viribus extra modum offenſis. Ergo tot tantiſque

modis spiritus à sua temperie descìscunt. Eorum porrò viriúmque substantia imminuitur atq; dissoluitur, interdum sponte, quia tenuis & dissipabilis in corpore calido, raro, laxóque concluditur, vt proinde suopte impetu disperdatur & vanescat. Interdum verò externarum & euidentium causarum occursatione perimitur, quales sunt ambiens aër feruidior & siccior, vacuatio immodica, motio vehemens, animi pathemata, dolor & vigiliæ. Immodica humoris aut etiam inutilis excrementi euacuatio, hoc ipso quòd spiritus substantia fusa atque profluens est, non potest non bonam illius partem è corpore secum abripere. Quocirca siue aluus nimiopere vel natura vel arte profluit, siue vrinæ plus æquo profunditur vt in diabete: siue pus aut aqua ex thorace, stomacho, ventre inferiore, aut ex magno quopiam abscessu, vniuersè & affatim prorumpit, necessitas est grauem virestiacturam faciant. Multo autem certiùs & clariùs nimia sanguinis aut salutaris humoris vacuatio spiritus effundit, viréſq; cõuellit, siue is ex vulnere, siue ex naribus, siue ex ore, siue ex mariscis, siue ex vtero, aut aliũde prosiliat. Hac etiam ratione inediæ corporis robur frangunt, quòd per has necessario & vtili corporis alimento disperdito & exhausto aliud non sufficitur, vnde vim omnem concidere est necesse. Labor ac æstus spiritus calorísque substantiã halitu aut sudore dissipant. Quapropter qui vitæ suæ cursum in labore aut circa balneas & fornaces cõficiunt, quoniam continenter labitur ac fluit eorum substantia, haud æquè excrementis circumfluunt atque ij qui ociosam & inertem vitam traducũt. Qui luxuria & effrenata libidine diffluunt his (inquit Poëta) frigent effœtæ in corpore vires, quæ nullius medicinæ vim perferunt, hi omnium maximè ex tantula seminis vacuatione flaccescunt & languent, quòd spiritus plurimum dissipetur. Doloris porrò atrocitas multo amplius quàm labor spiritus disperdit, virésque prosternit. Animi pathemata alia quidem spiritum atque calorem obruunt & strangulant, vt timor, mœstitia: alia verò dissoluũt atque dissipant, vt gaudium, lætitia. Vigiliæ corpus vniuersum eiúsque maximè animalem spiritũ exhauriunt, quemadmodũ somnus vacuationis genus omne præter sudores & quã ἄδηλον διαπνοὴν Græci vocant cohibet. Atque hę sunt causæ quarum exuperantia calorem, spiritum virésque dissipat

ſipat: quæ quoniam euidentes exiſtunt, tanquam notę & ſigna fiunt ex quibus vires propriæ ſubſtantiæ iacturam feciſſe intelligimus. Cauſę verò quæ dũtaxat vires opprimũt interiores ſunt & abſtruſæ neque adeò nobis expoſitæ: eius generis ſunt obſtructio, & immoderata humorum copia. Venarum arteriarúmque obſtructio quæ à craſſis lentíſque humoribus fit, ſpiritus arctè coërcet, neque illos ventilatio ne refrigerari ſinit, vnde præpedito vſu vitæ neceſſariò grauiter cum ingenito calore opprimuntur. Id quidem in pulmonibus, in iecore, in cerebri ventriculis atque arteriis, in ipſo denique corporis habitu ſæpe ac multũ euenire ſolet. Obſtructio autem quam humores nimio plus exuberantes induxerunt, non modò ſpiritũ caloréinque premit, verùm etiam ſuffocat & obruit. Ac multitudo libera neq; vlla obſtructione præpedita ſiue ſimplex ſiue cacochymiæ particeps eſt, vires ſtrãgulat: vt in athletico habitu ſanguinis, in leucophlegmatia pituitæ, in hydrope cruditas, tũ in ictero bilis exuperantia. Quotieſcunque igitur naturalis facultas ab excrementis, vitalis ex pulſu & reſpiratione, animalis ex propriis functionibus imbecilla deprehendetur, ſi qua ex cauſis illis procatarcticis vehementior anteceſſerit, direptã & imminutam cenſeto virium ſubſtantiam. Vbi verò nulla ex cauſis illis prægreſſa fuerit, & vires nihilominus imbecillæ cõparebunt, non vtique diſſolutas, ſed oppreſſas putato: maximè ſi vel plenitudinis vel multæ cacochymię ſigna fuerint connexa. Sublatis cauſis opprimentibus protinus vires recreantur & ad ſeſe redeunt, niſi affectionis diuturnitate proſtratæ iam ſint. Velim igitur affectarum virium tres à nobis ordines conſtitui, alias eſſe proſtratas, grauatas alias, tertias languidas, quarum ſigna ſigillatim ex antè cõmemoratis elucebunt. Sunt qui vni pulſui tanquam ſigno minimè fallaci iubent attentos eſſe de virium robore iudicaturos. Id certè magnum quippiam, ac nondum ſatis eſſe iudico: quandoquidem pulſus ferè inconſtans incertúſque eſt, & externarum complurium rerum interuentu perturbatur mutationémque ſuſcipit. Deinde ingens copioſaque euacuatio alias vires non minus quàm vitalem concutit, atque earum occaſu haud ſecus emorimur atque ſi vitalis intercideret: quare videtur aliarum etiam facultatum obſeruatio ad vacuandum neceſſaria. Si quis enim vehementi

Quæ vires obruũt aut opprimunt.

aut diuturno morbo, vt lienteria, atrophia marasmóve extabuit, huic sanguinem non mittes, etiamsi pulsus plenus nunc existit & validus. Quocirca non vnius, sed trium vagarum & influentium facultatum, neque harum solùm; verumetiam insitarum quibus actio vitæ continetur, robur ad vacuationem æstimandum est.

Vt vacuandi quantitas ex morbi magnitudine & virium robore æstimari debeat. CAP. X.

MORBVS omnis ægroti vires conuellit, vt & vacuatio quæ ad illius depulsionem adhibetur. Ne igitur dutũ videatur iam afflictum grauius affligere, ea lege tẽperanda sunt omnia, vt morbi substantia dematur, viribus quàm fieri potest minimum oblæsis. His quidem tantisper negotium facessere, dum malum profligetur, & in maioris commodi spem adducamur, periti in primis est artificis. Quæcunque autem offensio per legitimas euacuationes viribus infertur, lenis admodũ & breuis esse solet, vt quæ completa euacuatione mox cõquiescat. Natura siquidem noxiorum humorum pondere deonerata, quo veluti sarcina premebatur, priores vires recuperat, quicquid spiritibus & innato calori fuerat detractum resarcit; factáque morbo deinceps superior quę reliqua sunt euincit, partim coquendo partim foras dissipando. Si Hippocrates ad pericula prospicienda sagacissimus, consuluit tenuem victum ægrotis adhibere, haud veritus illorũ vires licet infirmas victus tenuitate debilitare vt hac simul morbi essentiam comminueret: idem profectò in vacuandi munere tenendum. Cæterum perinde vt in victus ita & in euacuationis ratione cauendum, ne in extremam debilitatem adductæ vires concidant, circumspiciendúmque etiam atque etiam & accuratè considerandum, quantum & quoad perferre queant. Æqua autem & legitima vacuationis quantitas citra insignẽ virium offensionem morbum adimit. Hoc morbi viriúmque inter se exquisita collatio commonstrat. Nam validis constantibúsque viribus fidenter quantum morbus desiderat erit vacuãdum: minus validis parciùs, prostratis nihil prorsus moliendum. Cæterũ hoc ipsum in disceptationem quęstionémq; vocatur, possintne vires vsqueadeo debilitari, vt ne

Quæstio & solutio.

ne minimã vacuationem tolerẽt. Plerumque enim in magna virium deiectione vacuationes sponte, salubriter eueniúque fœlici prorumpunt. Deinde vnicuique virium ordini sua quędam vacuationis quãtitas proportione reddi potest: non enim credibile est vncia aut semuncia sanguinis effusa vires etiam prostratas offensum iri. Quoniam igitur hęc obscura sunt, explanationes adhibendę, vt omnis veterum ambiguitas tollatur. Vacuationũ alia integra statuitur & perfectè absoluta, quæ omnem aut certè plurimam morbi materiam adimit: alia vtilis quidem at non integra, quę parte morbi sublata reliquum facit leuiorem: tertia eousque exigua & deficiens, nihil vt laborantem leuet. Ratò quidem vires adeò prosternuntur (nisi malo victis & deploratis) vt ne vel minimam quidem vacuationem sustineant: verùm huiusce tanquam inutilis veteres non meminêre, quod citra ægroti alleuationem viribus incommodet, statuerúntq; viribus afflictis & prostratis nullam omnino vacuationem adhibendam. Itaque valentes vires integram consummatámque, mediocres imperfectam quidem, sed vtilem, prostratę nullam mali curatricem vacuationem tolerant. Ex morbis autem quicunque vehemens ac magnus extiterit, copiosam eámque necessariam exposcit, sine qua aut nullo modo aut non tutò sanari potest. Mediocris moderatam, quæ rarò necessaria, sed duntaxat vtilis habetur, per quam citiùs ac tutiùs sanatio perficitur. Exiguus morbus exiguę etiam aut nullius omnino vacuationis indiget. Iam verò morbi magnitudo viriũ robori conferatur. Quũ vires erunt planè integræ, & morbus mediocris, non vtiq; necessaria, sed duntaxat vtilis est venæ sectio: potest tamen tutò & quantum morbus desiderat sanguis mitti. Nõ enim verendũ est cõstantes vires aliquantisper imminuere, dum morbi sentina funditus exhauriatur: eæ siquidem promptè nulláque mora recreantur. Quum in virium constantia & firmitudine morbus inuadet magnus & periculosus, qui vasa immoderatiore copia distendat, quemadmodum in habitu athletico & in synochis febribus, tunc vberior vacuatio præscribenda, quæ affectus magnitudini vsquequaque respondeat, expeditque (inquit Hippocrates) vsque ad animi defectionem ducere, si æger perferre possit. Neque verò de ea animi defectione præcipit, quæ vel timiditate &

Vacuationum quantitatu tres gradus.

Viribus firmis & constantibus quid agendum.

animi ignauia vel acrimonia humoris accidit, qui os ventriculi pungit & irritat:sed de ea duntaxat quæ vberiorem euacuationem consequitur. Hanc enim in morbis extremis statuit tanquam regulam & legitimum vacuationis modum. Est autem animi viriúmque defectio lipothymia siue lipopsychia, in qua etiamnum ægrotus loquitur, audit, videt, agnoscítque præsentes. Syncope verò est omnium virium præceps lapsus, vt epilepsia animalium: qua certè qui opprimitur nec audit nec videt, & (vt verbo expediam) omnes externas functiones quasi interceptas habet. Lipothymia leuior est syncope, hancque solet præcedere. In his igitur affectibus sanguinem vsque ad lipothymiam mittere permittitur: at non temerè & sine indicio. Sed quum iam vires præ vacuatione manifestè fatiscunt, & vacillant, & initium patiuntur defectionis atque lipothymię cohibendum: neque vnquam vacuationes ad extremum & vsque ad veram syncopen deducendæ, vt quæ omnino periculosæ euadant, etiam si validæ vires erant. Tentandum igitur est exuperantem humorem subducere, quoad vires ferant. Et quocunque tempore dissoluuntur, etiam si restent superuacua, ab euacuatione nihilominus desistendum cessandúmque protinus est. Hoc autem certissimè disces pulsuum mutationi animum mentémque adhibens, quum ex magno paruum, ex æquali inæquabilem, ex vehementi debilem & obscurum fieri, quúmque fluenti sanguinis impetum labare, ægrotúmque iam languere animaduertes. Quoniam igitur syncope mortis est imago quædam, quæ astantes perterret & ægrum in maximum vitæ discrimen adducit, in eam profecto vacuatione ægrotum minimè præcipitabit, quicunque dignitatem existimationemque suam inuiolatam tueri, neque in vllas obtrectatorum reprehensiones incurrere volet. Conducibilius quidem sit ægrum diutius torqueri, quàm vnà cum morbo vitam omnem profundere. Hactenus vires integras valentésque oratio nostra attigit. Mediocres porrò vires si mediocris quoque morbus adoritur, moderatam quoque vacuationem postulant, quæ læui aut exigua virium offensione vniuersam causam detrahat. Atque etiam vtilis ea fuerit, quæ læuior mitiórque adhibebitur. At si easdem vires morbus maior inuadat, & cui multa vacuatio fuerit necessaria, nequaquam debet ea semel & vniuersè

Ad lipothymiam vacuare.

Viribus firmis & constantibus quid agendum.

susci-

suscipi: vt quam vires tolerare nequeant. Non enim rectè morbum demit, qui cum morbo ægrum de medio tollit. Quum igitur semel & vniuersè facta vacuatio citra periculum adhiberi nō potest, quòd vitiosè se habet, paulatim vacuare expedit, & minutatim salubre quippiam pro eo reponere: ac primùm quantum vires ferant detrahere, deinde quod defuit iteratione supplere, idque vel bis vel ter vel nōnunquam sæpius: ea curatio Græcis est ἐπαίρεσις. Prostratis autem viribus nulla vel morbo exigente vacuatio incunda. Quę enim adeò exigua fuerit, vt viribus illis quasi dimensa & par respondeat, quoniam commodi nihil, incommodi verò atque perturbationis plurimum infert, tanquam inutilis & superuacua prętermittatur. Atque in viribus roborandis confirmandísque omne tum studium collocetur, idque cibis boni succi modicè ac sæpius offerendis, quibus etiam facultas insit morbo aduersa, quæ cacochymiam emendet. Quòd si postea vires recreari atque refici contingat, tum idonea afferetur vacuatio, quod in diuturnis morbis sæpius vsuuenit. In acutis verò nimia cunctatio semper anceps est & periculosa. *Deiectis & exiguis.*

Præsentium præteritorúmque obseruationes, ex quibus certior vacuandi quantitas indicatur.

CAP. XI.

MITTENDI sanguinis quantitatem ex morbi magnitudine atque virium robore perceptam, exquisitiùs atque perfectiùs euidentium causarum obseruatio præscribet. Ex his causis tres numerantur interiores & nobis congenitæ, temperamentum, corporis constitutio vel habitus & ætas. Totidem externæ & aduentitiæ, ambientis constitutio ex anni tempore, regione & cœli statu profecta: vacuatio suppressa vel immodicè procedens: consuetudo victus vel generis vitæ vel vacuationis. Præteritas hasce causas idcirco supra exquirebamus, vt ex iis exquisita morbi & viriū magnitudo nobis eluceret. Præsentes & futuræ nondum morbū aut vires immutarunt: quoniam tamen humoris aliquid è corpore vacuare & vires dissoluere incipiunt, non parum ad euacuationē quam proponimus momēti obtinent. Quas autem hæ vires habeant, sigillatim explicandum est. *Primi & præcipui scopi duo sanguinis detrahēdi.* *Secundarij sex scopi & animaduersiones in sanguine mittendo.*

Temperamentum. Calidum humidúmque corporis temperamentum, in propria solidarum partium substantia situm, quoniam vi insiti caloris assiduò plurimum dissipatur ac dissoluitur, non peræquè copiosam fert vacuationem atque quod ab illo plurimum dissidet frigidum & siccum. Quodcunq; verò corpus inde humidū appellant quòd multo humore abundet in venis recondito, id facillimè vacuationem tolerat. *Habitus.* Corporis habitus extenuatus, mollis & ratus, tum imbecillus tū multæ dissolutioni obnoxius est: contrà verò carnosus, firmus atque densus pauca sinit è corpore dissipari. Qui autē præpinguis & obesus existit, quanquam minimum dispergitur, difficilè tamen venæ sectionem idcirco sustinet, quòd exilibus sit venis, quas exinanitas pinguedo facilè stringit deprimítque; vt inde metus sit ne natiuum calorem extinguat. In corporis habitu æstimanda etiam est venarum capacitas: quibus enim amplæ & turgidæ spectantur, tolerabilior est euacuatio, quàm quibus angustæ. Neque verò humorum natura posthabenda est: nam tenues & calidi celérrimè dissipantur ac diffluunt, crassi ac frigidi diutius hęrent. Atque hæc quidem ad corporis constitutionem habitúmque pertinent. *Ætas.* Ætatum porrò quæ decrepita nuncupatur, quia e fœtis est viribus, nullam venæ sectionem tolerat: moribu dum senem præcipitat, quisquis reliquum vitæ calorē cu sanguine profundit. Quæ inter senectutem & pueriti mediæ interueniunt, quoniam firmis viribus & corpore b ne constituto tenentur, nulla vacuandi præsidia metuun. Puerorum ætas virium quidem substantia abundat, cæterùm quia corpus calidum & humidum obtinet, molle, tenerum ac patens, quod sponte sua assiduò digeritur ac defluit, sanguinis missionem tutò non feret: quantum enim ex incidenda vena vacuandum fuerat, id vltrò ex corporis natura præstatur. Has ætates nullis annorum finibus Hippocrates circumscripsit. At Galenus neque ante annum decimum quartum neque post septuagesimum iis quas protuli causis adductus venam pertundit. Quod profectò de pleniore illa veteribúsque consueta vacuatione audiendum: nam moderatam quæ tum viribus tum plenitudini aut par aut inferior sit, vtrique pro eo ipso quantulocunq; sunt præditi modo, facilè ferent. Sic Rhases ætate decrepita quæ graui vrgentéque pleuritide vel peripneumonia torquebatur, sanguinem

guinem emisit. Sic Auenzoar filio suo trimo se vtiliter venam secuisse commemorat. Hoc & ipsi plerumque experimur, sexto aut quinto ætatis anno tres sanguinis quatuórve vncias, pleuritim, interiores inflammationes, hisque grauiores morbos finiuisse. Sponte naturæ tum pueris tum infantibus lactentibus sanguis interdum abundè prodit è naribus, nulla corporis aut virium iactura. Suis viribus iisque [illegible]lidis prędita est puerorum ętas: cur igitur ad illarum proportionem vacuare non possumus, q[illegible]um præsertim eusar[illegible]us est pu[illegible], plenè ac liberaliter educatus, cui amplæ venæ bene cocto puróque sanguine tument. Ad extremum verò donemus vi[illegible]ium robur lædi: vtrum magis optandum fuerit, vel vt puer seruata plenitudine succíque copia intereat, vel vt ea imminuta offensi que quodammodo viribus à morbo vindicetur? Secandæ autem venæ necessitas in pleuritide interioribúsque inflammationibus quàm in continuis febribus puero maior existit. Nulla igitur est ætas, quæ non aliquem vacuationis modum ferat. Hæ sunt interiorũ causarum obseruationes, quæ sponte intimóque motu corpus virésque afficiunt. Præter eas verò euidentium quoque constitutio tenenda. Regio feruens & arida multum innati calidi viriumque, multum peccantis humoris è corpore haurit. Hinc, vires comminuuntur pauciórque sanguis manet in venis: in ea proinde contractiores, parcioresque in sanguine mittendo esse conueni. Regio frigidior ac humidior innatum calidum humorésque intus coërcet, horúmque minimum dissoluit, quocirca sanguis abundantius profundi potest. Cæterùm in extremè frigida quæ plurimum in Boream deuergit, sanguis frigore veluti conglacians vacuationi vix cedit, sed & partes interiores si à suo calore destitutæ maneant, ambientis frigoris iniuria extinctionis periculum subibunt. Quæ inter illas intercedit regio temperatior largissimam sanguinis profusionem tolerat. In anni temporibus ver temperatum, succi viriúmque abundans, sanguinem largiùs fundi permittit: estque vere secta vena præcauendis morbis idonea. Post ver, autumnus, deinde hyems, omnium verò minimum ęstas. Cœli status qui calidior obtigerit, vt subsolana vel austrina tempestate, parciùs: qui frigidior, vt valido Aquilone aut Fauonio, is quoque parcè:

Regio. *Anni tempora.* *Tempestas.*

largiùs autem quicunque clementior nulla ingenti tempestatum vi iactabitur, sanguinem mittendū esse suadet. Tria hic in ambientis constitutione perpetuò implicita atque colligata, iam in vnū conferamus. Regione frigida & hyeme premēs Boreas prorsus venæ sectione nobis interdicit: solúsque Auster placidior illam admittit. Regione autē feruida & æstate, quum perflat Auster, venam pertundere formidolosum: at quum Boreas æstum temperat, tutissimum. Hæ igitur causæ tum innati calidi tum humorū substantiā vel conseruant vel dissipant, sed tamen obscurè ac sine sensu. Cæterùm de manifesta copiosaque vacuatione, quæ fortè tum erumpit quum venam secare proponimus, ita quidem statuendum. Spontanea vacuatio materiæ morbi nihil detrahens, veram atque legitimam non excludit. Quod igitur morbus exposcit protinus vacuandum, præsertim si necessitas impellit, & vires spontanea illa vacuatione nondum in magnam offensionem incurrerunt. In vehementi pleuritide, quo tempore fortè fortuna erumpet totius corporis sudor aut vomitio aut aluus, sanguis mitti non debet: at sedatis illis paulúmque recreatis viribus, vena incidēda. Symptomata enim quum illa sint, neque morbi substantiā detrahunt neque vicaria esse possunt phlebotomiæ. Sic in febre ardente, lienteria quæ ex frigidæ potu immoderatiore laxato dissolutóque vētriculo inciderit, venæ sectionem non vetat. At quoniam vires inde paulò imbecilliores euaserunt, harum seruata dignitate sanguis parciùs emittetur. Spontanea autem vacuatio quæ morbi substantiam demit, si iam ægrotum leuet posśitque quantum requiris vacuare, prorsus est naturæ committenda: Sin minus id possit, tantum ipse detrahes, quo ex coniunctis ambobus perficiatur quod postulas. Quæ sponte natura perfectura est, ne tangito: inchoata verò nec ab ea perficienda completo. Itaque in pleuritide, in febre assidua, si sanguis abundantiùs ex vtero, ex hæmorrhoide, vel è naribus dimanet, iustáque sit vacuationis quantitas, ex qua æger satis leuetur, venam non incides. Sin verò parciùs aut lāguidiùs ex his locis profluit, morbúsque interim vehementer vrget quod deficit, etiamsi puerpera sit laborans, venæ sectione supplendum. Eadem ex causa in dysenteria purgans medicamentum offertur, vt quod sensim & languidè per anfractus parum idoneos elabitur,

Spontanea vacuatio.

bitur, affatim per ductus conuenientiores deriuetur ac defluat. Consuetudo porrò nobis obseruanda, in victus ratione, in vitæ genere & in euacuatione. Qui frugaliter siue ex consuetudine siue ex morbi impedimẽto victitant, parciùs vacuandi sunt quàm qui liberaliùs pleniúsque viuunt. Qui venæ sectionem iam est expertus, modò vires crebra vacuatione nondum sint læsæ, alacrius ac leuius eam perferet quàm inexpertus. Consueta quippe mala, minus sunt infensa. Quapropter opinione sua vulgus longè fallitur, qua primam venæ sectionem vt in primis salutarem suscipit, & quasi veneratur conseruátque in extremos vsus commodaturam. *Cõsuetudo.* *Aph.50.li.4.*

Futurorum obseruatio aut veriùs prouisio præsumendæ quantitati necessaria. CAP. XII.

NON solùm vires præsentes emetiri, verumetiam futuras prospicere acuti sapientísque est medici. Post vacuationem vires ita tueri atque cõseruare par est, vt & alia deinceps adhibenda remedia ferre, & morbi longitudini atque indicationi sustinendæ satis esse queant. Quinetiam ne posthac intempestiuè & alieno tempore nutrire cogamur, sanguinis nonnihil retinendum asseruandúmque est ad morbi decursum & ad reliquæ curationis spatium. Futuras vires æstimabimus tũ ex causis procatarcticis quæ præsentes sunt & posthac etiam perseuerabunt, tum ex symptomatis quæ præter opinionẽ incidere possunt. In causis procatarcticis præcipuè sunt, cœli constitutio & viuendi ritus. Cœli constitutio si calida euaserit & sicca, ac istiusmodi deinceps expectetur, restrictiùs sanguis emittetur quàm si frigidam fore coniiciamus. Rursum si prospicimus ægrotum tenuiter sobriéque victurum, vel quia potionis & cibi languet appetentia, vel quia morbus deuorare non sinit, vt in angina fauces præcludente, parciùs euacuare monemur, quàm si pleniùs is viuat. Seruare tum aliquid sanguinis oportet, tanquam naturæ thesaurũ & suppetias in leuamen futuræ penuriæ. Iam verò repentina & inopinata symptomata, quæ vires summopere eneruant & frangunt, sunt dolor vehemens, vigiliæ, vacuationes præter spem erumpentes, & in primis syncope. In hanc siquidem nõ pauci quàm *Quales erunt vires in posterũ, vnde conie-ctandum.*

mox ab aperta vena ex cõſuetudine incidunt, vel quòd natura ſint imbecilliores, vel quòd timore magno perculſi, vires omnes offundant: vel quòd os ventris amara bile perfuſum, aut quàm maximè acri ſenſu præditũ & infirmum nacti ſunt. Quum igitur aliquid eiuſmodi futurũm ſuſpicamur, quanquã vires tunc valent, ſanguinem tamen vel nullo modo vel præparcè mittemus, niſi fortè huic periculo antè ſit occurſum. Summæ autem prudentiæ fuerit repentina & inopinata quæcunque incidunt, lõgè proſpicere atque præcauere. Hæc iam exemplis illuſtremus. Eſto quiſpiam natura ſanguineus, corpore euſarco, denſo ac firmo, ætate florenti, qui multos dies luxurioſum vitę genus ſecutus, alimentis ſe expleuerit ſolidioribus & valentis materię: qui priſtinam exercitationis conſuetudinem intermiſerit, domique otioſè vixerit, cui ſanguinis ex naribus, ex vtero vel ex hæmorrhoidibus vetus conſuetaque eruptio iampridem ſubſtiterit: adeò vt ex harum concurſione cauſarũ corporis habitus non mediocre incrementum ceperit, & venæ natura amplæ præ copia ſint diſtentæ. Quicunque tempore hominem ita cõſtitutum grauis vehemenſque febris vel inflammatio prehendet, quàm mox ſanguis profundendus eſt, íſque copioſius: quandoquidem tum morbi tum cauſæ magnitudo id expoſtulat, ex præteritorũ obſeruatione confirmata. Quòd ſi his etiam præſentia conſentiunt adſítque aëris conſtitutio ex regione, anni tempore & ex tempeſtate collatis moderatè frigida & humida, ægrotus verò ad vacuationem procliuis ſit: poſthac verò morbus non ad multos dies lõgius producatur, nulla calidioris futurę tempeſtatis ſignificatio appareat: nulla item futuri doloris, vel inediæ vel vigiliarum vel ſpontaneæ vacuationis cõminatio intendatur: his ita in vnum conſpirantibus, quis dubitet largiſſimam ſanguinis miſſionem imperare? At verò hiſce contraria omnia, quem non ſubitò à ſanguinis detractione auocabunt? Permiſcentur plerumque ac prorſus inter ſe pugnantes exiſtunt obſeruationes, ac tum prudenti actíque iudicio eſt opus, quo ex comparatis illis vacuatione modus præſcribatur. Præteritorum recordatio plerumque copioſum ſanguinem fundendũ monet, cuius tamen libertatem nobis præſentium obſeruatio ſubtrahit. Vt ſi quis priſtina exercitationis cõſuetudine intermiſſa deſidiæ ſe & luxuriæ dediderit,

Indicationibus contrariis quid agendum.

dediderit, & alimentis expleuerit, & solennis quæpiam vacuatio substiterit: sed hinc euaserit corpus pingue & albũ, laxum & molle, tenuísque succi plenum, adsítque æstas, regio æstuosa, cœlíque status calidus ac siccus: omnino huic sanguinem non mittes: satis enim ex se ipso non modò obscurè, verumetiam manifestè vacuatur. Paruum verò detrahes in eo ipso habitu, si hyems adsit & regio frigida, cœlíque status Aquilonius. In hac autem rerum permistione, non obseruationum multitudinem, sed potestatem velim te attendere, quòd vna plerumque reliquas omnes dignitate præstantiáque superet. Qui neque artis cognitione, neq; longo rerum vsu, neque prudenti synceróque mentis iudicio confidit se posse vacuationis quantitatem definire, is Hippocratis consilio potius infrà subsistat, quàm exquisitè vacuet. Hoc autem loco non abs re fuerit perscrutari, sitne vteri gestatio inter obseruationes habenda. Ipsa veritatis species multa probabilitate suadet in prægnantibus graui morbo implicitis temperandum, ob fœtum qui vtero continetur, Hippocratis patrocinio ac sententia hunc in modum defensa: Mulier in vtero gestans incisa vena abortit, ídque magis si est fœtus auctior. At certè hoc perpetuum minimè est, vt neq; illud quod proximè antè scribitur: Mulierem in vtero gerentem acuto morbo corripi, lethale est. Quum enim purgatio quæ malignis fit medicamentis, cum periculo grauiore fœtus quàm venæ sectione decernatur, si Hippocrates grauidæ morbo ex cacochymia tentatæ, purgationem largitur iis mensibus qui inter tertium & octauum interponuntur: nos profectò iisdem multo tutiùs sanguinem mittemus ei, quæ aliquo plenitudinis morbo conflictabitur. Quod si media gestatione liceat, longè tutius in initio factu fas est: quòd sanguis magis redundet, & fœtus minore egeat alimento. Hoc tempore si sæpe natura illius superuacui effusionem sponte vtilitérq; aggreditur per nares, per hæmorrhoidas, aut per vterum: & nonnunquam menses statis temporibus salubriter effluunt, cur non similiter nobis liceat premente necessitate naturam arte imitari? Multæ nisi vena circiter quartum mensem referetur, abortiunt, fœtus enim copia obruitur. Neque verò in plethora sola, verumetiam citra hanc quũ pleuritis aliáve inflammatio vehemẽtius vrget, prægnanti vena in cubito cæden-

Prægnatio an inter obseruationes mittẽdi sanguinis habenda.

Aph. 30. li. 5.

Aph. 31. li. 5.

da. Inferiores autem prægnantium venas incidere minimè tutum, quòd impetu deorſum conuerſo menſes procedant, præcipitetúrque fœtus. Octauo ac nono menſe rarò citra abortum ſanguis emittitur, quum præſertim mulier leui ex cauſa vel ob vteri imbecillitatem, vel ob lubricum lentorem abortire conſueuit. Hac in re Cornelius Celſus morbi duntaxat viriúmque magnitudinẽ animaduertit. Antiqui, » inquit, primam vltimámque ætatem ſuſtinere nõ poſſe hoc » auxilij genus iudicabant, perſuaſeránteque ſibi mulierẽ gra- » uidam, quæ ita curata eſſet, abortum eſſe facturam. Poſtea » verò vſus oſtendit, nihil ex his eſſe perpetuum, aliáſque po- » tiores obſeruationes adhibendas eſſe, ad quas dirigi curãtis » conſilium debeat. Intereſt enim non quæ ætas ſit neque » quid in corpore intus geratur, ſed quæ vires ſint. Firmus » puer, & robuſtus ſenex & grauida mulier valens tutò curantur. Itaque, vteri geſtatio quemadmodum & ætas inter quantitatis obſeruationes habenda. De quantitate mittendi ſanguinis hæc quidem ſatis, deinceps verò de vtendi ratione.

Quo morbi tempore, qua die quáque hora ſanguis emittendus. CAP. XIII.

QVORVM morborum cauſa eſt plenitudo aliáve humorum labes in vaſis, ea incipiẽtibus illis quam mox ſecta vena ſummoueri debet. Hoc enim pacto quicquid morbi in poſterum gignendum eſt prohibebitur, quicquid verò genitum & procreatum iam eſt, facilius natura concoquet, euincet atque profligabit. Sic febres ardentiores antequam ſanguinis moles feruoris incendio torreatur, aut vehementior putredo inualeſcat, acceleratum hoc remedium extinguit. Sic & interiores inflammationes hoc auxilij genus initio radicitus eruit, dum qui in partem confluxerat humor nondum obhærens, profluentis ſanguinis impetum curſúmq; ſequitur. Vires per initia firmæ ſunt & cõſtantes, nec admodum iis diſſimiles quæ pridem erant integra valetudine: ſi quo igitur tempore, ipſo maximè initio hoc præſidij genus tolerabunt. Qui plenitudine aut fluxione permanente alia vult remedia adhibere, peruerſo medendi ordine affectum cõduplicabit viribúſque negotium faceſſet. Sic tamen maturè vena ſecetur vt ventriculus pri- *Aduerſus Auicennã*

mæque

mæq; venæ nec vlla humoris corruptela, nec cruditate, nec cibo semicocto confertæ sint. Præcepit quidem Auicennas in morborum principiis phlebotomiam prorsus omittere & concoctionem expectare, dum morbus principium statúmque præterierit, atque tum demum solùm illam conferre asseuerat. Idq; non de solis partium morbis quos antè percensuerat, audiendum putat, quum & mox idipsum de febribus omnibus præcipiat, maximéque de sanguinea in qua quum aderit concoctio, iubet sanguinem profluenter educere. Quia verò ista mirabiliter dissentanea videtur, perpendendum quibus illa rationibus suadere contendat, vt controuersia ad vnguem discussa, veritas ipsa clarius eluceat. Inquit igitur per initia incisam venam noxios humores extenuare, & per corpus quoquouersum impellere, sanguinéque puro & syncero permiscere: nonnunquam etiam nos expectatione nostra adeò decipi, vt cum salubri nihil prorsus vitiosi humoris educatur. Ex animi verò sententia atque voto omnia succedere, si expectata cõcoctione quum iam morbus principium & statum præterierit, sanguinem detrahamus. Sed minimè tam inconsiderata eius ferenda est sententia: neque audiendi illius explanatores, quorum dicta quotidie re & euentis refelluntur. Quæ enim absurdior futiliórque sententia hæc excogitari possit, phlebotomiam humores extenuare, quum ex superiorum demonstratione dilucidè constet, qua ante, eadem & post phlebotomiã proportione humores in corpore retineri atque seruari? Si qua fortè mutatio incidit, quum tenuis humor expeditiùs celeriúsque, crassior ægriùs & pigriùs emanet, verisimilius est phlebotomiam, sanguinem & humores potius incrassare debere. Cur deinde hæc humores exagitet? si multitudinem demit, quæ perturbationum & morbi causa fuerat, debet eadem omnia mitiora & tranquilliora reddere. At si peccans materia sanguine permiscetur in venis, cur hæc secta vena non pariter foras exiliet? Sed iã plenius æstimata rei veritate, donemus morbumquempiam vehementem & acutum ex solius sanguinis exuperantia natum, cuiusmodi sunt vtraque synocha putrida febris ex plenitudine, angina, pleuritis, peripneumonia, iecoris aliarúmque partiũ inflammationes. Hæ si peracutæ sunt & periculosæ præ sanguinis copia præcipites, quis non statim ipso initio

non nisi post concoctionẽ phlebotomiam admittentem.

venam pertundat? quis quum adhuc vires integræ sunt, non eam plenitudinem prorsus eximat, quæ morbo causam dedit: & quæ in vitæ discrimen adducit? Hoc consilio in synocha festinamus statim initio sanguinem ad animi defectionem mittere, antequam materia putrescat. At ille, in ea febre sanguinea principio sanguinem parcè mittit, abundantiùs verò vbi coctionis signa comparent. At quam quæso concoctionem expectet sanguinis optimi & bene cocti, qui sola multitudine peccat? In his igitur vt in valde acutis, Hippocratis consilio differre & cunctari malum est, sed statim si vires integræ & valentes erunt, ad animi vsque defectionem ducendum. Si minus acuti & vehementes erunt morbi, etiam per initia sanguis effundetur idque pro multitudinis ratione. Num igitur in his venæ sectionem omittemus & cum Auicenna expectabimus dum concoctio eluceat, & principium morbus statúmque præterierit. Siccine morbū sinemus suo impetu proteruire atque ægrotum tam immaniter iactari citra vllam artis opem? Si exitialis erit, ad concoctionem nunquam perducetur, sin salutaris vel anceps, post statum in ipsa declinatione quum iam prorsus euictus erit, & laborans à periculo tutus, quid tum venæ sectione fuerit opus? Sed age hoc loco temporum, morbi & concoctionis vim expendamus. Natura concoctione impuros noxiósque humores è purioribus secernit: hos vt cōseruet, illos vt tandem foras exturbet, aut sola per se aut medicamenti ope. At qui venę sectio nullo delectu omnes qui in venis sunt, promiscuè & indiscriminatim ꝑlectat. Quorsum igitur vt hæc fiat. humorū concoctionem atque secretionem præstolemur? Vt in phlegmone pus iam factum non amplius secta vena, sed alia ratione per vias breuiores deriuamus: ita in febribus, quarum materia in venis coërcetur, concoctus ac iam secretus humor, medicamento deriuandus deturbandúsque est. Qua in re tum temporis naturam habebimus adminiculantem, quæ secretos humores foras excludere contendit. At si quis hoc tempore venam ausit incidere, non eos solùm, sed pariter vtiles eliciet: quódque grauius est, eosqui vi naturæ secreti fuerant, puro sanguini permiscebit, hunc inquinabit, omnia confundet, naturæque molitionem optimam interpellabit. Quū igitur concoctionis manifestæ signa comparebunt, non amplius

Post perfectam coctionem sectioni venæ locum non esse.

plius venæ sectione, sed aut purgatione, aut aliis deriuantibus præsidiis reliqua curatio transigenda: nisi (quod interdum fit) cruditatis signa denuò se prodant. In febribus vacuata multitudine vbi quæ putruerant concocta sunt, per aluum, vrinas & sudores ea vacuare tentãdum. In pleuritide & in peripneumonia quæ putruerunt & in pus conuersa sunt, per sputa: in hepatide, caua quidem per aluum, gibba per vrinas, quemadmodum & in nephritide: singula denique per loca proxima & cõuenientiora sunt expurgãda. Si metu, ignauia, aliísve occasionibus venæ sectio primis morbi diebus administrata nõ est, quocunq; die etiã vigesimo in ægrũ incideris, si plenitudinis atq; cruditatis signa permanebunt, hoc præsidij genus adhibendum, modò vires ferant neq; sint morbi diuturnitate collapsę. Nõ enim dierum morbi numerus à phlebotomia per se ac primùm dehortatur, sed quòd sæpius temporis progressu vel concocta est morbi materia, vel sunt vires dissolutæ. Vt autẽ vniuersalium temporum, ita particulariũ & dierum quibus morbi recurrunt delectus habendus, in his potissimùm morbis quorũ certa est vel intermissio vel remissio. Vacuatio non excandescẽti, sed mitescenti morbo afferenda. Natura quidem plerumque febrium maximéq; intermittentium inuasionibus vomitiones, & declinationibus sudores commodè ciet, quo tempore nobis etiam licet eadẽ vtiliter arte promouere: at nõ vel alui deiectionem vel venæ sectionẽ. In accessionibus ab his omnino temperandum est, vt quas neque natura tum molitur, sed si quæ fortè incidunt, solius morbi feruore impetúque fiunt. Nulla eiusmodi vacuatio quę vires supra modum lacessit, in tanta accessionum quasi fluctuum agitatione tutò obiri possit. Quum enim humores tum maximè quodam quasi æstu incitati efferuescant, obturbatiq; permisceantur, nulla omnino queat iusta corũ fieri secretio. Esto etiam, peccans morbi materia extra venas maiores exardescat, si hoc tempore vena reseretur, metuendũ erit ne illa in venas exinanitas è vestigio cõmigret, fiatque ex intermittente continens. At verò maxima morbi tranquillitate vena secta, vix vllum naturæ negociũ facessit, ipsamq; multitudinem è venis maioribus eripit, nullo excandescentiæ metu. Maxima tranquillitas est medio remissionis intermissionísve tempore. Si spatia inter acces-

Quo die aperienda vena.

siones porriguntur, facilè fit medium ipsum pro rerũ commoditate designare, sin angustum, difficilè, quòd interdum vix occasio sese offerat vt vel ante vel post venæ sectionem opportunè ægrum alamus. In quibus morbis vel præcautionis vel curationis gratia, potestas datur sanguini mittendo horam deligere, conuenientior erit matutina quàm pomeridiana. Nam à Solis exortu sanguis suscitatur, viget atque dominatur, ipsóque diei lumine tenuis fit, serenus & ad fluendum aptior: maximè secunda tertiáve hora. Hac ipsa ne æger sopore torpeat, experrectus insomnem horam saltem vnam duxerit oportet: Hesternum cibum integrè concoxerit, sitque alui & vesicæ munia executus: eóq; magis si vna quæpiam ampliorum venarum erit incidenda. Nam exiles è quibus sanguis parcius emanat, nulla istiusmodi obseruatione feriuntur. Astrologica etiam obseruatio vt non parum efficax tenenda. Cæterùm quotiescunque vehementiores morbi prement & instabunt, tum venam pertundito. In vehementi enim & suffocante pleuritide vel in angina, in sanguinis immoderato fluore, in extrema vasorum plenitudine, in aliis denique morbis qui nimiùm præcipites sunt, nihil istiusmodi delectus habendus. At verò in febribus aliísve morbis qui circuitibus affligũt, quietis aut remissionis animaduersio multo præstantior quàm matutini temporis. In quamcunq; igitur diei noctísve horam remissio inciderit, cæteris in id ritè administratis vena pertundetur.

Qua hora detrahẽdus sanguis.

Quæ ante venæ sectionem præparatio afferenda.
Cap. XIIII.

VT ad venæ sectionem opportuna temporis occasio, ita corporis idonea præparatio adhibenda, qua neglecta ægroto plurimum offensionis impendet. Partium quæ in prima corporis regione sunt, puritas & expurgatio, potissima est ad venæ sectionem præparatio. Vitia quæ opus impediunt aut certè remorantur, sunt ventriculi primarúmque venarum cruditas, noxiorũ humorum colluuies, alnus fecibus astricta, os ventriculi nimiopere sentiens vel imbecillum: quę non omnino vetant & excludunt, sed duntaxat retardant venæ sectionem dum arte sint sublata. Crudiore enim ventriculo secta atque exinanita vena, crudi succi plu-

Quatuor ista venæ sectionẽ dum tollantur retardant.

plurimùm in sanguinis locum rapiet. Et suppressiore aluo si venam eliseris, iecur exhaustæq; venæ sordidū quiddam & impurum è fęcibus exugent. Tantùm morę in vena pertundenda interponi debet, quantum satis est tum ad crudorum concoctionem tum vt excrementa descendant. Hæc sponte nisi succedant, clystere vel balneo prolicienda sunt: prunis vel cassia aluus emollienda. Coctus crudúsve cibus internoscitur ex accepti eius qualitate & copia, ex tempore quo acceptus est, ex ructu, ex ventriculi pondere. Corruptus humor in vētriculo aut in vicinis partibus exuperans, siue illic genitus est siue aliunde, velut ex capite, ex iecore aut ex liene procubuit, differre hortatur venæ incisionem, dum sit expurgatus. Secus enim multo maiore detrimento quàm cruditas rapitur in venas, hásque impuritate multa polluit. Hinc vel obstructiones vel cachexię fiunt, vel morbi quibus mederi proposueris, ingrauescunt, euadúntque eorum symptomata sæuiora. Quinetiam impuri humores impetu ferociáq; concitati, excādescunt, ventriculum præcordiáque vellicant, hinc nausea, conuulsio, lipothymia, syncope & alia symptomata, quæ terroris & metus plena sunt. Vna bilis in os ventriculi tum effusa, omnium maximè hæc mala inuehere solet. Has autem partes à putridis humoribus occupari portendunt cibi fastidium, nausea, humoris vomitio, frequēs alui deiectio, ventriculi grauitas aut dolor, ventriculi præcordiorúmve tumor atque distentio. Quæ quoties præter vllam ciborum cruditatem in ægris apparebunt, è prima corporis regione antequam vena secetur deturbandus est vitiosus humor, illorum author & velut seminarium. Vomitione id moliendum si sursum vergit, hausta potione vel aquæ vel hydrelæi tepescentis pondo selibræ. Alui autem deiectione, si eò declinat. Cassia in id parum efficax, vt quæ sola vi leniente & emolliente prædita, tenaces valde & glutinosos humores nec satis detergit nec ex aluo subducit. Accommodatior est hiera picra, si febris non reclamat, vel rheumbarbarum, vel senna, vel agaricum, vel pro humoris specie aliud quoddam blandum, cuius vis vniuersam corporis molem neutiquam exagitet. His non modò semel, verumetiam secundo & tertio pro rei necessitate expedit vti: sub hæc tamen mox ad venę sectionem accingendum. Quandoquidem humorum vitia,

Cassia non satis aptum detergendo expurgandoque ventriculo medicamentū.

Quum totũ corpus impurum est qui ordo te nendus in purgando.

quum in omnes corporis regiones pariter irruerunt, methodus summáque artis præceptio est, eas suo quáque ordine vacuare, mesenterij quidem venas ante maiores, atq; has rursum ante corporis molem. Non autem contrà, ne ex primis venis in maiores aut ex his in corporis habitũ noxij humoris fit traiectio: quod sanè est non expurgare, sed inquinare & labefactare corpus. At ex habitu corporis in venas maiores, aut ex his in primas atque in aluum traducere consentaneum est. Quæ autem dixi vitia nõ solùm venæ sectionem remorantur ac tardant, sed omnino præpediũt. Hinc neque in hydrope, neque in cachexia, neq; in scirrho iecoris aut lienis, vel exigente alterius morbi importunitate, scalpellum admouemus. Tertium vitium cui præparatio ante venæ sectionem adhibetur, erat oris ventriculi sensus eximius aut imbecillitas. Eximius est sensus quibus nerui è cerebro missi, molles sunt, teneri, nudi aut occursantibus rebus obuij: atq; hi vix citra offensionem, acria, acida aut salsa, quod genus habentur acetum, piper, sinapi deuorant. Imbecillitas siue ex intemperie siue ex rariore fibrarũ structura pronenerit, inde noscitur quòd nec cibus appetitur nec facilè fertur, sed eo accepto dolor est, interdùm que vel nausea vel cibi vomitio. Qui sic affecti sunt, vt ex leuissima occasione, ex inedia, ex ira, ex tristitia vel timore; ita sanè ex phlebotomia quæ pariter cum sanguine spiritus dissipat & reliquos humores commouet, vel cõuulsione vel comitiali morbo vel syncope stomachica tentantur ad internecionis periculũ, vel in alia denique symptomata incurrunt, quæ huius partis occasione nasci proditũ est. His itaq; ante venæ sectionem consulendũ, osque ventriculi muniẽdum iis quæ corroborant, quæ humorum acrimoniam retundunt & quæ humoris influxũ arcent. Id genus sunt succus mali punici, mali cotonei, medici, citrei, limonũ, oxyachantæ & vuæ acerbę, acetũ aut qui ex his fiunt syrupi. Aut si qua frigidæ intemperiei suspicio inest, ex vsu erũt calida aromatica, maximè syrupus mentæ, diacydonion, vinum austerum aut aromatites. Horum tantulum, vel panis optimi momentum his intinctum conferetur: mox verò vt æger paulum quieuerit, vena incidetur. Præparatio venæ sectioni præmittenda, si morbi clementia sinit. Immanis verò importunúsque morbus nulla præparatione nullàque cun-

cunctatione festinare cogit. Sic in habitu athletico à quo præsens aut suffocationis aut ruptionis vasorum periculum impendet: in vehementissima pleuritide, in febre ardentissima eaque maligna, in casu & prolapsione aut in obtritu graui, imminentis periculi euentus magis reformidandus est quàm noxa ex non præparato corpore.

Quid ipso sectionis tempore faciendum.

CAP. XV.

DECVMBENTI ægro, in maxima tum corporis tum animi tranquillitate vena incidenda, potissimum si vires imbecillæ sunt aut syncopes metus inest. Etenim dum vel stamus vel sedemus, animalis facultas corpus sustinens laborat, ipsaque intestina ac viscera ex præcordiis pendentia vitali naturalique facultati vim inferunt. Si pars quæ inciditur prona sit, & in hanc facilis directusq; sanguinis cursus, ex ea corporis sede quàm plurimùm exinanire proponimus. Artus confricentur dum incalescant, & proximè supra eum locum in quem scalpellus adigetur arctius vinciantur, vt sanguine pre lecto vena tumentior in conspectum sedet. Infra etiã illigari mos est, quum tremula inconstansque vena ad scalpelli quemuis impulsum subterfugit, aut è sua sede dissilit. Quibus autem densa & squalida cutis est, & quibus angustæ venæ aut in altũ demersæ multa carne vel adipe obductæ, iis multo arctius vinculum iniici debet, quàm quibus diuersa est constitutio. Minores pedum manuumque venas, quia vinculis non satis implentur, in calentem aquam dimittimus, quæ & profluenti sanguini impetum facit. Si ne sic quidem vena in apertum promatur, eam quo loco inesse solet digitorum impulsu percunctare, dum sanguinis fluxu & incursione, illius sit explorata sedes: hãcque signatã, scalpello industrius artifex feriat. Sedulò etiam atque etiam prospiciat, ne vel flatu tamidũ locum, vel arteriam, vel tendonem pro vena petat. Interdum enim iniecto arctiore vinculo aliquid venæ simile intumescit: interdum pressa arteria motu vacat, & pro vena se profert. Scalpellum chirurgus visu perspicaci manuque valida, summis digitis prehendet, nec plus mucronis proferet quàm ad penetrandum sit satis: manu altera membrum eiusq; pollice venam stabiliet, sensim nullaque festinatione scalpellum intrò sua-

uiter, quod satis erit impellet. Venæ quæ in articulis, in brachij flexu & in poplite extant, in rectum diffissæ tardius coalescunt, quòd articuli motu vulneris labra dehiscant: neq. eiusmodi fissio tentanda, nisi cùm iteratione est opus. Extra articulos, vt in capite, in manibus vel in pedibus quæcũque emergunt, in rectum fissæ cicatrice celerius obducuntur, quod labra semper inter sese coëant Sub interiore quæ basilica dicitur, ferè comes arteria delitescit, & sub media neruus, vtrisque musculorum tendones plerumque substernuntur. Cephalica licet difficilis, omnium tamen solet esse tutissima. Chirurgus ne in tendonem, in neruum aut in arteriam impingat. Ex neruo aut tendone puncto dolor fit ingens, stupor, resolutio & brachij conuulsio cum tumore, Arteriæ sanguis ægrè compescitur: illiúsque magna vi effusa virium sequitur exolutio, sed neque incisa arteria coit, neque sanescit, ac pars tandem gangræna corrumpitur. Punctum neruum aut tendonem indicant doloris vehementia & insequens conuulsio atque tumor. Huius si qua erit suspicio, vulnus ne coalescat, dum ab impendente phlegmone vindicatum sit, & dies duo trésve abierint. Inhibebitur autem coalitus fotu tepentis olei. Lapso triduo si dolor conquiescat, nec noui quicquã obrepat, sinatur coalescere: Sin minus, adhibeantur aperientia, attrahentia, & qualia neruis compunctis conueniunt vt terebinthina, adiecto interdum euforbij momento. Aperta arteria, sanguis emanat tenuis, rubicundus, igneus & pulsu quodam exiliens. Subsidio autem est emplastrum ex aloë, myrrha, thure & bolo armena quæ oui candido & pilis leporis sint excepta. His dein lintea ex liquore rosaceo imbuta insternentur. Emplastrum fasciis obuoluetur firmè ac tutò, ne triduò excidat, hoc blandè summoto simile denuo imponendum. Si ne iis quidem arteria coalescat, tota transuersim discindatur, vt extrema vtrinque reuulsa molli carne obducantur. Rursum autem quod ad sectionis modum facit, si crassus aut viscosus sanguis qualis melancholicus inesse putabitur aut cœli constitutio frigida sit, ampla fiet venæ apertio: sin tenuis & aquosus aut ipsa cœli cõstitutio calida angustior. Vena vt decet aperta vinculum à superiore parte laxabitur, quò inde sanguis vberius defluat. Si sanguini cursus erit idoneus, sinatur, si minus abundè & segnius fluat, idq; sectio

Neruo puncto quæ auxilientur.

Incisam arteriam quæ abruant.

nis

nis errore, ea emendetur: si sanguinis crassitie aliáve ex causa, laborans pugnum arctè vehementérque adducat, neruos, musculos & latera tussi ac voce valida cõtẽdat: vulnus aquę calidæ fomẽto proritetur. Si vecordẽ cura metúsq; terreãt, hincque parcius sanguis emanet, intermissio fiat dum vires exponendis recreentur modis. Imò etiam si pro ratione sanguis dimanet, vtile est medio cursu digitũ vulneri imponere, tũ vt vires reficiantur minúsque dissipẽtur, tum etiam vt deterior spurciorq; sanguis ex intimis celeriùs in sectionẽ confluat. Emanantis autem sanguinis quantitas æstimanda est vt is demũ opportunè sistatur. Æstimatio ex morbi necessitate & ex viribus est ineunda. In plethora simplici, ad imminentiũ morborũ præcautionem satis sit redundãtiam demere, dum mediocritas sit reliqua. At quum iam morbus inest, isque vniuersalis, vt febris, non satis illud fecerit, sed si vires tolerent, infra mediocritatẽ imminuendũ est. Mediocris enim si putrescat quasi efferuescens intumescit, & tum corporis infestus tũ viribus grauis est: minui igitur debet, at parciùs quàm in plenitudine. In partiũ autem phlegmonis non vna quantitas, sed tum coloris tum substantiæ mutatio spectanda. Quum vehemens dolor, aut magna quædam inflammatio locis inest sectioni propinquis, sanguinis cursus nõ antè sistatur, quàm vel dolor mitescere occipiat vel eius color commutetur. Mutatio quippe indicat sanguinem ex inflammata sede, in qua is est à reliquo dispar, euelli: quod omnino expectandũ est, nisi aut parti vehementer impactus humor est aut euacuatione vires exoluũtur. Hæc siquidem cogunt intempestiuè supprimere ac potius iteratò quod reliquum est detrahere, aliàs quidem eodem die, aliàs postero. Vt enim effluenti sanguini, ita & viribus attendendum ne deficiant. Vires defecturas præmonstrant, labans fluoris impetus, pallens faciei color, oscitationes, pandiculationes, aurium tinnitus, oculorũ suffusiones, quę omnia coarguunt vitales spiritus imminui & cor infringi destitutũ calore. Ad hæc singultus & nausea, quæ fiunt irrumpẽte humore in os ventriculi. Omnium tamen certissima & minimè fallax est pulsus mutatio, qui si ex crebro supra modum rarus euadat, aut ex magno paruus, ex vehementi debilis & obscurus, ex æquabili inæqualis, vires collapsuras aut perturbationem epilepsiæ non admodum dissimilem præsagit. Hæc igitur si

Signa & præsagia virium labantium.

ex vacuationis quantitate incidant, protinus intermittendum, ne imbecillitas progressa vel mortem inferat vel iacturam quæ nullo pacto resarciri possit. At si vel metu & terrore vel stomachi demorsu, hæc signa compareant, intercepto fluore laborans recreetur, vt exinde possit reliqua vacuatio compleri. Recreandi multæ sunt rationes. Os atque faciem frigida conspergere: acetum, vinum, moschum, idque genus aromatica ad nares admouere. Ab his verò præstantissimum fit ægrum prosternere: partibus quippe omnibus in vnam situs æquabilitatem adductis, cessat labor omnis, principesq; partes caloris & spiritus plus sibi mutuò impartiunt. Si nec quidem releuetur æger, vomitus excitetur, aut faucium titillatu aut iniecto oleo: quandoquidem is impetus stomachi cordisque tædia depellit, suscitatque robur. Mox vires instaurētur vino, succo mali punici, iure carnium, medicamento diamoschi aliisve cardiacis.

Reuocandarum virium modi.

Vt à venæ sectione regendus sit æger.

CAP. XVI.

SANGVINE vt morbi magnitudo viresque ferebant emisso, vinculum dissoluatur, vulnus exiccetur, ne concrescente sanguine madens aut non coalescat aut abscessus metum inferat. His siquidem non accuratè animaduersis, die octauo aliquando resignatum est vulnus. Adeps si exiliat ne præcidatur, sed intro molliter referendus est. Detersum vulnus linteo obsignetur vel rosacea vel dulci aqua imbuto: aut etiam oleo, si sanguinem iterū fundere consilium est. Fasciis linteum deuinciatur, quæ nec arctiores sint nec cutem vlceris've labra distorqueant. Si icto tendone aut neruo, fluxionis aut phlegmones metus est, emplastrū è cerussa imponēdum est: in ambitu verò cataplasma ex semperuiuo, solano, arnoglosso, aliisque frigidis. Sectus æger supinus decumbat, vt omnibus partibus in spinam torsi tanquam in corporis basim reclinātibus, summa sit quies, & in quiete partes exhaustæ repleantur, resarcianturque spiritus. Neque igitur ad consueta munia properet, neque celeriùs inambulet, neque vllo exercitationis genere se fatiget: neque vtatur venere, neque in balneum descendat: quandoquidem sanguis & spiritus vehementius incitati, ne dissipentur aut incalescant, sedandi comprimendique sunt. Nec verò venæ

sectioni

sectioni cõtinuò indormiendum est, ne aut languidior calor extinguatur aut obruantur imminuti spiritus. Itaq; vigilans conquiescat, absitque omnis tum animi tum corporis contentio, quod & in lipothymia præcipimus. Hora vna aut altera à sanguine misso, alimentũ licet offerre, exiguum quidem quódq; boni sit succi, quod promptè alat, & quod sit profligando morbo accommodatum. Duabus abhinc horis aut etiam minus, nihil vetat obdormiscere, modò assidentes prospiciant, ne vel laborans in brachium cæsum se deuoluat, vel vinculum dissoluat, quo sanguis dimanet, vel aliud sibi incommodum ferat. Reliquus cibus sensim tum copia tum materia deinceps increscet, neque temerè aut auide ad pleniorem properandum est, vt quem natiuus calor imminutus non plenè sit confecturus & quem crudum multúmque exuctæ venæ rapiant, quo demum omnem corporis molem referciant. Esto etiam, integra sit omnis alimenti cõcoctio, quid tamen iuuat illico se succis largiùs implere, quos animus est vena secta demere? A misso sanguine exquisitior victus ratio tenenda, neq; protinus æger ad pristinam diætam perinde vt canis ad vomitum redeat. Intemperantes idonei venæ sectioni non sunt. De iteranda venæ sectione sic statuendum est. Quum ex feruentis sanguinis copia, vel maxima inflammatio, vel dolor vehementissimus, vel ardentissima febris irrumpit: ipso protinus initio antequam effrænatus sanguis in principem aliquam partem incumbat, non modò quantum illius exuperat, verùm etiam multo plus emittendum est, idque vniuersè & affatim, etiam ad vsq; animi defectionem, si validæ vires tolerando sunt. Fere autem valent in plethoricis affectibus, in quibus rarò vacuationis copia deficiũt. Validas quidem & integras vires, nõ autem imbecillas permittit Hippocrates vsque ad animi defectionem deducere. Nam constantibus & integris viribus defectio interueniens, arteriarum duntaxat spiritus exoluit, illæ verò persistũt eæ vires quas, cordi, iecori ac cerebro natura cõgenuit. Licet autem in lipothymia illę dispereant, ex his tamen insitis aliæ persimiles denuò suscitari poterũt, ex quibus impẽdio recreabitur æger. At imbecillis (quoniã illę principibus partibus insitę vires languẽt) si lipothymia obrepserit, vix instauratio fiet. Quocirca viribus imbecillis cauẽda diligẽter est defectio.

De iteranda phlebotomia, quam epaphæresin nominant.

Ita quidem de maximis vigentibúsque morbis sanciẽdum. At in leuioribus iísque vniuersalibus, vt in plethora, in febribus & aliis morbis, quorum materia coërcita est in vasis, non quidem ad lipothymiam, sed tamen quantum expedit quantumque affectus expostulat, vniuersè & semel statim initio vacuandum est, si modò vires annuant. Ea vacuatio citra vllam virium iacturam, exuperantẽ materiam subtrahit antequam vel tota putrescat, vel in nobilem partem irrumpat, vel horrenda symptomata suscitet. Qui metu deterritus in his vacuationem partiri proponet, & minus sanè proficiet, & morbum producet in longius. At si per virium imbecillitatem nequit vniuersa vacuatio compleri, quum præstantior virium quàm morbi sit obseruatio partitionẽ vti cogimur, idque summo iudicio summaque prudentia. Partitio autem fit ex modicis interuallis, atque vel dissoluto vinculo vel digito indito vulneri, intermittatur tantisper dum modis antè expositis restituantur vires. Interdum hora vna, interdum etiam plures ad virium instaurationem necessariæ sunt. Optimum autem fit non vltra diem prorogare, ac bis sanguinem (si vires sinunt) eodem die mittere, idq; in morbis vniuersalibus: & (nisi quid aliud vetat) antequam putredo aut alia inualescant mala, quantum expedit educere. Cęterùm in affectibus partium omnibus præsertimque in phlegmonis, partitas euacuationes oportet longiore interuallo seiungi, atque repetitam vel in diẽ posterum vel in perendinũ differri: vt hoc temporis spatio, corrupti humores ex affecta sede remigrent in venas exhaustas, quos exinde altera sectio promptiùs eripiet. Pars enim laborans sensim vno alteróve die humores suos eò deposuit, qui corrupti quum sint, illic relinqui non debent, etiam si dolores conquieuerint. At verò venenatam, malignamque inflammationem, vt pestilentem bubonem vel carbunculum, necesse est eo ipso die festinanter iterata vacuatione demoliri, ne pestilens contagio diutius hæreat in venis. Neque tamen confidentius atque audacius crebrior venæ sectio adeunda: non parum enim spiritus calorisque demit ac in senectutem immaturam & hanc morbis grauioribus obnoxiam præcipitat: cuiusmodi sunt cachexia, hydrops, arthritis, tremor, paralysis, apoplexia. Impensius enim refrigerato natiuo calore, humidoque primigenio immi-

imminuto viſcera langueſcunt, cruditas dominatur, quæ tot malorum cauſa ſit atque origo.

Emiſsi ſanguinis obſeruatio.

CAP. XVII.

EFFLVENS ſanguis excipiendus mundis terſiſque peluiculis, terrenis, vitreis, ſtanneis aut argenteis, non item æneis, ne ab his vel propriæ ſubſtantiæ vel coloris vel alterius qualitatis conuerſionem ſubeat, quæ noſtrum de corporis affectione iudicium peruertat. Sint & peluiculæ multæ in quibus ſanguinis varietas diſpici ac diſtingui poſſit. Seponantur loco mundo, quo nec puluis, nec fumus, nec ventus, nec Solis radij pertingant. Omniũ prima in his obſeruabitur ſanguinis ſubſtantia. Viſcoſus eſt qui lentè fluxit & tanquam glutinum digitis obhæret, quorum neutrum efficit probus atque mediocris. Craſſus erit & denſus, multáſque fibras habet, qui ocyus concreſcit atque conglaciat, hic obſtructionum aliorũmq; inde morborum fit author. Qui tardius concreſcit ac dureſcit, tenuis eſt: qui verò iam refrigeſcens minimè dureſcit, is omnino vel aquoſus, vel putridus eſt, cuius fibræ omnes direptæ atque corruptæ vanuerunt. Idipſum planius diſtinguit fiſſio. Craſſus ac compactus difficilè finditur, tenuis facilè: putridus verò nõ finditur, verùm ſimulatque attingitur totus in partes exiguas diſcerpitur. Serum multum tanquam aqua citrina concreto ſanguini innatans, vel potum liberaliorem, vel iecur infirmum quale hydropici, vel imbecillos renes, vel eoſdem obſtructos oſtendit: quibus ex cauſis ſerum redundans in venas ſanguini permiſcetur. Hunc tamen non eo prorſus deſtitui par eſt, velut in his qui frugaliùs bibunt, aut immoderatiùs ſeſe exercent: craſſeſcens enim ſanguis difficilè in tenues venas diſtribuitur, eáſque promptè intercludit. Spuma innatans niſi fluoris impetu nata ſit, incendium atque feruorem eius humoris oſtendit, cuius colorem præ ſe fert: rubra quidem ſanguinis: citrina, bilis: alba, pituitæ: liuida, melancholiæ. Dureſcentis ſanguinis color per ſumma rubicundus, boni vtiliſque ſanguinis eſt index: ruber quidem ac lucidus ardentis, qualis eſt arteriarum, ruber verò & obſcurus mediocris, qualis eſt venarum. Color citrinus, bilem: albus, pituitam: viridis, bilẽ retorridam: liuidus aut plum-

Sãguinis cõd i.e. ex ſubſtantia & colore.

beus atram bilem cum pernicie, vt disparium colorum permistio varios humores exuperare commonstrat: qui an etiam putridi sint nécne, sanguinis substantia palàm facit. Sanguinis parte summa innatat nōnunquam pingue quiddam & adiposum, instar telæ aranei cohærens. Hoc, si admodum pingue & obesum corpus est, ex ipso sanguine causam habet, qui est in adipem pronus. Sin corpus strigosius fiat minúsque opimum, idipsum colliquari & marcescere portendit. Ima parte concreti sanguinis subsidet quod terrenum magis est atque fæculentum. Id quum finditur, sæpius apparet vel rubrum obscurum, vel nigrum vel liuidū vel viride: vnde humoris qui sanguinem perfundit, naturā videre est: atque ex coloris copia assequi quantū vnusquisque humor in venis abūdet. Si diffisso sanguine grana quędam arenularum æmula offendantur, aiūt vel elephantiasim vel propensionem ad hanc notari: quanquam obseruātibus rarò tale quiddam deprehensum est. Rarum est sanguinem à venis graueolere: quòd si conrigerit, putredinis corruptionísque deploratæ est indicium. Detractum sanguinem nemo degustarit: at si cui in os fortè incidet, dulcísque apparebit, secundum naturam est: qui amarus, biliosus: acidus aut stipticus, melancholicus: insipidus, pituitosus: salsus, pituita salsa perfusus. Sanguinis substantia atq; colore animaduersis, conferendæ inuicem erunt pelusculæ: quæ si omnes optimum sanguinem æquabiliter exhibeant, credibile est reliquum in venis similem haberi, illum tamen detrahendū fuisse, quòd multitudine peccaret, quæ vna corpus grauat, sensus offundit, & in putredinem aut in grauiorum malorum pericula coniicit. Si vitiosus & impurus sanguis conspicitur, multo etiam vtiliùs eductus est, vt qui & copia & qualitate molestus, corpori negotium facesseret: sed & posthac diligentius vacuari corpus debet, aut pharmaco, aut venæ sectione. Nō tamen quo impurior sanguis aut crudior alieniórve à suana tura longius desciuerit, eo plus detrahes, vulgarium & malorum medicorum more: sed quanto humores citra vltráve sanguinis naturam longius recesserint, tanto parcius & cunctantius hauriendum de sanguine: quúmque lōgissimè ab eius forma abesse deprehendentur, in totum erit à phlebotomia abstinendum. Si qui prius manauit syncerus, qui autem posterius, prauus

existit,

exiſtit, multi huiuſmodi reſident humores in corpore, proba victus ratione, idoneíſque vacuationibus exterminandi. At ſi hoc ex phlegmone accidit, bono eſſe ſolet, nempe indicium completæ & integræ vacuationis, quæ morbi materiam ex affecta ſede extirpauit. Si poſtrema peluis purior eſt primis, conſummata eſt vacuatio, quæ ſanguinem vitioſum omnem detraxit, dum vtilis ac bonus dimanaret. Sanguis in tepeſcentem aquam effuſus, diuulſis ſecretíſque ſubſtantiis multa profert. Serum cum aqua omnino confunditur, vt internoſci nequeat: illi etiam permiſcetur tenuior ſanguinis portio, ex cuius colore liceat de humoris natura & ſpecie quodammodo iudicium facere. Craſſior ſanguinis portio & fibroſa ſubſidet in imo: quæ pura & ſecundum naturam eſſe iudicabitur, ſi lucida, tenuis, ſubalbida, & cohærens fuerit. At craſſior craſſum etiam ſanguinem ineſſe: obſcura & nigra alióve infecta colore, ſanguinem vitioſorum humorum fæcibus inquinari commonſtrat, quos ipſa coloris differentia diſcernit. Si parũ illa cohæret, diſtractáque facilè dilaceratur, ſummæ putredinis eſt argumentum.

De arteriarum ſectione. CAP. XVIII.

MAIOREM arteriam in cubito venæ ſubſtratam, aut eam quæ in poplite ſita eſt, neque ex induſtria, neq; imprudenter incidere ſit tutum. Eius enim ſanguis ęgrè reſtingui poteſt, nempe tenuis & calidus impetúque prorumpens: & ſanè nõnulli volentibus medicis vinculo quaſi hæmorrhagiã ſiſtere, nata partis gangræna mortui ſunt. Neq; ſi reprimatur, facilè queat vulnus ad cicatricem perduci, citra aneuryſma ob aſſiduum pulſum obque tunicas craſſas & præduras. In ipſa verò aneuryſmatis chirurgia non pauci periere. Præſtat igitur quum neceſſitas poſtulat maiorem arteriam totam obliquè in tranſuerſum ſecare: nam ſanguis deinde ſiſtitur, vtrinque ipſius extremis retractis, & vulneri impoſito emplaſtro ex aloë ſuprà deſcripto. Minores verò arterias quæ in ſummis artubus, in capite, in manibus & in pedibus extant, licet citra hæc pericula incidere: vt quæ agglutinari poſſint, præſertim in molli humidóque corpore, quali mulieres ac pueri prædíti ſunt. Confert autem harum ſectio quum vehemens diuturnúſque dolor circum membranas vim infert, qui pungenti ſimilis eſt ob

membranæ ſenſum,& qui pulſans eſt ex arteriarum motu. Sanguis enim multus,tenuis & calidus in affectæ partis arteriis coërcitus, fit doloris cauſa. Itaque ſi partibus extremis inueſtigentur ac ſecentur arteriæ,quæ à ſedibus illis affectis procedunt,dolor omnino vaneſcit.Pauci hoc tempore arterias incidunt, quòd non admodum conſpicuæ ſint, nec facilè ſit illas conſequi.In temporibus tamen ſectæ calidas acréſque oculorum fluxiones inhibent, quarũ gratia totæ diſcinduntur,aut inuruntur candente ferro,vel cauſtico medicamento.Pone aures ſecantur in vertigine, in diuturnis capitis doloribus calidis atq; ſpirituoſis,in faciei rubore & quibuſdam aliis capitis affectibus inueteratis. Quæ inter pollicem & indicẽ excurrit, aperitur in diuturnis laterum doloribus inter viſcera & diaphragma poſitis. Iuxta malleolum ſecta vetuſtos lenit coxendicum dolores qui iamdiu inualuere. Semper autem eius delectus habeatur, quæ è directo affectæ ſedis eſt, ad quam ne accedendũ quidem fuerit,corporis totius prouiſione neglecta.

De particulari ſanguinis vacuatione.

CAP. XIX.

QVVM ſanguis aliqua in parte ita inhæſit vt nec ſecta vena nec medicatione reuelli poſſit,ab ea potiſſimum parte quæ offenditur educẽdus eſt remediis quæ ei ipſi parti liberandæ inſideant. Eiuſmodi ſunt hirudo,ſcarificatio & cucurbita, quæ à parte iam læſa ſanguinem manifeſtè exhauriunt. Hirudo morſu trifidum vulnus infligit, quod non cutem modò,verùm altiùs quoq;, ſi ea tenella vt pueris & infantibus eſt,penetrat.Exhauſta porrò exinanitáque & accuratè præparata auidiùs tutiúſque ſugit,feréque continenter dum copia turgeſcat ſaturáque procidat. Plerumque etiam ſublata ea ſanguis confertim profluit, ſi præſertim in prominentem venam erat infixa:ac tum pro ſcalpello & phlebotomia eſt. Ita quidem ex hæmorrhoide tam copioſum interdum ſanguinem euocat, vt emplaſticis adſtringentibúſque medicamentis ſit opus, & puerorum cubito infixa phlebotomiam exæquet.Quæcunque ſic è vena caua haurit, pro vniuerſali vacuatione habenda eſt. Quæ verò duriuſculæ cuti,aut ei parti cui nulla ſit amplior vena ſubiecta adhæreſcit,quam ſolùm partem attigerit,euacuat: aut

aut certè minimum è vicinis, nihil verò prorsus ex alto aut ex distantiore loco prolicit. Quocirca iis duntaxat partium vitiis exugendis adhibetur, quæ in summa sunt cute, vt scabiei, vitiligini, impetigini, pano, nasi facieíque rubori & elephanticorum tuberculis.

Scarificatio fit epidermide minutim scalpello discissa: quæ tamē & nōnunquam altius subiens veram cutem ferit. Vacuat è sola parte diuulsa, nisi fortè venam conuulneret: exitum enim facit humori subiecto, nec tamen vi quicquā ex alto aut è longinquo trahit. Quo altius scalpellus adigetur, eo plenior sanguinis est effusio. Expurgandæ cutis remedium est scarificatio ac eorum quoque affectuum quibus dixi hirudinem opitulari: quinetiam eorum qui in cutem irruperunt eíque iam contumaciter obhærent, vt scirrhi, inueteratæ phlegmones, & cuiusuis corruptæ materiæ. Adhæc gāgrænæ, sphaceli & aliorū in quibus natiuus calor strāgulatus vētilari desiderat. Largius autem ac vberius scarificatio sanguinem profundet, si protinus adhibeatur cucurbitula. Hæc enim vi flammæ atque caloris non modò quicquid tenuis fluxíque humoris ac spiritus partem circūfundit sed & quod in locis distantioribus, penitioribúsque inest validissimè trahit. Atque si cutis antè ferro exasperata est, id manifestè in se prolicit: sin verò leuis ea & integra manet, è distātioribus penitioribúsque euocat in cutē, ac in eā sedem transfert cuicūq; fuerit impacta. Itaque inherēs cucurbitula cutē iam incisā, corporis summas partes expurgat multo quidem potentius, quàm aut scarificatio simplex, aut hirudo, iisdémque succurrit affectibus. Leuis autem & quæ sine scarificatione imponitur, non manifestè sanguinē sed vnum spiritum extrahit. Cæterū humores ad sese rapit, irruentem fluxionem reuellit, sanguinis profusionem vndecunque factam directo contrarióque loco imposita sistit quum præsertim ex vena sanguinem mitti reuellique imbecillæ vires minimè sinunt. Errabundum vterum fluctuantémque humorem cohibet: eū verò qui parti iam hæret impactusque est deriuat: & eum qui in alto corpore demersus est euocat in summum: vt idcirco stuporis, paralysis, inueterati doloris accommodatum sit remedium. Flatus verò, ac spiritus quauis sede coërcitos expeditè dissoluit atq. dissipat. Proinde palpitationem, singultum, colicum, ne-

Scarificatus.

Cucurbitula.

phriticúmq; cruciatū ocyssimè cōpescit. Expeditissimū hoc præsidij genus acminimè periculosum. Neque enim corpus vlla qualitate labefactat neque vires infringit.

Hactenus remedia exposui quæ sanguinem tum vniuersim tum particulatim detrahunt. ad ea deinceps accingar quæ non hanc illamve, sed nullo discrimine omnem corporis materiam vel absumunt vel dissipant.

Vniuersalis quæ per habitum fit corporis euacuatio,
CAP. XX.

EORVM quæ per summa corpus exhauriunt vacuántq; alia sudores conspicuè cient, alia halitum tenuémque substantiam perspiratu digerunt. Hoc genere continentur inedia, vnctio & frictio: illo exercitatio: balneum, laconicum. Phlebotomiæ vires proximè imitatur inedia, sensim, ac pedetentim sanguinem absumens quem semel ac repentè phlebotomia vacuat: præterea verò crudos humores aliósque complures dissipat, omnísque generis excrementa propellit. Etenim natura libera nec impedita, salutaria quęque nobis continenter procurat. Quum igitur consuetus corpori cibus aut subducitur aut ex toto circunciditur, huiusque penuria inest, insitus nobis calor omnium naturalium functionum author, per omnia diffusus ac insertus noui cibi copia minimè implicatus, vbique vim suam exercens, inualescit. Ac primùm quidem vtilem succum & sanguinem in corporis partiumque substantiam mutat absumítque nutritione: tenues verò humores ac superuacuos in halitum digerit & sine sensu dissipat: crudos concoquit, mutátque in sanguinem alendo corpori idoneum. Ex superuacuis autem crassos attenuat, lentósque detergit: ac proinde strenuè expedit obstructiones, adhæc quicquid concoquere non potest, id saltem præparat, viásque omnes corporis quibus excludatur patentiores expeditiorésque facit: Tum etiam expultrix facultas quæcunque præparata fuerint, in expurgationis vias adducit expellítque foras. Hinc plerunque aluus sponte soluitur vomitiones erūpunt, vrina profunditur vberior, cerebri excrementa defluunt, & quæ à purgationis via longiùs absunt perspiratione dissipantur, His corpus vniuersum sublato quasi onere leuatur, respiratio libera fit ac facilis, mens sensúsque omnes expeditiores alacrio-

Inedia & eius effecta.

alacrioréſque euadunt. Hæc dum confert inedia, impuro quidem corpori plerumq; ventriculum vitioſis implet humoribus: vnde ſtomachi eroſiones, vigiliæ, corporis perturbationes & vertigines, quòd ſcilicet inſitus calor perinde ac medicamentum noxios humores exagitet in alimenti penuria. At verò perturbatos ea demum ſubigit, domat atq; depellit, vnde magna ſequitur tranquillitas & morborum multorúmque ſymptomatum ſedatio, ſuperſtite quidem etiamnum & integro naturali calore. Hæc ſanè moderata efficit inedia, vt quæ acres humores exacuit, incendit, calfacítque corpus. Immoderata verò quoniam pabulo atque etiam ſuperuacuo humore abſumpto, ipſam quoque partium ſubſtantiam diſſipat, quæ caloris eſt ſedes corpus tandem refrigerat, viréſque comminuit & obterit. Salubris eſt tempeſtiua abſtinentia, & apprimè vtilis quæ per inediam fit euacuatio. Etenim blandè nullaq; violenta aut corporis aut humorum impulſione, nulláque aliena qualitate in corpus inducta ſenſim ac lentè progreditur. Acutis porrò vrgentibúſque morbis ſola inedia vix tutò ſuccurri poteſt, ſed aut venæ ſectione aut pharmaco expeditè vacuādus eſt corruptus ac putridus humor, qui de ſua bonitate plurimùm deceſſit, & quem inſitus calor neque amplius in benignum reducere, neque derepente exturbare poteſt. At leues morbos ex cruditate futuros arcet cibi parſimonia: eoſdem recens genitos facilè perſanat inedia: inueteratos quoque eos plurimùm coctione lenit, tandémq; profligat. Ea ipſa ex plenitudine futuros conuenienter inhibet, quòd ſenſim ac tempore onerantem copiam eximat. Qui verò iam præſentes ex copia ſæuiunt, eos non inedia, ſed venæ ſectio expeditè tollit. Sed & in crudioribus morbis materię ſitus ęſtimandus. Nam quum venis aut ſummis partibus vt capiti vel plenitudo, vel cruditas, vel pituita grauis moleſtáque eſt, cibus parcus ſiccúſque confert, ea moderatione vt pręcordia primáſque partes ne collabātur alat, nō autem ad corporis ſumma ipſe pertingat. Quum verò aut in ventriculo aut in prima corporis regione vitiū inhęreſcit, multo parcior ſicciórque victus imperandus. Inedia appellatur modò abſtinentia modò parſimonia non cibi dūtaxat, ſed & potus, qui magis promptiúſque quàm cibus tum viſcera tum venas implet, iíſque negocium faceſſit. Quos igitur

morbos inedia non sustulit, medicatione curato.

Exercitatio. Exercitatio aliquantum quoque sed quàm inedia minus absumit ac digerit, idque magna tum corporis tum humorum perturbatione. Hæc nullu[m] extrinsecus corpori calorem confert, sed ingenitum nobis & innatum suscitat, qui dein quoquouersum effusus corpus humorésque calfacit. Vnde alimenti concoctio, distributio, nutritióque fœlicior. Eadem sanguinem & humores extenuat, mollit, colliquat & diffundit, atq; adeo perturbat, vt sua illi vasa impleant atque distẽdãt, vixq; turgẽtes contineri possint, sed vi impulsi aut foras exiliant aut impetu in partem aliquampiam irruant. Ipsa etiam cutis spiracula laxat & resoluit, quúmque validior suscitatus est calor spiritus quoquouersum in corpus impelluntur, qui ductus omnes reserant viásque expurgant, & aborto sudore copioso superuacua propulsant. Nõ ægrotantium, sed bene valentium est quæ exercitatione fit sudorum eruptio. Etenim quia vires exoluit corpúsque defatigat laboranti grauis importunáque est. Bene valenti ad præcautionem accommodata concocto certè ac iam distributo cibo aluóque subducta. Impuriori corpori vitanda exercitatio. Quum enim vitiosos humores confundat ac perturbet, quos tamen nec euincit nec prorsus depellit, plerumque morbis grauioribus rudimenta ponit.

Balneum. Balneum dulcis aquæ longè quàm exercitatio potentiùs spiracula laxat remittítque, humores calfacit, extenuat, fluxósque colliquat. Ex his fuliginosos non modò dissipat è summis, verumetiam ex intimis corporis regionibus tenues & fluxos foras euocat prolicítq; sudores. Crassiores verò quos nõ discusserit, colliquat & tanta vi cõcitat, vt in aliàs plerũque partes iactati cõfluant. Quocirca balneum iis aduersissimum est qui morbo graui tenentur, atque iis qui citra morbũ impuro plethoricóve sunt corpore, & quibus nobilioris cuiusdam visceris imbecillitas inest, aut præcordiorum durus reniténsque tumor. Quippe liquatus humor præter naturam in partem languidam decumbens in phlegmones discrimen adducit. Vtile verò & accommodatum iis deprehenditur, qui squalidi extenuatíque sunt, & quibus iam magna partium solidarum inest ariditas atque iis etiã qui ex febris ardore quasi retorridi euaserunt: melancholicis quoque & crasso terrenóque humore oppressis. Sed & in

iis cautio adhibenda, ne vlla subsit in venis primis copia crudi humoris, quæ in omne corpus rapi possit: néve inter administrandum horror vllus incidat, qui febrem prænunciare solet. Tanto autem manifestius atq; validius hæc efficit balneum, quanto vel natura vel arte calidius obtigerit, siue sulphureum, siue nitrosum, siue medicamentorum calidorum permistione comparatum sit. Solium verò aquæ calidæ in quod resupinus æger à genibus ad vmbilicum demergitur, non mouendis sudoribus destinatum est, sed aut molliendo reserandóq; vtero, aut leniendo dolori, qui ventris imas partes excruciat.

Laconicum in quo sicco calore sudor elicitur, humores è corpore aliquanto valentius quàm balneũ resoluit. Morbis accommodatur frigidis atq; diuturnis, quorum materia aut in artubus aut in summo hæret corpore. At quoniã in eo vapor feruidus, nõ solùm corpori extrinsecus occursat, verumetiam respiratione intro sese insinuans, ac in omnia diffusus corpus haud mediocriter incendit & exiccat, nec calidis, nec acutis affectibus, nec impensè bilioso, nec extenuato corpori decernendum. Quum verò humores conturbet corpúsq; vehementer lacessat, iisdem atque balneum obseruationibus vsurpetur. His vacuandi generibus humoris atque spiritus non exiguum ex vniuerso corpore dissoluitur in sudores, qui tamen per febres acutósque morbos, si res expostulet, leuioribus mouebuntur auxiliis. *Laconicũ seu hypocaustum.*

Iam verò vnctio atque frictio summa dũtaxat corporis exinaniunt, neque humores intus ac penitus abstrusos, neque corpus ipsum insigniter conturbant. Mollis quidem longáque frictio corporis summa excalfacit, cutis spiracula laxat dilatátque, quibus ex causis humores in extrema corporis effusi incalescunt, extenuantur & liquefiunt, qui demum sponte sua dissipantur & euaporant. Vnctio calida eadem, sed aliquanto validius confert. Altius siquidem penetrans non modò cutem emollit, verumetiam corporis interiora & humores contagione calfacit, extenuat, dispergitque. Leuior tamen est vnctio & tolerabilior frictione longa. Illà quidem in acutis morbis, longa verò neque in acutis neque in crescentibus est ex vsu. *Vnctio & frictio.*

His mihi cõcludenda videtur de venę sectione déque omni vacuatione vniuersali suscepta tractatio, quã idcirco

pleniorem institui, vt omnia complecterer, quæ in hãc rem pertinent, & quęcunque veterum scriptis ambigua sunt aut controuersa, perspicuam lucem acciperent. Quæ si cui vix licet omnia ad vnguem ipso medendi vsu cõplere, conandum tamen est, vt ad illa tanquam ad certam legem & regulam opus omne dirigat.

LIBRI SECVNDI THERAPEVTICES, DE VENAE SECTIONE, FINIS.

METHODI MEDENDI, LIBER TERTIVS.

DE PVRGANDI RATIONE.

Quid purgatio, quotq; eius differentiæ. CAP. I.

ἡ κάθαρσις

PVRGATIO, est eorum quæ sola qualitate molesta sunt euacuatio. Qualitatis genere non eas solùm complector quæ primæ appellantur, sed & secundas & cuiusuis substantiæ corruptionem. Nam corporis excrementa & humores superuacui quum immoderatius exuperant, non multitudine, sed qualitate peccant: quemadmodum & qui aut nimium crassi sunt aut glutinosi aut acres. Præterea tum hi, tum etiam qui propriè succi nuncupantur, si vel intemperiem, vel alienam qualitatem, vel corruptionem sortiti sunt, qualitate peccant, & cacochymiæ nomine continentur. Quum igitur hæc vitia à naturali constitutione eousque iam recesserunt, vt neque victu neque alteratione sola emendari, neque naturæ caloŕisque beneficio in pristinam bonitatem reduci possint, auferenda certè sunt, omnísque eorũ materia tanquam inutilis prorsus extirpanda. Id autem purgatione fit, quæ vna cacochymiam subtrahit. Venæ sectio eum fortasse vitiosum humorem qui consistit in venis, at non syncerum euacuat, sed sanguine & vtili humore permistum. Purgatio

verò

verò id solùm quod vitiosum est & qualitate peccat, vtili relicto, nisi fortè immoderatiùs efferatur. Purgatio alia sponte, alia arte & medicamenti ope fit, quæ propriè appellatur medicatio. Hæc rursum duplex, vniuersalis & particularis. vniuersalis non quæ omnes humores, sed quæ ex vniuerso corpore aut certè maxima ex parte superuacua deducit. Particularis quæ partē quampiam propriis vitiis expurgat, vt è cerebro per palatum & nares muci deriuatio: è pectore & pulmone excreatio: arenularum aut puris è renibus emictio: vteri per ceruicem expurgatio: & quæcunque rupta cute è quauis particula fit eruptio. Est porrò vniuersalis triplex, alui perfusio, vomitio & quæ alui nuncupatur deiectio: de quibus sigillatim accuratiùs disserendum. ὁ φαρμακία.

De clystere. CAP. II.

INTESTINORVM præsertimque crassiorum vitiis aptè clyster succurrit. Eo quippe integris viribus pertingit, quò epoti medicamenti vis non nisi hebetior & longo viæ prolapsu fracta, ignauior accedit. Quot igitur in intestinis vitia, tot & clysterum genera: alij dolores leniunt, alij humores acres consopiunt, alij vlcera detergunt aut siccant, alij fluxiones cohibent, alij euocant. Horum rursum alij flatus discutiunt, alij fæces emolliunt, alij humores eliciunt è vicinis partibus, qui purgātium genere propriè contineri solent. Nam præter flatus ac fæces cibique reliquias, nō pauca etiam in intestinis cumulatur superuacanea pituita, quæ nonnunquam proruit è cerebro, assiduò autē ex ventriculi & intestinorum nutritione vt peculiare excrementum succrescit: maximè verò quibus ex multa ingluuie aut ex glutinosis cibis magnus est cruditatum prouentus. Ea quidem initio aquosa aut etiam mucosa existit, quæ diutius in lōgo viæ infractu, præcipuè verò in cæco intestino, aut in coli cellulis inhærescens, caloris vi tempore crassescit dum & vitrea & gypsea euadat. Talis interdum modò seorsum, modò fęcibus circunducta sponte redditur: plerumque tenacius intestinis adhærescit, vt neque illabenti excremento, neque medicamento cedat. Cumulata hæc copiosior, atque cum intestina, tum mesenterium inferciens, caput, sensus corpusque vniuersum degrauat, obstructionum multorúm- ὁ κλυσμὸς

que morborum procreatrix. Similis est & humorum quorumlibet ratio, qui aut sponte, aut purgationis vi è visceribus decussi & in intestina deuoluti, illic subsistunt & hærent. Hos ergo attingens clyster incidit, extenuat, detergit, secúmque deducit: ac multa sæpe crassa detrahere cernitur, quæ nulla purgationis vis excludit. Sed & inferiora expurgans, superiora consequutione exonerat: etenim viscera pressáque præcordia liberat meliúsque spirãtia facit. A clystere omnis est purgationis initium: hic deiectionis viam parat & expedit, vomitionis impedimenta subtrahit. Quũque in intestina defixi humores aliíve eorũ affectus sanandi sunt, flatus fæcésque clystere in primis excludẽdæ, vt dein sit in ipsos affectus vis efficacior. In latus dextrũ decumbenti facilius celeriúsque subit, sursúmq. excurrẽs intestina proluit: sinistro decubitu in recto aut in colo intestino, quod aliorum mole premitur, plerumque subsistit. Tepens iniiciendus, ídque sensim, ne impetu flatus sursum magnis torminibus compellat. Ad alui subductionem, quòd sæpe conturbet subuertátq. cibũ, ventriculo vacuo indendus est: ad medicationem verò eo etiam cibis cõferto admittitur, diúque continendus est vt tempore vires suas potentiùs exerat. Hoc diutius subsistente potest laborans cibum sumere, aut huic etiam si volet indormire: nam postea licet non syncerus, ingenti tamen fœnore redditur. Rarẽter admodũ aut in ventriculum subit, aut in mesenterij venas rapitur, licet odore vel sapore os narésve feriat, aut etiam vrinas inficiat. Qui naturæ cõueniens pro alimento subditur, absorbetur interdum si longa fuit inedia aut parsimonia cibi. Sæpe etiam quum vehementes cruciatus quales colici ac nephritici torquent, subsistit ac manet sursúmque repit. Dolor enim omnia quasi absorbens vacuationem cohibet. Ferè tamen remora[illegible] alter aut glans reuocat.

Glans cl[illegible] ppe eorum eluie[illegible] um duntaxat i[illegible] ad desidendum [illegible] corq. [illegible] ge- [illegible] t

De vomitione. CAP. III.

VOMITIO, est impetu ventriculi sursum facta reiectio. Quum immoderato potu ventriculus fluctuat, redundans humor plerumque sine sensu per gulam in os refluit, crebraque expuitione redditur. Lumbrici quoque interdum ex intestinis per ventriculum & gulam in os surrepunt: atq; in nausea & cordis dolore tenuis aqua è ventriculo confertim in os confluit. Hi motus omnes tametsi sursum præter naturam fiunt, nondum tamen possunt vomitionis appellatione contineri, sed qui duntaxat manifesto ventriculi conatu obtigerint. Vt enim vterus in partu collectis vndiqs viribus sese arctissimè summis partibus adstringit quò fœtum excludat: ita & ventriculus rei noxiæ iniuria lacessitus compresso fundo totus sursum impetu fertur, vomitione quicquid infensum est excutiens. Motus hic omnium est naturalium manifestissimus, quo & ventriculus de propria sede exiliens, assidentes partes quibus annectitur magna vi diuellit. Hinc vomitio difficilis violentáque est, aliis tamen magis, aliis minus. Quibus pressum angustúmque pectus, & quibus ceruix gracilis & oblonga, ij rarò ac certè violenter vomunt: facilè verò & occasione leui qui contrario sunt habitu. Violēter rursum & periculosè asthmatici, rabidi & [illegible] quos præcordiorum inflammatio aut dolor exercet: metus enim est aut suffocationis, aut cruentæ expuitionis, aut [illegible]ptionis, quemadmodum & in motu omni vehementiore. Crebrior difficilisque vomitio ventriculum, præcordia & quæ sub his sunt viscera, crebra validáq; concussione deuitat, eóque humores rapit impuros: caput implet sensúsque degrauat & offundit. Quæ verò facilis & moderata obuenerit, saluberrima est & purgationum omnium præstantissima. Noxios quippe humores ex ipsis fontibus synceros [illegible] & vacuat, omnem quæ in vētriculi capacitate in eiús[illegible]cis hæret illuuiem in primis expurgat, è præcordiorum [m]embranis, è cauis iecoris ac lienis, & ex pancrea o[mnis] generis superuacuos humores synceros elicit, quos [illegible]nque nec hiera nec aliud vehementissimum vllum e[t] frequens pharmacum in aluum exturbare potest. In [illegible]culum enim ex his locis viæ breues ac expeditæ ma[illegible] directæ sunt, per quas facilis est vomitio. [illegible] primùm ab interioribus euellit, conse-

ὁ ἔμετος

οἱ στενο-μῆκε ἢ ὠμοι.

Vomitionis facilis commoda.

quutione tamen caput reliquumq; corpus leuat. Quocirca omnibus opitulatur affectibus, qui à præcordiorum impuritate ortum acceperunt, languenti appetentiæ, nauseæ, cibi fastidio, crebræ vomitioni, ventriculo præcordiisve distentis, ictero, cachexiæ, febribus intermittentibus, hemicraniæ, vertigini, incubo, epilepsiæ, suffusioni, omnibúsque capitis affectibus, qui præcordiorum sympathia contracti sunt, & quos è præcordiis in reliquum corpus effusa impuritas protulit. In quocunque igitur affectu languescit appetentia, & in nausea vomendique desiderium fatigat, si pharmaco non satis fit, vomitione curandum. Nam quæ purgatio nõ eleuit, extirpat vomitio, & quæ illinc nõ facilè labũtur in aluum, promptè in ventriculum remeant. Tanti igitur vomitionis vis æstimanda. Cui autem ægrè ea cietur, diligens adhibenda est præparatio. Quum enim vel ex corporis conformatione, vel ex humoris situ & crassitie, vomendi conatus angere solet, ac faciei oculorumque robur, capitis tensio, sudor multus & interceptus spiritus obtingere, idque citra vacuationem vllam, non nisi adhibita præparatione vomitio tentanda. Primùm igitur attenuandus detergendúsque humor, atque iis viæ molliendæ & laxandæ sunt, quæ posthac traduntur. Corpore autem conuenienter præparato, quum vomendi necessitas premet, addẽdus stimulus vt artis & naturæ concursione effectus edatur perfectior. Ferè quidem ieiunos nausea vomendique desiderium premit, quum exinanitus ventriculus noxiorum humorum incursione infestatur. Nam pastis benignitate cibi noxius humor demulcetur lenitúrque nausea. Sæpe verò noxius humor ventriculum stimulat cogitque cibum vomere, nec tamen ipse prodit, vt quum extrinsecus ventriculum feriens nondum in eius capacitatem penetrare potest, aut quum letore suo intus illi tenacius adhærescit. Itaq; synceri humoris superuacui vomitio ieiunis maximè cienda: quanquam tum leuiusculus cibus pharmaco præmitti potest, vt facilior succedat vacuatio. In id etiam corpus turbandum agitandúmque est motu & exercitatione. Atque quum oborto cordis dolore illuuies copiosior effluens laborantem vrget, prono situ collocandus firmato capite & ventriculo manu cõpresso, dũ primùm cibus & pituita, deinde bilis varia, quantum necessitas postulat eruperit omnísque impetus se-

Ad vomendum præparatio.

de-

detur. Si violentior vomitio nimiopere fatigat superueniatque vertigo, æstus, angustia, suffocatio, cordis aut ventriculi compunctio: aut si immoderatiùs exuperat atque vel succos vtiles vel sanguinem elicit, vel ramenta, vel nigrum quiddam fœtidū atræ bili persimile, leniendа certè & cōpescenda: atque in quiete continendus est laborans, ventriculus fouendus spongia macerata in aceto tepente, atq; iis etiam firmandus quæ posthac dicentur. Quúmque sedata vomitione pulsus plenus & validus extitit, placidus somnus sponte obrepit, facilis & libera est respiratio, appetentia bona reliquúmq; corpus leuius, vtilis ea censeri debet & consentanea. Contrà verò inutilis & noxia, si contraria appareant.

De purgantium medicamentorum viribus, ac primùm vt vnumquodque familiarem humorem totius substantiæ similitudine deducat.

CAP. IIII.

PVRGANS medicamentum humorem communi quodam omnium tractu prolicere non pauci censuerunt, eiúsque portione detracta aliam dein consequutione quadam, ei quæ euacuata sit succedere, ídque ne vacuum quicquam & inane in corpore subsistat. Neque medicamentum vnum quempiam humorem, sed omnes promiscuè hirudinis aut cucurbitulæ modo trahere, eum tamen qui tenuior & ad fluendū aptior sit, primùm sequi, ab hoc deinde crassiorem, postremū crassissimum: atque si medicamentum infirmum & inualidum erit, nihil præter serum vacuari; si validius, cum hoc etiam bilem flauam; sin valentissimū, tum pituitam tū bilem atram. Huic sententiæ suffragans Auerrhois putauit tenues humores quia purgationi aptiores, prius, quàm crassos omni medicamenti genere prolici. At si satis rerum peritus animaduertisset rheumbarbarū, agaricum atq; sennam etiam ex hydropico corpore nō aquam, sed crassos humores: scammoniū verum & iridem non crassos, sed tenues serosósque vel ex corpore sano elicere, non tam turpi credo errore lapsus esset. Si vacuationis ordine tenuia semper cæteris antecedunt, cur non & sanguis prius quàm bilis atra defluet, quem constat multo tenuiorē esse? Hęc opinio dum vnicum medicamenti genus sola pro va-

cuandi ratione quantitate mutatum satis fore humoribus omnibus expurgandis statuit, perturbato rerũ ordine summam confusionem inuehit. Hæc incommoda circumspectius animaduertens Hippocrates, rectè nouit medicamentum humorum qui in corpore præter naturam continetur attrahere non communi & promiscua quadam vi, sed totius substantiæ similitudine insitáque familiaritate. Medicamentum (inquit) quum in corpus fuerit ingressum, primùm sanè id quod omnium maximè sibi natura respondet atque simile est deducit, deinde alia quoq; trahit & purgat, quemadmodum semina & stirpes terram vbi subierint, id quod in terra secundum ipsorum naturã est, sibi attrahunt, siue acidum, siue dulce, siue amarum, siue salsum, siue aliud quidpiã diuersum. Primùm igitur eius quod sibi naturali similitudine coniunctum est plurimum arripiunt, tunc cætera deinceps attrahunt. Talem quoque modum & medicamenta in corpore seruant. Etenim quæ bilem mouent primùm hanc meracissimã purgant, deinde mixtam. Quanquam igitur attractio aliàs caloris, aliàs vacui & inanitionis vi, alias totius substantiæ similitudine fit, quæ tamen à medicamentis purgantibus est, vna similitudinis proprietate completur, qua & stirpes succũ è terra sibi idoneum, & vnaquæque corporis particula id quod in sanguine sibi familiare & conueniens est, & lapis heraclius ferrum, & paleas succinum prolectat. Hæc autem similitudo non temperamentorum, sed substantiarum est. Illa quippe attractionis causa statui minimè potest: quandoquidem nullum medicamentum esset trahendæ pituitæ idoneum, quum illa frigida, vniuersum verò purgantium medicamẽtorum genus calidum habeatur. Ergo sola substantiæ similitudo causa est cur medicamentum hunc illúmve humorem alliciat. Hæc autem substantia nõ ipsa est rei materia, à qua vnum quodque aut tenuis aut crassæ substantiæ dicere solemus: neque huius substantiæ similitudo attrahendi causa existit: nam neque agaricus, neque colocynthis tenuis substantię quum sit, crassiorem pituitam, neque rheumbarbarum quòd astringentis & solidæ crassæque substantiæ, tenuem bilem educeret. Sed præstantior est tota illa substantia, à qua tanquam ab intimo principio defluit & manat, quæ totius substantiæ proprietas appellatur. Hæc igitur cum neque materia sit, neque

Lib. de Natu. hominis

Proprietas similitudinis qua medicamentum familiarem humorem allicit, vnde nam proficiscatur.

neque temperamentum, necesse est rei species & forma sit, quæ præcipua est ac ferè tota compositæ rei substantia. Admirabiles eius proprietates neque colore, neque sapore, neque odore, neque vllis sensuum qualitatibus, sed operibus solis percipi possunt, vnde à plerisque cæcæ & occultæ nuncupatæ sunt. Quæ porrò eadem continentur specie, substantiam non similem sed planè eandem habere dicuntur: vt ferrum ferro, magnetem magneti, non simili, sed eadem substantia dicimus. At verò magnetem ferro similem, non eundem, quòd eorum substantiæ ac formæ affinitate quadam & familiaritate coniunctæ sint. Eadem in medicamentis quoque est ratio: censetúrque agaricus pituitæ tota substantia similis. Ea autem substantiæ similitudo attractionis est causa, atque vnumquodque id trahit quod simile, non quod eodem est genere. Sic agaricus pituitam, non agaricus agaricum trahit, nec pituitam pituita. Itaque perperam Auicennas colligit, si attractio fit à similitudine substantiæ, oportere ferrum attrahere ferrum, aurúmque aurum. In hac autem similitudine quod validius est trahit infirmius, vt agaricus pituitam, non contrà, quòd agarico vis insit potentior, quam & temperamenti calor plurimum impellit. Si quando autem contingat tam exiguam medicamenti portionem exhiberi, vt ab humoris copia obruatur, ea omnino frustrabitur purgandi facultate, & in alienam vertetur substantiam. Vsus enim tres notauit purgantium medicamentorum ordines. Vnus est malignorum, in quibus vis & substantia inest venenata, in quo habentur colocynthis & scammonium. Alter benignorum, quæ minimum ab alimenti natura defecerunt, cuiusmodi sunt pruna, violæ, manna, serum lactis, cassiæ medulla. Tertius mediocrium, in quo sunt rheumbarbarum, agaricus, senna, aloë. Itaque in corpore valido atque inedia exhausto, benigni medicamenti exigua portio in corporis substãtiam facessit: maligni verò portio vel exigua in putredinem veneno finitimam: mediocris in humorem vacuandum, qui ex superuacaneorum est genere alendo corpori minimè idoneus. Licet igitur agaricus calidus sit, verti tamen nihilo minus potest in pituitam, vtpote qui (quemadmodum & cnicus) tota substantia non temperamento pituitosus sit. Hac rerum cõmutatione temperamenti qua-

Medicamẽtorum purgãtium ordines tres.

litates pereunt, permanente substantia.

Purgans medicamentum nonnunquam alium quàm proprium & sibi familiarem humorem extrahere è corpore. CAP. V.

Quæ ad purgationis facilitatē & euphoriam conuenire oportet.

APTAM vtilémque purgationem efficiunt medicamētum accommodatum satísque validum vt humorem exturbet: natura robusta quæ proritantem humorē expellat & purgationem moderetur: humor tenuis & ad fluendū aptus: corporis viæ per quas fluxurus est patentes & liberę. Siquid horum desit, aut languida, aut inutilis erit purgatio. Inutilem dico quæ vel alieni est humoris, vel effrenata exi stit. Quum igitur vacuandus humor corporis parte densa, adstricta, vel obstructa coërcetur, neque huic purgationis viæ patent: aut quum vel nimium glutinósus crassúsq; est, vel crudus aliísque humoribus omnino permistus, vel in longinquas partes disiectus, tametsi natura valens cōuenienti medicamento proritetur, languida tamē aut inutilis succedet purgatio. Languida quippe ac imperfecta eius humoris qui vacuādus erit: inutilis verò alterius qui paratior occurrerit. Medicamentum enim quod proprio humore frustratur, quemuis obuiū & paratiorem impetu adoritur atq; exturbat, eū scilicet qui aut ad fluendum est aptissimus, aut immodicè exuperat, aut in via purgationis subsistit. Is enim quouis medicamēti genere impulsus excidit, vt qui sponte etiam interdum elabatur. Id sanè commonefacit Hippocrates. Si enim (inquit) eidem homini idem medicamentum quater in anno voles exhibere, hyeme pituitosissima tibi euomet, vere liquidissima, æstate biliosissima, autumno nigerrima. Quum ergo melancholicus humor crassus, sangui ne permixtus forte irrepsit in cerebrū, licet medicamentum huic ducendo validum offeratur, potius tamen quàm hunc eam detrahet pituitam quæ in ventriculo & in intestinis solet inhærescere: aut etiam bilem quæ seorsum pura atq; tenuis vel nimia copia, vel corruptela naturam extimulat. Cacochymiam igitur in venis conclusam, aut in corporis habitū effusam, vix medicamentum (nisi fortè validissimum) detrahet, quòd quæ circa ventriculum, circū viscera primásque venas consistunt, in primis occurrant expurganda. His ex causis nonnunquam accidit vt purgans medicamentum

Cur alium quàm familiarem humorem interdum attrahat medicamentū.

nōn

non proprium & peculiarem humorem, sed diuersum plerúmque exturbet. Quinetiam si effrenata vis eius fuerit, alienum quoque trahet: tum quippe natura vel grauiùs lacessita, vel iam imbecillitate languens, neq; medicamẽti vim, neque humoris impetum coërcere potest. Effrenatæ & immodicæ hæ sunt purgationes ὑπερκαθάρσεις Græcis appellatæ, quib. non modò peculiaris humor, sed & reliqui deinceps profluunt. Etenim violentius medicamentum proprio humore detracto, in alios dein inuadit, ac primùm tenuiorem ad fluendúmq; aptiorẽ prolicit, deinde eum qui crassior atq; pigrior sit, postremò sanguinem, quem natura tãquam reconditum thesaurum auidius amplexatur ac retinet. Cholagogum exempli gratia in primis bilẽ, deinde pituitam, tertio loco atram bilem, postremò sanguinẽ euocat. Phlegmagogum primùm pituitam, deinde flauam bilem, postea atram, nouissimum sanguinem. Melanagogũ atram bilem primùm, deinde flauam, tertiò pituitam, ad postremum sanguinem naturæ familiarissimum. Effrenatio ea & purgationis exuperantia fieri non potest totius substantiæ proprietate: quòd nullum medicamentum possit omni humori substantiam similem habere. Hanc non pauci ad medicamenti calorem & acrimoniam referunt, quæ tum venarum oscula patefacit recludítque, tum continenter adeò proritat, vix vt humorem suum coërcere possint. Verùm si hypercatharseos ea causa sit, allium, pyrethrum & piper purgandi facultatem sortientur. Quocirca præter peculiarem, quæ sua est cuiusque, necesse est generalem purgandi vim medicamento attribui, qua in alios quoque humores incũbat, eósque communiter euacuet. Compertum sit in Dione purgandæ bili flauæ iustam congruentémque quantitatem esse rheibarbari drachmas tres: atræ bili, sennæ drachmas sex: pituitæ, agarici drachmas tres. Consilium sit triplex humoris genus expurgare, in ídque medicamentum componere & accommodare, aptum id efficáxque comparabitur si cuiusque triens cõferatur, & rheibarbari drachma vna, agarici drachma vna, sennæ drachmæ duæ permisceãtur confundantúrque. Quod hac ratione compositum foret, nullam vim obtineret, nisi communi quadam & generali purgandi facultate simplicia illa mutuò se fouerẽt. Neque enim drachma vna rheibarbari quicquam bilis purga-

Quæ sit hypercatharsis causa.

phriciúmq; cruciatũ ocyſſimè cõpeſcit. Expeditiſſimũ hoc præſidij genus ac minimè periculoſum. Neque enim corpus vlla qualitate labefactat neque vires infringit.

Hactenus remedia expoſui quæ ſanguinem tum vniuerſim tum particulatim detrahunt. ad ea deinceps accingar quæ non hanc illámve, ſed nullo diſcrimine omnem corporis materiam vel abſumunt vel diſſipant.

Vniuerſalis quæ per habitum fit corporis euacuatio,
CAP. XX.

EORVM quæ per ſumma corpus exhauriunt vacuántq; alia ſudores conſpicuè cient, alia halitum tenuémque ſubſtantiam perſpiratu digerunt. Hoc genere continentur inedia, vnctio & frictio: illo exercitatio: balneum, laconicum. *Inedia & eius effecta.* Phlebotomiæ vires proximè imitatur inedia, ſenſim, ac pedetentim ſanguinem abſumens quem ſemel ac repentè phlebotomia vacuat: præterea verò crudos humores aliósque complures diſsipat, omníſque generis excrementa propellit. Etenim natura libera nec impedita, ſalutaria quæque nobis continenter procurat. Quum igitur conſuetus corpori cibus aut ſubducitur aut ex toto circunciditur, huiusque penuria ineſt, inſitus nobis calor omnium naturalium functionum author, per omnia diffuſus ac inſertus noui cibi copia minimè implicatus, vbique vim ſuam exerens, innaleſcit. Ac primùm quidem vtilem ſuccum & ſanguinem in corporis partiumque ſubſtantiam mutat abſumítque nutritione: tenues verò humores ac ſuperuacuos in halitum digerit & ſine ſenſu diſſipat: crudos concoquit, mutátque in ſanguinem alendo corpori idoneum. Ex ſuperuacuis autem craſſos attenuat, lentóſque detergit: ac proinde ſtrennè expedit obſtructiones, adhæc quicquid concoquere non poteſt, id ſaltem præparat, viáſque omnes corporis quibus excludatur patentiores expeditioréſque facit: Tum etiam expultrix facultas quæcunque præparata fuerint, in expurgationis vias adducit expellítque foras. Hinc plerumque aluus ſponte ſoluitur vomitiones erũpunt, vrina profunditur vberior, cerebri excrementa defluunt, & quæ à purgationis via longiùs abſunt perſpiratione diſſipantur. His corpus vniuerſum ſublato quaſi onere leuatur, reſpiratio libera fit ac facilis, mens ſenſúſque omnes expeditiores alacrio-

alacrioréſque euadunt. Hæc dum confert inedia, impuro quidem corpori plerumq; ventriculum vitioſis implet humoribus: vnde ſtomachi eroſiones, vigiliæ, corporis perturbationes & vertigines, quòd ſcilicet inſitus calor perinde ac medicamentum noxios humores exagitet in alimenti penuria. At verò perturbatos ea demum ſubigit, domat atq; depellit, vnde magna ſequitur tranquillitas & morborum multorúmque ſymptomatum ſedatio, ſuperſtite quidem etiamnum & integro naturali calore. Hæc ſanè moderata efficit inedia, vt quæ acres humores exacuit, incendit, calfacítque corpus. Immoderata verò quoniam pabulo atque etiam ſupernacuo humore abſumpto, ipſam quoque partium ſubſtantiam diſſipat, quæ caloris eſt ſedes corpus tandem refrigerat, viréſque comminuit & obterit. Salubris eſt tempeſtiua abſtinentia, & apprimè vtilis quæ per inediam fit euacuatio. Etenim blandè nullaq; violenta aut corporis aut humorum impulſione, nullâque aliena qualitate in corpus inducta ſenſim ac lentè progreditur. Acutis porrò vrgentibúsque morbis ſola inedia vix tutò ſuccurri poteſt, ſed aut venæ ſectione aut pharmaco expeditè vacuãdus eſt corruptus ac putridus humor, qui de ſua bonitate plurimùm deceſſit, & quem inſitus calor neque amplius in benignum reducere, neque derepente exturbare poteſt. At leues morbos ex cruditate futuros arcet cibi parſimonia: eoſdem recens genitos facilè perſanat inedia: inueteratos quoque eos plurimùm coctione lenit, tandémq; profligat. Ea ipſa ex plenitudine futuros conuenienter inhibet, quòd ſenſim ac tempore onerantem copiam eximat. Qui verò iam præſentes ex copia ſæuiunt, eos non inedia, ſed venæ ſectio expeditè tollit. Sed & in crudioribus morbis materię ſitus ęſtimandus. Nam quum venis aut ſummis partibus vt capiti vel plenitudo, vel cruditas, vel pituita grauis moleſtáque eſt, cibus parcus ſiccúſque confert, ea moderatione vt pręcordia primáſque partes ne collabãtur alat, nõ autem ad corporis ſumma ipſe pertingat. Quum verò aut in ventriculo aut in prima corporis regione vitiũ inhęreſcit, multo parcior ſicciórque victus imperandus. Inedia appellatur modò abſtinentia modò parſimonia non cibi dũtaxat, ſed & potus, qui magis promptiúſque quàm cibus tum viſcera tum venas implet, iiſque negocium faceſſit. Quos igitur

morbos inedia non sustulit, medicatione curato.

Exercitatio. Exercitatio aliquantum quoque sed quàm inedia minus absumit ac digerit, ídque magna tum corporis tum humorum perturbatione. Hæc nullu a extrinsecus corpori calorem confert, sed ingenitum nobis & innatum suscitat, qui dein quoquouersum effusus corpus humorésque calfacit. Vnde alimenti concoctio, distributio, nutritióque fœlicior. Eadem sanguinem & humores extenuat, mollit, colliquat & diffundit, atq; adeo perturbat, vt sua illi vasa impleant atque distẽdãt, vixq; turgẽtes contineri possint, sed vi impulsi aut foras exiliant aut impetu in partem aliquampiam irruant. Ipsa etiam cutis spiracula laxat & resoluit, quúmque validior suscitatus est calor spiritus quoquouersum in corpus impelluntur, qui ductus omnes reserant viásque expurgant, & aborto sudore copioso superuacua propulsant. Nõ ægrotantium, sed bene valentium est quæ exercitatione fit sudorum eruptio. Etenim quia vires exoluit corpúsque defatigat laboranti grauis importunáque est. Bene valenti ad præcautionem accommodata concocto certè ac iam distributo cibo aluóque subducta. Impuriori corpori vitanda exercitatio. Quum enim vitiosos humores confundat ac perturbet, quos tamen nec euincit nec prorsus depellit, plerumque morbis grauioribus rudimenta ponit.

Balneum. Balneum dulcis aquæ longè quàm exercitatio potentiùs spiracula laxat remittítque, humores calfacit, extenuat, fluxósque colliquat. Ex his fuliginosos non modò dissipat è summis, verumetiam ex intimis corporis regionibus tenues & fluxos foras euocat prolicítq; sudores. Crassiores verò quos nõ discusserit, colliquat & tanta vi cõcitat, vt in aliàs plerũque partes iactati cõfluant. Quocirca balneum iis aduersissimum est qui morbo graui tenentur, atque iis qui citra morbũ impuro plethoricóve sunt corpore, & quibus nobilioris cuiusdam visceris imbecillitas inest, aut præcordiorum durus reniténsque tumor. Quippe liquatus humor præter naturam in partem languidam decumbens in phlegmones discrimen adducit. Vtile verò & accommodatum iis deprehenditur, qui squalidi extenuatíque sunt, & quibus iam magna partium solidarum inest ariditas atque iis etiã qui ex febris ardore quasi retorridi euaserunt: melancholicis quoque & crasso terrenóque humore oppressis. Sed & in

iis cautio adhibenda, ne vlla subsit in venis primis copia crudi humoris, quæ in omne corpus rapi possit: néve inter administrandum horror vllus incidat, qui febrem prænunciare solet. Tanto autem manifestius atq; validius hæc efficit balneum, quanto vel natura vel arte calidius obtigerit, siue sulphureum, siue nitrosum, siue medicamentorum calidorum permistione comparatum sit. Solium verò aquæ calidæ in quod resupinus æger à genibus ad vmbilicum demergitur, non mouendis sudoribus destinatum est, sed aut molliendo reserandóq; vtero, aut leniendo dolori, qui ventris imas partes excruciat.

Laconicum in quo sicco calore sudor elicitur, humores è corpore aliquanto valentius quàm balneũ resoluit. Morbis accommodatur frigidis atq; diuturnis, quorum materia aut in artubus aut in summo hæret corpore. At quoniã in eo vapor feruidus, nõ solùm corpori extrinsecus occursat, verumetiam respiratione intro sese insinuans, ac in omnia diffusus corpus haud mediocriter incendit & exiccat, nec calidis, nec acutis affectibus, nec impensè bilioso, nec extenuato corpori decernendum. Quum verò humores conturbet corpúsq; vehementer lacessat, iisdem atque balneum obseruationibus vsurpetur. His vacuandi generibus humoris atque spiritus non exiguum ex vniuerso corpore dissoluitur in sudores, qui tamen per febres acutósque morbos, si res expostulet, leuioribus mouebuntur auxiliis. *Laconicum seu hypocaustum.*

Iam verò vnctio atque frictio summa dũtaxat corporis exinaniunt, neque humores intus ac penitus abstrusos, neque corpus ipsum insigniter conturbant. Mollis quidem longáque frictio corporis summa excalfacit, cutis spiracula laxat dilatátque, quibus ex causis humores in extrema corporis effusi incalescunt, extenuantur & liquefiunt, qui demum sponte sua dissipantur & euaporant. Vnctio calida eadem, sed aliquanto validius confert. Altius siquidem penetrans non modò cutem emollit, verumetiam corporis interiora & humores contagione calfacit, extenuat, dispergitque. Leuior tamen est vnctio & tolerabilior frictione longa. Illa quidem in acutis morbis, longa verò neque in acutis neque in crescentibus est ex vsu. *Vnctio & frictio.*

His mihi cõcludenda videtur de venę sectione déque omni vacuatione vniuersali suscepta tractatio, quã idcirco

pleniorem instituі, vt omnia complecterer, quæ in hãc rem pertinent, & quęcunque veterum scriptis ambigua sunt aut controuersa, perspicuam lucem acciperent. Quæ si cui vix licet omnia ad vnguem ipso medendi vsu cõplere, conandum tamen est, vt ad illa tanquam ad certam legem & regulam opus omne dirigat.

LIBRI SECVNDI THERAPEVTICES, DE VENAE SECTIONE, FINIS.

METHODI MEDENDI, LIBER TERTIVS.

DE PVRGANDI RATIONE.

Quid purgatio, quotq; eius differentiæ. CAP. I.

ἡ κάθαρσις PVRGATIO, est eorum quæ sola qualitate molesta sunt euacuatio. Qualitatis genere non eas solùm complector quæ primæ appellantur, sed & secundas & cuiusuis substantiæ corruptionem. Nam corporis excrementa & humores superuacui quum immoderatius exuperant, non multitudine, sed qualitate peccant: quemadmodum & qui aut nimium crassi sunt aut glutinosi aut acres. Præterea tum hi, tum etiam qui propriè succi nuncupantur, si vel intemperiem, vel alienam qualitatem, vel corruptionem sortiti sunt, qualitate peccant, & cacochymiæ nomine continentur. Quum igitur hæc vitia à naturali constitutione eousque iam recesserunt, vt neque victu neque alteratione sola emendari, neque naturæ calorísque beneficio in pristinam bonitatem reduci possint, auferenda certè sunt, omnísque eorũ mater a tanquam inutilis prorsus extirpanda. Id autem purgatione fit, quæ vna cacochymiam subtrahit. Venæ sectio enim fortasse vitiosum humorem qui consistit in venis, at non syncerum euacuat, sed sanguine & vtili humore permistum. Purgatio verò

verò id solùm quod vitiosum est & qualitate peccat, vtili relicto, nisi fortè immoderatiùs efferatur. Purgatio alia sponte, alia arte & medicamenti ope fit, quæ propriè appellatur medicatio. Hæc rursum duplex, vniuersalis & particularis. vniuersalis non quæ omnes humores, sed quæ ex vniuerso corpore aut certè maxima ex parte superuacua deducit. Particularis quæ partẽ quampiam propriis vitiis expurgat, vt è cerebro per palatum & nares muci deriuatio: è pectore & pulmone excreatio: arenularum aut puris è renibus emictio: vteri per ceruicem expurgatio: & quæcunq; rupta cute è quauis particula fit eruptio. Est porrò vniuersalis triplex, alui perfusio, vomitio & quæ alui nuncupatur deiectio: de quibus sigillatim accuratiùs disserendum. ὁ φαρμακεία.

De clystere. CAP. II.

INTESTINORVM præsertimque crassiorum vitiis aptè clyster succurrit. Eo quippe integris viribus pertingit, quò epoti medicamenti vis non nisi hebetior & longo viæ prolapsu fracta, ignauior accedit. Quot igitur in intestinis vitia, tot & clysterum genera: alij dolores leniunt, alij humores acres consopiunt, alij vlcera detergunt aut siccant, alij fluxiones cohibent, alij euocant. Horum rursum alij flatus discutiunt, alij fæces emolliunt, alij humores eliciunt è vicinis partibus, qui purgãtium genere propriè contineri solent. Nam præter flatus ac fæces cibique reliquias, nõ pauca etiam in intestinis cumulatur superuacanea pituita, quæ nonnunquam proruit è cerebro, assiduò autẽ ex ventriculi & intestinorum nutritione vt peculiare excrementum succrescit: maximè verò quibus ex multa ingluuie aut ex glutinosis cibis magnus est cruditatum prouentus. Ea quidem initio aquosa aut etiam mucosa existit, quæ diutius in lõgo viæ infractu, præcipuè verò in cæco intestino, aut in coli cellulis inhærescens, caloris vi tempore crassescit dum & vitrea & gypsea euadat. Talis interdum modò seorsum, modò fęcibus circunducta sponte redditur: plerumque tenacius intestinis adhærescit, vt neque illabenti excremento, neque medicamento cedat. Cumulata hæc copiosior, atque cum intestina, tum mesenterium inferciens, caput, sensus corpusque vniuersum degrauat, obstructionum multorúm- ὁ κλυσμὸς

quæ morborum procreatrix. Similis est & humorum quorumlibet ratio, qui aut sponte, aut purgationis vi è visceribus decussi & in intestina deuoluti, illic subsistunt & hærent. Hos ergo attingens clyster incidit, extenuat, detergit, secúmque deducit: ac multa sæpe crassa detrahere cernitur, quæ nulla purgationis vis excludit. Sed & inferiora expurgans, superiora consequutione exonerat: etenim viscera pressáque præcordia liberat meliúsque spirãtia facit. A clystere omnis est purgationis initium: hic deiectionis viam parat & expedit, vomitionis impedimenta subtrahit. Quũque in intestina defixi humores aliíve eorũ affectus sanandi sunt, flatus fæcésque clystere in primis excludẽdæ, vt dein sit in ipsos affectus vis efficacior. In latus dextrũ decumbenti facilius celeriúsque subit, surśumq. excurrẽs intestina proluit: sinistro decubitu in recto aut in colo intestino, quod aliorum mole premitur, plerumque subsistit. Tepens iniiciendus, idque sensim, ne impetu flatus sursum magnis torminibus compellat. Ad alui subductionem, quòd sæpe conturbet subuertátq. cibũ, ventriculo vacuo indendus est: ad medicationem verò eo etiam cibis cõferto admittitur, diúque continendus est vt tempore vires suas potentiùs exerat. Hoc diutius subsistente potest laborans cibum sumere, aut huic etiam si volet indormire: nam postea licet non syncerus, ingenti tamen fœnore redditur. Rarẽter admodũ aut in ventriculum subit, aut in mesenterij venas rapitur, licet odore vel sapore os narésve feriat, aut etiam vrinas inficiat. Qui naturæ cõueniens pro alimento subditur, absorbetur interdum si longa fuit inedia aut parsimonia cibi. Sæpe etiam quum vehementes cruciatus quales colici ac nephritici torquent, subsistit ac manet sursúmque repit. Dolor enim omnia quasi absorbens vacuationem cohibet. Ferè tamen remorantem clysterem acrior alter aut glans reuocat.

Glans clystere longè ignauior est, nihil quippe eorum eluit aut sanat, quæ intestina afficiunt, sed aluum duntaxat idcirco mouet, quòd acrimonia podicem ad desidendum stimulet. Crebrior hæmorrhoidas irritat & aperit, acriórq. vlcus interdum excitat. Ad podicis vitia solent omnis generis componi, adstringentes, detergentes, lenientes, prout affectus conditio poscit.

De

De vomitione. CAP. III.

VOMITIO, est impetu ventriculi sursum facta reiectio. Quum immoderato potu ventriculus fluctuat, redundans humor plerumque sine sensu per gulam in os refluit, crebraque expuitione redditur. Lumbrici quoque interdum ex intestinis per ventriculum & gulam in os surrepunt: atq; in nausea & cordis dolore tenuis aqua è ventriculo confertim in os confluit. Hi motus omnes tametsi sursum præter naturam fiunt, nondum tamen possunt vomitionis appellatione contineri, sed qui duntaxat manifesto ventriculi conatu obtigerint. Vt enim vterus in partu collectis vndiq; viribus sese arctissimè summis partibus adstringit quò fœtum excludat: ita & ventriculus rei noxiæ iniuria lacessitus compresso fundo totus sursum impetu fertur, vomitione quicquid infensum est excutiens. Motus hic omnium est naturalium manifestissimus, quo & ventriculus de propria sede exiliens, assidentes partes quibus annectitur magna vi diuellit. Hinc vomitio difficilis violentáque est, aliis tamen magis, aliis minus. Quibus pressum angustúmque pectus, & quibus ceruix gracilis & oblonga, ij rarò ac certè violenter vomunt: facilè verò & occasione leui qui contrario sunt habitu. Violēter rursum & periculosè asthmatici, rabidi & ij quos præcordiorum inflammatio aut dolor exercet: metus enim est aut suffocationis, aut cruentæ expuitionis, aut ruptionis, quemadmodum & in motu omni vehementiore. Crebrior difficilisque vomitio ventriculum, præcordia & quæ sub his sunt viscera, crebra validáq; concussione debilitat, eóque humores rapit impuros: caput implet sensúsque degrauat & offundit. Quæ verò facilis & moderata obtigerit, saluberrima est & purgationum omnium præstantissima. Noxios quippe humores ex ipsis fontibus synceros elicit & vacuat, omnem quæ in vētriculi capacitate in eiúsque tunicis hæret illuuiem in primis expurgat, è præcordiorum membranis, è cauis iecoris ac lienis, & ex pancrea omnis generis superuacuos humores synceros elicit, quos plerumque nec hiera nec aliud vehementissimum vllum etiam frequens pharmacum in aluum exturbare potest. In ventriculum enim ex his locis viæ breues ac expeditæ magis quàm in aluū directæ sunt, per quas facilis est vomitio. Quanquam autem primùm ab interioribus euellit, conse-

ὁ ἔμετος

οἱ δυσεμεῖς καὶ εὐεμεῖς.

Vomitionis facilis commoda.

quutione tamen caput reliquumq; corpus leuat. Quocirca omnibus opitulatur affectibus, qui à præcordiorum impuritate ortum acceperunt, languenti appetentiæ, nauseæ, cibi fastidio, crebræ vomitioni, ventriculo præcordiísve distentis, ictero, cachexiæ, febribus intermittentibus, hemicraniæ, vertigini, incubo, epilepsiæ, suffusioni, omnibúsque capitis affectibus, qui præcordiorum sympathia contracti sunt, & quos è præcordiis in reliquum corpus effusa impuritas protulit. In quocunque igitur affectu languescit appetentia, & in nausea vomendique desiderium fatigat, si pharmaco non satis fit, vomitione curandum. Nam quæ purgatio nõ eleuit, extirpat vomitio, & quæ illinc nõ facilè labũtur in aluum, promptè in ventriculum remeant. Tanti igitur vomitionis vis æstimanda. Cui autem ægrè ea cietur, diligens adhibenda est præparatio. Quum enim vel ex corporis conformatione, vel ex humoris situ & crassitie, vomendi conatus angere solet, ac faciei oculorumque robur, capitis tensio, sudor multus & interceptus spiritus obtingere, idque citra vacuationem vllam, non nisi adhibita præparatione vomitio tentanda. Primùm igitur attenuandus detergendúsque humor, atque iis viæ molliendæ & laxandæ sunt, quæ posthac traduntur. Corpore autem conuenienter præparato, quum vomendi necessitas premet, addẽdus stimulus vt artis & naturæ concursione effectus edatur perfectior. Ferè quidem ieiunos nausea vomendique desiderium premit, quum exinanitus ventriculus noxiorum humorum incursione infestatur. Nam pastis benignitate cibi noxius humor demulcetur lenitúrque nausea. Sæpe verò noxius humor ventriculum stimulat cogitque cibum vomere, nec tamen ipse prodit, vt quum extrinsecus ventriculum feriens nondum in eius capacitatem penetrare potest, aut quum lentore suo intus illi tenacius adhæreſcit. Itaq; synceri humoris supernacui vomitio ieiunis maximè cienda: quanquam tum leuiusculus cibus pharmaco præmitti potest, vt facilior succedat vacuatio. In id etiam corpus turbandum agitandúmque est motu & exercitatione. Atque quum oborto cordis dolore illuuies copiosior effluens laborantem vrget, prono situ collocandus firmato capite & ventriculo manu cõpresso, dũ primùm cibus & pituita, deinde bilis varia, quantum necessitas postulat eruperit omnísque impetus se-

Ad vomendum præparatio.

de-

letur. Si violentior vomitio nimiopere fatigat superueni-atque vertigo, æstus, angustia, suffocatio, cordis aut ventri culi compunctio: aut si immoderatiùs exuperat atque vel succos vtiles vel sanguinem elicit, vel ramenta, vel nigrum quiddam fœtidũ atræ bili persimile, lenienda certè & cõpescenda: atque in quiete continendus est laborans, ventriculus fouendus spongia macerata in aceto tepente, atq; iis etiam firmandus quæ posthac dicentur. Quumque sedata vomitione pulsus plenus & validus extitit, placidus somnus sponte obrepit, facilis & libera est respiratio, appetentia bona reliquúmq; corpus leuius, vtilis ea censeri debet & consentanea. Contrà verò inutilis & noxia, si contraria appareant.

De purgantium medicamentorum viribus, ac primùm vt vnumquodque familiarem humorem totius substantiæ similitudine deducat.

CAP. IIII.

PVRGANS medicamentum humorem communi quodam omnium tractu prolicere non pauci censuerunt, eiúsque portione detracta aliam dein consequutione quadam, ei quæ euacuata sit succedere, idque ne vacuum quicquam & inane in corpore subsistat. Neque medicamentum vnum quempiam humorem, sed omnes promiscuè hirudinis aut cucurbitulæ modo trahere, eum tamen qui tenuior & ad fluendũ aptior sit, primùm sequi, ab hoc deinde crassiorem, postremũ crassissimum: atque si medicamentum infirmum & inualidum erit, nihil præter serum vacuari; si validius, cum hoc etiam bilem flauam; sin valentissimũ, tum pituitam tũ bilem atram. Huic sententiæ suffragans Auerrhois putauit tenues humores quia purgationi aptiores, prius, quàm crassos omni medicamenti genere prolici. At si satis rerum peritus animaduertisset rheumbarbarũ, agaricum atq; sennam etiam ex hydropico corpore nõ aquam, sed crassos humores: scammoniũ verum & iridem non crassos, sed tenues serosósque vel ex corpore sano elicere, non tam turpi credo errore lapsus esset. Si vacuationis ordine tenuia semper cæteris antecedunt, cur non & sanguis prius quàm bilis atra defluet, quem constat multo tenuiorẽ esse? Hęc opinio dum vnicum medicamenti genus sola pro va-

cuandi ratione quantitate mutatum satis fore humoribus omnibus expurgandis statuit, perturbato rerũ ordine summam confusionem inuehit. Hæc incommoda circumspectius animaduertens Hippocrates, rectè nouit medicamentum humorum qui in corpore præter naturam continetur attrahere non communi & promiscua quadam vi, sed totius substantiæ similitudine insitáque familiaritate. Medicamentum (inquit) quum in corpus fuerit ingressum, primùm sanè id quod omnium maximè sibi natura respondet „ atque simile est deducit, deinde alia quoq; trahit & purgat, „ quemadmodum semina & stirpes terram vbi subierint, id „ quod in terra secundum ipsorum naturã est, sibi attrahunt, „ siue acidum, siue dulce, siue amarum, siue salsum, siue aliud „ quidpiã diuersum. Primùm igitur eius quod sibi naturali „ similitudine coniunctum est plurimum arripiunt, tunc cætera deinceps attrahunt. Talem quoque modum & medicamenta in corpore seruant. Etenim quæ bilem mouent primùm hanc meracissimã purgant, deinde mixtam. Quanquam igitur attractio aliàs caloris, aliàs vacui & inanitionis vi, alias totius substantiæ similitudine fit, quæ tamen à medicamentis purgantibus est, vna similitudinis proprietate completur, qua & stirpes succũ è terra sibi idoneum, & vnaquęque corporis particula id quod in sanguine sibi familiare & conueniens est, & lapis heraclius ferrum, & paleas succinum prolectat. Hæc autem similitudo non temperamentorum, sed substantiarum est. Illa quippe attractionis causa statui minimè potest: quandoquidem nullum medicamentum esset trahendæ pituitæ idoneum, quum illa frigida, vniuersum verò purgantium medicamẽtorum genus calidum habeatur. Ergo sola substantiæ similitudo causa est cur medicamentum hunc illúmve humorem alliciat. Hæc autem substantia nõ ipsa est rei materia, à qua vnum quodque aut tenuis aut crassæ substantiæ dicere solemus: neque huius substantiæ similitudo attrahendi causa existit: nam neque agaricus, neque colocynthis tenuis substantię quum sit, crassiorem pituitam, neque rheumbarbarum quòd astringentis & solidæ crassǽque substantiæ, tenuem bilem educeret. Sed præstantior est tota illa substantia, à qua tanquam ab intimo principiò defluit & manat, quæ totius substantiæ proprietas appellatur. Hæc igitur cum neque materia sit, neque

Lib. de Natu. hominis

Proprietas similitudinis qua medicamentum familiarem humorem allicit, unde n·m proficiscatur.

neque temperamentum, necesse est rei species & forma sit, quæ præcipua est ac ferè tota compositæ rei substantia. Admirabiles eius proprietates neque colore, neque sapore, neque odore, neque vllis sensuum qualitatibus, sed operibus solis percipi possunt, vnde à plerisque cæcæ & occultæ nuncupatæ sunt. Quæ porrò eadem continentur specie, substantiam non similem sed planè eandem habere dicuntur: vt ferrum ferro, magnetem magneti, non simili, sed eadem substantia dicimus. At verò magnetem ferro similem, non eundem, quòd eorum substantiæ ac formæ affinitate quadam & familiaritate coniunctæ sint. Eadem in medicamentis quoque est ratio: censetúrque agaricus pituitæ tota substantia similis. Ea autem substantiæ similitudo attractionis est causa, atque vnumquodque id trahit quod simile, non quod eodem est genere. Sic agaricus pituitam, non agaricus agaricum trahit, nec pituitam pituita. Itaque perperam Auicennas colligit, si attractio fit à similitudine substantiæ, oportere ferrum attrahere ferrum, aurúmque aurum. In hac autem similitudine quod validius est trahit infirmius, vt agaricus pituitam, non contrà, quòd agarico vis insit potentior, quam & temperamenti calor plurimum impellit. Si quando autem contingat tam exiguam medicamenti portionem exhiberi, vt ab humoris copia obruatur, ea omnino frustrabitur purgandi facultate, & in alienam vertetur substantiam. Vsus enim tres notauit purgantium medicamentorum ordines. Vnus est malignorum, in quibus vis & substantia inest venenata, in quo habentur colocynthis & scammonium. Alter benignorum, quæ minimum ab alimenti natura defecerunt, cuiusmodi sunt pruna, violæ, manna, serum lactis, cassiæ medulla. Tertius mediocrium, in quo sunt rheumbarbarum, agaricus, senna, aloë. Itaque in corpore valido atque inedia exhausto, benigni medicamenti exigua portio in corporis substãtiam facessit: maligni verò portio vel exigua in putredinem veneno finitimam: mediocris in humorem vacuandum, qui ex superuacaneorum est genere alendo corpori minimè idoneus. Licet igitur agaricus calidus sit, verti tamen nihilo minus potest in pituitam, vtpote qui (quemadmodum & cnicus) tota substantia non temperamento pituitosus sit. Hac rerum commutatione temperamenti qua-

Medicamẽtorum purgãtium ordines tres.

litates pereunt,permanente ſubſtantia.

Purgans medicamentum nonnunquam alium quàm proprium & ſibi familiarem humorem extrahere è corpore. CAP. V.

Quæ ad purgationis facilitatẽ & euphoriam conuenire oportet.

APTAM vtilémque purgationem efficiunt medicamẽtum accommodatum ſatiſque validum vt humorem exturbet: natura robuſta quæ proritantem humorẽ expellat & purgationem moderetur:humor tenuis & ad fluendũ aptus:corporis viæ per quas fluxurus eſt patentes & liberę. Siquid horum deſit,aut languida,aut inutilis erit purgatio. Inutilem dico quæ vel alieni eſt humoris, vel effrenata exiſtit. Quum igitur vacuandus humor corporis parte denſâ, adſtricta, vel obſtructa coërcetur, neque huic purgationis viæ patent:aut quum vel nimium glutinoſus craſſúſq; eſt, vel crudus aliíſque humoribus omnino permiſtus, vel in longinquas partes diſiectus,tametſi natura valens cõueniẽti medicamento proritetur,languida tamẽ aut inutilis ſuccedet purgatio.Languida quippe ac imperfecta eius humoris qui vacuãdus erit:inutilis verò alterius qui paratior occurrerit. Medicamentum enim quod proprio humore fruſtratur,quemuis obuiũ & paratiorem impetu adoritur atq; exturbat,eũ ſcilicet qui aut ad fluendum eſt aptiſſimus, aut immodicè exuperat,aut in via purgationis ſubſiſtit.Is enim quouis medicamẽti genere impulſus excidit, vt qui ſponte etiam interdum elabatur.Id ſanè commonefacit Hippocrates. Si enim (inquit) eidem homini idem medicamentum quater in anno voles exhibere,hyeme pituitoſiſſima tibi euomet, vere liquidiſſima, æſtate bilioſiſſima, autumno nigerrima. Quum ergo melancholicus humor craſſus,ſanguine permixtus fortè irrepſit in cerebrũ,licet medicamentum huic ducendo validum offeratur,potius tamen quàm hunc eam detrahet pituitam quæ in ventriculo & in inteſtinis ſolet inhæreſcere:aut etiam bilem quæ ſeorſum pura atq; tenuis vel nimia copia,vel corruptela naturam extimulat.Cacochymiam igitur in venis concluſam, aut in corporis habitũ effuſam, vix medicamentum (niſi fortè validiſſimum) detrahet,quòd quæ circa ventriculum,circũ viſcera primáſque venas conſiſtunt,in primis occurrant expurganda. His ex cauſis nonnunquam accidit vt purgans medicamentum

Cur alium quàm familiarem humorem interdum attrahat medicamentũ.

non

non proprium & peculiarem humorem, sed diuersum plerúmque exturbet. Quinetiam si effrenata vis eius fuerit, alienum quoque trahet: tum quippe natura vel grauiùs lacessita, vel iam imbecillitate languens, neq; medicaměti vim, neque humoris impetum coërcere potest. Effrenatæ & immodicæ hæ sunt purgationes ὑπερκαθάρσεις Græcis appellatæ, quib. non modò peculiaris humor, sed & reliqui deinceps profluunt. Etenim violentius medicamentum proprio humore detracto, in alios dein inuadit, ac primùm tenuiorem ad fluendúmq; aptiorẽ prolicit, deinde eum qui crassior atq; pigrior sit, postremò sanguinem, quem natura tãquam reconditum thesaurum auidius amplexatur ac retinet. Cholagogum exempli gratia in primis bilẽ, deinde pituitam, tertio loco atram bilem, postremò sanguinẽ euocat. Phlegmagogum primùm pituitam, deinde flauam bilem, postea atram, nouissimum sanguinem. Melanagogũ atram bilem primùm, deinde flauam, tertiò pituitam, ad postremum sanguinem naturæ familiarissimum. Effrenatio ea & purgationis exuperantia fieri non potest totius substantiæ proprietate: quòd nullum medicamentum possit omni humori substantiam similem habere. Hanc non pauci ad medicamenti calorem & acrimoniam referunt, quæ tum venarum oscula patefacit recludítque, tum continenter adeò proritat, vix vt humorem suum coërcere possint. Verùm si hypercatharseos ea causa sit, allium, pyrethrum & piper purgandi facultatem sortientur. Quocirca præter peculiarem, quæ sua est cuiusque, necesse est generalem purgandi vim medicamento attribui, qua in alios quoque humores incũbat, eósque communiter euacuet. Compertum sit in Dione purgandæ bili flauæ iustam congruentémque quantitatem esse rheibarbari drachmas tres: atræ bili, sennæ drachmas sex: pituitæ, agarici drachmas tres. Consilium sit triplex humoris genus expurgare, in ídque medicamentum componere & accommodare, aptum id efficáxque comparabitur si cuiusque triens cõferatur, & rheibarbari drachma vna, agarici drachma vna, sennæ drachmæ duæ permisceãtur confundantúrque. Quod hac ratione compositum foret, nullam vim obtineret, nisi communi quadam & generali purgandi facultate simplicia illa mutuò se fouerẽt. Neque enim drachma vna rheibarbari quicquam bilis purga-

Quæ sit hypercatharsis causa.

re potis esset, neque drachma vna agarici pituitę, neque sennæ drachmæ duæ, melancholiæ quicquam: neque igitur permista illa, nisi mutuas operas conferrent. Simile enim hic accidit, atque cùm multi nisi cōmuni graue quoddam onus attollunt. Itaque præter propriam, necesse est & generali vi purgandi medicamentum vnumquodque præditum esse, qua cùm nimia purgatio erit, alios etiam humores detrahet, idque adiutum calore & acrimonia.

Purgantis medicamenti facultatem à nostro calore excitari, substantiam verò ad expurgandum humorem non permeare. CAP. VI.

PROPRIETAS peculiarem humorem expurgādi è tota medicamenti substantia & ex intimis principiis manans ac defluens, illi non energia & reipsa, sed duntaxat potestate inest. Etenim si scammonio syncerę bilis portio propius assistat, non hanc quemadmodum magnes ferrum alliciet, sed dūtaxat quum nostro calore excitatum prorumpet in actum, & ad agendum impelletur. Dum enim ventriculi calore medicamentum teritur, calefit, omnique ratione exagitatur, tacita eius facultas quasi solutis vinculis exurgens se promit profértq; vires nouas. Ac tum vapor ea ipsa facultate præditus illinc prosiliens, per cæcos occultósque ductus in omnes corporis partes quoquouersum effusus, ad noxium humorem pertingit. Atq; is humorem iam diu fortasse parti cōsuetum ac quiescentem, acrimonia incidit præparatq;, & aduersa qualitate partis naturam acrius stimulat proritátque ad excernendum. Ipsa verò medicamenti substantia in ventriculo intestinísve etiamnum persistens, eum ipsum humorē simul prolectat, vt purgatio cōmuniter fiat trahente medicamento & expellēte partis natura. Non igitur pharmaci substantia ad eum humorē concedit ac permeat, qui vacuādus est, vel hoc argumēto, quòd plerumque aluo soluta medicamentum in ventriculo subsistat, aut etiam vomitione reiiciatur, quódq; pillulę duriores postea quam abundè purgassent, visæ sint nondū dissolutæ, aliàs vomitione, aliàs deiectione reddi. Hinc Paulus pręcepit lathyridis grana integra vorare si imbecillus est stomachus, eáq; etiamsi minimè atterantur miniméq; in corpus

pus permeent, validè tamen purgare. Si inquit Serapio, medicamentũ ad humorẽ longè dissitum accederet, illi familiaritate iungeretur, neque eum cuius iucũda voluptate per fruitur, detraheret aut exturbaret, quemadmodum neque magnes ferro iunctus idipsum aliò trahit, sed planè retinet ac seruat. Et hæc quidem consentanea iis sunt medicamentis quæ maligna dicũtur, & in quibus vis inest venenata to tique corpori infensa. Nam quæ in mediocrium sunt ordine, vt senna & rheumbarbarum, quanquam dum agunt, magna ex parte subsistunt in ventre, eorum tamẽ tenuior quędam portio irrepit in venas, vacuandúmque humorem assequitur, illiúsque tum color tum odor manifestus in vrinis est. Benigna verò medicamenta in omne fortasse corpus peruadunt, & noxium humorem quasi vinctum reducunt in ventrem. De quibus ita censuit Aristoteles, Medicamenta vbi ventrem adierunt resolutáque sunt, statim ad venas per easdem feruntur vias per quas cibus commeat. Mox quum nihilo concoqui potuerunt, sed victrice perstiterunt potentia, relabuntur, & quæ sibi obsistunt, secum detrahũt, quæ res purgatio vocitatur. Venter porrò selectum secretúmque humorem vbi pariter cum medicamento excipit, gemino stimulo acriùs lacessitus, quum diutius ferre non potest, totis viribus vtrunque excutit, dum à se deponat expellátque per loca conuenientia. Non igitur quem humorem attraxit medicamentum, eundem exigit foràsque excludit vomitione aut deiectione, prout scilicet ipsius vis in sita in ventriculum aut in aluum irruerit, sed natura sola. Neque enim hinc solùm vomitio obrepit, quod medicamentum in ore ventriculi inhæreſcat, idque infirmet: neque alui deiectio quod in vẽtriculi fundum & in intestina id mox illabitur eáque debilitet: sed quod medicamento proprietas insit, qua familiarem humorem non ad se modò, verumetiam ad certum designatúmque locum impellit ac mouet. Vt enim cantharides scapulis brachióve admotæ, non solùm ad se aquam alliciunt, sed & vrinas abundãter cient, quò tamen eorum substantia minimè penetrat: sic propemodum medicamenta quædam extrinsecus ventri applicata aluum subducunt, quædam vomitionem mouent. Quanto igitur expeditius eorum sumpta substantia, etiam in ventriculo aut in intestinis consistens, purgandi

Expulsio noxii attracti humoris naturalis est.

vires obtineat exerátque?

Per quos ductus medicamentum humorem detrahat.

CAP. VII.

QVI porrò expurgatur humor ferè per apertos conspicuósque ductus traducitur, & à corporis ambitu in venas refluit minores, ab his in maiores, è quibus per iecur in intestina deuoluitur. Cæterum in violenta purgatione humores non per hos solùm, verumetiam per cęcos occultósque ductus vel ab extremo corpore magna perturbatione cōfluūt in ventrē. Extincto animāte ampliora duntaxat vasa & spiracula cernuntur, plurima in se considunt atq; conniuent, quæ tum id in viuis erat, vi caloris & spiritus distēta latius patebant, per quæ non modò tenues, sed & crassos glutinósque humores validioris medicamenti vi deduci putandum. Sic hydropicorū aqua ex ingenti capacitate abdominis aut in intestina rapitur, aut in vesicā remeat, sic multa plerúmque & è pulmonibus & è cerebri ventriculis, neque tamen per venas, neque per manifestos ductus in ventrem illabuntur. Sic & varij artuum articulorúmque tumores, nō œdematosi modò sed planè scirrhosi aliàs in alium: aliàs in os; lēta saliua deriuātur ab illitu hydrargyri, cuius vi colliquantur omnia & è toto corpore in os impetu feruntur: sic denique valētiores apophlegmatismi non è cerebro solùm, verumetiam è ventriculo aliísque partibus pituitam eliciunt, ea interdum copia, quæ neque cerebri ventriculis, neque totius caluæ capacitate contineri queat. Horum nihil mirum videbitur, eī qui præter rerum euentus, Hippocratis quoq; sentētiā spectabit, qua his corpus intro forasq. spirabile statuit & naturam quæ præsertim robusta validáque sit semper viam moliri expurgādis superuacaneis, crassiorésque materias vel per angustissima foramina deducere; quin etiam per ossa abscessus fieri confirmat: quemadmodum & empyorum & pleuriticorum crassus humor per densam membranam traducitur in pulmones, ac demum tussi reiicitur. Hæc si natura per se facit multò certè maiora & admiratione digniora molietur adiuta trahentis medicamenti, vi præsertim si conuenienter præparatum corpus atque humor ad fluendum comparatus est. Itaque purgantis medicamenti quod validum sit facultas in omne corpus

εἰσπνουν ἐκπνουν τὸ σῶμα.

subiens

ſubiens ac penetrans humorem familiarem (qui coërcitus non ſit)vndique detrahit,non modò amplis patentibúſque viis,verumetiam occultis & ſenſibus incompertis. Hæc de vniuerſo purgantium medicamentorum genere, déque viribus eorum præmittenda videbantur. Nunc verò particulatim medicamenti ſpecies quærenda,eiúſque quantitas & vtendi ratio:quòd vt accuratiùs exequamur, explicandum quibus morbis conueniat purgatio,quod cuique adhibendum purgationis genus ,clyſter an vomitio, an ve medicatio,quæ medicamenti ſpecies,quàm validum & quo id ordine,vniuersè an partitè:deinde quantum & quouſque vacuandum ſit,& qua id ratione faciendum. His enim tota completur purgandi tractatio.

Quibus humorum vitiis, & quibus morbis adhibenda purgatio. CAP. VIII.

CACOCHYMIAE proprium accommodatúmque remedium eſt purgatio : quicquid enim impurum adeò corruptúmque eſt,vt omnino naturæ limites tranſcendat, quoniam arte nulla emendari benignúmque reddi poteſt, prorſus extirpari eximíque debet. Hoc autem purgatione præſtandum,quæ vnâ omnem impuritatẽ ſeorſum ex quauis corporis ſede ſubtrahit & vacuat,ex hac quidem promptiùs ac expeditius,ægriùs tardiúſque ex alia. Primæ regionis cacochymia purgatione ſola commodè vtilitérque demi poteſt:& quę in inteſtinis eſt clyſtere:quæ circum ventriculum & præcordia,vomitione:vtraque etiam pharmaco: ſed maximè quę aut in liene,aut in iecoris cauo,aut in pancrea,aut in meſenterio,aut in abdominis capacitate conſiſtit. Ex his quippe ſedibus viæ breues ſunt ac directæ, per quas facilè ea ferri poteſt in aluum, quo ſponte etiam interdũ prona ruit. Venę ſectæ vis eò vix vnquã pertingit,neque hinc humores vacuat,ſed graui ſanè diſpendio naturæ ordinem peruertit quicunque impuritate derelicta purum ſyncerúmque ſanguinem profundit è venis, quíque venas ſectione exinanitas implet fœda illuuie rapta è primis ſedibus,quæ quaſi ſentina eſt omnis impuritatis. Quis quæſo adeò rudis in medendo ſit, vt aut ventriculi cruditatem,aut lienteriam aut dolorem colicum aut lienis ſchirrum , aut

Cuiuslibet regionis corporis cacochymia quo vacuationis genere & quibus viis exigenda.

cholerain, aut hydropẽ, aut his affines affectus audeat aut tentet vena secta curare? Quinetiam venarum cacochymia sola purgatione, non phlebotomia eximi tota potest: permittitur tamen in hac plerumque venæ sectio, quum tam copiosa accreuit, vt venas supra modum distendens, pericula minetur, quæ ex immoderata impendent plethora, tũ enim ad exuperantiam demendam adhibetur. Deinde etiã quum ex ruptis, apertis, aut exesis vasis, vel foras ea prosilit, vel in partem quampiam abscedit: etenim reuellit impetúmque sistit. Tertiò quum metus est ne ea concitata vehementiùs & quasi furore corpus exercens, in principẽ aliquam partem feratur: impetum quippe sedat atque compescit. Nonnunquam & citra hæc, quum præceps est morbus, cuius tamen materia in venis cõclusa aut cruda est, aut viam expeditam non habet per quam facilè medicamento detrahi possit, eius portionem venæ sectio promptiùs quã purgatio demit, à qua & morbi sæuitia sæpe mitescit, & natura quod reliquum est faciliùs coquit. Sic initio continuarum febrium, si vires ferant, nec venæ nimium exinanitæ sint sanguis mittitur. Cæterùm quæ in his fit venæ sectio, impuritatis quidem portionem elicit, at minimè synceram sed sanguine permistam: nec vlla potest phlebotomia omnem venarum cacochymiam eximere, nisi fortè sanguinem vniuersum profundat. Nam vitiosus humor æquabiliter sanguini permixtus seorsum profluere non potest. Quocirca licet his ex causis aut necessaria, aut vtilis fuerit venæ sectio, adhibenda tamen est tandem & purgatio, quę vt proprium remedium reliquias detrahat. Ea porrò cacochymia quæ vel partis alicuius substãtiã vel corporis habitum occupauit, medicamento in primis, non venæ sectione ducenda: deinde quicquid reliquum fuerit per cutis spiracula, aut per ductus peculiares mouendum. Sic exhauriẽda est cerebri pulmonúmve crudior pituita, sic & totius corporis cachexia. At verò in cacochymia quæ regiones multas æquabiliter infestat, vndelibet vacuationem auspicari licet. Vt si vel ab vniuersa obstructione, vel à stipatione cutis, vel à vigiliis, labore, æstu, ira, pestilentia, vel ab aliarũ euidẽtium causarum immoderatione, omnium humorum putredo corpus æquabiliter inuasit, non magni interest à purgatione an à venæ sectione vacuationẽ inchoës, quan-

quam

quã tutius primæ regionis præmittitur purgatio. At quum inæquabilis est cacochymia, ea in primis exhaurienda regio, quæ aut vehementiùs premitur, aut aliis mali initium dedit. Iam verò à causis ad morbos ex cacochymia ortos me conferam. In continua febre quæ æstu magno & lassitudine fatigat, si neque nausea, neque vomitio, neque primarum venarum cruditas est, protinus initio vena secari potest. In ea verò quæ aut ex ventriculi iecorísque cõstitutione praua, aut ab esculentorum potulentorúmque vitio proficiscitur, quoniam infima regio prius ac etiam magis impuritate sordescit, ex eaque in venas & in habitum corporis vitium irrepsit, expurganda in primis est, vtpote sine qua cæterarum nulla purior euadat. Hac etiam ratione in cachexia, in leucophlegmatia, in hydrope, in ictero atque in aliis plerisque affectibus, quorũ impuritas è iecoris aut lienis vitio corpori toti impertitur, purgatione sola vacuãdum. Nec quoties vrinæ crassæ ac rubicundæ cernuntur, temerè imperanda venę sectio: nec si ex hac sordidus sanguis ac impurus emanat, continuò vtilis putando. Impuro enim mox impurior alius ex ipso fonte affluit. Non igitur è riuulis, sed ex fonte ipso exhaurienda mali scaturigo: cui nisi sit antè prospectum, vix cæteris dein potest arte succurri. Vt autem in his, ita & in febribus intermittentibus etiam atque etiam obseruandum, ne vel confusis vel transmotis humoribus corpus euadat impurius. Nã febres tertianæ quarum causa in iecoris cauo inhærescebat, sæpe intempestiuè secta vena in continuas abiere: & continuæ in quibus admodum impura erant viscera, non parum exasperatæ sunt. Exhausto enim sanguine impurus humor quauis sede sit derelictus, efferatur ferociúsq; sæuit. Aliàs bilis flaua circũ iecur, aliàs pituita vel in cerebro, vel in pulmonibus, vel in ventriculo quasi subsultans detracto sanguine deiectísque viribus grauiora profert symptomata. Constare hinc iã potest, quibus humorum vitiis & quibus morbis succurrat accommodata purgatio.

Quo quæque regio ordine expurgandã.

Per quas vias instituenda sit purgatio, quo medicamenti genere, & quàm valida. CAP. IX.

DVo præcipuè sunt quibus purgationis via indicatur: vitij sedes & naturæ motus seu inclinatio. Sede per-

ſpecta in promptu ſunt ductus omnes qui ex ea aut per vẽtriculum, aut per aluum, aut per aliud quoduis emiſſarium foras pertinent, per quos ſcilicet natura libera nec impedita, vitia ſua expurgare conſueuit. Hi ſunt quos Hippocrates conuenientes appellat. Ventriculus quidem, & præcordiorum ſummæ partes vomitione: inteſtina maximéque craſſa alui profuſione: pharmacia verò cùm hæc ipſa, tum maximè viſcera & venæ habitúſque corporis commodè expurgantur. Renes & veſica per vrinæ vias: vterus per propriam ceruicem: cerebrum per palatum & nares: corporis ſumma per cutẽ halitu & ſudore. Si fortè purgationis vias morbus intercipit, aliò motum conuertes: nunquam enim humor noxius in affectam ſedem eſt deriuandus. Quocirca neq; imbecillo ventriculo cienda vomitio, neq; in inteſtinorum vlcere, aut inflammatione bilis eò deuocanda, ſed aliorſum reuellẽda: neque renibus inflammatis aut exulcerata veſica ad vrinas, ſed ad inteſtina vitioſus humor conuertendus.

Aph. 21. lib. 1.

Inclinatio humoris noxij & momentum.

Motus verò ac impetus naturæ ſic obſeruádus. Humor noxius per conuenientes regiones atque vias delatus ſinendus eſt: atque etiam ſi ſegniùs progreditur, incitandus, ſit enim natura duce, quæ nihil perturbatè, nihil niſi vtiliter gerit. Qui verò inſueto nec naturali curſu, fertur, inhibendus, & in breuem rectúmq; tramitẽ (ſi cõmodè licet) reuocandus, vt qui humoris impetu & impedita natura ſymptomaticè fiat.

Medicamenti genus ex humoris ſpecie.

Iam verò medicamenti genus ex humoris genere petendum. Quot enim peccantiũ humorum, totidem & medicamentorum genera vſus notauit, vt ſingulis accommodaret ſingula. Alia pituitam, alia bilem flauam, alia atram detrahunt, ſanguinis ſerum alia: & in vnoquoque genere alia ex aliis partibus. Ita enim quum arquato laboranti & flaua bile ſuffuſo medicamentum datur demendæ huic accommodatum, mox totus in habitũ naturalem refertur priſtinúmque colorem recuperat. Si aqua ſubter cutem fuſa turgido, medicamentum huic ducendæ propinetur, aquoſus humor excidet, magnáque vi foras erumpet, ſubſidente ventris tumore. At verò nulla aut minimo emolumento erunt, quæ diuerſa humoribus non accommodabuntur. Simili quoque ratione quum vel pituita vel bilis atra moleſta eſt, ſi ſuum cuique medicamentũ cõgruenter afferatur, noxium humorem experimur detrahi,

labo-

laborantémque vindicari à morbo. Ad hunc igitur modũ medicamentorum genera ex humorum differentiis distinxit vsus, vt suam cuique purgationẽ opponeret. In vnoquoque porrò medicamenti genere tum in eo quod bilem, tũ in eo quod pituitã, vel aliũ quemuis expurgat, humorẽ, quã validum aut imbecillũ deligi oporteat, noxij humoris situs ostendet. Vt enim non quælibet secta vena, ita nec quodlibet medicamẽtum è quouis corporis loco humorem detrahit, sed alia aliis corporis sedibus expurgandis accõmodatiora sunt. Mitiora quippe è prima corporis regione, mediocria è vasis maioribus, valentiora è corporis habitu ex singulísq; particulis euocant. Expedita facilísque purgatio est e ventriculo & ex intestinis: difficilior è venis mesenterij, deinde è iecore & ex liene, multo difficilior è vasis maioribus atq; etiã è minoribus: omniũ verò difficillima ex ipsa partium substantia quæ ad summã cutẽ atque articulos accedunt. Quo enim pars quæque distantior & minus venis conspersa, eò difficiliùs medicamento cedit, maior quippe in propinquũ vis est quàm in distans. Vt igitur tres corporis regiones limitibus discretæ sunt, ita & purgantiũ medicamentorum tres hisce ordines accommodantur. Deinceps de medicamenti quantitate statuendum.

Quàm validum eligendũ medicamentũ ex humoris situ.

Vt medicamenti quantitas definienda sit. CAP. X.

POSTQVAM medicamenti genus ex humoris specie, & quàm validum ex humoris situ cognitum fuerit, æstimandum deinde qua id quantitate offerri debeat. Sua autem est & definita cuiusque quantitas, qua id conuenientẽ atque moderatum purgationis modum præstare solet, vt proximo libro enucleatiùs tradetur. Quãtitatem vel augere vel minuere purgandi facilitate difficultatéve cogimur. Quando autem facilis & quando difficilis sit futura purgatio, corporis, humoris, atque cœli status ostendit. Corporis statu continentur temperamentum, habitus, structura, atque constitutio & vacuandi consuetudo. E sicco exuccóque corpore atque macilento pauca detrahi possunt: multa ex humido & ex habitu eusarco. Firmum deniq́; corpus, cuius viscera, venæ, ipsáque intestina natura angusta aut obstruuntur facilè, aut coarctantur, superuacua retinet nec facilè elabi sinit. Molle verò, rarum ac laxum, quale

Quid euplaciam difficilioremve in purgatione denunciet.

Corporis cõstitutio.

morem coarctant, qui ægrè demittitur. Sic propemodum aquiloniæ tempestates corpora densant coguntque & aluum exiccant. Austrinæ soluunt, laxant & aluũ humectant. Solo igitur austrino statu, & temporum regionúmque moderatione fœlices succedunt purgationes. Hæc si omnia summarim complectemur, corpus siccum, robustum, densum, obstructum, purgationibus assuetum, melancholia pituitáve crassa non admodum multa confertum, quæ inueterata longè à viis purgationis dissita concreuerit: hyeme, regione frigida & tempestate aquilonia difficillimè medicamento moueri soluique potest. Hisce verò contraria sortitum, facilè. Horum igitur obseruatione pharmaci quantitas coniici decernique debet. Ad hanc præterea magnam vim habet roboris, ætatis & prægnationis obseruatio, quæ non modò medicamenti quantitatẽ, sed & genus plerumque immutat, ceu mox docebitur. At quoniã nos sæpe multa latent nullis indiciis comprehensa, incognitam laborantis naturam expedit blandis sensim pharmacis explorare, non temerè vehementioribus impetere & labefactare. Cognitis antè & exploratis naturis tuta decernetur medicatio.

Aph. 37. lib. 5.

ἀπειρία στασειρῶ.

Quantum & quousque vacuandum, vniuersè an partitè.

CAP. XI.

VBI medicamentum & inuentũ & iustis viribus & idonea quantitate tum humori tum corpori expurgando accommodatum fuerit, purgationis postea præfinienda est quantitas, atque æstimandum quantum & quandiu sit vacuandum. Noxius humor quum alienus ac præter naturam sit, siue morbum præcauere, siue profligare consilium est, prorsus eximi debet. Exigua quidem eius derelicta portio, exquisita viuendi ratione, naturæ calorísque vi domari ac vinci poterit, vt integra interdum tutáque sanitas succedat nullo metu recursuri morbi. Multa tamen si reliqua sit, nisi hanc natura tandem subactam sponte propellat, nulla quãtumuis exacta viuendi lege tutus à morbo æger esse potest: nam tametsi purgatione leuatus appareat, in pristinam tamen valetudinem recidet, modò citiùs, modò tardiùs, aliàs leuiùs, aliàs grauiùs, pro humoris copia, malignitate atque virium statu & victus modo. Nam autore Hippocrate, quæ à morbis relinquuntur, recidiuos morbos facere consue-

Vnde morborum hypostrophe.

Aph. 12. lib. 2.

uerunt. Quum enim derelicta portio totius conditionem referat, quæ omnino erat præter naturam, numquam ipsa poterit in corporis substantiam conuerti, sed tempore synceros humores, atque etiam recens alimentum inquinabit, rediniuosque morbos excitabit. Sic impura corpora quo magis nutris, hoc magis offendis. Itaque quicquid noxij inest humoris, id prorsus expurgandum, vt corpus à morbo vindicetur. Id autem vniuersè an partitè fieri oporteat, humoris copia laborantisque vires indicabunt: ita enim mittendi quoque sanguinis quantitatem ex morbi magnitudine & ex virium robore dimetimur. Constantibus viribus pauca cacochymia vniuersè detrahi potest, præsertim si concocta sit aut tenuis, ab eáque viæ pateant in aluum. Imbecillis autem viribus non modò multa, sed & pauca cacochymia partitè eximenda. Non enim vel in leucophlegmatia vel in cachexia humor quoquouersum in omne corpus effusus, potest vllius medicamenti vi ex distantissimis locis per cæcos occultosque ductus vniuersus in aluum confluere. Neque vt sanguis in plethora exuperans, semel & affatim totus ex aperta vena, ita multus humor è corporis habitu elabi profluereque potest. Atque si id medicamento quopiam præstari possit, necesse tamen fuerit corpus grauiter concuti: humores variè permisceri, torsiones molestas inferri ac spiritus dissipari: hinc tādem vires concidere, prosterni ac plerumque exolui. Hæc in eos ferè incidunt, qui prauo vtuntur cibo, quos purgante hausto medicamento statim deficere tradit Hippocrates. Quum enim vitiosis corruptisque scateant humoribus, & pauco perfruantur bono succo, facilè purgationibus soluuntur & fatiscunt, atque venenatis pharmacis, quæ Hippocratis seculum vsurpabat, non parum exagitantur. Neque tamen tentandum leuiorum medicamentorum quantitate immodica vniuersos semel demoliri: sed assentiendum Hippocrati monenti omnes euacuationes extremas periculosas esse. Quod non de sola virium extrema debilitate morti proxima, sed & de peccantis humoris vacuatione extrema intelligendū. Nam alio inquit loco, Empyi, aut hydropici cùm vruntur aut secantur, si pus aut aqua vniuersum effluxerit, omnino moriuntur: Quanto magis in vitę discrimen adducūtur si valido aliquo medicamēto firmis etiam viribus vno tempore vniuersa

Aph. 9 li. 2

Quādo vniuersè & quādo partitè purgādum.

Aph. 36. & 37 lib. 2.

Aph. 51. li. 2

Extremas vacuationes omnes periculosas

Aph 27. lib. 6.

uersa tentetur purgatio? In multa igitur cacochymia tutius est paulò citra modum subsistere, quàm vltra procedere. Lipothymia quæ purgationibus ob humorum vacuandorum acrimoniam & intestinorum torsionem interuenerit, leuis est: grauis verò quæ ob concitati humoris corrupti tetrum vaporem in cor principésque partes sublatum: grauior ob malignam venenatámque pharmaci qualitatem, grauissima ob immoderatæ purgationis violentiam: neque tamen vires hæc æquè deiicit atque exuperans phlebotomia. Semper horrẽdum exanimato iam ægro mortis imaginem obtrudere. Itaque humoris copia accuratè viribus comparanda est. Ex præsentium, præteritorum ac futurorum obseruatione, ex aliisque signis quę secanda vena animaduertenda esse monuimus, tum morbi magnitudo humorisque copia tum virium robur exquisitè perspiciendum. Virium autem obseruatio quum sit omnium præstantissima, non hic, vt in phlebotomia, solùm vacuationis modum, sed & quod medicamenti genus, quámque validum esse oporteat præscribit. Tametsi enim morbi species humorísque vacuandi sedes validum medicamenti genus postulent, aliquod tamen ex mitiorum ordine exhibendum suadet virium imbecillitas. Eadem quoque est tum ætatis tum prægnationis ratio. Puero enim ac seni benigna, non vt ætati mediæ maligna decernes medicamenta, etiamsi humoris species atque situs eorum vim desideret. Prægnans quoque integris viribus, licet horum vim tolerare possit, quoniam tamẽ fœtui qui intus geritur, quem seruare volumus, vehementer obsunt, benignis solis est purganda. Ad virium porrò obseruationem pertinet expendere quæ corpora grauiter ac molestè, quæ leuiter ferant medicationes: multis enim, quibus integræ vires apparent, ingens ex purgatione labor, ac plerumque ob suam cuiusque corporis propriámque naturam virium sequitur exolutio. Macilenti acriter feriuntur medicamenti qualitate praua, vtpote quæ promptè in solidas partes se insinuet. Quibus acrium humorum copia inest, hos molestæ torsiones miserè fatigant, dirique vapores principes partes offendunt. Dolorum metu non pauci medicationem despuunt & abominantur, quibus magna pernicie vitiorum colluuies omnem vitam languoribus exercet. Quibus partes circa vmbilicum & imum ventrẽ extenuan-

Lipopsychia à purgatione.

Qui facilè & qui ægrè ferunt purgationes.

Aph. 35. li. 2

tur & contabeſcunt, ad inferas purgationes tuti non ſunt. Multóque minus quibus abſceſſus vel in pulmonibus, vel in iecore, vel in liene, vel in renibus aliisve ſedibus delitescit. His enim concuſſis non modò dolor ingraueſcit, ſed & eruptionis & defectionis viriū metus incutitur. Quocunque vitio labefactatæ ſint interiores corporis partes, quia imbecillæ ſunt, facilè medicamenti qualitate & acrimonia percelluntur. In ſumma, corpus aut magna labe aut morborū humorūmve copia vehementer preſſum & languens, medicamenti vi labefactatum concidit, quemadmodum & ruinoſæ ædes inſtaurando fortè concuſſæ, mox vniuerſæ corruunt. Itaque in his omnibus qui aut imbecilles ſunt aut ægrè ferunt vacuationes, pro medicatione expedit interdum inedia victúque opportuno blandiri, aut ægrum, ſi nequeat in integrum reſtitui, ſublata morbi portione leuare. Vacuandum enim quantum & quouſque vires patiuntur, quumq; iam diſſolui apparent, etiam ſi reſtent ſuperuacua, protinus ſuperſedendum dum illæ recreentur. At dum vires integræ manent atque ſuperſiſtunt, tum vniuersè tum partitè vacuandum eouſque eſt dum nihil reliquum ſit morbi, & perfectæ purgationis indicia quæ mox tradentur omnia compareant. Ex his ergo omnis præfinietur purgationis quantitas: nunc quæ illius ſit vtendi ratio, explicandum.

Quo morbi tempore, quo die, quáque hora purgandum.

CAP. XII.

SVMMA purgandi opportunitas ex morbi tum concoctione tum impetu ſpectatur. Concoctio eſt ſubſtantiæ in naturæ conuenientiorem ſtatum caloris vi facta mutatio. *Πέπασμος.* Non enim qualitates ſolas, vt quæ appellatur alteratio, ſed ipſam rerum ſubſtantiam concoctio mutat. Alimentum initio diſſimile, corpori tandem ſimile euadit, in illiusque ſubſtantiam vertitur coctione crebra. *Πέψις.* Vitioſus verò putridúſque humor & è natura prorſus alienus tametſi in corporis ſubſtantiam nequeat faceſſere, concoctione tamen in aliquid melius & naturæ cōueniētius, vt in pus aut in quippiam quod ſit puri finitimum deducitur. Phlegmones materia putris, quemadmodum & vlcerum ſanies, in verum & exquiſitum pus vertitur, quod interdum ſputo aliiſve excretionibus

tionibus innotescit. Venarum verò maiorum succus putrescens in aliquid mutatur, quod est pu[i] finitimum, cuius in vrinæ sedimento conspicuæ sunt notæ. Superuacui autem humores siue putruerint siue nondum putredine teneantur nunquam verè concoquuntur, nec caloris nostri beneficio aut in pus aut in quippiam illi finitimū mutantur: sed duntaxat tum substantiæ tum qualitatis moderationem quandam adipiscuntur. Sic tenuis aquosáque pituita influens in pulmones concoctione crassescens faciliùs expuitur: crassa verò extenuatur. Sic & vtraque bilis circum viscera (quemadmodum in intermittente febre) putrescens, concoctione mitescit, domitáque promptiùs excluditur. Omnis concoctionis insitus noster calor diuinus est opifex, cuius vna eademque vis optimum quiddam perpetuò molitur: atque si varia interdum opera emergunt, nō illius, sed subiectæ materiæ id varietas efficit. Non aliter is alimentum, aliter putridum humorem concoquit. Neque (vt quibusdam videtur) pus à duplici calore tum naturali tum præter naturam fit, sed à naturali solo, agente tamen in materiam quæ caloris præter naturam est particeps. Hanc neque prorsus vincere, neque in corporis substantiam, sed in pus solùm mutare potest, quod est putredine melius, ac inter putredinem & corporis nostri substantiam medium. Vt autem in phlegmones suppuratione, ita & in febribus corruptus humor dum concoquitur ac mitescit, pariter etiam fluidior euadit secernitúrque à crudis, vt eius dein expeditior esse possit euacuatio. At verò purgandi tempus opportunum præscribetur ex humoris specie & situ, atque etiam ex morbi vehementia. Leuiter affecti naturæ viuendíq; legibus committendi: quos enim sponte natura persanat, frustra medicina fatigat. At quibus nec naturæ vis nec proba viuendi ratio satis fuerit, medicina succurrat. Si enim aut longiùs protrahitur morbus aut vehementiùs excandescit, opitulandū arte. Ac primùm si corruptus vitiosúsq; humor aut in ventriculo aut circum hunc consistere signis deprehenditur, siue pituitosus, siue biliosus, siue alio quouis præter naturam genere corruptus sit, primo quoque tempore expurgandus est, præsertim si impetu quodam sponte mouetur, neque locis illis tenaciùs adhærescit, alioquin leuiter est præparandus: eius verò concoctio haudquaquam est expectanda,

Omnis seu pepseos seu pepanseos solus est calor insitus author.

Occasio purgandi vnde captanda.

Si humor primæ corporis regione hæreat quando expurgandus.

vt quæ propriè futura non est, neque eius ab vrinis mutatio quærenda. Qui autem vitiosus humor altiùs aut in liene, aut circum pancreas atque iecur, aut in mesenterio conditus erit, siue lentam febrem, siue intermittentem, siue melancholiam, siue diarrhœam, siue cachexiam, siue ingentem obstructionem protulerit, protinus quoque detrahi potest, nisi aut admodum lentus crassúsque sit, aut ventriculi impuritas obsistat. Hæc enim quum adsunt primùm quidem leniter detergendus est ventriculus, deinde attenuandus ac detergendus humor, postremò aut vniuersè aut partitè vacuandus. Quum autem vitiosus humor in maioribus vasis conclusus, vt in continua febre, aut circum hæc aliqua sede coërcitus, vt in plerisque acutis morbis, putrescit: tametsi corporis adsit præparatio, & vētriculus viæque omnes eò directæ, liberæ, expeditæque sint, haud tamē rectè potest ante coctionem exquisitè purgari. Etenim in morbis acutis tempus perfectæ purgationi accommodatissimum, status est, aut verius declinationis initium, quo & perfecta existit concoctio & vacuationes sponte procedūt. Tum enim morbi materia fluida, & à reliqua puriore secreta iam est, simul natura præparatam illam expellere contendit. Itaque quum iam perfecta apparet concoctio, statúsque vehementia mitescente nulla succedit vacuatio decretoria, moue tu medicamento. His enim quæ præter rationem leuiora apparent minimè confisus, quicquid concoctum, præparatúmque est expurgabis, vt mox integra sequatur solutio. At si tum natura euacuationem aggreditur ac iudicat, sinenda est dum opus compleuerit. Deinde si integrè iudicauit, neque morbi quicquam reliquum fecit, res in tuto est, nec aliud quicquam mouēdū. Sin quippiam derelictum esse quasi ex imperfecta crisi suspicio sit, quoniam quæ relinquuntur in morbis, recidiuos morbos facere cōsueuerunt, medicamento quoque detrahendum. Vniuersa igitur morbi materia non nisi concocta & post statū quum iam symptomata præter rationem mitescunt, radicitùs extirpari potest. Idipsum est quod præcipit Hippocrates, concocta medicari atque mouere, non cruda. At nihilominus morbi incremento quum nondum perfectè, sed manifestè solùm, & in fine principij quum obscurè concocta est materia, hanc etiam quodammodo vacuare licet. Quod enim iussit

Si in se. unda. (margin, beside "aut partitè vacuandus")

Ap. 27. l. 2. (margin, beside "túsque vehementia")

Ap. 20. l. 1. (margin, beside "ac iudicat")

Ap. 12. l. 2. (margin, beside "in tuto est")

iussit Hippocrates concocta medicari, non solùm perfectè, sed & quouis modo cocta complectitur, mox ea duntaxat à medicatione remouens atque excipiens, quæ vt in morborum principiis absolutè cruda sunt. Ita quæcunque vllo modo concocta fuerint medicari finit, obscurè quidem cocta parcè, manifestè moderatiùs, perfectè verò cocta validiùs. Vt igitur in phlegmone non vniuersa materia retinetur, dum perfectam concoctionem sit assequuta, sed quicquid supputat quotidie elicitur, ita sanè & in acutis statuēdum morbis, ídque siue partium siue graduum ordine fieri putetur materiæ concoctio. Ita enim quicquid à purgatione reliquum erit, faciliùs natura domabit. In neutra corporis affectione, impendentem morbum sæpe arcemus purgatione, quæ vitiosos iam congestos humores detrahat. Atqui tum maximè multóque magis quàm ipso morbi initio crudi ij sunt. Cur igitur non peræquè initio vtiliter illos purgemus? Et hæc de morbo quidem acuto, sed salutari prorsúsque tuto præcepta sint. Cæterùm in ancipiti atque graui cuius semper & symptomata sæua sunt, & minimè tutus exitus, statim per initia non vtiliter solùm, sed & necessariò vtendum medicamento, neque prudentis sit medici concoctionē expectare, quæ fortasse futura non est. Quum enim anceps is sit ac vehemens, sempérque metus impendeat, ne aut deterior euadat aut laborantem ante statum iugulet, crudæ etiamnum materiæ nonnihil purgatione demendum ante concoctionem. Et certè cruda ea materia quum in plerisque acutis morbis turgere soleat, & quasi oberrans fluctuet & fluat refluátque in venis atque visceribus, nōn admodum ægrè videtur medicamento cessura. Sic sæpe artis vsu animaduersum est crudioris humoris purgatione, siue sponte siue arte ea contigisset, accelerari concoctionem, móxque vrinas puriores & cum sedimento fieri, & ancipitem periculosúmque morbum tutum salutarémq; reddi. Idipsum Hippocratis est consilium in acutis morbis inter initia vtendum esse medicamēto: & quum morbi incipiunt, mouendum esse, si quid mouendum videtur. Quo autem acutior est morbus, hoc magis acceleranda validiórque decernenda purgatio: vt tandem extremis morbis extrema diligentissimè adhibeantur remedia. His non solùm remedij celeritatem, sed & vehementiam hortatus, conci-

Aph. 29 li. 2.

Aph 29. li. 1.

tatam omnem materiam protinus atque eodem ipso die euacuare docet, ne vltrò citróque cõcita in principem aliquam partem irruat repentinóque sit exitio. Itaque licet à perfecta concoctione fœlicior semper sit purgatio, ea tamen etiam antè concoctionem in ancipiti grauíque morbo est necessaria: in salutari ac miti vtilis. Est & alia ratione ante concoctionem purgandi necessitas, si præter continentem acuti morbi materiam, quæ aut in venis aut in visceribus aut in habitu est corporis, & cuius expectatur concoctio, alia quædam vitiosa in ventriculo, in intestinis aut circum præcordia obhæret, dolore, æstu, nausea, amarore aliísve signis manifesta. Hæc enim omni tempore etiam nõdum vlla morbi apparente coctione vtiliter potest adhibita præparatione medicamento trahi. Humor igitur qui publicis viis subsistit, si præparatus est, omni morbi tempore vtiliter deiici potest. Qui verò aut in visceribus inhæret aut in venis concluditur, & proxima est morbi materia, dum cõcoctus apparet fœliciter: dũ adhuc crudus est, vtiliter atque etiam interdum necessariò purgandus. Iã verò de purgationis die déque hora dicendum. Tranquillo die purgatior, expeditior verò perturbatio. Quum enim morbus minus fatigat & collectæ vires melius constanr faciliùs medicamenti vis & impetus tolerari potest. At quo die morbus exasperatur agitatúq; eius materia in motu est, promptiùs detrahitur. Quocirca si per vires licet, neque ingens metuitur perturbatio, impari die acutorum morborum, atque etiam decretorio (quo tamen natura decretura nõ est) copiosior expeditiórque, pari verò tutior fiet purgatio. In febrium intermittentium quiete, medicamentum tanto ante accessionem tempore offerendum, quo possit purgatio cõpleri. Per accessionem quippe materia non in aluum, sed plerumque in diuersum ruit, & sæpe accessionis vehementia purgatio subsistit. Præstat nihilominus ante accessionem, quàm mox ab ea, & pridie quartanæ, quàm postridie medicamento vti. Purgationi autem quæ libera est, nullíque præsentis morbi necessitate ad præcautionem solam suscipitur, aptissimum est ver, deinde autumnus, aut quæ illis non absimilis, sed quodammodo temperata sit constitutio. Dies non aquilonia, sed austrina humidáve, quæ & corpora laxat & humores liquefacit. Tempestas quoque similis

Quo die vnáque hora purgandum.

ſimilis & beneuola ſyderum commiſtione ſalutaris.

Quæ præparatio purgationi præmittenda. CAP. XIII.

VT in omnibus rebus agendis, ita maximè in purgandis humoribus antequam aggrediare, diligens eſt adhibenda præparatio: qua & viæ pateant & trahendi medicamento omnia cedant ac obtemperent, fiántque vt iubet Hippocrates corpora ante purgationem fluxa. Eſt autem præparatio duplex, vna corporis, vacuandorum humorum altera. Corpus ſic præparatum comparatúmque ſit, vt viæ omnes per quas medicamentum decurret, & per quas noxius humor deriuandus expurgandúſque eſt, liberæ ſint & expeditæ. Primùm igitur ventriculus humorum copia minimè ſit nauſeabundus, ne hauſtum pharmacum nimiopere auerſetur, aut mox reuomat. Nec inteſtina coarctata obſtructáve noxiorum humorum curſum impediant. Etenim concitati ſi ſubſiſtant, aut ventris torſiones, aut faſtidia aut vertigines, aut animi defectiones mouent, corpúſque iactatione multa fatigant. Quòd ſi aut è viſceribus aut è venis atque ex corporis habitu eliciendi ſunt, non modò ventriculum & inteſtina, ſed & meſenterij venas & viſcera liberæ eſſe oportet. Itaque nauſea omnis ante purgationem ſummouenda eſt, aut inedia aut vomitione, aut deterſione atq; deiectione per pipulam ex aloë. Suppreſſa iamdiu aluus clyſtere mollienda: aut ſi quid aliud inteſtinis adhæreſcit, detergendum id eluendúmque eſt. Noxius præterea humor præparandus: qui enim durus craſſúſve eſt, non facilè per anguſtas vias profluit in aluum, glutinoſus in his etiam obhæret. Quocirca durum mollire, craſſum incidere & attenuare, lentum glutinoſúmque detergere oportet ante purgationem. Quęcunque id præſtant, pariter quoque venarum per quas futura eſt purgatio obſtructiones expediunt. Atque hæc vel alimenta vel medicamenta ſunt. Horum autem alia intro ſumuntur, eáq; vel arida vel liquida. Arida quum frigidi lentíque ſunt humores, & magna cruditas in primis eſt viſceribus, præſertímque hyeme. Liquida vt ſyrupi, apozemata & oxymeli, quum altius, & in exilibus venis conditi ſunt humores, in ſicciore corpore, ac etiam æſtate. Alia verò extrinſecus præparant, vt fotus & vnguenta. Fotus ſuo tepore ac vapore per ſpongiam, partem quamuis

Aph. 9. lib. 1.

Præparatio duplex, vna corporis.

Altera humoris, primum quidem craſſi & lenti.

tenuis humor concoctione aliquantum crassescat, atque tum euacuationi sit apparatior, non idcirco tamen & nos naturę imitationem eum ante purgationem debemus crassiorem facere. Non enim quòd crassescat idcirco coquitur, neq; concoctus idcirco purgationi aptior est quòd crassior euaserit, sed quod sit à reliquis humoribus secretus, eúmq; natura prorsus vacuare contendat. Quo autem tenuior, eò ad effluendum est aptior: Aliud præparatio est, aliud concoctio. Hæc naturę solius opera calorísque nostri beneficio, illa etiam arte tota plerúmque perficitur. Detergentibus enim incidentibúsq; medicamentis expeditur obstructio, humórque attenuatur, at non plenè concoquitur. Pręparatum humorem non semper licet exquisitè purgare, concoctum verò Hippocratis præcepto licet, quum præsertim viæ patent. Itaq. corpus qua purgari debet, patens nec impeditum est. In hoc quisquis peccat humor tenuis ac fluidus, si vt in acutis morbis turget, statim initio nulla præparatione è quauis regione detrahendus est: sin verò parti cuipiam is firmiùs inhæreseit, vix nisi detersus aut cōcoctus & naturæ vi secretus, trahenti medicamento obtemperat. Crassus verò atque glutinosus humor, nō nisi vi & perturbatione vel è patente corpore deduci potest. Accommodanda porrò vnicuique est ea præparationis forma, quæ pariter morbi sæuitiam leniat: vt acutis morbis potio, nonnunquam & vnguentum ex eorum materia quæ attenuando detergendóque refrigerant, at non impensè calfaciunt. Diuturnis atque lentis valentiora, non potionis modò aut vnguenti, sed & fotus & balnei forma vtrísque demum apta cōueniénsque victus tenuitas.

An ieiuno, & qua forma, & quibus obseruationibus dandum medicamentum. CAP. XIII.

SALVBERRIMA est quæ sine offensione sit medicatio. Solet autem omnium primus ventriculus offendi, vt qui medicamentum summis integrísque viribus excipiens primos eius sustinet impetus, neque id nisi fractum retusúmque longiùs penetrare sinit. Quum igitur in omni morborum curatione tanti sit momenti ventriculus, summa tum huius tum medicamenti ratio est habenda. Medicamentum omne validum aut malignū naturę infensum est *Forma liquida & solida.*

forma quoque omnis liquida ventriculi latera alluit, in illiúsq; substantiam altiùs se infert, ac proinde grauiùs eum ferit: solida verò minùs, quòd promptè in fundum intacta ferè illius substantia illabitur. Cæterùm liquida altiùs penetrat in omniáque subit, potentiùs detergit & infarctus expedit. Solida diutius hærens circum præcordia, tardior minúsque efficax existit. Ventriculus præterea quum aridior fuerit, atque prorsus vel ab inedia, vel à febre, vel à Solis ardore exhaustus, tum medicamenti vi plurimùm lacessitur, tum id auidiùs in se recondens & velut exorbens, neque diffundi neque vim suam exerere finit. Contrà verò quum moderatè est humidus. At immoderato humore potúve perfusus, medicamenti, quod præsertim imbecillum fuerit, plerumque vim obtundit. Itaque imbecillo quemadmodum & puro ad vnguem ventriculo, medicamentum blandum aptetur: aut si fortè distantiorū partium affectus validius exposcit, ieiuno quidem at non prorsus exinanito detur: quum nempe concoctus cibus descendit, ac nihilominus interior ventriculi tunica reliquiarum benignitate etiamnum madet. Sic enim in distantiores partes id permeat, minimùm offensa ventriculi substantia.

Imbecillo aut puro ventriculo conueniens medicamentū.

Quum autem malignitatis particeps est medicamentum, vt veratrum, corpora, inquit Hippocrates, ante potionem humectanda sunt cibo pleniore quietéque. Ipsum verò medicamentum seu liquida seu solida sit forma, sacchari, mellis, aromatis aut rei cuiuspiam suauioris permistione condiendum, vt ventriculo præcordiísq; iucundum occurrens, quadam odoris saporísque gratia vires suas fœliciter exerat.

Aph. 13. lib. 4.

At robusto atq; impuro ventriculo, liquida forma nullius rei suauitate oblita confert, ídque longissimè à cibo, vt altiùs in primas corporis sedes in earúmque humores se inferat. Et hæc quidem obseruanda, quum syncera optatur humorum detractio. At verò blanda leuiáque medicamēta, quæ solas alui fæces emolliunt & exturbant, eccoprotica dicuntur, non multo ante cibum, atque etiam cum cibo sumenda. Si cui consueta est matutina vomitio, ea ante medicamentum cienda.

Robusto & impuro.

A medicamento quoque ea nonnunquam succedit, vel quod imbecillior sit ventriculus, vel quòd pharmaci horrore concutitur, vel quòd quum agitari cœpit, humores quorum copia obruitur, excutit, vel quòd

A medicamento cur vomatur.

quòd præcordiorum mole coarctatus pylorus, aut aluus fæce obstructa duriore non id facilè illabi sinit. Hæc tamē omnia diligens auertit præparatio. Hausto medicamento, vel aqua hordei vel succo mali punici, vel subaustero vino, vel saccharo reliquiæ è faucibus & è gula detergendę deiiciendæque sunt, quum præsertim horrendo sapore grauis suspectáque est vomitio. Surrectum dein corpus in quiete continendum, dum ventriculus medicamentum arctius complectatur: atque etiam interposito semihoræ spatio, si (quod ferè fit) inexpugnabilis dormiendi necessitas premet, vtile medicamento indormire, vt illius vis in sopore plenior excitetur: quum primum verò in actum id prorumpit, vigilandum penitus est, dum effectum omnem compleuerit. Nam arctiore somno purgationis opus subsistit. Quum enim, inquit Hippocrates, sistendum censueris, somnum molièris, nec quicquam mouebis, contra quum medicamentum citare voles, corpus mouebis. Motione enim corpus turbari indicio est nauigatio. Cibum plerique putant non antè offerendum quàm medicamentum suo perfunctum sit munere: satis tamen sit è ventriculo id ita excidisse, vt nullus eius odor, nullus ructus, nulla nausea, nulláque stomachi rosio subsit, quum præsertim syncera desideratur purgatio. Cibus enim medicamēti permistione corrumpitur. Solida forma, blandúmq; medicamentū, quòd tardius descendat, longiorē cibi moram, eámque quatuor saltem horarum interponi postulat. Primus autem cibus detergens sit sorbitio, quæ medicamenti reliquias eluat, & quò decet impellat, simúlq; ventriculi interiora oblinens omnem medicamenti qualitatem tædiáq; demulceat. Qui purgatur continendus est temperato loco: nam concitati iam humores æstus iniuria, aut rapiuntur in cutem, aut nimium efferuescunt febrémq; incendunt: frigore verò torpescunt & densatis coarctatisque viis ignauiter exeunt. Liberior ac vastior aër, aut apertus flatibúsque expositus, etiamsi nulla est intemperies grauis, difficiles efficit purgationes quandoquidem corpora præsertímque imbecilla vehementer conturbat.

Medicamē to vtiliter superdormitur.

Aph. 13. 14. 15. lib. 4.

Vtilisne an perfecta fuerit purgatio, an contrà.

CAP. XV.

ARTIFICIS cuiusque summum est studium, quorsum opus euadat animaduertere. Purgationum alia vtilis, alia vitiosa est. Vtili talia purgantur, qualia purgari oportet, vitiosa verò aut aliena purgantur, aut non conuenienti ratione. Vtilis tres statuantur differentiæ, obscura, manifesta, perfecta. Obscura exiguam admodum peccantis humoris portionem detrahit, quæ quia conueniens est, confert quidem, nondum tamen ægrotum manifestò leuat. Manifesta quæ insignem humoris portionē exturbat. Perfecta quæ nihil illius reliquū facit. Signis hæ discernuntur, à deiectionibus & à laborantis tolerantia depromptis. Deiectiones, inquit Hippocrates, non copia æstimandæ sunt.

Aph. 23. li. 1.

Neque enim fæcum neque crudorum quæ circum mesenterium exuperát copiosa deiectio, vtilem purgationem facit: sed quum talia, inquit, deiiciuntur qualia deiici oportet: qualia nimirum exuperasse & morbi causam fuisse, cōiectura fuerat. Qualia autem sunt illa, biliosane, an pituitosa, an melancholica, ex substantia & colore noscendum, nisi quid medicamenti color peruertat. Nam ex rheobarbaro & hiera flauescit deiectio, nigrescit verò multum ex cassia, aliquantum ex senna. Laborantis verò tolerantia atque leuamen quàm perfecta fuerit purgatio docet. Itaque si purgatione qualia oportebat, sed admodum pauca exierunt, & quibus laborans non magnopere leuatum se percipit, obscura est purgatio, quæ confert quidem, sed leuiter. Si verò noxij humoris copia maiore detracta ægrotus seipso iam multò lenior apparet, manifestè vtilis est. Si plurimo humore seu vniuersè seu partitè euulso, laborans non leuiorem modò, sed vel ab omnibus vel à præcipuis quibus affligebatur symptomatis sese prorsus vindicatū solutúmque sentit, idque non quum adhuc purgatio fit, sed quum ea iam planè desiit, perfecta censeri debet. Tum somnus placidus isque multò quàm ante arctior, citra vllum tamē veternum obrepit: non quidem ex virium imbecillitate, sed inde obortus, quòd ex morbo perinde atque ex labore fatigatum corpus, mox vt peccantium humorum quasi sarcina deoneratur, sedato spirituum impetu leui somno conquiescit. Sitis quoque si vehemens præcesserat, exquisita purgatione mitescit, detracta nimirum materia quę illam concitauerat: aut si fortè nulla fuerat exquisita pur-

Ægroti empboriu perfectam purgationē indicat.

gatione exiccatum corpus sitire incipit: nec, inquit Hippocrates, id desinit purgari antequam sitiat. Quinetiam à perfecta purgatione appetentia restituitur, dolor si quis vrgebat, mitescit, atque etiam febris, aut alia quæuis morbi essentia extirpatur, hinc laboranti vires resurgunt, idque pro eorum quæ vacuata sunt ratione. Cæterùm nonnunquam accidit vt humor agitatus periodis conquiescat, aut morbus persistente intus causa sponte se remittat ac tum laborans se morbo expeditum putat. At certè minimè tuta est quæ citra vacuationem obtigerit mali leuatio, &, vt inquit Hippocrates, si quid fiat præter rationem leuius cõfidendum non est. Perfecta igitur purgatio non modò ex symptomatum sedatione indicanda, sed ex eorum maximè quæ purgata sint tum specie tum copia: quippe quum iis respondent quæ certis signis inesse deprehensa fuerant. Horum igitur contemplatione innotescet quid, quantum & quandiu purgandum: & quando absoluta fuerit purgandi necessitas. *Aph. 19. li. 4.* *Aph. 27. li. 4.*

Mala purgatio. Vitiosa autem purgatio, aut inutilis est, aut molesta, aut exuperans. Inutilis est tum quæ humorem à noxio diuersum trahit, tum quæ noxium proritat, non autem educit, conturbat enim magis quàm euacuet. Vtraque dum infensum humorem euellere contendit, eum diffundit & exagitat, suscitatóq; vapore tetro corpus inflat atq; distendit, ac proinde magis quàm iusta purgatio lacessit. Molesta noxium quidem humorem, sed vi quadam elicit, vel quòd præparatio adhibita non fuerit, vel quòd vehementius aut immoderata quantitate sit pharmacum, vel quòd non correctæ malignitatis sit particeps, vt colocynthis, euphorbiũ, elleborus, vel quòd externus error sit admissus. Omnis quippe eiuscemodi ægrotum præter modum affligit atque torquet. Hinc corporis lassitudo, capitis dolor febris aliaq; symptomata. Sub hac quidem talia exeunt qualia exire oportet, sed vires nimium conuelluntur atq; dissipãtur. Exuperans effrenatáq; purgatio cum humore noxio naturalis pariter atque necessarij nonnihil vi eripit, nõ citra virium offensionem. Quoniam igitur de propria corporis substantia nonnihil euellit, vel cruor citra hæmorrhoidas, vel ramentum, vel pingue aliquid liquamini aut loturę carnis simile in excretis cernitur. Hinc torsiones, cordis dolor, æ-

stus, anxietas, iactatio, corporísque perturbatio, præter hæc animi quoque defectio, & summa virium exolutio: spiritu quidem quasi naturæ thesauro vel vi direpto, vel pharmaci pernicie & malignitate oppresso. Hic iam omnis concludẽda videtur de vniuersali purgatione tractatio. Quicquid enim præterea desiderari potest, ab his quæ fusiùs de venæ sectione præcepta sunt mutuari licet.

De purgatione particulari. Cap. XVI.

PRAETER ea quæ publicas corporis regiones, alia etiã priuatas quasdam sedes exhauriunt ac expurgant, quorum & hic tandem meminisse expedit. Eiusmodi numerantur errhina, apophlegmatismi, bechica. Non antè his vtendum quàm reliquum corpus probè exinanitũ sit prorsúsque vacet excrementis, ne aliunde noxios humores rapiant in affectam sedem: semper enim vniuersalis curatio particulari præmittenda. *Errhina.* Errhina in nares vel immissa vel hausta cerebri superuácaneam pituitam proliciunt. Non eam quidem quæ in cerebri ventriculis (hinc quippe nulla via excurrit in nares) sed quæ circum cerebri substantiam circúmque meninges colligitur & fluitat. Hauriantur autem prono capite; vt rectà per os ethmoides ferantur nec recidant in fauces. Omnibus medentur soporosis affectibus, obtusósque sensus omnes expediunt, & interiores in quauis sede infixos dolores discutiũt. Similis propemodum est & sternutamenti ratio: sed quòd vehementer succutiat, vis ei maior. Etenim non modò cerebrum expurgat, sed & quæ in partem eius posteriorem atque etiam in fauces irruũt validè succussu reuellit. *Apophlegmatismi.* Apophlegmatismus vel mansus vel gargarisatus saliuã atque pituitam ore deducit. Huic vis maior est expurgãdi cerebri ventriculos, quibus via decliuis est in palatum: multò proinde maxima vis erit apophlegmatismi, si resupino capite hauriatur in nares, vt mox per summa palati relabatur in fauces. Ita quippe cerebri basim proluens longè validiùs ex illius ventriculis excrementa detrahit. Et hæc quidem in primis necessaria ars destinauit expurgando cerebro, quod natura cumulandis excrementis maximè est obnoxium. Expurgatur autem tutiùs confecto iam cibo quàm quum crudus venter est cibóque turgens. *Bechica.* Pulmones interioráque thoracis expurgant, quæ

quæ bechica nuncupantur. Quanquam enim ex iis nonnihil detrahi potest in aluum, id tamen perexiguum est, ac maximam superuacuorum partem vel in pulmonum substantia vel in arteriis tum destillatione tum peculiari vitio congestam, necesse est impetu tussis expurgari. In id autem ea conferunt, quæ destinata pulmonibus, modò tenuiorem pituitam incrassant, modò lentam detergunt crassámque attenuant, idque quadam lenitudine: nam exasperantia, vt salsa, acida & acria tussim plerumque frustra cient: neque ex vsu sunt nisi quum pigriorem vel imbecilliorem expultricem vim stimulare oportet. Commodè autem bechica in lentam ac crassam medicamenti formam aptantur, qualis eclegmatis est aut crassioris syrupi, ne liquidior præproperè illabatur in ventrem. Lenta quippe (præsertim si sensim ac blandè quasi lambendo demittitur) quoniam diutius subsistit obhæretque faucibus, maiore portione subit in asperam arteriam. Hanc tamen semper potulentorum liquore irrigari, præterquam quod Hippocratis sententia confirmatum est, conspicuè etiam in eo obseruauimus, cui ex vulnere gutturis sub larynge accepto, nec probè agglutinato, inter bibendum sorbendúmve nonnihil semper humoris emanabat. Bechica.

Ita quidem medendi vacuandique ratio summis iam præceptionibus exposita videri potest, quæ tamen quoniam sola in vsum accommodari nequit, par est deinceps singula tum simplicia tum composita medicamenta illi subnectere, quæ tanquam artis instrumenta ad profligandos morbos comparari vsurparique solent.

LIBRI TERTII THERAPEVTICES, DE PVRGANDI RATIONE, FINIS.

METHODI MEDENDI, LIBER QVARTVS.

DE SVMMIS MEDICAMENTORVM GENERIBVS ET FACVLTATIBVS.

PRÆFATIO.

VONIAM omnis motus & omnis effectio è contrariorum dissidio atque repugnantia proficiscitur, Natura dum mundi hanc vniuersitatem assiduæ mutuationi subiecit, simul eam necessariò variis dissidiorum generibus quasi seminibus conspersit. Atque vt quatuor rerum primordia, ignem & aquam, terram & aërem contraria instituit, ita & vnicuique quod ex iis ortu processit, aliud quippiam opposuit dissidij lege. Nullus igitur affectus subsistere potest in nobis, cui non pariter contrarium quiddã tanquam remediũ illa protulerit. Nullaque vsquam est remediorum penuria, sed nostra eorum plerumque turpis ignoratio. Nullus toto genere immedicabilis est affectus, sed idcirco duntaxat aut quòd supra modum auctus omnem præsidiorum vim aspernetur, aut quòd imbecillę iam vires curationis prolixitati succumbant. Summa igitur sit in inuestigãdis remediis sedulitas, & quæ singuli morbis profligandis propria & accommodata sint, nobis semper in promptu extent & quasi aceruatim occurrant. In remediis quidem numerantur venæ sectio, cucurbitula, scarificatio, hirudo, vstio, sectio, huiusque generis non pauca: at pars eorum maxima ex medicamentis petenda, de quibus nunc mihi ineunda tractatio. Ne quẽ verò immensam eorum quasi syluam ingressum offundat turbulenta rerum confusio, omnem medicamentorum materiam posthac in classes quasdam referendam duxi. Sed in primis vt omnis eorum cognitio ex differentiis & generibus stabilita dilucidior sit & luculentior, pauca de his in vniuersum præmittam.

Quid

Quid medicamentum, quotq́; id modis in nos agat.
CAP. I.

MEDICAMENTUM est quod potestate naturalem corporis constitutionem quoquomodo immutat. Eorum autem quæ nos immutant & afficiunt atque etiam agent um omnium, alia vim suam agendi actu, alia potestate duntaxat obtinent. Actu quidem quæ ita promptam & expeditam illam habent, vt primo quoque contactu nos immutent, vt ignis, vt ferrum candens. Potestate verò, quorum vis & facultas intus condita & quasi sopita nōdum ita exeritur aut depromitur vt primo quoque contactu agat. Sic piper potestate calidum est & mandragora facultate frigida. Iuuabit autem in hanc contemplationem paulò altiùs incumbere. Prima & communia rerum omnium elementa, terra, aqua, aër & ignis, & quæcunque cœlesti diuinóque calore sunt prædita, vt sol, vt animātes & stirpes, energia actiúque vires habent easque sic promptas vt semper agant, nec vllius externi subsidij ope vel irritamento indigeant. Ignis quippe semper calfacit & aqua semper refrigerat: Sol quoque perpetuò calfacit, & animantes quoad viuunt actu calidæ, quemadmodum & stirpes omnes: quandoquidem suis facultatibus alimentum continenter trahunt, coquunt & expellunt superuacua, cæterisque vitæ muniis fruuntur. Ex inanimorum quoque genere magnes seu heracliûs lapis facultate illa cœlesti & quæ trans elementum est, vim actu habet alliciendi ferrum, & succinum actu paleas attrahendi. Si qua fortè alia comperiuntur vim actu habere, vt lapis ferrúmve candens aut aqua feruida, non eam quidem insitam sibi, sed ascititiam habent, & ab iis acceptam quæ actu talia sunt. Reliqua omnia mundi mista & vitæ expertia corpora præsertim verò medicamenta, potestate duntaxat vires habent insitas, easque ex varia elementorum cōmistione profectas. Hæ autem illorum consopitæ vires, ab iis insuper excitari debent quæ actu vigent: nec vllū potest medicamentū insita facultate sua nos immutare, citra nostri caloris opem. Non hinc quidem quòd calor noster vim vllam medicamento impertiat (omnes enim hoc habet sibi congenitas) sed quòd tacitas illas & otiosas suscitet & in actum proferat, à quibus deinde corpus nostrum mutatur & affi-

Quid actu.

Quid potestate.

Quæ actu talia.

Quæ potestate.

Aſſuferi. citur.calor enim noſter medicamentum dum ſubigit, eius naturam,temperamentum & alias quaſcunque vires detegit & explicat:hoc verò quaſi proritatum communi rerum omnium conditione reluctatur & obſiſtit, atque viciſſim contagione corpus afficiens, omnes in id vires ſuas expromit.Sic piper aut pyrethrum etiam ſi actu frigidum ſumitur,protinus vt depulſo frigore à nobis incaluerit,ſuo ipſius calore nos acriter vrit:& vinum licet nos plerumque dum bibitur refrigeret aſcititio frigore, mox tamen vt incaluit, impenſe calfacit.At verò lactuca,mandragora & quodcunque frigidum eſt medicamentum,primum quidem aſcititio frigore, deinde quum incaluerit inſito quoque nos afficit, quemadmodum & aquæ frigidæ potus: haud abſimili ratione quum purgans medicamentum calefit ac ſubigitur in nobis, purgandi vim ſuam exerit atque profert, qua dein corpus conturbat & peculiarem ſibi humorem prolicit,Deleterium quoque venenatam qualitatem tum primùm depromit & nos labefactare adoritur, quum calefit irritatúrque vi noſtri caloris,Ex his luculentius intelligi poteſt, noſtrum calorem nullam medicamento agendi facultatem conferre.Vnde enim venenatam illam qualitatem ſortiretur, aut cur eam ſibi aduerſiſſimam deleterio impertiret in ſuam perniciem? Ita igitur de his quæ actu & de his quæ poteſtate vim habent ſentiendum. Medicamentum autem non ab actu,ſed à poteſtate propriè definitur: piper enim & allium & lactucam & mandragoram propriè quidem:cæterùm nec ignem nec niuem niſi fuſa nominis appellatione medicamentum dixeris.Quicquid porrò calidum frigidum alitérve appellamus, aut ſimpliciter aut comparatè dicitur.

Quid ſimpliciter: i. e. Quid per comparationem. Simpliciter & abſolutè quod vim illam ſummam & impermiſtam obtinet,vt ignis ſimpliciter calidus eſt,aqua abſolutè frigida. Comparatè verò cuius vis & facultas contrarij quidem permiſtione repreſſa obtunditùr,ſed tamen cæteris adhuc in miſtione ſuperior præpollet actúmque profert vt piper, vt lactuca. Quod huius eſt generis nec ſummè nec abſolutè calidum vt ignis,ſed homine eucrato (qui & vniuerſæ ſubſtantiæ mediocritatem obtinet) calidius, & lactuca eo ipſo frigidior eſt, ob ídque talis comparatè dicitur: vt enim ſumptum piper temperatum hominem calfacit, ita & lactuca eum ipſum refrigerat. Quòd ſi ad vnumquemuis

quemuis hominem referre velis, quod vni calidũ alteri frigidum plerumque videbitur. Ita igitur vires quæ tum actu tum poteſtate inſunt, æſtimandæ ſunt in iis quæ per ſe non per accidens agunt. Per ſe id agere dicitur quod proximè nulliúſque interuentu nos immutat, vt ignis vt nix. Ex accidenti verò quod non proximè, ſed alterius cuiuſdam interuentu, vt aqua frigida æſtuoſo cœlo corpori moderatè affuſa. Ea quippe primo occurſu atque contactu, ac proinde per ſe refrigerat: at certè quoniam cutem denſat nihilq; expirare aut diſſipari ſinit, inſitum nobis calorem cohibens ac etiam intrò compellens conſeruat atque auget, & idcirco corpus ex accidente calfacit. Sic rheumbarbarũ licet occurſu primo aliquantum calfaciat, quòd tamen bilem quæ ardoris febríſque cauſa eſt expurget, accidente refrigerat: quemadmodum & calida medicamenta quęcunque febriũ obſtructiones infarctúſque expediunt. Hę præcipuæ ſunt & cognitu neceſſariæ agendi efficiendíque differentiæ. Nunc quo tota definitio particulatim explicetur, tradẽdum quot quibúſque modis immutetur corporis noſtri naturalis cõſtitutio. Hæc quidem in tribus maximè poſita eſt ex híſque cõſtat, ex boni corporis & humorum temperie, ex materiæ commoderatione, & ex formæ ſeu ſubſtantiæ integritate: nam & his tribus continetur humanum corpus, temperamento materia atque forma. Trifariã igitur id immutari poteſt, atque triplex omnino ſtatuendum eſt nos afficientiũ medicamentorum genus: vnum naturalem tum corporis tum humorum temperaturã mutat, vt quod impendio calidũ, frigidum, humidum ſiccúmve eſt. Alterum materię cõmoderationem, vt quod nimium denſat aut rarefacit, adſtringit aut laxat, incraſſat aut attenuat. Tertium corporis humorũmve formam atq; ſubſtantiã demolitur, vt quod illam deterit aut diripit ceu venenum, & quod illã detrahit aut penitus eximit, ceu quod ſepticum & purgans medicamentum appellamus. Et hæc quidem ſimplicia ſunt genera. Poſtremum hoc genus propriè & maximè medicamentum eſt, alimento prorſus aduerſum. Vt enim alimenti ita & medicamenti propria ratio, ex ipſius ſubſtantia ſeu forma ſpectatur. Alimentum quidem eſt quod corporis ſubſtantiæ quodammodo ſimile, in eam tandem faceſſit atque conuertitur, quam tum alit tum interdùm auget. Id ſi ita ſi-

Per ſe & per accidens.

Humanum corpus quibus conſtet, & quibus diſſoluatur.

Alimentũ.

mile est vt in corporis substantiam conuersum, nulla interim aliena qualitate illam insigniter afficiat, simpliciter & absolutè alimentum dicitur, vt panis, vt caro, vt ouum. At si substantia quodammodo simile, exuperante qualitate corpus immutat, alimentum est medicamentosum, vt lactuca, vinum generosum, mespilum, cotoneum malum. Quod porrò substantia prorsus est dissimile: simúlq; nulla est præditum qualitate qua corpus manifestè afficiat, id neque alimentum neque medicamentum censeri debet. At si in substantia nobis prorsus dispari qualitates nimium exuperantes obtinet, siue à temperamento vt hyoscyamus, vt pyrethrum, siue à materia vt rhus, galla & alumen, siue à forma profectas, vt scammonium, vt arrhenicum & veneni atq; deleterij genus vniuersum, id prorsus & vsquequaque medicamentum est.

Medicamentum.

De primis & secundis medicamentorum facultatibus. CAP. II.

MEDICAMENTVM aliud simplex, aliud compositũ. Simplex appellamus quod sponte soliúsque naturæ beneficio emersit, cuiusmodi sunt rosa & absynthium. Cõpositum quod arte & industria ex multorum permistione constat, talis est theriace. De simplici prior erit tractatio, de composito & compositionum formis posterior. Vt igitur paulo antè ex triplici corporis nostri constitutione tria nos afficientium medicamentorum genera statuimus: ita & omnes simplicium medicamentorum vires atque facultates in tres ordines aut differentias distribuẽdæ sunt. Aliæ enim sunt quæ primæ qualitates aut facultates appellantur, aliæ quæ secundæ, aliæ quæ tertiæ. Prima qualitas seu facultas ex primorum elementorum permistione & qualitatũ simplicium temperamẽto proficiscitur, eiúsque qualitatis vim & naturam imitatur quæ cæteris in temperamento antecellit. Ea enim licet contrariarum vi sit repressa, quia tamen superior est, vim agendi præcipuam obtinet, & medicamento nomen suum impertit. Aliàs autem vnica dominatur & vincit, aliàs verò duæ. Ab vna & simplici quatuor fiunt medicamentorum facultates, à quibus aliud calidum existit vt piper, aliud frigidum vt mandragora, aliud humidum vt oleum, aliud siccũ vt aqua marina. Ex duabus qualitatibus

Prima qualitas.

litatibus quatuor quoque prodeunt coniugatæ facultates à quibus medicamentum aut calidum ſiccúmque eſt, aut calidum & humidum, aut frigidum ac ſiccum, aut frigidum & humidum. Hæc prima tum ſimplex tum coniugata qualitas atque facultas, elemento quidem actu ineſt, quia nullius contrarij permiſtione obtunditur aut impeditur. At medicamento illa ſolùm poteſtate ineſt, quia contrarij permiſtio impedit & cohibet vincentem qualitatem ne promptè & primo quoque occurſu agat. Quocirca piper dum actu frigidum eſt, non temperamento ſed aſcititia qualitate tale exiſtit: eam autem vim & poteſtatem qua nos calfacit, ſibi inſitam habet & à naturę primordiis accepit. Quoniam autem eorum quæ verbi gratia calida appellantur nō vna eſt omnium vis & æquè valida facultas, quatuor earū gradus & ordines vſus diſtinxit. In primam ea claſſem referuntur quæ obſcurè nec dum manifeſtè agunt, in ſecundā quæ iam manifeſtè, in tertiam quæ vehementer, in quartam quæ ſummè atque extremè, vt quæ in calidorum genere deurunt eſcharámque moliuntur. Deinde etiam vniuſcuiuſque claſſis & ordinis, vt cuius non parua ſit latitudo, tres ſtatuuntur partes, initium, medium & finis, vt eorum quæ ordine tertio calida dicuntur, alia in huius ordinis initio, alia in medio, alia in fine conſiſtunt. Secunda medicamentorum facultas ex eorum materia temperamenti ſiue qualitatis primæ vi perfuſa ſuſcitatur. Eſt autē materia alia tenuis, quæ tum in corpus tum in humores ſeſe promptè infert & inſinuat: alia craſſa atque lenta, quæ hæret ac ſubſiſtit nec altè penetrare poteſt: alia mediocris, quæ ambarum medias vires ſortitur. Calor verò in quācunque materiam inciderit, agendi vim atque celeritatem auget, quemadmodum & ſiccitas: at frigidus & humiditas reprimunt & cohibent. Ex horū porrò cōmiſtione varia, ſecundæ medicamētorum facultates emergunt, quarum hæ ſunt præcipuæ, ex methodo depromptæ. Incidens ſeu attenuans & incraſſans, Detergēs & glutinoſum quod oblinit vel emplaſticum eſt, Exaſperans & læuigans, Aperiens & occludens, Dilatans & coarctans & coanguſtans ſeu adſtringens, Rarefaciens & denſans, Relaxans & contendens quod aſtringens & corroborans, Attrahens, digerens, diſſoluens & repellens, Emolliens & obdurans, Maturans ſeu pus mouens & corrumpēs

Secūdaque litas.

ſeu ſepticum, Agglutinans & exulcerans ſeu veſicas excitãs, Sarcoticum & exedens, Epuloticum & diſrumpens quod cauticum vel eſcharoticum eſt. Sic autem materiæ atque temperamenti permiſtio illas profert. Medicamentũ quod tenuis eſt materiæ ſi pariter calidũ eſt, idque citra ordinem tertium & petroſelinum, hyſſopus, ſumptum quidem corporis meatus exiguos aperit, ex humoribus tenues diſſoluit, diſſipat ſeu halitu digerit, hincq; ſudores & vrinas mouet, craſſos verò incidit attenuat ſeu cõminuit: foris autem impoſitum cutem rarefacit & dilatat, ex alto quoq; corpore ſpiritus humoréſque trahit atque reſoluit. At ſi iam quarto eſt calidorum receſſu, ſepticum habetur, quod nimirum aut vrit aut vlcerat aut veſicas excitat aut colliquat. Quod verò tenuis eſt materiæ ſi temperatum, aut etiam ſi pariter id frigidum exiſtit vt acetum, intrò ſumptum aperit quoq; & attenuat, ſed ignauius quàm calidum: at foris inductum corpori, quatenus frigidũ eſt fluxionem repellit & eruptionis impetum cohibet, idque validius quàm quod frigidum adſtringénſque eſt, altius enim frigoris vim deducit. Quod verò cum media materia frigidum quoque exiſtit vt omphacium, portulaca, modicè fluxionem repellit ac ſiſtit, ſiccat & adſtringit. Medicamentum mediocris materiæ quod vnà temperatum fuerit vt oleum ſimplex, relaxat, emollit ſcirrhos, concoquit, maturat atq; pus mouet. At moderatè calidum vt chamæmelum, quia dolorem lenit anodynum appellatur. Quod paulò calidius, ſed citra tertium eſt ordinem vt abſynthium, ſumptum quidem aperit ora vaſorum, glutinoſóſque detergit humores, ac proinde venas meatúſque omnes expurgat, & eorum obſtructiones expedit: quod tenuior materia quia celeriùs & ſine deterſione penetrat, non effecerit. Quod iam tertium caloris receſſum ſuperat vt colocynthis, ariſtolochia, non ſolùm detergit, ſed etiam quia acrius, partes ipſas vehementer exaſperat & exulcerat. Eadem quoque præſtat ſi foris corpori ſit inductum. Medicamentum quod in craſſa terrenáque materia temperiem quandam caloris frigoríſque nactum ſit, vt bolus Armena aut terra Lemnia, interiores meatus obſtruit cutémq; obturat, exaſperata lenit & ſoluta agglutinat: inferciens enim eſt aut emplaſticum aut læuigans aut etiam glutinoſum. Quod autem moderatè ſeu calidum ſeu frigidum exiſtit, vt

roſa,

rosa, vt myrtus, laxiores partes contendit, atque iccirco corroborat. At immoderatius velut ordine quarto calidum, vt calx, auripigmentum, arrhenicum, exedit estque septicum, causticum vel escharoticum. Immoderatius verò frigidum atque siccum vt galla, nux crupessi, ora vasorum sumptum non modò obstruit, verumetiã contrahit & occludit, meatus omnes coarctat seu coangustat, ipsos verò humores supra modum incrassat. Foris impositum cutem densat & adstringit, fluxionis impetum cohibet ac etiam repellit, & vulnus cicatrice obducit.

Ita igitur facultates secundas ex medicamenti materia temperamento persusa prodire quiuis intelligere possit: quarum tamen singularum rationes luculentius posthac explicabimus.

De saporibus. CAP. III.

VT autem facultates secundæ, ita & medicamentorum sapores ex eorum materia primis qualitatibus instructi prodeunt, quúmque horum magna sit ex origine affinitas, optima ratione sapores indices erunt & internuncij primarum atque secundarum facultatum. Itaque calidúmne quippiam an frigidum sit, tenuis an crassæ materiæ sapore internoscitur. At verò tertias medicamentorum facultates vt purgandi peculiarem humorẽ, aut obtundendi venenum, aut aliam quampiam ex iis quas mox subiiciam, non sapor vllàve sensuum qualitas, sed vna patefacit experiẽtia & obseruandi consuetudo. Nouem autem saporum differentiæ sunt, nec plures gustus notauit, acer, acidus, pinguis: salsus, austerus, dulcis: amarus, acerbus, insipidus. Tres primi à tenui materia prodeunt, medij è mediocri, postremi è crassa atque terrena.

Sapor acer est qui linguam & os acrimonia ferit atque compungit, simúlque calfacit & interdum quasi exurit: is maximè conspicuus est in pipere, pyrethro & euphorbio quorum exemplo de cæteris inferioribus æstimandum. Suscitatur autem ex tenui sicca calidáque materia, nec in alia consistere potest. Quicquid igitur acre seu mordicans gustu percipitur, id statim igneæ naturæ particeps est. Atque si nõ dum vehemens est sed citra tertium ordinem subsistit, vt hyssopus petroselinum, feniculum, thymus, vim atque fa- *Acer.*

cultatem habet intro quidem sumptum penetrandi & meatus aperiendi, crassósque humores attenuandi, extrinsecus verò corpori insidẽs cutem rarefacit, humoresque elicit ac resoluit. Quod verò iam acrius est tertiúmque calidorum ordinem excessit, & gustando præter acrimoniam tenui vapore caput ferit, aut exurit papulásque excitat: vt sinapi, pyrethrum, euphorbium, aut vesicas infert, vt lepidium, cantharis, ranunculus, aut colliquat & putrefacit, vt sublimatum, chamælea & thapsiæ succus.

Acidus. Acidus sapor gustum quoque penetrat & tenuitate ferit sed citra vllum sensum caloris: talis maximè in aceto deprehenditur, deinde etiam in succo mali citrei, in quibusdã malis punicis & cotoneis. Emanat hic ex tenui siccáq; materia cuius vel calor insitus putredine expirauit vt in aceto vel frigidior intemperies tenuitati ab origine comes est, vt in aliis quæ commemoraui. Quocirca acidum penetrando & incidendo nihilo est acri infirmius, imò sanè ad hæc nihil quicquam est aceto valẽtius, præsertim si aut vetus est aut stillaticium, hoc enim metalla, quemadmodum & citrei mali succus margaritas dissoluit. At verò non vt acre foris impositum dissoluit atque dissipat, sed contra repellit cohibétque fluxiones, idque validius quàm frigidum adstringens, altiùs enim frigoris vim deducit. Sic acetum experimur & fluxiones repellere, & omnem sanguinis è naribus eruptionem atque dysenteriam tum vapore suscitato, tum etiam fotu cohibere, ipsásque hæmorrhoïdas & immodicas vteri purgationes suffitu insessúve sistere, omnémque sanguinis reiectionem potũ vel per se vel admista aqua prõptissimè cohibere. Neq; idcirco id inter adstringẽtia numerãdũ, lõgè enim ab his materia distat, sed vnius frigoris altè subeũtis beneficio fluxiones repellit, siccitate verò quæ planè valida est eas atq; sanguinis eruptiones sistit ac cohibet.

Pinguis. Pinguis sapor nec calore nec acrimonia gustum sollicitat sed linguam orisque partes lentore quodam oblinit. Is præcipuè animaduertitur in oleo tũ simplici tum amygdalino: in butyro, in adipe qui nec vetustate rancidus nec natura sit acrior, cuiusmodi leonum & vulpium. Pingui quoque sapore est althæa atque eius & psyllij mucus & tragacãtha. In aliis plerisque tũ adipibus tũ oleis, vt in ricinino, in amygdalino amaro, sub pingui alij quoq. sapores existunt: at ve-

at verò vt non vnus simpléxq; est horum sapor, ita nec facultas nec materia simplex & vna. Nascitur pinguis sapor ex tenui non quidē ignea sed planè aërea materia, quæ calore & frigore quodammodo temperata sit. Atque ea licet tenuis, sicca tamen non est; alioqui pingue perinde atq; acidum & acre penetraret ac incideret. At certè humoris eiúsque aërei particeps magis est: ac proinde præcipua vis eius atque facultas est relaxare, emollire & humectare.

Salsus sapor linguā non admodum calfacit, sed acriter siccando corradit. Hic in primis elucet in sale atq; in nitro deinde moderatius in crithmo herba. In mediocri materia consistit cum calore & siccitate. Aqueæ enim materiæ (quæ non exquisitè simplex est) partes quasdam terrenas permistas calor externus tandē præassans & vrens atque siccans, salsum saporem inducit: fitq. à terreno sicco quod in aqueo humido caloris vi præassatū attenuatúmq. est. Neque igitur prorsum terrenus neque aqueus, sed ex amborū permistione quandam materiæ mediocritatem sortitur. Neque si ex calore processit hic totus manet, sed permistione obtunditur, siccitas verò maior conquiritur ac persistit. Quocirca salsum moderatè penetrat & incidit corradēdo stimulat & expurgat, validè siccando tenues ichores absorbet, corpora conseruat & à putredine tuetur: syncero tamen salsorū esu & nimio, humores & sanguinē labefactari constat. Atque salsus hic sapor secundum naturā fit à calore nō admodum acri, sed qui tamen sensim multóque tēpore terrenas partes quæ sunt in aqueo humido exurit atque siccat: hinc in salso sapore siccitas maior quàm calor deprehenditur. Alius etiam salsus sapor arte præsertim alchymia profertur, ex siccissima planéq. terrena materia, quā acerrimus calor extremè tū exussit tum assauit. Nullúmq. corpus est in rerum natura è quo & calcem & propriū salem non eiiciant alchymistæ, quē vnusquisque gustu percipiat & agnoscat, vt è fuligine, è vini fæce, è nitro, huius enim axungia appellata, sal est. At verò omnis eiuscemodi impensè calidus est ac in plerisque causticus & qui pro cauteriis vsurpatur. *Salsus.* *Alchymia.*

Austerus sapor os & linguam moderatè constringit & quadam asperitate coarctat: hinc quadamtenus siccat & refrigerat. Hic propriè crudus appellatur, éstq. immaturis fructibus peculiaris, vt in succo vuæ acerbæ, pomorum, py- *Austerus.*

rorum, mespilorum immaturorum, atque etiam in portulaca. Consistit in media materia quæ terrenæ & aqueæ particeps est, in qua non calor sed frigiditas dominatur & exuperat. Ac proinde austerum omne strenuè refrigerat, extinguit, cogit atque contrahit, fluxiones moderatè sistit atque repellit. Hæc autẽ frigiditate potius atque siccitate efficit quàm materiæ mediocritate. Quũ enim in ea ipsa materia naturalis calor dominari cœperit & frigiditatẽ hanc euincet, quũmque vi caloris terrenæ materiæ aquea exquisitè permista fuerit & iam maturatio facta apparebit, depulsa austeritate in eadem materia succedet dulcedo. Sic enim crudorum fructuum austeritas maturatione dulcescit, non tam materiæ quàm qualitatis mutatione.

Dulcis. Dulcis sapor gustu suauis atque iucundus oblectat, nullaque qualitatis exuperantia molestus est. Eiusmodi conspicuus est in saccharo, melle, glycyrrhiza, polypodio, iuiubis & aliis plerisque fructibus: atque in omnibus lenientibus. Hunc tamen saporẽ caue ne cum pingui & oblinente confundas: licet enim affinis quodammodo, reipsa tamen diuersus est. Distat autem ab eo nõ qualitatibus primis, quia vterque temperatus est aut obscurè calidus, sed vna materia, quæ in pingui tenuior est, in dulci paulò crassior, sed quę tamẽ non vltra mediocritatẽ procedat. Quocirca dulce quadãtenus, sed minus quàm pingue relaxat, magis verò asperitatem lenit: præterea quoniam & materiæ & temperamenti mediocritatem obtinet, anodynum est, maturat, concoquit & pus mouet. Et hi quidem sapores in mediocri sunt materia: nunc de his qui in crassa consistunt.

Amarus. Amarus sapor dulci ex aduerso oppositus, insuauis ac tristis, sensum ipsum velut corradit aut diuellit. Eo insignis est aloë, deinde absynthium, centaurium minus, & colocynthis: quorum exemplo cætera dignosci possint. Crassa eius est materia atque terrena, quàm exuperans calor præassauit & exiccauit: omnéque amarum calidum siccúmque est. Hinc sanè præcipua vis detergendi & meatus expurgandi ei inest, idq; cum calore non tamen externo. Quum enim calor penetrando crassiusculam materiam secum deducit, ea quicquid obuium est secum rapit & abradendo expurgat. Et quo amarius medicamentum, eo valentius id efficit. Absynthium quidem moderatè: at aloë, aristolochia,

cen-

centaurium minus,& colocynthis non expurpant modò& abstergent,sed & partes ipsas immodico vsu exasperant atque corradunt & exulcerant. Hinc aloë ora venarum aperit profunditque sanguinem præsertim ab hæmorrhoidibus, aristolochia interiores disrumpit abscessus, centauriũ & colocynthis exulcerant, secúmque ramenta detrahunt. His autem vt intrò sumptis infarctus expediendi,ita & admotis sordida vlcera detergendi & expurgandi eximia vis est. Quinetiam amarũ quia siccando superuacuos humores aut absorbet aut detergit, & dulcedini quæ putredinis parens est prorsus aduersatur, ratione optima putredinem arcet & corpora diu integra conseruat.

Acerbus. Acerbus sapor austero finitimus, eo tamen grauior molestiórque est, ac magis linguam omnémque gustum constringit & exasperat: ac proinde magis tum siccat tũ refrigerat. Is luculenter in malicorio,in galla,in rhoë & cupressi nucibus conspicitur:atq; in aliis quàmplurimis quæ acerbitate sunt his proxima. Eorum materia planè terrena est & sicca nec aquæ nec humoris manifestè particeps, in qua non calor sed frigus planè dominatur cum siccitate. Quoniam igitur frigida fluxiones repellunt,vt adstringentia humorum impetum sistunt & cohibent, vt siccantia coarctãt atque densant & vulnera cicatrice obducunt,vt verò terrena humores incrassant.

Insipidus. Insipidus ἄποιος dictus qui propriè sapor nõ est, sed saporis priuatio,nulla qualitate manifesta gustum ferit.Tali esse videtur farris genus vniuersum,& cucurbita, & citrulus, quibus & alia plurima finitima sunt. His materia tametsi crassa quodammodo est, non tamen prorsus terrena & sicca adstringens,sed humore quodam etiam perfusa, qui tamẽ non exquisitè sicco permiscetur vi caloris.Et quum neque ipsius frigoris vis superet, accidit necessariò vt nullo gustu sapor, nulla effectu qualitas aut facultas percipiatur. At nihilominus hæc eorũ materia quoniã verè emplastica est, meatus omnes & intus & foris infercit & obstruit, exasperata lenit,& soluta agglutinat. Quanquã autem hic sapori dulci affinis est, distat tamen quòd & in paulò crassiore atque crudiore sit materia, & à temperie aliquantum in extremum frigidius deuergat: dulcis verò sapor in calidius. Moderato enim ac miti calore bene cõcoquente plu-

plo quæ desunt referri in eosdem possunt. Id autem consideratiùs & circunspectiùs agendum, iis nimirum æstimatis & obseruatis quæ simplicium vires minuunt vel augent. Ea sunt regio, tellus, situs, tempus, cultura & præparatio. Vt enim similes vitis palmites diuersis regionibus atque locis depacti diuersa vina, ita similia semina regione atque tellure varia, stirpes proferunt facultatibus viribúsq; varias. Regio calida & æstuosa, omnia edit proferrque acriora & vehementiora: hebetiora verò frigidior & humidior. Origanum, hyssopũ & satureiã aduectas è Cappadocia aut Creta, iis duplo acriores deprehendimus quas nostra Gallia protulit. Tellus arenosa atque sicca, acriora quoque edit, quemadmodum inculta atque deserta: frigida verò palustris & vliginosa, & quę multa cultura magnóq; labore subigitur, vberiora & lætiora, sed multò ignauiora. Collis in austrũ decliuis præstãtiora gignit quàm in aduersum aquilonem deciduus. Vere & æstate media stirpes omnes dum multo succo eóq; maturo & probè cocto turgẽt, validiores sunt quàm autũni fine, quũ deciduis foliis & exhausto succo effœtæ manent: sempérq; prior germinatio posteriore vtilior. Ad hæc tempore frigidarum humidarúmque stirpiũ vis hebescit quũ iam planè inaruerint: calidarum verò siccarúmq; inualescit. Etenim althæa aut malua quæ prorsus arida sit, nec humectat nec probè emollit: neq; plãtago, aut solanũ, aut semperuiuũ quũ proprio humore destituitur, cõmodè refrigerat. Origanum verò, hyssopus, aut thymus conuenienter arefactus, dissipato humore aqueo multo magis tum calfacit tum exiccat. Præparatio quoque arte quæsita simplicium vires auget vel imminuit. Nam calida attenuantia atque detergentia, si sensim arefacta & in puluerem redacta offerantur, multo præstantiores habent vires & effectus edunt manifestiores, quàm virentiũ expressus succus: atque hic validior est quàm aqua in qua illa fuerint incocta. Non enim vt quidam prodidit, aqua simplex tanquam communis sit materia omnium quibus permiscetur, cum calidis calfacit & cum frigidis refrigerat, sed perperuò calidorum & attenuantium quæ incoquuntur vim obtundit. Quinetiam coctio omnis eorum quibus tenuis est materia vim aut minuit aut prorsus dissipat: crassiorum verò vt metallorum, adstringendi siccandíque facultatem *Montanus.*

Iam verò in præstituenda dosi alterantis medicamenti, alterandæ seu mutandæ partis amplitudo atque situs æstimetur. Affectionis quæ in ea parte est(seu intemperies fuerit seu obstructio) magnitudo, alterantis medicamenti ordinem præscribit: si enim pars frigida sit ordine secundo, medicamentum opponetur quod secundo quoque sit ordine. At qua id quantitate sit offerendum, ex affectæ partis magnitudine atque situ decernitur. Si magna pars est quæ laborat aut longè ab occursu medicamẽti dissita est, largius, si parua aut medicamento obuia, parcius & minore dosi id offerendum est. Crudum aut refrigeratum ventriculum sex octóve piperis grana calfaciunt, quæ ad refrigeratum vterum nihil aut minimum contulerint: & æstuantem oculum aquæ rosaceæ semuncia recreat, quæ concalfactum caput nihil iuuet. Horum igitur obseruatione & prudentis medici iudicio, alterantium medicamentorũ dosis præscribenda.

De tertiis medicamentorum facultatibus.

CAP. V.

TERTIA medicamẽtorum facultas de qua mihi dicendum restat, non è temperamento, non è materia, sed è tota rei substantia atque forma primùm ac per se proficiscitur: ac proinde occulta totius substantiæ proprietas appellari solet. Ab hac duæ medicamentorum differentiæ prodeunt: alia enim euacuantia, alia duntaxat alterantia. Euacuant quæ totius substantiæ familiaritate atque similitudine peculiare sibi quiddam proliciunt. Horum rursus alia è toto corpore, alia ex vna quapiam particula trahunt: quæ è toto corpore, purgantia dicuntur: & eorũ quædã attractum humorem vomitione reddunt vt asarum & veratrũ album, quædam deiectione vt rheumbarbarum & scammonium. Quæ ex vna quapiam parte, aut ex cerebro per os atque palatum vt apophlegmatismi, aut per nares vt errhina, aut ex vtero per ceruicem superuacuum humorem trahunt, vt aristolochia. Cæterùm quæ vel vrinas cient vt petroselinũ, vel menstruas purgationes vt artemisia, vel excreationes mouent vt hyssopus, quoniam non attrahendo, sed vel detergendo vel extenuando atque penetrando excrementa

depellunt, quodammodo euacuantia, non tamen purgantia ritè dici possunt, non enim similitudine trahunt. At verò alexiteria & alexipharmaca, id est, quæ aut venenum aut deleterium medicamentum proliciunt amoliunturque similitudine, vt schistum lac, agaricum, dissecti pulli gallinacei calentes percussæ parti applicati, scorpius ipse proprij inflicti veneni alexiterium iure inter euacuantia connumerantur, nec tamen propriè cathartica dici debent. Huius quoque classis sunt quæ vulneri foris imposita tela atque spicula euellunt & euocant, vt radix arundinis. Hæ sunt igitur eorum differentiæ quæ totius substantiæ proprietate euacuant. Quanquam autem quæ primis aut secundis facultatibus agunt, alterantia propriè nuncupantur, multa tamen tertiis etiam facultatibus, sed tota substantia alterant. Ea sunt quæ abdita proprietate totam rei substantiam immutant, atque rem ipsam demoliuntur ac prorsus corrumpunt. Horum alia sunt deleteria, alia antidota & antipharmaca. Deleteria quidem sunt quæ propriè venena dicuntur. Quum enim venenorum, id est, eorum quæ præsentanea vi nos interimunt, alia id manifesta, sed tamen violenta & excellenti qualitate præstent, vt euphorbium vrendo & opium stupefaciendo: alia verò qualitate occulta, hæc sanè non illa veneni appellatione complectimur. Hæc igitur totius substantiæ dissidio nobis infensa noxiáque sunt, vt dryopteris, pityocampe & hydrargyros: vt venenatarum bestiarum ceu scorpij, phalangij & rabidi canis ictus. Etenim cũ saliua hæ virus ictu eiaculantur, quod sensim intrò subiens ac prorepens, in principes tãdem partes insilit earumq; vires ac substantiam dirimit. Priora verò intrò sumpta quum nequeunt à nostro calore domari atque vinci, hunc tandem omniumque facultatum substantiã peruertunt. Antidota verò & antipharmaca deleteriis planè contraria sunt, eáque totius substantiæ dissidio sic immutant & obtundunt, vt nominimũm dein nos queant offendere. Horum alia haustum vel iniectum venenum aut etiam deleterium medicamentum, totius substantiæ contrarietate ac dissidio frangunt obtunduntq; aut prorsus extinguunt, vt citrij semen. In hoc genus pertinent & quæcunque pestilentes aliósque epidemios morbos profligant aut arcent, vt mithridatium. Alia virulentarum bestiarũ ictibus medentur, vt alyssum & pimpinella

pinella rabidi canis: quorum ampla est tractatio, & eximia vis medendo. In hoc porrò tertiarum facultatum genus referenda sunt quæcunq; vnicuique corporis particulę aut iuuandæ aut lædendæ addicta creduntur: pro quibus nõnulli frustra quartas medicamentorum facultates induxerũt. Etenim saluia cerebrum idcirco iuuat & corroborat, quòd illi totius substantiæ similitudine familiaris sit: qua ratione & buglossum cordi, & eupatorium iecori, & scolopendrium vel asplenium lieni gratum familiareque est. At verò totius substantiæ dissidio atque repugnantia, lepus marinus solos pulmones, cantharis vesicam solam exulcerat. Tertia hæc medicamentorum facultas, quia extra sensus est humanos, nec sapore, nec odore, nec tactu, nec vllo denique sensu nosci deprehendíve potest: sed vna obseruatione & experientia, quæ vsu longo & artis exercitatione bene stabilita confirmatáque fit.

Hic autem appositè experiundi ratione pauca subnectere videbor. Experiri est quippiam effectu probare. Alia enim sensu aliquo comprobátur, quorum est certissima cognitio: alia ratione probabili, quæ tamen è sensibus ducta deriuatáque est: alia vsu & effectuum atque euentuum obseruatione. Hæc igitur rerum notio quæ ex crebra euentuum obseruatione habetur, propriè dicitur experientia: vt alia cognitio sensu, alia demonstratione vel opinione, alia experientia percipiatur, & experiens qui experientia doctus euasit. Ea autem experientia nosci debent, quæ nec sensus percipere nec ratio vlla consequi potest: atq; hæc forte sola vel casu deprehenduntur: ac sæpe diúque quæsita fortuitò plerumque inueniuntur & occurrunt nobis. Sic sanè & purgantium medicamentorum & alexipharmacorum cognita vis est. Non quod semel duntaxat, sed quod identidem atque similiter & eadem rerum omnium concursione sæpius euenerit, experientiam gignit. Quúmque effectus aliquis sæpius obseruabitur ex causa quapiam proficisci (cauendum tamen ne causarum similitudo nos eludat) vis huius atque facultas erit experimento cognita. At nihilominus ex aliquo experimento interdum affinitate rerum ducimur in alterius experimenti inuestigationem.

τὸ ἀποπειρᾶν, vnde ἡ ἀπόπειρα experimentum.

ἡ ἐμπειρία.

ὁ ἔμπειρος.

De medicis ponderibus & mensuris.

CAP. VI.

RERVM omnium æstimatio aut numero fit, aut pondere, aut mensura. Numeri vna est & eadem apud omnes vbique gentium ratio, non etiam ponderis aut mensuræ, sed maxima horum varietas, & vniuscuiusque ditionis suum pondus suáq; mensura, patrio nomine insignita. Sed tamen quoniam rerum omnium maximè quæ ad medendi vsum cõparantur, certas & cõmunes esse leges oportet, certa quoque & omnibus communia decet esse pondera, vt vna lege vna sit omnium gentium consensio. In id autem stabiliendum in primis est pondus minimum ceu minutum, è quo (velut in numeris ab vnitate) additione continua aucto prodeant cætera pondera. Id quidem est granum omnium ponderum minimum, è quo fiunt obolus, scriptulus seu scrupulus, drachma, vncia, libra: & quæ ex his componũtur, semuncia, sescuncia, selibra, sesquilibra. Granum igitur cui tanquam basi reliqua innituntur pondera, ratum cõstãsque esse decet: neque id granum esse hordei, neque tritici, neque ciceris, neque frugis vllius aut leguminis, quòd nullius par sit vbique gentiũ pondus. At verò numarium minutum, quod auri fabri granũ appellant, & Latinè momentum dici potest, omnibus mundi nationibus vnum idémq; est & stabile: quod auri sacra fames & opum furiosa libido, inuiolatè & incorruptè seruat, ídque signis & exemplaribus vndique identidem collatis. Hoc igitur nobis sit omnis ponderis initium: è quo medicinarum pondera recepta nunc lege stabilita sunt hoc pacto.

Obulus ℈ ß	pendet		g̃.x.
Scriptulus seu scrupulus	℈ j.		g.xx.
Drachma	ʒ j.	℈.iij.	g̃.lx.
Semuncia	℥ ß		ʒ.iiij.
Vncia	℥ j.		ʒ.viij.
Sescuncia	℥ j ß		ʒ xij.
Quartarius seu quadrans	quart. j.		℥.iij.
Selibra	℔ ß		℥.vj.
Libra	℔ j.		℥. xij.
Sesquilibra	℔ j. ß.		℥.xviij.

Ita numarium pondus quod nõ modò numularij sed & mercatores

mercatores vſurpant, vulgare medicum ſuperat quincunce: éſtque ad id proportione ſeſquiquinta Geometris appellata. Nam drachma numaria pendet ℥ lxxij. & vncia quæ drachmis quoque his octo conſtat, pendet drachmas medicas ix. & ℥.xxxvj. ſiue vnciam medicorum vnam cum drachma vna & granis triginta ſex: libra verò numaria quę vnciarum eſt xij. (nam eſt vbi xiiij eſt vbi xvj, aut xviij, aut xx, vncias habet) pendet medicorum ℥ xiiij.ʒ iij.& ℥ xij.

Atque hæc ita licet pharmacopolarum & recētium medicorum vſu recepta confirmatáque ſint, certiora tamen & iniquitati ac fraudi minus opportuna pondera retinere ſi velimus, in ea re præſertim, in qua vel leuiſſimum detractū momentum, nō ſolùm errorem, ſed etiam periculum creare poteſt, præſtiterit vt momentum numarium, ita & cætera inde prodeuntia pondera vſurpare, vt vna eadémque ſit vbique gentium certa & conſtans medicis & pharmacopolis ponderum menſurarúmque regula, quæ & aliis omnibus. Itaque obolus grana xij. ſemiobolus ſex ſcriptulum xxiiij. drachma ſeptuaginta duo pendebit, cæteráque ad horum proportionem. Quæ ponderis ratio veteribus medicis vſitata fuit, in ſcriptulo xxiiij. grana conſtituentibus: quod τὸ γράμμα vox pro ſcriptulo Græcis vſurpata apertè demonſtrat. Propterea enim γράμματα ipſis appellātur quia tot minutis ſcriptulum conſtat, quot nimirum apud eos ſunt literarum figuræ. Idem ratio quoque ipſa comprobat. Quum enim ſcriptulum ſiliquas ſex pondere æquet, & ſiliquam κεράτια quatuor æquent, ſcriptulum quatuor & viginti frumenti grana pendeat neceſſe eſt. Antiquum autem pondus imminutum & adulteratum propolarum auaritia fuiſſe credibile eſt, qui quàm poſſunt maximo coēmunt pōdere, quę poſtea diuendant quàm minimo.

Hæc igitur pondera ſunt, quibus hodie omnia referuntur ad lancem, vt aliis fruſtra ſit opus. At ne iis deeſſe videar qui veterum ponderum interpretationem deſiderant, illa quoque paucis complectar atq; ſubiiciam, quæ Græcis, Latinis & Arabibus vſurpata fuēre.

Pondera.

Granum numarium baſis omnium ponderum, tanquam minùtum & λεπτόν, ob id minutia appellatum.

Chalcus siue Ærcolus	pendet g̃ ij, siliquæ dimidium.
Siliqua Latinis, ceration & dichalcum Græcis, Kirat Arab.	pendet g̃ iiij. Chalcos duos.
Semiobolus, ἡμιώϐολον, dauic Arab.	pendet g̃ vj. ærcola tria, siliquam vnam & dimidiam.
Obolus Onolosat Arab.	Scriptuli dimidium, pendet g̃ xij. seu siliquas tres, chalcos sex.
Scriptulum, gramma Græcis & διώϐολον dictum	pendet g̃ xiiij. seu obolos duos, chalcos xij.
Semidrachma siue τριώϐολον, ilarium Oribasio, victoriatus Scribonio & Celso,	pendet g̃ xxxvi. Sesquiscriptulum.
Drachma Attica, holce quoq; Græcis dicta, vnciæ pars octaua.	pendet g̃ lxxij. scrupulos tres, obolos sex.

Denarius Romanus paulò grauior est drachma, vt denarii duntaxat septem sint in vncia. Hincque Celsus & Scribonius qui pro drachma vertunt denarium, septem solùm drachmas ponunt in vncia: Plutarchus tamen Galenus & Plinius dum Latina aut Græca transferunt, denarium drachma, & drachmam denario quasi nil differant reddiderũt, pro vnciæ parte octaua.

Sextula Hexagium Aureus Solidum	pars sexta vnciæ, pendet scrupulos quatuor.

Sicilicus pro didrachmo apud Scribonium pendet ʒ ii. Assarius & ἀσσάριον quoque appellatur quòd duodenis obolis, sicut as vnciis constet.

Duella sextulas duas	℈ viii.
Stater est semuncia	℥ ß seu ʒ iiii. Dupondium quoque dicitur, pendétque Assaria duo.

Vncia Attica libræ pars duodecima pendet drachmas octo, seu tradente Celso denarios Romanos septem.

Romanæ

Romana libra Pondo As	}	pendet vncias xii, siue drachmas xcvi.

Mna siue Mina Attica paulò grauior est, pendétque drachmas centum, seu vncias xii. cum dimidia.

Quanquam autem propriè as libra dicitur, plerumque tamen & rem vnamquámque solidam & integram significat: vtque libra, ita res quæq; in partes xii. distribuitur quæ totius sunt vnciæ: aliæ verò partes sic Latinis appellari solent:

As, libra, res ipsa tota.

Vncia pars est assis seu totius duodecima.

Sextans	} vnciæ {	duæ
Quadrans		tres
Triens		quatuor
Quincunx		quinque
Semis		sex
Septunx		septem
Bes & octunx		octo
Dodrans		nouem
Dextans		decem
Deunx		vndecim.

Mensuræ.

Iam verò de mensuris: quoniam magna in his & incerta est varietas, rectè quidem videntur exoleuisse, ac pro illis concauis quibus tum arida tum liquida veteres dimetiri solebant, libras & pondera nunc passim medici vsurpant: nisi fortè quum virentes herbas præstituunt quarum non adeo exquisitum pondus desideratur: has enim pugillis & manipulis mensurant.

Manipulus m. quantum manu comprehenditur.
Pugillus p. quantum digitis tribus capi potest.

Potest tamen quisquis volet concauas mẽsuras ad liquores præsertim sibi comparare, eásque ponderibus coaptare, vt alia sit libræ vnius, alia duarum, alia trium, aliæque aliorum ponderum capaces.

At nihilominus veterum mẽsurarum quæ tũ aridis tum liquidis accommodabantur, hîc interpretationẽ subiiciam.

Cochlearium mẽsura minima, capit vini mediocris substantiæ seu flaui ʒ j. & ℈ ß.

Cheme, mediocre seu minus cochlearium, capit cochlearia parua, ij. seu ʒ ij. ℈ j.
Mystrum, seu cochlearium magnum ligulę par, cochlearia parua ij. ß, seu ʒ ij. ß.
Concha mystra ij, chemas ij ß. cochlearia v.
Cyathus conchas ij. mystra iiij. cochlearia x. seu ℥ j. ß.
Acetabulum græcis oxybaphon sesquicyathum, conchas iij. mystra vj. cochlearia xv. seu ℥ ij. ʒ ij.
Quartarius τέταρτον ἡμικοτύλιον, sextarij pars quarta cyathos iij. cochl. xxx. ℥. iiij. ß. oxybapha ij. mystra xij.
Hemina seu cotyle seu tryblium & ἡμίξεστον, dimidia sextarij pars, hemisextarius Parisiensis: cõtinet quartarios duos seu ℥ ix. cyathos vj. oxybapha iiij. mystra xxiiij. cochlearia lx.
Sextarius Græcis ξέστης, mẽsura omnium vsitatissima cõgij pars sexta, heminas duas, quartarios quatuor, cyathos xij, seu ℔ j. ß. chopina est Parisiensis.
Chœnix Græcis, modulus Latinis, sesquisextarius est, ℔ ij. ℥. iij.
Congius, Græcis Chus, sextarios sex, ℔ ix. quartarios xxiiij. Pintæ tres sunt Paris.
Vrna congios quatuor, sextarios xxiiij.
Amphora } idem, vrnas duas, sexta-
Quadrantal. } rios xlviij.
Metretes & Ceramium Græcis } capit congios seu cho-
Cadus Latinis } as xij. sesquiamphoram, sextarios lxij. seu ℔ c. viij.
Culeus capacissima Romanorum mensura, continebat amphoras xx. sextarios 960. congios 160. vrnas 40.
Aridorum verò mensuræ Romanis hæ fuerunt, quæ & liquidorum communes erant præter modium.
Ligula par mystro.

Cyathus capit	ligulas iiij.
Acetabulum	ligulas vj.
Quartarius	acetabula duo.
Hemina	acetabula iiij. ligulas xxiiij.
Sextarius heminas duas, quartarios iiij. acetabula octo.	
Semodius	sextarios octo.
Modius	sextarios sedecim.
Medimnus	chœnicas 46. sextarios 72.

Hæ li-

Hæ liquidorum menſuræ vino præſertim dicatæ fuerũt, quod ſi mediocris eſt ſubſtantiæ, referetur ad id quod dixi pondus. At quoniam oleum leuius eſt vino parte nona, mel verò grauius vino parte dimidia, quæcũq. mẽſura capit mel lis vncias xv. capit vini vncias x. & olei ix. Eáq. proportio in menſuris omnibus obſeruanda, quæ ſi iniquæ fuerint, pondus quod minimè vnquam fallax eſt, iis erit pro lege.

De componendorum medicamentorum cauſis. CAP. VII.

VT morborum ita medicamentorum genus duplex ſtatuendum, vnum ſimplex, compoſitum alterum. Simplex medicamentum appellatur, quod ſponte ſua tale exortum eſt, nihil noſtra adeptum induſtria. Hoc autem aliàs vnica, aliàs pluribus tum ſubſtantiis tum facultatibus præditum eſt: vnica vt piper, pyrethrum, euphorbium, quorum ſubſtantia omnis prorſus tenuis calidáque eſt: pluribus vt roſa & abſynthium, quæ mediocri ſubſtantia detergũt, craſſa & terrena corroborant, & rheumbarbarum quod tenui purgat, terrena alumn & ſãguinem ſiſtit. Hoc eorum genus poſſis quodammodo, nempe natura & prima origine compoſitum appellare, quòd varias illas tum ſubſtantias tum facultates ortu ſint nacta. Cæterùm hoc loco compoſitum dicimus, quod nõ ipſo ortu, ſed arte operáque noſtra tale euaſit, vt theriace, mithridatium, & quodcũque ex multorũ permiſtione conſtat. His tamen non ars vires contulit, ſed duntaxat ſimplicia conuenienter miſcuit, è quorũ actione mutua noua & incomperta vis tandem emerſit. Miſcẽdorũ autem & componendorum medicamentorum magna fuit tum ad ſimplices tum ad compoſitos morbos neceſſitas. Simplicem morbum ſimplex plerumque medicamentum quod paribus ſit viribus tollit. Qúmque ſimplex aliquod exiſtit, quod citra vllã corporis & virium offenſionem morbum prorſus depellat, quia omnium præſtantiſſimum, nulla compoſitio permiſtione quærenda, neque quod ſimplici effeceris, compoſito tentandum. Etenim cõpoſito prius eſt ſimplex & certius & exploratius, neque eius quod vel optima ratione compoſitum ſit, ante experientiã tutus ac certus vſus eſſe poteſt: nam multa plerumque nos conſentanea putamus, quæ permiſta tacitis ſeſe viribus perimunt atque demoliuntur. Optimum igitur & in primis conducibile ſit,

Compoſitũ medicamẽtum quale.

Cõpoſitionis medicamentorum neceſſitas.

ad vnumquemq.affectum simplicem præstantissima simplicia tanquam remediorum bases accõmodare & in promptu habere, non gustu modò & ratione, sed experimento quoque & vsu longo comprobata. At verò quoniam non semper cuique morbo peculiare remedium licet opponere, ad simplices etiam affectus multis de causis necessaria fuit medicamentorum permistio. Prima quum, vt dixi, simplex medicamentum deest curando morbo prorsus oppositum, eius enim penuria compositum vsurpamus, cuius vires sint morbo pares. Vt quum intemperies affligit numeris duobus à mediocritate distans, si nullum in promptu medicamentum sit frigidum ordine secundo, duorũ quæ primi & tertij sint ordinis pares portiones temperatæ, compositum efficient ordinis secundi & depellendo morbo accommodatum. Eadem in detergentibus, attenuantibus atque cæteris permiscendis est ratio. Altera componendi causa ex simplicis medicamenti vitio depromitur, quod aut imbecillum est, aut malignum. Imbecillum seu ignauum ac pigrũ, acrioris permistione excitatur, vt rheũbarbarum, spica vel cinamomo, senna ginzibere agaricus & turbith, ginzibere quoque aut sale gẽmeo: aloë asaro, spica, xylobalsamo: absynthiũ cinamomo: & quorum vis in crassiore materia fixa inhærescit, si altius aut longius deducenda est, attenuãtium aut acrium adiectione impellitur. Nonnunquam tamen & hæc agendi celeritas, præparatione comparatur, præsertim tritura vel coctione. Asarũ enim aut piper aut calaminthe diligenter trita cribroque tenui creta, longius penetrat, vali diúsque aperit ác digerit. Æs quoque, chalcãthum, alumen aliáque metallica vstione tenuitatem acrimoniámq. nanciscuntur. Quod porrò malignum aut prauum medicamẽtũ fuerit (siqua eius vtendi necessitas est) benignioris permistione obtunditur, vt scãmonij atque etiã aloës acrimonia, mastiche, tragacantho, cotoneo malo, rosis, phœnicobalanis, venenata qualitas, dictamno, scordio, ellebori nigri malignitas, aniso, dauco, cumino: æruginis ad malignorum vlcerum detersionem acrimonia retunditur olei & ceræ permistione in Ægyptiaco, aut aquis adstringentibus: vis opij narcotica ne quid officiat, castorio & croco emendatur. hæc quoque correctio interdum præparatione fit, vt ne aloës acrimonia venas excedat lotione eximitur, & æs vstũ lauatur,

Prima cõponendi causa.

Secunda.

lauatur, vt sine morsu cicatricem inducat.

Tertia componendæ causa ex affectæ partis substantia, situ, præstantia atque sensu existit. Quum enim pars densa longéq; à remediis dissita fuerit, vt ren & vterus, plerunq; attenuantia basi permiscemus quæ eò penetrent, plerumq. alia quæ substantiæ familiaritate basim, id est, præcipuum simplex medicamentum eò dirigant: vt medicamentis cephalicis betonicũ, pulmonicis hyssopum, cardiacis buglossum, hepaticis agrimonium, splenici scolopendrium, hystericis artemisiã. Pars quoque nobilis aut exquisiti sensus, (si basis vehementior fuerit) aliud quiddam sibi tota substantia familiare misceri postulat, & quòd se suúmq. robur conseruet. Ea propter quæ visceribus accommodãtur medicamenta, corroborantibus fulciuntur, & quę sub alimẽti sunt specie, vt medicata vina, quia minus molesta, cæteris antecellunt. His igitur de causis simplex affectus compositum plerumque medicamentum postulat. *Tertia.*

Quarta & omnium maximè necessaria cõponendi causa est affectuum varietas. Quot enim simplices ij fuerint, totidem facultates iis opponentur, neq. vlli simplici vis est depellendi compositum affectum: quandoquidem simplex simplici, non autem cõposito contrarium est. Si quod ortu simplex varias tum substantias tum facultates sortitum est vt satis sit composito affectui tollendo, bene est: sin minus, permiscenda tot erunt simplicia quot facultates expetũtur. Si simplex quidem est morbus, sed quẽ vel sua interior causa, vt humoris lentor, vel symptomatis grauitas, vt doloris sæuitia comitatur: necessaria est medicamenti compositio, quæ in singulos affectus referatur atq. pertineat. At multo magis si multi iiq. dissimiles morbi, vt intẽperies & obstructio in eandem partem concurrant, aut etiam si partibus ij diuersis insideant, vt iecoris calida intemperies, renum calculus, & vteri obstructio menses supprimens. In his igitur necesse est medicamentum ex iis componatur quæ singillatim vnũquemque affectum depellant. Quũ multæ compositionis bases collectæ fuerint, addenda fortassis his rursus erunt quæ singulas illas vel adiuuent, vel emendent: vt iam inde nõ paruus simpliciũ numerus accrescat. Sic enim fiunt quæ polychresta medicamenta veteres appellarunt. *Quarta & postrema.*

Hæ igitur causæ quatuor, nempe simplicis medicamenti

penuria, eius peruersitas, affectæ partis conditio, & affectuũ varietas, efficiunt vt necessaria sit medicamentorum compositio. Sunt & aliæ quædam causæ, non eæ tamen necessariæ, sed vel vtiles vel iucundæ. vtilis quidẽ est medicamenti forma, quòd solida potentius trahat, liquida commodius penetret & eluat. Quocirca medicamentum in catapotiorum formam accommodamus, quum potentius è capite & è distantioribus locis trahere: in potionem verò quum ventriculum & præcordia expurgare, & in omnia penetrare consiliũ fuerit: sic quoque si dolor leniendus est, aut emolliendum quippiam est, vnguentum: sin verò euocandum quippiam aut digerendum est, emplastrum potius vsurpamus. Adde quòd quadam vtilitatis specie medicamẽti formam vtentis consuetudini aut naturæ plerunq. aptamus, quòd alij catapotia, alij bolos, alij potiones penitus auersentur: vt etiam vtilem medicamento formam demus, quędam interdum adiicienda sunt, vt potioni hydromeli, vnguento oleum, emplastro cera vel lethargyros, quæ nullas vires, sed formã duntaxat exhibẽt. Iucunditas porrò quoad licet medicamentis comparanda, modò vt illorum vim & facultatem non tollat: tristia enim & horrenda nec sumuntur facilè, nec continentur, sed ventriculũ euertunt, corpus conturbant, ac plerumq; animi defectione vires exoluunt. Comparatur autem medicamento iucunditas colore, odore, sapore. Ad colorem & tenuitatem, purgãs medicamentum in tenui & puro liquore maceratur, quædam foliis auri integuntur, cerusa vnguentis additur vt albescant. Ad odoris gratiam medicamentis addimus anisum, daucum, cinamomum, caryophyllum, nucem moschatam, & ipsum quoque moschum, aut ambarum. Externis quoque spicam nardi, iridem, cyperum, malabathrum, amomum, costum. Hæc enim odoris iucunditate non modò oblectant, sed & corroborant, & corporis spiritus vehementer reficiunt, animúmq; exhilarãt. In saporis suauitatem (qui quàm odor magis ventriculum & præcordia recreat) amara medicamenta melle vel saccharo leniuntur, nimium dulcia succo limonum, vel aceto, vel succis austeris, vt nempe expetet laborantis gustus, cathartica in vino, & liquore rosarum stillaticio macerantur additis aromaticis: eadem quoq. ex carnium iure sumuntur.

Secundaria quędã causa compositionis.

Hæ

Hæ igitur causæ sunt omnes quæ medicamento, quod basis appellatur, nõnulla adiicere cogunt, ex quorum permistione & coagmentatione quædam fit compositio.

Lex & methodus componendorum medicamentorum.
CAP. VIII.

VT methodo quadam apta fiat medicamentorum compositio, basis in primis constituenda est, id est, medicamentum simplex in compositione præcipuum & velut columen cui cætera innitantur, profligãdo affectui accommodatissimum, eiúsque tum qualitas tum quantitas designanda. Qualitas quidem ex affectus qui præter naturam in corpore fuerit specie: magnitudo ex illius magnitudine, & ex laborantis partis natura atque conditione præscribetur. Vt quum frigidus erit affectus, medicamentum pro basi statuetur atque eligetur calidum: atque si ordine secũdo frigidus est, id à mediocritate in cõtrarium pari ordine recedet. Si pars quoque affecta profunda fuerit, aut longè dissita, densa, obtusi sensus, atque ignobilis, hinc basis facultas augenda erit, vt vires omnino pares in ipsam affectus substantiam exerceat. Partis quoque dignitate æstimata, medicamentum quærendum quod ei consentaneum sit, eámque singulari quadam familiaritate iuuet. Horum obseruatione basis designabitur affectui contraria, eíque par viribus, & affectæ parti consentanea. Oportet igitur medicinã facturo, selecta omnis generis remedia ad vnumquemque affectum & ad partem affectam accommodata, vndique ratione & experimento cognita comparentur, vt quasi in promptuarium recondita ac seposita suppetant ad vsus. Atque in primis si simplex & solitarius morbus sine causa interiore, sine symptomate proponetur curãdus, simplex depromatur medicamẽtum quod depellendo illi par sit viribus, & partem iuuet, aut saltẽ non offendat. Si simplex nullum par morbo suppetet, ex multis vnum tale comparetur, quæ aut similiũ, aut etiam contrariarum sint virium. Si basis quæ sit arte constituta omniúmq. optima, fuerit nihilominus vel ignaua nimis, vel maligna, vel minimè ad partem sit accommodata, aliorum permistione iunetur, & reliqua, vt dixi, attexantur, quæ illius effectum opúsque prosperent, ac promoueant. Basis si non quantitas, vis saltem

Basis quid.

summa atq; præcipua in compositione esse debet: neque enim theriaci pastilli, neque euphorbium, neque scammonium in cõpositionibus quæ ex iis constant, cæteris quantitate, sed tamen viribus antecellunt. Cæterorum quæ basis effectum felicitant, tum quantitas tum vis minor sit, vt neque in affectum neque in partem insigniter agat, sed in solam basim, cuius tamen vires minimè peruertat. Eorum verò quæ melioris vsus vt odoris saporísque gratia induntur multo quidem minùs vis elucere debet aut basi obsistere. Iam verò si morbus simplex quidem est, sed quem interior quædam causa fouet, aut aliquod graue symptoma comitatur, vniuscuiusque profligandi constituenda quoque basis est, cuius etiam quãtitas ex affectus magnitudine designetur, vt quo vehementior is fuerit, validiorem quoque basim sortiatur. Atque si vno eodémq; tempore his omnibus quæ præter naturam concurrunt pariter occurrendum est, confusæ bases in quandam compositionem referantur, quæ vna vice fit omnium. Si quid verò eorum magis videbitur vrgere, in id quoque magis ac præcipuè remedio valentiore incumbendum. Si præterea morbi complures in vnã eandémque partem concurrant, cum omnibus vnum æquè possit remedium opitulari, multo magis cõpositum id esse oportet, & ea ratione quam dixi ex variis basibus atque ex iis quæ illas constabiliant ac vndiq; perficiant, constitui. Si in varias longéque dissitas partes varij morbi inciderunt, non æquè necessaria est compositio, cùm sua cuiq; remedia seorsum pura aptari possint. Hæc cõponendorum medicamentorum methodus est, ex ipsa quoque methodo medendi deprompta, quæ morbo depulso, corpus in naturalem habitum restituit. Hic autem obiter dubitare licet, vtilísne sit multorum eiusdem facultatis simplicium permistio. Empiricorum vetus is mos fuit, in eundem vsum & effectum multa vndiq; simplicia cõgerere, vt vnum saltem ex multis in compositione existeret, affectui curando proprium, & laborantis naturæ consentaneum. Hanc & nunc rationẽ pleriq; sectantur, qui neque affectus speciẽ, neque magnitudinem inuestigant, neq; laborantis naturam, neque remediorum vires aut ratione aut vsu compertas habẽt. De his verò ita statuendum: Si prima aut etiam secunda medicamentorum facultas, vt calfaciendi, refrigerandi, mol-

Quæstio. *Solutio.*

molliendi,incidendi,detergendi, aut similis quędam compositione quæritur, complura hisce facultatibus prædita aptè commisceri possunt: atque tametsi complurium vires non sint quàm vnius efficaciores,in eundem tamen effectũ consentiunt,nec sese perimunt: vt plantaginis,solani,lentis palustris & semperuiui commistio:aut ex malua,althæa, & helxine compositio. Cæterùm si tertia quædam qualitas compositione expetitur, non æquè certò aut tutò multa & varia permiscueris. Cùm enim eiuscemodi qualitas obscura quodãmodo sit,nec sensibus deprehensa, quæ ex multorum confusione emerget admodum incerta atq; anceps erit,nec nisi experimento & obseruatione cõprobari potest. Tametsi enim quædam seorsum comperta sint similes effectus edere, plerumq; tamen tacitis etiam quibusdam viribus omnino dissentiunt, vt idcirco si in vnam eandémq; compositionem concurrant, non sese iuuent atque corroborent, sed contrà perimant atque peruertant. Non igitur possunt compositionis tacitæ vires ex simplicium viribus coniici,nisi etiam vsu compertum sit ea sibi omnino cõsentire. Vt enim non omnia quę dulci sunt sapore,si concurrãt dulcem iucundúmque saporem proferunt,neq; vini Cretici & pomacij & lactis & mellis (quæ seorsum singula palatum iuuant) permistorum suauis est & gratus sapor: neque omnium quæ seorsum suauem spirant odorem,si confundas,suauis quoque odor euadet: ita neque omnium quæ aduersus venenum seorsum deprehensa sunt vires habere, permistio atque compositio ratione censeri potest pristinas aut æquè validas vires retinere. Quod enim fuerat in singulis, rarò deprehenditur in mistis, denuóque debet compositio etiam obseruatione comprobari. Existit huic affinis *Quæstio altera.* & alia quæstio, an quæ diuersarum virium permiscentur, singula pristinas in compositione vires retineant, eásq; adhibita nobis exerceant. Constat quidem veteres phlegmonarum incremento adstringentia discutientibus miscuisse, vt simul pares vires exeterent. At qui fieri potest, vt contraria illa confusa non sese mutuò redundant? Hæc igitur *Solutio.* diluenda sunt. Cùm recens est eorum permistio, vtraque pristinas suas vires integras retinent, eásque adhuc vt antè exerunt. Neque in his modò quæ foris adhibentur,sed & in his quæ intro seu potionis seu antidoti forma sumuntur.

Auicen. Nonnulli vim quandam in nobis statuerunt discretricem, quæ singula illa antequam sint perfectè confusa, secernat in nobis,& quæ singula suis aptet partibus atque affectibus, eáque in proprios vsus referat & accommodet: quemadmodum & iidem sentiunt vim illam discretricem ex simul permistis diuersis alimentis quid parti cuique conueniat attribuere. At verò cùm multorum in compositione iamdiu facta est confusio, atque ea quam iuniores fermentationem appellant, mutua actione omnium quædam coitio atque concursio euaserit, pristinæ singulorum vires non amplius integræ manent, neque illas potest facultas vlla discretrix in nobis seiungere: sed pereuntibus & extinctis singulorum viribus,nouæ prorsus emergunt, ex illarum tamen concursione profectæ. Quæ autem hæ sint nouæ vires, ex primis quidem atque secundis qualitatibus quænam fiant, potest ex simplicibus ipsis coniici.Ex tertiis verò quænam summa facultas oriatur, quæ totius compositionis formam atque totam substantiam comitatur, cùm ex simplicium occultis viribus illa prodeat, non nisi experimento disci cognoscíque potest.

De medicamentorum formis eorumq; eliciendis viribus.
CAP. IX.

FORMAE tum sumendi tum admouendi medicamenti quàm compositionis longè diuersa est ratio: magníque refert qua forma quoduis seu simplex seu compositum medicamentum administres. Nam præterquam quòd alios aliæ formæ delectant, aliæ etiam formæ tum ad partes affectas,tum ad morbos accommodatiores sunt, neque formarum partes sunt omnium vires, quandoquidem ad extenuandum atque penetrandum conuenientior est liquida, ad corroborandum & adstringendum solida. Quæ talia sumuntur qualia sponte prodierunt,siue recentia, vt holera & acetaria, siue arefacta, vt siccæ radices vel stirpes, nondum formæ cuiusquam dicuntur conditionem adepta. Primæ formarum differentiæ inde depromptæ sunt, quòd medicamenti tum simplicis tum compositi aliàs ipsa substantia & materies, aliàs vis eius præcipua atque facultas arte elicita suggeritur. Vim ipsam atque facultatem interdum ipsi materiæ permisceri,in eáque contineri confert, vt in medicamentis

camentis adstringentibus, corroborantibus & siccantibus: interdum verò à materia secerni, vt in medicamentis attenuantibus, diaphoreticis & purgantibus, quòd crassior illa & compactior materia viribus obsit. Itaque forma omnis aut solida est aut liquida. Solidarùm prima atque simplicissima est puluis, qui deinde & ipse in alias coaptatur formas: quales sunt pastillus, electarium tum liquidũ tum solidum, catapotium, bolus, eclegma seu delinctus, antidotus multiplex recentioribus confectio appellata, partim enim aromatica est & analeptica, partim opiata & anodyna, partim cathartica, partim antipharmaca, conditum simplex, conditum compositum, ex quibusdam autem horum liquore quouis solutis potiones fiunt medicæ. Quæ verò solam medicamenti facultatem retinent formæ ferè liquidæ hæ sunt liquor stillatitius, infusum seu dilutum, & vniuersum factitiorum vinorum genus, ius seu decoctum, emulsio, medicatus succus, sapa seu rob: è quibus & aliæ comparantur, iulepus, syrupus, apozema. Ex his quoque variè commistis potiones fiunt medicæ, clysteres, glandes, pessi, noduli.

Externorum medicamentorum formæ eadem possunt methodo institui: puluis inspergendus, fomentum siccũ, sacculus, fomentum humidum, insessus, balneum, epithema, collyrium mucilago, embrocha, oleum, ceratum simplex seu illitus, vnguentum, puls, cataplasma, emplastrum. Cauterium autem, errhinum, gargarisma & apophlegmatismus, facultatum potius quàm formarũ sunt nomina. De singulis ergo hisce formis particulatim tradendum, & explicandum qua ratione, & qua simplicium proportione præscribi temperarique debeant. Simplicium autem cognitio, collectio, delectus, expurgatio, conseruatio, præparatio, correctio & miscendi industria, seorsum ad pharmacopœos referuntur ac pertinent: quorum tamen in primis & medicum gnarum peritúmque esse oportet, si quidem apud artis ministros auctoritatem dignitatémq; suam retinere ac tueri velit: quos docere hæc ipsa debet, quemadmodum componendorum medicamentorum formula ad pharmacopolas ostensuri sumus. Formarum ergo rationes atque vires expositori, à liquidis auspicemur. Quas veteres olim medicamentorum facultates memoriæ prodiderunt, eas integris illis primùm quidem sunt experti, alij postea vt laborãtium

deliciis subscriberent, eas variè à crassiore terrenáque materia seiunxerunt: vt destillatione, infusione, decoctione & succi expressione. Quum autem in physiologia demonstratum sit, stirpis cuiusque materiam humorem continere alimentarium, & alterum primigenium, in quo præcipua vis inest, aqua stillaticia alimētarij humoris portio est tenuior: quæ si sine odore & sine sapore est, nullas, sin odorem saporémque stirpis retinet exiguas illius vires habet. Oleum verò humidi est primigenij portio aeria, atque vt illius odorem saporémque, ita & vires plurimum refert, quarum tamen non parum ignis vi dissipatur & euanescit. Elixatione facultas (quæ præsertim in crassiore materia inhæret) manifestiùs euocatur, atque in ius ipsum transfertur: quæ verò in tenuiore consistit, tota plerumque dissipatur ac disperditur. Infusio vim multo maiorem transfundit in quemuis ac commodatum humorem, nihilque aut nimium dissipat tenuioris substantiæ, quòd sensim blandéque fiat, nulla vi immodici caloris. Expressione qui quasi plantæ sanguis citra liquoris alieni permistionē succus extorquetur, nulla videtur illius facultate destitui. Sed hæc rursum planius ex facultatum discrimine distinguam. Refrigerandi, humectandi, emolliendi atque relaxandi facultas, in solis virentibus & humore multo præditis, & in fructibus atque seminibus inueniri potest. Neque enim plantago, neque solanum, neque sempervivum si exaruit manifestè refrigerat, neque althæa aut malua, aut helxine arefacta manifestè humectat vel emollit. Neque profectò facultas ea admodum destillatione syncera euocatur, quòd empyreuma siccitásque conquiratur calore. Elixatione verò ac infusione efficacior manet, multóque magis expressione, vt in iure, in mucilagine, in succo vel oleo. Calfaciendi autem, siccandi, attenuandi, detergendi, penetrandi & adstringendi facultas in arefactis quoque integra consistit, & aliquanto valentior quàm in virentibus, quandoquidē in his ex humoris alimentarij eiúsque aquosi & crudiusculi perfusione ea facultas obtunditur. Hæc è virentibus stirpibus destillatione aliquantum eximi potest, sed expressione plurimum, infusione atque decoctione siue ex virentibus illis siue ex aridis, mediocriter elicitur, si præsertim è liquore accommodato, vt ex hydromelite fiat, nam aqua calidorum & attenuantium quæ incoquun-

coquuntur vim hebetat, atque remittit, neque potest integras illorum calidorum vires assumere aut adipisci: sed est necesse decocti ius mediam & mixtam naturam aquæ & eorum quæ incoquuntur, obtineat. De singulis qua ratione fiant rursum summatim tradendum.

Liquoris destillatione eliciendi ratio.

CAP. X.

LIQVOR stillaticius duplex comparatur, aqua & oleum. Aqua elicitur è floribus, herbis & radicibus virentibus, quæ tempore legitimo lectæ & expurgatæ, in vaporarium integræ coniiciuntur, si tenuior substantia in qua præsertim vis inest odoris, expetitur: cui deinde blandus lentúsque ignis subdendus. At si medicamentosa facultas desideratur, recentes herbæ atque radices minutim concisæ, atque etiam tonsæ, suóque succo immersæ ac madētes, in fictile vas omnis alienæ qualitatis expers recondendæ & operiendæ sunt loco tepido, dum vno aut altero die insita earum facultas, olim tacita & penitus recondita, sese expromat. At si multarum stirpium, & quæ diuersæ sint facultatis, vis quædam summa extrahenda est, confusæ illæ contritæque, suo finantur liquore madere atque macerari, dum fermentatione omnium in quandam vnitatem facta sit coitio. Postcà verò omnium promiscuè in vaporarium coaptentur vitreum, aut plumbatum, & inducatur stillans capitellum cæmento vel luto tenaci obseratum, ne quid expiret, è cuius oblongiore canaliculo & quasi ceruice receptaculum propendeat, diligenter etiam obseratum. Vaporarium porrò in cacabum æneum, cinere, sabulóve aut aqua plenum fornaci superpositum & coaptatum sic mergitur vt ne fundum eius attingat, ignisque succenditur è prunis aut carbonibus aut è stipulis, qui minimè tetro fumo opus inquinet, isque initio acrior, deinde languidior & ignauior, qui duntaxat moderatam caloris vim conseruet. Quæ per cineres aqua elicitur acrior est, magisque empyreuma redolet, ac minus vernaculæ & insitæ facultatis retinet quàm quæ per aquam, asseruatur tamen diutius & tardius corrumpitur. Vtraque tamen ratione & modo stirpium pars tenuis in qua tum odoris tum saporis vis inest, dissipatur, simúlque facultatum pars maxima exolescit, vt non temere illis sit fidendū. Qua-

propter tertia distillandi ratio solius vaporis vi inuenta est, quæ vna omnium maximè stirpium odorem, saporem, facultatésq; retinet citra vllam empyreumatis insuauitatem quæ tamen vt diutius conseruari possit, postea octo circiter dies insolatur. Ad hanc comparandam lebes æneus aqua plenus fornaci inducitur, & lebetis labris amplæ ollæ vel vrnæ labra quoque coaptantur,& luto agglutinantur. Olla verò circumquaque in ambitu amplis foraminibus pertusa est,in quæ vaporaria herbis plena inseruntur & agglutinātur,vt cùm accensus ignis fuerit feruentis aquæ solus halitus in ollam subiens,vaporaria contingat,& blandè è stirpibus aquam suscitet.Ne tamen coërciti atque conclusi halitus copia calor obruatur,vrna vel olla summo fastigio exiguum foramen habeat, quo halitus partem expiret, possísque calorem pro nutu moderari.Liquoris huius stillaticij si quàm cæterorum vis aliquanto ignauior est, iucundior tamen, suauior & ad multa accommodatior existit. Id autem minimè silendum, earum stirpium quarum tenuis est & rara materia,vt ocymi,florum violarum,rorismarini,vires cum odore & sapore quauis destillatione exolescere:earum verò quarum crassa est & densa materia magis retineri ac conseruari.

Olei autem è stirpibus eliciendi diuersa est ratio: neque in id virentes sed conuenienter arefactæ sumuntur, partim vt humoris alimentarij & aquei minuatur portio, & oleaginea (quæ humidi primigenij pars est) sincerior & purior eliciatur,partim etiā vt herbæ teri possint. Imprimis enim eas tundere & terendo in tenuissimum puluerem redigere necesse est.Is immissus in cucurbitam vitream,quæ protractum collum habeat & tanquam longam proboscidem exactè ne quid expiret,Hermetis sigillo obserandam,in diplomate per octo decémve dies finitur,dum per medium vitrū quandam conquirat substātiæ macerationem. Deinde proboscidis summo naso detruncato, collocanda transuersim cucurbita est in perforato amplo fictili in id adaptato, & tenui cinere vndique ad duos trésve digitos aggesto operienda, & viuo carbone fumi experte desuper dato paulatim calfacienda, dum in aliud agglutinatum vas profluat oleū primùm pallidum,dein flauescens. Hac ratione Alchymistæ ex lachrymis,resinis,atque etiam metallis per humectationem

tionem oleum extrahunt purius & odoratius cum peculiari phlegmate, quod nec odore nec viribus oleo cedit. Sed ad id longo opus est tempore & maxima diligentia, atque in moderando attemperandóque igni dexteritate summa: & ad postremum pro impensa opera ex pulueris libra dimidia vix puri & sinceri olei vncia elici potest.

De infusione, elixatione & succorum extractione.
CAP. XI.

INFVSIO quòd caloris vi nihil dissipet, simplicium vires puras syncerásque transfert in liquorem: at non omnes, sed eas præcipuè quæ in tenuiore sunt substantia: eas verò quæ in crassa ac terrena, non æquè validas. Purgandi etiam vim summam elicit, quum præsertim tenuis ac penetrans liquor fuerit, aut simplicium naturæ consentaneus. Rei autem infundendæ conuenientes liquores sunt multiplices, quorum præstantissimus est aqua vitæ, quæ tenuissima cùm sit, in omnes commissæ materiæ partes sese insinuans, concretum illius succum attenuat, incidit, colliquat, secúmque rapit: ab hac deinde sunt vinum album ac tenue, aqua tum simplex tum stillatitia tū in qua attenuantia simplicia sunt incocta, hydromeli, mei & oleum. In his quæ maceratur materia exarefacta sit & aquoso humore destituta, expurgata, minutim concisa aut tusa, vt liquorem omni ex parte combibat. Tamdiu autem maceretur dum contabescat, & sapore deprehendatur vim omnē suam exuisse: aut si multa variáque permiscueris, dum omnia fermentatione vnam eandémque communem naturam sint adepta, quod ferè triduo fit. Liquor autem in quem eorum materia coniicitur vel tepidus sit, vel tepido loco asseruetur, vel insoletur, vt blandi caloris beneficio adiutus vim promptiùs exorbeat. Hac igitur ratione comparantur potione catharticæ, & aceti, vini, mellis atque olei complura factitia genera. Vinum autem vt commodè fiat, stirpium materia quum viribus excellit legitur, & in vmbra siccatur: deinde in mustum coniicitur dum deferuescat, ac post duos trésve menses quum iam vinum deferbuerit & fuerit defæcatū, transfunditur reconditúrque: nec si stirpium materia diutius macerari finatur, corruptionem subit, nisi vinum fortè vapescat dolio nimium vacuato, aut non conuenienter obthu-

rato. In vetustius etiam vinum macerata stirpium materia, non parum id efficax reddit. Quum autem vinum naturæ iucundum sit ac familiare, quascunque vires acceperit, eas per omnia sese insinuans, promptè in singulas & abditissimas corporis partes diffundit atque imparrit, éstque optimum medicinę vehiculum. Vis ei præcipua hyeme ad crassos lentósque humores, ad obstructiones, ad morbos frigidos ac diuturnos, qui sine febre fatigant: ad quæ quouis est syrupo vel medicato liquore præstantius. Aceti, aut mellis, aut olei conficiendi non admodum dissimilis est ratio: de quibus seorsum particulatim trademus.

Liquor seu decoctum. Liquor in quo iam stirpes incoctæ sint, quod & earum ius appellatur, non paruas earum vires elicit, & coctio ea quæ propriè elixatio dicitur, rerum facultatem atque speciem à materia seiungit. Elixantur autem quorum vis & facultas cum quadam tenui substantiæ portione transfertur in liquorem, vt ligna, pulueres, radices, herbæ, germina, fructus, semina, flores. Lapides & metalla elixari nequeunt. Liquor verò, aut aqua simplex est, aut hydromeli, aut lactis serum, aut succus, aut simile quippiam: rarò vinum, quòd promptè acescat aut vapescat, rarius aqua stillatitia, quòd *Montanus.* vis eius exolescat. Non igitur, vt quidam memoriæ prodidit, simplex aqua omnium eliciendarum virium cōmunis est materia, neque vt ea cum frigidis frigida est, ita cum calidis calida, neque si seorsum diutius excoquitur (quod ille putat) incalescit sed frigida semper, tametsi minus, persistit. Itaque calida tenuiáque medicamenta quorum vires integræ desiderantur ad frigidos crassósque humores attenuandos aut lentos detergendos, aut ad expediendos veteres infarctus, ex hydromelite tenui coquenda sunt, quòd eorum vim aqua simplex nimium obtundat: frigida verò, vt biliosos feruentésque humores ac febrium ardores validè restinguant, ex aqua coquenda, addita etiam sub finem interdum aceti parte octaua, si cum refrigeratione extenuatio quoque & penetratio expetitur. Facultas porrò quæ in tenui atque dissipabili est substantia, vt penetratio, extenuatio, apertio, resolutio, coctione pauca euocatur, multa disperditur: quæ verò in crassiore est mareria, vt abstersio, adstrictio, repressio, incrassatio, non nisi coctione pleniore educi potest, altius enim demersa est. Quin & eorum quæ coquuntur

coquuntur materia æstimāda, crassáne sit, dura, sicca aut cōpacta, vt lignorum, radicum aridarum & seminum: an è cōtrario. Cùm igitur singula selecta expurgatáq; fuerint, seorsum moderatè (vt suprà de infusione dixi) arefiant in vmbra, dum aquosus humor fuerit absumptus. Ita enim vt odore atq; sapore sic viribus efficaciora fient: dein quum coquenda erunt, quæ cōpactiora sunt & diutius coqui postulant, prima in tepidam aquam coniiciēda sunt, deinde quæ mediocriter, postremò quæ leuiùs, vt primùm ligna, deinde radices, semina, lignorum cortices ac fructus, postremò flores, qui non nisi macerari debent. Igne lento qui tetri & alieni fumi sit expers, sensim ea serie coquantur, dum arida atque dura mollescant: cætera verò planè contabescant, & in liquorem vires suas odore saporéque noscendas singula deponant, quod nec, vt quidam putant, hora vna, nec vllo temporis certo spatio, sed vno periti artificis iudicio, definiri potest. Percocta omnia quinque séxve horis macerāda sunt in tepido liquore, & antequam penitus refrigescant, excolandum est ius, atque in vsus recondendum. Vt autem virium quædam prodeat æquabilitas, nihílque cætera viribus aut sapore nimioperè superet & obtundat, simplicis vniuscuiusq; vis atque sapor seorsum ante permistionem æstimandus obseruandúsque fuit. Moderatus tamen atq; cōueniens virium saporísque modus iuri impartietur, si recentes herbæ, radices, cortices, seminave quibus præsertim vis sapórque validus inest, ex liquoris sextuplo pōdere coquātur ad dimidias, vt stirpium recentium vnciæ quatuor aut manipuli quinque, ex aquæ libris duabus dum libra vna supersit: aut aridæ ex octuplo liquore ad tertias, vt arefactarum stirpium vnciæ quatuor ex aquæ vnciis duabus & triginta, dum vndecim vel duodecim restent. Has enim quòd aridiores sint & humoris non parum combibant, ex copiosiore liquore, & quòd in sicca earum materia vis firmiùs inhærescat, diutius elixari par est. Et hæc quidē ad iulepi aut apozematis vsum: nam syrupis, quòd pluri melle & saccharo condiantur, efficacius reddi decoctum oportet, & parem ferè mensuram relinqui iuris atque herbarum. Recens enim herbarum radicúmque materia ex quadruplo liquore coquitur, dum ad tertias redeat: sicca verò ex sextuplo liquore, dum ad quadrantem redeat: vt libra vna materiæ

aridæ ex libris ſex aquæ, dum ſeſquilibra ſuperſit. Manipulorum is modus eſto vt ſinguli paulò minus quàm ſingulas vncias pendeant. Ea igitur mediocritate nec craſſum nec inſuaue nimis ius fuerit, atque moderata doſi integras vires ſortietur. Quanquam autem hæ communes ſunt coquendi leges, ſciendum tamen peculiariter eſt, quam ſimplex vnũquodque decoctionem ferre poteſt, vt vis integra elici poſſit: quorundam enim etiam ſi dura ſint, vt aſari, iridis, pyrethri & cyclamini vis coquendo perit: quorundam virentium & mollium manet, vt ſennæ maluę, cichorij, bugloſſi: in id quidem ſimplicis cuiuſque natura pernoſcẽda. Et hæc quidem ad quaſuis potiones comparandas. Ad fomenta verò ex aliis etiam pleriſque liquoribus ſtirpes coquuntur, vt ex lacte, ſi leniendus eſt dolor, ex oleo ſi quid emolliendũ, ex aqua aluminoſa ſi adſtringendum, è lixiuio ſi validè digerendum ſiccandúmque eſt.

Succus è viridi ſtirpe aut fructu expreſſus, vt illius ferè omnem ſubſtantiam atque ſaporem, ita & ſummas vires obtinet. Exprimitur autem ex minutim conciſis tuſíſque radicibus, herbis, floribus, atque ſeminibus, quæ tuſa vtiliter ſinũtur biduò aut triduò macerari: dein in linteum rarum coniecta, vel manibus, vel prælo, vel torculari ſubiguntur, dum ſuccum profundant: alia quidem facilè, vt quæ humida ſunt & ſucculenta, vt plerique fructus: alia difficilè, vt quæ exucca ſunt & paucioris ſucci, vt thymus, polium, laurus, ſaluia, ſampſuchus, & quorum lenta viſcoſaq; eſt materia, vt bugloſſum, borrago, portulaca: ex his enim vix niſi ignis tepore liquatus ſuccus prolicitur. Omnium efficaciſſimus eſt qui recens ſit ac turbidus: qui autẽ iam inclaruit puriórq; redditus eſt, licet gratior iucundiórq; ſit, vt tamẽ fæcem ita & facultatis portionem depoſuit, neque vllius purgantis medicamenti quod defęcatum ſit vis admodum valida deprehenditur. At nihilominus ad ſyrupos & potiones qui accommodabitur, expreſſus phialáque reconditus leniter inſolari, aut tepido loco reponi debet dum vinorum ritu deferbuerit fæcémque depoſuerit, & quicquid craſſum ineſt ſubſideat. Ita deinde quicquid purius & clarius innatat, ſecretum in potiones confertur. Hac ratione comparatur limonum ſuccus, granatorum, & cotoneorum, pomorum, pyrorum, ceraſiorum, oxyacanthæ & ribes, hi enim

diutius fine coctura persistunt. Recentium quoque herbarum succi eadem possunt ratione elici. At plerumque protinus vt extracti sunt, in rem præsentem clarè fiunt, idque vel sæpius colo denso aut panno transmissi, vel ex oui candido scopulis agitati, vel leniter feruefacti, dum omnis crassior sordes ipsi candido tanquam visco adhærescat. Concreti porrò & obdurati succi plerique asseruãtur in varios vsus qui aut mox vt expressi sunt & colo trãsmissi lento igni coquuntur dum crassescant, vt sapa, defrutum, miua cydoniorum, robub ex ribes: aut insolantur concrescuntque in solidam formam, vt aloë, scammonium, elaterium, lycium, acacia, mororum succus.

Emulsio iunioribus dicta huc etiam pertineat. Ex fructibus enim & quibusdam seminibus contusis elicitur, quæ quod succi minimum fundant & ne attritu pinguescãt, inter conterendum liquóre asperguntur, qui deinde simpliciũ viribus perfusus colatur & exprimitur, hac ferè ratione: ℞ amygdalarum dul. expurgatarum vncias duas, quatuor seminum frigidorum maiorum recentium & mundatorum an. drachmas duas, seminis lactucæ & papaueris albi an. drachmam vnam, pariter omnia terantur in mortario marmoreo, affusa sensim libra vna aquæ coctæ quę iam refrixerit, aut aquæ decoctionis hordei vel glycyrrhizæ. Huic quidẽ non parua vis est ad refrigerandum, ad renum ardores extinguendos & ad leniendam vrinæ acrimoniam. Ad pectoris quoque & pulmonum vitia conteruntur pinei nuclei, pistacia aut strobili, nonnunquam & syrupus aliquis permiscetur leniens atque refrigerans.

De iulepo, apozemate & syrupo. CAP. XII.

POTIONVM formæ ad simplicẽ intemperiem, & ad corporis vel humorum præparationem & ad alios plerosq; vsus, tres nunc pręcipuæ vsurpari solent, iulepus, apozema & syrupus. Iulepum iuniores Græci iulapiũ appellant idque è quouis liquore stillatitio, aut succo defæcato addito mellis saccharíve triplo conficiunt, coquúntque sensim expumando dum toto ferè liquore absumpto mellis cõsistẽtia fiat. Nunc verò simplicior fit atq. liquidior, quódq. simplex sit ab apozemate, quòd liquidus à syrupo distat. Accõmodatur autem is præcipuè intemperiei corrigendæ, leni-

endæ siti & compescendo atque frenando humoris ardori,& malignitati frangendæ. Fit proinde vel è cardiaco liquore stillatitio,vel è puro defæcatóq; succo, vt limonum aut granatorũ,vel èiure vnius paucorúmve simplicium,cui mellis saccharíve quadrans permiscetur, lenitérque coquitur,ac deinde clarefit,& conditur aromate, vt citra aquæ vlliúsve liquoris permistionẽ, omnino iucunda fiat potio. Interdum etiã nulla ignis vi ex his fit quæ coqui nõ poslũt, vt ex aquis stillatitiis,&succo limonum:quæ omnia saccharo expurgato affusa,colo den so subinde transiguntur. Ferè autẽ sacchari quadrans aut sextãs inditur, cinamomi verò ad vnamquamque dosim scriptuli dimidium.Est & alia iulepi ratio,cùm hyeme,aut in virentium herbarum penuria quiuis syrupus,duplo aut interdum quadruplo stillatitij alteriúsve puri liquoris diluitur,nullo ignis beneficio.

Apozema æquè ac iulepus liquidum est, sed ex complurium simplicium decocto compositum, quæ in multos variósque vsus accommodantur, atque id ferè ad tres quatuórve doses institituitur.Id autem quoniam ferè iulepo insuauius est,rarò in eosdem vsus destinatur, sed maximè in humorum attenuationẽ,atq.detersionem,in corporis præparationem,& in reliquiarum expulsionem. Olim quidem veteres modò virentes, modò aridas herbas mulsæ incoquebant,propinabántq; ius colo transmissum, hyeme verò earum pollinem tenuissimũ mulsæ inspergebant: hæcq; vice erãt apozematis.Nunc verò decoctarum stirpium ius assumitur ea quam suprà dixi ratione,in quod sacchari aut mellis aut cuiusuis syrupi quadrans,si non admodum insuaue,aut triens,si insuauius est soluitur, rursúmque leniter & parcè coquitur aut solùm calefit vt clarificetur & aromate condiatur ea dosi quam nunc in iulepo dixi.Hæ quidem potiones in rem præsentem vsurpari solent. Solet exigendis quoque humoribus præparatis è simplici apozemate catharticum ex tempore fieri,incoctis scilicet in eo aut dilutis medicamentis purgantibus. Syrupus quòd in herbarum penuria recondatur,asseruetúrque diutius, crassiore fit cõsistentia,in eos præcipuè vsus,in quos & apozema,quanquam plerumque iulepi etiam commoditatem habet. Ex iis cõparatur,quæ vix hyeme suppetunt nobis,aut quæ æstate non facilè sit aut promptum, cùm necessitas postulat,

ex va-

ex variis locis tam multa congerere. Fit haud secus ac apozema, è stirpiũ succo, vel ex earũ coctarum iure, in quod ad huc tepidũ pro libris ternis singula ouorũ candida insicies, diúque scopulis agitabis dum sordes omnis spumę adhęrescat. Deinde in id ipsum mellis sacchari ve par põdus dissolue, & rursum coque dũ feruendo sepositaq. spumæ portione, sub hac detectus humor clarus appareat. Tũ denuò coletur & leuiter exprimatur reddatúrq; igni lento, dum percoctus sit in syrupi consistentiam, & in singulis libris binæ duntaxat liquoris vncię supersint. Quum tamen ius ipsum ex admixtis fructibus, vt ex prunis, ficubus, myxariis, zyziphis, aut ex quibusdã mucosis seminibus, vt althææ, cydoniorum, aut psyllij, aut ex tragacantho vel gummi Arabico crassum lentúmq, euaserit, vt conuenienter coletur, mellis sacchari ve minus indendũ est. Accuratius is clarificatur vt diutius asseruetur, nec putrescat facilè, percoquitúrque in mellis consistentiã, ac dum extracta guttula atq. refrigerata, nõ amplius persluat, & deluti mellis crassitudine induresçat. Quoniã autem plus sacchari quàm apozema habet, liquorísq. minimũ & vix sextantem retinet, vt valida integráque eius facultas transferatur in saccharum, ius, vt suprà dixi, meràcius atque efficacius assumendum est. Omnium autem validissimi fiunt ij syrupi, qui è defæcatis expurgatísque fructuum succis comparãtur, in quos par quoque sacchari modus additur, expurgantur coquuntúrque vt superiores. Aut si fortè succi vis coctione nimia disperditur in sacchari iam expurgati & perfectè cocti libra vna, succi crudi & residentia defæcati selibra sensim dissoluatur atq. coquatur. Si metuitur ne hic syrupus ob succi cruditatem sitũ cõtrahat, insoletur dies aliquot. Hi enim si vel blando igne vel diplomate lentè ac sensim coquãtur, tota & integra succi vis transferetur in saccharum: ex melle confectus syrupus quia diutius asseruatur, minus neque ad consistentiam coquẽdus est: is quoq. magis incidit ac detergit. Ex saccharo autem suauior, sed non æquè efficax: percoquendus is est, at ferè tandem candescit, quod tamen vitium præcauetur, si mellis quadrans permisceatur saccharo. Harum compositionum formulas hic nullas descripsimus, quòd multæ posthac omnísque generis passim occurrant.

De clystere & balano. CAP. XIII.

CLYSTER siue clysmus est alui & intestinorum diluuium atque profusio siphone in podicem indita. In varios is vsus comparatur, ad molliendas fæces obduratas, & intestina oblinenda, ad flatus dissipandos, ad expultricem vim proritandam, ad crassos & pituitosos humores detergendos qui intestinis adhærescunt, ad humores è locis distantioribus euocandos, ad compescendos dolores, ad coërcendam aluum & corroboranda intestina, ad naturales vires instaurandas. Constat ferè clyster omnis ex libra vna iuris vel cuiusuis liquoris, in qua sextās, aut quod summum sit quadrans medicamentorum diluatur cum olei quadrāte. Pueris aut pusillis infra subsistitur, grandioribus suprà transcenditur ad sesquilibram, simili cęterorum ratione seruata. Omnium primus atque simplicissimus ex hydromelitis libra vna, olei quadrante & salis drachmis duabus cōstabat: deinde verò compositiores redditi sunt. Qui emolliens dicitur, ex iure fit coctarum herbarum emollientiū, vt radicis althææ & liliorum, maluæ, helxinę, violæ mercurialis, acanthi seminis, lini althææ & fœnigræci, ficuum, in quo soluta sint interior pulpa cassiæ, mel violatum, butyrū salis expers, oleum simplex aut violatum. Interdum ex oleo simplici tepefacto, vel ex oleo & butyro, additis mucilaginibus vt prorsus intestina oblinat. Ad flatus dissipādos confert ius origani, calaminthæ, rutę, chamæmeli, anethi, cum semine anisi, carui, cumini, feniculi & cum baccis lauri, quo dissoluatur mel anthosatum, confectio è baccis lauri, cum oleo rutę, lauri aut chamæmeli. In eundem vsum fit ex oleo nucum puro, vel addito vino Cretensi. Proritabitur expultrix facultas, si salis communis drachmæ duæ, vel salis gemmei drachma semis liquefiat, vel hiera simplex, vel composita, vel diaphœnicum vel cōfectio Hamech, vel aliquid ex his quę potenter stimulant. Detergens ex hordeo, furfure rosis, plantagine, absynthio, beta, agrimonio, centaurio minore & contritis lupinis, admista hiera & melle rosato. Euocabuntur quoque humores è superioribus sedibus, si istis pulpa colocynthidos ad duas trésve drachmas incoquatur, aut tantundem dissoluatur pilularum cocciarū, aut quoduis acrius medicamentum. quādoquidem diutius intestinis

testinis obhærens, viscera reliquúmque corpus vi sua conturbare expurgaréque potest. Cùm dolores leniendi sunt, melilotus, chamæmelum, semen lini & althææ, aliáq; anodyna coquuntur in lacte, addũtúrque vitelli ouorum duorum. Aut si doloris causa perspecta est, induntur quæ illam summoueant, vt exin dolor mitescat. Si concitatior aluus, cohiberi astringíque debet & intestinum corroborari, conuenient rosæ rubræ, plantago, portulaca, sanguinaria, tapsus, cauda equina, additis granis myrti & cupressi nucibus: in quorum iure interdum mastiche, bolus armena, sanguis draconis, amylum, farina fabarum, aliáque eiusmodi quæ quandam pultis speciem exhibent, permiscentur sine oleo. Recreantur porrò intestina, si iusculo capi carnísve alterius benè succulento, aut vino rubro generoso subaustero proluantur: exinanita quippe auidius hæc plerunque retinent, & in corporis commoditatem referunt.

Balanorum seu glandium vsus est ad proritandam vim intestinorũ excretricẽ, cùm enim subditus vix supra sphincterem musculum ascendat, hunc solùm acrimonia stimulat, & desidendi cupiditatem infert. Fit autem teres & oblongus quatuor sexve digitos: infantibus betæ vel mercurialis cauliculus, melle vel butyro salso oblitus pro glande est: quemadmodum & sapo albus in eã coaptatus formam. Cæteris mel coctione incrassescens, & in eam quam dixi formam redactum: cui si acrior desideratur, salis vulgaris drachma dimidia, vel geminei scrupulus dimidius, vel pulueris hieræ scrupuli duo; vel pulpæ colocynthidos pulueratæ scrupulus vnus inspergitur. Frequentior porrò balani vsus sæpè hæmorrhoidas, interdum vlcera & condylomata proritat. Quocirca non solùm ad aluum ciendam, sed ad hæmorrhoidas quoque reserandas aut sistendas, & ad tenasmum ex idonea fingitur materia.

De potione purgatoria. CAP. XIIII.

CATHARTICA potio quòd latiùs sese diffundat subeátque tenues venas, ad humores quosuis expurgandos efficacior est bolo, pilulis & quauis solidiore forma: & pilularum drachma vna liquore soluta, nõ minus purgabit quàm duriorũ duę. At verò quod medicamentum vel acri-

moniæ, vel malignitatis eſt particeps, liquidũ id magis quã ſolidum partes principes ferit atq. vellicat. Purgãtis potionis doſis rarò excedit tres vncias, ne copia vẽtriculum ſubuertat. Fit autẽ interdũ ex ſimpliciũ purgantium infuſione vt cùm rheibarbari drachma vna & ſemis, agar. trochiſcati drachma vna: & drachma dimidia cinamomi electi macerãtur in hydromelite, aut in aquis ſtillatitiis betonicę & endiuiæ, & in expreſſo diluuntur ſex drachmæ ſyrupi capill. ven. Interdũ ex iure coctorũ fit purgantiũ, vt quũ polypodij quercini, ſeminis carthami, radicis petroſelini, vuarum paſſarũ expurgatarũ an. ʒ ij. foliorũ ſennæ emundatorum ʒ iij. epithymi ʒ j. decoquuntur in vnã doſim, addendo ſub cocturæ finem cinamomi ʒ ß. & in expreſſo diluuntur ſyrupi de ſcolopendrio ʒ vj. fitque potio. Interdum mixturâ quadã iunguntur decoctum & infuſum, vt ſi ad varios expurgandos humores præſcribas, ℞. Endiuiæ, lupuli, betonicæ, buglosſi an. m. ß. foliorum ſennæ emundatorum ʒ iij. fiat decoctio ad ʒ iiij. in qua colata infunde rheibarbari lecti ʒ j. ß. agarici trochiſcati ʒ j. cinamomi ʒ ß. in expreſſo diſſolue ſyrupi violati vel capilli veneris ʒ vj. fiat potio. hac quoque formula apozemata fiunt in plures doſes, atque ſyrupi in varios atq. multiplices vſus conſeruandi. Interdum verò ipſa purgantium materia vel in tenuẽ pollinem redacta, vel ab antidotis accepta, aquis ſtillatitiis alióve liquore diluitur: vt cùm rheibarbari drachmæ duæ pulueratæ dantur ex aqua roſarum & ſyrupo roſato ad dyſenteriã: aut pulueris hieræ ſimplicis vncia ſemis ex hydromelite, aut catholici drachmæ decẽ ex decocto hordei, aut diaphœnici ſemuncia ex iure radicum cichorij, oxalidis, petroſelini & polypodij. Purgantium porrò aliæ quædã ſolidiores formæ ſunt, vt bolus qui fit ex drachmis decem pulpæ caſſiæ cum ſaccharo vel cum puluere Ducis, & qui ex catholico vel ex diapruno. Electarium quoque ſolidiore forma, vt quòd è ſucco roſarum eſt, & diacarthami, & quæcunque ad horum imitationem ſolẽt in rem præſentem præſcribi. Pilulæ his ſolidiores exiſtunt, quarum varia genera, conficiendarum rationem poſthac exponemus.

De ſolidioribus formis, ac primùm de puluere.

CAP. XV.

Soli-

SOLIDIORES formæ præcipuam è medicamentorum puluere nancifcuntur materiam, qui vt rei neceffitas poftulat, variè in illas coaptatur. De eo igitur tanquam bafi in primis dicendum. In puluerem teruntur quæ aut natura duriora funt, aut prorfus exaruerunt, vt quædam radices, complura femina, herbarum folia, furculi, flores, plurimáque aromatum genera. Hæc igitur mortario teri poffunt, alia quidem tenuiffimè & in exquifitiffimum liquorem, quorum nempe vis & facultas in fubftantia non admodum tenui po fita eft, & quæ altiùs penetrare defideramus: alia verò craffiufculè & minus accuratè, vt flores & aromata, quorum nimis attenuatorum vis facilè difperditur. Aluta itaque tegendum mortarium, ne pars tenuiffima attritu euolet atque vanefcat in auras: néve acrimonia aftantes feriat offendátque, vt ferè fit in thapfia & euphorbio. Si tenuiffimus puluis expetitur, denfo cribro cernendus eft, ac fubindè mortario reddendus dum totus traiici poffit, ac demum fedulò recondendus. Quæ multò funt duriora, vt corallium, margaritæ & alia complura tum lapidum tum metallorũ genera, quæ præfertim in collyria vfurpari folent, mortario primũ craffiufculè trita, marmori deinde vel porphyrio folidiffimo inducuntur, & laboriosè læuigantur dum nihil afperum aut durum fubfiftat. Quæ porrò minus dura funt aut arida, quia puluerari nequeunt, vt radices quædam & femina atque fructus, feorfum pila contunduntur pilo mundo, deinde cernuntur & aliis permifta ficcioribus promifcuè teruntur atque puluerantur. Amygdalæ, pinei nuclei, cucurbitæ, melonis & aliorum quorundam femina, quia trita pinguefcũt, & tempore rancida euadunt, minutiffimè conciduntur. Glutinofa vt gummi ammoniacum, bdellium & myrrha, quòd minimè contundantur, vino, aceto, aut alio quouis liquore foluuntur & expurgantur. Hæc igitur aut feorfum fingula aut confufa puluerantur, fed quadam ferie, primúmque duriffima, poftremò tenerrima. Pulueres tum cardiaci tum corroborantes, ampulla vitrea reconduntur in vfus: quib. nunquam pinguia femina, vt quæ diuturnitate rancefcant immifcenda funt, fed quum apparabitur electarium illa poftulans, tum recentia addentur oppotunè.

Pulueres ad varios accommodantur affectus, non folùm ad venena & vulnera aut ad vires corroborandas, aut ad iu-

uandam concoctionem, sed prætcrea ad sistendas destillationes,ad aluum vel cohibendam vel subducendam. Is si non admodum insuauis est,purus datur: sin insuauis, addito sacchari triplo aut quadruplo.Extrinsecus quoque in varios vsus pulueres tū capiti tū aliis partibus inspergi solēt.

Pastilli quos τροχίσκους & κυκλίσκους ceu orbiculos complanatos Græci dixerūt, ex pulueribus quoque ac plerumque ex metallicis fiunt. Arida quippe medicamenta diligēter cōtrita,humore aliquo non pingui iunguntur excipiuntúrq; dum coeant,vt liquore stillaticio, vino,aceto, herbarum succis, aut quadam mucilagine. Humore absorpto concinnantur formulæ orbiculares lupinorum specie, proptereáque ἀρτίσκοι Græcis & nobis pastilli ceu parui panes dicti, qui aut blando igni exiccantur, aut sensim in vmbra exarescunt reconduntúrque. Cùm vsus requirit,cōuenienti humore diluuntur,aut cerato molli, aut in alias coaptātur formas. Hoc tantùm distant à puluere, quòd huius soluti putent vires promptiùs dissipari & vanescere, pastilli verò vtpote solidioris atque compactioris, meliùs retineri & conseruari.

Antidoti non solùm aduersus venena, quæ vel per morsus,vel per cibos, vel per potiones, vel per inspiratum contactúmve inferuntur, sed aduersus viscerum interiorúmq; partium affectus omnes, ad vires quoque corroborandas, & ad expurgandos humores dantur perinde ac pulueres:ex his enim fiunt vel melle vel passo exceptis. Mel optimum in fictilem patellam coniectum aquæ vel alterius liquoris quadrante diluitur,sensimque moderato igne coquitur atque despumatur, cúmque expurgatum planè fuerit, deponitur, & feruore sedato perductóque ad teporem qui immissum digitum admittat(nam calidius puluerum vim absorbet)in libras singulas ternæ confusorum puluerum vnciæ paulatim insperguntur, paulatímque ligneo pilo melli permiscentur, dum vbique substantiarum quædā fit æquabilitas. Cùm mixtura prorsus infrixit, eximitur & pyxide reconditur,nec liquida nimis nec solida, vt deinde mutua simplicium actione melior succedat fermentatio. Si amygdalæ,dactyli,aliíve fructus,aut saccharum etiā indendum fuerit,aut cassiæ aut thamarindorū pulpa, aut manna, minimè debet istorū causa mellis pondus augeri. Et hæc con-

ficiendæ

ficiendæ antidoti summa est ratio, in qua simplicium vires integræ persistunt, admodum efficaces, probéque fermentantur, & diutissimè conseruari possunt, huius innumera posthac exempla suppetent.

Electarium formæ solidioris iuniores antidoti vice in laborantium gratiam substituerunt, idque saccharo concinnatum, sed commodo & effectu minori. Neque enim simplicium æquè validę vires manent, neque par est fermentatio, neque conseruatio. Pulueres eadem ac in antidoto ratione triti cretique confunduntur: saccharum verò liquore stillatitio, aut quouis alio qui tamen acidus minimè sit (nũquam enim vel limonum, vel mali punici succo, vel aceto solutum denuò obdurescit) igne diluitur, despumatur expurgaturque, coquitur lentè supra syrupi crassitudinem, atque dum extracta guttula soliditatem prorsus adepta videatur. Tum demum aliquantùm refrigerato, paulatim puluis inspergitur, & accuratè pilo agitatur, confunditurque dum æquabilis omnium sit vnitas. In singulas expurgati sacchari vncias, pulueris non admodum ingrati drachmas singulas: insuauis verò minus inspergunt. Exempta dein massa antequam refrigescat mensæ inducitur, pilo dilatatur atque complanatur, & refrigerata discinditur in tessellas vel quadratas vel quadrangulas vel rhomboideis, ponderis duarum triúmve drachmarum, quæ in sacchari duritiem siccescant. Quidam mixturæ adhuc calentis guttulas excutiunt quę mox concrescunt in orbiculos, vt in electuario cui manus Christi nomen indiderunt. *Rhomboideis.*

Pilulæ ex aridis quoque sed minus laboriosè contritis medicamentis finguntur, quibus plerumque arefacti succi, & lachrymæ gummi accedunt. Omnia conuenienti pondere permista, humore excipiuntur non pingui quidem, sed neque tenui vt past lli, lento tamen & glutinoso, vt in massam iuncta aptius cohæreant, nec tempore exiccata massula dehiscat, nec simplicium expiretur facultas. Humor igitur aut mel erit coctum & expurgatum, aut syrupus crassiusculus, aut lenta quædam mucilago ex idoneo succo vel liquore cõparata. At nihilominus si vel lachrymas, vel gummi, vel succos, vel aloën, scammonium, sagapenum, ammoniacum, tragacanthum compositio habeat, tenui quouis liquore cogi satis ea poterit. Ac primum quidem gummi *Catapotia.*

aut lachrymæ expurgatæ subiguntur pilo calido dum mollescant, pulueres paulatim induntur, ac postremò liquoris affunditur quantum mistura postulat. Molliuscula sit initiò, vt simplicium concursione fermentatio proba fiat: exacto biduo aut triduo recondenda massa oleo amygdalino oblinatur, obuolutáque aluta vel tenui membrana referatur in pyxidem.

De mediis medicamentorum formis, primùm de delinctu.
CAP. XVI.

ILLINCTVS, Græcis eclegma, thoracis destinatus affectibus, mediam sortitur substantiam eamque glutinosam, ne præproperè elabatur in ventriculum, & media quasi via subsistens atq; obhærens, thoraci pulmonibusq; impartiri possit. Fit igitur maximè ex fructibus, cuiusmodi sunt vuæ passæ, dactyli, ficus, myxaria, zyzipha, & ex succis glycyrrhizæ, scyllæ, brassicæ, prasij, hyssopi, ex tragacantho, gummi arabico, ex semine cydoniorum, maluæ, melonum, cucumeris, citrulli, ex amygdalis, auellanis, strobilis. Horum igitur contusa cretáque impulsu materia, aut melle cocto, aut syrupo, aut mucilagine accommodata excipitur, dum mediam nacta crassitudinem, mellis aut pultis modo delingi possit. Si qui præterea pulueres, vt cinamomi, zinziberis, iridis: ari, dracuntij, aut diaireos aliorúmve electariorum induntur, pro eorum modo lentus liquor, qui omnia comprehendat augendus. Fit etiam linctus ex ipsis electariis & sacchāro candefacto, aut penidiis, quæ in eam formam thoracico quodam syrupo soluuntur. Quocirca liquoris quantitas præscribi nulla potest, sed artificis committenda arbitrio.

De succis medicatis & conditis. CAP. XVII.

SVCCAGO, Græcis ἀποχύλισμα, & Arabibus robub appellata, succus est fructuum herbarúmve expurgatus atque defæcatus, & ignis Solísve beneficio in duriusculam sapæ consistentiam percoctus. Hæc diu incorrupta seruari potest, & simplex appellatur: quæ autem mellis sacchariue nõnihil in palati gratiam acceperit, composita. Ab vua triplex omnino substantia elicitur, vna quum in lebete coquitur, expri-

exprimitur, & quod expressum fuerit, denuò in duriusculã consistentiam recoquitur, hęc veteribus inusitata fuit. Altera quæ propriè sapa Latinis, σιραῖον & ἕψημα Græcis, & rob Arabibus appellatur, ex quàm recentissimo fit musto ad tertias cocto, quod & mellis crassitudinem superat, & tempore dierúmque numero vt saccharum candescit. Quòd si aliquantum tardetur, dum dulcore minimum deposito acrimoniæ nonnihil mustum conquirat, nunquam postea in sapam concrescet. Sed ex hoc ad dimidias aut etiam ad tertias cocto expumatóque, fiet, quod veteres defrutum dixerunt, id etiam ex meraciore vino conficitur. Sic sanè & cotoneorum, & ribes, & baccarum oxyacanthæ, & cerasiorũ, & pyrorum, & malorum & prunorum recens succus feruefactus concrescet in sapalem crassitudinem, quæ aut simplex fiet, aut addito saccharo composita. Herbarum & fructuum expressi succi in alios, vt suprà dixi, vel siccantur vel reconduntur vsus.

Condiuntur fructus aut saccharo, aut melle, aut permistis ambobus: exigui quidem vt cerasia, pruna, baccæ ribes & oxyacanthæ, integri: maiores & mala, pyra, cydonia, persica, citrea, iuglandes virides confecti & foris intúsque purgati. Saccharum aqua solutum clarificatur & percoquitur, túmque humidiores fructus, vt cerasia, corna, pruna, persica, baccæ ribes atque oxyacanthæ immerguntur coquuntúrque leniter, donec absumpto fructuum humore saccharum in priorem redeat consistentiam. Fructus verò duriores, vt cotonea, iuglandes virides, citrea, pyra & mala, intus forísque purgati atque secti elixantur donec tenerescant, deinde eximuntur & demadescunt: in hac eorum aqua saccharum dissoluitur, clarificatur & percoquitur: huic dein fructus redduntur & recoquuntur, dum reliquo humore absorpto, syrupi consistentia fiat. Amariores fructus vt iuglandes, citreorum & aranciorum cortices, nouem circiter dies tenui lixiuio quotidie mutando macerantur, exin aqua coquuntur dum mollescant, condiuntúrque ea quam dixi ratione. Haud secus radices vt eryngij & satyrij, acori & zinziberis, herbæ quoque vt menta, lactuca, carúmque teneriores cauliculi condiri solent. Hæc porrò saccharo imbuta ac bene saturata eximuntur, & sole vel igne lento exiccantur, vt condita sicca euadant, quæ plerosque

magis quàm liquida iuuant.

Condiendorum florum diuersa est ratio: puluerato enim duntaxat immerguntur saccharo, vt conseruari possint, quæ proinde conditura, neotericis conserua nuncupatur. Quòd enim florũ vis coctione facilè dispereat, non igni coqui, sed duntaxat insolari debent. Flores igitur vt rosarũ, violarum, buglossi vtriusque, nymphææ, genistæ, cichorij, aranciorum, persicorum, betonicæ, saluiæ, hyssopi, pæoniæ, rosmarini, calendulæ, exemptis superuacuis demetuntur summo vigore. Hos dein alij integros, simúlque saccharum duplo pondere, pulueratum in vitreato vase inuicem insternunt, insolántque vnum, duos, trésve menses pro florum tenuitate & natura. Alij recentes flores laboriosè conterunt, & sacchari duplum triplúmve pondus addunt, exquisitè illa permiscẽt, recondunt & insolant, vt sensim nulla virium aut odoris dissipatione fermentatio fiat. Alij saccharum tenuissimè terunt, huic rosarum aliorúmve florum succum affundunt, ex iisque confusis pastillos, & figuræ cuiusuis panes cõfingunt, quos linteo obductos insolant, dum planè exaruerint. Hos bene reconditos conseruant in annum, ad quosuis vsus multò cæteris præstantiores. Quidam flores integros duplo triplóve primario saccharo liquato & adhuc calente immergũt & perfectè commiscent, dein vbi refrixit misturam pyxidibus recondunt & insolant.

Condîtum compositum quale iuniores plerique in rem præsentem præscribendum duxerunt, mixtura quædam est apposita ex simplici condito aut conserua, & ex quodam electario aut puluere corroborante, quibus tandem, conueniens sacchari modus adiicitur. Temperandorum lex quidem nulla, sed vtilitati iungenda est commoditas. Raro tamen conseruarum vncia plusquam puluerum drachmam admittit: vt in cardiaco quod habet conditurę buglossi, nymphææ & rosarũ, corticis citri conditi an. vnciam dimidiam, pulueris electarij diambræ, de gemmis & diamargariton frigidi an. scrupulũ dimidium, ossis è corde cerui, seminis citrei & cardui benedicti, radicũ tunicis & tormentillæ an. scrupulum vnum, scobis vnicornis grana octo, folia auri minutim concisa sex numero, sacchari albi quãtum satis esse videbitur ad conditi formã. Huc quadam rerũ affinitate pertinere videtur mixtura quæ neotericis est pasta regia:

Mesuę

Mesuæ electarium regium. Ex his ea maximè conficitur quæ pectoris pulmonisque vitiis,& extenuatis succurrunt: cuiusmodi est quæ continet,amygdalarum dulcium cortice liberatarum ℥ j, strobilorum , pistaciorum recentium & expurgatorum an.vnciam dimidiam , pulpæ dactylorum, myxariorum & vuarum passarum an.drachmas sex , gummi tragacanthi & Arabici an.drachmam vnam, amyli vncias duas , pulpæ capi elixi vncias quatuor : fructus omnes aqua rosata aliquandiu macerati cum cæteris tundantur,& saccharo modo conuenienti paulatim insperso omnia subigantur in massam , ex qua boli aut panes dulciarij fiant cuiusuis figuræ,sensim exiccandi, & auri foliis obducendi. Adduntur interdum quatuor seminum frigidorum maiorum cortice expurgatorum , seminis papaueris albi & sesamini,an.drachmæ duæ:interdum cinamomi drachmæ tres aut semuncia : interdum ambræ aut musci sex octóve grana.Quę ex quibusdam horum massa simplicior conficitur, si diligenter subacta in panes aut in placentulas concinetur furnóque leniter coquatur , fiet qui Massæ panis aut Marcipanis à iunioribus est appellatus.Et hæ quidem præcipuæ sunt sumendarum compositionum formulæ , quæ nunc vsurpari solent:deinceps quæ foris admouentur tradendum.

De externorum medicamentorum formulis ac primùm de humidis. CAP. XVIII.

IN externis medicamentis prima sint humida fomenta, quæ,vt variis partibus & in varios coaptantur vsus,ita & ex varia constant materia.Alia dolores leniunt, alia laxant atque emolliunt, alia adstringunt , alia siccant ac dissipant, alia partes corroborant.Sua autē est cuiusq; affectus & partis apta peculiarisq; materia. Hæc nō aliter quā suprà dixi, ex cōuenienti idoneóq; liquore coquitur,aliàs ex aqua simplici,cui interdū sub finem vinū vel acetū sit adiectū, aliàs ex lacte,aliàs ex lixiuio, aliàs ex ferrariorū aqua. Modus & quantitas tum simpliciū tum liquoris,partis fouēdæ magnitudini & situi accōmodetur. Itaque ad caput siccandū atq; corroborandum,& ad eius destillationes sistendas,lotio fotúsque fiet ex cephalicis stirpibus,tenui lixiuio incoctis addito interdū vino,interdū sale aut alumine. Ad lateris do-

lores finiendos,ex mollientibus, anodynis & leniter discutientibus aqua incoctis,affuso interdū vini albi quadrante. Ad ventriculi dolores & eius cōcoctionē iuuandam; ex stomachicis,vino rubro adstringente & aqua percoctis. Ad iecoris lienísq; tumores & veteres infarctus,ex mollientibus & attenuantibus,quibus & adstrictio lenis ad partiū robur accedat,nunc vino albo,nunc aceto sub finē imposito. Ad nephritidem laxantibus & anodynis, aqua simplici vel hydromelite incoctis fouendum. Vtero his quæ tum affectui, tū parti conuenient,modò fotu,modò vapore succurritur. Fotus porrò parti affectæ per filtrum, vel per spongiam inducitur,quæ eo ipso iure calente imbuta,ac deinde expressa sit,aut per vesicam,aut per lagenam eiusdem iuris plenam. Quum amplior est pars, quàm vt fotu vllo tegi tota possit, insessus aptandus est,constans copiosiore decocto, in quod pars tota affecta immergi possit: non alia is quàm fomentum ratione cōparatur: particulatim autē mirè cōducit tibiarū atq; coxendicum doloribus: vteri affectibus mēsibúsque ciēdis,colicis,iliacis,præsertimq; nephriticis doloribus. In hunc quippe laborantes partes omnes demersæ, plurimum leuantur nulla reliqui corporis perturbatione.

Balneum verò vt totius est corporis,ita & eius tum interioribus tum externis confert affectibus. Quod moderatè frigidum est,aut egelidum, aut nondum tepidum, calidiores viscerum intemperies emendat,quibus plerúmque corpus vniuersum absumitur atq; marcescit: corporis summa refrigerat,itémq;densat,sudores coërcet,nec tenuē substantiam dissipari sinit. Tepidum quo diutius sine manifesto calore corpus madescat,insitum calorē suscitat & auget,hunc cum optimo succo & alimento in corporis summa euocat, omnia humectat ac modicè refrigerat, extenuata implet, habitúmq; meliorem procurat,nec quicquam sudore halitúve digerit:quæ omnia confert,nulla corporis,humorum, aut spirituum perturbatione. Quòd porrò calidius fuerit, corpus calfacit, rigidis perfrigeratísque neruis atque musculis opitulatur, humores crassos attenuat, concretos diluit,colliquat, fluxilésque reddit,interiora quoque sed maximè cutis spiracula laxat,sudores ciet, multáque dissipat è corpore,hácque ratione ex accidenti siccat. Simul verò his est incommodis molestum, fluxiones si quæ sunt in partes imbecil-

imbecilles auget, ſpiritus incendit, corpus vehementer exagitat, adeò vt ſi vel plethoricum vel impurū fuerit, morbo promptè tentetur. Atque balneum eiuſmodi ſimplex eſto: Compoſitum verò vt fomentum variam ſimplicium materiam pro affectus ſymptomatíſve natura continet.

Epithema aliter quàm olim nunc plerique vſurpant, éſtque tum viribus tum formula à fomento diuerſum: id ſimiliter parti cuipiam admouetur fereque principi, quàm vel ab intemperie, vel ab inſiliente malignitate vindicare, vel corroborare conſilium eſt. Id cordi & iecori peculiare eſt: Concinnatur ex aquis ſtillaticiis aliíſve liquoribus, & binis vnciis ſingulæ accommodatorum pulnerum drachmæ diſſolutæ permiſcentur, mixtura deinde tepefacta per ſpongiam tenuem vel per pannum mundum imbutum expreſſúmque parti inducitur. Nonnunquam pulueres aliáq; ſimplicia ſacculo includuntur, qui tepentibus aquis inſperſis imponitur. Vt ad iecur calidum & imbecillum id confert, in quo ſunt aquarum ſtillaticiarū endiuiæ, cichorij, portulacæ, roſarum, plantaginis an. ℥ ij. aceti ℥ j. ß. in quibus ſoluantur roſarum rubrarum, cimarū abſynthij, trium ſantalorum, cyperi, ſchœnanthi, trochiſcorū è cāphora, ſingulorum pulueratorum ʒ j. fiat epithema. Cordi verò muniendo atque corroborando ſuperponatur quod habet aquarum bugloſſi, boraginis, roſarum, cardui benedicti & ſcabioſæ, vini albi odorati an. ℥ ij. in quibus ſoluantur foliorum meliſſæ & pimpinellæ, grani tinctorij, xyloaloës, corticis citri ſicci, radicum dictamni & tormentillæ an. ʒ j. caryophyllorum ʒ ß: croci ℈ j. fiat epithema. Si pulueres ſacculo libet comprehendere, craſſiuſculè gerantur ac duplo ferè pondere. Sacculos eoſipſos citra vllius humoris perfuſiónem nōnunquam partibus inducunt, ſed vſu minore.

Mucilago ad humectandum, molliendum & leniendum dolorem in primis efficax, tum ſola tum illitui iuncta. Elici autem ea ſolet ex pleriſque ſeminibus, vt cydoniorum, althææ, maluæ, pſyllij, lini, fœnigræci, quæ aliquantum tuſa aut inciſa in liquore aut ſtillaticio aut alio qui ad rem conducat macerantur: hic tepefactus vel ferue factus dum totus lenti cuiuſdam mucoris ſpeciem induat, linteo colatur & exprimitur. Singulis autē aquæ vnciis ſingulæ ſeminum drachmæ ſatis ſunt. Sic cydoniorum & pſyllij contuſa ſe-

mina, in aquis ſolani & plantaginis macerantur ad eryſipelata & quaſuis inflammationes. Sic ad molliendum althęæ & lini mucilago elicitur ex iure ficuum, & fœnigræci mucus ex aqua chamęmeli aut ſaluię aut ex hydromelite, cùm quid leniter reſolui poſtulat.

De oleo, cerato, vnguento. CAP. XIX.

OLEI genus ſtatuendum duplex, vnum ſimplex, mi-ſtum alterum. Simplex fit aut preſſu aut deſtillatione. Preſſu ex fructibus, baccis aut ſeminibus oleagineis, quæ mortario tuſa, & aquæ calidæ vapore tepefacta, ſacculóque inducta, torculari premuntur dum purum emanet oleum. Ita quidem ex amygdalis dulcibus & amaris, piſtaciis, ſtrobylis, nucibus auellanis & iuglandibus, atque etiam ex baccis lauri, iuniperi & myrti, ex ſeminibus lini, canabis, ricini, cucurbitæ, cucumeris, papaueris & hyoſcyami, denique ex vuarum acinis tritis, calfáctis & torculari expreſſis oleum ſimplex elicitur. Deſtillatione verò ea quæ per deſcenſum appellatur ex lignis, herbarum foliis areſactis, & olla comprehenſis, vi ignis ſuperpoſiti oleum in vas ſubiectum & agglutinatum profluit, quod ferè empyreuma redolet: qua ratione oleũ eruitur è iunipero, tartaro & è lateribus quod philoſophorum nuncupant. Elicitur & deſtillatione per aſcenſum dicta, quomodo ſuprà docui quintam eſſentiam iunioribus inuentam, è ſtirpium materia ſeiungi, præcipuámque earum vim cum odore atque peculiari ſapore retinere. Mixtum porrò oleum è ſimplici fit, in quod ſtirpiũ, fructuum, florum & quorumuis ſimplicium materia mergitur: id deinde inſolatur vel coquitur dum inditæ materiæ vires prorſus hauſerit, tum demum exprimitur atq; recõditur. Sic oleũ fit roſatũ, violatũ, melinum, rutaceũ, vulpinũ, ſcorpionum, lumbricorum, aliáq; generis huius complura. Simplex oleũ ex oliuis aut amygdalis expreſſum ſumitur, omnis alienæ qualitatis expers, puriſſimum ac optimum, quod integrè ac purè eorum quæ infundẽtur velut cõmunis quædam materia, vires excipiat. Hoc autẽ vt pulchrius ſynceriúſq; euadat, & ne tẽpore pingueſcens aut ranceſcẽs ſordeſcat, tetrúmque nanciſcatur odorem, lauari, imprimis debet, vel aqua ſimplici, vel roſacea, blandéq; agitari, aqua

ſubinde mutata dũ prorſus albeſcat. In eo macerantur medicamenta quadrantis aut (vt vires erunt) ſextãtis pondere. ſi non inſolatu, ſed concoctione cõparandum id eſt, cũ medicamẽtorum materia humor quoque aliquis vt vinum, aqua ſimplex vel ſtillatitia, vel ſuccus de recenti ſtirpe extractus affundatur, & eouſque decoquãtur dum humor omnis abſumptus fuerit, & olei guttula igni data non amplius crepitet, ne ſi aſſeruandum fuerit, putredine ſitúve inquinetur. Humoris indendi modus quadrans, ad oleum aut etiam triens eſto: aut oleum ſine humore duplici vaſe ſenſim coquatur, ne feruendo vſtionis vel nidoris inſuauitatem conquirat. Atque hæc & ſimilia compoſita olea veteribus Græcis quidem μύρα, Latinis verò vnguenta ceu vnguinoſa odoramenta appellantur. Vnde myropolæ & vnguentarii dicti, qui aromatibus atque aliis odoratis rebus olea imbuunt ac ſpiſſant ad odoris gratiam. Ipſis ſiquidẽ eiuſmodi odores cõditi expetebantur, non ad fomenta ſolùm & cataplaſmata, aut ad vlcera inunctionémve corporũ, quibus vario vſu illinebantur, ſed propter fragrantiam etiam & ſuauitatem odoris, quæ quidẽ noſtris quoq & oleis & vnguentis quoad fieri poteſt concilianda eſſet, ſed ea in re medicorum imprimis dein & pharmacopœorũ accuſanda eſt incuria. Quinetiam ſimplex quoduis oleum ſi fragrabat, vnguenti nomine dignabatur. Vnde laurinum vnguẽtum Galeno dictum: & Stacte perquàm odoratum & precioſum vnguentum per ſe efficere tradita Dioſcoridi.

Embrocha non eſt vlla medicamenti compoſitio, ſed vtendi quædam ratio: partis nempe cuiuſuis irrigatio atque perfuſio oleo facta, quod vel altè cadendo, vel blandè fricando intrò adigitur.

Illitum appellamus quod veteres ceratum mollius dixerunt: ex oleo & cera in id comparatum, vt olei vis atq. facultas cuti diutius inſideret. Oleum quippe permiſto ceræ triente aut quadrante incraſſatur. Sed vt temporis & cœli conſtitutio fuerit, ceræ plus minúſve indẽdum eſt, vt æſtuoſo cœlo plus, rigido verò minus. Cera minutim conciſa in oleum conijcitur, eáque liquantur ſimul vel igne lento, vel ne exuſtionem redoleant vaſe duplici, vix dum liquata igni ſubtrahuntur, continenterque tudicula permiſcentur dum coëant. His interdum adipes adduntur, & axungiæ, & mu-

cilagines,quæ paulatim quoque refrigerando permiſcentur.Si nihilominus exuſtio metuitur, cera pilo calido ſubigenda eſt,adiecto adipe aut mucilagine,vt res poſtulat,ſenſimque affuſo oleo dum omnia in linimenti mollitudinē concreſcant.Hoc genere continentur quæ quod fatigatis neruis affectiſque laſſitudine muſculis ſint vtilia, acopa Græci dixerunt:cuiuſmodi eſt quod habet,olei,ceræ an.℥ij. terebinthinæ ʒ ij mellis ℥ ß.

Vnguentum id iam appellant, quod Græcis eſt ἄλειφον, medicamentum quidem quod in cerato molli craſſiuſculam quandam materiam confuſam habet, vt idcirco ceratum craſſius appellari iure poſſit. Ea autem eſt herbarum arefactarum, aut metallorum,aut terrarum puluis tenuiſſimus,qui refrigeſcenti cerato inſpergitur,& ne quid grumoſum maneat,accuratè ſpatha permiſcetur. Id ſerato ſeu linimento aliquanto craſſius euadit.Mixturæ modus eſt vt oleum pulueris quadrantem, ceræ verò ſextantem contineat.Succi quum ex vſu erunt & gummi & reſinæ,ſicciores quidem vt pix,vt maſtiche,teruntur,humidiores verò vt terebinthina inſtillantur, mediæ vt ammoniacum & bdellium,aceto,vino,aut alio liquore ſolutæ induuntur, ſiccanturq; dum abſumpto humore moderata ſit vnguenti conſiſtentia. Illitus aut vnguenti præſcribendi quantitas vix duas tranſcendit vncias, niſi affectæ partis amplitudo maiorem poſtulet.

Puls,cataphaſma ſeu malagma,emplaſtrum.
CAP. XX.

PVLS ad demulcendum dolorem,ad molliendum,ad reſoluendum & ad concoquendum,ex farinis fit liquore quodam ſolutis,& moderata coctione coactis. Nonnunquam & panis medulla farinarũ vice ſubſtituitur,vt quum ad arthritidis dolorē panis mica lacte bubulo diluitur,coquitúrq. adiectis ſub finem vitellis ouorum & croco.Nonnunquam mucilagines pro liquore ſunt, vt ſi in libra vna mucilaginis ſeminum althææ,lini & fœnigræci, paulatim igne lento hordei farina inſpergatur, coquatúrque cum ouorum vitellis & croco dum pultis forma exiſtat.Butyrum adipes & olea his inter coquendum cõtinenter miſceri poſſunt,ídque in varios vſus,& ne puls dum laboranti particulæ in-

læ insidebit, præproperè siccescat.

Cataplasma ad eosdem ferè vsus atque puls accommodatur, media inter vnguentum & emplastrum quasi ex amborum materia mixtum consistentia. Fit ex radicibus, herbis, floribus, surculis, coctis atque contusis dum abundè mollescant, adiectis dein farinis & oleis. Vnde nõ aliud cataplasma censeri debet, quàm quòd veteres malagma dixerunt, cùm & ex his ipsi, quæ dixi, medicamentis malagma confici, Celsus tradat. Itaque recentes radices, herbæ, flores, surculi, fructus, præsertímque caricæ coquuntur dum contabescant, cribro cernuntur, ceteris addũtur & mucilagines, & farinæ, & adipes, & olea, rursúmque coquuntur dum in pultis aut concreti mellis crassamentum coëant. Hoc deinde cataplasma linteo aut stupæ canabinæ inducitur, & super integram cutim inijcitur. Omnium autem modus is esto, vt stirpium pars sit vna, farinarum semis, adipis aut olei quadrans. Si quæ semina, aut radices aridæ, aut stirpes inde sicc fuerint, pulueratæ substituentur pro farinis hac formula. ℞. Radicum althææ, liliorum & iridis an. ℥ ij. caricas sex numero, maluæ, violariæ, parietariæ, rutæ, absynthij, an. m. j. coquantur & cribrentur, deinde addendo florum chamæmeli & meliloti, seminis anisi & feniculi pulueratorum an. ℥ ß. farinæ hordei, lini & fœnigræci an. ℥. j. axungiæ anseris, olei irini an. ℥ iij. coquãtur in cataplasma.

Sinapismus tum qui cum axungia tum qui sine hac fit, in cataplasmatum est genere. Conficitur enim ex pulpæ ficuũ & fermenti pari pondere, quibus seminis sinapis contusi quadrans concorporatur. Nonnunquam adduntur & farinæ & adipes, sed ea semper ratione, vt sinapi compositionis totius pars sit quarta, tametsi eius vis intendi remittíve ex causa potest.

Emplastro forma solidior inest, quoniam id non inditur in vlcera, sed parti superinducitur, iccirco maximè vt eam corroboret & exiccet, vel impactos ei humores digerat, interdum vt concoquat, rarò vt emolliat. Non enim emplastri substantia intrò se infert, sed foris insidens quæ subiecta sunt potius in se rapit & euocat. Præcipua eius materia aut lithargyrus est, aut cera, aut gũmi aliquod, aut permista omnia, quibus tamen oleum aut adeps additur vt aptè cohæreant, nec partem cui inducantur, inquinent, & quod

ex his agglutinatis emplastrum fit,non adeò tenaciter parti adhærescat vt ægrè summoueri possit. Si quod tetrapharmacum appellant ex oleo,cera, pice & resina coalescit. His lentis glutinosis ac verè emplasticis, aridarum stirpium, aut metallorum creti pulueres plerumque induntur, omniáque legitimè concorporantur. Primum autem si cera inditur,ea liquatur in oleo,si lithargyros,eo quoque ex oleo coquitur:si qui præterea insunt herbarum succi & liquores aut mucilagines, cum his pariter feruefiunt dum absumantur. Postea verò his permiscentur adipes,& resinæ & gummi,vt ammoniacum,bdellium, sagapenum aut pura aut liquore quodã velut aceto aut vino soluta: postremò terebinthina infunditur. His demum confusis & in legitimam temperaturam coctis, igne subducto pulueres paulatim insperguntur,agitatúrque spatha dum omnia in massam coëant. Ex hac manibus oleo perũctis subacta finguntur magdaliæ, ac tum tenuissima quæque admiscentur, vt crocus humore solutus, moschus, ambra & cætera quæ ignis vim nullam sustinent. Magdaliæ ea fiut consistentia quæ minimè manus inquinent, & lentam nihilominus solidámq. emplastri nanciscantur formam, nec mollem, nec planè duram. Sic igitur singulorum in temperatione quantitas iudicio potius quàm legibus præscribenda: quam qui non obtinuerit,liquidis denuò vel siccis malaxando adiunctis,aptam compositionis formam inducet.

Est porrò & alia simplicior emplastri species, cùm prætermissis lentis hisce & glutinosis, ceræ plusculum oleo liquatur,vt indendos pulueres comprehendat. Ceratum durius non autem emplastrum id iuniores appellant. In hoc oleum & cera pari sunt pondere,at nihilominus cùm æstas est aut recens pinguísq; cera, paulò minus fit olei:plus verò si vetus aridáque cera aut hyems fuerit. Si qui pulueres conueniant,hi detracta ceræ portione substituẽdi erunt. Et hoc quidem ceratum est durius. Vt autem emplastri forma existat, si quod gummi, aut terebinthina, aut adeps, aut medulla exigitur,minuendum est oleum. Si verò resina, pix,metallica,aridę stirpes aut alia quæuis exiccata atque puluerata inerunt,minus esto ceræ. Antequam autem horum pulueres indantur, reliqua quæ in cerati compositionem venerant, coquantur dum bene coëant, & eousque dum

dum exempta eorum portio, atque refrigerata legitimam emplastri consistentiam habere videatur, crassaque fit mediocriter & vt cera igni remollita sequax & quadamtenus glutinosa.

Iuniorum quorundam sedulitas formarum varietate capta, telas emplasticas inuenit, quæ pro partis affectæ magnitudine confectæ & impositæ, aliæ resoluunt, aliæ vlcerum sordes expurgant, aliæ illa agglutinãt & cicatrice obducunt, non in alios, quàm emplastrum, vsus aptæ. In emplastrum quod coquendo legitimam propè consistentiam sit assequutum, tela vetustate quodammodo iam attrita demergitur, emplastro conuenienter vtrinque imbuta atque infecta, extrahitur tenditúrque, vt refrigerata obdurescat, ac tum demum obuoluta reconditur, vt quæ sic habet: olei, axungiæ porci, lithargyri, an. ℔ j. ceræ nouæ, axungiæ arietis, picis nigræ tusæ an. ℔ ß. coquantur sensim, sub finem addendo colophoniæ pulueratæ vncias nouem, cerusæ vncias tres: quum idoneam substantiam compositio nacta fuerit, immergendum linteum, dum vtrinque infectum sit satis, atque vbi refrixerit recondendum.

De siccioribus medicamentorum formis.

Cap. XXI.

PVLVIS ad externos affectus, siue è stirpibus & earũ seminibus, siue ex metallicis & terrenis petitur, nõ aliter quàm sumendus apparatur: quanquam interdum formæ quædam crassiusculam postulant. Is in varias coaptatur formas, in sacculum, in scutum, frontale, cucufam, suffitum. Sacculus pro fomento sicco est ad flatus dissipandos, ad dolores qui ex his orti fuerint demulcendos, ad refrigeratos artus, ad humores euocandos & absorbendos, denique ad destillationes sistendas. Eiusmodi est qui continet milij ℔ ß. salis vulgaris ℥ iiij. baccarum lauri modicè contusarum ℥ ij. sem. anisi, fœniculi, carui & cumini, florum chamæmeli, comarum anethi, an. ℥ j. integra nec tusa omnia sartagine torrefiant, & protinus recondantur in sacculum: calidus capiti, ventri, aut cuiuis parti affectæ inducatur, subinde mutetur dum optarum effectum præstiterit.

Scuti forma ventriculo peculiaris est, in id maximè vt il- *Scutum.*

lius insitum calorem suscitet, concoctionem iuuet, illique omnino robur addat. Arida materia crassiusculè teritur ad vnciam vnam vel sesquunciam, carptóque bombace excepta geminis linteis consuitur in scuti formã. Vt in eo quod habet rosarum rubrarũm, mentæ, absynthij, saluiæ, sampsuchi, anethi an. ʒ ij. cariophyllorum, nucis moschatæ, galangæ, schœnanthi an. ℥ j. Redigãtur in puluerem ex quo cum bombace scutũ concinnetur. Non alia ratione cucufa minutim cõsuitur, ad frigidam capitis intemperiem, & ad dolores inde genitos, ad destillationem sistendam, modò eius forma capiti apta sit & cõueniens. Pulueris modus duarum est vnciarum: vt qui recipit saluiæ, sampsuchi, rorismarini, stœchados, betonicæ, an. ʒ ij. corticis citri sicci, granorum alckermes an. ʒ j. ß. piperis, cardamomi, caryophyllorum, nucis moschatæ an. ʒ j. referãtur omnia in cucufam. in eodẽ vsus is quoq; puluis interdũ capillis inspergitur. Ex cardiacis vt ex melissa, floribus buglossi & rorismarini, ex semine ocymi, cardui benedicti, xyloaloë, macere, singulis põdere drachmæ vnius cum croci scrupulo, sacculus intersuitur cordi aptus. Ex his præterea quę capitis ardore compescunt, & somnum concilĩat, vt ex rosarum, florum nymphææ, violarum, betonicæ, serpilli an. ʒ j. frontale concinnatur: quibus si conciliandus somnus erit, addentur lactucæ, papaueris albi & hyoscyami aut folia aut semina.

Cucufa seu cucullus.

Suffitus & odoramenta ad spiritus reficiendos & cor exhilarandum, ab externáque malignitate vindicandum: ad crassam pulmonum pituitam & infarctus soluendos: ad siccandum roborandúmque cerebrum, eiúsque destillationes coërcendas ex conuenienti singulorum fiunt materia.

Hæc trita aut prunis candentibus inspergitur, vt odoratum fumum expiret: aut aqua rosatũ stillaticia vel alia odorata diluitur, quæ sensim igne incalescens, suauem halitum edat: aut in pilæ pomíve formam conglomerata, in odoris gratiam circunfertur. Ad siccandũ corroborãdumq; cerebrum efficacior est suffitus siccus, qualis ex styrace, ex succo cyrænaico, xyloaloe & caryophyllis: sistitur destillatio suffitu ex rosis, mastiche, vernice. Pulmones expurgat ex tussilagine, iride, thure, aut sulphure. Cordi halitus confert ex xyloaloe, caryophyllis, nuce moschata, calamo aroma-

matico, styrace, benioin, ambra, moscho, quæ trita vt veterum thymiamata vel in pastillos referuntur, vel aqua rosarum, vel lauandulæ, vel florum aranciorum soluta, igni superponuntur.

Ex horum quibusdam pulueres fiunt odorati, ex his rursum ladano exceptis poma odorata, vt quod habet styracis aridæ ℥ ß, calami aromatici, benioini, rosarum rubrarum, maioranæ siccæ, radicis iridis florentiæ an. ʒ iij, macis, caryophyllorum an. ʒ ij, ambræ, moschi, an. ℈ ß, ladani purissimi quantum ad omnia concorporanda desideratur. Pilo malaxantur calido, affundendo sensim aquam rosarum, aut naphthæ, vel terebinthinæ momentum vt tenacior massa fiat.

Sapo quoque horum permistione odoratus euadet, hac ratione, ℞ saponis albi (qui ex veruecis adipe, ex calce & sale constat) ℔ j, radicis iridis florentiæ ℥ j, mentæ, maioranæ, nucis moschatæ, caryophyllorum an. ʒ ij, aquæ lauendulæ quantum satis fuerit ad concorporandum.

Cypriæ quæ vocantur auiculæ eos ipsos pulueres habent, cum duplo aut triplo carbone è salice: ex his deinde vel ladano, vel terebinthina coactis iunctisque effinguntur auicularum formæ, quæ citra flammam ignem facilè admittant, è quo fumus experiretur. Si pulueres cum cera subigantur, ex hac concinnatæ minutiores tedæ, quum incendentur, iucundum quoque halitum edent.

℞ carbonis salicis ℥ iij, styracis, calaminthæ ℥ ij benioin ℥ j, caryophyll. pulueratorum ℥ ß, concorporentur cum gummi tragacanthæ, effingantur que vel tedæ vel auiculæ.

METHODI MEDENDI LIBRI QVARTI FINIS.

METHODI MEDENDI, LIBER QVINTVS.

DE VSITATA INTERIORVM MEDICAMENTORVM MATERIA.

PRÆFATIO.

E simplicium medicamentorum viribus generatim quidem dixi, & qua ratione permisceri illa componíque debeant. Nunc verò particulatim omnem eorum materiam persequi, & in quasdam facultatum classes digerere consilium est, quæ summis affectuum generibus ex aduerso respondent, vt vnicuiq; medicinam facturo statim constet & in promptu sit, quod remedium ad curationem tum interioris tum externi affectus proferat. In id autem non solas simplicium medicamentorum quæ in eodem sunt genere, sed & singulares ac proprias cuiusque vires tum veterum tum nostra obseruatione cognitas recensebo, vt ex vnoquoque genere quid ad quemuis affectum aptiùs conueniat accommodatiúsque sit seligere liceat. Non enim quæcunque vno & eodem genere continentur vt attenuantia, prorsus similia sibi sunt: sed singula insuper peculiares sibi vires sortiuntur, quibus ad hunc illúmve affectum magis conducant, aut hanc potius quàm aliam partem iuuent. Vniuersalis porrò interiorum affectuum curatio iis completur, quæ partis cuiusque intemperiem corrigunt, quæ humores emolliunt, attenuant aut detergunt, quæ, corporis vias leniunt & aperiunt, in quibus posita est omnis ad vacuationem præparatio: iis deinde quæ iam præparatos humores detrahunt & vacuant, quæ vacuationis reliquias ex quauis particula eximunt, quæ prorsus expugnatas partes ob omni malignitate aut intemperiei labe vindicant, quæ illas tandem corrobo-

roborant ac firmant. Posthæc verò non admodum dissimili serie externarum facultatum materiam distinguam. Quæ autem medicamenta singulis morbis atque symptomatis peculiari quadam dote opem ferunt *, in particulari singulorũ curatione tradetur. In his recensendis tũ vniuersalibus tum particularibus remediis, ex immensa medicamẽtorum sylua ea solùm protuli, quæ velut optima & in hominum salutem vsu longo comprobata, medendi exercitatione vsurpari debent. Quæ nulla naturæ & virium offensione cognita fuerint languentibus opem ferre, eximio quasi cultu seruanda sunt, nec temerè in noua quæuis & incomperta prorumpendum. Sapore multa aut profutura aut nihil certè nocitura putantur, quæ sæpe vidi tacitis viribus, sola obseruatione noscendis, alia sumpta, alia solùm admota, in perniciẽ summam & exitium miseros præcipitare. Vtinã qui omnem ætatem discendis stirpiũ nomenclaturis conterunt, operam suam iis experiendis sedulò nauarent. Vt in rebus cæteris quæcunque optimæ sunt habitæ, magno mortalium vsu retinentur, aliæ verò tempore exolescunt, ita & in stirpibus credi par est, eas omnium esse præstantissimas, quarum prisca etiam nunc extant nomina. Quocirca non operæ preciũ esse duxi, hoc loco stirpes singulas & metalla, atque res omnes terra maríque comparatas, in medendi vsum eorũ more coaptare, qui omnia peræquè indignis laudibus quasi encomiis celebrare contendunt, naturæ potius inani ostentatione aut admiratione quàm medicinæ fructu.

Quæ simplicem intemperiem corrigunt.

CAP. I.

PARTIVM interiorum totiúsque corporis simplicem intemperiem emendat contrariorum vsus, quæ sumpta aut qualitate sola, aut sua pariter materia nos immutant. Qualitate sola, quæ non in nostram vertuntur substantiam, sed prætereuntia suam nobis qualitatem impertiunt, & intemperiem immodicam temperant. Horum alia frigida, alia calida, humida aut sicca existunt. In frigidorum genere primas obtinet aqua simplex frigida, quæ citra vllũ substantiæ nostræ incrementum exuperantẽ calorem obtundit: ad quam deinde accedunt oxycratum, & potiones non paucæ ex aqua comparatæ, & mali punici & citrij & consimilium

ſimplicium ſucci, in quibus tamen & alia quàm refrigerandi facultas ineſt. In calidorum genere habentur piper, zinziber, pyrethrum, ſinapi, & quæcunque citra alimenti conditionẽ refrigeratas corporis partes calfaciunt depulſoque frigore calorem ſuſcitant. Sic propemodum de humidis atque ſiccis ſtatuo, aquę potum aut balneum etiam ſi intrò ſubeat, & inanes corporis capacitates impleat, quòd tamen minimè in corporis naturam mutetur, ſimpliciter humectare: quemadmodum & violam, & maluam, & althæam, & hordei decoctum, potus verò parſimoniam & arida omnia, quòd eum ſuperuacuum humorem abſumant, exiccare. Materiâ pariter atque qualitate intemperiem emendant, quæ coctione in ſanguinem & ſuccum vertuntur alendo corpori idoneum, qui priſtinæ qualitatis ſemper particeps, conditionis ſuæ quandam ſubſtantiam gignit in nobis: ſicque pro diſſipata calida frigidam ſubſtituens atque reponens, cum ſubſtantia ipſam quoque intemperiem mutat nouámque ſuggerit. Ea ſunt quæ alimenta dicuntur medicamentoſa. In frigidorum ordine ſunt lactuca, cucumis, pepo, ceraſium, aliique fructus complures, qui dum nos alunt, nos pariter refrigerant, & exuperantem partium humorúmque calorem obtundunt. In calidis numerantur vinum ſuaue, vua paſſa, ſtrobili, piſtacia, ſorbilium ouorum vitelli, & iuuenum quadrupedum auiúmque carnes: horum quippe vſu corporis ſubſtantia alitur, & pro frigida calidior redditur, natiuus quoque calor fouetur atq; ſuſcitatur. In humectantibus ea ſunt quæ non humore ſuperuacuo, ſed vtili & alimentario partium ſolidarum ſubſtantiam implent, alunt & augent, citra vllum caloris aut frigoris præter naturam incrementum, vt hordei cremor, pullorum gallinaceorum aut columbinorum decoctum, hœdinæ aut vitulinæ carnis iuſculum, in quo etiã humidiores herbæ ſint incoctæ. Corporis verò ſubſtantiam vehementer ſiccat & abſumit inedia, idque ex accidenti, per ſe autem panis biſcoctus & arefactus è fabis, piſis, hordeo & milio torrefactis & ſale conſperſis, & meracius gaiaci decocto ius. Copioſa eſt tum alimentorum, tum medicamentorum, tum etiam cæterorum remediorum materia, quibus intemperies omnis emendari abigique ſolet, nec integrè poteſt eorum tractatio ſine medendi ratione compleri.

De preparantibus. CAP. II.

SIMPLEX intéperies diutius vix solitaria subsistit quin sibi consentanei humoris eiúsque superuacui prouentũ faciat, & ex simplici composita euadat: hæc verò non antè potest commodè tolli, quàm vitiosus humor qui illius fomes est expurgatus fuerit. Expurgari autem conuenienter nequit ante pręparationẽm idoneam: hæc igitur si deest vacuationi est præmittenda, fereq; curationis est initium. Est autem præparatio duplex, vna corporis, humorum altera. Vtraque rursum aut naturæ aut artis fit beneficio. Naturæ quidem in concoctione, qua sensim inutiles & superuacui humores, insiti caloris vi mitificantur & domantur, acres frenantur, crassi attenuantur, duri molliuntur, lenti deterguntur, adeò vt non amplius vel partibus vel viis ipsis adhærescant. Eos tandem, sic concoctione præparatos, natura plerumque vel sponte vacuat: in ídque opus illa etiam vias per quas excretura est dilatat atque patefacit. Cęterùm cùm non semper natura valeat sola humorum vitia domare, vt in diuturnis morbis, sed nec in acutis omnia illi tutò commiseris, idcirco artis subsidio illam plerunque adiutare cogimur, prӕsertim autem vacuatione, & ante hanc tum corporis tum humorum præparatione. Hac quidem nõ verè coquuntur humores superuacui, sed feruidi & acres temperantur, crassi attenuantur, duri molliuntur, lenti detergũtur, & corporis exasperatæ viæ leniuntur, clausæ patefiunt aperiuntúrque: atque in his maximè posita est omnis tum corporis tum vacuandorum humorum præparatio. De singulis igitur particulatim dicendum.

Frenans dománsque medicamentum dixeris quod ferocientes humores, turgentes & quoquouersum impulsos coërcet atque compescit, vt eorum perturbatione sedata, facilior sit in aluum deductio. Id autem frigidum esse oportet, non tenuis substantiæ, ne magis exagitet, neque tamen crassæ, quòd hæc vacuationi obsit, sed quodammodo mediæ: cui etiam austeritatis quiddam sit adiunctum: hæc enim peculiari dote ferocientis humoris acrimoniam obtundit. Itaque medicamentum eiusmodi sapore austerum, acerbum & quodammodo crudum existit, vt omphacium, succus oxalidis, mali punici acidi, citrij & medici, succus quoque oxyacanthę & ribes: his enim maximè bilis retun- χαλιναγω-γῶν.

ditur acrimonia. Contrarium huic eſt medicamentum acre, quod vehementi calore & tenuitate bilem auget, eámque concitat & in furorem agit: quo genere eſt ſinapi, naſturtium, piper, cardamomum, omnéque calidiorum aromatum genus.

Detergens medicamentum, Græcis eſt ῥυπτικὸν, tum calidis tum frigidis humoribus præparandis aptum accommodatúmque eſt, quòd vtriuſque lentor plerumque inſit. Id lentos atque glutinoſos humores aut viſceribus, aut internis meatibus, aut etiam vlceribus cutíſve poris præter naturam adhæreſcentes eluit, prӕteriénsque ſecum deducit atq; rapit. Quod cutis poros expurgat, quia in eos penetrare debet, tenuis cuiuſdam & nitroſæ eſt ſubſtantiæ: quod verò interiore infarctu liberat, ſiccum eſt & mediæ cuiuſdã ſubſtantiæ: quod enim tenuius eſt, celeritate nimia citra effectum vllum penetrat, hoc verò mora quadam & moderata craſſitie lentos humores conuenienter abradit. Sapore id ferè amaro eſt, qui & in eadem ſubſtantiæ mediocritate conſedit: hæc illius detergendi facultas interdũ cum frigida eſt in temperie, vt in cichorio, & omni intybi genere: ſed efficacior cum calida, quæ tamen citra ordinem tertium exiſtat, vt in abſynthio, in ariſtolochia & centaurio.

Huic ex aduerſo opponitur glutinoſum, Græcis eſt ἐμπλαστικὸν, cuius partes colligatæ inuicem tenaciter cohærent. In quamcunque id corporis partem impegerit, ei firmius adhæreſcit, eam oblinit, atque etiam ſi caua eſt obſtruit: verè inquinans, infarciens & emplaſticum id eſt. In interiores corporis ductus inſertum, eos obſtruit & infarctu implet: cutis meatibus illitum tenaciter hæret, eóſque pariter obſtruit. Huic media quodammodo eſt materia, humore multo aqueo vel aëreo, ſed tamen tenaci perfuſa: citra manifeſtum calorem, in quadam calidi frigidíque mediocritate. Eiuſmodi eſt quod pingue appellant, quódque dulci eſt ſapore, aut inſipidum, nec acre, nec mordax, nec acidum, nec ſalſum, nec amarum.

Attenuans medicamentum quod Græcis eſt λεπτυντικὸν, craſſos atque compactos humores incidit, comminuit & variè diſiungit. Id facilè penetrare oportet, ac proinde tenuis eſſe materiæ: ſiue pariter frigidum ſit vt acetum, ſiue calidum vt piper. Cæterum quod in tenui materia calorem habet

habet secundo aut tertio recessu, éstque ferè sapore acri, id in attenuantium genere valentissimum est.

Incrassans quod Græcis est παχυντικὸν, tenues fluxósque ac liquidos humores, consistentiores compactioréśque reddit: hoc verò efficit dum crassa sua materia se tenuioribus illis permiscet, perinde ac si aquæ terra in feratur fiátque lutum. Sita est hæc vis & facultas in crassa & terrena substantia, quæ aut frigida aut temperata sit, citra vllam acrimoniam.

Obstructione & infarctu liberans quod Græcis est ἐκφρακτικὸν, non simplex est & vniusmodi, vt neque vna atque simplex est obstructionis ratio. Sed vt hæc vel à lento vel à crasso fit humore, ita & quod obstructione liberat, vel detergens est vel attenuans, vel etiam interdũ emolliens. Præcipuè autem infarctu liberans id appellare liceat, quod vnum potest omnia præstare. In his igitur posita est vacuandorum humorũ præparatio: at verò eam quæ corporis est, hæc præcipuè faciunt.

Leniens seu læuigans Græcis est λειαντικὸν, asperas & summa facie inæquales partes æquabiliter implet, ac planas læuésque reddit. Exquisitè humidum, id est, humore multo aqueo atque etiam aëreo abundans, in mediocri tamen & minus crassa quàm glutinosa materia, quæ tamen humorem ipsum cohibeat, nec diffluere sinat, vt melius implẽdis partibus atque læuigandis adhærescat. Estque quemadmodum & glutinosum in quadam caloris frigorísque mediocritate, omnis acrimoniæ & vehementioris qualitatis expers.

Exasperans τραχυντικὸν Græcis, detergente multo est validius, vt non solùm sordida & aliena eluat, sed & partium quibus adhærent substantiam corradat, & quadam inæqualitate diuellat. Id certè vehementer siccũ est, & calore quodam præditum, in mediocri tamẽ materia: hoc genere sunt centaurium minus, aristolochia, aloë & quæcunque vehementer amara sunt, salsa & acria.

Aperiens medicamentum quod ἀναστομωτικὸν appellant, vasorum ora reserat, omnésque interiorum partium ductus, vt venas, arterias, vreteres & intestina dilatat & amplificat: quæ continent iunctáque sunt soluit, longiúsque disiungit. Id substantia est mediocri, sed tamen calida, vt al-

tè penetret, nec immodicè ſicca, vt commodius relaxet nec vias coarctet.

Occludens atque coanguſtans, quod venarum & arteriarum ora reliquóſque corporis ductus coarctat, & in anguſtum adducit, Græcis eſt συναγωγικόν. Craſſioris id ſubſtantiæ eſt, frigidum pariter & ſiccum, omnis expers acrimoniæ & amaroris, vt quod in auſterorum adſtringentiúmque genere primas obtinet.

Diſſoluens διαφορητικόν dicitur, quod intrò ſumptum detergendo & attenuando non ſolùm obſtructas vias aperit, ſed & obſtruĕtes humores in corporis ſumma impellit, eóſque tandem vel ſudore vel halitu diſſoluit. Id autem ſubſtantiæ eſt tenuis & calidæ, vt detergendo attenuandóque celerrimè penetret in omniáque ſubeat: huic ex aduerſo eſt cohibens & tenuis humoris diſſolutionem coërcens: quod certè vel craſſum omninò eſt vel oblinens. Deinceps autem quæ ſit expoſitarum facultatum materia tradendum.

Frigida quæ æſtuantem & ferocientem bilem compeſcunt, inhibéntque putredinem.

Cap. III.

Frigidorum medicamentorum alia ſimpliciter refrigerant, vt lactuca, alia refrigerando acrium humorũ impetum ſedant, vt mali punici ſuccus, alia attenuant & detergunt infarctúque liberant, vt cichorium: de quibus ſigillatim dicendum.

Lactuca frigida eſt, initio tertij, humida ſecundo, ídque ſimpliciter citra adſtrictionem aut vllius qualitatis exceſſum, cruda quæ eſtur, aquæ frigidæ modo refrigerat, ventriculi & præcordiorum æſtum compeſcit, bilem feruidiorémque ſanguinem frenat. Neque tamen vt aqua emollit, aut ventriculi præcordiorúmve robur ſoluit, ſed nulla offenſione pro ſucco feruido temperatiorem profert, eúmque benignum ac probum. Ea temperatione ſomnum accerſit, veneris inſomnia coërcet: ad quæ eius quoque ſemen vſurpari ſolet.

Portulaca frigida ordine tertio, humida ſecundo, ſapore auſtero, bilis feruorem per febres maximè ardentes atque malignas, eiúſq; ferocientis & concitatæ impetum ſedat, & putredinem cohibet ne ſerpat longiùs. Ventriculum corroborat,

corroborat, eiúsque vomitiones sedat, cùm præsertim siti à bilis ardore exæstuat. Ventris quoque biliosas fluxiones atque dysenteriam sistit. Cruda acetariis expetitur, herbæ coctæ ius & interdum succus medicamentis, quorum penuria semen vsurpatur.

Plantago vtraque frigida siccáque est ordine secundo, modicè adstringens folio & semine, radice quoque abigendis febribus peculiariter est efficax. Ea quoque bilis feruorem compescit, sitim sedat, etiam si vel decocti ius, vel stillatitius liquor ore contineatur. Sanguinis reiectiones aluíque biliosos fluores & dysenteriam cohibet: at nihilominus iecur renésque infarctu liberat.

Rosa frigida primo, sicca ordine secundo, leniter adstringens præsertim alba, rubra verò paulò minus frigida, sed sicca adstringénsque magis. Quocirca bilis æstum retundit, confértque ad febres ardentes & quascunque putrescens biliosus humor procreauerit. Ventriculum iecúrque corroborat, & effluuia reprimit quibus per febres caput tẽtatur eiúsque dolores demulcet & somnum conciliat. Quòd sapore non admodum iucundo sit, stillatitius liquor huius in eadem non minori facultate accommodatur. Rosa pallida caloris est particeps atque siccitatis in tenui substantia, multóque magis quæ moschata appellatur. Vtraque amara abstergénsque, venarum, arteriarum ac prçcipuè iocineris obstructiones expedit, nec secus ac aloë crebro vsu ora venarum aperiens sanguinem prolicit: bilem flauam serosósq; humores subducit, ac proinde morbo regio incipientíque hydropi non parum confert.

Omphacium vuæ acerbæ & nondum maturescentis succus, frigidus est ordine secundo, siccus primo, austerus quẽadmodum & fructus omnis crudioris succus. Æstum omnẽ febriúmque ardores valde compescit. Incipiẽtes phlegmonas cohibet, putredinem coërcet ac sitim extinguit. Ac nihilominus iecoris obstructiones expedit, vt iccirco regium morbum fœdósque colores abstergat: quæ dum prçstat leni simul adstrictione ventriculum iecúrque corroborat, nec vt acetum acrimonia ferit.

Cerasium quod rubrum subacidúmque est, frigidum ordine secundo siccúmque primo est, languenti stomacho confert, appetentiam excitat & sitim extinguit. Eius succus

quum vini modo expreſſus deferbuerit fæcémq; depoſuerit, in annum aſſeruatur, febrium demulcet ardores æſtuantíq; ſtomacho auxiliatur & odoris ſuauitate cor exhilarat. Et (quod cæterorum acidorum auſterorúmque commune eſt) ſerpentem putredinem cohibet. At qui è dulci ceraſio exprimitur, ſtomacho nocet, éſtque mali ſucci febricitanti prorſum infenſus.

Ribes fructus Arabibus appellatus è ſuo frutice racematim propendens, ſubacido dulcíque ſapore, acidum ceraſium ſuauitate ſuperat, nihilo facultate inferior. Eius ſuccus frigidus & ſiccus ordine ſecundo, acidus acerbúſque ac leniter adſtringens, in annum quoque aſſeruatur: acutis febribus opitulatur earúmque putredini reſiſtit, cardiacis confert, vomitum & bilioſum alui profluuium ſiſtit, appetentiam mouet, ſitim ſedat, ſanguinis feruorem demulcet & bilis acrimoniam domat, eroſiones & vellicationes eiuſdem tollit.

Mali punici acidi multo quàm ceraſij aut ribis ſuccus eſt acerbior & adſtringentior, ſed inſuauior. Quocirca bilis ardorem aluſque profluuium efficaciùs compeſcit, acutarum febrium non putredinem modò ſed & malignitatem coërcet, earúmq; acrimoniã ſtrenuè retũdit, ſyncopas ſtomachicáſq; defectiones arcet, viſcerũ ſubſtantiã roburque tuetur.

Mali medici ſeu citrij, limonij & arancij ſuccus acidior eſt quàm punici & acerbior, minus tamen adſtringens. Minus quoque vomitiones aut aluum ſiſtit aut ſyncopas tollit, aut viſcerum robur ſeruat: febrium tamen acrimoniam & malignitatem, earumque concitatiorem materiam non minus frænat atque demulcet. Præterea tenuitate quadam vias ductúſque expurgat, calculoſis renibus opitulatur.

Oxyacanthæ, quàm mali punici, ſuccus frigidior acerbior adſtringentiórque habetur, & quamuis inſuauior minúſque cardiacus ſit, ferocientem tamẽ febrium humorem æquè cohibet: validiùs verò bilis impetum, hincque ortam diarrhœam & dyſenteriam aliáſque eius fluxiones ſiſtit atque coërcet.

Acetum frigidum atque ſiccum ordine ſecundo, licet tenue ſit & altè penetret craſſóſque humores extenuet, credatúrque obſtructiones expedire, pariter tamen non mediocriter humores cohibet. Hinc alui profluuia & ſanguinem

nem vndecunq.manantẽ incipiẽtẽsque inflammationes & sumptum & admotũ arcet,bilis quoq; impetum sedat tẽpe ratq; febrium æstus: sitim extinguit,appetentiã mouet,nau seã tollit,aperientia medicamẽta prægnãtibus tutiora reddit. Quę dum præstat in humoribus,ipsam tamen viscerum partiũmque substantiam vellicat & ferit, neque his æquè ac superiores succi robur tuetur.

Frigida medicamenta quibus attenuandi detergendique vis inest. CAP. IIII.

INTYBI genera quatuor quæ nuncupantur seriola, intybum satiuum,intybum agreste & cicerbita, omnia quidem frigida atque sicca gradu secundo, & aliquanto validiora agrestia quàm satiua. Omnia sanguinis humorũmq. feruorem leniunt & veneris appetentiam extinguunt. Simul etiam quoniam amara sunt & detergentia,viscera maximéque iecur infarctu liberant, absumuntque aut dissipant collectum in illis biliosam illuuiem, viuidũmque faciei calorem reddunt. Ad hæc verò adstrictione quadã stomachũ,propriè autẽ iecur atque renes corroborãt,vt ne assi duo illorum præsertim cichorij, quod intybum est agreste, esu vel potu quisquam incommodum perceperit.

Oxalidis quæ Latinis rumex appellatur & quæ frigida atque sicca est secũdo recessu, vis præcipua est in radice deinde in folio,licet nullo sit amarore prædita,iecoris tamen primum ac præcipuè,deinde lienis atque renum infarctus tollit. Hinc regium morbum emendat,lienem discutit,arenulas expurgat, & menses ciet,moderatè quidem omnia. Semen verò leniter adstringit & corroborat,hinc alui profluuia & stomachi vitia potum sanat.

Cucurbitæ,cucumeris, melonis & citruli pulpa frigida & humida ordine secundo,quæ quoniam improbum succum gignit ac facilè corrũpitur,rarò in artis remedia vsurpatur. Semini præcipua vis est,quod integrum si coquitur, iusculo refrigerato modicè siccat, incidit & abstergit,vt etiã lentes in facie deleat, ac propterea iecur ac renes expurgat vrinásque ciet. Quod verò expurgatum fuerit, tritum aquáque hordei exceptum sanguinis & vrinæ ardores lenit minúsque siccat.

Lichen vulgò hepatica dicta refrigerat & siccat ordine

primo vt & inflammationes compescat, moderatè abstergit & regium morbum sanat. Adhæc tamen omnia quàm intubi genera ignauior, cæterum hepati familiaris atque vernacula.

Trichomanes, polytrichon, callitrichon omnéque adianti genus calore quodammodo temperatum est. At modicè siccat, extenuat ac digerit. Quocirca crassam glutinosamque pulmonum pituitam expellit, confértque asthmaticis, lentámque & visceribus adhærentẽ bilem eluit. Hinc ictericis succurrit, hydropicis, lienosis, nephriticis, horúmq; calculos terit ac menses mouet. At nihilominus ventris fluxiones cohibere Dioscoridi creditur.

Gramen & asparagus moderatè refrigerant, siccant atque etiam abstergunt. Hinc iecoris & renum obstructiones aperiunt prosúntque regio morbo correptis & nephriticis. Gramini præcipua vis in radice: asparago in radice atque in semine cuius & cauliculi eduntur crudi.

Eupatorium quod agrimonium appellant folio atque semine cõmendatur. Incidit detergítque, ac modicè adstringit nullo manifesto calore. Propriè autem iecur, deinde omnia quoque viscera infarctu liberat seruato eorum robore. Febribus diuturnis morbísque ex obstructione profectis mirè succurrit.

Formulæ potionum quæ ex his simplicibus in rem præsentem præscribi solent. CAP. V.

SITIM quę per summos æstus aut per febrium ardores vehementer excruciat, aqua in primis compescit quæ pura sit, leuis & omnis alieni saporis ac odoris expers: qualis è purissimo fonte per saxa & arenosa rapidè profluit. Quæ tamen ampliùs extenuari leuiórque reddi potest, vel agitatione vel transfusione crebra: immersa etiam interdum cibarij panis medulla, quæ fermenti acrimonia illam seruato sapore emendet. Quæ diu igne ferbuerit in fictili mundo & si tenuem de se vaporem multum expirauerit, at tenuata tamen est leuiórque facta, sed minus frigida, quòd igneam quandam in se vim conceperit, neque pristinã suauitatem retinet, quòd contrarij ignis vi immutata sit, & de sua natura decesserit. Vt autem tutiùs & citra viscerum offensionem pro potu ac vice vini sumi possit, in ea integrum

hordeum incoquitur dũ crepuerit, vel glycyrrhiza, vel vua damascena, vel corinthia, vel saccharũ, cùm præsertim vlla est pectoris affectio, adiecto sub finem cinamomi momento si ventriculi robur seruandũ est. Quod si acida magis delectãt aut nausea & animi defectio dulcibus proritatur, aut ferociens humor frenãdus est, aut viscerum robur conseruandum, in ea vel mali punici expurgata grana incoquuntur, vel medici citriíve mali pulpa, vel cerasia, vel vua acerba, vel oxyacanthæ baccæ: aut certè horum expressus defæcatusq́; succus aqua cocta & refrigerata, eo modo diluitur qui ad laborãtis palatum faciat. Sic enim seruatur aquæ refrigerandi facultas, & eius mollities qua tandem ventriculum visceráque relaxat atque debilitat, emendatur. Itaque per febres ardentes atque pestilentes eiusmodi potiones his conferent, qui ventriculo & visceribus sunt imbecilles, & qui nausea, aut animi defectione, aut alui profluuio, aut maligna putredine, aut immodica viriũ spirituúmve dissipatione laborant. In diuturnis porrò febribus & in cæteris morbis quos iecori lienísve calidior intemperies aut vetus obstructio etiam cum tumore progenuit, vt in ictero, in cachexia, in leucophlegmatia, in diuturno alui profluuio, si vino parcendum est, vt plerumque licet, pro potu erit iusculum radicis graminis, aut oxalidis si præstantius desideratur, aut cichorij si præstantissimum. His enim citra vllum incommodum seruatóque robore, iecoris quæ dixi mala tolluntur: quemadmodum & lienis vitia radicis buglossi aut asplenij herbæ aut corticis tamarisci iusculo. Medicatę verò potiones ad sitim, bilis æstum ac feruorem & ad febrium ardores earúmque arcendam putredinem, ex asseruatis iisdem succis & ex aquis stillatitiis sic fiunt iulepi formula in rem præsentem. ℞. Aquæ rosarum stillatitię ℔ j. sacchari clarificati ℥ iiij. bulliant igne lento dũ exquisita sit permistio. Vtendum ex modo pari aut duplo aquæ coctæ refrigeratæ. Alius. ℞. Aquarum stillatitiarum endiuiæ & rosarum an. ℔ ß. sacchari albi ℥ iiij. coquãtur modicè in iulepi consistentiam. Ex aqua portulacæ vel plantaginis similes quoque comparantur cum præsertim aluus profluit. Iam verò si acidi iulepi vsus fuerit necessarius seu propter nauseam & animi defectionem, seu vt bilis feruor putredóve coërceatur, acidus succus quicunque videbitur ad rẽ

accommodatior defæcatus in iulepum sub finem indetur, ne feruore exoluatur aciditas. ℞. Aquæ rosarum, succi limonum, succi granatorum, sacchari albi an. ℥ iiij. lentè coquantur dum despumauerint. Aut, Iulepi rosati, succi limonum an. ℔ ß. misce in eosdem vsus.

Dilutior verò hic fuerit, qui habet aquæ fontanæ, ℔ j. aquæ rosarum, succi limonum, succi granatorum, sacchari albi an. ℥ iiij. coquũtur dum despumauerint. Ex aceto quoque vel omphacio sic fiet. ℞. Aquæ purissimæ ℔ j. aquæ rosarum, sacchari albi an. ℥ iiij. aceti sub finem iniecti ℥ ij. vel omphacij ℥ iij. coquantur in iulepum. Hyeme verò vel in succorum penuria, syrupi pharmacopolio asseruati aquæ coctę quadruplo diluuntur. Eiusmodi sunt syrupus è limonibus, è succo citrij, è granatis acidis, ex omphacio, de ribes & è succo oxalidis, syrupus acetosus & oxysaccharum simplex. Hę igitur potiones biliosis febribus tum intermittentibus tum continuis seu ardentes seu pestilentes eę sint, accommodari solent. Cæterum noxiorum atque feruentium in illis humorum præparatio, aliis perficitur medicamentis, quæ refrigerando pariter detergant & attenuent: bilis enim tametsi feruida, plerumque tamen tenax crassãque est, velut in fellis cysti: nonnunquam & per has febres viscerum tenuiũmque venarum obstructio à pituitosis & obduratis est humoribus. Tum igitur apozemate infarctus tollendus, quod ex his aut ex horum quibusdam constet. ℞. Radicis cichorij, oxalidis, graminis & asparagi an. ℥. ß. endiuiæ, seriolæ, agrimonij, hepaticæ, polytrichi, callitrichi, adianti albi an. m. j. seminis cucurbitæ, cucumeris, melonis & citruli an. ʒ. ij. coquantur ex aquæ ℔ ij. ad dimidias. Colato & expresso iuri adde sacchari albi ℥ iij. fiat apozema clarificetur & aromatizetur ʒ ij. santali citrini, vel santali citrini & cinamomi an. ʒ j. Si qua fortè malignitatis suspicio inest, arceri ea simul poterit adiectis radicibus tunicis & tormentillæ, seminibus citrij & cardui benedicti, & limonum succo: de quibus tamen posthac pleniùs.

Autumno quum iam herbæ marcescunt, aut hyeme quoniam frigidis iam arefactis vis nulla manet, radices ac semina sic debent in apozema conferri.

℞. quatuor radicum frigidarum an. ℥ ß. quatuor seminum frigidorum maiorum, sc. endiuiæ lactucæ & asparagi

an. ʒ j. Coquantur ex arte ad quartaria tria. Colatis adde sacchari albi ℥ ij.ß. fiat apozema clarificatum & aromatizatum. Si res acidum fieri postulet, radices horis quatuor in aceto macerentur, aut sub cocturæ finem affundatur aceti pars octaua. Nonnunquam & sacchari vice syrupus aliquis diluitur in apozemate vt syrupus de cichorio, de endiuia, de limonibus: nonnunquam iusculum si nõ admodum ingratũ fuerit nulla sacchari syrupíve permistione datur, vt quod habet radicum graminis, asparagi & oxalidis an. ℥. j. sem. endiuiæ & melonum an. ʒ. ij. Coquantur ad ℔ j. ius coletur in rem præsentem. Cùm non facilè suppetet apozematum materia, syrupi in vsum asseruati diluentur duplo triplóve aquę coctæ, aut liquoris cuiusdam conuenientis. Eiusmodi sunt syrupus è cichorio simplex, syrupus de endiuia & syrupus bizantinus: qui omnes etiam à purgatione derelictam intemperiem emendant & eximunt.

Medicamenta quibus bilis atra & domatur & quibus præparatur. CAP. VI.

QVÆ porrò medicamenta ad atram bilem aut etiam ad ei finitimam cæruleam aut æruginosam (quæ ex præassata citrina aut prassina fiunt) conferant, si domanda ea fuerit, ea ipsa vsurpentur acida quæ suprà dixi flauæ bilis acrimoniam consopire atque frenare: etenim crebro vsu atræ perinde ac flauæ bilis symptomata lenient. Sin verò feruor minòr fuerit qui leniri duntaxat postulet, hæc peculiariter conuenient.

Viola purpurea frigida ordine primo, humida secundo aquea & emolliens, feruidos acrésque humores temperat, lenit atque subducit, siccam exustámque bilem & qui ab hac fiunt capitis dolores consopit, somnúmque accersit, cordis tædia depellit.

Buglossum vtrumq; tum hortense quod borrago appellatur, tum agreste calidum humidúmque est ordine primo. Eadem quæ viola confert ac præterea animum lætitia & hilaritate perfundit, discutítque melancholicorum imagines & spectra.

Malorũ fragrantium succus vt odoris suauitate cor reficit, ita & quicquid hinc infestum est præsertim verò bilis

atræ fuliginem domat : ſuáque ſubſtantia illius materiam diluit & mitificat:cordis palpitationem arcet.

Citrago quæ & meliſſophyllon, calida ſiccáque receſſu primo. Demulcet quoque atram bilem:confert ad timores & triſtitias quæ occaſione nulla ex atra bile ſuſcitantur,lætáque facit ſomnia. Simul quoque aliquantum detergit.

AT verò quum bilis atra ad purgationem præparanda erit, medicamenta quæ ipſi præparandæ conueniunt, ſi feruidior ea acriórque fuerit, ex iis conſtent quæ mox ſubiiciam : ſed quæ tamen frenantium quæ dixi miſtione temperata ſint. Si verò lenta, craſſa atq; terrena ea fuerit,& tanquam fæx limúſque ſanguinis nullius ſit caloris particeps, vt in lienis tumore & morbis diuturnis inde profectis iis quæ ſequuntur ſolis ad purgationem præparabitur.

Fumaria calida primo ordine, ſicca ſecũdo, modicè acris & amara : viſcerum omniũ obſtructiones tollit eáque corroborat, exuſtos humores blandè ac ſenſim expurgat, ſanguinémque puriorem reddit : vrinam biliosam & multam commanducata aut pota ciet:diuturnis febribus ex viſcerũ obſtructione & morbis omnibus ex ſanguinis impuritate remedio eſt:corpus enim & humores à putredine vindicat.

Lupulus calidus primo receſſu, ſiccus ſecundo, cauliculis & flore inſignis, lienem præſertim ac deinde cætera viſcera infarctu liberat, vrináſque mouet : fumariam facultatibus omnibus æmulatur,ſed ſaporis moleſtia minore.

Caſſutha quæ vulgò cuſcuta, primo ordine calida, ſicca ſecundo, amaroris adſtrictioníſque particeps, melancholiam tum herba tum ſemine propriè incidit atque detergit obſtructum lienem expedit, deinde & iecur, arquatúmque nigrum & febres lentas diuturnáſq; pellit, quandoquidem venas omniáq; vaſa à putridis humoribus expurgat, ſeruato ventriculi & reliquorum viſcerum robore.

Scolopendrium quod eſt aſplenium, quódque ceterachũ appellant, nulla ſaporis inſuauitate, folio ſolo lienem diebus quadraginta abſumit, fædúmque ex obſtructione colorem detergit,atq; calculos etiam in veſica comminuit.

Polipodium moderatè calfacit,ſiccat vehementer, dulci ſimúlq; auſtero ſapore præditum : lentos & craſſos humores terget & expedit, atram craſſiorémq; bilem ſenſim expurgat.

purgat. Nimia autem eius auſteritas leniente & humectancte quopiam, vt gallinaceo iure, mollienda eſt.

Capparis cuius florem ac radicis corticem vſurpant, calidus ſiccúſq; eſt tertio receſſu. Attenuat detergítque adſtrictione leni, coctus appetentiam excitat, ac ventriculum recreat, lienis prædurum tumorem diſſoluit, præcipuè cortex aridus tum ſumptus tum admotus: cúmque diebus quadraginta colliquare traditur. Iecoris quoque obſtructionibus non leuiter ſuccurrit.

Tamariſcus calidus eſt & ſiccus principio gradus ſecũdi, incidit abſtergítque. In id primas tenet virentis ſuccus apprimè efficax, ab hoc eſt cortex, deinde flos ac folia, poſtremo loco lignũ: huius decoctum peculiari facultate lienem validiſſimè cõminuit prodéſtq; morbo regio conſumptis.

Epithymus calidus ſiccúſq. ordine tertio, incidit ac leniter adſtringit, melancholiam extenuat ac lienem validè expurgat morbiſque omnibus eximiè confert illius vitio prognatis. Sed tamen ſitim æſtúmq; ſuſcitat: quamobrem vuæ paſſæ, violis aliiſque lenientibus permiſcendus.

Ex his compoſitiones in rem præſentem fient, quę ad hypochondriacam melancholiam, ad maniam, ad cordis palpitationem & cæteros ex atra bile affectus cõferent: vt iulepi ex aquis ſtillatitiis violarum, bugloſſi vtriuſque, meliſſæ & fumariæ. ℞. Stillatitiarum aquarum violarum, bugloſſi, borraginis an. ℥ iij. ſucci malorum redolentium, ſacchari albi an. ℥ iiij. fiat iulepus ſumendus ex pari portione aut ex duplo aquæ hordei. ℞. Florum violarum, bugloſſi, borraginis recentis, florum pomorum redolentium & meliſſæ, an. m. ij. macerentur horis duodecim in ℔ duabus aquæ tepidæ. In expreſſo diſſolue ſacchari albi ℔ ß fiat iulepus leniſſimè coctus.

Apozema ex earum herbarum radicúmque decocto ad craſſam & fęculentam melancholiam, ad lienis obſtructiones atque tumores, ad quartanam omnéſque affectus melancholicos. ℞. Radicum bugloſſi, polypodij, querni an. ℥ ß. corticum capparis & tamariſci an. ʒ iij. cymarum lupuli, fumariæ, meliſſæ, caſſuthæ, ſcolopendrij an. m. j. fiat decoctum ad ℔ j. in quo diſſolue ſacchari ℥ iij. coquantur in apozema clarificatum.

Calida medicamenta ſimplicia frigidos humores præparantia. CAP. VII.

CALIDA tum præcipuè ex vſu fuerint quum corpus vel nimioperè refrigeratum, vel frigidis pituitoſiſque humoribus confertum exiſtet. Ex his autem alia probum vtilémque ſuccum progignunt, alia crudorum concoctionem adiuuant, alia ſuperuacuos ac pituitoſos humores attenuant, detergunt & ad purgationem præparant. Primi quidem generis ſunt calida alimenta, quæ quoniam boni ſunt ſucci, natiuum calorem augent ſimúlque vtilem calidum ſuccum generant. Inter quæ primas tenet vinum generoſum, deinde auium quadrupedúmq; ſalubriorum carnes, ſorbilium ouorum vitelli, vua paſſa, ſtrobili, id eſt, nuclei pinei, piſtacia. Calida verò aromata & quæcunq; poſthac tradentur ſuo calore partium robur augere earúmque inſitum calorem fouere atque ſuſcitare, crudorum concoctionem complent. At verò quæcunque calida ſubſtantiæ tenuitate craſſam pituitam incidũt aut lentam detergunt, vt inde profluentior euadat, ea ad purgationem præparant, in quorum cenſu hæc præcipuè numerantur.

Apium præcipuã vim obtinet in radice, deinde in ſemine, cenſetur ſecundo calidorum ordine, tertio ſiccantium. Venarum, arteriarum renumque obſtructiones abſtergendo: attenuandóque ſoluit flatúſq; diſcutit. Sed epilepticis (vt quorum paroxyſmos irritet) & fœtui & mulieri lactanti infenſum.

Petroſelinum tertio eſt ordine calidorũ ac ſiccorum, cuius etiam vis in ſemine atq; radice. Extenuat, aperit, menſes vrináſque ciet, obſtructiones tollit, & flatus extinguit, Secundas & mortuum fœtum educit recens potum aut vuluæ ſuppoſitum.

Feniculum ſemine valet & radice, éſtque tertio gradu calidorũ & ſecundo ſiccorũ, viſcerũ renúmq; infarctus expurgat, torminaque ſedat quàm prędicta tutiùs & validiùs.

Betonica calida ſiccáque receſſu ſecundo, incidendi detergendíque vi prædita: ſtomacho laboranti prodeſt, eiúſq; concoctionem iuuat, pulmonis, iecoris lieníſque vitia expurgat, menſes ducit, renum lapides exterit, regium morbum ſanat, omnibus denique obſtructionibus expediendis

&

& cum febre & fine febre accommodatiſſima.

Hyſſopum ſolo folio valet, quod calidum ſiccúmque eſt ordine tertio tenuium partium: præcipuam vim habet attenuandi & detergendi humorem craſſum quem per aluum etiam exigit, ſic viſcerum omnium ſed maximè pulmonum obſtructiones expedit craſſámque eorum pituitam.

Praſſium quod & marrubium album appellant, (nam nigrum quia fœtidum intrò nunquam ſumendum) folio ac ſemine ſecundo eſt calidorum ordine, tertio ſiccorum, quod quia tenue & amarum eſt, iecur, lienem, thoracem, vterúmque validè expurgat & obſtructiones liberat. Id tamen cenſuit Dioſcorides renibus ac veſicæ nocere.

Stœchas calida ſicca primo ordine, ſubaſtringens & mediocritate amara, extenuat, detergit, omniáque viſcera obſtructione liberat, ſimúlque corroborat, & eorum putredinem arcet.

Origanum folio atque vmbella eo quo praſſium ordine vniuerſas obſtructiones aperit. Hinc tuſſientibus & peripneumonicis ictericiſq; confert, lienoſis atra deducit, menſes quoque ciet. Crudo etiam nauſeabundóque ventriculo efficax.

Calamintha præcipuè montana eodem quoque ordine incidendo abſtergendóque infarctus omnes expedit, vrinas ac menſes expellit, regium morbum & aſthma expurgat, corpus ſudore digerit, elephantiacis, quia craſſos humores extenuat, cutem calfacit, mordet, ſurgit, poſtremò vlcerat, remedio eſt. Prægnantibus verò ſuſpecta, quandoquidem ſeu pota ſeu admota conceptum interimit ac eiicit.

Pulegium eodem caloris ſiccitatíſque eſt ordine: craſſos humores extenuat & lentos, quia ſub amarũ detergit, craſſam pulmonum pituitam & lienis atram bilem educit, menſes ſecundáſque pellit, ventriculi cruditates nauſeámque compeſcit.

Satureia quæ & tymbra pulegij vires proximè imitatur.

Thymus calidus ſiccúſque ordine tertio ſtrenuè incidit, viſcera omnia potu expurgat, maximè verò pulmones atq; thoracem. Menſes quoque ciet, ſed fœtum expellit.

Chamædrys quaſi puſilla quercus calida ſicca tertio ordine, craſſos lentoſque humores incidit & terget, atq; viſcerum obſtructiones expedit vrinaſque & menſes ciet.

Chamæpitys ſicca tertio ordine, calida ſecundo, eadem quæ chamædrys efficit: & peculiariter regio morbo cotreptis & arthriticis auxilio eſt, ab odore pinus & ſimilitudine quaſi pumila pinus appellata.

Rubia radice atque ſemine pollet, calida ordine ſecundo, ſicca tertio. Eximia detergendi facultate inſignis, qua iecur, lienem, renes atque vterum exquiſitè purgat. Nam icterum ſanat, lienem abſumit, vrinam craſſam atque copioſam nonnunquam & cruentam mouet, menſes ciet, appoſitáque, ſecundas fœtúmque detrahit: vt proinde minimè ſit tuta prægnanti.

Centaurium minus calidum ſiccúmque gradu ſecundo, folio ac flore vtile. Iecoris, ſplenis, renum & vteri obſtructiones vehementer adeò ſoluit, vt etiam, tamen immoderato vſu, ſanguinem atque etiam prægnanti fœtum excludat.

Gentianæ radix calida ſiccáque ordine ſecundo ſummè amara. Terget, tenuat, purgat & obſtructiones liberat, eadem quæ centaurium ac multò etiam validius præſtat.

Ariſtolochia præſertimque rotunda calida atq; ſicca tertij gradus initio, radice ad omnia quæ dixi ſuperioribus quoq; eſt efficacior, adeóque validè cerebri & pulmonum lentam putremque pituitam expurgat, vt epilepſiæ ab vtero, tuſſi & aſthmati eximiè conferat, & interiores rumpat abſceſſus: ſed abortum quoque prouocat.

Aloë calida ſiccaque ordine ſecũdo, adſtringens & amariſſima, ventriculum impenſè roborat, quæ præſertim lota fuerit: lentam craſſamque pituitam extergit, & omnes omnium viſcerũ obſtructiones validè adeò ſoluit vt & venas corradat & earum oſcula crebriore vſu reſeret & ſanguis emanet, quum præſertim extenuantium medicamentorum permiſtione exacuitur, idque non amarore ſolùm, ſed purgandi quoque vi, qua, quod deterſit, protinus expurgat detrahítque in aluum. Crudos humores & ſuperuacuos abſorbet, cæteros à putredine tuetur.

Nunc autem extemporaneas aliquot ex his compoſitiones exempli gratia ſubiiciam, quæ lentam craſſamque pituitam apparent, contumacéſque obſtructiones expediant. ℞ aquarum hyſſopi, feniculi & betonicæ an. ℥ iij. ſacchari albi ℥ ij. fiat iulepus clarificatus & aromatizatus ℈ iiij. cinamomi. Apozema, ℞ radicum apij, petroſelini & feniculi an. ℥

an. ℥ ß. hyssopi, betonicæ, origani, satureiæ an. m. j. coquantur in hydromel. ad ℔ j. decoctum coletur deturque ad ℥ iij. Calidarum enim herbarum vis purior atque validior in hydromeli quàm in aquam transfertur, hebescit enim si aqua permista sit.

Si acidum magisque penetrans apozema esse conueniet, radices horis sex macerentur in acri aceto. Validius id autem reddetur si rubiæ radicem, prassium, calaminthan, thymum aut pulegium habeat, sed insuauius & gestanti in vtero mulieri suspectum. Id hyeme perinde ac æstate comparari commodè potest, quòd calidæ stirpes exarefactæ calfaciendi, incidendi, detergendíque integra facultate minimè frustrentur. Quapropter veteres vice apozematis aut syrupi hyeme aridas herbas in exquisitum læuorem tunsas dabant ex hydromelite. Hyeme quoque in apozemata conferuntur semina anisi, apij, petroselini, fœniculi.

Si magna attenuandi & in distantissima quæque penetrandi vis desideratur, hæc ex gaiaci iusculo seu cocta seu in puluerem redacta offerantur apozematis specie, maximè in frigidis artuum & articulorũ morbis: promotis quidem sudoribus si vitium in summo est corpore, aut sine his si in viscere reconditur. Si vetustior ac contumacior fuerit interiorum viscerum obstructio, minimè ciendi erunt sudores: sin vitium in summo sit corpore purgatione præmissa cieri vtiliter poterunt. Ex cæteris simplicibus quæ postremo loco inter valentissima recensui, compositionis & ad menses ducendos & atterendos calculos præstitui solent.

Purgantium medicamentorum materia.
CAP. VIII.

NVNC quæ medicamenta præparatos iam humores exigant è corpore omnemque impuritatẽ tollant, proposita iam serie tradendum. Eorũ autẽ quæ corpus quouis modo seu sursum seu deorsum versus exinaniũt, alia id quadam materiæ conditione, alia formæ & totius substantiæ proprietate, alia vtrisque præstant. Solius materiæ vi molliendo quidem & leniendo aluum subducunt, oleum & butyrum, malua, althæa, viola, mercurialis, pruna, psyllium & huiusmodi plurima: quæ quoniam formæ proprietate pror-

purgandorum locorum certior cognitio ex medicamenti natura capi debet, quæ vt cuipiam humori, ita & cuipiam parti expurgandæ addicta est & accommodata. Capiti agaricus, pectori cassia fistula, ventriculo & intestinis aloë, iecori rheumbarbarum, lieni senna, articulis hermodactyli proprietate affines sunt, qua & eò vim suam dirigunt & inde potentius trahunt. Hæ summæ sunt purgantium medicamentorum vires ac differentiæ, quas deinceps sigillatim persequemur.

Quæ bilem flauam ducunt, Græcis cholagoga appellata. CAP. IX.

MANNA quæ & mel roridum, calida ordine primo, leniens leniterque extergens, citrinam bilem creditur blandè expurgare, idque nulla offensione virium. Quocirca infantibus bimulis aut etiam iunioribus dari potest duarum triúmve drachmarum pondere, hordei aut pulli iusculo diluta: adultis verò & ætate florentibus tres vnciæ aut non satis, aut parùm commodè aluum subduxerint.

Cassia fistularis calida humidáque primo ordine, lenit, emollit & laxat: bilis acrimoniam febriúmque æstus obtundit, sitímque sedat, sed flatus excitat. Infantibus sesquidrachmæ, adultis verò imbecillis aut etiam prægnantibus vnciæ, validioribus sesquunciæ pondere, flauam bilem aluo leniter detrahit. Crassam verò pituitam etiam si contigerit, quia lubrica celerrimè præterfluit, ignauius expurgat. Datur itaque pulmonum thoracísque affectibus leniēdis iecori bile æstuanti, febri ardenti, præsertim si squalidum corpus est aut æstuosum cœlum: datur quoque renum & vesicæ ardoribus. Ventriculo tamen humidiori, laxiori, nauseabundo, ac imbecillo, quemadmodum & profluenti aluo infensa.

Rosarum rubrarum ac præcipuè pallidarum succus calidus siccúsque ordine primo, amarus, detergens, & obstructiones expediens. Bilem ab aluo atque aquas citrinas manifestè ducit. Permiscetur autem conuenienter vel sero lactis vel sacchar syrupi specie, cuius dosis est à sesquuncia ad vncias tres. Accommodatur autem propriè obstructo iecori, ictero, cachexiæ, incipienti hydropi, febribúsque lentis;

prægnanti parum tutus,quòd venas plerumque referet.

Rheumbarbarum calidum ficcúmque ordine fecundo, amarum, craſſiore ſubſtantia adſtringens atque corroborans, tenuiore verò detergẽs ac purgans. Educit flauam bilem atque pituitam. Tenuis eius portio purgandíq; vis coctura diſſipatur atque diſperditur: ſincera verò elicitur in extenuante quodam liquore macerata, adiecto vino albo & cinamomo:eiuſque ſiccitas & adſtrictio humectante aut leniente ſyrupo vel alio liquore lenienda. Infantibus pueris, ſenibus, prægnantibus & ex morbo iam imbecillis familiare ac tutum. Lactantes pueros drachmæ vnius pondere purgat, eiúſque diluti ſummum pondus eſt drachmarum trium febrium omnium materiam blandè ſubtrahit, iecur propriè expurgat,ídq; ſtrenuè corroborat, & eius obſtructiones incipientéſq; ſcirrhos diſſoluit, icterũ & cachexiam ſanat,ventriculum quoque conuenienter expurgat & firmat,ídque mitiùs quàm aloë.E diſtantioribus verò ſedibus noxiũ vix humorem prolectat: validioribus & quibus craſſi humores per anguſtas vias ex alto ſunt educendi minus congruit,quòd adſtrictionis veſtigium purgando relinquat,ſed, & iis aduerſiſſimum eſt totum & cum magmate datum. Hoc autem ſummè confert vomitioni, lienteriæ, dyſenteriæ,ſputo cruento, ſanguini vndecunque erumpenti, ruptis atque contuſis:propriè verò aſſum & ex plantaginis ſucco hauſtum.

Aloë deligenda ſubſtãtiæ mediocris, nam quæ tenuis eſt & perſpicua,ignauior exiſtit, bilem pituitámq; craſſam expurgat,ſed lentè ac præcipuè è ventriculo & inteſtinis, eáſque partes detergendo vacuandóque corroborat.Datur à ʒ j. ß ad ʒ iij. Huic autem permiſceri debent quæ vim eius ſtimulent,cinamomum,macer,nux moſchata, ſpica, cariophylli: & quæ eius acrimoniam exeſionémque retundant, tragacantha & maſtiche. Confert autem propriè nauſeæ, cruditati & quibus aut ventriculus aut præcordia multo crudo conferta ſunt humore,voracibus, frigidis humidíſq; corporibus: hæc enim abundè ſiccat, vix tamen è partibus quæ ſupra iecur ſunt quicquam detrahit in aluum. Nocet hepati vt cuius tenues venas amarore & acrimonia vellicet,podicem corradit,aperítque hæmorrhoidas. Aduerſiſſima igitur iis qui ſanguinem aut vomunt,aut excreant, aut quouis

quouis modo ex aluo aut vtero profundũt. Deinde etiã calidis, ſiccis, extenuatiſque corporibus, niſi quum ingens eſt humidorum excrementorũ prouentus. Nec puero apta nec prægnanti tuta, nec ſeni excrementis vacuo vtilis.

Scammonium calidum ſiccúmque ordine tertio: acre, penetrans & conturbans. Bilem tenuem atque citrinam ex vniuerſo corpore ſimúlque aquam citrinam ac ſeroſos humores trahit. Quúmq; vis eius quaſi furens & effrenata ſit, promptè quidem ac citò & è diſtantioribus vacuat, neque tamen craſſiuſculos vllos humores, ſeu pituitoſos, ſeu bilioſos, qui circum præcordia ac viſcera concreuerunt & obhærent, euellit, ſed effectum quaſi præcipitans & accelerans, eos duntaxat qui tenues ſint & fluxioni apti humores ſecũ rapit: ídque tum ex abdomine vt hydropicis, tum è venis & è ſummo corpore, ac inde pauca ſuccedit emictio. Nec puero, nec ſeni, nec prægnanti, nec imbecillo conueniens, nec ardente febre alióve acuto affectu iactato; ſed robuſto duntaxat, qui ætate ſit valida & vniuerſa purgatione indigeat. Eius tamen nonnihil imbecillis interdum pharmacis vtiliter permiſcetur, vt eorum aut tardiorem vim acceleret, aut ſopitam extimulet. Opere quidem vniuerſum corpus conturbat, calidos humores inflammat, paratis febrem accendit, viſceribus principibúſque partibus qualitate maligna infenſum. Quocirca non ſyncerum, ſed temperatum retuſúmque datur, vt ea permiſtione quam diadacrydion appellant. Fit autem hunc in modum. Scammonium lauatur & concutitur in aqua roſarum, in qua prius incoquantur cortex myrobalani citreæ, ſpica & cinamomum. In hac horis viginti quatuor maceratum tandem ſiccatur, deinde diluitur excipitúrque oleo amygdalarum dulcium cum pauca tragacantha, ac demum coquitur in cotoneo malo acido expurgato, ac maſſa diligenter oblito. Quibus conuenit datur diadacrydion à ℈ vj. ad xij.

Quæ atram bilem detrahunt, melanagoga propterea dicta. CAP. X.

SENNA calida ſiccáque initio gradus ſecundi: folliculis & ſemine quàm folio præſtantior, ſubamara abſtergénſque eſt: melancholiam retorridam, bilem atque craſ-

sam pituitam commodissimè purgat, non statim è distantioribus locis, sed præcipuè è liene, deinde etiam ex aliis visceribus, ex hypochõdriis & mesenterio, in quibus omnis est illuuiei sentina. Ex iis enim sedibus vix aliud quicquam æquè validè corruptos atque crassos humores prolicit, aut obduratos tumores euacuat, aut in tenues venas subiens veteres earum obstructiones expedit: neque tamen vicinas hydropicorum aquas detrahere potest. Diuturnorum atque lentorum morborum quos viscerum impuritas, aut vetus obstructio genuit singulare est præsidium, vt lentarum veterúmque febrium, melancholiæ, epilepsiæ, scabiei, impetiginis, vitiliginis, elephantiasis & omnis denique impuritatis. Sensus pariter exacuit, cor exhilarat, torsionibus sæpe molesta, non quòd flatulenta sit, sed quòd firmiter hærentes humores ac plerumque acres nequeant sine sensu doloris euelli. Nunquam tamen deprehensa est vel intestina corradere, vel sanguinem proritare: blandè alioqui sed tamen lentè purgans, nulla qualitate infensa, nisi quòd ventriculo aliquantum grauis: pueris ac senibus vtilis, neque prægnãtibus aduersa. Permiscenda ei sunt quæ ventriculum roborent, simúlque tardiorum vim extimulent, cuiusmodi sunt zinziber, cinamomum aut spica: & quæ leniendo sine torsionibus facilè deducant, cuiusmodi sunt iura pinguia, pruna, iniubæ, vuæ passæ, viola, althæa, polypodium, & qui ex his fiunt syrupi. Datur autẽ puluis eius ad drachmas duas: decoctum à drachmis tribus ad drachmas sex: dilutum ab vncia dimidia ad vnciam vnam.

Elleborus radice præcipuè vtilis: hæc autem calida siccáque est ordine tertio. Albus vomitione purgat, sed maxima corporis perturbatione & præfocationis metu ex qualitate venenata. Niger verò bilem imprimis atram, deinde etiam flauam atque crassam pituitam detrahit in aluum, non è visceribus modò, sed & è venis, è quibus sanguinem rapit, & è partibus extremis præcipuéque è cerebro. Quocirca confert in primis elephantiasi, cancro, herpeti, vitiligini, melancholiæ, furori, vertigini & epilepsiæ. Purgatio ex elleboro difficilis terrorísque plena, nec puero, nec seni, nec imbecillo, nec grauidæ, sed robusto soli & animoso adhibenda, quum peruicacioris morbi necessitas expostulat, nec aliis cessit remediis. Infundantur autem radicum cortices

tices contusi,aut etiam coquantur à scrupulo vno ad drachmam vnam in iure carnium pingui,aut in hydromelite aut in aqua hordei, aut in aliquo leniente syrupo, expressúmque detur.Puluis seorsum decernendus non est, ne conuulsionem accersat, eius quoque dilutum tutiùs aliis permistum medicamentis quàm purum offertur.

Quæ pituitam educunt,phlegmagoga ob id dicta.
CAP. XI.

AGARICVS albus sit leuis & friabilis,calidus primo, siccus secundo gradu. Crassam præcipuè ac lentam pituitam,deinde etiam bilem vtranque expurgat: maximè quidem à ventriculo,mesenterio,iecore,liene,vtero & pulmonibus,quorum obstructiones atque in iis genitos inueteratos morbos tollit. A cerebro verò,à neruis, articulis, summísque partibus debiliùs trahit, quòd vis eius ignaua sit & imbecilla. Aliquantum horrendo est sapore,& ventriculo infensus:quapropter maceratus vino in quo zinziber aut caryophyllum aut spica maduerint cõcinatur & consingitur in trochiscos. Datur puluis eius à drachma vna ad drachmas duas,decoctum vel dilutũ à drachmis duabus ad vnciã dimidiã,non robustis modò & validis,sed & infirmioribus,puberibus,senibus nõdum præcipitatis, ac etiã grauidis,idque nullo periculo,si morbi conditio expostulat.

Turpethum quod album,gummosum eligitur, radix est herbæ lacte turgentis,quæ alypia dicitur, & folia habet ferulæ minora.Id calidum siccúmque tertio ordine,pituitam non modò tenuem, sed & crassam & lentam à cerebro à neruis & ab articulis euellit,multóq; magis è pulmonibus & è visceribus. Confert morbis frigidis diuturnis, quos leuior purgatio non subtraxit.Vẽtriculum autem subuertit, corpus cõturbat & immodicè siccat. Quæ mala corriguntur permistione zinziberis, mastiches, olei amygdalarum dulciũ & sacchari.Raro seorsum datur, sed lenioribus permistum nec puero,nec seni,nec grauidæ nec debili, sed vni robusto conueniens. Datur puluis à scrupulis duobus ad drachmam vnam, decoctum à drachma vna dimidia ad drachmas tres.Nonnulli radicis thapsiæ corticem pro turpetho substituũt graui errore,vt qui scrupulorum duorum pondere vomitionem deiectionémque magna perturba-

tione ac periculo concitet.

Hermodactylus cuius radix rotunda,tum foris tũ intus alba & modicè compacta sit,calidus siccúsq.initio secundi. Crassam lentámque pituitam expurgat peculiariter ab articulis,sed admodum lentè & languidè,& idcirco vix vnquã seorsum,sed validiorum medicamẽtorum permistione corroboratur.Ventriculũ offendit,flatúsq.suscitat:quę incommoda tollunt cuminum,myrobalaniatque xinziber,aut spica.Datur puluis à drachma dimidia ad drachmam vnam: decoctum verò à drachma vna ad drachmas duas.

Colocynthis calida siccáque ordine tertio, amarissima. Lentã pituitam crassósque humores ac glutinosos, paritérque bilẽ vtrãque(quod vix alij concessum) detrahit & aquã citrinã,idq.maximè ex articulis & distantissimis reconditissimísque partibus. Confert morbis inueteratis contumacibus,quos neque agaticus,neque turphetum soluerit. Vehementer autem ventriculum:viscera corpúsque conturbat: venas aperit & sanguinem elicit,quàm aloë aut aliud quod uis pharmacum potentiùs:intestina cõradẽs grauibus torsionibus excruciat. Quocirca exquisitissimè trita diluitur oleo amygdalarum dulcium,addita tragacantha aut mastiche concinnantur trochisci,vel coquitur ex iure pingui,aut ex alio quouis liquore leniente.Nec puerorum,nec senum, nec prægnantium (fœtus enim vel supposita enecat)sed ętate duntaxat florentium & robustorum medicamentum est,vixque nisi aliorum permistione tuta.Datur à scrupulo vno ad drachmam dimidiam.

Quæ aquas & serosos humores ducunt,hydragoga dicta. CAP. XII.

EBVLVS calidus ac siccus ordine secundo, hydropicorũ aquas facilè per aluum deducit,nonnunquam & vomitione reiicit.Est autem ventriculo aliquantum grauis,succi vis efficacior,purgátque vnciæ vnius pondere. Elicitur autem vel è radice,vel è mediano cortice stipitis contuso,affusa aqua hordei vel vuarum passarum, cum cinamomi vel nucis moschatæ momẽto &cum saccharo.Coctura vis eius purgandi perit & exoluitur,neq.vt Dioscorides scribit eam persistere vsu compertum est.Fructũ nonnulli condiunt duplo sacchari & cinamomi parte octaua,exhibẽntq.vnciam vnam:

vnam:acinorũ verò drachma vna tunsa idem ex mulsa aut vino albo præstat. Sambucus eodem temperamento iisdém que pollet viribus, sed ebulo aliquanto infirmior.

Hæc sola ex iis quæ aquas ducunt imbecillis & prægnantibus, sed ne temerè quidem decerni possunt, cætera verò quæ deinceps tradentur, vt nec pueris, nec senibus, nec imbecillis, nec prægnantibus quod menses ac plerumque conceptum expellant: ita neque extenuatis, neque biliosis, neque febre, neque acuto morbo correptis, neque æstuoso cœlo conueniunt sed robustis duntaxat quæ frigidis diuturnísque morbis tenentur, ídque frigido aut certè temperato cœli statu.

Iris cui flos purpureus, efficacior est ea cui albus, calida & sicca tertio recessu, acris & fauces exurens, ventriculo ac visceribus infensa non parum est acrimonia qualitatis suæ. Deiectione nonnunquam & vomitione aquam præcipuè citrinam ducit, ab hac deinde & crassiorem pituitam, viscerum obstructionibus expediendis efficacissima. Radicis succus vnciæ vnius pondere ex vuæ passæ iusculo & saccharo, addita spica aut cinamomo moderatè purgat: sicca verò tunsáque radix ex eodem liquore, aut ex sero lactis à drachma vna ad drachmas duas. Decoctæ huius purgandi vis vanescit: Nec puero nec seni, nec prægnanti tuta, quod cæterorum more quæ validè aquas expurgant, menses moueat abortúmque faciat. Soldanella hydropicorum aquas puluere ad ʒ j. decocto & succo ad semunciam pota salubriter educit.

Cucumer agrestis calidus siccúsque ordine tertio, vehementer amarus, abstergens & ora venarum aperiens. Fructus præcipuè aquas deorsum sursúmque mouet, nec non pituitam atque interdum bilem: nec multo infirmior eius radix: efficacissimus autem succus è maturo fructu inclinante æstate, leniter expressus siccatusque, elaterium appellant. Permiscetur autem atque temperatur leniente liquore, vel tragacantha, addito cinamomo vel spica. Datur elaterium à granis decem ad viginti, radix verò puluere à granis quindecim ad triginta: decocto à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Ricinus calidus siccus tertij ordinis initio. Deiectione ac vomitione hydropicorum aquas & serosos articulorum

humores expurgat, símúlque crassam pituitam ac bilem. Dantur autem eius grana quinque, aut quod summum sit octo, quæ quoniam vehementer magnóque labore ac impetu & turbulenta vertigine purgãdo corpus iactitant, expurgata torrefiunt ignéq; siccantur, aut in massa coquuntur, ac deinde trita dantur ex decocto feniculi & vuarũ passarum, addito saccharo & cinamomo. Quinetiã integra & minimè trita grana liquato saccharo & melle obducta si vorentur, blandè purgant, minima offensione ventriculi.

Lathyris vires habet ricino proximas, cuius grana haud secus præparata dantur à septem ad duodecim. In eundem quoq; vsum vulgus tria quatuórve lathyridis folia ex pingui iure cum holeribus coquit. Qui verò tum hæc tum grana cruda ex solo vino trita propinant, in magnam perturbationem atque terrifica symptomata corpus miserè præcipitant.

Esula maior pityusa est Dioscoridis, cuius radix magna & lacte turgens, turbet appellata, quòd vlceret venenatáq; sit, prorsus exoleuit & ab vsu recessit. Esula verò minor eligitur quæ rotunda nuncupatur atque etiam peplos. Huius minor est radix calida siccáque ordine tertio, aquas altius immersas validè purgat, deinde pituitã atque bilem atram. Cordi autem ac visceribus vim infert, exulcerat, venarum ora aperit excitátque febrem. Quæ mala emendantur permistione bdellij, vel tragacanthæ, atq; myrobalani vel cotonei mali. Sed antè maceranda herba est diem circiter vnum in aceto, vel in succo portulacæ, vel solatri, vel intybi, facta subinde liquoris mutatione. Radicis cortex datur in puluerem redactus à granis v. ad x. Lac verò à tribus ad septem. Sunt qui hodie tunsæ herbæ succũ qua dixi arte præparatum aut aloë aut pici permiscent, quam deinde substituunt pro scammonio, ex quo diadacrydion comparatur. Titymali species vsurpantur interdũ in eosdem vsus, præparantúrque ratione non dissimili.

Mezerei species tres describuntur Mesuæ. Prima quæ maioribus atque virentibus est foliis iísque tenuibus & gracilibus: daphnoides est Dioscoridi. Secũda quę folio est oliuæ, angustiore, sed multum pingui & viscoso thymelęa est. Tertia est Dioscoridis chamælea. Primam duntaxat admittit Mesues, posteriores duas vt perniciosas exterminat.

Ea calida ſiccáq; eſt ordine quarto & acerrima, inflammat febrémque accendit, exulcerat, cordis principúmque partium vires veneni modo exoluit. At nihilominus quòd aquas citrinas & melancholicos humores eximiè ducat, hydropicóſq; mirè iuuet, interdum vſurpatur. In id autē eius folia corriguntur vt eſula. Propriè verò macerantur in aceto & ſucco oxyacāthæ, vel mali punici, vel cotonei cum tritis myrobalanis: deinde ſiccantur. Quum vſus poſtulat hac ratione præparata folia infundūtur à drachma dimidia ad drachmam vnam, vel coquuntur à ſcrupulo vno ad ſcrupulos duos in pingui aut leniente iure, adiecto ſaccharo & cinamomo: puluis autem eorum datur à granis v. ad grana x. maſtiche & ſpica permiſtus.

Euphorbium calidum ſiccū ordine quarto. Vrit, vlcerat & magna anguſtia in ſyncopē frigidúmq; ſudorem præcipitat. Anno primo prorſus eſt venenatū, hinc in annū quartum integris perſiſtit viribus. Omnium autem validiſſimè aquas & craſſam lentámq; pituitam ab extremis partibus euocat. Sed quæ dixi illius pericula emendantur, ſi diem vnum maceretur in oleo amygdalino, deinde exceptū mergatur in citreo malo acido, quod deinde maſſa obductum coquitur. Quumque vſus expoſcit, datur à granis vj. ad x. cum maſtiche, cinamomo & ſpica. Ac vbi corpus perturbari cœperit, danda ſubinde potio quæ refrigeret & leniat.

Quæ vomitum cient. CAP. XII.

OXYMELI iuniores plerique iis annumerant quę vomitiones cient, quod nuſquam tamen eſt vſu compertum. Quòd enim acetum vt Dioſcorides diligēter animaduertit, adſtringens ſit, idipſum ſanguinis eruptiones è naribus, ex vtero & ex hæmorrhoide, álui quoque profluuia & vomitiones cohibet, idque non modò potum, ſed & odoratum & appoſitum. At verò ſtillatitium acetum vulgares nonnulli non paruo periculo experti ſunt vomitiones mouere, quandoquidem ventriculum, inteſtina, omniáque interiora viſcera ſummis cruciatibus exulcerat, quemadmodum & hoc ipſum metalla omnia diſſoluit, ab arte igitur vt pernicioſum exulet. Cæterum quum vētriculus craſſo lentóq; humore confertus eſt, multo ante vomitionem tem-

pore is extenuari præparatiq; commodè poteſt oxymelite, non ſimplici modò, ſed & interdum compoſito, vt demum addito ſtimulo expeditior fœliciórque ſit vomitio.

Raphanus domeſticus eſculentus quum ſit, offenſione nulla vomitione purgat, atque ventriculum blandè exinanit: quæcumque nimirum in eo craſſa ſunt attenuat, quæ lenta ſunt detergit, ac demum ſtimulata expultrice vi ſurſum extollit, nulli ætati neque prægnanti infenſus. Teruntur autem radicis eius conciſæ vnciæ duæ, affuſáque mulſa ſuccus exprimitur tepidus offerendus. Seminis (quod efficacius ſit) ſemuncia vel ℨ iij. ſimiliter teritur addita mulſa aut ſero lactis, aut aqua hordei.

Peponis radix nulla etiam qualitate infenſa, ventriculum eo quo & raphanus modo vomitione expurgat: Nec puero, nec ſeni, nec prægnanti grauis. Ea autem arida atque trita datur ex aqua mulſa à ſcrupulis duobus ad drachmam vnam

Vrtica his aliquantò acrior, non modò è ventriculi capacitate, ſed partibus quoque ei vicinis craſſos humores euocat, ac facilè minimóq; labore vomitu pellit, nec calore, nec acrimonia quicquam offendens. Datur ſemen eius tritum ex aqua mulſa, aut leniente iuſculo & ſaccharo à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Aſarum calidum ſiccum gradu tertio, attenuans, obſtructionéſque aperiens, odore aromatico: vomitione validius quàm quæ nunc propoſui, primò ventriculum, deinde vicinas quoq; & abditiores partes ex interuallis purgat, è quibus & craſſam pituitam, & bilem tum flauam, tum æruginoſam euellit. Omnis malignæ qualitatis expers, atque etiam prægnanti tutum, præſertim quum non exquiſitè teritur. Viridia folia dantur à v. ad viij. trita & affuſo vel hydromelite, vel ſero lactis, vel leniente decocto expreſſa. Radix cuius præcipua vis eſt trita, datur ex liquore ſimili à drachma dimidia ad ſcrupulos quatuor. Maceratur verò in eo ipſo liquore à drachma vna & dimidia ad drachmas tres, expreſſúmque datur. Coctura vis eius vaneſcit, quemadmodum & cæterorum quæ vomitione purgant.

Iuglandis arboris quum præſertim ſucco madet, decerptus medianus cortex, areſactus tritúſque vomitionē ciet, longéque mitius iuli eius qui catuli vocantur, quiq; florem an-

antecedunt,decidúntq.frondescente arbore. Hi enim furno siccati,tusíque à drachma dimidia ad drachmam vnam ex leniente liquore,aut ex vino albo sursum purgant, colicósque dolores ac nephriticos tollunt.

Spartum maius quod stipite est quadrangulo calidum siccum ordine secundo, incidit & attenuat, vomitione pituitam aliósque humores tradit tum flore tum semine, atque licet sapore non iniucundo sit,ventriculum tamen cõturbat,& aliquantum offendit. Quocirca permiscendum ei feniculi semen cum cinamomo & saccharo, datúrque puluis aut seorsum , aut ex aqua mulsa à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Balanus myrepsica quam granum ben,Arabes dixerunt, duplex , maior quæ instar est auellanæ , minor quæ ciceris est magnitudine,vilior est & ad purgandum accommodatior. Calida tertio , sicca secundo recessu, oleosa sed tamen acris,ventriculum visceráque conturbat, crassos lentósque humores vomitione purgat.Medulla eximitur siccatúrque igne ac torretur , datúrque ex feniculo , cinamomo & saccharo,vel ex feniculo & cinamomo subacta vt ricinus, coquitur in massa datúrque à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Elleborus albus calidus siccúsque tertio ordine: mordet, & vomitu tam violenter purgat vt propè strangulet. Corpori virib úsq. perinde atque venenum infestus prorsum fugiendus est. Si cui tamen robusto hunc exhibere morbi diuturnitas & peruicacia suadebit , radicis fibræ à scrupulo vno ad scrupulos duos in raphani radicem infigantur, iisq. postridie exemptis raphani radix offeratur. Aut eæ fibræ in iure pingui,aut in vino dulci,aut in leniẽte decocto cum cinamomo & aniso macerentur nocte vna, expressúsque liquor,addito saccharo propinetur.

Non pauca ex iis quæ aquas detrahunt vomitum quoquè cient,vt sambucus,ebulus,ricinus,lathyris & esula: sed hoc tamen loco ea solùm persequor quę citra alui deiectionem vomitione purgant.

Purgantia quæ ab vsu recesserunt. CAP. XIIII.

PLERAQVE veterum monimẽtis celebrantur purgantia medicamenta quæ tempore dierúmque numero vt

superuacua exoleuerunt, alia quòd commoditate vsúque minimo naturam vehementius conturbarent, alia quòd nulla aut certè quàm minima deiiciendi vi sine fructu molesta ægrotis essent. Prioris generis sunt lapis armenius, lapis cyaneus, nitrum aliæque salis species, sarcocolla, sagapenum, opoponax, æs vstum, antimoniū & squamma æris, cyclaminus, staphis agria. thapsię succus, inuolucrū maius. Et quæ rustici interdum vsurpant pix nigra, buxi contrita folia, & eius fruticis quam nigram prunum vocant fructus. Posteriori classe continentur quæ aut alui fæces emolliunt, aut intestina leniunt, pruna, iniubæ, mixaria, ficus recentes, viola, malua, althæa, atriplex, beta, blitum, mercurialis, psyllium eiúsque mucor, butyrum: deinde quæ bilem flauā imbecillius trahere dicuntur, tamarindi, eupatorium, absynthium, capillus veneris, rumex maior, chamæpitys, lactuca syluestris, myrobalani citreæ, & quæcunque ferè aluū mollire diximus. Quæ præterea melancholiæ & bili retorridæ accommodantur: serum lactis, fumaria, volubilis lupulus appellata, brassica semicocta, pulegium, polypodium, cortex radicis capparis, thymus, epithymus, myrobalani nigrę. Postremò quæ pituitæ conueniunt, stœchas, origanum, tragoriganum, hyssopus, polypodium, cnicum, centaurium minus, scylla, aristolochia, terebinthina, thlaspi, struthion, id est lanaria, dracuntium maius, myrobalani cepulæ & emblicę. Ea igitur quòd hac tempestate hísve regionibus minimum sint efficacia, non purgantibus, sed iis quæ ad purgandum iuuant & præparant, & iis in quibus purgantia maceranda permiscendáve sunt, adscripsimus.

Hæc igitur purgantia simplicia operibus iam diu confirmata, in artis vsus satis superque fuerint, nisi cui fortè noua quędam benigniora obseruationibus occurrant. Ex his quoque compositiones in pharmacopolis asseruatæ, quas in antidotarium retulimus. Sunt autem eiusmodi: Ad expurgandos omnes humores, syrupus catharticus minor & maior, catholicum liquidum ac solidum. Ad bilem, syrupus rosarum pallidarum, syrupus persicorum, hiera simplex, electarium è prunis tum simplex tum compositum, electarium è succo rosarum & diacydonion. Ad pituitam, electarium diacnicum, diaphœnicon, benedicta, confectio hamech, hiera diacolocynthidos. Ad melancholiam, è sena

na & confectio hamech. Ad aquam citrinam, electarium hydragogum minus & maius, & electarium è thymelæa. Ex iisdem quoque pilulæ asseruantur: ad bilem quidem hæ leniores, pilulæ è hiera, pilulæ stomachicæ, pilulæ ruffi & assaieret, pilulæ imperiales: valentiores autem pilulæ sine quibus,& pilulæ aureæ. Aliæ ad pituitam, vt pilulæ de agarico, pilulæ lucis, cocciæ, de hermodactylis & polychrestæ. Ad atram bilem, pilulæ è fumaria, pilulæ indæ, pilulæ è lapide cyanæo. Aliæ ad aquas, vt pilulæ è tymelæa, & vnguentum lathyridis.

Præscriptionum purgantium formulæ.

CAP. XV.

IN eorum gratiam qui vix dum artis operibus initiati præscriptionum formulas quas imitentur expostulant, hoc iam loco explicaturus sum, qua temperatione quibúsque formis tum simplicia tum composita quæ dixi purgantia medicamenta in rem præsentem accommodari discernique soleant, sumpto à balanis & clysteribus exordio: ad ea dein progressurus quæ superuacuos humores e singulis corporis regionibus detrahant.

Aluus proritatur glande ac subducitur: pueris aut infantibus betæ vel mercurialis cauliculis radíxve oleo intincta, aspersáve sale aut saliua pro glande est. Recentis etiam oui vitellus cum salis & croci momento linteolo raro illigatus delicatioribus & infantibus nodulus fit balani vice subdendus. Sapo quoque albus aut succidia in glandis formam palmæ longitudine exacuitur, inditúrque blandè, citra morsum aluum exonerat. Crebrius autem ex melle in eandem formam concinatur, quod eousque coquitur dum crassescat nec amplius digitos inquinet. Euadet is acrior si salis vulgaris drachma dimidia conspergatur. Ne tamen sua acrimonia primo statim ingressu anum stimulet, sal aut quiduis aliud acre melli dum coquitur permiscendum. Mellis vncia, salis vulgaris drachmam vnam habeat, aut salis gemmei scrupulum vnum, aut muscerdæ scrupulos duos, aut pulueris hieræ simplicis drachmam vnam, aut hieræ diacolocynthidos drachmam dimidiam, aut agarici scrupulos duos, aut colocynthidos puluerisatæ scrupulum vnum: hæc tan-

dem intestini calore liquefacta atque suscitata idipsum ad excernendum proritant sphincterémque recludunt.

Clysterum formulæ.

QVVM ad facilem expeditámque purgationem vias liberas esse oporteat per quas detrahendus sit humor, clyster intestinorum capacitatem exinaniens & mesaraicarum ora venarum patefaciens, in præparantium censu habendus est. Alius quidem obduratas alui fæces emollit cohibitásque deducit, alius coërcitos flatus discutit: alius crassam lentámque pituitam infarcientem intestina iisque tenacius adhærentem abstergit, secúmque rapit: alius ex alto vacuandos humores euocat: alius dolorum acrimoniam lenit: alius immodicum alui fluorem sistit: alius sanguinem supprimit, aut intestinorum vlcera siccat. Ferè autem clyster libram vnam aut vncias quindecim habet liquoris, mellis vncias tres, olei tantundem, salis momentum. Omniúmque primus ac simplicissimus olim cõtinebat hydromelitis probè cocti vncias quindecim, salis vulgaris drachmas tres, olei simplicis vncias tres. Emolliens hæc cõtineat, radicis althææ & liliorum an. ℥ j. ficus pingues concisas quatuor, maluæ, violæ, helxines, mercurialis, acanthi an. m. j. seminum lini, fœnigræci & apisi an. ℥ ß coquantur, & in ℔ j percolata dissoluatur cassiæ fistularis, mellis violati, butyri recentis, vel axungiæ anseris an. ℥ j. olei violati vel simplicis ℥ iij.

Discutiens flatus, ℞. Quatuor emollientium, origani, calaminthes, chamæmeli, anethi an. m. j. seminum anisi, feniculi, carui & cumini an. ℥ ß. baccarum lauri contusarum, seminum rutæ & sileris an. ʒ. ij. coquantur, & in ℔ j. iusculi dissoluti electarij diaphœnicon vel benedictæ ℥ ß, confectionis è baccis lauri ʒ iij. mellis anthosati, sacchari rubri an. ℥ j. oleorũ rutæ & anethi an. ℥ j. ß. Ex inferioribus partibus detur in aluum. Additur his interdum oleum è nuce iuglande, quod etiam solùm vel vino permistum flatus validè dissipat, quemadmodum & rutaceum oleum.

Clyster detergens hac formula præstituendus, ℞. Origani, calaminthes, abrotani, absynthij, centaurij minoris, furfuris, hordei integri an. m. j. seminis carthami contusi, polydij quercini an. ℥ j. hermodactylorum ℥ ß. percoquantur, & in iuris ℔ j. dissolue hieræ simplicis ℥ j vel hieræ diacolocyn-

colocynthidos ʒ vj. mellis rosati ℥ ij. salis ʒ ij. fiat clyster sine oleis: his nonnunquam & succi betæ vel mercurialis ℥ j. affunditur. Ex eorum quoque materia proritans clyster est comparandus, cui si cæteris purgantibus prætermissis pulpæ colocynthidos semuncia incoquatur, validissimè è distantissimis euocabit atque deducet.

In varia affectuum concursione atque confusione, ex multorum permistione varij quoque vsus clysteres fient, hac formula: ♃. Quatuor emollientium, chamæmeli, meliloti, anethi, origani, calaminthes, abrotani, furfuris, hordei an. m. j. seminum anisi, feniculi, carui, lini & fœnigræci an. ℥ ß. In ℔ j. decocti iuris dissolue catholici ℥ j. vel hieræ simplicis, diaphœnici an. ℥ ß. mellis rosati, sacchari rubri an. ℥ j. olei chamæmeli & violati an. ℥ .ß. hi igitur omnes in præparantium sunt genere. A purgatione verò clyster interdum quoque necessarius est, qui aut anodynus fit, aut immoderatum profluuium cohibeat intestináque corroboret, aut sanguinem supprimat, aut intestinorum vlcera persanet. Anodynus: ♃. Radicum althææ & liliorum an. ℥ j. maluæ, violæ, chamæmeli, meliloti an. m. j. seminum althææ, lini, fœnigræci & cydoniorum an. ℥ ß. coquantur ex lacte & in huius ℔ j. dissolue butyri recentis ℥ ij. vitellos ouorum duorum, subter indatur.

Adstringens: ♃. Rosarum rubrarum, balaustiorum, plantaginis, sanguinalis, arnoglossi, verbasci an. m. j. seminum oxalidis, portulacæ, plantaginis & myrti an. ℥ ß. coquantur in lacte vstulato, vel in aqua fabrorum. In iusculi ℔ j. dissolue amyli ʒ ij. gummi arabici vel tragacanthæ vstulatæ vel mastiches ʒ j. clyster fiat sine oleis.

Astringentior fiet, sanguinemque supprimet, intestinorum vlcera siccabit, & ad cicatricem perducet, si huic præterea addas boli armenæ, sanguinis draconis an. ʒ ij. Multo quoque præstantior reddetur, si pro iusculo vsurpentur herbarum succi.

Purgationes.

NONNVLLA quoque assumpta solas ab aluo fęces ducunt & exturbant, eccoprotica propterea appellata. Ea rectè cibis præmittuntur vt corũ impulsu celerius & validiùs excidant. Eadem quoque pastis cibô q; confertis offerri

possunt, sed cibum præcipitant aluumq́; subducunt minore profectu. Nonnulli cibis illa permiscent, sed ij vt aluum exonerent, aut nondum confectos cibos præcipitant, aut certè corrumpunt. At vnam aloëm cibis interponere nihil nocuerit, quū præsertim in pestilenti constitutione in corpus illam distribui volumus, vt humores è putredine vindicet. Itaque ad molliendam aluum si neque olus, neque oleum, neque butyrum, neque pruna satis erunt, mannæ calabriæ ℥ j. ex carnium iure soluta sorbēda est semihora ante pastum aut cassiæ fistularis semūcia ex saccharo. Quum autem simul quędam desideratur ventriculi detersio, vel aloes, vel pilularum stomachicarū, vel rheibarbari & aloes drachma dimidia in pilulas duas trésve concinnata voretur paulum ante pastū. Ita enim copiosiùs deiiciet, quàm si tripla multò antè tempore fuisset assumpta. Qui hæc vel lenissima auersabitur, pruna circiter duodecim coquat è iure duarū triúmve drachmarū sennæ, additóq; saccharo, edantur ex suo iure. Quū pleniùs mollienda est aluus citra insignem vllam humorum purgationem, æstuoso præsertim cœlo per febrem ardentem & sitim validam ita præscribendum, ℞ mannæ calabriæ ℥ ij dissolue ex iusculo capi, horis tribus cibo pręmittatur. Aut validiùs sic, ℞ cassiæ fistularis ʒ x. asperge ducis puluerem fiatque bolus. Aut sic, ℞ diaprunon, lenientis simplicis ʒ v. medullæ cassiæ fistulæ, ℥ ß. cum saccharo fiat bolus. Quum autem seorsum expurgandi sunt humores, medicamentum longiore interuallo cibum præcedat, vt purum nec aliena permistione fractum è ventriculo excidat, penetrétque prius in venas quàm cibi potúsve permistione interpelletur. Ventriculo detergendo atque purgando accommodatissima est aloë, lieni senna, iecori rheumbarbarum, mesenterio & intestinis agaricus: quanquam & vnumquodque in alias etiam partes, in aliosq́ue humores vires exercet. His igitur è prima corporis regione citra reliqui corporis perturbationem vllam præparati detrahuntur humores: atque sic è ventriculo. ℞ massæ pilularum assaieret ʒ j. rheibarbari ʒ ß. ex syrupo absynthij malaxentur fingantúrque pilulæ septem. Potio autem quod ventriculi latera proluat, validius extergit. ℞ pulueris hieræ simplicis ʒ iij. rheibarbari electi contriti ʒ j. diluta vnciis tribus hydromelitis propinetur ieiuno. Si vires permittant addetur ʒ j. aut

Quæ aluū molliūt atque subducunt.

De expurganda prima corporis regione

ʒ j aut ʒ j.ß.El. diaphœnicon, vt medicamenti languida vis proritetur ocyúsque prolabatur in aluum. At quum ventriculi seu pituitosa seu biliosa impuritas vel nauseã, vel animi exolutionem languescente pulsu, vel syncopen accersit, lenioribus res tutò gerenda. Quum quis præterea aloës amarorem fastidit, rheumbarbarum, & si hoc quoque graue & insuaue, senna in eam quam mox subdam formulam, aptetur. At verò si iam altiùs circum ventriculum, circum pancreas aut mesenterium conditus est humor biliosus pręsertim, his ducendus est pharmacis, quæ habent pulpæ cassiæ fistularis vel diaprunon simplicis ʒ vj. rheibarbari electi triti ℈ iiij. ex saccharo bolus fiat, vel potio. ℞ rheibarbari electi ʒ j.ß. electarij lenientis ʒ iij. syrupi violati ℥ ß. aquæ decoctionis hordei ℥ iij. soluantur in potionem. Ita quidem rheibarbari substantia, quia sicca & adstringẽs, leniente aliquo (nisi immoderatè aluus profluat) temperanda. Vel sic, ℞ aquæ stillatitiæ endiuiæ, vel cichorij ℥ ij. vini albi odorati ℥ j. in quibus macera rheibarbari selecti triti ʒ ij. vel ʒ ij.ß. cinamomi ʒ ß. in expresso dilue syrupi adiandini aut de cichorio simplicis ʒ vj. Eiusmodi potio vel ex aliis quoque aquis vt buglossi betonicæ, aut melissophylli comparata, laboranti puero, vel seni, vel iam imbecillo, vel prægnanti mulieri, quum non alia secura fuerit purgatio, decernenda, quæ & interdum syrupi rosarum pallidarum vnciâ vnâ validior euadet. Complurium autem humorum confusa illuuies, ex iisdem sedibus sic eluenda: ℞ endiuiæ, lupuli, betonicæ an. m j. florum cardiacorum an. p. j. foliorum sennæ expurgatorum ʒ ij.ß. aut ʒ iij. decoquãtur ad ℥ iij. In colato iure macera rheibarbari electi contriti ʒ j.ß. agarici trochiscati ʒ j. cinamomi ʒ ß. in expresso dilue sacchari albi ℥ ß. vel syrupi è cichorio simplicis ʒ vj. Hyeme cùm herbarum est penuria, ad coquendum assumãtur pylopodiũ, cnici semen, vuæ passæ, radices cichorij, oxalidis, graminis, aut feniculi. Si casus præceps est, drachmæ decem vel sescuncia catholici ex hidromelite aut cõueniẽti iure propinetur: vel in decocto & expresso iure quod habeat foliorũ sennæ ʒ iij. agarici ℈ iiij. diluuntur catholici, syrupi de cichorio an. ℥ ß. vel ʒ vj. Quum peruicacius malũ in his sedibus nõ vni purgationi cessurũ speratur, apozema vel syrupus subinde dandus, dũ victũ malũ sit. ℞ radicum

graminis, petroselini & feniculi, polypodij, seminis cnici, passarũ expurgatarum an.ʒ iij. endiuiæ, lupuli, hyssopi, scolopendrij an.m.ß.foliorũ sennæ ℥ j.ß.decoquantur in aquæ ℥ xij.ad ℔ ß.In qua colata macera agarici albissimi ℥ ß. cinamomi ʒ j.ß.In expresso solue sacchari albi ℥ j.ß.vel syrupi è cichorio simplicis ℥ ij. Apozema hoc erit in tres doses.

Syrupus in eosdem vsus. ℞ radicum apij, petroselini & capparis in aceto horis sex maceratarũ an ʒ ß. agrimoniæ, endiuiæ, cichorij, lupuli, fumariæ, cassuthæ, scolopendrii, hyssopi, origani an.m.ß.seminum anisi, cucurbitæ & melonum, glycyrrhizæ an.ʒ ii, coquantur in aquæ ℔.tribus ad ℥ xv.in quibus infunde horis duodecim foliorum sennæ electorũ ℥ iiii.agarici albi ℥ ij.florum cardiacorum, epithymi an.p.j.zinziberis, cinamomi an.ʒ ij.ferueſiant ac exprimantur, ac dein dissolue syrupi è cichorio, è scolopẽdrio & hyssopo an.℥ ij.sacchari albi ℥ ß.coquantur in syrupum, dẽtur ℥ ij.ex conuenienti decocto.Si posthac affectus expostulet, seorsum in sescunciã syrupi, ʒ j.aut ℈ iiii. rheibarbari expressum diluetur. Horum igitur imitatione possint generis omnis compositiones ad expurganda primæ regionis vitia præstitui. At nihilominus in ascite, quòd aqua citrina dẽsis membranis arctiùs coërcita sit, & à purgationis viis ductibúsq; sepoſita, validiorum medicamẽtorum vim efflagitat.

Quomodo secunda corporis regio expurgãda. Quæ porro humorum impuritas in secundam corporis regionẽ quæ maiorum est venarum inuaserit, nisi languidiores vires aut acrior morbus obstet, pharmaco valẽtiore demenda est, & iis quæ dixi lenioribus nonnihil eorum adiiciendum quæ scammonium, turpethum, colocynthidẽ, hermodactylos, huiúsque classis pharmaca continent. Vt cassiæ fistulari, vel diapruno simplici, vel catholico pondo semunciæ, vel diluto rheibarbari, vel agarici, vel sennæ miscendum aut diaphœnici, aut diacarthami, aut diacydonii aut confectionis Hamech ʒ ii. vel ʒ iii. pondo: qua etiam ratione suprà scripto syrupo turpethum & scammonium adiungantur: aut syrupus catharticus maior, aut electarium catharticum maius vsurpentur. *Regio tertia vt expurganda.* Patefactis tandem & expurgatis primis regionibus, tertiæ iam quæ summarum est partium, vt capitis, lumborum, artuum cacochymia, quemadmodum & hydropicorum serosus humor, aliis insuper vehementioribus detrahenda, quæ vt vires erunt & corporis

corporis præparatio, ita conuenienti tum dosi tum forma decernentur.

Capitis & cerebri peculiaria medicamenta.
CAP. XVI.

OMNEM iam eorum medicamẽtorum materiam quæ noxios humores tum apparant, tum è publicis corporis regionibus detrahunt exequutus, ea dein persequar quæ purgationis vniuersæ reliquias è singulis partibus præsertim è cerebro, è pulmonibus, è thorace, è corde, è iecore, è liene, è renibus, ex vtero atque ex articulis deriuent. Et ea demum quæ partes ipsas prorsus omni illuuie expurgatas corroborent, pristinæque reddant valetudini. Id autem remediis præstãdum quæ peculiari dote partem vnamquamque iuuent. Cerebri igitur mucum atque pituitam per nares hæc eliciunt.

Sampsuchum narium mucum ac pituitam impositum blandè expurgat.

Saluia & betonica vtraque trita & in alterutram narem indita si aliquantum sinitur, pituitam nullo tædio prolicit, cerebrúmque mirè leuat.

Anemone quæ præsertim quadrato est caule & flore purpureo, acris est, propriè verò succus eius naribus infusus cerebrum expurgat: commanducata radix pituitam trahit.

Beta vtraque & nigra & candida nitrosa quadam facultate cerebri excrementa deducit, in ídque succus earum ex melle aut hydromelite naribus indendus.

Brassica satiua eadem qua beta vi nitrosa, naribus immissa capitis pituitam elicit, cæterísque humoribus exonerat.

Radix iridis nostratis, naribus subdita sternutamenta mouet, & pituitam prolicit, quod & succus validiùs pręstat, sed quòd acrior sit, leniente liquore temperandus.

Elaterium cucumeris agrestis succus, iridis succum facultate superat, vt maiori quoque temperatione sit opus.

Cyclamini succus ad purgandum caput omnium efficacissimus, at non satis tutò naribus instillatur, quòd cerebri meninges acerrimè feriat. Qua autem ratione hæc conuenienter aptentur in errhina, dicendum.

Errhinum blandum. ℞. Foliorum sampsuchi, saluiæ, betæ & anemones (quum haberi potest) recentium an. m. *Errhina.*

j. Terantur & affunde aquæ betonicæ,vini albi an.℥.ij. expressus succus accommodetur in errhinum. Si acrius optatur, addenda radicis iridis virentis semuncia : hauriendus autem hic succus est in nares prono capite, vt altius subeat ne relabatur in fauces. Valentius.℞. Radicis cyclamini ʒ j.elaterij,si in promptu est,ʒ ß. Trita macerentur in ℥ iiij. vini albi vel hydromelitis vt mitius euadat. Expressus succus reponatur in ampullam. In hoc maceratum oblongum cōtortúmque linamentum in nares inserendum: nam succus si haustus feratur in cerebrum, abundè quidē mucū eliciet, sed acerrimo & tamen momentaneo dolore : neq; aridorū pulueres tutò possunt in nares inspirari. At tenuissimè contrita illa excipi possunt mellis vncia vna quo nares sublinātur. Cyclamini quoq; radix in oblongæ turundæ speciem præcisa & aqua vitæ macerata si naribus indatur, pituitam abundè proliciet. Oportet autē quæ immittuntur nō prorsus nares obturare, vt quū ducetur spiritus errhini vaporem vímque secum deducat in cerebrum : ipsum quoque laborantem prono haberi capite, vt excrementum cerebro meningibúsque circumfusum promptius illabatur in nares.

Quæ porrò pituitam sternutamento promouent, diuersa sunt facultate, nam & his acriora ferè sunt, & cerebrū impulsionis vi concutiunt, sícque eius superuacanea vndique in priora atque in nares deriuant. Sunt autem huiusmodi.

Struthiū quæ & lanaria & saponaria nūcupatur, sternutamēta ciet, ac mucū prolicit trita cū melle & naribus infusa.

Castoreum vt aliis facultatibus cerebrum neruósque iuuat, ita & ipsum sternutamento purgat.

Ptarmica, hoc est, sternutatoria ex ipsius effectus præstantia nomen inuenit, quandoquidem & foliis & floribus efficacissima est euocando sternutamento.

Batrachij radix acerrima arefacta tritáque naribus subdita, sternutamento cerebrum expurgat.

Elleborus albus potentissimè sternutamenta mouet, si vel sola radicis eius fibra inferatur in narem, multóq; magis si arida ea in aqua vitæ macerata sit. Puluerem eius in nares indere nō nisi veterno aut apoplexia correptis & cōsopitis liceat.

Euphorbium vel odore solo sternutatoriū est cuius etiam oleo perunctæ nares, aquoso multo stillant humore.

Quum

Quum autem horum effrenata vis sit, nequid inopinatò contingat, singulis certius quàm permistis compluribus atque compositis vti liceat.

Struthiũ & batrachiũ terantur macerenturq; in hydromelite: in quo dein intincta linamenta indãtur in nares. Veratro tamen & euphorbio ea quã dixi præcautione vtendũ.

Per palatũ verò pituitã hæc eliciũt mãsa aut gargarizata. *Apophlegmatismi.*

Mastiche commanducata blandè & leniter pituitam ex ore & faucibus potius quàm è longinquis elicit, perinde ac omnia ferè diutius ore circumducta. Vua quoque passa & per se cum nucleis & cum pipere commanducata caput blandè purgat.

Sinapi verò tunsum ori quouis modo inditũ, è cerebro pituitã ducit, naribus quoq. admotum sternutamenta ciet.

Nasturtium semine eadem, quæ sinapi præstat.

Pyrethrum radice idem & aliquanto validius efficit.

Piper longum tametsi calidius, non æquè ad ducendam pituitam efficax.

Staphis agria non solùm quòd acri semine os faucésque velut exurat, sed peculiari quoque vi cerebri pituitam euocat, & ore profundit.

Hæc ita comparantur in vsum: ℞. Sacchari candefacti ℥j. mastiches ℥ ß. piperis longi, pyrethri, staphidis agriæ an. ʒ j. fiat puluis, qui referatur in nodulos ore continẽdos premendósque dentibus: hæc quidem mansa præcipuè gingiuas, dentes, maxillas & oris faucíumque partes expurgant, quas nimirum calor attigerit. At verò gargarizatu quoniam altius in fauces incidunt, longius quoque proliciunt, vt ex ipsis faucibus, ex amygdalis, ex œsophago & palati cauo, quemadmodum & pẽna altius in fauces indita. ℞. Seminis sinapi tunsi ex aceto ℥ ß. piperis longi in puluerẽ triti ʒ j. hydromelitis ℔ j. fiat gargarismus. Vel sic: ℞. Ficus pingues incisas quatuor numero, vuarum passarum expurgatarum ℥ j. glycyrrhizæ ℥ ß. coquantur ad ℔ j. in expresso iure dissolue radicis pyrethri tenuiter tritæ ʒ. piperis longi ʒ ß. fiat gargarismus. Piperis enim atq. pyrethri vis coquendo vanescit atq. disperditur. Sed neque gargarizatu cerebri interiora exquisitè purgantur, quòd minimè ad cerebri basim ispertingat, quò maximè cerebri excrementa cõfluunt Optima autem & vtilissima cerebri expurgatio per palatũ.

fiet,si aptus conueniensq; liquor haustus in nares resupino capite relabatur in fauces. Etenim transitu cerebri basim subiens viam per quam excremento cursus est expedit,cerebrum vi sua ferit,cuius etiam excremēta facultate deducit: hāc autē cæteris mitiorem ita decernito.℞.Radicis althęæ & betæ an.℥ j.hordei integri,glycyrrhizæ , vuarum passarū an.℥.ß.coquantur in hydromelite ad ℔ j.In quo macera radicis pyrethri,radicis cyclamini contritarum an.℈ ij.exprimatur liquor in eum quem dixi vsum.

Frigida quæ capitis ardores & deliria mitificant accersuntq; somnum. CAP. XVII.

ROSA sicca destillationes arcet , quas tamen humida ac recens odore solo proritat , capitis dolores ex ardore compescit,accersitque somnum , cerebrum mentémque roborat.

Viola frigida & humida,tū odore tum substantia capitis quoq.ardores ac mētis pturbationes lenit inducto sopore.

Nymphæa tota refrigerat ordine secundo,eius radix atque semē exiccat,flos verò humectat,ísque naribus ac fronti admotus,capitis ex bile dolorem lenit, somnum cōciliat sumptúsque omnē extinguit ardorem.Lactuca tum admota tum summo cibo sumpta acres demulcet humores,desipientiam sedat,vaporísque suauitate somnum accersit idque blandè & citra offensionem vllam.Solanum furiosum venenatum est ac inutile , hortense verò esculentum est & admotis foliis somnificum : sed & hortense immoderatè sumptum mentem quoque perturbat.

Hyoscyamus albus eligendus cui flos & semen album est,cui verò flauum aut nigrum quod vel insaniā vel soporem inferat fugiendum.Sed ne albus quidem tutus , quòd immodico vsu dementet.Papauer album medicinis tutius sed minus efficax quàm nigrum,& syluestre quod rhœada appellant,flore rubro,nigro autem semine,éstque frigidum ordine tertio.Semperuiuum maius frigidum quidem abundè sed nullius particeps malignitatis. Tria hæc fronti & naribus admota acres fluxiones sistunt,capitis ardores extinguunt,dolores leniunt ab æstu & febris ardore natos somnúmque inducunt ac deliria sedant.

Caphura frigida sicca gradu tertio,acris,odorata, partiū tenuis-

tenuissimarum. Capitis ardorem, cephalalgiam ab æstu naribus admota, aut cum santalis & aqua rosarum stillatitia in frontis & temporum fotū adhibita mitigat, sanguinem è naribus profluentē sistit, exæstuans cerebrum recreat odore, sed libidinem extinguit. Mandragora frigida ordine tertio, siccáque primo perhibetur, radice, folio, fructúque vsurpanda. Eximia ei vis refrigerandi atque compescendi ardentium febrium æstus, capitis dolores ac deliria, sed præcipua conciliandi somnum, soporifera enim est & narcotica. hæc autem præstat tum fructus odore, tum folio radicéve trita, inductaque ex oleo fronti atque tēporibus. Opium frigidum summo quartóve gradu, siccum primo planè narcoticum est quòd sublato aut consopito sensu stuporem inferat. Ad leniendum acerbum dolorem, ad quemuis ardorem protinus extinguendum, soporémque accersendum, extrinsecus moderatè appositum omnium quæ suprà dixi efficacissimum, quæ vel naribus illitum odore solo confert. Medicamentis inditur quorum exuperans calor temperari postulat, intro aliàs minimè purum admittitur.

Hæc igitur præcipua est eorū materia quæ in prædictos vsus coaptantur vel in syrupos, vel in pilulas, vel in antidotos: huiusmodi sunt quæ asseruantur, syrupus rosarum siccarum, syrupus nymphææ, syrupus papaueris, diacodion simplex, diacodion compositū, pilulæ è cynoglosso, Philonis antidotus & trochisci è succino, trochisci de Caphura & trochisci Narcotici. In rem autem præsentem fotus fiunt sincipitis, embrochæ, illitus, cataplasmata, frontalia. Vt in causo & capitis dolore ab æstu, fotus qui habet aquarū stillatitiarū plātaginis, rosarū, solani an. ℥ iij. aceti ℥ j. ß. caphuræ ʒ ß. misce in fotū sincipitis & tēporum. Aliud, ℞ rosarū, violarū nymphææ, lactucæ, solani, semperuiui an. m. j. seminū lactucæ, hyoscyami & papaueris albi an. ℥ ß. coquantur ex aqua simplici, acetique sextans sub finem indatur, tepido sinciput foueatur per spongiam aut per splenia. Hæc eorū materia (serpillo, meliloto, betonica rutaque additis) tusa cretáque & rosaceo vnguento aut populeo vel oxyrodino excepta in cataplasma redigitur, accommodatum vigiliis, phrenitidi omniq. desipientiæ, fronti ac sincipiti inducendū. Ad hæc quoq. vitia earū partiū embrocha, id est, irrigatio, fiet ex oleo rosato, nymphææ papaueris albi & mandra-

goræ: quibus si extrema res est, opium addetur, sed ea temperatione vt eius non supra grana dena olei vnciæ singulæ excipiant. Addita cera illitus ex his fient & cerata tum liquida tum solidiora, fronti temporibúsque inducenda. Ex his quoque aceto exceptis oxyrhodinum fiet compositum, iisdem partibus inducendum, vt quod ℞. olei rosarum, nymphææ & papaueris albi, aceti, aquæ stillatitiæ solani & betonicæ an. ℥ ß. mista agitentur pro embrocha frontis & sincipitis. Aliud: ℞ vnguenti populei & rosacei aceto lotorum an. ʒ vj. seminis papaueris albi & psyllij contusorum, ceræ an. ℥ ß. malaxentur & concorporentur in cerati formam, quod inductum linteo fronti circundetur. Aliud siccum ℞ rosarum rubrarum, foliorum violarum & nymphææ an. p. j. foliorum betonicæ, lactucæ, & hyoscyami an. m. ß. sem. lactucę & papaueris albi & amygdalorum amarorum contusorum an. ʒ iij. concisa omnia & (si aridiora sunt) vapore aquæ rosarum madefacta exceptáque spleniis, intersuantur, & applicentur fronti & temporibus.

Calida medicamenta quæ affectuum cerebri præsertímq; frigidorum reliquias proprietate dissipant.

CAP. XVIII.

SALVIA calida primo sicca secundo, quæ angustiore folio efficacior habetur, ea leniter adstringit, & emanantem sanguinem cohibet, ventriculum atque cerebrum corroborat, torpentem appetentiã excitat, peculiariter autem neruos firmat, corúmque vitiis omnibus medetur: in ídq; vires obtinet castoreo finitimas. Betonica cerebro auxiliatur, ídque vel odore solo recreat. Hinc comitialibus furiosísque medetur, paralysim torpentiaque membra persanat.

Sampsuchus calfacit siccátque tertij ordinis initio, tenuiũ est partium, & validè digerit odorísque suauitate cerebrum neruósque corroborat: ex hisque flatus, crassam pituitam, & hinc subortas obstructiones dissoluit. Rosmarinus sampsuchio præstantior, vnà cum cerebro & neruis cõsensus omnes & memoriam confirmat: tremori atque paralysi salutaris. Stœchas cerebrum neruósque iuuat, & frigidis eorum medetur affectibus, illísque moderato calore quasi vitam restituit: vertigini, epilepsiæ atque melancholiæ saluberrima. Laurus calfacit & subadstringit, baccæ in medicamenta adiiciuntur quæ neruorum lassitudines reficiunt

ciunt,& ad vnguenta quæ calfaciunt & discutiunt, earum succus aurium dolori & grauitati instillatur. Myrtus quàm laurus adstringentior, moderato calore atque suauitate cerebro familiaris, eius spiritus viréſque fouet & firmat, nec parum ſiſtendis deſtillationibus opitulatur. Acorus qui Galanga eſt, calidus ſiccus ordine tertio, oris halitum commendat, frigidis & flatuoſis ventriculi & cerebri affectibus medetur, inditus naribus cerebrum iuuat & firmat, ore verò detentus venerem ſtimulat.

Pœonia mas præſtantior eſt fœmina, calida ſiccáque ordine ſecundo, radice, flore, ſemine celebrata. Cerebrum odorata mirè recreat, ſed admota ſumptaque magis: mentis perturbationem ſedat, nocturna ludibria atque etiam incubos diſſipat, timores pauoréſque diſcutit, comitiali morbo medetur. Cerebri quemadmodum & iecoris, renum, vteríque obſtructiones tollit. Ruta ordine tertio calfacit & exiccat: odorata & admota mentis hallucinationes & deſipientiam arcet, melancholicóſque pauores diſcutit, cum oxyrhodino illita capitis dolores quacunque ex cauſa mitigat.

Serpillum acre, calidũ & ſiccum initio tertij, & odoratũ & ex oxyrhodino appoſitum cerebrum iuuat atque corroborat, vt idcirco dolores, deliria mentíſque perturbationes ſedet accerſito ſomno: at nihilominus rheumatiſmos frigidáſque deſtillationes capiti inductum ſiſtit & diſſipat. Spica quæ & pſeudonardus, calfacit & ſiccat ordine ſecundo, caput admota calfacit eiúſque humores ſuperuacuos exiccat, & deſtillationes arcet, apoplexiæ, paralyſi, tremoríque vtilis.

Centaurium minus rheumaticis affectibus auxilio eſt, neruis accommodatiſſimum, vt quos humore turgentes citra noxam euacuet ac deſiccet. Iridis illyricæ ſeu florẽtiæ radix & aloë præterquàm quòd ſomnum alliciunt, dolorem etiam capitis temporibus & fronti ex roſaceo illitę ſedant, & odoratæ cerebrum recreant.

Compoſitiones porrò ex his paucæ extant præcipuúſq. eſt ſyrupus è ſtœchade. Aquæ verò ſingulorum ſtillatitiæ ferè vſurpantur, & ex his quædam ſaccharo conſeruantur, vt flores roriſmarini & ſaluiæ & ſtœchados. Olea quoque non pauca vt myrtinum, laurinum, rutaceum, nardinum.

In rem verò præsentem cùm vel affectuum frigidorũ materiam ſiccare, vel cerebrum corroborare conſilium eſt, horum plurima in capitis lotiones aptantur, additis iuniperi baccis & aniſi feniculíque ſemine: coquuntúrque, vel ſarmentorũ lixiuio, vel aqua cui ſub finem vini albi quadrans affundatur. In id non modò virentes, ſed & areſactæ herbæ conferuntur, vt quarum integra vis etiam ſubſiſtat. Oleum quoque ad frigidos quoſuis affectus ſic comparari poteſt. ℞ Baccarum lauri, myrti & iuniperi an. ℥ ß. ſeminis feniculi, rutæ & peoniæ an. ʒ iij. ſaluiæ, betonicæ, ſampſuchi, florum ſtœchados, roriſmarini & ſpicæ an. ʒ ij. Tunſa omnia conſpergantur ℔ ß. aquæ vitæ, dum omnino madeſcant: deinde affuſa olei libra vna coquantur vaſe duplici, dum liquor omnis ſit abſumptus, expreſſúmque oleum recondatur in vſus.

Quæ deſtillationes ſiſtunt & quæ cerebrum corroborant.

CAP. XIX.

MASTICHE vapore tenues, capitis fluxiones incraſſat atque cohibet voratáque cerebrum tenuibus expirationibus impetitum tuetur ac firmat, præſertim verò in febribus, epilepſia, vertigine & in cæteris quæ ſympathia fiunt. Vernice ſuffitu aliquantò adſtringentior & valentior maſtiche, ad cætera tamen non tutò ſumi poteſt. Succinum quod Arabum eſt cabe, & Græcorum ἤλεκτρον, calidum primo, ſiccum ſecundo ordine, leniter adſtringit, tritúmque ac potum vomitiones ventríſque fluxiones ac deſtillationes ſiſtit, attritu iucundum ſpirat odorem, ſuffitúque cerebrũ recreat, ſiccat, eiúſque deſtillationes quocunque ruant cohibet, quod & collo circumductum non leuiter confert.

Thus calidum ſiccúmque ſecunda claſſe, frigidas capitis deſtillationes tum interiores ad fauces, pulmones & ventriculum, ad dentes & maxillas, tum externas ſiſtit & quodammodo diſcutit atque ſiccat, tum ſuffitu tum appoſitu emplaſtri vice.

Agallochum xylaloë, calidum ſiccum ſecundo gradu, odoratum, adſtringens, ſubamarum, firmat omnia interiora viſcera, ſed peculiariter cerebrum tum manſum tum ſuffitum, eximiè ſiccat & corroborat. Spicanardi humores è capite ſeu in fauces ſeu in pectus ſtomachúmve procumbentes ſumpta ac etiam ore contenta proprietate cohibet,

hibet, viribus cæteris quàm pſeudonardus præſtantior.

Styrax calidus gradu primo, ſiccus ſecundo, cerebro quoque iucundus, cuius ſuffitu cerebrum ſicceſcit, deſtillationes ſiſtuntur, & raucedines grauedinéſque miteſcunt.

Melanthium calidum ſiccum receſſu tertio, ad omnia ad quæ ſtyrax atque etiam efficaciùs accommodatur. Nam frictum adductumque naribus expirante odore deſtillationes omnes & coryzam excitat, imbecillóque cerebro opitulatur. Intrò verò non tutò immittitur. Succus quem officinæ benioin appellant, calidus ſiccus, ac ſummè tenuis, odoris ſuauitate cor, cerebrum ſenſúſque omnes exhilarat, caput ſuffitu ſiccat, eiúſque ſuperuacua abſorbet, inclinantibus morbis aptus.

Caryophyllum odoratu cerebrum corroborat & exiccat, eiúſque affectus frigidos perſanat, mentem erigit memoriámque firmat. Nux moſchata eiúſque macer, ſi vel manditur vel naribus inditur tum odore tum ſubſtantia, cerebri, mentis, ſenſuúmque vires auget. Myrrha ſuffitu cerebrum quoque recreat, ſuperuacuos humores abſtergit & abſorbet. Ambarum caput odoris ſuauitate roborat & epilepſiæ confert, cæteríſq; frigidis opitulatur affectibus.

Compoſitiones ex his nullæ extant, ſed re exigente ex tempore comparari poſſunt: ferè autem ſingula teruntur in pulueres, quorũ ſit varius vſus. Suffitus adſtringens deſtillationes tenues & acres, habet roſatum rubrarum, maſtiches, vernicis, ſuccini ſingulorum contuſorum ℥ ß craſſas verò ac frigidas ſiſtit cerebrúmque corroborat, qui ℞. Succini ſeminis melanthij an. ℥ ß. ſtyracis calaminthæ, benioin an. ʒ iij. maceris, caryophyllorum, nucis moſchatæ an. ʒ ij. Terantur in puluerem craſſiuſculum ad capitis ſuffitum. Si myrrha & maſtiche ſingulæ pondo vnciæ vnius aqua roſarum ſtillatitia ſoluantur, adiecto puluere præſcripto trochiſci concinnabuntur ad ſuffitum apti. Puluis capillis inſpergendus deſtillationes arcens. ℞. Xyloaloes, ſuccini, caryophyllorum an. ʒ iij. roſarum rubrarum, ſampſuchi, maceris, nucis moſchatæ an. ʒ ij. Cucullus verò ſeu interſutus pileus quo caput ad deſtillationes & frigidos affectus muniri ſolet. ℞. Sampſuchi, roſarum rubrarum, florum roriſmarini, ſaluiæ & ſtœchados, ſpicæ nardi arefactorum, an. ʒ ij. corticis citri ſicci, grani infectorij, maceris, piperis, nucis

moſchatæ, caryophyllorum an.ʒ iij.fiat puluis qui bombace carpta exceptus coaptetur in cucullum. Cerebrum quoque roboratur ſiccatúrque odoratis in nodulum coniectis, vel in globum pomi ſpecie, vt ℞. Seminis melanthij torrefacti ℥ ß, ſpicæ nardi, nucis moſchatæ, caryophyllorum an. ʒ ij. trita concludantur ſyndone in nodulum. Pomum odoratum hac formula. ℞. Sampſuchi, roſarum rubrarum, pſeudonardi an.ʒ ij. maceris, xyloaloes, nucis moſchatæ, caryophyllorum an. ʒ iij. ſtyracis, benioin an.℥ j. Trita contuſaque omnia excipiantur ladano puriſſimo, vel mucilagine gummi tragacanthæ, fingantúrque globuli pertuſi, aſperſo puluere ambaris & moſchi an.℈ ß.

Ad pulmonum pectorisq; vitia. CAP. XX.

VITIA quæ tum pulmoni tum pectori inhæreſcunt purgato iam corpore atque deſtillatione ſedata, ferè quidem vel leniendo, vel detergendo extenuandóque tolluntur. In idq; ex infarctu liberantiũ ordine aptiſſima ſunt quæ incidendo atque detergendo, nec vehementer calfaciũt ſiccéntve, nec exaſperent: ſed leniant & quadamtenus humectent, vt ſtrobili, mel, terebinthina. Interdũ etiam acriora, ſed ex melicrato, ptiſana, vino dulci, aut leniente ſorbitione data. Arteriæ autem pectoríſque aſperitatem hæc peculiariter leniunt ſimúlque ardorem extinguunt.

Pruna dulcia moderatè refrigerant, humectant verò ordine ſecundo aluum molliunt ac ſubducunt, pectus arteriámque leniunt, bilis ardorem ac ſitim compeſcunt.

Zyzypha quæ & iuiubæ ac myxaria quæ & ſebeſten, quo prunis dulciora, hoc viribus omnibus eis antecellunt. Cremor hordei refrigerat, humectat & oblinit, ſitim reſtinguit, deterget ſine adſtrictione, ac facilè in thoracis partes illabitur.

Succus amygdalarum dulcium arteriam pulmonémque lenit, ac ſimul emolliens humores è thorace ſputis educit: qui ex amaris elicitur, obduratos ac tenaces validius expectorat. Semen maluæ quia humectat & oblinit aſthmaticis bibendum datur, thoracem pulmonémque proprietate iuuat, raucámque vocem lenit.

Semen bombacis quòd craſſa leniendo extenuet, tuſſi & thoracis vitiis peculiariter medetur. Viola feruidos acréſ-

que humores temperat & ficceſcentes pulmones humectando recreat, eorumque exaſperatas vias lenit.

Glycyrrhiza temperata calore, modicè humida omnia exaſperata propriè verò arterias lenit, tuſſim ſiccam, aſthma atque ſitim mitigat. Gummi arabicum refrigerans ac modicè ſiccans, ſed tamen quia emplaſticum, aſperitatibus omnibus medetur, nec ventriculum relaxat.

Tragacantha frigida ſecundo, humida primo receſſu, humidior quàm gummi, aptiusque tuſſim veterem omnésque aſperitates lenit.

Nuclei pinei calore temperati luculenter humidi emolliunt ac detergunt, purulentam, craſſam, lentámque expuitionem promouent.

Piſtacia quia leniendo ſubamara ſunt & adſtringẽtia pulmonis thoracíſque obſtructiones liberant. Auellanæ toſtæ deſtillationem arcent, crudæ verò ac recentes tuſſi veteri medentur, ſtomacho tamen infeſtæ præſertim quæ vetuſtate nimium exaruerint.

Mel calidum ſiccúmque ordine ſecundo, valenter detergit, aluumque abducit, non niſi coctum ſumitur, nam flatus crudum excitat & ventriculum offendit.

Saccharum minus calidum & ſiccum quàm mel, vtque gratius eſt & ſuauius, ita & omnia mitiùs quàm mel efficit, nec ſtomacho infeſtum eſt.

Compoſitiones ab his extant, ſyrupus zyzyphorum, ſyrupus violatus, electarium tragacanthæ frigidum, eclegma è pino, pilulæ bechicæ, pilulæ albæ & penidia. Ad quarum imitationem aliæ quoque poſſunt in rem præſentem præſtitui, quemadmodum & potiones quædam lenientes pectorales appellatæ, quales ex hordei m.j. paſſarum ℥.j. zyzyphis, myxariis an.viij. nu. glycyrrhizæ ℥.ß in aquæ ℔. iij. percoctis.

Hæc verò pectoris pulmonúmque vitia detergendo & extenuando purgant. Vua paſſa quæ dulcis fuerit, leniendo detergendóque leniter thoracis ac pulmonis affectibus eximiè ſuccurrit.

Ficus abſtergendi facultatem & incidendi obtinent, præcipuè verò thoracem purgant, tuſſi veteri diuturniſque pulmonum vitiis conueniunt, gutturi, arteriæ, & anhelatoribus aptiſſimæ. Capillus veneris propriè pectus & pulmo-

nes expurgat, pleuritidi & peripneumoniæ vtilis. Adiantum album crassa & lenta ex pulmone educit.

Hyssopus peculiariter peripneumoniæ, asthmati, orthopnœæ & tussi veteri ex destillatione opitulatur, præsertim si ex melle, aut vuis passis, fico & ruta decoctus potetur, detersor familiaris. Prassium quod album appellatur, crassa è pectore educit, vtilitérque datur asthmaticis, tussientibus, & interdum tabidis. Origanum linctum ex melle tussibus medetur: inclinanti quoque peripneumoniæ & pleuritidi.

Calamintha orthopnœæ, asthmatique confert ex hydromelite. Abrotanum maximéque eius semen recta ceruice spirantibus, ruptis, conuulsis, tussi, orthopnœæ auxiliatur.

Polypodium radice vsurpatur calida siccáque ordine secundo: dulcis pariterq; sub austera est, crassam pituitam detrahit, præcipuè verò è pulmonibus, quia lenis est & dulcis.

Cnici semen ac propriè eius medulla in vsum venit, calida siccáque ordine secundo: abstergens & aperiens, simúlq; leniens, propriè pectus atque pulmonem lenta pituita expurgat, vocem clarificat.

Iris flore ac radice insignis, calida siccáque ordine secundo, inueterata omnia pectoris pulmonúmque vitia blandè expectorat. Helenium radice vtile, calidum ordine tertio, siccum primo, ad educendos lentos & crassos thoracis humores accommodatum: veterem tussim emendat, orthopnœam, conuulsiones, inflationes, stomachíque vitia, menses quoque mouet & vrinas. Satureia quæ & thymbra, medetur pulmonis & thoracis vitiis & thymum viribus æmulatur. Thymus vt obstructiones hepatis & viscerum soluit & expurgat, ita crassa lentáque è pulmone & thorace expectorat, anhelosis & asthmaticis cum melle datum omnia thoracis vitia excreabilia facit, sed fœtum excutit.

Iuniperus calida & sicca ordine tertio, baccæ crassos & glutinosos humores extenuant. Potæ ad vitia thoracis, ad tusses, inflationes & tormina prosunt: sed ramentum ligni deuoratum interficere creditur. Seseli masiliense officinis siler montanum calfacit & deficcat ordine secundo, radix & semen tenuium sunt partium, stomachi viscerúmque con coctionem iuuant, tusses diuturnas sanant, & orthopnœæ medentur.

Dracunculus calidus siccus, acer & amarus, leniterque adstrin-

ſtringens,tenuium eſt partiū. Radice viſcerū omniū craſſos ac lentos humores attenuans expurgat, tuſſibus ex deſtillatione prodeſt: bis térve elixa in cibo radix craſſos ac glutinoſos humores è pulmone validè exterget, incidit, & expurgat. Arum calidum ſiccum ordine ſecundo: eaſdem atque dracunculus vires,ſed multò infirmiores obtinet.

Cepa, porrum, allium, ſcordium vim acrem & excalfactoriam habent, qua viſcerū omnium imprimisque pectoris craſſos & viſcoſos humores extenuant, detergunt & expurgant: præcipuè verò porrum & ſcordium purulentam craſſamque pulmonum materiam è pectore expellunt & arterias purgant,ſi aut cum ptiſana hydromelitéve cocta edantur,aut cum naſturtio, melle & reſina in eclegmate delinganttur. Si ſemel atque etiam iterum mutata aqua parum præcoquantur, acrimoniam quidem illa & cacochymiā deponunt,ſed inefficaciora ad cōmemorata paulò redduntur.

Scylla pectus craſſis & lentis humoribus infarctum expurgat, tuſſim veterem & aſthma perſanat, ſaniem è pectore elicit. Crocus lethargicos ſtrenuè iuuat: ſed pituitam attenuans ad ſpiritus difficultatem, ad tuſſim & pleuritidem mirè confert.

Zinziber craſſam pulmonum pituitam attenuat, tenuem cōcoquit,tuſſis veteris, aſthmatis frigidorumque affectuum familiare remedium, quod præcipuè recens conditū fuerit.

Ariſtolochia vtraque amara & ſubacris, abſtergit & digerit,ſed rotunda craſſos humores validiùs extenuat, & ab iis natas obſtructiones promptiùs expedit. Hinc aſthmaticis, ſuſpirioſis & pleuriticis auxilio eſt. Gentianæ radix extenuando & abſtergendo obſtructiones efficaciter expedit, idque tanta vi vt iumentis etiā non tuſſientibus modò, ſed ilia quoque trahentibus auxilietur pota.

Myrrha tuberculo fabæ deuoratur in vetere tuſſi, orthopnœa,in laterum pectoriſque doloribus.

Hæc autem peculiari dote tabidis opem ferunt. Scabioſa calida ſicca,non modò quia amara,ſed & ingenita facultate valide adeò pulmonem expurgat, vt eius tū abſceſſus atque vomicas tum etiā pleuritidas proprietate rūpat & expurget.

Pimpinella calida ſiccáque ordine ſecundo, abſterſionis aſtrictionique particeps:tabidis aptiſſima, cruentas excreationes ſiſtit, ſordidas ac purulentas expurgat, vlcera

detergit,mirificè ficcat & agglutinat.

Tuſſilaginis radices & folia petuntur, hæc virentia temperatis proxima ſunt, ſiccata verò modicè acria & calida euadunt,hinc ſiccas tuſſes & orthopnœas ſanat, & accenſa inſpirato fumo pulmones tam blandè expurgant, vt ſine noxa omnes thoracis abſceſſus rumpere credantur.

Symphytum, conſolida maior ordine ſecundo excalfacit ſiccátque.Collectum in thorace pulmonéque pus expurgat & ſanguinis reiectiones ſiſtit.

Pulmo vulpis arefactus ſi bibatur ſuſpirioſos adiuuat, tabidorum vlcera agglutinat, roborátque pulmonum ſubſtantiam.

Ex his cõponuntur extántque medicamenta huiuſmodi,ſyrupus hyſſopi,ſyrupus praſſij, electarium diaireos ſimplex & diaireos compoſitum,conditum adianti, conditum florum irridis,conditum radicum ennulæ, zinziber conditum,eclegma è ſcylla ſimplex & compoſitũ, pilulæ ſcabioſæ. Et quæ ad ſanguinis excreationem & ad tabidos purulentóſve conferunt, trochiſci è terra lemnia, ſyrupus ſymphyti.Quum magna ſit horum compoſitorum ſupellex,raró decernuntur alia niſi cùm penuria ſubeſt,aut ad implicitos affectus inſueta deſideratur permiſtio, vt quæ leniendi & expectorandi hoc modo vim obtinet.♃ zyzypha, myxaria,ficus paſſas an.vj.nu.vuarum paſſarum ab acinis liberarum ℥ j. polypodij quercini, ſeminis cnici, radicis helenij an.℥.ß.adianti albi,hyſſopi,praſſij,origani,ſatureiæ an. m.j. ſeminis althææ & ſeſeleos an.ʒ.ij.coquantur exprimantúrque ad ſeſquilibram, adiectóque pari ſacchari pondere recoquantur in ſyrupum. Si vel eclegmata vel electaria rei præſentis neceſſitas expoſtulet, horũ permiſtio ex his quas antè protuli formulis diſcenda.

Quæ cordis diſcutiant affectus cardiaca appellata.

CAP. XXI.

QVOD affectus pauci in cor inuadere poſſe credantur, cardiacæ facultates præcipuæ ſunt, noxia omnia malignáque depellere, & cordi robur conferre. Malignitatem depellũt alia frigida,alia calida. Cardiaca frigida hæc ſunt.

Buglosũm vtrunque languentibus medetur & ſyncope vexatis,

vexatis,melancholicos exhilarat,&ex diuturno morbo cõualescentes recreat. Viola & nymphææ in cardiacis frigidis quoque habentur,vtraque cordis tædia discutit,spiritus excitat ac tetros arcet vapores. Semen mali citrij amarũ venenis resistit,oris suauitatem cõmendat, ad mulierum malaciam confert. Succus mali citrij & punici acidi, & arancij acidi frigidus siccus ordine tertio, aduersus internas & pestilentes putredines, venena, & partium principum maximéque cordis imbecillitatem in primis vtilis est, & dum cardialgia,hoc est, mordicatio ventriculi os infestat.Semen oxalidis cordis & oris stomachi inextricabilia vitia, maximè scorpionum ictus sanat.

Mali odorati,atq; cotonei succus cor & stomachum roborat,syncopen tollit,venenum consopit aut arcet.

Calida,Melissophyllum syncopen ex frigida causa, mœrorem tristitiámque excutit. Doronicum quod Paulo Arnabo dicitur, radix calida & sicca ordine tertio, subdulcis, intus alba,foris flaua,pollicis crassitie,nodosa,densa, cordis palpitationi & venenatorum morsibus atque ictibus auxiliatur,ipsúmque cor peculiariter roborat. Vetonica altera quæ & tunix & bistorta, calida & sicca, subamara, contra nocturnas peregriuationes & difficiles somnos commendatur, aduersus toxica, serpentum & scorpionum ictus ex vino albo bibitur:succus pestis arcet contagia, & vomitiones cohibet.Dictãni radices & folia in vsu sunt, calfaciunt & siccant ordine tertio,tenuium sunt partium: ad morsus & ictus venenatos exhibentur, & ad pestilentium febrium malignitatem. Pentaphyllum tormentilla vulgo,siccat tertio recessu citra manifestum calorem, subadstringit, tenuium est partium, venenis resistit & pesti, omnes sanguinis eruptiones cohibet. Atractylis hirsutior quibusdam, aliis acanthium,carduus benedictus vulgò calidus siccus, amarissimus, obstructiones internorum viscerum tollit, & eorum vlcera sanat: aduersus pestilentes alióśque venenatos & putres affectus imprimis efficax. Stœbe scabiosa, vt abscessus interiores rumpere, ita & pestilẽtium morborum virus è corde foras extrudere creditur, & eorum bubonas carbunculósque discutere.Ocimi semen cardiacum est,cor enim exhilarat eiúsq; defectionem tollit & humidum stomachum roborat.

Corroborantia frigida. Os è corde cerui, hominis cor quadam substantiæ similitudine roborat, ad cardiacam affectionem & syncopem in primis vtilis. pro quo in eosdem vsus cornu cerui substituitur. Cornu vnicornis omnium præstantissimum creditur cor tueri, veneni vim omnem obtundere, & pestilentium morborum perniciem lenire.

Ebur frigidum siccum primo gradu, cordis robur tuetur, & conceptum adiuuat. Aurum temperatissimum, foliolis & veluti bracteolis ad naturæ robur & affectus melancholicos, ad exolutum stomachum, ad cardiacos & præter rationem mœstos efficax. Argentum frigidum humidúmque temperatè, auri vires quadamtenus æmulatur, sed iam metallicæ malignitatis quodammodo particeps.

Vniones seu margaritæ frigidæ siccæ, integræ potiores, cor proprietate roborant, syncopen tollunt, putredini cor obsidenti pestique & venenis obsistunt.

Saphyrus potus ictos à scorpione iuuare, & cor ab omni veneni labe tueri creditur, & intestinas vlcerationes emendare. Hyacinthus virulentarum quoque bestiarum ictibus & malignis medetur affectibus. Smaragdus eadem nō potus modò, sed & collo subnexus confert, & melancholiam mœstitiámque soluit. Corallus frigidus siccus secundo gradu, vt adstringendo stomachum roborat, & sanguinis reiectiones magnoperè sistit, ita & cordi robur conseruat, ídq; munit aduersus pestilentium morborum iniurias. Succinum cor & stomachum firmat, cardiacis & cordis palpitationi accommodatum.

Sigillum lemnium frigidum & siccum primo recessu, morsus serpentum & omnium reptilium sanat, mortiferas & venenatas potiones nocere prohibet.

Bolus armena frigida ordine secundo, pestilenti febri opitulatur eíque resistit, putredinem cohibet, & sanguinis expuitionem & dysenteriam & destillationem.

Caphura malignos vapores præsertim calidos extinguit, ab hísque ortam sensuum exolutionem reparat.

Calida. Xylaloë ad cardiacos affectus, ad syncopen, ad omnia denique cordis frigida vitia vtiliter exhibetur.

Cortex citrei mali, odorus, calidus siccus, cor aliásque principes partes muniens, putredini & venenis resistit.

Cinamomum calidum tertio ordine, siccum secundo, putridam

putridam saniem exorbet, ad deleteria & venena vtile.

Caryophyllum calidum siccum tertio gradu, odoratum, acre, subamarum: cardiacos affectus & syncopem tollit, viscera corroborat & cordis spiritus resarcit. Amomum calidum siccum tertio gradu, validè siccat & adstringit, odorisque suauitate cor recreat. Crocus calidus ordine secundo, siccus primo, coquit, digerit, mediocriter adstringit, cor in primis deinde alias partes roborat, emendátque earum putredines: sed extra modum sumptus lethalem vim inferre perhibetur. Moschus calfacit siccat ordine tertio, tenuium est partium, odore spiritus instaurat, languidas partes ac precipuè cor firmat & roborat, lipothymiam & vires resolutas sarcit, sed imbecillum cerebrū biliosis præsertim ferit. Ambarum calidum siccum secundo gradu, humores calfacit, incidit, attenuátque, stomachicis miscetur, cor & cerebrum proprietate roborat, & syncopem tollit, sed ebrietatem accersere dicitur permistum vino: senibus & natura frigidioribus accommodatius quàm iuuenibus.

Hæc porrò simplicia in compositiones coaptantur, quæ sunt huiusmodi: Syrupus buglossi, syrupus è succo aut infuso violarum, syrupus nymphææ, syrupus è succo oxalidis, syrupus malorum redolentium, syrupus è succo persicorum malorum, syrupus è succo limonum, syrupus granatorum, syrupus è cortice citrij, syrupus è succo citrij acido. Quibus omnibus cardiaca quodammodo vis inest cor muniendo arcendóque putredinem: vnus autem syrupus melissophylli malignitatem omnem extinguit. Electarium quoque de gemmis, diamargariton frigidum, electuarium de ambra, electuarium exhilarans, mithridatium & theriace. Flores præterea & fructus saccharo conditi conseruatíque, vt buglossi flos & radix, flos violarum, persica condíta, mala odorata condíta, cortex citri condítus, & nux moschata cōdíta. Quinetiam non paucæ extemporaneæ compositiones in alias quoque transferuntur formas, vt in pulueres in condíta, in pastam regiam, in destillatum instauratiuum, in epithemata, in sacculos, in suffitus & odoratos globulos: quorum exempla quædā exercitationis gratia hic subieci. Puluis. ℞. Cornu cerui & vnicornis, margaritarum splendidarū, scobis eboris an. ℥ vj. fiat puluis tenuis ex cochleari sumendus, aqua buglossi & vino albo dilutus. Eiusce pulueris

drachmæ duæ exceptæ vnciis tribus facchari albi foluti aqua rofarum ftillatitia, concinnantur in tabellas quas manus Chrifti appellant. Huic & nonnihil interdum additur electarij de gemmis aut de ambra, interdũ & ambaris momentum. Fit & ad peftilentiam hac formula: ℞. Fragmentorum gemmarum fapphiri, hyacinthi, fmaragdi, margaritarum, coralli rubri an. ℈ j. offis è corde cerui, eboris, feminis ocymi, cardui benedicti, citrij, oxalidis, radicum tunicis, tormentillæ & angelicæ, doronici an. ʒ ß. terræ lemniæ, boli armenæ an. ʒ j. mofchi, ambaris an. gr. viij. facchari albi foluti aqua meliffophylli ℔ ß. cõcinnetur electarium in tabellas pondo ʒ ij. Conditum cardiacũ. ℞. Corticis citri cõditi conferuæ bugloffi, violarum & rorifmarini an. ℥ ß. pulueris electarij diamargariton frigidi & electarij de gemmis an. ℈ ß, facchari albi quod fatis eft ad conditi formam. Epithema. ℞. Aquarum ftillatitiarum meliffophylli, bugloffi, cardui benedicti & rofarum an. ℥ ij. aceti ℥ j. In quibus diffolue omnium fantalorum, xyloaloës, caryophyllorum, corticis citrij ficci tritorum omnium an. ʒ j. croci ℈ j. caphuræ ℈ ß, fiat epithema cordi inducendum ad æftum & malignitatem arcendam. In id quoque pulueres facculo includuntur, qui vel ficcus cordi admouetur, vel fuprà dicto liquore imbutus. Odore quoque labes arcetur ex his quæ epithema conftituunt. Deftillatum cardiacum & inftaurans. ℞. Conferuæ bugloffi vtriufque, violarum, rofarum & nymphææ, corticis citrij conditi an ℥ ij. pulueris electarij diamargariton frigidi, electarij de gemmis & de ambra, croci an. ʒ ij. feminis citri, oxalidis, cardui, atractylidis & citrij mali, radicum dictamni, veronicæ & pẽtaphylli an. ʒ iij. iufculi caporum iuuenum alteratorum cum lactuca, oxalide, portulaca, fcabiofa & meliffa ℔ vj. trita confufaque omnia vaporario vitreo inclufa igni mandentur, vel aquæ feruenti, fenfimque liquor eliciatur. His nonnunquam perdicũ aut turturum, aut etiam nemoralium teftudinum præparatarum concifa caro permifcetur cum medulla panis albi. Excepti deinde liquoris libra dimidia cum facchari vnciis duabus & cinamomi drachma vna colo tranfmittitur in vfus, affufa interdum femuncia fucci granatorũ aut limonum. Deftillatum aliud malignitatẽ arcẽs & obtundẽs. ℞. endiuiæ, bugloffi vtriufque, ftœbes, pentaphylli, cardui benedicti,

oxalidis,

oxalidis, pimpinellæ, betonicæ recentium omnium an. m. j. radicum dictamni, vetonicæ, & pentaphylli, aristolochię rotundæ, gentianæ, doronici romani, zedoariæ an. ℥ ß. seminum oxalidis, cardui atractylidis & plantaginis an. ʒ. vj. theriaces, mithridatij veteris an. ℥ ij. Recentes herbæ tundantur, hisq; aspergantur reliqua omnia exquisitè trita, sinanturq. triduo macerari, ex his dein in vaporarium coniectis sensim liquor excipiatur.

Ventriculo accommodata. CAP. XXI.

QVAE stomachica nuncupantur medicamẽta, alia humorum quibus est imbutus ventriculus illuuiẽ exugunt absumúntque, vel prorsus detergunt, eius robore seruato: alia concoctionem adiuuant, ceteráfque illius functiones confirmant. Prioris quidem classis sunt, malum citrium & medicum, malum punicum & cydonium seu cotoneũ, cerasium, ribes, oxyacantha, sorba, mespila, & quæcunque suprà dixi æstuantem bilem frænare. Hæc enim bilis reliquias obtundunt, vomitiones sistunt, æstuantem vẽtriculum refrigerant, sitim extinguunt, cibi fastidia discutiunt, & appetentiam inuitant, dissolutúmque ventriculum adstringunt & corroborant.

Quæ verò deinceps sunt id ipsum præstant in frigidis humoribus, qui stomachi tunicas infarciunt.

Menta vtraque calida & sicca principio tertij ordinis, gustu acris, subamara, tenuium partium, adstringendi & exiccandi vim obtinet. Stomacho apprimè vtilis est, appetitum excitat, & in condimentis peculiarem vsum inuenit, in eo humores frigidos crassósque excalfacit, attenuat & absorbet, singultus, vomitiones choleramq. sedat, sanguinis vomitiones sistit: sed conceptioni resistere creditur. Betonica crudorũ concoctionem adiuuat, datur acidum ructantibus & stomachicis, dolorẽ capitis ex vẽtriculi sympathia cedat. Absynthiũ calidum primo gradu, siccum secundo, adstringens, amarũ & acre, excalfaciens pariter & detergẽs, roborans & desiccans: eius decoctum stomachũ corroborat, bilem eiq; inhærentem pituitam detergit, vacuátque tum per aluum tum per vrinas. Hinc morbo regio correptos sanat, malaciam stomachi, & inflationes discutit, appetitũ excitat, nauseam arcet, lumbricos pellit: comæ, folia & semen vsur-

pantur, sed succus stomacho infensus est. Saluia excalfaciēs & subadstringens, appetitum excitat, cruda crassaque conficit, & stomachum corroborat, singultum quoque lenit. Sisymbrium, balsamita vulgò seu menta aquatica, excalfacit atq. siccat tertio ordine, tenuium partium est, & digerentis facultatis ex redundante pituita vomitiones, singultus, stomachique dissolutiones cohibet seu sumptū seu admotum vrinam ciet. Non edendum grauidis nisi mortuo iam conceptu: quippe etiam impositum ipsum extrahit. Succinum calidum primo recessu, siccum secundo, ventriculum & cor roborat, nauseā sedat, prauos ventriculi humores absorbet atque eos gigni prohibet, ventrisque fluxiones sistit.

Corroborantia & adstringentia frigida, quæ tum reliquias acrium humorum absorbent, tum concoctionem iuuant Rosa amara, adstringens præcipuè rubra, arefacta stomachum & iecur corroborat, eiusque dissolutioni medetur, vomitiones & lienterias sistit. Cytinus mali punici flos, stomachum roborat, fluentem aluum sistit, bibitur commodè sanguinem excreantibus. Balaustium adstringentem quoque vim habet, & eandem quam cytinus.

Myrtus tum baccis tum folio citra calorem, ventriculi superuacua & alui illuuium siccat atque concoquit, fastidium abigit, præcipuámque corroborandi facultatem adstringendo obtinet. Oliua recens flaua necdum matura, vtilis stomacho, ipsum roborat, adstringit, appetentiā mouet, humores acres digerit. Idem præstant oliuæ halmades, quæ muria conditæ seruantur.

Coriandri semen præparatum adstringit, terget, concoctionem adiuuat, ventriculum roborat, eiúsque exhalationes in caput ferri prohibet. Rhus frigidum ordine secundò, siccum tertio, vehementer adstringit, ventriculum eiusque facultates omnes roborat sumptum & admotum, vomitiones, dysenterias, sanguinis eruptiones, aliásque diuturnas fluxiones cohibet obsoniis inspersum, aut aliter sumptum inflammationes mitigat, menses quoque sistit. Acacia frigida primo gradu, sicca tertio, validè adstringit, stomachi robur virésque omnes fouet, vomitum sistit, menses supprimit. Lycium siccat ordine secundo, calore temperatis proximum est, adstringit, terget, digerit. Hypocistis eadem quę acacia, & multò validius præstat, eodem quoque censu

censu cistus existit, aliquanto tamen siccantior & adstringentior.

Calida quibus præcipua vis est ad frigidos crudósq; ischores absumendos,& ad concoctionẽ augendam,hęc ferè sunt. Mastiche calida & sicca ordine secundo,parum adstringit,minimũ est acris,stomacho auxiliatur, purgãtium acrimoniam frangit, exhalationes reprimit, destillationes arcet & absumit,vomitionésq; sistit. Crocus stomacho vtilis est,ciborúmque concoctionem iuuat. Myrobalani omnes vehementer adstringunt, stomachum expurgãt & corroborant, vomitiones, dysenterias, & alia alui profluuia compescunt,& appetentiam reuocant.

Galanga calida sicca tertio gradu, sapore acerrimo linguam admodum vellicante, concoctionem adiuuat, oris halitum commendat, venerem stimulat.Spica nardi calida excessu primo,sicca secundo, adstringit, subacris & leuiter amara, stomachum roborat sumpta & admota,omnésque frigidos affectus concoquit. Agallochum odoratum, gustu adstringens & subamarum, ventriculum frigidum corroborat, concoctionem adiuuat, eius putredinem summouet, & superfluentes humores absorbet, flatúsque discutit. Macer calidum siccum tertio gradu, vi aromatica odoréq; suaui præditum, subacre, tenuium partium: hoc peculiare habet vt ventriculum roboret,& concoctionem iuuet.Nux moschata calida sicca secundo gradu, vim habet roborandi ventriculum, & frigido. ipsius affectus sanandi, concoctionem iuuandi & flatus discutiendi. Zinziber calidum tertio ordine, humidum primo, odoratum, obstructiones aperit,stomachum corroborat & excalfacit,concoctionem promouet,vapores crassos & flatus discutit, crassos humores attenuat, aquosos absumit. Caryophyllum ventriculi calorem robúrque suscitat,concoctionem perficit, cardialgiam tollit & nauseam,doloresque ex cruditate & flatuum copia subortos.

Cinamomum excalfacit, adstringit, roborátque ventriculum & concoctionem iuuat.

Ambarũ siccitate ventriculi superfluentes humores absumit,odoris suauitate prauam illorũ qualitatem omnémque impuritatem ac putredinem emendat,suscitato natiuo calore ac spiritu concoctionem iuuat,cæteráśq; functiones

validiores efficit. In id quoq; vsurpantur quæcumque cor natiúmq; calorem fouere & roborare tradita sunt.

Ex his porrò compositiones extant asseruantúrque variæ, syrupus myrtinus, syrupus mentæ & absynthij & miuæ cydoniorum, electarium myrtinum, electarium diarhodon & aromaticum rosarum maius, trochisci è spodio, myrobalani emblicæ & cepulæ conditæ, iuglandes nuces conditæ, sorba condita, cydonia condita, conserua rosarũ & mentæ, cortex citri conditus, & nux moschata condita. Quarum imitatione aliæ quoq; ex tempore præscribuntur, vt vinum absynthij & iusculum è radice cichorij & absynthij coma, iulepus è succo cydoniorũ aut granatorũ, & aqua rosarum stillaticia. Condita quoq; multiplicis vsus. Adhæc fomentum è rosa, cytino, saluia, menta vtraque, & absynthio, cum portione cyperi, calami aromatici & scœnanthi, adiecto sub finem vini quadrante. Ceratum molle ex oleo mastiches, mentæ, absynthiæ, nucis moschatæ & nardino, aut horum quibusdam cum ceræ momento. His etiã vt vnguenti species euadat, interdum pulueres insperguntur galangæ, maceris, nucis moschatæ, xylaloës, & zinziberis, vt singulæ vnciæ singulas puluerum drachmas habeãt cum ceræ tantillo, & ambari aut moschi exiguo. Aut si plusculum puluerum atq; ceræ sit, ceratum solidius existet, in quod plerumque solet masticheS triens quadrãnsve addi, tundique pilo calente: quò etiam pertinere videtur ceratum stomachicũ. Sacculus præterea minutim transsutus in scuti formã concinnatur ex aridiorum tritorum puluere: vt qui habet rosarum rubrarum, cytinorum, mentæ, absynthij, sampsuchi, arefactorum an. ℥ iij. spicæ nardi, galangæ, nucis moschatæ, caryophyllorum an. ℥ ij. croci ʒ ß.

Iecori peculiaria medicamenta. CAP. XXIII.

CVM iecoris tum substantia tum venæ exiles sæpe infarctu & humorum illuuie præpediri soleant, magnáque sit huius visceris dignitas & præstantia, id quidem maximè medicamenta postulat quæ obstructione liberent atque corroborent, nullo vehementi calore. In hæc autem non omnia promiscuè, sed peculiari quadam dote ista conferre comprobantur.

Gramen modi è frigidum siccúmque, subadstringens & sua-

ſuaue, tenuis ſubſtantiæ, iecoris infarctus ſoluit robúrque tuetur. Intybum omne calidam hepatis intemperiem, atque etiam inflammationem extinguit, ſanguinis feruorem ſedat, obſtructiones iecoris aufert: hinc bilioſam eius collectionem expurgat, icterum perſanat, iecur proprietate quadam corroborat, nec ventriculum offendit, ſemen genitale minuit. Cicerbita, hieracium & chondrilla, vt temperatura affines ſunt, ſic viribus minimum diſcrepant: eadem quæ intybum, ſed ignauius multò præſtant. Lichen quæ hepatica, detergit, mediocriter refrigerat, iecoris obſtructiones tollit, icterum & impetigines curat, ſanguinis inflammationes compeſcit. Adiantum omne tenuat, digerit, aperitque iecoris obſtructiones & ictericis confert. Quatuor ſemina frigida maiora & minora refrigerant, incidunt, ac detergent, tenuium ſunt partium, vt iecoris quoque obſtructiones impediant.

Plantago frigida ſicca ordine ſecundo, adſtringit, & nihilominus digerit, hepatis obſtructiones ſoluit, putredines & dyſenterias coërcet, fluxiones ſiſtit tum folio tum ſemine.

Oxalis omnéque rumicis genus tum radice tum ſemine blandè iecoris illuuiem expurgat, obſtructiones expedit, ex eaque genitos affectus perſanat: & adſtrictione leni nec iniucunda ipſam pariter iecoris ſubſtantiam firmat & corroborat.

Calida. Eupatorium calfacit, incidit, abſtergit, peculiariter verò iecoris obſtructiones expurgat, ſeruato robore, diuturnis & erraticis febribus apta. Fumaria iecur obſtructum aperit, laxiúſque firmat, bilem expurgat, ſanguinem impurum clarificat, & putredini reſiſtit.

Lupulus calidus ſiccus primo ordine, detergit & aperit, expurgat iecur, & obſtructionibus liberat, icterum ſanat, menſéſque mouet. Aſparagus iecur infarctu liberat tum radice tum ſemine: regióque morbo auxiliatur. Idem ac etiam efficacius conferunt apij, petroſelini & feniculi radices, quæ ſi calidior erit affectus, aceto macerandæ ſunt.

Abſynthium vt ventriculo, ita præcordiis & iecori opitulatur, quódque in venis bilioſum eſt per vrinas expurgat.

Praſſium vt guſtu amarum eſt, ita iecur infarctu liberat, & regium morbum expurgat.

Peucedanum veteres hepatis obſtructiones aperit, con-

fértque incipienti sciriho.

Chamædrys amara, subacris, incidit, terget, viscera præcipuè verò iecur expurgat & obstructionibus liberat. Chamæpitys terget, purgat, obstructum iecur liberat, ictericis auxilio est.

Corroborantia frigida. Santala omnia frigida gradu tertio, sicca secundo, calidis naturis conueniunt, propriè verò hepar corroborant & refrigerant, cardiacos iuuant. Ebur frigidum siccum gradu secundo, adstrictionis cuiusdã particeps, qua visceribus robur adiicit. Spodium ebur vstum, refrigerat, adstringit, sitim compescit, ventriculum & hepar roborat. Rosa & lichen iecur roborant. Coralium frigidum siccúmque ordine secundo, adstringit, roborat, bilis feruorem compescit, eiúsque impetum seu sursum seu deorsum sedat, iecoris substantiam quouis modo solutam impingit atque coarctat, & sanguinis vndecunque manantis fluorem sistit.

Calida. Iuncus odoratus seu schœnanthum modicè calfacit adstringitque, mediocriter digerit, ventriculum & hepar corroborat, sanguinem excreantibus auxiliatur. Calamus aromaticus calidus siccus ordine secundo, leniter adstringens, minimum acer, ventriculum & hepar excalfacit roborátque, hydropem sanat & tussim. Eupatorium moderato calore peculiariter hepar corroborat. Vua passa tota substantia iecori familiaris, moderata adstrictione ipsum roborat. Id ipsum præstat pistacium subamarum, odoratum atque essentiæ tenuitate iecur obstructum expedit.

Composita medicamenta quæ humorum reliquias è iecore per vrinas expurgãt sunt syrupus cichorij, syrupus endiuiæ, syrupus byzantinus, syrupus è radicibus minor, syrupus è radicibus maior, & oxymeli cõpositum. Corroborant verò electariũ trium santalon, & trochisci eupatorij, electariũ diacurcuma, & trochisci è succino. Refrigerãt verò conserua cichorij, surculi lactucæ, endiuiæ, & portulacę, cõdîti, cerasia cõdîta, oxyacantha condita, & ribes conditum, aut siquando res ipsa expostulat, recentia fient apozemata modò simplicia, modò acida affusis interdum herbarum succis. Electaria quoque & condita confusis pulueribus atque conseruis. Fotus præterea siquid emolliendũ aut calfaciendum est, & epithema si refrigerãdum ex aquis stillatitiis endiuiæ,

diuiæ,portulacæ,absynthij,plantaginis,& rosatum paribus portionibus & aceti parte octaua,in quibus trium santalorum, rosarum, lupinorum & trochiscorum è caphura pulueres conuenienti dosi soluti sint. Illitus quoque & vnguēta ex his quæ ipsi ventriculo accommodauimus.

Quæ lieni conueniunt. CAP. XXIIII.

APTA lieni medicamenta ea sunt quæ suauitate quadam,terrenum illius humorem vel emolliunt,vel quodammodo colliquant, detergunt & attenuant, sine adstrictione conspicua,vt deinde obstructione soluta faciliùs excidat in aluum. Horum quædam moderatè frigida sunt & humida,quæ exuperanti bili retorridæ conueniunt, vt viola,buglossum vtrumq; succus malorum fragrantium. Plurima verò moderatè calida sunt & tenuium partiū, vt crassam fæculentámque melancholiam attenuent atque dissipent : qualia hæc sunt : Lupus salictarius seu lupulus,lienis obstructiones expedit eúmque expurgat. Cassutha peculiariter lienem obstructione liberat, arquatúmque nigrum pellit. Scolopendrium seu asplenum & ceterachum, proprietate lienem expurgat absumítque. Raphanus lienem extenuat & obstructione liberat,iecori etiam prodest. Radix apij lienem expurgat, & obstructione liberat, eiúsque tumores dissoluit. Cortex thamaricis peculiariter lienem expurgat, obstructionibus liberat absumítque & icterum sanat. Capparis radicis cortice imprimis, dein fructu & cauliculis tum decoctis in oxymelite tum pulueratis spleni scirrhoso eximiè benefacit, atque frequēti vsu lentos crassósque humores exterget & incidit, tandémque per vrinas & per aluum exigit. Agnus calidus siccus tertio gradu, flore & semine insignis, aperit,extenuat, flatus discutit, duritiem & obstructionem lienis dissoluit : sed genitale semen absumit, & libidinem extinguit. Chamædrys lienem validè adeò expurgat,vt ipsum absumere credatur. Acori veri radix in vsu est,quæ galanga maior dicitur,calfacit & siccat tertio ordine,gustu acris est & modicè amara,odore nō iniucunda,tenuiū partium,detergit & extenuat : lienes induratos resoluit atque comminuit, duritias & collectiones omnes sanat decocto huius fouentibus. Scylla calida sicca ordine tertio,summè incidit & resoluit, duritias lienis col-

lectionésque discutit: & obstructiones validè expedit: quartanam & icterum sanat.

Lapathum digerente detergentéque facultate præditum, lienem ex aceto sumptum, iuuat, ex vino coctum sumptúmque regio morbo prodest, lepras impetiginésque sanat.

Rubiæ semen ex oxymelite potum lienem absumit. Idipsum præstat & peucedanum & raphanus & iris similiter ex aceto aut oxymelite pota. Aristolochia multò validius lienem obstructione liberat, laterisque doloribus auxiliatur, putrescẽtia sanat, & sordida expurgat. Cancamũ vulgo gummi lacca, obesos extenuat, concretúmque lienem dissoluit. Horum quædam etiam foris admota, sed maximè quæ deinceps sunt lienem plurimum expediunt.

Ruta tum sumpta tum admota ex aceto cataplasmatis vice lienis obstructiones duritiásque tollit. Nasturtiũ præsertimque semen eius cum melle illitum lienem extenuat & comminuit.

Struthium duritiem quoque lienis soluit. Vrtica cum cerato imposita concretum conduratúmque lienem colliquat. Sinapi calidum siccúmque quarto recessu, lienis tumores omnísque generis dolores ex alto in summa trahit.

Centaurium minus calidũ primo ordine, siccum tertio, summè amarum & subastringens, validéque abstergens, optimum est ad lienis & iecoris obstructiones soluendas: sed & lienem induratum foris impositum sanat. Asarũ calidum siccum tertio ordine, tenuium partium hepatis & splenis obstructiones reserat, eorúmque duritias dissoluit, icterum sanat, febribus diuturnis auxilio est: valet foliis sed radice efficacissimum.

Cyclaminus calidus siccus tertio gradu, radix in vsu est. Incidit, terget, aperit, digerit, resoluitque. Lienis durities & tumores fotu aut illitu persanat: tum recens tum aridus arquatum sistit, & bilio sũ in sudorem ciet.

Alia ex his aptantur in eos syrupos qui tetrum bilis atræ vaporẽ demulcent, cuiusmodi sunt syrupus violarũ, syrupus buglossi, syrupus è succo malorum benè olentium, & syrupus melissæ & confectio alkermes. Alia in eos qui melancholiæ reliquias ex tumente liene vel dissipant vel absumunt: quales sunt syrupus scolopendrij & fumariæ, syrupus è radicibus, oxymel scylliticum, electarium diacapparis

ris, trochiſci è capparibus & dialacca, electarium de gemmis, electarium exhilarans, & aliæ complures compoſitiones ad cordis affectus relatæ. Ex quibus dein in rem præſentem iulepi fiunt & apozemata, electaria quoque & condita. Foris præterea fotus ex ruta, vrtica, ſtruthio, naſturtio, centaurio minore, in quo aceti quadrans inſit. Illitus ex oleo rutaceo, oleo de capparibus, oleo amygdalarum amararum, oleo liliorum lotis aceto ſcyllitico cum cera: quibus ſi ſextans adiectus ſit puluerum iridis, aſari & cyclamini, cum bdellio & ammoniaco ſolutis aceto forti, emplaſtrum efficiet lienis obſtructioni tumoríque accommodatum. Poſſunt & alię formę complures pro rei neceſſitate ex tempore præſtitui.

Renum ac veſicæ medicamenta. CAP. XXV.

QVAE leniunt & refrigerant, arenulas minimè ſinunt in calculum concreſcere, vrinæ ardorem demulcent, eámque facilius emittunt. Quæ vrinas cient tenuitate ſubſtantiæ ac ſiccitate ſanguinē attenuāt & colliquāt, ſerúmq; ſecernunt atque deducūt in renes. In hoc genere nonnulla traduntur moderatè frigida, vt pepones, melopepones, cucurbitæ, cucumeres, hordeum & gramen: ſed omnium efficaciſſima ſunt quæ in ſubſtantiæ tenuitate calida ſiccáque ſunt tertio receſſu: vt apium, petroſelinum, fœniculum, daucus, phu, ſeſeli, aſarum & ſmyrnium. Quæcunque vrinas ſtrenuè cient, eadem quoque renes & vrinæ ductus abſtergendo incidendóque expurgant, & arenulas pariter exturbant, & calculos ex arenularū adhæſu leuiter cōcretos diſſoluunt atque diripiunt: At verò ſolidiores veróſq; calculos quæ propriè comminuere traduntur, attenuant incidúntque nullo calore nulláque ſiccitate inſigni: nimius enim calor concretum calculum magis excoquit & obdurat, obitérque quæcunque mediis viis obhæreſcunt ſuperuacanea ſecum in renes deducit, vnde vrina aliàs ſupprimitur, aliàs tenuis & pellucida præterfluit. Hoc genere ſunt limonum ſuccus, radix oxalidis, rubi, aſparagi, graminis & perſonatæ, betonica, adiantum, aſplenum. Nonnulla etiam aſperitate ſua calculi ſummā faciem abſtergunt & attritu comminuunt: vt vitrum combuſtum ouorum teſtæ, milium ſolis. Nec deſunt quæ id proprietate efficiāt, vt lapis iudaicus.

Vtraque igitur affectis renibus opitulantur: sed hæc præcipuè. Amygdala amara & dulcia eorúmque recens oleum, zyzypha, myxaria, glycyrrhiza, gummi amygdalæ amaræ & cerasi, pistacia, strobili, caricæ, & quæcunque leniendis pulmonibus conuenire diximus, eadem renum ac vesicæ scabriciem leniunt, vrinam demulcent atque effundunt, nec arenulas in calculum coagmentari sinunt. Althææ radicis ius potum eadem confert, & vrinæ difficultati medetur, renum & vesicæ cruditates pellit: eius semen renũ calculos etiam confringit. Quatuor semina frigida minora, lactucæ, protulacæ, intybi, cichorij renum siccitatem, asperitatem ardoresque leniunt. Semen melonum & quatuor semina frigida maiora sicca sunt ad finẽ primi ordinis, incidunt, tergent, tenui sunt essentia præsertim arefacta & contrita: hinc vrinas adeo mouent, vt renibus arenis aut calculo pressis non mediocriter prosint. Halicacabi rubentes fructus tenuandi & abstergendi vi renes validè expurgant & vrinam pellunt. Fraga quoque chamæbati Idæi fructus, renum & vesicæ sordes & arenulas eluunt, detritósque calculos excludunt, præcipuè autem ab his aqua stillatitia.

Plantago vtraque semine aut folio arefacto, renum obstructiones tollit, ídque abstergendi quadam & tenuandi facultate qua præter cæteras pollet.

Adiantum omne vrinas ac menses mouet, renesque validè adeò expurgat, vt calculos minuere credatur. Helxine subfrigida, abstergit, leuiterque constringit, calculo tamen & vrinæ difficultati succurrit. Graminis radix moderatè frigida & sicca, tenuiúmque partium vrinæ difficultatibus medetur & calculosa vesicæ rudimenta comminuit, quod & eius semen præstat. Asparagi radix trita & ex vino pota vrinam ciet, renes infarctu liberat, calculos exturbat, nephriticis auxiliatur: neque credi par est longo eius vsu vesicam exulcerari, semen genitale auget, veneremque stimulat. Ruscus tum radice subamara, tum foliis & baccis ex vino potis vrinam ciet, vesicę calculos deterit, stillicidio vrinæ medetur, mensesque mouet & morbum regium sanat. Eryngij radix calore temperata, non modicè sicca, pota colicis medetur, calculos, stillicidia difficultates vrinæ & renum vitia sanat. Chamæmelum potus & insessu calculos vrinásque pellit.

Quæ verò subiiciuntur quòd calidiora acrioráque sint, ad ea ipsa vesicæ renumque vitia efficaciora comprobantur. Cicer omne calidum siccum ordine primo, incidendi abstergendique facultate præditum, obstructiones tollit, vrinam mouet & renes expurgat, renum & vesicæ calculos exterit: sed nigrum & paruum validissimè, ab hoc deinde rubrum. Terebinthina calfacit, mollit, discutit, terget, expurgat, viscerũ omnium maximéque renum obstructiones tollit, & angustos meatus aperit, vrinam ciet, putredinem cohibet. Pimpinella calida sicca ordine secundo, ex vino pota calculos terit, & stranguriam decocta iuuat. Saxifraga calida & sicca, eadem sed multò efficacius confert.

Crithmum vulgo creta marina calida sicca tertij ordinis initio, dysuriæ & regio morbo opitulatur, renúmque calculos confringit.

Lithospermum vulgo milium solis, semine ex vino poto calculos cõminuit, vrinas pellit, stranguriámque discutit. Sisymbrium aquaticum & Sion excalfaciunt, tenuiũ sunt partium & sapore acri, ea cruda coctáque potenter vrinas mouent, calculosque dissoluere atque excernere traduntur.

Vrtica calida sicca recessu tertio, tenuium partium & acris, tanta abstersione valet vt ventrem subducat, renes infarctu expediat calculosque terat. Anonis calida ad finem secundi, attenuando tergendóque vrinas ducit, calculósque confringit, radicis cortex præcipuè vtilis, deinde eius cauliculi, qui antequam spinis muniantur sale conditi gratissimi sunt. Petroselinum vulgare, Plinio apium satiuum. Græcis selinum, calidum ordine secundo, siccum tertio, foliis, semine & radice obstructiones tollit, vrinam ciet, renes & vesicam abstergit, eorúmque calculos comminuit: eadem foris tum fotu tum insessu confert. Feniculi radix & comæ renum & vesicæ vitia expugnant: vrinam mouent tum sumptæ tum admotæ. Smyrnium quod & libysticum, radice vrinæ difficultati medetur: semen etiam renum & vesicæ vitiis confert, cætera præstat quæ apium & petroselinum. Raphanus vterq; calidus tertio, siccus secundo, tum radice tum semine renes expurgat, vrinam ciet, calculos comminuit & exturbat. Apium saxatile quod petroselinum macedonicum, calidum siccumque tertio recessu, radice præsertimq; semine vrinam ducit, renum & vesicæ dolori-

bus potum succurrit. Daucus semine primùm, deinde radice calfacit & exiccat, vrinam vehementer pellit vt etiã calculos excludat. Seseli massiliense daucum viribus æmulatur. Personata quæ bardana, radice & semine vrinas pellit, renes infarctu liberat arenulas calculósque excutit. Pæoniæ radix acris & subamara, ex vino pota renum & vesicæ dolores lenit, seminis grana sumpta calculorum rudimenta pueris eximunt. Tribulus vterque præsertímque syluestris, poto semine renes purgat, calculosísque medetur. Spartum genista appellatum, secunda classe calidorum & siccorum, incidendi extenuandíque viribus præditum semine præsertim vrinas ducit, & tum vesicæ tum renum calculos comminuit.

Iuniperi fructus calidus tertio, siccus primo, stomacho vtilis est, renes deterget, & vrinam pellit: sed caput tentat.

Lauri baccæ & folia tum fotu tum insessu vesicæ conferunt affectibus: radicis cortex renes expurgat & calculos rumpit, sed conceptus enecare traditur. Calamus odoratus vrinam mouet, renum vitiis & stranguriæ commodè opitulatur. Cyperus radice insignis quæ calida & sicca, citra acrimoniam incidit, calculo vexatis congruit, & vrinam mouet.

Cardamomum ex vino sumptum affectis renibus & dysuriæ medetur. Periclymenum quod est inuolucrum maius, & caprifolium officinis, vehementer calidum & siccum, tũ fructu tum folio vrinam mouet, calculos pellit, & si pluſculum bibatur cruorem profundit.

Præcipuæ ex his comparatæ compositiones sunt, syrupus capillorum veneris, syrupus de limonibus, syrupus althęæ, syrupus raphani, electarium diaspermaton, & electarium λίθων τρίζων. At verò in rem præsentem varia ex his apozemata decernuntur, alia quæ leniant & laxent, alia quæ expurgent deturbéntque arenulas aut calculos: quibus interdum oxymeli scilliticum vtiliter affunditur. Pulueres quoque & electaria & condita his formulis quæ supra sunt expositæ. Fotus quoque & insessus tum ad compescendos nephriticos dolores, tum ad comminuendos calculos, ex radicibus althææ, raphani, petroselini macedonici, feniculi, eryngij & bardanæ, cum malua, parietaria, berula, chamæmelo, betonica, nasturtio, pimpinella & origano, lauro & iunipero. Ex

to. Ex quorum deinde magmate, addito polline ſeminis althææ lini & fœnigræci, ſeſeleos & dauci cum axungia cuniculi & anſeris cataplaſma concinnãdum eſt. Illitus præterea ex oleo liliorum, chamæmelino, laurino, nardino, è ſcorpionibus & terebinthino. Nonnulla etiam in clyſteres induntur, qui eductis primùm fecibus ſummè ſint profuturi.

Vteri medicamenta. CAP. XXVI.

QVAE verò conferre traduntur, alia immodicum eius fluorem ſiſtunt, alia ſuppreſſum mouent, alia humorum colluuiem eluunt expurgántque vterum, alia corroborant. Quæ menſium fluorem ſiſtũt ferè frigida ſunt omnia, genitale ſemen extinguunt, ſedántque veneris impetus & vteri ſtrangulatus compeſcunt: nec frigidis aliter iuuatur vterus. Nymphæa quæ præſertim candidam radicem habet, muliebri profluuio medetur, veneris inſomnia cohibet, & ſemen genitale extinguit. Cytinus & balauſtium refrigerant ſiccántque gradu ſecundo, adſtringendi vim habẽt, menſes aliáſque vuluæ fluxiones cohibent. Rhois ſemẽ obſoniis inſperſum pro ſale, & decoctum potui datũ mẽſtruas mulierum purgationes & alba earum profluuia retardat. Idem ramuſculorum rubi decoctum præſtat multóque efficacius eius foliorum & cauliculorũ ſuccus expreſſus & ſole ſiccatus. Cornu cerui vſtum & lotum, & ebur in tenuiſſimam ſcobem redactum fœminis fluxione vuluæ laborantibus magnoperè proſunt è cõuenienti liquore hauſta. Portulaca mulierum purgationes ſiſtit, veneríſque impetus & inſomnia ſedat. Plantago refrigerat denſatque; hinc ſanguinis eruptiones omnes cohibet, atque vt alui profluuia ita & vuluæ fluxiones compeſcit, & aduerſus vteri ſtrangulationes ex lana ſubiicitur.

Semperuiuum vtrumque refrigerat gradu tertio & moderatè ſiccat, muliebres fluxiones ſiſtit & veneris ludibria ſtrangulatúſque retundit.

Quæcunque autem menſes mouent, calida ferè ſunt receſſu tertio, nec tamen vehementer ſiccant, eiuſmodi ſunt amara & acria, quorum tanta vis eſt, vt in diſtantiſſima ſaluis viribus penetrare poſſint, & venarum ora reſerare, craſſa extenuare & lenta detergere: atque etiam cum menſibus

pleraque peculiari dote alias quoq; vteri sordes & illuuies expurgare. Nec pauca ex his conceptus secundásque pellũt, aut etiam fœtus enecant. Chamæmelum calidum siccúmque primo recessu, tenuium partium, anodyna digerendíq; facultate præditum, potu & insessione menses & fœtus euocat, vteri duritias & flatus dissoluit. Betonica vterum expurgat, & nihilominus corroborat & conceptum retinet: vtilis prægnantibus: quibus alba sordidáque illuuies ex vtero manat. Laurus calfacit & emollit eiúsque decoctum in muliebres insessus additur, & vuluæ sordes vel prægnanti tutò eluit. Parthenium decoctum ad vuluæ duritiem & strangulatum insessu prodest. Lilium radice, foliis & floribus vtile, assum & ex rosaceo tusum subditúmque vuluam emollit, & blandè expurgat. Trifolium odoratum calidum siccúmque ordine tertio, semen & folia ex aqua pota vuluæ strangulatui succurrunt. Pæoniæ radix eiúsque grana nigra vuluæ strangulatui & vteri doloribus ex vino pota medentur. Quæ validius menses cient aut vterum expurgant, minimè tuta sunt prægnanti quòd pleraque solutis acetabulis cõceptum eiiciant, quædam etiam seu sumpta seu admota interimant. Sampsuchus menses ducit tum sumptus tũ in pesso subditus. Ocimum sumptum in acetariis vterum expurgat, venerémq; stimulat. Origanum attenuans aperiénsq; menses euocat. Melissophyllum secunda classe calidorum, prima siccorum, ad menses educendos tum potu tum insessu vtile & ad concipiendum iuuat.

Prassium mulieribus quæ non purgantur, menstrua & à partu secundas pellit, difficilè parturientibus salutare. Scordium menses ducit, & fotu potúve partum accelerat.

Baccharis odorata, radice subdita partum educit. Artemisiæ species duæ calidæ secũdo, siccæ primo, tenuium partium, sumptæ aut in vteri fomento vel insessus accommodatæ, menses ducunt, secundas fœtúsque extrahunt, vteri præclusioni conferunt; earum quoque succus cum myrrha subactus & admotus, elicit quæcunq; concluduntur in vtero. Pulegium calfacit siccátque ordine tertio, potum extenuando menses, secundas fœtúsque pellit, tumores, duritias & vteri conuersiones insessu tollit. Cyperi radix refrigerat & præclusæ vuluæ fotu auxiliatur, mensésque euocat. Phu valeriana dicta, calida siccáque ordine secũdo, menses fotu

ducit

ducit & vrinas.Rubiæ maioris radix ſemenque menſes, ſecundas,fœtúſque ſubditum trahit,ſumptúmque pellit.

Polium montanum cui teucrio nomen eſt, menſes & à partu ſecundas,mortuúmque fœtum ſumptum eiicit.Seſeli tum ſemine tum radice vteri ſtrangulatui medetur: menſes & fœtum vtero excludit.Dauci ſemen efficax adeò pro mouendis menſibus vt etiam ſecundas fœtúſque pellat, & ſtrangulatus ſumptum ſedet.

Ruta incidit & digerit, menſtrua ducit, flatulentos vteri tumores diſcutit ex oleo cocta & infuſa, & vuluæ ſtrangulatu liberat:cum melle trita & obſcœnis partibus inducta, veneris appetentiam & ſemen extinguit. Calaminthe calida ſiccáque tertio receſſu,acris & modicè amara, vehementer incidit & abſtergit, menſes validè adeò ciet: vt & conceptum ſeu pota ſeu admota interimat & eiiciat.Sabina tertio eſt gradu calidorum & ſiccorum, acris & validè digerens,menſes ſiquid aliud prouocat, fœtum etiam viuentē enecat & mortuum eiicit. Dictamni radix tum pota tum vel ſuffitu vel peſſo excepta, mortuos iam fœtus educit, & ſolo guſtu partus accelerat. Ariſtolochia vtraque menſes, ſecundas, & fœtus cum myrrha & pipere pota pellit:ſubdita eadem præſtat, & vteri ſordes expurgat. Gentianæ radix ſumpta extenuat, abſtergit, purgat & obſtructione liberat, nec modò ſumpta ſed & ſubiecta menſes fœtus & ſecundas excludit.Iridis radix fotu mollit aperítque locos,& muliebria trahit, & glandis modo cum melle appoſita fœtus euocat. Aſari radix ſubdita menſes conceptúſque trahit. Smyrnium radice, herba aut ſemine ſumptum, aut etiam feruefactum ſubditúmq; menſes ſecundáſquè pellit, & abortum facit.Myrrha calida ſiccaque ordine ſecundo,tenuis & validè detergens, vuluam emollit, & præcluſam aperit, menſes & partus celeriter extrahit,præſertim quę ſtacte appellatur. Styrax & bdellium myrrhæ vires imitantur. Caſtorium cum pulegio potum mēſes, partus & ſecundas eiicit.Sagapenum ex hydromelite ſumptum,menſes potenter ciet, ſed fœtum exanimat. Galbanum non ſumptum modò,ſed & admotum menſes partúſque euocat. Oppoponax vteri tumores duritiáſque appoſitum ſoluit, menſes trahit, ſed fœtum enecat.

Eorum quæ corroborando vtero deſignantur, alia enim

ipſum firmant conceptúmque cõtinent, alia moderato calore fouent & manantem illuuiem exorbent, amara quadamtenus & odorata vt ſimul aperiant & calorem ſuſcitẽt, odoríſq; ſuauitate vterum oblectent. Prioris generis ſunt:

Biſtorta officinis appellata, frigida ſiccáque moderatè & adſtringens, menſtrua ſiſtit, vterum corroborat, conceptúmque retinet ac fouet tum admota radice tum ſumpta cum nuce moſchata & caryophyllis.

Corallium tum ſumptum tum ſubditum menſes cohibet, vterum conceptúmque corroborat. Coſtus impurum vterum expurgat tum fotu tum ſuffitu, & ad cõcipiendum iuuat. Betonica eadem vt ſuprà dixi confert, fœtúmque recreat.

Caryophyllum tum ſumptum ex vino odorato tum ſubditum, vteri ſtrangulatum lenit, & vterũ fœtúmq; recreat. Nux moſchata & macer eaſdem quoque vires obtinent.

Nardus ſeu ſpica nardi impura vuluæ profluuia ſaniémque ſubdita abſorbet, conceptúmq; ſuffitu adiuuat. Styrax ſuffitu quoq; vterum expurgat, exiccat & corroborat, vteri ſtrangulatum compeſcit, & ad concipiendum præparat.

Succinum ſuffitu potúque vterum ſiccat, prauos humores in eo gigni prohibet, corroborat, & ad concipiendum iuuat. Melanthium ſuffitu menſes ob craſſitiem lentorémque ſuppreſſos educit, vterum excalfacit, exiccat & corroborat. Calamus odoratus tum potu tum appoſitu aut ſuffitu menſes euocat, vterum ſiccat & recreat. Benioin liquor creditur cyrenaicus, calidus ſummè tenuis & halitu digerens, vteri fluxiones ſuffitu vel peſſo exorbet, ipſúmque vt & partes omnes neruoſas corroborat. Moſchus tum ſumptus tum peſſo ſubditus, vteri ſtrangulatum tollit, venerem proritat, vterum odore recreat, ſiccat & corroborat, concipiendíque ſpem auget. Ambar quoque præfocationem arcet atque ſiſtit, & tum ſumptum tum ſubditum omnia quæ moſchus validè confert.

Compoſitiones verò ad vteri refrigerationem & ad immodicos menſes cohibendos hæ extant. Syrupus è portulaca, ſyrupus è ſucco oxalidis, ſyrupus myrtinus, aqua plantaginis aut portulacæ diluti: trochiſci ſpodij, trochiſci terræ lemniæ, trochiſci ſuccini: oleum roſarũ, nymphææ & myrtinum vnguentum Comitis.

Ex tempo-

Ex tempore autem decernetur iulep rosatum, & ex aquis stillatitiis myrti, plantaginis & oxalidis adiecto succo vel oxyacanthæ vel cidoniorum. Pulueres quoque & electaria aut condita ex corallio, lapide hæmatite, margaritis, cornu cerui vsto & succino, addito saccharo rosato aut conserua rosarum, aut alia quauis adstringente. Emplastrum quoque quod habet boli armenæ lotæ in aceto. ℥ iij. terræ lemniæ similiter lotæ ℥ ij. sanguinis draconis, mastiches an. ℥ j. nucum cupressi, gallarum, rosarum, balaustiorum tritorum an. ℥ ß. ceræ & vnguenti comitis an. quantum satis est ad corporanda in emplastri formam. Vel farinæ fabarum dilutæ mucilagine gummi arabici vel tragacanthę quantum satis est ad excipienda & vincienda & cogenda omnia in emplastri consistentiam, quod lumbis & pubi inducetur. Ex eadem quoque materia pessi subdentur vel iniectiones. Ad mouendos porrò menses & ad expurgandum vterum extant syrupus capillorum veneris, syrupus hyssopi, syrupus artemisię, electarium diacalamenthes tum simplex tum cõpositum, trochisci è myrrha qui etiam secundas pellunt, & pilulæ sagapeni, quibus etiam vis inest mortuum fœtum excludendi. Harum exemplo aliæ quoque formulæ re vrgente præscribẽtur tum sumendę tum admouendæ: vt fotus huiusmodi. ℞. Chamæmeli, sampsuchi, ocimi, pulegij, origani, prassij, calaminthæ, artemisiæ, melissophylli, parthenij, abrotani, absynthij an. m. ij. coquantur in aqua quæ satis sit ad fotum vel insessum, vel iniectionem. Eadem aptari poterunt in pessos, quos etiam vtiliter ex radice dictãni, aristolochiæ, gentianę, ex myrrha, styrace & aloë, terebinthina exceptis concinnare liceat.

Ad vterum verò corroborandũ & ad iuuandam concoctionem extant electarium de gemmis, electarium aromaticum, electarium diasatyrion, satyrium condítum & eryngium conditum. Suffitus quoque decernetur qui habeat melanthij seminis ℥ ß. styracis calaminthæ, succini, schœnanthi, calami odorati, spicæ nardi an. ʒ iij. rosarum rubrarum ʒ ij. fiat puluis ad suffitum. Aut pessus: ℞. Liquoris cyrenaici, iridis, rosarum rubrarum an. ʒ. ß. zibeti, ambaris an. ǥ iiij. moschi ǥ ij. fiat puluis qui syndone exceptus in balanos aut passos aptetur.

Quæ arthritidi & externis quibusdam affectibus medimenta conferunt.

CAP. XXVII.

EXTERNI affectus qui in vnamquampiam particulam siue cum vlcere, siue citra vlcus incidunt peculiaria habent libro proximo tradenda remedia. Qui verò in plures partes inuadunt, vt arthritidis, paralysis, tremor, artuum dolores & qui ex vniuersa fluxione orti fuerint, huc cõmodè referri possunt. Per hos igitur affectus cùm iam satis purgatum corpus & fluxio cohibita fuerit, si humorum reliquiæ sumendis digerendæ dissipandæque videbuntur, in id apta erunt simplicia quæ ad cerebri affectus suprà attulimus: quandoquidem neruorum eadem atque cerebri est ratio. Propriè verò & peculiariter ad artuum dolores, hæc commendãtur: Helenij radix & iridis, chamæpytis, verbascula duo, calaminthe, acori radix, centaurium minus, hermodactylus, in apozemata aliásve compositiones aptanda: de quibus mox sigillatim dicam. Cæterum præcipua ad horũ malorum curationem topicorum vis est, quorum alia statim initio ardorem si quis inest extinguunt & fluxiones arcent, nec tamen humores in partem inflammatã altius impingunt: alia dolorem qui citra inflammationem fuerit cõpescunt: alia dolore sedato impactum humorem attenuãt, digerunt dissipántque ne tempore obdurescens concrescat in tophum. Quum igitur chiragræ aut podagræ initio dolor ardórque articulos obsidet, hæc ex vsu erunt: Aquæ stillatitiæ rosarum, plantaginis & solani, quibus aceti sextans aut quadrans affundatur, id enim fotu calido inflammatio nes sedat reprimítque fluxiones, & collectas quodammodo discutit, arthriticis & podagricis accõmodatum. In eius ℔ j. si caphuræ ʒ j. aut ʒ j. ß. soluatur, cæteros articulorum cruciatus, qui etiam altè demersi sunt compescit.

Psyllij semen maceratum mucilaginem edit, ad omnes inflammationes, sed propriè ad articulorum calidos dolores in primis salutarem. Cotonei mali & althææ semina mucilagines quoque reddunt non minus efficaces, si præsertim ex aqua solani aut plantaginis elicitæ fuerint. Hyoscyami folia recentia aut per se aut cum polenta calidas acrésque fluxiones sistunt, omnésque dolores mitigãt & me

dica-

dicamentis in id compositis commodè miscentur. Cicutæ folia atque semen arefactúsque succus omnem dolorem sedant, qui præsertim ex inflammatione ortus fuerit. Eadem quoque vis semperuiuo vtrique & mandragoræ: quibus si dolor intolerabilis non facilè finiri potest, opij momentum addetur, quod sensus torpore inducto in calidis præsertim affectibus dolores omnes sedat atque consopit.

Anodyna quæ dolores quacunque ex causa ortos demulcent. Lac vaccinum acres fluxiones partiúmque omnium inflãmariones fotu mitigat: quod & polentæ forma permistis anodynis euidentius præstat. Stercus vaccinum cùm præsertim depascuntur herbas impositum, emollit & resoluit, ardores doloréśque mitigat, vesparum ictus sanat & addito acero tumores digerit. OEsypus calfacit & emollit, paulúmque digerit, dolores quacunque ex causa compescit: quod & lana succida eo imbuta præstat. Thus calidum ordine secundo, siccum primo, anodynum quoque est, & ex oui candido subactum impositúmque omnem dolorem lenit.

Dolorum autem humorumq; reliquias hæc imposita digerunt & euocant. Verbascula duo quæ paralysis & arthriticæ herbæ vocantur, calida & sicca, mani festè adstringunt atque digerunt, foliáque tusa vtiliter imponuntur articulorum doloribus & paralysi.

Chamæpytis quæ iua arthritica, citra insignem calorem aut acrimoniam latentes in alto & in flaccidis partibus humores imposita absorbet & exiccat, partésque firmando roborat. Calamintha triplex, affecto articulo inducta totum excalfacit, humorémque ex alto euocat, ischiadicis familiaris. Nasturtij quemadmodum & vrticæ semen adurentis particeps est facultatis, & idcirco fixos peruicacesque coxendicis dolores euellit. Helenij radix frigidos diuturnósque partium affectus sanat, & coxendicum dolores & articulos humore nimio luxatos. Centaurij minoris decocti ius clystere sæpe infusum ischiadicis mirificum auxilium præstar, humorem enim elicit dolorémque leuat. Succus verò epotus aut etiam herba ipsa ex hydromelire decocta, peculiariter neruorum vitiis succurrit: & cum oleo partibus

contusis emplastri modo imposita præsentissimo est auxilio.Hermodactylus pituitam crassam ex articulis trahit & expurgat,podagræ & arthritidi confert tum sumptus tum admotus in cataplasmate.Opponax ischiadicis inductum & podagricis opitulatur.Bdellium calfacit, emollit discutitque duritias,& neruorum nodos.

Ammoniacum calfacit & inter.emollientia principatũ obtinet articulorum tophos dissoluit, & induratos lienes sanat,arthriticos & podagricos iuuat.Sagapenum calidum, tenuiúmque partium, paralyticis & conuulsis confert, articulorum nodulos dissoluit.Galbanum mollit ac digerit, eadem quæ sagapenum confert. Castorium tenuium partium & calidum neruis accommodatum, contumaces & scirrhosos eorum affectus sanat, potum illitúmve prodest tremori conuulsionis & omnibus neruorum vitiis.Euphorbium omnium calidissimum,causticæ & vrentis facultatis, tenuium partium:crassos & lentos humores quocunq. sint loco incidendo digerit:aurium sonitum & dolorem tollit, coxendicos & paralyticos iuuat.

Non paucæ ab his compositiones deducuntur,aliæ leniter refrigerantes,aliæ anodynæ,aliæ dissipantes & exiccantes,quæ quoniam externæ sunt in proximum librum aptè referuntur:ex tempore verò hæ facilè apparari possunt.Fotus per oxycratum comparatum ex aquis stillatitiis,vel succis solani,plãtaginis & rosarũm vel etiã hyoscyami si dolor vehementer excruciet:in quibus quadrans aut sextans insit aceti.Aut si dolor altè sit demersus vt in humeri,cubiti,aut coxendicis articulo,caphuræ etiam nonnihil insit,in singulis quippe libris binæ drachmæ. Adhæc mucilago seminis cydoniorum ex aqua solani inducta, aut è semine psyllij, aut vtraque simul hoc ferè modo,℞.Aquæ stillatitiæ plantaginis & solani an.℥ iij.in quibus macerari finito super cineres calidos seminis cydoniorum & psyllij an.℥ ß.extrahatur mucilago quæ tepida inducatur locis dolentibus,obducaturque stupa canabina,aut linteo oxycrato tepido imbuto.Herbæ quoq.ex oxycrato in cataplasma coquuntur sine oleo,sine adipe. Nihil enim pingue inflammatis partibus imponendum,quanquam hac in re non parum confert vnguentum populeum in aceto lotum.Ardore sedato quũ doloris immanitas repressa fuerit, cataplasma anodynum

ex me-

ex medulla panis in pultis formam fiet hoc modo. ℞ medullæ panis ℔. j. sensim ex lacte coquatur dum crassescat, asperso puluere qui habeat florum chamæmeli & meliloti an.℥ j.rosarum rubrarum,saluiæ an.℥ ß. croci ʒ ij.nonnunquam & oleum inditur chamæmeli vel liliorum.In id quoque illitus conueniet qui habeat mucilaginis seminis althææ, lini & fœnigræci deprompta ex aqua chamæmeli ℥ j.ß.olei liliorum,chamæmeli & violatum an. ℥ ß. axungiæ anseris ʒ vj.croci ℈ ij.ceræ quod satis est ad illitum.

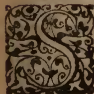
Doloris demum impactam materiam antequam obdurescat digerunt, emplastrum è mucilaginibus, è meliloto, & oxycroceum: sed validè quod habet gummi pini, picis nigræ an.℥ ij.ceræ, axungiæ an. ℥ j.thuris, hermodactylorum,radicis iridis, sulphuris non extincti an. ℥ ß. olei irini quantum satis fuerit ad concorporandum in emplastri formam. Locis compactioribus præsertim coxendici ex cæteris gummis validiora inducuntur,sinapismus quoque & alia proximo libro tradenda.

METHODI MEDENDI LIBRI QVINTI FINIS.

METHODI MEDENDI, LIBER SEXTVS.

DE EXTERNORVM MEDICAMENTORVM MATERIA.

PRÆFATIO.

VMMAS externorum medicamentorum facultates tot omninò statuendas esse, quot & summa externorum affectuum genera, medendi lex methodúsque demonstrat: ipsamque eorum materiam in quam nunc incumbo in quasdam facul-

tatum classes digerendam, quæ affectibus ex aduerso contrariæ sunt. Harum quidem aliæ calidis affectibus fluxionibúsque succurrunt, quales sunt refrigerans, repellens, emplastica seu infarciens, anodyna, narcotica. Aliæ tumoribus affectibúsque frigidis, vt rarefaciens, emolliens, attenuans, absumens vel exiccans, attrahens atque resoluens. Aliæ abscessibus & vlceribus, vt suppuratoria vis, sarcotica, agglutinans, detergens seu expurgans. Aliæ contrà, soluendæ cuti & aperiendæ conueniunt, vt vesicans, cathæretica, septica, escharotica & caustica. De his igitur déque earum contrariis sigillatim tradendum, & quas vnaquæque facultas alias de se particulatim vires proferat.

Refrigerantia medicamenta. CAP. I.

EORVM quæ refrigerant vt varij ordines, ita & effectus quoque varij sunt, alia simplices inflammationes demulcent, alia erysipelata, alia herpetes, carbunculos & ignẽ sacrum: quæ hac ita serie subiunximus à lenioribus exorsi. Leniora ea sunt quæ ad interiorum quoque æstum tutò sumuntur, vt lactuca tum satiua tum syluestris, portulaca, intybi genera quatuor, helxine, hieracium: calidas enim phlegmonas & lenia erysipelata compescunt, séd hæc potẽtius.

Lenticula palustris frigida & humida ordine, secũdo, collectionibus calidis, podagris & igni sacro commodè illinitur cum polenta. Vmbilicus veneris humidus ac frigidus obscurè adstringentem & leuiter amaram obtinet facultatem, qua phlegmonas erysipelatosas, & erysipelata phlegmonosa persanat & omnibus partibus excalfactis in cataplasma commodissimè aptatur. Psyllium secundo ordine frigidũ, semine in primis efficax, prodest erysipelatis, fronti imponitur in dolore & temporibus ex aceto aut posca, eius mucilago vtiliter illinitur cuicunque dolori & collectioni inflammationíque: siquidem egregiè adeò refrigerat, vt si in aquam feruentem coniecta fuerit, ea protinus deferuescat. Hyoscyamus albus tertio ordine refrigerat, succus ex tenero semine, foliis caulibúsque expressus, collyriis dolorem lenientibus commodè miscetur, & contra acres calidásque fluxiones: cum farina aut polenta contra oculorum, pedum, aliarumque partium inflammationes.

se-

semen eadem tritum potest additũ cataplasmatis dolorem leuantibus: folia ad eadem tum per se tum cum polẽta vsur pantur. Papauer satiuum ordine quarto frigidum, eius capita trita & cum polenta cataplasmatis mista inflammationibus & ignibus sacris medentur. Capitis ardores cum rosaceo, oculorum inflammationes cum oui candido & croco mitigat. Nigrum frigidius est albo, cuius succus est vocatum opium, ad omnia longè efficacissimum. Caphura frigida sicca gradu tertio, lachryma indicæ arboris tenuium partium, acris & odora: repellit & facilè penetrat, phlegmonas & erysipelata refrigerando mirè iuuat, ad gonorrhœam & albas vuluæ fluxiones efficax, cum succino è conuenienti liquore hausta.

Hæc igitur simplices inflammationes quæ præsertim è feruidiore sanguine profectæ sint, vt phlegmonas, erysipelata & artuum dolores persanant. Quę verò deinceps erunt, quoniam præterea austeritatem quandam & adstrictionem obtinent, ardentes biliosásque eruptiones extinguunt, herpetas, epinyctidas, carbunculos & ignem sacrum.

Portulaca recessu tertio frigida humidáq; secũdo, æstuantibus auxiliatur, & calfacta omnia egregiè refrigerat: quòd que austeritatis & adstrictionis cuiusdam sit particeps, fluxiones omnes reprimit, biliosas eruptiones vt herpetes, impetigines, ignemque sacrum retundit. Polygonum portulacæ vires æmulatur, collectionibus feruidis ignibusque sacris auxiliatur. Plantago exiccat & adstringit, pariterque refrigerat ordine secundo. Hinc eruptiones sanguinis, nomas, carbunculos, herpetas, epinyctidásque cohibet, ambusta & inflammationes demulcet.

Ligustri folia astrictoria vi feruidis inflammationibus & carbunculis illita prosunt, & commanducata oris vlceribus medentur, & eorundem decocto ambusta vtiliter fouentur. Solanum hortense refrigerat & adstringit ordine secundo, & ad inflãmata & omnia quæ refrigerari & adstringi postulant, & ad fluxiones acres mirè conducit: ignibus sacris & herpetibus folia cum polenta inducuntur. Somnificum verò multò magis refrigerat, vt penè ad papaueris vires accedat, nec nisi foris illini aut aliter admoueri innoxiè possit. Cortex radicis eius vsurpari debet. Semperuiuum vtrumque ordine tertio refrigerat, desiccat verò &

adſtringit mediocriter phlegmonas refrigerat, eryſipelata, herpetáſq; cohibet. Sed & ad nomas, oculorum inflammationes & ambuſta, folia per ſe vel cum polenta illita cõferunt. Succus per ſe eadem præſtat fotu, aut cum roſaceo infuſus. Corianũ refrigerat & leuiter adſtringit, eryſipelatis & herpetibus medetur, epinyctidas, teſtium inflammationes carbunculóſque cum melle ſanat. Succus eius cum ceruſa & aceto ardentes in ſumma cute inflammationes iuuat. Mandragora tertio ordine refrigerat. Radicis cortex valentiſſimus eſt, ab hoc ſuccus è malis aut è caule collectus. Folia recentia oculorum inflammationibus, & iis quas vlcera excitarunt cum polenta inducta proſunt, articulorum dolores leniunt. Radix trita ex aceto herpetibus & ignibus ſacris medetur. Acetum refrigerat & adſtringit, inflammationes arcet impoſitum, fluxionéſque reprimit, & ſedem vuluámq; procidentem: ad ignem ſacrum, lepras, impetigines cum aliquo conuenienti efficax eſt: phagedænas vlcerum nomáſque fotu cohibet, item vlcera quæ ſerpunt, panos & pruritus. Omphacium & mali punici, citrij limonúmque ſuccus perfectè refrigerat, bilis acrimoniam impoſitus validè obtundit. Eo commodiſſimè vtemur contra omnes calidos & bilioſos affectus, non quidem puro, ne adſtrictione immodica calorem ipſorum cute denſata includat, ſed ſucco portulacæ aut ſemperuiui temperato: ita enim herpetas, impetigines, lepras, phagedęnas nomaſque ſanat.

Compoſitiones ab his fiunt, oleum roſarum, oleum violarum, oleum nymphææ, oleum papaueris, hyoſcyami & mandragoræ, vnguentum refrigerans & vnguentum populeum. Præter hęc verò re exigente alia præſcribuntur his ſanè præſtantiora. Nam oleo, cerato aut vnguento modetata vis ineſt refrigerandi, neque quum ingens inflammatio eryſipeláſve ſumma corporis exurit, ſatis ea proſunt, niſi & aceti momento perfundantur: omnis quippe adeps omnéque oleum mox vt incaluit, quaſi incenſum partis calorem auget, & ſummam cutem exulceratam exaſperatámve ſorde coinquinat. Multò ad refrigerandum præſtantior vis ineſt epithemati fomento aut cataplaſmati. Epithema fit ex aquis ſtillatitiis roſarũ, plantaginis, ſolani, intybi & portulacæ. Valentius comparatur ex recentium herbarum cocta-

ctarum iure, valentiſſimum ex earum præſertimque è ſolani, ſemperuiui, hyoſcyami, papaueris & mandragoræ expreſſis ſuccis, qui linamentis ſint excepti. Quinetiā eæ ipſæ tuſæ herbæ imponuntur cataplaſmatis ſpecie. Benefacit & mucilago è ſeminibus althææ, cydoniorum & pſyllij, aqua vel ſucco quodam accommodato maceratis deprompta: vix quippe vlla poteſt adſtrictio in lenta mucilagine haberi. Debent autem in liquoris tepidi libris ſingulis ſeminum vnciæ quoque ſingulæ demergi, dum liquor concreuerit. Quum leuior eſt ardor, mucilagini permiſcetur oleum quoddam refrigerans linimenti forma. ℞ ceræ albæ liquefactæ ℥ j. in quam diſſolue oleorum violarum & papaueris lotorum aqua ſolani frigida an. ℥. j. mucilaginis ſeminis cydoniorum & pſyllij extractæ in aquis vel ſuccis ſolani & plantaginis ℥ ij. fiat illitus, huic addi poteſt caphuræ ℈ ß. Mirè iuuat cataplaſma ex refrigerantium ſuccis & hordei expurgati farina, quæ ſine igne agitantur, & ea temperatione permiſcentur dum polentę aut pulticulæ nanciſcātur craſſitiem, additur vtiliter caphura: adduntur quoq; ſub permiſtionis finem interdum mucilagines, rarius olea. Quæ igne permiſta coquūtur, melius quidem coëunt ac firmiùs cohærent, ſed minùs refrigerant. Omnia porrò in vehementi ardore & æſtuoſo cœlo frigida inducentur, atq; etiā interdū arte refrigerata, & protinus vt partis feruore acriùs incaleſcunt areſcūntve, commutantur, quod ſubinde fit, dum repreſſo ardore atque dolore pars liueſcere incipiat: conſiſtendum enim tum eſt, ne pariter extincto inſito calore pars gangræna vel ſphacelo pereat. Hyeme verò atque mitiore inflammatione tepida etiam ſubinde admota iuuant. Ad herpetes verò, impetigines, phagedænas aut ignem ſacrum, portulacæ, plantaginis aut ſemperuiui ſuccis, aceti, omphacij, ſucci limonum aut granatorum par modus additur in fotum: aut ex his farina orobi & hordei permiſtis, pultis ſpecie cataplaſma exiſtit.

Repellentia medicamenta. CAP. II.

REPELLENS medicamentum quod Græci ἀποκρουστικὸν dicunt, id appellamus & quod influentem humorem cohibet, & quod eum ipſum aut etiam parti leuiter infixum in aduerſum reiicit, eſtque hoc priore vehementius.

Vtrumque frigoris vi perficitur, cuius natura est cohibere, comprimere, repellere & retrudere. Sed ad hos affectus validissimum id frigus est, quod in crassa terrenáque substantia consistit, qualis nimirum ea est quæ acerbo, austero, adstringentique sapore deprehẽditur. Ea enim partis substantiam premens atque coarctans, influentem humorem remeare cogit, huic ex diametro attrahens opponitur, de quo postea sermo habendus. Vitis viniferæ folia capreolíque refrigerant & adstringunt, trita & illita capitis dolores, stomachi inflammationes, & aliarum partium ardores fluxionésque sistunt. Rosa refrigerat & astringit præcipuè rubra, sed arefacta magis. Contusa & illita præcordiorum inflammationibus & sacris ignibus medetur. Succus oris vlcera, gingiuas, tonsillas & faucium ardores gargarizatu reprimit & fluxiones cohibet. Arida verò rosa vino aut aqua calẽte dum extabuerit macerata, ad capitis, aurium, oculorum, sedis, recti intestini ac vuluæ dolores facit fotu adhibita. In id efficax quoque est rosarum fæx post rhodostagma in alembici fundo residua, similiter macerata & calens locis dolentibus imposita, partim ita mitigata, partim repressa doloris causa.

Rubus immaturo fructu & floribus refrigerat, potenter adstringit & desiccat, mollioribus & recens natis foliis & germinibus leuius. Hæc tamen mansu aphthas & alia oris vlcera sanãt, & gingiuas firmant. Flos & fructus immaturus vt hæmorrhoidas manantes, dysenterias, & alia ventris profluuia sistunt, ita herpetas cohibent, oculósque procidentes confirmant. Myrti vtriusque germina, folia, baccæ & semen refrigerant & adstringunt, sanguinem excreantes sanant, & vesicæ erosiones exiccant, oculorũ fluxiones & inflammationes cum polline polentæ leniunt. Semen in dessessionibus vtile, sedis vitiis & vuluæ procidẽti aut fluxione laborãti, fluentes quoq; capillos continet. Trita folia & ex aqua imposita, partibus omnibus fluxione laborãtibus cœliacisq; prosunt: & admisto omphacino oleo ad vlcera serpẽtia, ignem sacrũ, testiũ inflãmationes & ambusta cõferunt.

Cupressus folio & nuce seu pilula modicè refrigerat, sed valdè siccat & adstringit. Folia hernias intestinorum per se reprimunt, & cum polenta ignibus sacris, vlceribus quæ serpunt carbunculis & oculorum inflammationibus illinuntur.

tur. At tum folia tum pilulæ ex vino potæ dysenterias aliaque alui profluuia & sanguinis reiectiones sistunt: vulnera glutinant & sanguinem ex iis manantē supprimunt. Quercus siccat & adstringit: sed validius adstringit quæ in trunci cortice membrana subest, & quæ sub glandis putamine fructus carnem condestit, ab his folia. Omnium decoctum datur dysentericis, sanguinem excreantibus, ventrísque diuturno profluuio vexatis: & in pesso contra mulierū fluxiones. Eodem ad incipientes & crescentes phlegmonas aliásve humorum defluxiones vtuntur: nam quæ iam vehementes constiterunt, adstringentibus haud indigent.

Galla omphacitis tertij ordinis in siccando, secūdi in refrigerando, admodum acerba & terrea: desiccat & reprimit fluxiones: adhæc constringit comprimítque partes laxas ac languidas, omnibúsque fluxionum affectibus strenuè resistit. Galla altera flaua, laxa & magna, exiccat quidē & ipsa & adstringit, sed tanto imbecillius quantò acerbæ qualitatis minus est particeps. Decoctum earum ad insessus vtile, contra vuluæ & sedis procidentias fluxionésque.

Balaustium syluestris mali punicæ flos, cytinus satiuæ & domesticæ, insigniter adstringunt, siccant & refrigerāt, crassæ sunt essentiæ, fluxiones cohibent, humida gingiuarum vitia mobilésque dentes decocto colluto emendant: herniā prolapsu intestini erumpētem cataplasmate repellunt. Malicorium asperum mali punici putamē, eadem præstat quæ balaustium.

Acacia ex fructu aut foliis Ægyptiæ spinæ expressa & arefacta in vmbra, siccat ordine tertio, refrigerat primo.

Hæc ignem sacrum, vlcera quę serpunt, mensium exuperantiam & prociduam vuluam cohibet, procidentes oculos & citam aluum reprimit. Lota leuem suam acrimoniam deponit & commodè oculorum medicamētis admiscetur. In eius locum ex fructu immaturo & virgultis prunorum agrestium coctis succum expressum, coactum & in tabellas confectum insolatúmque substituimus.

Hypocistis acaciæ vires imitatur, verùm aliquanto magis siccat & adstringit. Rhus vulgò sumach, fructus est racemosus, cortice acido, adstringente, repellente: Fracta, contusa, liuidáq; illitus ex aqua ab inflammatione vindicat, fluxiones omnes cōpescit: Aqua in qua is maduit decocta co-

gitur coitque in mucilaginem,omnia quæ semen præstans: Folia etiam eandem vim sortita,gangrænas & pterygia cohibent ex aceto illita: liquamentum mellis consistentia fit ex aridis foliis ex aqua decoctis,eadem quæ lycium conferens. Oxyacantha adstringit & desiccat, & secundo ordine refrigerat: Alui profluuium & muliebrem fluxum,omnésq; fluxionum affectus cohibet atq; sistit. Mespila adstringunt stomacho grata sunt,aluúmque supprimunt.

Sorba minus quàm mespila adstringunt, aluo fluenti in cibo accommodatissima, quod & decoctum eorum potest.

Corna in cibo adstringunt, profluuio alui atque dysenteriæ salutaria. Cotonea mala parua rotunda & odorata, adstringunt & refrigerant, fluxiones sistunt: decocto eorum sedes & vuluæ procidentes proluuntur. Cruda cataplasmatis miscentur ad cohibendam aluum, contráque stomachi subuersionem & ardorem mammarúmque inflammationes. Hæc quidem sumpta nec minus tamen admota iuuant.

Compositiones quæ fluxionem inhibent repellúntve sunt, oleum omphacinum, omotribes & hoc ex recenti oleum rosaceum,oleum melinum, oleum myrtinũ,oleum mastichinum comparatum: vnguentum diachalciteos,emplastrum Comitis, emplastrum ad herniam & alia quædam inter emplastica relata.

Quum igitur leuior quædam calidáque fluxio vt phlegmone incipiens fatigabit,reuulsione præmissa & dolore si is acrius vrgeat mitigato, adhibendus fotus oxycrati specie ex aquis stillatitiis rosarum, plantaginis & solatri addito aceti rosari sextante eáve temperatura vt bibi possit. Mox vnctio ex oxyrhodino, quod interdum myrtini olei dimidium habeat. Benefacit & mucilago è semine cydoniorum & psyllij ex aqua rosarum, plantaginis, solani, affusa aceti parte octaua. Efficacius est cataplasma ex decocto aut succo rosarum,balaustiorum,plantaginis, solani & semperuiui, & ex polline fabarum permistis omnibus coctísque in polentæ aut pulticulæ speciem, huic, si grauior fluxio exposcet, pulueres inspergentur rhois, myrti, rosarum, boli armenæ,aut terræ lemniæ. Ad extremum his non satis proficientibus, adstringentis nostri emplastri portio oxyrhodino diluta imponetur vnguenti specie. Supra verò sedem affectam

fectam locus per quem fluxio decurrit cingetur emplastro adstringente,quod fluxionis vias coangustet. Horum continuandus eousque est vsus dum fluxio consistat, & tumor aut non amplius increscere aut subsidere videatur. Ac tum deinde ad vnguentum diachalciteos & cætera transeũdum quibus mistæ insunt vires. Atque ita fluxionum quidem initio tempestiuus est repellentium vsus,nisi fortè vel pestilens,venenata alirérve maligna materia existat, vel critico modo depulsa, vel emunctoriis excepta allectáve sit, vel acerbum & excruciantem dolorē habeat coniũctum : quippe illicientibus tum & paregoricis vtendi locus est, non repellentibus & exasperantibus.

Emplastica medicamenta repellentibus finitima. CAP. III.

EMPLASTICORVM quæ temperatura sit & quæ materia, quásque vires sortita ea sint, suprà quidem comprehensum est cùm detergentibus illa opposui. Quæ verò simpliciter talia dicuntur, frigida crassa atque terrena, nec vlla qualitate molesta sunt : proinde meatus infarciunt, tenuémque humorem permistione incrassant. Alia quædam insuper siccant & vlcerum humores absorbent. Alia etiam leuiter adstringunt & roborant, nec humores diffluere sinunt.Primo hæc genere continentur:

Triticum lentoris quiddam & obstruentis naturæ nactũ est. Eius farina cum oui liquore iuncta fluxiones sistit, ex hyoscyami succo neruorũ fluxionibus illinitur, pollen verò eius ex aqua mulsa aut hydrelæo coctus omnem inflammationem valentiùs quàm farina simplex compescit : extrinsecus admotus cutis spiracula infarcit & humores coërcet. Fabarum farina ex liquore quouis frigido admota cataplasmatis specie eadem confert. Amylum, farinâ triticeâ tum frigidius tum siccius, verè ac propriè emplasticum est: contra fluxiones oculorum & pustulas cauáque vlcera efficax : sanguinis quoque reiectiones potu cohibet. Crudum oui albumen emplasticum est, refrigerat, fluxiones arcet, oculorúmque inflammationes lenit,vesicæ & renum exulcerationibus prodest.Quæ verò sequuntur emplastica,exiccant pariter & vulnerum aut vlcerum quemcunque attige-

rint humorem, combibunt exorbéntque, vt idcirco sistendo sanguini conueniant. Mumia humani est cadaueris liquamen, thure, myrrha & aloë in sepulchro condíti, calida sicca ordine tertio, leuiter adstringit: peculiariter verò tum sumpta tum admota sanguinem vndecunque prorumpentem sistit. Mastiche leuiter adstringit, siccátque sine morsu, & sanguinis reiectiones cohibet.

Corallium adstringit & moderatè refrigerat, contra sanguinis reiectiones in primis efficax, excrescentia coërcet, vlcerum caua & oculorum cicatrices abstergit.

Lapis hæmatites adstringit & refrigerat, tenuissimè tritus ex oui candido oculorum phlegmonas lenit, sanguínis expuitioni & cuiuis eruptioni conducit, oculorũ vlcera per se siccat, & cicatrice includit. Terra omnis in medendi vsum recepta, summè siccat citra omnem morsum, quòd omnis igneę substantiæ prorsus sit expers, vt quæ propriè argilla appellatur. hinc leuiter refrigerat siccatque & meatus oblinit occludítque, quæ præsertim lota fuerit. Sigillum lemnium strenuè siccat & leuiter adstringit, víque emplastica vndecunque prorumpentem sanguinem tum sumptũ tum admotum cohibet. Bolus seu terra armena validam siccandi vim obtinet, qua putria oris & tabidorum vlcera desiccat, sanguinis expuitiones aliásque reiectiones, quemadmodum & dysenterias, compescit.

Sanguis draconis officinis factitius ex hircino sanguine, bolo armena & sorborum aliorúmve adstringentium succo, eadem quæ bolus, ac etiam promptius efficit.

Gypsum emplasticum verè est ac siccans, ad sanguinis eruptiones vtile & ad ophthalmias ex oui candido.

Vstum ac deinde lotum, quemadmodum & calx elota, emplasticum magis euadit. Omnia quidem excipienda diluendáque sunt aceto, cui etiam vni præcipua vis est vt fotu solo erumpentem sanguinem protinus compescat.

Metallica quæ subiiciam emplastica quoque sunt, & sine morsu siccant, adhæc quoque non leuiter adstringunt. Lithargyrus chrysitis & argyritis siccat primo recessu, nullo insigni calore aut frigore, modicè adstringit & terget, cum oxelæo cocta emplastica fit & compluriũ emplastrorũ materia. Vis ei occludere, adstringere & explere caua.

Cerusa refrigerat, siccat, occludit, repellit & adstringit, emplastica

emplastica tamen est, candefacit emplastra quibus inditur.

Pompholyx, Arabum tuthia, ex æris vel detritæ cadmiæ fauillis tenuissimis, quæ fornacum metallicarum summis caminis adhærent, progignitur, refrigerat, adstringit & exiccat lota omnium propè citra morsum siccantium euadit præstantissima. hinc ad vlcera cancrosa ad aliáque maligna & ad oculorum fluxiones efficacissima. Spodium verò pompholyge aliquanto crassius & adstringentius, è crassiusculis enim fauillis quæ in fornacum pauimentum decidunt succrescit: plurimas tamen pompholygis vires imitatur.

Cadmia factitia botrytis appellata, & pompholyge & spodio crassior ac magis terrena, siccior & adstringentior. Naturalis verò quæ officinis est lapis calaminaris, sicca minus existit, veruntamen vsta sæpius acetóque testincta & in exquisitum læuorem trita, oculorum inflammationes arcet, palpebras inuersas reducit & in emplastris laxos œdematosósque tumores siccat atque dissoluit. Stibium vulgo antimonium, valēter adstringit, refrigerat, meatus obstruit, fluxiones oculorum in collyriis inditum & sanguinē manantem, quod præsertim coctum fuerit sistit, est enim rosionis expers, & vim habet vsto plumbo persimilem. ambusta igni in pustulas erumpere non patitur cum adipe recenti illitum, & maligna vlcera comprimit, nec latius serpere finit. Plumbum frigidum humidúmque existit multò magis quod aceto lotum fuerit, & in pollinem redactum, adstringit & phlegmonas incipientes arcet, oculorum fluxiones reprimit, partiúmque omnium ac præcipuè sedis vlcera rebellia & cancros demulcet. Plumbum vstum eadem efficit, sed acrimonia maiore nisi lotum fuerit. At plumbi recrementum quod scoriam appellant, his multo vehementius adstringit. Molybdæna plumbago dicta recrementum in camini fundo repertum, quo vi plumbi argentum aurúmve expurgatur, magis refrigerat & adstringit quàm lithargyros, éstque substantiæ crassioris: eundem tamē vsum in emplastris obtinet acrimoniæ expertibus, detergentibus minimè idonea. Alumen scissile & candidum adstrictione est vehementissima præditum, ab hoc rotundū, quod aqua soluitur & igni liquescit celerius quàm scissile, gingiuas humore turgidas comprimit, dimotos vacillantésque dentes cum aceto firmat: sanguinem profluentem, eruptiones pa-

pularum & aurium fluxiones inhibet.

Compositiones ab iis extant vnguenti aut emplastri forma, vnguentum album, vnguentum è cerusa, vnguentum è lithargyro, vnguentum nutritum, vnguentum diachalciteos, vnguentum diapompholygos & vnguentum exiccans rubrum. Ad hæc autem alia in rem præsentem comparantur hac formula, quæ sanguinis aliorúmque humorum fluxum sistit. ℞. Boli armenæ ℥ ij. amyli ℥ j. sanguinis draconis, masticħes, myrrhæ, olibani an. ℥ ß. symphyti, rosarum rubrarum an ʒ ij. Bolus & sanguis draconis diluuntur aceto, cætera teruntur, omniáque oui candido & oleo rosato vel myrtino excipiuntur in cataplasma. his interdum vehementiora accedunt adstringentia, vt trochisci è terra lēnia & alumen vstum. Plæraque etiam intrò sumuntur ad immodicos sudores, ad dysenteriam, ad cruentam excreationem, quæ fiunt ex mucilagine gummi arabici & tragacanthæ deprompta ex aqua plantaginis & rosarum, asperso amylo aut tritici vel orizæ polline. Conuenit & puluis qui habeat, boli armenæ ℥ j. terræ lemniæ ℥ ß. lapidis hæmatitæ, corallij rubri an. ʒ j. sacchari rosati ℥ j. ß. vel conseruæ rosarum & symphyti an. ʒ j. Idem quoque puluis exceptus mucilagine tragacanthæ in hypoglottidas fingitur aduersus hæmaptoicos.

Anodyna medicamenta. CAP. IIII.

DOLORIS causa admodum multiplex est, & quicquid eam contrarietate tollit, dolorem verè sedat, at nequaquam anodynum id appellamus, sed quod persistente causa dolorem lenit & mitigat, quanquam propriè paregoricum dici debet. Id autem vel temperatum existit corporísq; nostro consimile, vel ordine primo calidum tenuísque substātiæ: quod nimirum doloris causam æquabilem reddit, temperat, demulcet, corporísq; substantiā fouet. Eius sunt generis quæ tū pus mouent tum emolliunt, præcipuè verò hæc.

Althæa ordine primo calida & modicè humida laxat, digerit, phlegmonem demulcet, mitigat & concoquit.

Radix in aquā mulsa decocta & cum adipe anserino aut suillo subacta ad vteri inflammationes & præclusiones vtilis. Decoctū radicis ex aceto collutione dentiū mitigat dolorem: radicis mucilago ad omnia vtiliter accommodatur.

Malua

Malua humida & glutinosa, leniter digerit & emollit, moderato & tepido calore prędita. Eius decoctum vuluas insessione mollit, erosionibus intestinorum, vuluæ &. sedis prodest clystere infusum, aut fotu admotum. Sacris ignibus & ambustis decocta ex oleo folia imponuntur, neruis prosunt & vesicæ: potum decoctæ ius facilem partum reddit crebriore vsu, illita inflammationes lenit & indurata emollit. Id illi peculiare est vt imposita ictibus vesparum & apum dolores leuet.

Lilium radice & foliis desiccat, abstergit & digerit. Radix assa aut cum rosaceo trita ambustis medetur, vteros emollit mensésque prouocat, & in vino cocta clauos pedum tollit, si triduo non soluitur. Succus è flore expressus ad omnia efficacior. Chamæmelum temperato est calore, extenuat, digerit, rarefacit & laxat, dolores mitigat, & ad lassitudines mirè confert. Tensa remittit & laxat, quæque mediocriter dura sunt emollit & condensata rarefacit eius decocto vesicæ vitia vtiliter fouentur. Melilotus omnes sed præcipuè oculorum inflammationes mollit, deinde etiam vteri sedis & testium in passo decocta & illita, addita aliquãdo fœnigræci farina, aut lini semine, aut polline molario.

Lini semen primo ordine calidum, omnem intus forisque inflammationem cōpescit & emollit cum melle, oleo & exigua aqua decoctum. Cum lixiuio parotidas duritiésque discutit, herpetes & fauos purgat in vino decoctum. Ad vuluæ inflammationes in desessionibus vtile.

Fœnumgręcum secundo ordine calidum, siccum primo, digerit, eius farina molliendi & discutiendi facultate prædita: inflammationes exiguas sed duras digerendo curat. Seminis decoctum insessu ad vteri inflammationes præclusionésque vtile, & exulceratis locis commodè infunditur. Farina cum anserino adipe pessi vice apponitur, loca quæ iuxta vterum sunt emolliens & relaxans.

Lac alienæ omnis qualitatis expers, medicamentum leniens est, ad acres & mordaces fluxiones præcipuè oculorum commodissimum, non eas modò sero abluens, sed etiam pinguedine corpora illiniens, ad quæ omnia lac mulieris benè habitæ recens, vtilissimum & humano corpori est familiarissimum. Lac omne concoquit & relaxat, sed maximè bubulum: phlegmonas oculorum cum rosaceo &

ouo concoquit:infunditur & vtero exulcerato, ad sedis & pudendorum vlcera, & ad omnia quæ leniri postulant apprimè conducit. Hinc cancrosis vlceribus aliis medicamentis anodynis permistum applicatur. Collutū oris phlegmonas mitigat, tōsillas & columellam phlegmone liberat, venena erosione interimentia nocere prohibet.

Butyrum facultatis est remollientis, concoquentis, paululum etiam digerentis. Exiguas & quæ in teneris & mollibus sunt corporibus phlegmonas id solum persanat, vt parotides, bubones & oris inflammationes. Gingiuis puerorum assiduè illitum, exitum dentibus accelerat: cataplasmatis inditur quæ extrinsecus imponūtur parotidibus, hypochondriis, bubonibúsq., idq; initio ex aqua rosacea lotum, & modico intinctum croco. Oleum quod ex maturis oliuis exprimitur, salis expers, ætate medium, moderatè calidum est, lenit, omniumque maximè humectat & emollit, lassitudinis optimum remedium, ob idque Græcis acopum appellatum: corpus ad obeunda munera promptiùs alacriúsque reddit. Oleum amygdalarum dulcium ad hæc omnia quam simplex oleum præstantius & efficacius tum admotum tum sumptum. OEsypus calfacit ac emollit, paulúmque digerit: omnium partium doloribus tum per se tū ex aceto & rosaceo efficaciter imponitur. Succida lana easdem vires habet, percussis & contusis peculiariter succurrit. Adeps omnis qui tenuitate substantiæ sit præditus: dolorem lenit atque demulcet, humorum acrimoniam obtundit & aliquantum digerit: eiusmodi est qui à feris & agresti bus animalibus sumitur: at qui à domesticis quæ conclusa degunt in vrbibus, tum crassior est tū humidior. Adeps suillus insigniter humectat, emollit & relaxat, at non admodū excalfacit, quod calorem obtineat nostro calori finitimum vicinam oleo vim nactus nisi quòd aliquāto magis tum emollit tum concoquit. Quamobrem cataplasmatis quæ ad phlegmonas exiguas & aliquantum duras accommodari solent miscetur, in teneris præsertim corporibus. Adeps vitulinus suillo aliquanto calidior & siccior, eúmque proximè viribus imitatur. Adeps gallinaceus suillo vehementius emollit & relaxat simúlque humorum acrimoniam obtundit. Adeps anserinus tum suillorum etiam gallinaceo calidior est & partium tenuiorum, magísque obtundit quę

in altò

in alto corpore demersa fuerint. Adeps humanus vt omniũ medius, ita & mediocriter ad omnia vsurpatur. Medulla indurata & scirrhosa corpora emollit. Optima omnium ceruina, dein vitulina: ex vtraque pessi componuntur ad emolliendos vteros: miscentur commodè omnibus medicamentis emolliendi vi præditis. Et hæc anodyna simplicia. Quæ autem causam vel summouendo vel cōpescendo leniunt dolorem, quòd curandi lege id efficiant, ex iis petenda & depromenda sunt, quæ ad vnumquemque curandum affectum proferentur.

Eliciuntur extantque ab iis oleum chamæmelinum, oleum liliorum, oleum leucoij lutei, oleum sesaminum, oleum amygdalarum dulcium, oleum anethinum, oleũ irinum, oleum ex vitellis ouorum. Itaq; cùm dolor vehementer fatigat, is promptè ne vires prosternat leniẽdus est fotu ex iure althææ, maluæ, violæ, liliorum, chamæmeli, meliloti, anethi, semine lini & fœnigræci, ex aqua & lacte percoctis, deinde cataplasmate ex libra vna medullæ panis similaginei ex lacte aut sapa coctæ, adiectis ouorum vitellis tribus, rosacei sescuncia & croci drachma vna. Huic etiã interdũ permiscentur mucilagines seminis althææ, lini & fœnigræci, cum florum chamæmeli & meliloti tritorum an. ℥ ß. Summè conferunt memoratæ mucilagines depromptæ ex aqua chamæmeli, additis oleis aut adipibus accommodatis & ceræ momento illitus forma, vt qui ℞. mucilaginis seminis althææ & lini tractæ ex aqua rosarum ℥ j. olei liliorũ & amygdalarum dulcium, œsypi, axungiæ anseris recentis an. ℥ ß. ceræ ʒ vj. Hæc vera est & simplex anodynorum ratio, quorum tamen vis eorum permistione augetur & increscit, quæ doloris causam tollunt. Sic enim ad artuum atque neruorum dolores ex frigida materia ortos, veteres acopa & myracopa ex his concinnarunt. ℞. sampsuchi, rorismarini, rutæ, pulegij, origani, centaurij minoris, marrubij an. libram dimidiam, radicum iridis florẽtinæ, cucumeris agrestis & aristolochiæ rotũdæ, baccarum lauri & myrti contusarum an. ℥ ij. florum iunci odorati ℥ j. Tunsis omnibus affundantur vini & olei. an. ℔ vj. macerentúrq; horis xxiiij. postridie coquãtur dum vinum fuerit absumptũ. In expresso humore eliquantur terebinthinæ, bdellij, ammoniaci, resinæ & ceræ an. ℥ iij. caryophyllorum, nucis mo-

schatæ, cinamomi an.℥ ß.cōpositio in pyxidem reponatur ad vsus. Sic etiam plethorico aut cacochymo corpore quū acerbus dolor ex fluxione vrget, qui mitigari è vestigio postulet, quòd sola lenientia partes laborantes relaxant & eneruant euocántq. fluxionem, vnde magis distenduntur atque dolent, ipsis propterea conuenienti modo adstringētia permiscentur. nimia siquidem adstrictio conduplicat dolorem, & relaxatio partes dolentes effœminat. Modus itaque erit vt fluxio leniter reprimatur, infirmísque partibus robur, & excrucianti dolori lenimentum adferatur.

Narcotica. CAP. V.

DOLOREM idcirco narcotica leniunt, quòd inducto stupore partis sensum obtundant torpidioremque reddant, vt doloris vrgentem causam ea minimè percipiat. Omnia quidem vehementer frigida existunt, sed quæ tamen non hac sed peculiari facultate sensum adimant. Etenim semperuiuum maius licet alterco frigidius, minimè tamen partem vllam admotum stupefacit. Hyoscyamus seu altercum cui semen & flos candidus est, ad externos affectus vsurpatur. Folia recentia tum per se tum cum polenta mista ad oculorum, pedum aliarúmque partium inflammationes, ad omnes denique mitigandos dolores vtiliter illinuntur. Succus quoque ex virente herba contusa, aut etiam ex semine expressus ad acres calidásque oculorum fluxiones, dolores aurium, & vuluæ vitia benefacit, semen cōfert podagris, testibus inflammatis, mammísque à partu lacte turgentibus si tritum cum vino inducitur. Miscetur vtiliter & aliis cataplasmatis dolorem leuantibus.

Cicuta summa refrigerandi vi pollet, folia dolorem omnem & epiphoras sedant. Succus exprimitur è foliis floribusque aut etiam è semine viridi, qui in sole densatus in pastillos ad inflammationes, erisypelata, & herpetas medicamentis leuandi doloris gratia permiscetur. Mandragora tertio est ordine refrigerantium. Succus è cortice recentis radicis contusę aut ex pomis expressus & sole concretus, miscetur medicamentis ocularibus, & omnibus quæ dolores finiunt. Folia quoque recentia oculorum inflammationibus omnibúsque ab vlcere ortis cum polenta auxiliātur. Radix trita ex aceto ignibus sacris medetur: articulorum

dolores

dolores cum polenta ſedat.

Torpedo tanta ſtupefaciendi inſita vi inſignis eſt, vt per ſibi infixum tridentem piſcatorum manus protinus ſtupefaciat: eũmque vniuerſum qui manibus eam prehenderit aut nudis pedibus calcauerit. Oleum narcoticum id redditur in quo viua torpedo extincta fuerit. Papauer album quod & ſatiuum, fotu tum folij tum capitis ex aqua decocti ſomnum accerſit, ſed potu magis vigilias diſcutit. Capita trita & per ſe & cum poléta ignibus ſacris & inflammationibus proſunt: oculorum verò inflammationibus cum toſto oui luteo & croco: igni ſacro & vulneribus cum aceto, podagris cum lacte mulieris & croco. Papauer nigrum frigidius eſt magíſque narcoticum. Meconium papauere aliquanto magis refrigerat & torpefacit, ſed vſu tamen periculoſius eſt. Opium tum ipſo papauere tum meconio multo ad refrigerandum & ſtupefaciendum potentius deſperatis duntaxat leuioribus auxiliis admouendum in ardore ſummo & intolerabili cruciatu cum exquiſito ſenſu. Nam ſenſus obſtupefacit, tenues & acres fluxiones coërcet: ſed niſi moderatum & correctum fuerit, periculi plenum exiſtit. deuoratum enim mortiferum eſt: oculis admotum caliginem & rugas inducit, ſurdaſtráſque reddit aures, & partes omnes ad motum ſenſúmque torpidiores factas, excrementis tandem opprimit.

In narcoticis compoſitionibus præcipuæ ſunt, philoniũ romanum, & pilulæ è cynogloſſo, oleum hyoſcyami, papaueris & mandragoræ, in quibus & opij nonnihil interdum diluitur. Narcotica leuiora externis medicamẽtis tuto permiſceri poſſunt quæ vigilias & deliria ſedant, & iis quę ardores atque eryſipelata extinguunt, ex híſque ortos cruciatus ſedant. Opium verò non niſi quum dolor acerbior vires diſſoluit, ſyncopeſq; metũ incutit, nec alia remedia iuuant medicamentis permiſcendum. Quúmq; id rei neceſſitas exigit corrigitur caſtorio, myrrha & croco: poſſúntque trochiſci mitigatorij hac ratione teneri. ℞ Gummi arabici & tragacanthæ, amyli an. ℥ ß. ceruſæ lotæ aqua roſarum ʒ vj. ſtyracis, myrrhæ, caſtorij, opij ſapa ſoluti ſingulorum ℈ iiij. croci ʒ ß. Trita omnia excipiantur mucilagine pſyllij ex aqua roſacea, fingantúrque trochiſci, hi in vſus varios aptari poſſunt, atque externis præſidiis miſceri quę ad-

hibentur leniendis partium doloribus. Hæ quidem facultates simplicium medicamentorum sunt quæ calidis affectibus eorúmque symptomatis medentur. Quæ autem frigidis & frigido concretóque humore in partem quamlibet impacto genitis opitulentur, proximè tradendum.

Emolliens, relaxans, & rarefaciens medicamentum.

CAP. VI.

Siccitate. Repletione. Concretione. Durũ.

DVRVM id corpus dici solet quod pressum carni nostræ minimè cedit. Est autem id triplex, vnum quod vehementer siccum est atq; terrenum, siue natura tale euasit vt lapis, siue ab externis causis vt exercitatione valida, Solis feruore, æstuario, ardenti febre, aut inedia. Alterum quod plenum distentúmque est largioris humoris affluxu vt plenus vter, aut hydropici venter: idque propriè nobis tensum ac renitens, Græcis ἀντίτυπον appellatur. Tertium quod frigoris vi concreuit, siue id extrinsecus incidat, vt in glacie, siue ex propria partis intemperie vt adeps, siue ex influentis humoris natura, vt crassa pituita in scirrho proprio calore destituta sponte obdurescens atque concrescens. Postremum hoc verè ac propriè durum est medicis: cætera in alias referunt differentias, vt siccitate durum in siccum, plenitudine durum in tensum ac renitens.

Emolliens igitur medicamentum id propriè fuerit, non quod copia distẽtum ac renitens vacuat, aut siccum humectat, sed quod cõcreta excalfacit, soluit atque colliquat. Est autem mediocris id materiæ, & moderatè nec supra secundum ordinem calidum, ne tenuiorem humoris portionem dissoluens, reliquam obduret. Est id quoque humore aërio confertum, vt oleum maturum, & adeps temperati animalis, omni acrimonia omnique externo sapore & qualitate vehementi destitutus, pingui & oleagineo eóque subdulci sapore id deprehenditur. Si tensum totidẽ modis atque durum dicitur, trifariã quóque relaxans dicetur, & quod humectat, & quod calore emollit, & quod in tumore collectam materiam euacuat: siue sanguis ea sit, siue pituita, siue serosus humor, siue flatus. Sed hoc propriè relaxans appelletur, quemadmodum Græcis χαλαστικὸν, & emolliens μαλακτικὸν. Quod verò rarefaciens appellamus & Græci ἀραιωτικὸν, solidam compactámque materiam soluit & diffundit,

eiúsque partes inuicem longius disiungit vt exiguos poros ampliores reddat.

Eiusmodi diaphoreticum quoq; est quòd cutem corporis solutiorem efficiat, vt per eius spiracula vapores commodè difflari possint. Substantia huic tenuis est vt altè satis penetret, eáque moderatè calida ne adustione aut siccitate immodica meatus coarctet. Quod huic cõtrarium est condensans seu πυκνωτικὸν partis substantiam, solidiorem compactiorémque reddit, & cutis poros cõtrahit, vt eorum partes minori interuallo coëant. Id moderatè est frigidum, sed tamen crassum est, acerbum vel austerum. Itaq; quæ simpliciter humectant vt viola, helxine, acanthus, malua, althæa, oleum simplex, omnium quidem mitissimè emolliunt. Quæ verò his paulò calidiora sunt & tenuia, emolliunt, laxant, atque rarefaciunt vt chamæmelum, lilium, ficus aridæ, butyrum recens, adeps suillus recens. Quæ verò hoc genere calidiora atque tenuiora sunt ad secundum tertiúmve ordinem, scirrhos emolliunt, digerunt, dissipántque, vt hæc. Lini semen omnem duritiem emollit, & leuiter discutit ex oleo & aqua coctum: vuluæ tumores & duritias insessu persanat, vteri & intestinorum exesiones demulcet & lenit. Ficus aridæ præsertimq; pinguiores coctæ & illitæ tumores duros, strumas, nodósque omnes, parotidas ac furunculos emolliunt. Decoctum earum eiusdem naturæ est: nam cum farina triticea ad tumores maxillarum, panos, parotidásque illinitur. Fœnigræci semen molliendi & discutiendi quoque facultatem habet, eius farina cum anserino adipe vterum emollit & relaxat, & in hydromelite decocta, addita axungia genitalibus induratis medetur. Vitis albæ seu bryoniæ radix calfacit siccátque moderatè inflammationes & duritias emollit & discutit, abscessus rumpit, lienes induratos liquefacit & absumit foris cum ficubus imposita, psoram etiam ac lepram sanat, lentigines, varos, sigillata & cicatrices nigras cum fœnograeco emendat. Cucumeris agrestis radix calida sicca, emollit, digerit & abstergit. Illita ex polenta omne vetus œdema discutit, imposita cum terebinthina resina tubercula rumpit, decocta ex aceto & illita podagras aliósque articulorum dolores discutit, arida trita, alphos, lepras & impetiginẽ abstergit, & in facie maculas aut cicatrices nigras expurgat, ad quæ omnia præ-

ſtantius eſt elaterium. Iridis radix calida ordine ſecũdo, ſicca tertio, ſtrumas veteréſque duritias cocta & illita mollit, idem & ſuccus ex ea expreſſus confert, qui malagmatis & acopis vtiliter imponitur, lienes ex aceto impoſita extenuat: decoctum radicis ad muliebria fomenta apprimè vtile, molliens aperiénſque locos. Ebulus exiccandi & modicè digerendi facultate pollet, radix vuluas cocta emollit & aperit, & quæ circa eas ſunt affectiones inſeſſione corrigit, inueteratos tumores cõctetoſq; ſoluit, podagricis cum taurino adipe auxiliatur. Folia recentia ac tenera cum polenta illita inflammationes mitigant. OEſypus omnium pinguium mitiſſimè mollit, laxat, digerítque. Adeps ſuillus inueteratus & ſalis expers, potentiùs quàm recens emollit: vetuſtate enim ſubſtantiæ tenuitatem, calorem & acrimoniam quandam nanciſcitur, qua recens languidus & imbecillus indiget. Cæteri autem calidiores: vt adeps gallinaceus, anſerinus, anatinus, vitulinus, bubulus, recentes magis, vetuſtate acriores iam facti, minus emolliunt: digerunt verò potentiùs & ſiccant. Qui verò è ſiccioribus ſunt animalibus, vt arietinus, hircinus, ceruinus, abũdè ſiccant nec emolliunt. Medullæ omnes vt dolores compeſcunt, ita etiam molliunt, calfaciunt, rarefaciúntque. Colliguntur æſtatis exitu, ex oſſibus humidiores, è ſpina verò ſicciores. Laudatiſſima omnium ceruina, quæ viſcera, chordas, tendonéſque emollit: hanc proximè ſequitur vitulina, eadem, ſed aliquanto ſegniùs præſtans.

Ladanum calfaciendi molliendique vi præditum, venarum ora patefacit, in peſſis vuluæ duritiem ſanat: in medicamenta quæ dolorem finiũt, vt quæ duritias omnes emolliunt, vtiliter inſeritur. Gummi è pino recens, articulorum maximéque coxendicum lenit dolores, præduros tumores emollit atque concoquit: quod autem vetuſtius eſt calfacit magis ac digerit. Terebinthina reſina, ab hac dein lentiſcina, & aliæ omnes acrimoniæ expertes, emolliunt, concoquunt, leuitérque diſcutiunt.

Ammoniacum calfacit, mollit, extrahit: ex aceto commodè liquatur igne leni ne vratur, aut ex aceto tunditur in mortario: tubercula duritiáſque mollit ac diſcutit, articulorum coxendicúmque doloribus auxilio eſt cum nitro & oleo ſubactum impoſitúmque & ex aceto ſolo iecoris lieniſque

nisq; duritias soluit:nodos qui in artubus occalluerũt cum melle aut cum pice illitum discutit. Bdellium molle & pingue,calfacit & emollit,coquit,modicéque digerit : duritias omnes & bronchocelas discutit, cum ieiuna saliua subactum : vuluæ spiracula appositu & suffitu laxat : malagmatis inseritur quæ contra duritias & neruorum nodos prosunt: contusum soluitur affuso vino aut aqua calente. Styrax liquidus calfacit,emollit & concoquit: vuluæ præclusæ duritiáve laboranti conuenit, menses educit appositu, miscetur vtiliter emollientibus & discutientibus malagmatis.

Ammoniacum, bdellium & styrax, aliáque generis eiusdem,vbi iam vetustate exaruerint, discutiunt potius quàm emolliunt. Attamen in recentium & molliorum penuria arida ista pingui oleo soluta vsurpantur. Galbanum excalfacit,mollit,coquit & discutit,furunculos sanat,vteri euersiones atque duritias,articulorum nodos, concretáque omnia aceto liquatum soluit. Opopanax calidus ordine tertio,siccus secundo,emollit ac modicè digerit, galbano aliquanto valentior & calidior.

Compositiones hinc fiunt,oleum liliorum,oleum violaceum,oleum chamæmelinum,oleum lumbricorum,oleum lini, oleum irinum: vnguentum de althæa,vnguentum resumptiuum,emplastrum diachylon magnum, emplastrum è mucilaginibus. Cùm autem referentur in vsum,vt sedãdi doloris ita scirrhos concretósq; humores emolliendi initiũ ab humido fotu ducetur. Id autem comparatur ex radice lilij & althææ, ex malua, viola, adiectis quibusdam attenuantibus, anetho, origano, calamintha, serpillo, pulegio,thymo,quæ omnia ex aqua simplici vel hydrelæo cocta adhibentur in fotum. Mox à fotu quum tepefactus humor adhuc incalescit,ac modicè solutus est cutisque spiracula patent, illitus adhibendus ex vnguento althææ vel resumptiuo,vel ex hoc extemporali. ℞ mucilaginis seminis althææ, lini,& fœnigræci depromptæ ex decocto ficuum ℥ j.ß. olei liliorum,anethi & irini,adipis anseris & anatis an.℥. ß.ceræ pinguis quantum satis est ad illitus consistentiam. Hæc igitur quòd calore liquata & frictione adacta altè subeant possintque in affectam sedem & in noxium humorem penetrare, strenuè quidem emolliunt atque iuuant. Proximas his vires obtinet cataplasma huiusmodi. ℞.radicũ althææ,

liliorum,ebuli & iridis an. ℥ ij. maluæ, violæ, chamæmeli, meliloti,anethi,an.m.ij.caricas pingues incisas viij.coquantur dum contabescant, terantur & cribro cernantur, postea adde radicum bryoniæ & cucumeris agrestis crudarum & derasarum an.℥ ij.pollinis seminis lini & fœnigræci an.℥ j. adipis gallinæ,anseris & anatis an.℥ iij. Rursum modicè coquantur in cataplasma. Emplastro, quòd crassior eius substantia nequeat per cutem altè subire,nõ tãta emolliẽdi vis inesse potest. Hoc tamen extemporale vires summas obtinet. ℞. mucilaginis althææ, seminis lini & fœnigræci depromptæ ex decocto ficuum ℔ ß. axungiæ anseris, gallinæ & vituli,medullę cerui & vituli an.℥ ij.cerę citrinæ ℥ iiij.coquantur in duplici vase ad emplastri crassitiem, inspergẽdo sub finẽ radicis iridis florẽtinæ, styracis calaminthæ an.℥ ß. Validius emplastrum est diachylon, quo rursum efficacius est emplastrum è mucilaginibus,ex quorum permistione & temperatione varia,alia non pauca decerni solent.

Attenuantia medicamenta. CAP. VII.

ATTENVANTIVM vt ad interiores affectas, ita & ad externos eósque contumaces non paruus est vsus. Ea quidem rarefacta cute dum altiùs intrò subeunt, non modò frigidum, crassum concretumque humorem calore liquant, sed & partium tenuitate eum ipsum incidunt & extenuant adeò vt exin vel sponte sua in halitum & vaporem abeat,vel saltem trahentium vi facilè dissipetur.Quæ subiiciam quod ea facultate plurimùm valeãt, affectus sanè varios calore & attenuatione tollunt,non quòd attrahant digerántve, sed quòd sic extenuatus humor sponte sua plerunque euolet.

Anethum ex oleo decoctum crudos & incoctos humores concoquit & incidit,hinc varios sedat dolores,ex cruditate obortos flatus discutit,tormina compescit. Mulieribus vteri præfocatione correptis decoctum insessu perutile.Corpus in modico labore defatigatum leuat,somnúmque conciliat. Pulegium, crassa lentáque incidit extenuat & concoquit: cum polenta ischiadicis & aliis partibus frigore affectis inductum confert:neruorum cõuulsiones & opisthotonum sedat: decoctum prurigines, inflationes, vteri duritias & subuersiones insessione tollit: lienosis cum sale vtiliter

liter adhibetur. Satureia, partium omnium crassos lentósq; humores extenuat & concoquit, lethargicos calfacta excitat, cum triticea farina ischiadicis opitulatur.

Origanum extenuandi facultate, œdemata aliósque laxos tumores fotu illitúve discutit: prurigines, scabies, regiúmque morbum eius decoctum balneo expurgat. Succus eius cum lacte aurium tinnitus doloréſque finit. Thymus validè incidit & recentia œdemata seu fotu seu illitu ex aceto discutit, sanguinis grumos dissoluit: thymos pensilésque verrucas tollit: coxendicibus cum vino & polenta impositus, medetur. Sampsuchus tenuium partium digerentísque est facultatis: arida folia ex melle subacta sugilla ta eximunt: aceto excepta luxata firmant & œdemata dissoluunt: acopis & malagmatis calfaciendi resoluendíque gratia permiscentur. Rosmarinus abstergentis incidentísque facultatis particeps, ex vino tenui coctus admotúsque œdemata dissipat neruorum dolores sedat: sed & suffitu destillationes tussimque compescit. Hypericũ calfacit tenuíque substantia incidit & crassa comminuit: lassos fotu, illitúque recreat, contusis attritísque neruis eximiè succurrit.

Absynthium peculiariter ilibus, præcordiis, iecori & stomacho dolenti cum cerato tritum imponitur: epinyctidas ex aqua, & anginas cum melle & nitro sanat. Centaurium minus veteres duritias mollit & extenuãdo resoluit, siccat & validè nulla acrimonia adeò deterget, vt sinus fistulásque persanet. Elenium lentos crassósque humores extenuat: radix & folia ex vino cocta & admota partes frigidis & diuturnis obsessas affectibus excalfaciunt atq; persanant, quẽadmodum & ischiadas & exiguas articulorum præ humoris copia luxationes. Dauci radix præsertímque semen excalfacere multúmque discutere foris impositum deprehenditur, & œdemata soluere. herba his inferior & hebetior existit. Ruta strennè incidere ac digerere lentos crassósque potest humores: quin, & partium tenuitate flatus dissipat, ad veteres stomachi dolores & cruditates, ad tusses & laterum thoracísque affectus cum spirandi difficultate, ad coxendicum articulorúmque cruciatus fotu & illitu benefacit: testium collectionibus inflationibúsq; cum lauri foliis, & exanthematis cum myrto in cerato prodest: succus instillatus auriũ doloribus ac tinnitui succurrit. sylvestris ad o-

mnia præstantior. Cuminum semine efficax, calfacit ordine tertio, siccat & nonnihil adstringit., tormina inflationesque discutit coctum & illitum ex oleo & hordei farina, testium collectionibus impositum cum vua passa aut lolij farina ceratóve opitulatur. Laurus calfacit, mollit & incidit: decoctum foliorum eius vuluæ & vesicæ vitiis apprimè conuenit fotu vel insessu, folia cum polēta & pane inducta flatulentum omnē tumorē discutiunt, baccæ foliis calidiores omnibus thoracis rheumatismis prosunt. In medicamenta commodè adiiciuntur quæ neruorum lassitudines reficiunt, & in vnguenta quæ calfaciunt & discutiunt.

Adipes & medullæ ex calidis ferocibusque animalibus quòd calidiores tenuiorésque sint, partémq; facilè imbuāt, attenuandi facultate insignes sunt, cùm præsertim vetustate acriores euaserint: vt adeps vulpinus, caninus, vrsinus & leoninus: & quæ ab his animalibus eruuntur medullæ. Olea quoque vetustate & annis extenuata purgatáque, attenuandi vim maiorem nanciscuntur.

Iam ex istorum temperatione constant, oleum anethinum, oleum rutaceum, oleum amygdalarum amararum, oleum è scorpionibus, oleū è capparibus, oleum nardinum tum simplex tum compositum, oleum hypericinum, oleum laurinum, oleum vulpinum, oleū terebinthinæ: deinde vnguentum Agrippæ & vnguentum quod Arogon dixerunt.

Itaque vt frigidi, crassi lentique humores qui quauis corporis particula vel in scirrhum vel circum neruos, membranas aut articulos effusi coierunt, facilè tandē euelli, attrahi dissiparíque possint, molliendi in primis, deinde verò extenuandi sunt, idque vel vtraque seorsum facultate, vel ambabus pariter confusis. Quæ id efficiant medicamenta, fotus vel epithematis vel embrochæ vel vnguenti forma coaptentur, vt altius possint in corpus & in cōcretam materiam penetrare. Solidior enim qualis est emplastri forma, non æquè facilè potest. Itaque pars affecta hoc decocto primum fouenda, quod non perinde ac emolliens necesse est è recentibus herbis constitui, quandoquidem arefactæ efficaciores vel hyeme ad extenuandū deprehenduntur. ℞. radicum enulæ, iridis & ebuli, baccarū iuniperi an. ℥ ij. origani, calaminthæ, pulegij, thymi, anethi, sampsuchi, rorismarini, cētaurij minoris, foliorum lauri an. m. j. seminis anisi fenicu-

feniculi cum...i & rutæ an.℥ ß.modicè coquantur ex aqua sufficienti,affuso sub finem vini albi quadrante, pars calidè foueatur per spongiam,vt potentius humorem colliquet & attenuet.Si malũ iam vetustate occalluit,his initio vel præmitti vel permisceri debent emollientia.Mox à fotu calente adhuc & patente cute embrocha fiat ex attenuante quouis oleo per lanam succidã:aut pars vnguento Agrippæ vel Arogo duriter affricetur ad ignem. Aut si multorum desideratur permistio,emplastrum è mucilaginibus,aut diachylon soluatur duplo triplóve olei irini vel rutacei. Epithema hoc validius humorem quemuis frigidũ attenuat & liquefacit,in parte præcipuè neruosa quum cæteris præmissis digerẽdi atque dissipandi tempus iam instat ℞.aquæ vitæ ℔. j.in quã tepida macera thymi,calaminthæ,pulegij, origani aridorum an.℥ ß.radicis pyrethri,zinziberis,nucis moschatæ,spicæ caryophyllorum an.ʒ iij.aqua exprimatur in vsus. Detersus dein locus rigandus imbuendúsque est oleo terebinthinæ vel hoc stillatitio.℞.radicis iridis & helenij,baccarum iuniperi an.℥.ij.hyperici,rorismarini,sampsuchi,thymi, satureiæ absynthij, centaurij minoris an.ʒ iij. dauci seminis rutæ & cucumini,baccarum lauri an.ʒ ij.nucis moschatæ,caryophyllorũ,zinziberis an.ʒ j.ß. croci ʒ j, styracis, castorij an.℥ ß. Tritis omnibus affunde aquæ vitæ ℔ j. deinde cùm absorpta fuerit,terebinthinæ & olei an.lib.j.cõfusa omnia excipiantur stillante vaporario,primúmq; eliciatur aqua,deinde oleum,vtrumque seorsum recondatur. Ne pars ab vnctione nuda maneat, emplastro tegi poterit constante paribus portionibus vnguenti Arogi & emplastri è mucilaginibus:vel ex fæce stillatitij olei cum cera subacta.

Absorbentia medicamenta. CAP. VIII.

EMOLLITVS, attenuatus & alia quauis ratione apparatus iam humor, tum demum vel absorbendus, vel attrahendus foràsque per patefactam cutem euocandus est, dum tumor omnis subsideat,& affectus symptomata mitescant. Absorbent quidem validè exiccantia, quibus tanta attenuandi siccandíque vis inest,vt quemcunque attigerint humorem præter naturam citra dissolutionem absumant. Hæc liquida forma aptari par est, si altius subire conuenit.

Conferunt autem œdematosis, aquosis, flatulentísque tumoribus nonnunquam & scirrhosis & præduris, sed inclinantibus, & quibus exquisita emolliendo attenuandóque præparatio est adhibita. Acetum tenui substantia apprimè digerit & vehementer siccat, fotu calido œdemata, sugillata, podagricósque dolores tollit, & vlcera quæ serpunt: feruentis vapor aquam inter cutem absumit, & aurium tinnitus. Sal humores superuacuos tenuat & absorbet, & quicquid in corporibus præter naturam humidum est, id totum absumit, reliquam solidiorem substantiam cogit, contrahit, & impensè exiccat & à putredine vindicat, gingiuas humidiores aut putrescentes persanat: ex oleo illitus œdemata & hydropicorum tumores minuit, luxatos & podagricos iuuat: pruritus, lichenas, lepras, psorásque & vlcera serpentia fotu compescit.

Muria & aqua marina salis effectus exhibent: ischiadicis, podagricis & œdemata vexatis fotu conueniunt. Nitrum salis vires æquat, nisi quòd parciùs contrahit: miscetur emplastris quæ extenuant, siccant & absumunt, & quæ lepras abstergunt.

Cinis omnis vstione igneas partes conquirit: ficulneus validè extenuat & absumit, acrimoniæ vrentísque facultatis plurimum sortitus. Huic proximus est sarmentitius & qui ex ilice aut brassica sumitur. Omnes cum axungia vel oleo illiti œdemata discutiunt, articulorum doloribus, neruorum nodis & contusionibus mirè prosunt.

Lixiuium pro cineris qui eluitur natura vires habet. Omne quidem vehementer abstergit, exiccat & absumit, flatulentos œdematosósque tumores discutit, & eadem quæ cinis fotu præstat: sed omnium maximè quod ex cinere ficus & tithymalorum fit, adeò vt ob substantiæ tenuitatem nullo sensu doloris exurat. Alumen validè adstringit, siccat & absumit, excrescentem carnem, putrescentia vlcera, gingiuas humore prægnantes, oris vlcera, oculorum epiphoras, aurium fluxiones, pruritus atque lepras siccat ac coërcet.

Calx cineris species sed tenuioris substantiæ quàm qui è lignis fit, vehementer adeò vrit vt crustas suscitet. Elota verò citra morsum potenter exiccat, validiúsque absumit ac digerit si marina aqua lauetur. Lixiuium quod eius lotione vim & acrimoniam conquisiuit, omnium summè exiccat

exiccat & abſorbet.

Compoſita in id vſurpantur oleum caſtorij, oleum euphorbij, oleum philoſophorum & petroleum. Si igitur mollis laxúſque tumor doloris ac ruboris expers in parte quapiam vt in genu aut in ſcroto collectus eſt, aut latè diffuſus vt in tibiis & pedibus eorum qui cachexia, hydrope aut inclinante podagra laborant: pituitoſus ſeroſúſque humor aut etiam flatus concluſus primum abſorbendus eſt fotu è lixiuio cineris ſarmentorum vitis, aut ilicis, aut ficus, aut braſſicæ, per ſpongiam nouam quæ aliquandiu ſinenda arctiúſq; vincienda eſt. Nonnunquam origanum, calamintha, thymus & alia quædam ex incidentium & attrahentium genere vtiliter incoquuntur in lixiuio. Si vehementior deſideratur exiccatio, lixiuium vſurpetur ab extincta elotáque calce. Sublata ſpongia ſiccatáque cute, embrocha fiat ex oleo caſtorei, euphorbij, aut è lateribus: aut ex alio quod habeat ſalis marini vel nitri ℥ ß aluminis, ſulphuris an. ʒ ij. ſoluantur aqua vitæ ad ſordium craſſitiem: deinde adde olei nucum vel rutæ vel terebinthinæ ℥ iiij. agitentur, & modicè calefiant dum permiſta omnia vnguenti temperaturam habeant. At verò quum ſcirrhoſus tumor eſt, íſque iam quadamtenus emollitus, quicquid in eo præparatum eſt humoris, exiccandum non modò præſcripto fotu, ſed & aceti acerrimi & aquæ vitæ vapore. In hæc duo permiſta lapis molaris candens immergitur; tumórque ſcirrhoſus ita exponitur, vt calentem vaporem vndique excipiat. Mox deinde oleo vel vnguento ſiccante perfunditur duriúſque premitur & quaſi ſubigitur. Hac abſorpta portione quod reliquum eſt rurſum emollitione præparandum, rurſúſque ſiccandum: atque ſic alternanda remedia dum humore omni abſorpto tumor totus ſubſideat. Vtrique demum tumori tum ſcirrhoſo tum œdematoſo continuò ab vnctione emplaſtrum aliquod digerens, attrahens atque reſoluens ex iis quæ mox dicentur inducendum. Aut hoc etiam emplaſtrum vehementer ſiccans imponendum, quod è vomica ſaniem per cutis ſpiracula manifeſtè exugit. ℞. olei veteris ℥ vij. ceræ albæ ℥ v. liquefactis adde terebinthinæ ℥ iiij. permiſtis refrigeratíſque inſperge ſalis petræ, nitri, cineris ficulnei an. ℥ j. fiant magdaliæ.

Attrahentia. CAP. IX.

ATTRAHENS medicamentum Græcis ἑλκτικὸν & ἐπισπαστικὸν repellenti aduersum, foris impositum humores tum serosos tum crassiusculos, spiritúsque ex alto corpore in summa transfert. Id autem calore præsertim efficit, cui præcipua attrahendi vis est. Cui tamen si præterea tenuis substantia atque siccitas accedat, multò efficacius euadet. Quod ordine secundo completo calidum est ac tenue, attrahit id quidem: quod verò iam tertio recessu consistit, non attrahit modò, verùm etiam quod attractum est dissipat, éstque metasyncriticum, id est, euocans ex alto & resoluens. Quod denique hæc tum calore tum tenuitate superat, resoluendo vel pustulas vel vesicas excitat, dicitúrq; vel rubrificans vel phœnigmus. Attrahēdi porrò facultatem alia insitam sibi obtinent, vt dictamnus, propolis, sagapenum, thapsia: alia à putredine vt fermentum, fimus columbinus, anserinus, & quicunque à calidiore animante decidit: alia totius substantiæ similitudine, vt scorpius vulneri suo impositus deleterium venenum quod eiaculatus est extrahit & euocat. Anagallis cui flos purpureus, attrahendi adeò insita facultate valet, vt adactos corpori aculeos euellat: succus gargarizatu & naribus infusus capitis pituitam eadem vi purgat. Anemone vtraque acris, commanducata radix, aut succus naribus infusus pituitam trahit, folia & caules menstrua cient vellere apposita, illita quoque lepras eximunt. Calamintha admodum tenui est essentia, qua humores ex alto euocat atque transmutat, confértque ischiadicis, strenuè digerit, humores incidit & extenuat valenter crassos, quales sunt qui elephantiasim procreant, ex vino cocta sugillata tollit, nigrásque delet cicatrices. Narcissi radix diuturnis articulorum doloribus trita ex melle & imposita subuenit, infixa corpori extrahit, illita cum lolij farina & melle. Struthion seu saponaria cum polenta & aceto illita lepras tollit, tubercula discutit cum farina hordeacea & vino decocta, sternutamenta mouet, trita cum melle & naribus infusa ex ore pituitam ducit.

Aristolochia vtraq; surculos & spicula extrahit, squamas ossium illita educit: in pesso subdita menses, secundas & fœtus omnes educit. Hiberis nasturtium agreste Latinis, ordine quarto calida: radix eius apprimè vtilis ad coxendicis dolores

dolores,cum fuillo adipe falso emplastri modo horis quatuor insidens.hoc modo rheumatismos omnes sanat occultos,exiccandi scilicet & ex alto euocandi, trahendique facultatem obtinens. Lepidion vulgo piperitis calfacit etiam ordine quarto,ischiadicis presenti remedio illinitur tritum cum radice enulæ & horæ quadrante impositum: lepras idem quoq.eximit.Thlaspi semen calfacit & exiccat ordine quarto:bilem & pituitam per superna & inferna purgat, menses ciet & fœtus enecat, prodest ischiadicis per sedem infusum. Cardami seu nasturtij satiui semen adurentis est facultatis perinde ac sinapi.Coxendicis dolores excalfacit illitum cum polenta & aceto: œdemata & panos discutit cum pice,extrahitque infixos corpori aculeos,lienē illitum cum melle extenuat,& fauos expurgat,lepras & impetigines abstergit,furunculos & carbunculos rumpit, & ad suppurationem deducit, herba eadem, sed multo imbecillius præstat.Sinapi calfacit siccátq. ordine quarto, extenuandi & extrahendi vim habet,lethargicis deraso capiti illinitur ficubus admistum & impositum, donec rubescat locus: ad coxendicum cruciatus, lienes & omnis generis diuturnos dolores confert,quoties permutandæ affectionis causa ex alto in cutis summa aliquid trahere animus est. Alopeciis illitum medetur,sigillata cum melle aut adipe aut cerato dolet,extrahentibus emplastris scabiémque exterentibus vtiliter admiscetur,ex aceto contra lepras & feras impetigines perungitur,grauitati aurium & sonitui tritum cum fico & impositum prodest.

Vrticæ tum folia tum semen articularibus morbis & podagricis cum oleo vetere aut cum vrsino adipe imponūtur, & lienosis cum cerato,tubercula & parotidas,sanant adeò scilicet digerente facultate valent.Hermodactylus calidus siccus ordine secundo,podagræ omníque arthritidi confert cataplasmate admotus,cum vitellis ouorum & farina hordei vel mica panis.Pirethrum calidum siccum ordine tertio.Radix pituitam elicit,sudores ciet inuncta ex oleo,diuturnis rigoribus efficax, contra refrigeratas resolutásque partes corporis eximie conducit: stupidis partibus illita sensum restituit.Dracunthii radix acris & amara tenuiúq. partium calfaciendi vim obtinet, crassa & lenta extenuat, ad vitiligines cum melle efficaciter illinitur,polypos & car

cinomata absumit & eliquat, maximéq; succus qui & radice & foliis est valentior. Cyclamini eius quæ Arabum est arthanita, radix tertio ordine calida & sicca, aperit, incidit, attrahit & discutit. Succus medicamentis tubercula, strumas, aliásque duritiеs discutientibus commiscetur: ac bile suffusis cum melle illitus competit. Decocto radicis luxata, podagra & capitis vlcuscula, pernionésque vtiliter fouentur. Cauata radix oleo impletur & cineri feruenti imponitur, adiecto interdum ceræ modico, & vnguentum comparatur inprimis vtile pernionibus & tumoribus omnibus frigidis ac crudis: ipsos enim aut maturat aut resoluit. ossicula etiam extrahit. Cyclaminus altera quæ officinis beatæ Mariæ sigillum nuncupatur, illita cruda (nam coctæ vis perit) sugillata non sine morsu tollit, tunsa exceptáque pari axungię veteris modo strumas, prędurósque tumores omnes emollit, & integra cute dissoluit. Tithymali omnes strenuè calefaciunt, resoluunt, siccántque & detergent: myrmecias acrochordonas, pterygia & thymos auferunt, detergunt quoque lichenas & psoras.

Elleborus eruptionibus pituitę medetur cum axungia illitus, & suppurationi veteri: alphos, impetigines, scabies leprásque eximit. Thapsiæ tam radix quàm succus omnium maximè quæ pares cum eis vires adepta sunt, vim habent attrahendi, vbi ex imo aliquid euocandum est. Succus illitu aut radix recens affrictu alopecias explent. Radix succúsque cum æquis ceræ thurísque portionibus sugillata liuorésque tollunt, cum melle lepras cutísque vitia emendant: cum sulphure tubercula discutiunt, sed non diutius quàm horis duabus dimittantur, ne inflammatio inuadat. locus deinde aqua maris calida fouendus. Anacardi ordine quarto calidi ac sicci, serpiginem, impetiginem & morphæā illitu tollunt, sed non multò post locus aqua abluendus. E resinis autem vua strobilina omnium calidissima & celerrimè siccans, vt terebinthina mordacitatis expers. Illa è profundo validius quàm cæteræ resinæ trahit. Pix nigra mollis & pinguis, vuluæ duritias & sedis tubercula discutit laterum, articulorum partiúmque omnium dolores aut sola aut cū sulphure inducta dissipat, carbunculos & strumas disrumpit cum melle subacta, éstque digerentium medicamentorum communis materia. Castoreum valde tenuium

est partium, calfacit siccatque: coquit ac discutit tumores contumaces & scirrhosos: illitum prodest tremulis, cõuulsionibus & omnibus neruorum vitiis. Euphorbium coxarum doloribus paralysi, tremori, conuulsioni, omnibus frigidis affectibus mirè prodest, squamas ossium eadem die eximit, pituitam per nares largiter euocat, & sternutamenta ciet. Sulfur calfacit, trahit è profundo, discutit, terget saliua, vel lotio, vel vetere oleo, vel melle subactum ictibus venenatis prodest: psoras, lichenas, lepras cum terebinthina tergendo & dissipando persanat. Ex eorum porrò genere quæ putredinis vi trahunt, mitissimum est fermentum, quod tenuium est partium, mediocriter calidum: proinde citra molestiam quæ in profundo sunt extrahit & digerit, particeps est aciditatis & caloris ex putredine. Fimi omnes attrahendi facultate pollent, at non paruo discrimine. Columbinus admodum calfacit, attrahit & rubrificat, cum hordeacea farina & aceto mixtus strumas discutit, arefactus tritusque cum nasturtij semine, inueteratos coxendicis, lateris, ceruicis & lumborum dolores, podagras & arthritides omnes extirpat. Anserinus aliquanto calidior, iisdem viribus sed efficacioribus præditus est, ac vix præ acrimonia vllius est vsus. Gallinaceus verò eadem, sed inefficacius potest, nam multo quoque minus calet, si præsertim à conclusis gallinis sumitur.

Stercus caprillũ digerẽtis & acris facultatis adeò vt induratis & scirrhosis tumoribus cõgruat non lienis modò, sed aliarum quoque partium, idque fabacea farina & oxycrato permistum. Confert & ad aquã inter cutẽ emplastri specie.

Vstum tenuioris essentiæ non tamen manifestè acrius redditur. Miscetur digerentibus cataplasmatis quæ ad parotidas & bubonas diuturniores accommodantur.

Inter composita autem quæ validè trahant ac digerant habentur oleum ricininum, oleum balaninum: oleum sinapinum, quæ pressu perinde ac amygdalinum elici possunt. Emplastrum è meliloto, emplastrum è baccis lauri, emplastrum oxycroceum. Sed his multò præstantiora sunt quæ ex commemoratis simplicibus possunt in rem præsentem præparari. Quum igitur schirri duriorisve tumoris attenuatus præparatusque humor minimè potuit exiccãtiũ medicamentorum vi totus absorberi, euellendus resoluendúsq.

est attrahentium medicamentorum vi, quæ in imo cōditos demersósque humores in cutem summā transferunt. Eadē porrò si diutius parti insident, attractos tandem aut manifestè aut sine sensu dissipant. Conuenienter ea in solidam pulueris emplastríve formam aptantur, quæ ipsa non intrò se infert, sed aduocat ad sese subditum humorem aut spiritum. Extemporalia igitur his formis describentur. ℞. picis aridæ, ceræ nouæ, axungiæ suillæ, saponis nigri an. ℔ ß. liquefiant cogantúrque in emplastrum. Aut sic, ℞. picis siccæ, ceræ nouæ an. ℔ ß. axungiæ suillæ ℥ vj. sulphuris ignem non experti ℥ iij. liquentur in emplastri crassitiem. Aut sic, sulphuris, radicis pyrethri, hermodactyli an. ℥ j. ß. additur & nonnunquā salis nitri, vel salis petræ, vel salis marini tor refacti ℥ j. Hoc etiam vehementer trahit & discutit. ℞ olei veteris ℔ j. lithargyri, picis siccæ an. ℔ ß. ladani, ammoniaci, galbani aceto forti solutorum an. ℥ iij. æruginis tritæ ℥ j. ß. fiat emplastrum. Imponúntur & cataplasmatum formulæ quibus discutiendi vis summa inest. ℞. pulpę ficuum ex aceto aut ex aqua vitæ coctarum, fermenti veteris an. ℔ ß. radicum ireos, cucumeris agrestis & bryoniæ recentium & crudarum an. ℥ ij. seminis vrticę & nasturtij an. ℥. ß. Trita omnia contundantur in cataplasma. Addi quoq; potest fimi caprini aut colūbini sescuncia. Hi fimi arefacti tritíque & cerato aut pice excepti, validè etiam trahunt: at validiùs si ex caricis aut melle in cataplasmatis formā aptentur, validissimè si vel anacardino melle vel sapone nigro coquantur. Sinapismus quoque vehementer discutit, sed vehementiori dolore & papularum ardore. ℞. pulpæ caricarum coctarum in aqua & aceto, seminis synapis ex aceto triti an. pares portiones. Aut pulpæ caricarum, fermenti an. partem vnam, sinapis partes duas. Tenellis corporibus sinapi minuendum, augendum verò durioribus atque robustis, detracta etiam sinapis portione nonnunquam tantundē vtiliter addetur seminis thlaspi, vel nasturtij cōtusi. Hisce autem omnibus multò validius trahit cataplasma quod habet, Radicis thapsiæ tritæ ℥ j. axungiæ suillæ ℥ iij. Hoc tamen non modò albicantes papulas excitat, sed & partē vniuersam in tumorē attollit non leui sensu ardoris. Quod verò sequitur non attrahit solùm, sed & attractum validissimè dissipat leniori quodam pruritu aut ardore. ℞ radi-

cis cyclamini crudæ & contusæ ℥ j. axungiæ ℥ ij. Prior quidem cyclaminus erit efficax, sed multò præstantior est altera quæ Dioscoridi est posterior, & officinis beatæ Mariæ sigillum appellatur.

Phœnigmus eiusq; vsus. CAP. X.

HVMORES parti cuiuis insidentes qui neque mollientibus, neq; attenuantibus neque attrahentibus resolui discutive potuerunt, phœnigmis liquati trahuntur ac defluunt. Eorum ope hydropicorum aqua & serosus humor vndeuis educitur, capitis, coxendicũ omniúmque articulorũ peruicax dolor eximitur. Compositũ nihil quod vesicas excitet asseruari solet propte tamen si aliquod apparatur. Saponis nigri & salis vulgaris triti pares portiones cõfundi to dum concorporentur & emplastri forma fiat: impositum vesicas excitat, aquámque ducit nullo sensu doloris.

Tithymalus omnis acer quidem est, & hoc quoq; acrior est ranunculus. Vterque tusus & impositus humores ex alto non sine dolore prolicit in vesicam. Phœnigmus è cantharidibus omnium promptissimè nec admodum vehementi ardore serosos humores largiter euocat. Cantharides in exquisitum læuorem tritæ parti imponũtur iam frictione rubenti & excalfactæ. At mitius vnguentum fuerit quod in portione vna tritarum cantharidum, axungiæ vel cerati liquidi quadruplum contineat. Tutius quoq; & moderatius fuerit cataplasma quod habet cantharidum tritarum partem vnam, seminis sinapis contusi partes tres, pulpæ ficuum aut fermenti acris partes sex. Cuicunq; autem parti è cantharide phœnigmus insederit, vrinæ ardorẽ dysuriámque ciet. Rupta aut aperta pustula humor sensim emanat, inductóque pingui aut leniente vnguento, nõ antè finitur exulceratio siccari quàm omnis humor ex affecta parte sit exhaustus. Hactenus quidem remedia protuli quæ externis affectibus citra exulcerationem medentur vt tumoribus collectionibúsque frigidis, ex his progenitis doloribus. Nunc quæ remedia affectibus opitulentur externis in quibus aperta exulceratáve cutis est, vt abscessibus, vulneribus, vlceribúsque variis dicendum.

Maturantia. CAP. XI.

MATVRATIO ἡ πέπανσις à cibi concoctione diuersa, est vitiati corruptique humoris in conuenientiorem naturæ statum deductio. Est autem ea duplex, suppuratio ἡ ἐκπύησις, & concoctio quædam seu mitigatio ὁ πεπασμός. Suppuratio est corrupti putridique sanguinis in pus exquisitũ cõmutatio: ex hoc enim solo pus efficitur syncerũ. Pepasmus verò seu mitificatio, est putridæ bilis tum flauę tum atræ atque etiam pituitæ, non in pus quidẽ, sed tamẽ repressa putredine, in benigniorẽ & minus naturæ molestã substantiã conuersio. Quod pus mouet medicamentũ ἐκπυητικὸν dixerunt: quod concoquit πεπαντικὸν seu mitigatorium, cui ex aduerso est σηπτικόν. Vtraque maturatio proprium est naturæ & nostri caloris opus, nec vllum medicamentum per se maturat. Vtrumque tamen tum suppuratorium tum mitigatorium duplex existit: vnum propriè quod insiti nostri caloris vim atque substãtiam tuetur vel etiam auget: temperatè id quidem calidum & partis cui foris adhærescit temperaturæ non admodum dissimile. Id quoque in eum humorem qui computruit calorẽ inducit in situ nobis simillimum, cuius etiã beneficio corruptus is humor in benignius quippiam mutatur. Alterum genus ex accidenti maturat: idque moderatè calidum & humidum est, vereque emplasticam materiam sortitum. hoc dum cutis spiracula infarcit & obstruit, spiritum calorémque natiuum partis cohibet, nec dissipari sinit: qui dein intrò remeans augescit & vel pus conficit, vel corruptũ humorẽ mitificat ac concoquit. De iis igitur quæ phlegmonarum pus mouent in primis tradendum. Aquæ tepidæ fotus per se semper calfacit & humectat, mollit & concoquit, interdum tamen ex accidenti humores quoque digerit ac dissipat.

Hydrelæũ modicè calidũ parti affusum maturat & concoquit, idque euidentius quàm aqua tepida. Oleum maturum salis expers, calfacit moderatè, humectat & emollit, præsertim quod nec frigidum summè, nec calidum, sed tepidum adhibeatur, concoquit quoque & pus mouet, aucto natiuo calore, dum cohibet occluditque quicquid è nobis foras effluere est natum. Butyrum tum per se concoquit & pus mouet, tum medicamentis quæ id præstant commodè miscetur, maximè in puerorum molliorúmque corporum phlegmonis exiguis. OEsypus non dissimilem butyro

ro concoquendi & pus mouẽdi vim obtinet. Adeps omnis præcipuéque domesticorum animalium mollit, concoquit & pus mouet, nam præterquam quod suo lentore perinde atque oleum offarcit cutis spiracula, cohibétque quicquid è nobis affluere aptum est, calorem etiam obtinet nostro finitimum. In eorum quos vsurpamus censu imbecillior est suillus, ab hoc vitulinus, hunc gallinaceus sequitur, anserinus omnium efficacissimus, vt non modò mouendi puris, sed etiam digerendi facultate iam polleat. Medulla ceruina & vitulina vt scirrhos emolliunt ita etiam concoquunt, & pus mouent eadem qua adeps ratione. Farina tritici perpurgata furfure ex oleo aut ex hydrelæo cocta cataplasmatis forma cutis spiracula offarcit, & calorem natiuum intus continet adaugétque, qui demũ humorem superuacuum maturat, concoquit, & in pus album, leue & æquale conuertit. Idémque præstat & tritici pollen. Panis triticeus recens & adhuc calens admotus eadem efficit: aut si tempore exaruit hydrelæo aut oleo pingui ac dulci, aut butyro mollitus & in cataplasma redactus. Caricæ pingues ex aqua aut hydrelæo coctæ & illitæ, aut forma cataplasmatis ex oleo aut butyro & farina triticea admotæ pus mouent, panos alióſque tumores ad maturitatem perducunt. Tussilaginis & oxalidis folia sub cineribus cocta & ex adipe tunsa, phlegmonas alióſq; abscessus celeriter maturant.

Radix althææ laxat, mitigat, & difficilia tubercula concoquit. Cocta in aqua mulsa fotu ad parotidas, strumas, alióſque tumores maturandos efficax. Cataplasmatis specie ex adipe suillo vel anserino, aut etiam oleo cocta, adiecta farina triticea, aut panis medulla potentius concoquit & maturat. Liliorum radix cocta dum planè cõtabescat, mollit atque maturat præsertim assa, & vt althææ radix adipe excepta cataplasmatis specie. Cepa licet cruda acris sit & mordax, coctura tamen dissipata acrimonia, emollit, pus mouet, in his præsertim tumoribus qui ægrè suppurant.

Pix mollis & liquida, lentoris multi particeps, per se mollienda, puris mouendi & concoquendi facultate pollet, arida rosaceo in affectu calido, aut oleo conuenienti dissoluitur in eosdem vsus, dura enim emollit, pus mouet, tubercula, panósque discutit, ex pice molli, cera & oleo compellitur ceratum puri generando perutile. Resina terebinthi-

na aut etiam lentiſcina dura mollit & cōcoquit cruda. Elo-
tæ omnes, acrimoniam deponunt & adiecta cera & buty-
ro, vel oui vitello, vel oleo quopiam accommodato, puris
mouendi facultatem adipiſcuntur. Thus molle, album &
pingue moderatè calidum, mediis ac temperatis naturis
conſentiens, inſignem puris mouendi facultatem obtinet,
vtpote nulla ſiccandi aut adſtringendi vi prǽditum. Lada-
num ad primi exceſſus finem calidum, emollit & moderatè
concoquit. Styrax liquida ſeu rubra, calfacit quoq; emollit
& concoquit. In hoc quoque cenſu habentur bdellium &
ammoniacum, & quæcunq; moderato quodam calore e-
molliunt, eadem quoque pus mouent.

Iam verò vnguenta ab his extant maturantia baſilicum
minus, baſilicum maius, vnguentū de althæa, vnguentum
Agrippæ, & quod reſumptiuum appellant: emplaſtrū quoq;
diachylon ſimplex, diachylon compoſitum, & emplaſtrum
è mucilaginibus.

Itaque ſi qua collectio aut tumor præter naturā partem
obſedit íſque calidus cum robore, calore & dolore lanci-
nante, cuius materia non diſſoluenda, ſed in pus vertenda
videatur, vt in phlegmone, furunculo & carbūculo, fluctio-
ne cohibita repreſſóque ardore atque dolore, maturatio
atque ſuppuratio iuuabitur primùm quidem fotu ex hydre
læo tepido, aut ex eorum decocto quibus emolliendi pari-
térque maturandi facultas ineſt: quibus pariter & dolor le-
niri & calor obtundi poſſit. Protinus à fotu conferet illi-
tus facultatis eiuſdem: móxque cataplaſma pultis ſpecie ex
mucilagine althææ lini & fœnigræci deſumpta ex decocto
caricarum, in quo farina tritici ſoluta coctáque ſit, adiecto
oleo & oui vitello. Si minus calida eſt phlegmone & ægrè
ſuppurat, vt idcirco maturantia validiora poſtulet, catapla-
ſma fiat ex radice althææ, liliorum & ceparum cum oxali-
de, malua, acantho, chamæmelo & meliloto exquiſitè co-
ctis atque cretis: quibus deinde farina frumenti, lini & fœ-
nigræci adiecta ſit cum butyro & axungia gallinæ vel anſe-
ris, his rurſum validius eſt vnguentum baſilicum vtrumq;
& emplaſtrum diachilon compoſitum & emplaſtrum è
mucilaginibus, quorum vtrumq; olei liliacei vel irini per-
miſtione emolliendum eſt, quò altiùs ſubire poſſit vireſque
ſuas exercere.

De-

Detergentia & expurgantia abscessus & vlcera.
CAP. XII.

QVAE extrinsecus inducta abscessus & vlcera mundant sordesq́; expurgant, emplasticis contraria, non aliam naturã sortita sunt quàm quæ intrò assumpta diximus lentos atque glutinosos ductuum humores detergere & expurgare. Ea Græcis idcirco ῥυπτικὰ & καθαρτικὰ nuncupantur. Ordine autem & viribus plurimum distant: leniora enim apertarum phlegmonarum pus eluunt & euocant, his valentiora sunt quæ crassiorem vlcerum sordem detergunt, valentissima quę malignorum vlcerum corruptam carnem eredunt atq; etiam fistularum callos blandè exterunt, quæ sanè sunt cathæreticis proxima. Sic autem digerenda sunt.

Cichorij, indiuiæ, omniúmque intuborum succus licet frigidus, quia tamen amarus tutò detergit & vlcera non minus quàm viscera purgat.

Rosarum præsertim rubrarum succus cum adstrictione leni detersionis tamen & amaroris particeps est, hinc melli rosato & ex aridis rosis syrupo detergẽdi facultas insignis

Plantaginis folia vel integra vlceribus inducta sordem luculenter extergunt: succus vlcerum malignitatem emendat, expurgatáque ad cicatricem perducit. Sedi seu semperuiui maioris succus licet refrigeret ac leuiter adstringat, omnia tamen quæ de plantagine protuli potentius efficit, Hęc igitur tuta admodum & vtilia sunt cùm nondum tota ruptæ phlegmones restincta est inflammatio: aut cùm vlcus ardore atque dolore distorquet. Agrimonij & betonicæ succus aliquantulum calidus detergit, omniáque vulnera & vlcera capitis præsertim sanat, nec quicquam putrescere aut in fistulam coalescere finit, Apij succum ad extergendum non minus efficacem iuniores experti sunt, quem idcirco passim in id vsurpant.

Fabacea farina leuiter abstergit vt idcirco cutis sordes, masculas è sole contractas & lentes in summa cute exterat.

Hordei farina modicè quoque abstergit & paulò plus quàm fabacea siccat.

Ciceruen farina incidit & exterget, scabies, impetigines, maligna etiam vlcera cum melle purgat. Orobi farina cutis asperedinem, pruritum, lentigines in facie atque etiam

maculas & vlcera cum melle detergit: nomas gangrænásque cohibet. Lupinorum farina exterget validè, alphos, liuores, achoras, exanthemata, scabies, gangrænas vlcerá que maligna partim extergendo, partim digerendo siccandóque citra acrimoniam iuuat. Fœnigræci farina furfures, achoras, lepras & lentigines emendat, & ex vino aut melle subacta carcinomata purgat.

Seminis lini farina varos, fauos, vngues scabros cum nitro & melle eximit: ex vino cocta herpetas & serpentia vlcera cohibet. Mel calidum siccúmque ordine secundo, aperit, putredini obsistit, siccat, deterget, expurgátque meatus & vlcera, nec vt sal corporum substantiam coarctat: crudum cocto & despumato detergentius quidem multò est & mordacius, sed eo minus agglutinat. Saccharum mellis species cùm sit, siccat quoque & abstergit, sed quod rubrum est potentius, vtpote calidius & acrius. Terebinthina licet substantia tenuis, quia tamen subamara blandè abstergit, & tum sumpta tum admota sordes expurgat. Aloë vehementer amara, moderatè tamen terget vt ne puris quidem & aperistatis vlceribus sit molesta: peculiariter serpentia vlcera cohibet putridis genitalibus medetur & oculorum medicamentis permiscetur. Thus extergit quoque, sed quàm aloë ignauius. Myrrha verò quòd cum amaritudine summa tenuis sit substantiæ potentius quàm aloë extergit, propriè autem impetigines ex aceto purgat, albugines tollit, caliginem discutit, scabritiem læuigat.

Quæ porrò sequuntur valentiore detergendi facultate prædita, malignis peruicacibúsque vlceribus accommodantur. Marrubium siccat detergitque validè adeo, vt folia ex melle illita sordidis medeantur vlceribus nomásque cohibeant quod efficacius expressus succus ex melle conferr, & illitus oculis videndi vim exacuit.

Melissophylli succus vt marrubij maligna etiam vlcera, propriè verò thoracis & pulmonum sanat, & cum melle oculorum caligines delet. Absynthij succus calfacit & validè deterget & expurgat, sordémque vlcerum eluit, ac in fistulam abire prohibet, & à putredine vindicat: eadem decocti ius, sed inefficacius præstat. Anagallidis vtriúsque succus siccando & extergendo putrida iuuat vlcera, & cũ melle oculorum caliginem discutit. Scordium vetera vlcera purgat,

gat, ſiccat & cicatrice obducit. Hypericum areſactum atque tritum inſperſúmque humida atque putrida vlcera per ſanat. Vrticæ ſemen ſordida vlcera quæ citra acrimoniam detergi exiccaríque poſtulant conuenienter ſanat: carcinomata & ſerpentia vlcera addito ſale ſiſtit. Cyperi radix ſiccat & ſine morſu abſtergit, arida tritáque vlcera omnia præ humida, qualia ſunt oris, genitalium, atque ſedis etiam ſi depaſcant compeſcit.

Ariſtolochiæ vtrinſque radix ſtrenuè abſtergit, ſed rotundæ potentius: putredines ſanat & exeſt, vlcerum ſordes expurgat, vermé que necat & extrahit.

His verò quæ ſequuntur ad exedendam putredinem & fiſtularum callos exterendos vis maior ineſſe comprobatur. Centaurij & chelidonij ſuccus exiccat detergétque validè adeò vt vetera malignáque vlcera, ſinus quoque & fiſtulas expurget, detergat, tandémque perſanet.

Iridis radix calfacit, exiccat, abſtergit, arida tritáque cum melle vlcera capitis præcipuè expurgat: eius verò ſuccus infuſus fiſtulas & ſinus detergit & carne explet. Sabina calida ſiccáque ordine tertio, vehementer abſtergit, cum ſenſu quodam acrimoniæ & exeſionis: vlcera quæ atra cernuntur & admodum ſordida cum melle expurgat, putrida exedit, ſinuum fiſtularúmq; callos exterit, ſi modò vis eius citra noxam perferri poteſt.

Gentianæ radix impensè amara, expurgat abſtergitque alphos delet, vulneribus ſinuatim depaſcentibus medetur.

Aſphodelus radice efficax, calida ſicca extergēte & diſcutiente: vlcera ſordida purgat, fiſtuloſa ſanat, depaſcentia ſiſtit. Ari radix calida ſicca & detergendi facultate inſignis, vlcera omnium generum ſiue phagedænæ ſint, ſiue carcinomata, ſiue ſerpentia, ſiue fiſtuloſa, commodiſſimè expurgat. Dracuntij radix vt acrior & amarior, ita efficacius maligna & phagedænica vlcera trita cum melle expurgat, fiſtuláſque & ſinus exterget.

Cucumeris agreſtis radix arida tritáque vt alphos, lepras, impetigines, cicatrices nigras, & in facie maculas abſtergit, ita & veteres ſinus fiſtuláſque expurgat. Elleborus potenter exterget, ad alphos quoque, impetigines & lepras accommodatus: ſi in fiſtulam callo obduratam immittatur, duobus tribúſve diebus callum detrahet. Miſy, ſory, chal-

citis & chalcanthum, vsta lotáque maligna vlcera fistulásq; valenter detergent: cruda verò aut non lota vim habēt excedentem & cathæreticam. Pro iis, quòd nobis desint, substituitur vitreolum vstum atque elotum. Ærugo elota putridis quoque vlceribus & sinubus expurgandis aptissima.

Spuma nitri, nitrum & aphtonitrum quāquam vehemēter tergent, non tamen vlceribus, sed lepris, alphis, impetiginibus aliísque cutis vitiis expurgandis cum aqua calida aut vino infunduntur. Pro his quòd desint sal petræ expurgatus substituitur. Alumen crudum & ex eo comparata aqua nomis, phagedænis, Chironiis, malignis, putridis & pascentibus vlceribus conueniunt, non tam detergendo quàm cohibendo ne longius serpant.

Ex his igitur quę primi sunt ordinis compositiones fiunt expurgandis phlegmonis recens apertis, vt quæ habet mellis rosati ℥ j. vitellum oui vnius, farinæ hordei quod satis est vt in vnguenti speciem concorporentur: adduntur interdum terebinthinæ lotæ ʒ ij. si melior optatur detersio. Valentius autem est quod recipit succi apij ℥ viij. succi agrimonij ℥ iiij. succi plantaginis ℥ ij. mellis rosati ℥ x. coquantur aliquantum, deinde adiice farinæ hordei, lupinorum & fœnigræci an. ℥. j. percoquantur in vnguentum, permiscendo sub finem terebinthinæ ℥ ß. Si crassius aut tenacius pus fuerit, detersio maior fiet hac formula. ℞. resinæ, mellis, terebinthinæ an. ℔ ß. myrrhæ, sarcocollæ, farinæ lupini & fœnigræci, radicis iridis an. ℥ ß. fiat vnguentum. Huc pertinet vnguentū aureum, cui vis quoque detergendi par quodammodo inest, & emplastrum de ianua, & emplastrum gratia Dei nuncupatum, quæ aut solida aut oleo tenúi diluta induci possunt, ad capitis imprimis aliarúmq; partium neruosarum vlcera. Huc quoque referri poterunt quæ tertij ordinis sunt vehementer detergentia, cuiusmodi ex ærugine cæterisque acrioribus metallicis constant, si lenioribus soluantur & temperentur, veluti emplastri diuini drachma vna si tribus recentis vitelli dissoluatur, aut si vnguenti Ægyptiaci, aut Apostolici drachma cum duabus tribúsve tetrapharmaci aut cerati alterius subacta vnitáque sit, vlceribus blandè extergendis optimum comparabitur remedium. Sic & præcipitati puluisculus leniente quopiam exceptus, nullo morsu superfluam carnem absumit & vlcus sor-

forde expurgat. Si iam vlcus fordidum eft,& mali moris,fiue id fponte natum eft, fiue ex vulnere aut ex phlegmone negligentius curata factum, ex his quæ fecundi funt ordinis vnguentum comparabitur hac formula. ♃. Plantaginis, abfynthij, marrubij, fcordij, meliffophylli,hyperici recentium & contuforum an.m. j. coquantur aliquantum in vino albo & olei ℔ j.ß.in quo expreffo diffolue radicũ cyperi,iridis & ariftolochiæ rotundæ tritarum atq; cretarum an. ℥ ß. ceræ ℥ iiij. rurfúmque coquantur dum craffefcant, ac tum adde refinæ ℥ ij.thuris,myrrhæ,aloes,farcocollæ an. ℥ j.& poftremò terebinthinæ ℥ j. ß. Quæcunque validiora defiderantur, ea infuper nonnihil habent æruginis: cuiufmodi funt emplaftrum diuinum remollitum, vnguentum Apoftolorum & vnguentum Ægyptiacum, omnium certè quæ extant præftantiffima.

Si verò è finu aut fiftula exterendus eft callus, iniicietur decoctum,quod habeat plantaginis,abfynthij,centaurij minoris,fabinæ,foliorum oliuæ & agrimoniæ an.m. j. radicũ gentianę contufæ ℥ ij.fiat decoctio in vino albo,in quo colato ad ℔.j.diffolue mellis rofati,fyrupi abfynthij an.℥ j.ß. Si non id præftiterit quod poftulas,vel myrrham,vel aloen, vel vnum quodpiam ex his poftremis medicamentis diffolue:vt vnguenti Ægyptiaci ℥ ß.ficque fenfim augeri vis poteft dum optatus exiftat euentus. Expofita eorum medicamentorum materia quæ partium externarum inflammationes,prædurostumores,phlegmonas,abfceffus,vlceráque fanant,deinceps ad ea pergendum quæ vulneribus medentur,eáque ad cicatricem perducunt.

Profluentem fanguinem cohibentia Ισχαιμα Græcis appellata. CAP. XIII.

QVAE fanguinem vberius prorumpentẽ fiue ex aperta exefave fponte vena, fiue ex rupta aut in vulnere præcifa,alia quadam proprietate alia vi emplaftica,alia cauftica id ipfum præftant.Quæ primi funt ordinis,non ftatim frigida funt omnia aut adftringentia,fed ex his quædam calida & acria, vt vrtica. Quæ fecundi,venarum exitus infarciunt atque implent, móxque arefacta nihil effluere finũt. Quæ tertij ordinis,vrendo venas coanguftant, cruftuláque

obducunt,quæ omnia cohibet. Telephium tertia ſemperuiui ſpecies & quę huic ſimilis craſſula maior appellatur,in ſiſtendo ſanguine & curandis vulneribus efficax: tertio receſſu frigida,humida ſecundo.Polygonum ab effectus pręſtantia ſanguinariæ nomen obtinuit, quòd eo ſiue integro ſiue tunſo ſtillāti parti inducto ſanguis coëat & in grumos concreſcat,vt non amplius effluat.

Pimpinellæ folia tunſa aut etiam cocta ſi apertam venam attingant, protinus ſanguinem ſiſtunt; quod & radix luculentius efficit:eadem quouis modo ſumpta ſanguinis vomitiones excreationéſq; ſupprimunt: ſubdita verò mulierum purgationes hæmorrhoidáſque cohibent. Vrticæ radice recenti in narem inſerta ſanguis mox ſupprimitur, quod nec minus tum ea ipſa, tum foliis tunſis vulneri inductis præſtatur.

Pentaphylli radices, folia floréſque vehementer adſtringunt & deſiccāt ſine morſu & in multo ſunt vſu ad ſanguinis reiectiones. Androſæmum licet calidum & ſiccum, recenti tamen vulneri impoſitum,ſanguinem continet.

Hippuris ſeu equiſetum adſtringit manifeſtè atque ſiccat, propriè verò ſuccus ſanguinem è naribus manantem reprimit arefacta folia trita & inſperſa cruenta vulnera glutinant. Salicis folia & cortex præcipuéque lanugo & flores inſerti naribus erumpentem ſanguinem promptè ſiſtūt, & redacti in puluerem & calamo efflati in nares idem pręſtant.

Iſatis valenter quoque ſiccat & adſtringit:cuius folia recens vulnus conglutinant, nec ſanguinem effluere ſinunt. Symphytum maius atque etiam petræum ſiccat atque coniungit moderato calore:tunſæ radices vt ſumptæ ſanguinis reiectionem,ita & recenti vulneri illitæ, eruptionem ſiſtūt, labráque vulneris conglutinant, quemadmodum & minutim conciſas carnes cogunt ſi vnà coquantur. Corallium, hæmatites lapis,iaſpis & qui cornalinus appellatur,occultis quoque viribus ſanguinem ſupprimunt. At verò mumia, thus,myrrha,maſtiche,ſanguis draconis, terra lemnia & bolus armena,in emplaſticis habentur,& obſtruendi ſiccandíque facultate ſanguinis effluuia cohibent.

Quum itaque recens vulnus ſanguinem immoderatius profundit, emplaſtica quædam aceto lota cum puluere eorum

rum quę proprietate fistunt,aut in pulueris inspergendi aut in cataplasmatis formam aptabuntur oui candido excepta vt ℞. boli armenæ, terræ lemniæ lotarum in aceto an. ℥ j. masstiches,sanguinis draconis an.℥ ß.thuris.myrrhæ,radicis consolidæ maioris,pimpinellæ & vrticæ an.ʒ ij. fiat puluis. Vel ℞.boli armenæ,sanguinis draconis an.℥ ß.thuris, mastiches, aloës an.ʒ ij.pilorum leporis minutim incisorum ʒ iij. pul. succini & corallij rubri an.ʒ j. ß. oui candido excipiantur & turunda oblonga indantur in nares. Causticorum vsus si quando fortè ad cohibendum sanguinem necessarius fuerit,posthac tradetur.

Glutinantia medicamenta. CAP. XIIII.

GLVTINANS medicamentum κολλητικὸν Græcis appellatum est, recentia vulneris labra adducta coniungit & ad pristinam reducit integritatem. Id autem efficit quia prohibet ne inter coitura labra aut influat aut succrescat humor.Adstringens id esse oportet, crassæ terrenæque substantiæ,ac siccum ordine secũdo,calore temperatum,vt nec detersione nec acrimonia feriat.Arnoglossum quæ plantago,siccat & adstringit sine morsu, recentibus vulneribus aptum , quæ citra metum inflammationis glutinat , vetera quoque vlcera sordida,maligna & elephantica expurgat,& inæqualia cicatrice obducit.

Cynoglossum seu lingua canina vt oris fauciúmque ita & cęterarum partiũ vlcera terget,recentiáque vulnera glutinat, horúmq; calorem temperat. Myriophyllum seu millefolium adeò exiccat vt cruenta vulnera protinus glutinet,& ab inflammatione vindicet,seu viride seu siccum, ex aceto oblitum. Salicis tum folia tum flores citra morsum siccant & adstringunt, cruentúmq; vulnus glutinant & inflammationem arcent.Vlmi folia & cortex medianus spissandi vim obtinent multóq; magis succus è pomis expressus, recentia vulnera celeriter his admotis coëunt atque solidescunt.Verbena siccat & adstringit,glutinandis vulneribus familiaris , vetera quoque putrescentia vlcera cohibet, sordida ex melle purgat,& cicatrice obducit.

Myosotis quæ pilosella adstringit atque siccat, foliorum farina vulnera mirum in modum glutinat.

Anagallis citra morſum ſiccans, tuſa & admota recentibus vulneribus præſertim ſenum efficaciter medetur. Betonica vulneribus quoque recentibus præſertim capitis accōmodatur. Stœbe quæ & ſcabioſa, omnibus quoque vulneribus & maximè pectoris ſuccurrit. Bugula & ſanicula recentioribus primum cognitæ inter vulnerarias herbas primas tenere creduntur. Hypericum ſiccat moderato calore, folia, flores, fructus tunſi glutinantis vulneribus imponuntur. Atractylis in ſanandis quoque vulneribus efficaciſſima, eadē vlceribus fiſtuliſque diuturnīs medetur.

Lumbrici terræ triti & admoti vulnera omnia præcipuéque neruorum glutinare traduntur. Cochleæ puſillæ tritæ iiſdem quoque viribus eſſe creduntur, quas & ad interiora vlcera præſertim pulmonum vſurpant. Sarcocolla emplaſtica & ſubamara citra morſum ſiccat, & vlcera glutinat. Myrrha, thus magiſq; thuris cortex, aloë, mumia, & omnia ferè quæ ſanguinē cohibere diximus, glutinandis ſunt vulneribus aptiſſima. Terebinthina reſina, atque etiam abietina quæ nobis frequens eſt, omnibus medicamentis vulnera glutinantibus vtiliter permiſcetur: nec ſola aut oui luteo excepta parum conducit. Pix mollis & liquida iiſdem quoque medicamentis adiungitur: & pix ſicca atque reſina areſacta, ſed hæ durioribus corporibus aptiores. Lithargyros auri quòd emplaſtica ſit & ferè omnis qualitatis expers nō modò glutinantibus, ſed & cæteris quoque emplaſtris vt communis quædam materia ſubſtituitur.

Quum igitur recentis vulneris ſuppreſſus iā ſanguis fuerit ídque citra phlegmones metum, labris propiùs adductis atque iunctis, inſtillanda aut linamentis inducenda erunt vnguenta carptis linamentis excepta, variè ex iis cōcinnata ſimplicibus: híſque ſuperponenda lintea vino rubro tepido imbuta expreſſaque leniter. Si exiguum eſt vulnus, ſatis fuerit terebinthina lota adiecto oui luteo & farinæ momento. Efficaciſſimum quoque eſt balſamum artificiale ita cōcinnatum. ℞. vtriuſque plantaginis, ſemperuiui vtriuſque, ſymphyti vtriuſque, betonicæ, verbenæ, pimpinellæ, piloſellæ, pentaphylli, abſynthij centaurij minoris, millefolij, cynogloſſi, equiſeti, atractylidis, hyperici an. m. ʃ. recentibus contuſis affunde aquæ vitæ ℥ viij. ſinantur macerari diebus quatuor, quinto ſuccus ex his tepefactis exprimatur. in

tur.in quo diſſolue olei optimi lori in aqua roſarum ſtillatitia ℔ ij.coquantur vaſe duplici dum ſucci dimidium abſumptum ſit,ac tum adde terebinthinæ lucidæ ℔ j.percoquantur in reliqui ſucci conſumptionem purè,coletur atqua recondatur ampulla vitrea. Poteſt & oleum tuſis herbis cum aqua vitæ pariter affundi atque quatriduo macerari ac deinde coqui & liquor totus exprimi,purú.que excolari,vt in eo tādem terebinthina vaſe duplici percoquatur. Hinc & vnguenta quibuſdam adiectis comparari poſſunt in primis efficacia,vt ℞. balſami prædicti ℔ ß.ceræ albæ reſinæ an.℥ ij.ſarcocollæ ℥ j.thuris,maſtiches an.℥ ß.fiat vnguentum in vaſe duplici.Rurſum quoque validius ita comparabitur ad neruoſarum partium conglutinanda vulnera & carne implenda,℞. Lumbricorum terreſtrium expurgatorum atque tunſorum ℔.ß.macerentur diebus ſex in olei optimi ℔ ß.his deinde feruefactis exprimatur oleum eiq́. adde balſami præſcripti ℔ ß.ſeui arietini mundi ℔.ß. picis nigræ ℥ iij.reſinæ ℥ ij.ammoniaci, galbani opopanacis, aceto ſolutorum & calatorum an.℥ j.thuris,maſtiches an.℥. ß.coquantur vaſe duplici in vnguentum,vel etiam ſi voles in emplaſtrum.

Ex his quæ ad balſami compoſitionē protuli,potio quoque perutilis fit ad vulnera,quæ vel in pectoris vel in abdominis caua penetrant cum viſcerum offenſione,& ad inueterata vlcera præſertim renum atque pulmonum ſi amaror metuitur nimius,ſubtractis abſynthio & centaurio minore ſubſtituantur ſtœbe ſeu ſcabioſa agrimoniū & braſſicæ cymę.Tunſæ omnes aut ex his quædā vino aſpergātur albo & tenui dum prorſus merſæ madeſcant,& mellis colati quadrante.Macerentur diebus ſex,tepefactis his aut modicè feruefactis vinum exprimatur,dentúrque ieiuno ℥ iij.

Sarcotica medicamenta. CAP. XV.

Σαρκωτικὸν medicamentum eſt quod deficientem carnem in vulnere aut in vlcere cauo progignit, ipſúmq. cauum carne implet.Id quidem proprium eſt naturę opus: quodcumque tamen medicamentum vlcus moderatè ſiccat,ciúſque ſordes blandè ac mediocriter citra morſum detergit.quoniam ſanguinem qui gignendæ carnis eſt materia tuetur,& impedimēta ſubtrahens vlcus purū aut quale

cinomata absumit & eliquat,maximéq; succus qui & radice & foliis est valentior. Cyclamini eius quæ Arabum est arthanita,radix tertio ordine calida & sicca, aperit,incidit, attrahit & discutit. Succus medicamentis tubercula,strumas,aliásque durities discutientibus commiscetur: ac bile suffusis cum melle illitus competit. Decocto radicis luxata,podagra & capitis vlcuscula,pernionésque vtiliter fouentur.Cauata radix oleo impletur & cineri feruenti imponitur,adiecto interdum ceræ modico,& vnguentum comparatur inprimis vtile pernionibus & tumoribus omnibus frigidis ac crudis:ipsos enim aut maturat aut resoluit. ossicula etiam extrahit.Cyclaminus altera quæ officinis beatæ Mariæ sigillum nuncupatur,illita cruda(nam coctæ vis perit)sugillata non sine morsu tollit,tunsa exceptáque pari axungię veteris modo strumas,prędurósque tumores omnes emollit,& integra cute dissoluit. Tithymali omnes strenuè calefaciunt,resoluunt ,siccántque & detergent: myrmecias acrochordonas , pterygia & thymos auferunt , detergunt quoque lichenas & psoras.

Elleborus eruptionibus pituitę medetur cum axungia illitus,& suppurationi veteri : alphos,impetigines , scabies leprásque eximit. Thapsiæ tam radix quàm succus omnium maximè quæ pares cũm eis vires adepta sunt , vim habent attrahendi,vbi ex imo aliquid euocandum est. Succus illitu aut radix recens affrictu alopecias explent. Radix succúsque cum æquis ceræ thurísque portionibus sugillata liuorésque tollunt,cum melle lepras cutísque vitia emendant:cum sulphure tubercula discutiunt , sed non diutius quàm horis duabus dimittantur,ne inflammatio inuadat. locus deinde aqua maris calida fouendus.Anacardi ordine quarto calidi ac sicci,serpiginem,impetiginem & morphæã illitu tollunt , sed non multò post locus aqua abluendus. E resinis autem vua strobilina omnium calidissima & celerrimè siccans,vt terebinthina mordacitatis expers. Illa è profundo validius quàm cæteræ resinæ trahit. Pix nigra mollis & pinguis,vuluæ duritias & sedis tubercula discutit laterum,articulorum partiúmque omnium dolores aut sola aut cũ sulphure inducta dissipat,carbunculos & strumas disrumpit cum melle subacta,éstque digerentium medicamentorum communis materia.Castoreum valde tenuium

est par-

eſt partium,calfacit ſiccatque: coquit ac diſcutit tumores contumaces & ſcirrhoſos:illirum prodeſt tremulis, cõuulſionibus & omnibus neruorum vitiis. Euphorbium coxarum doloribus paralyſi,tremoti, conuulſioni,omnibus frigidis affectibu mirè prodeſt, ſquamas oſſium eadem die eximit,pituitam per nares largiter euocat, & ſternutamenta ciet.Sulfur calfacit,trahit è profundo,diſcutit, terget ſaliua,vel lotio, vel vetere oleo, vel melle ſubactum ictibus venenatis prodeſt: pſoras,lichenas, lepras cum terebinthina tergendo & diſſipando perſanat.Ex eorum porrò genere quæ putredinis vi trahunt, mitiſſimum eſt fermentum, quod tenuium eſt partium,mediocriter calidum: proinde citra moleſtiam quæ in profundo ſunt extrahit & digerit, particeps eſt aciditatis & caloris ex putredine. Fimi omnes attrahendi facultate pollent,at non paruo diſcrimine. Columbinus admodum calfacit, attrahit & rubtificat, cum hordeacea farina & aceto mixtus ſtrumas diſcutit, areſactus tritusque cum naſturtij ſemine,inueteratos coxendicis,lateris,ceruicis & lumborum dolores,podagras &arthritides omnes extirpat.Anſerinus aliquanto calidior, iiſdem viribus ſed efficacioribus præditus eſt, ac vix præ acrimonia vllius eſt vſus.Gallinaceus verò eadem,ſed inefficacius poteſt,nam multo quoque minus calet,ſi præſertim à concluſis gallinis ſumitur.

Stercus caprillũ digerẽtis & acris facultatis adeò vt induratis & ſcirrhoſis tumoribus cõgruat non lienis modò, ſed aliarum quoque partium,idque fabacea farina & oxycrato permiſtum.Confert & ad aquã inter cutẽ emplaſtri ſpecie.

Vſtum tenuioris eſſentiæ non tamen manifeſtè acrius redditur.Miſcetur digerentibus cataplaſmatis quæ ad parotidas & bubonas diuturniores accommodantur.

Inter compoſita autem quæ validè trahant ac digerant habentur oleum ricininum,oleum balaninum:oleum ſinapinum,quæ preſſu perinde ac amygdalinum elici poſſunt. Emplaſtrum è meliloto,emplaſtrum è baccis lauri, emplaſtrum oxycroceum. Sed his multò præſtantiora ſunt quæ ex commemoratis ſimplicibus poſſunt in rem præſentem præparari.Quum igitur ſchirri duriorisve tumoris attenuatus præparatusque humor minimè potuit exiccãtiũ medicamentorum vi totus abſorberi, euellendus reſoluendúsq.

est attrahentium medicamentorum vi, quæ in imo cōditos demersósque humores in cutem summā transferunt. Eadē porrò si diutius parti insident, attractos tandem aut manifestè aut sine sensu dissipant. Conuenienter ea in solidam pulueris emplastríve formam aptantur, quæ ipsa non intrò se infert, sed aduocat ad sese subditum humorem aut spiritum. Extemporalia igitur his formis describentur. ℞. picis aridæ, ceræ nouæ, axungiæ suillæ, saponis nigri an. ℔ ß. liquefiant cogantúrque in emplastrum. Aut sic, ℞. picis siccæ, ceræ nouæ an. ℔ ß. axungiæ suillæ ℥ vj. sulphuris ignem non experti ℥ iij. liquentur in emplastri crassitiem. Aut sic, sulphuris, radicis pyrethri, hermodactyli an. ℥ j. ß. additur & nonnunquā salis nitri, vel salis petræ, vel salis marini torrefacti ℥ j. Hoc etiam vehementer trahit & discutit. ℞ olei veteris ℔ j. lithargyri, picis siccæ an. ℔ ß. ladani, ammoniaci, galbani aceto forti solutorum an. ℥ iij. æruginis tritæ ℥ j. ß. fiat emplastrum. Imponuntur & cataplasmatum formulæ quibus discutiendi vis summa inest. ℞. pulpę ficuum ex aceto aut ex aqua vitæ coctarum, fermenti veteris an. ℔ ß. radicum ireos, cucumeris agrestis & bryonæ recentium & crudarum an. ℥ ij. seminis vrticę & nasturtij an. ℥. ß. Trita omnia contundantur in cataplasma. Addi quoq; potest fimi caprini aut colūbini sescuncia. Hi fimi arefacti tritique & cerato aut pice excepti, validè etiam trahunt: at validiùs si ex caricis aut melle in cataplasmatis formā aptentur, validissimè si vel anacardino melle vel sapone nigro coquantur. Sinapismus quoque vehementer discutit, sed vehementiori dolore & papularum ardore. ℞. pulpæ caricarum coctarum in aqua & aceto, seminis synapis ex aceto triti an. pares portiones. Aut pulpæ caricarum, fermenti an. partem vnam, sinapis partes duas. Tenellis corporibus sinapi minuendum, augendum verò durioribus atque robustis, detracta etiam sinapis portione nonnunquam tantundē vtiliter addetur seminis thlaspi, vel nasturtij cōtusi. Hisce autem omnibus multò validius trahit cataplasma quod habet, Radicis thapsiæ tritæ ℥ j. axungiæ suillæ ℥ ij. Hoc tamen non modò albicantes papulas excitat, sed & partē vniuersam in tumorē attollit non leui sensu ardoris. Quod verò sequitur non attrahit solùm, sed & attractum validissimè dissipat leniori quodam pruritu aut ardore. ℞ radi-

cis cyclamini crudæ & contusæ ℥ j. axungiæ ℥ ij. Prior quidem cyclaminus erit efficax, sed multò præstantior est altera quæ Dioscoridi est posterior, & officinis beatæ Mariæ sigillum appellatur.

Phœnigmus eiusq́; vsus. Cap. x.

HVMORES parti cuiuis insidentes qui neque mollientibus, neq; attenuantibus neque attrahentibus resolui discutive potuerunt, phœnigmis liquati trahuntur ac defluunt. Eorum ope hydropicorum aqua & serosus humor vndeuis educitur, capitis, coxendicũ omniúmque articulorũ peruicax dolor eximitur. Compositũ nihil quod vesicas excitet asseruari solet prōptè tamen si aliquod apparatur. Saponis nigri & salis vulgaris triti pares portiones cōfundito dum concorporentur & emplastri forma fiat: impositum vesicas excitat, aquámque ducit nullo sensu doloris.

Tithymalus omnis acer quidem est, & hoc quoq; acrior est ranunculus. Vterque tusus & impositus humores ex alto non sine dolore prolicit in vesicam. Phœnigmus è cantharidibus omnium promptissimè nec admodum vehementi ardore serosos humores largiter euocat. Cantharides in exquisitum læuorem tritæ parti imponũtur iam frictione rubenti & excalfactæ. At mitiùs vnguentum fuerit quod in portione vna tritarum cantharidum, axungiæ vel cerati liquidi quadruplum contineat. Tutius quoq; & moderatius fuerit cataplasma quod habet cantharidum tritarum partem vnam, seminis sinapis contusi partes tres, pulpæ ficuum aut fermenti acris partes sex. Cuicunq; autem parti è cantharide phœnigmus insederit, vrínæ ardorẽ dysuriámque ciet. Rupta aut aperta pustula humor sensim emanat, inductóque pingui aut leniente vnguento, nō antè finitur exulceratio siccari quàm omnis humor ex affecta parte sit exhaustus. Hactenus quidem remedia protuli quæ externis affectibus citra exulcerationem medentur vt tumoribus collectionibúsque frigidis, ex his progenitis doloribus. Nunc quæ remedia affectibus opitulentur externis in quibus aperta exulceratáve cutis est, vt abscessibus, vulneribus, vlceribúsque variis dicendum.

Maturantia. Cap. xi.

MATVRATIO ἡ πέπανσις à cibi concoctione diuersa, est vitiati corruptique humoris in conuenientiorem naturæ statum deductio. Est autem ea duplex, suppuratio ἡ ἐκπύησις, & concoctio quædam seu mitigatio ὁ πεπασμός. Suppuratio est corrupti putridique sanguinis in pus exquisitũ cõmutatio: ex hoc enim solo pus efficitur syncerũ. Pepasmus verò seu mitificatio, est putridæ bilis tum flauę tum atræ atque etiam pituitæ, non in pus quidẽ, sed tamẽ repressa putredine, in benigniorẽ & minus naturæ molestã substantiã conuersio. Quod pus mouet medicamentũ ἐκπυητικὸν dixerunt: quod concoquit πεπαστικὸν seu mitigatorium, cui ex aduerso est σηπτικόν. Vtraque maturatio proprium est naturæ & nostri caloris opus, nec vllum medicamentum per se maturat. Vtrumque tamen tum suppuratorium tum mitigatorium duplex existit: vnum propriè quod insiti nostri caloris vim atque substãtiam tuetur vel etiam auget: temperatè id quidem calidum & partis cui foris adhærescit temperaturæ non admodum dissimile. Id quoque in eum humorem qui computruit calorẽ inducit in sito nobis simillimum, cuius etiã beneficio corruptus is humor in benignius quippiam mutatur. Alterum genus ex accidenti maturat: idque moderatè calidum & humidum est, vereque emplasticam materiam sortitum. hoc dum cutis spiracula infarcit & obstruit, spiritum calorémque natiuum partis cohibet, nec dissipari sinit: qui dein intrò remeans augescit & vel pus conficit, vel corruptũ humorẽ notificat ac concoquit. De iis igitur quæ phlegmonarum pus mouent in primis tradendum. Aquæ tepidæ fotus per se semper calfacit & humectat, mollit & concoquit, interdum tamen ex accidenti humores quoque digerit ac dissipat.

Hydrelæũ modicè calidũ parti affusum maturat & concoquit, ídque euidentius quàm aqua tepida. Oleum maturum salis expers, calfacit moderatè, humectat & emollit, præsertim quod nec frigidum summè, nec calidum, sed tepidum adhibeatur, concoquit quoque & pus mouet, aucto natiuo calore, dum cohibet occludítque quicquid è nobis foras effluere est natum. Butyrum tum per se concoquit & pus mouet, tum medicamentis quæ id præstant commodè miscetur, maximè in puerorum molliorúmque corporum phlegmonis exiguis. OEsypus non dissimilem buty-

ro concoquendi & pus mouẽdi vim obtinet. Adeps omnis præcipuéque domesticorum animalium mollit, concoquit & pus mouet, nam præterquam quod suo lentore perinde atque oleum offarcit cutis spiracula, cohibétque quicquid è nobis affluere aptum est, calorem etiam obtinet nostro finitimum. In eorum quos vsurpamus censu imbecillior est suillus, ab hoc vitulinus, hunc gallinaceus sequitur, anserinus omnium efficacissimus, vt non modò mouendi puris, sed etiam digerendi facultate iam polleat. Medulla ceruina & vitulina vt scirrhos emolliunt ita etiam concoquunt, & pus mouent eadem qua adeps ratione. Farina tritici perpurgata furfure ex oleo aut ex hydrelæo cocta cataplasmatis forma cutis spiracula offarcit, & calorem natiuum intus continet adaugétque, qui demũ humorem superuacuum maturat, concoquit, & in pus album, leue & æquale conuertit. Idémque præstat & tritici pollen. Panis triticeus recens & adhuc calens admotus eadem efficit: aut si tempore exaruit hydrelæo aut oleo pingui ac dulci, aut butyro mollitus & in cataplasma redactus. Caricæ pingues ex aqua aut hydrelæo coctæ & illitæ, aut forma cataplasmatis ex oleo aut butyro & farina triticea admotæ pus mouent, panos aliósque tumores ad maturitatem perducunt. Tussilaginis & oxalidis folia sub cineribus cocta & ex adipe tunsa, phlegmonas aliósq; abscessus celeriter maturant.

Radix althææ laxat, mitigat, & difficilia tubercula concoquit. Cocta in aqua mulsa fotu ad parotidas, strumas, aliósque tumores maturandos efficax. Cataplasmatis specie ex adipe suillo vel anserino, aut etiam oleo cocta, adiecta farina triticea, aut panis medulla potentius concoquit & maturat. Liliorum radix cocta dum planè cõtabescat, mollit atque maturat præsertim assa, & vt althææ radix adipe excepta cataplasmatis specie. Cepa licet cruda acris sit & mordax, coctura tamen dissipata acrimonia, emollit, pus mouet, in his præsertim tumoribus qui ægrè suppurant.

Pix mollis & liquida, lentoris multi particeps, per se molliendi, puris mouendi & concoquendi facultate pollet, arida rosaceo in affectu calido, aut oleo conuenienti dissoluitur in eosdem vsus, dura enim emollit, pus mouet, tubercula, panósque discutit, ex pice molli, cera & oleo compellitur ceratum puri generando perutile. Resina terebinthi-

na aut etiam lentiſcina dura mollit & cōcoquit cruda. Eloṭæ omnes, acrimoniam deponunt & adiecta cera & butyro, vel oui vitello, vel oleo quopiam accommodato, puris mouendi facultatem adipiſcuntur. Thus molle, album & pingue moderatè calidum, mediis ac temperatis naturis conſentiens, inſignem puris mouendi facultatem obtinet, vtpote nulla ſiccandi aut adſtringendi vi præditum. Ladanum ad primi exceſſus finem calidum, emollit & moderatè concoquit. Styrax liquida ſeu rubra, calfacit quoq; emollit & concoquit. In hoc quoque cenſu habentur bdellium & ammoniacum, & quæcunq; moderato quodam calore emolliunt, eadem quoque pus mouent.

Iam verò vnguenta ab his extant maturantia baſilicum minus, baſilicum maius, vnguentū de althæa, vnguentum Agrippæ, & quod reſumptiuum appellant: emplaſtrū quoq; diachylon ſimplex, diachylon compoſitum, & emplaſtrum è mucilaginibus.

Itaque ſi qua collectio aut tumor præter naturā partem obſedit iſque calidus cum robore, calore & dolore lancinante, cuius materia non diſſoluenda, ſed in pus vertenda videatur, vt in phlegmone, furunculo & carbūculo, fluctione cohibita repreſſóque ardore atque dolore, maturatio atque ſuppuratio iuuabitur primùm quidem fotu ex hydrelæo tepido, aut ex eorum decocto quibus emolliendi paritérque maturandi facultas ineſt: quibus pariter & dolor leniri & calor obtundi poſſit. Protinus à fotu conferet illitus facultatis eiuſdem: móxque cataplaſma pultis ſpecie ex mucilagine althææ lini & fœnigræci deſumpta ex decocto caricarum, in quo farina tritici ſoluta coctáque ſit, adiecto oleo & oui vitello. Si minus calida eſt phlegmone & ægrè ſuppurat, vt idcirco maturantia validiora poſtulet, cataplaſma fiat ex radice althææ, liliorum & cepatum cum oxalide, malua, acantho, chamæmelo & meliloto exquiſitè coctis atque cretis: quibus deinde farina frumenti, lini & fœnigræci adiecta ſit cum butyro & axungia gallinæ vel anſeris, his rurſum validius eſt vnguentum baſilicum vtrumq; & emplaſtrum diachilon compoſitum & emplaſtrum è mucilaginibus, quorum vtrumq; olei liliacei vel irini permiſtione emolliendum eſt, quò altiùs ſubire poſſit vireſque ſuas exercere.

De-

Detergentia & expurgantia abscessus & vlcera.

CAP. XII.

QVAE extrinsecus inducta abscessus & vlcera mundant sordesq; expurgant, emplasticis contraria, non aliam naturā sortita sunt quàm quæ intrò assumpta diximus lentos atque glutinosos ductuum humores detergere & expurgare. Ea Græcis idcirco ῥυπτικὰ & καθαρτικὰ nuncupantur. Ordine autem & viribus plurimum distant: leniora enim apertarum phlegmonarum pus eluunt & euocant, his valentiora sunt quæ crassiorem vlcerum sordem detergunt, valentissima quę malignorum vlcerum corruptam carnem exedunt atq; etiam fistularum callos blandè exterunt, quæ sanè sunt cathæreticis proxima. Sic autem digerenda sunt.

Cichorij, indiuiæ, omniúmque intuborum succus licet frigidus, quia tamen amarus tutò detergit & vlcera non minus quàm viscera purgat.

Rosarum præsertim rubrarum succus cum adstrictione leni detersionis tamen & amaroris particeps est, hinc melli rosato & ex aridis rosis syrupo detergēdi facultas insignis

Plantaginis folia vel integra vlceribus inducta sordem luculenter extergunt: succus vlcerum malignitatem emendat, expurgatáque ad cicatricem perducit. Sedi seu semperuiui maioris succus licet refrigeret ac leuiter adstringat, omnia tamen quæ de plantagine protuli potentius efficit. Hęc igitur tuta admodum & vtilia sunt cùm nondum tota ruptæ phlegmones restincta est inflammatio: aut cùm vlcus ardore atque dolore distorquet. Agrimonij & betonicæ succus aliquantulum calidus detergit, omniáque vulnera & vlcera capitis præsertim sanat, nec quicquam putrescere aut in fistulam coalescere sinit. Apij succum ad extergendum non minus efficacem iuniores experti sunt, quem idcirco passim in id vsurpant.

Fabacea farina leuiter abstergit vt idcirco cutis sordes, masculas è sole contractas & lentes in summa cute exterat.

Hordei farina modicè quoque abstergit & paulò plus quàm fabacea siccat.

Ciceru farina incidit & exterget, scabies, impetigines, maligna etiam vlcera cum melle purgat. Orobi farina cutis aspredinem, pruritum, lentigines in facie atque etiam

maculas & vlcera cum melle detergit: nomas gangrænásque cohibet. Lupinorum farina exterget validè, alphos, liuores, achoras, exanthemata, scabies, gangrænas vlceráque maligna partim extergendo, partim digerendo siccandóque citra acrimoniam iuuat. Fœnigræci farina furfures, achoras, lepras & lentigines emendat, & ex vino aut melle subacta carcinomata purgat.

Seminis lini farina varos, fauos, vngues scabros cum nitro & melle eximit: ex vino cocta herpetas & serpentia vlcera cohibet. Mel calidum siccúmque ordine secundo, aperit, putredini obsistit, siccat, deterget, expurgátque meatus & vlcera, nec vt sal corporum substantiam coarctat: crudum cocto & despumato detergentius quidem multò est & mordacius, se l eo minus agglutinat. Saccharum mellis species cùm sit, siccat quoque & abstergit, sed quod rubrum est potentius, vtpote calidius & acrius. Terebinthina licet substantia tenuis, quia tamen subamata blandè abstergit, & tum sumpta tum admota sordes expurgat. Aloë vehementer amara, moderatè tamen terget vt ne puris quidem & aperistatis vlceribus sit molesta: peculiariter serpentia vlcera cohibet putridis genitalibus medetur & oculorum medicamentis permiscetur. Thus extergit quoque, sed quàm aloë ignauius. Myrrha verò quòd cum amaritudine summa tenuis sit substantiæ potentius quàm aloë extergit, propriè autem impetigines ex aceto purgat, albugines tollit, caliginem discutit, scabritiem læuigat.

Quæ porrò sequuntur valentiore detergendi facultate prædita, malignis peruicacibúsque vlceribus accommodantur. Marrubium siccat detergitque validè adeo, vt folia ex melle illita sordidis medeantur vlceribus nomásque cohibeant quod efficacius expressus succus ex melle confert, & illitus oculis videndi vim exacuit.

Melissophylli succus vt marrubij maligna etiam vlcera, propriè verò thoracis & pulmonum sanat, & cum melle oculorum caligines delet. Absynthij succus calfacit & validè deterget & expurgat, sordémque vlcerum eluit, ac in fistulam abire prohibet, & à putredine vindicat: eadem decocti ius, sed inefficacius præstat. Anagallidis vtriusque succus siccando & extergendo putrida iuuat vlcera, & cũ melle oculorum caliginem discutit. Scordium vetera vlcera pur-

gat,

gat, ſiccat & cicatrice obducit. Hypericum areſactum atque tritum inſperſúmque humida atque putrida vlcera per ſanat. Vrticæ ſemen ſordida vlcera quæ citra acrimoniam detergi exiccaríque poſtulant conuenienter ſanat: carcinomata & ſerpentia vlcera addito ſale ſiſtit. Cyperi radix ſiccat & ſine morſu abſtergit, arida tritáque vlcera omnia præ humida, qualia ſunt oris, genitalium, atque ſedis etiam ſi depaſcant compeſcit.

Ariſtolochiæ vtriuſque radix ſtrenuè abſtergit, ſed rotundæ potentius: putredines ſanat & exeſt, vlcerum ſordes expurgat, vermé que necat & extrahit.

His verò quæ ſequuntur ad excedendam putredinem & fiſtularum callos exterendos vis maior ineſſe comprobatur. Centaurij & chelidonij ſuccus exiccat detergétque validè adeò vt vetera malignáque vlcera, ſinus quoque & fiſtulas expurget, detergat, tandémque perſanet.

Iridis radix calfacit, exiccat, abſtergit, arida tritáque cum melle vlcera capitis præcipuè expurgat: eius verò ſuccus infuſus fiſtulas & ſinus detergit & carne explet. Sabina calida ſiccáque ordine tertio, vehementer abſtergit, cum ſenſu quodam acrimoniæ & exeſionis: vlcera quæ atra cernuntur & admodum ſordida cum melle expurgat, putrida exedit, ſinuum fiſtularúmq; callos exterit, ſi modò vis eius citra noxam perferri poteſt.

Gentianæ radix impensè amara, expurgat abſtergitque alphos delet, vulneribus ſinuatim depaſcentibus medetur.

Aſphodelus radice efficax, calida ſicca extergēte & diſcutiente: vlcera ſordida purgat, fiſtuloſa ſanat, depaſcentia ſiſtit. Ari radix calida ſicca & detergendi facultate inſignis, vlcera omnium generum ſiue phagedænæ ſint, ſiue carcinomata, ſiue ſerpentia, ſiue fiſtuloſa, commodiſſimè expurgat. Dracuntij radix vt acrior & amarior, ita efficacius maligna & phagedænica vlcera trita cum melle expurgat, fiſtuláſque & ſinus exterget.

Cucumeris agreſtis radix arida tritáque vt alphos, lepras, impetigines, cicatrices nigras, & in facie maculas abſtergit, ita & veteres ſinus fiſtuláſque expurgat. Elleborus potenter exterget, ad alphos quoque, impetigines & lepras accommodatus: ſi in fiſtulam callo obduratam immittatur, duobus tribúſve diebus callum detrahet. Miſy, ſory, chal-

forde expurgat. Si iam vlcus sordidum est, & mali moris, siue id sponte natum est, siue ex vulnere aut ex phlegmone negligentius curata factum, ex his quæ secundi sunt ordinis vnguentum comparabitur hac formula. ℞. Plantaginis, absynthij, marrubij, scordij, melissophylli, hyperici recentium & contusorum an. m. j. coquantur aliquantum in vino albo & olei ℔ j. ß. in quo expresso dissolue radicũ cyperi, iridis & aristolochiæ rotundæ tritarum atq; cretarum an. ℥ ß. ceræ ℥ iiij. rursúmque coquantur dum crassescant, ac tum adde resinæ ℥ ij. thuris, myrrhæ, aloes, sarcocollæ an. ℥ j. & postremò terebinthinæ ℥ j. ß. Quæcunque validiora desiderantur, ea insuper nonnihil habent æruginis: cuiusmodi sunt emplastrum diuinum remollitum, vnguentum Apostolorum & vnguentum Ægyptiacum, omnium certè quæ extant præstantissima.

Si verò è sinu aut fistula exterendus est callus, iniicietur decoctum, quod habeat plantaginis, absynthij, centaurij minoris, sabinæ, foliorum oliuæ & agrimoniæ an. m. j. radicũ gentianę contusæ ℥ ij. fiat decoctio in vino albo, in quo colato ad ℔. j. dissolue mellis rosati, syrupi absynthij an. ℥ j. ß. Si non id præstiterit quod postulas, vel myrrham, vel aloen, vel vnum quodpiam ex his postremis medicamentis dissolue: vt vnguenti Ægyptiaci ℥ ß. sicque sensim augeri vis potest dum optatus existat euentus. Exposita eorum medicamentorum materia quæ partium externarum inflammationes, prædurос tumores, phlegmonas, abscessus, vlceráque sanant, deinceps ad ea pergendum quæ vulneribus medentur, eáque ad cicatricem perducunt.

Profluentem sanguinem cohibentia ἴσχαιμα Græcis appellata. CAP. XIII.

QVAE sanguinem vberius prorumpentẽ siue ex aperta exesave sponte vena, siue ex rupta aut in vulnere præcisa, alia quadam proprietate alia vi emplastica, alia caustica id ipsum præstant. Quæ primi sunt ordinis, non statim frigida sunt omnia aut adstringentia, sed ex his quædam calida & acria, vt vrtica. Quæ secundi, venarum exitus infarciunt atque implent, móxque arefacta nihil effluere sinũt. Quæ tertij ordinis, vrendo venas coangustant, crustuláque

rum quę proprietate fiſtunt,aut in pulueris inſpergendi aut in cataplaſmatis formam aptabuntur oui candido excepta vt ℞. boli armenæ, terræ lemniæ lotarum in aceto an. ℥ j. maſtiches,ſanguinis draconis an.℥ ß.thuris.myrrhæ,radicis conſolidæ maioris,pimpinellæ & vrticæ an.ʒ ij. fiat puluis. Vel ℞.boli armenæ,ſanguinis draconis an.℥ ß.thuris, maſtiches, aloës an.ʒ ij.pilorum leporis minutim inciſorum ʒ iij. pul. ſuccini & corallij rubri an.ʒ j. ß. oui candido excipiantur & turunda oblonga indantur in nares. Cauſticorum vſus ſi quando fortè ad cohibendum ſanguinem neceſſarius fuerit,poſthac tradetur.

Glutinantia medicamenta. CAP. XIIII.

GLVTINANS medicamentum κολλητικὸν Græcis appellatum eſt, recentia vulneris labra adducta coniungit & ad priſtinam reducit integritatem. Id autem efficit quia prohibet ne inter coitura labra aut influat aut ſuccreſcat humor.Adſtringens id eſſe oportet, craſſæ terrenæque ſubſtantiæ,ac ſiccum ordine ſecũdo,cálore temperatum,vt nec deterſione nec acrimonia efficiat.Arnogloſſum quæ plantago,ſiccat & adſtringit ſine morſu, recentibus vulneribus aptum , quæ citra metum inflammationis glutinat , vetera quoque vlcera ſordida,maligna & elephantica expurgat,& inæqualia cicatrice obducit.

Cynogloſſum ſeu lingua canina vt oris fauciúmque ita & cęterarum partiũ vlcera terget,recentiáque vulnera glutinat, horúmq; calorem temperat. Myriophyllum ſeu millefolium adeò exiccat vt cruenta vulnera protinus glutinet,& ab inflammatione vindicet,ſeu viride ſeu ſiccum, ex aceto oblitum. Salicis tum folia tum flores citra morſum ſiccant & adſtringunt, cruentúmq; vulnus glutinant & inflammationem arcent.Vlmi folia & cortex medianus ſpiſſandi vim obtinent multóq; magis ſuccus è pomis expreſſus, recentia vulnera celeriter his admotis coëunt atque ſolideſcunt.Verbena ſiccat & adſtringit,glutinandis vulneribus familiaris , vetera quoque putreſcentia vlcera cohibet, ſordida ex melle purgat,& cicatrice obducit.

Myoſotis quæ piloſella adſtringit atque ſiccat, foliorum farina vulnera mirum in modum glutinat.

Anagallis citra morſum ſiccans, tuſa & admota recentibus vulneribus præſertim ſenum efficaciter medetur. Betonica vulneribus quoque recentibus præſertim capitis accõmodatur. Stœbe quæ & ſcabioſa, omnibus quoque vulneribus & maximè pectoris ſuccurrit. Bugula & ſanicula recentioribus primum cognitæ inter vulnerarias herbas primas tenere creduntur. Hypericum ſiccat moderato calore, folia, flores, fructus tunſi glutinantis vulneribus imponuntur. Atractylis in ſanandis quoque vulneribus efficaciſſima, eadẽ vlceribus fiſtuliſque diuturnis medetur.

Lumbrici terræ triti & admoti vulnera omnia præcipuéque neruorum glutinare traduntur. Cochleæ puſillæ tritæ iiſdem quoque viribus eſſe creduntur, quas & ad interiora vlcera præſertim pulmonum vſurpant. Sarcocolla emplaſtica & ſubamara citra morſum ſiccat, & vlcera glutinat. Myrrha, thus magiſq; thuris cortex, aloë, mumia, & omnia ferè quæ ſanguinẽ cohibere diximus, glutinandis ſunt vulneribus aptiſſima. Terebinthina reſina, atque etiam abietina quæ nobis frequens eſt, omnibus medicamentis vulnera glutinantibus vtiliter permiſcetur: nec ſola aut oui luteo excepta parum conducit. Pix mollis & liquida iiſdem quoque medicamentis adiungitur: & pix ſicca atque reſina areſacta, ſed hæ durioribus corporibus aptiores. Lithargyros auri quòd emplaſtica ſit & ferè omnis qualitatis expers nõ modò glutinantibus, ſed & cæteris quoque emplaſtris vt communis quædam materia ſubſtituitur.

Quum igitur recentis vulneris ſuppreſſus iã ſanguis fuerit idque citra phlegmones metum, labris propiùs adductis atque iunctis, inſtillanda aut linamentis inducenda erunt vnguenta carptis linamentis excepta, variè ex iis cõcinnata ſimplicibus: hiſque ſuperponenda lintea vino rubro tepido imbuta expreſſaque leniter. Si exiguum eſt vulnus, ſatis fuerit terebinthina lota adiecto oui luteo & farinæ momento. Efficaciſſimum quoque eſt balſamum artificiale ita cõcinnatum. ℞. vtriuſque plantaginis, ſemperuiui vtriuſque, ſymphyti vtriuſque, betonicæ, verbenæ, pimpinellæ, piloſellæ, pentaphylli, abſynthij centaurij minoris, millefolij, cynogloſſi, equiſeti, atractylidis, hyperici an. m. ſ. recentibus contuſis affunde aquæ vitæ ℥ viij. ſinantur macerari diebus quatuor, quinto ſuccus ex his tepefactis exprimatur. in

tur.in quo dissolue olei optimi loti in aqua rosarum stillatitia ℔ ij.coquantur vase duplici dum succi dimidium absumptum sit,ac tum adde terebinthinæ lucidæ ℔ j.percoquantur in reliqui succi consumptionem purè,coletur atque recondatur ampulla vitrea. Potest & oleum tusis herbis cum aqua vitæ pariter affundi atque quatriduo macerari ac deinde coqui & liquor totus exprimi,purúsque excolari,vt in eo tādem terebinthina vase duplici percoquatur. Hinc & vnguenta quibusdam adiectis comparari possunt in primis efficacia,vt ℞. balsami prædicti ℔ ß.ceræ albæ resinæ an.℥ ij.sarcocollæ ℥ j.thuris,mastiches an.℥ ß.fiat vnguentum in vase duplici.Rursum quoque validius ita comparabitur ad neruosarum partium conglutinanda vulnera & carne implenda,℞. Lumbricorum terrestrium expurgatorum atque tunsorum ℔ ß.macerentur diebus sex in olei optimi ℔ ß.his deinde feruefactis exprimatur oleum eiq́. adde balsami præscripti ℔ ß.seui arietini mundi ℔.ß. picis nigræ ℥ iij.resinæ ℥ ij.ammoniaci, galbani opopanacis, aceto solutorum & calatorum an.℥ j.thuris,mastiches an.℥. ß.coquantur vase duplici in vnguentum,vel etiam si voles in emplastrum.

Ex his quæ ad balsami compositionē protuli,potio quoque perutilis fit ad vulnera,quæ vel in pectoris vel in abdominis caua penetrant cum viscerum offensione,& ad inueterata vlcera præsertim renum atque pulmonum si amaror metuitur nimius,subtractis absynthio & centaurio minore substituantur stœbe seu scabiosa,agrimoniū & brassicæ cymę.Tunsæ omnes aut ex his quædā vino aspergātur albo & tenui dum prorsus mersæ madescant,& mellis colati quadrante.Macerentur diebus sex,tepefactis his aut modicè feruefactis vinum exprimatur,dentúrque ieiuno ℥ iij.

Sarcotica medicamenta. CAP. XV.

Σαρκωτικὸν medicamentum est quod deficientem carnem in vulnere aut in vlcere cauo progignit, ipsúmq. cauum carne implet.Id quidem proprium est naturę opus: quodcumque tamen medicamentum vlcus moderatè siccat,eiúsque sordes blandè ac mediocriter citra morsum detergit.quoniam sanguinem qui gignendæ carnis est materia tuetur,& impedimēta subtrahens vlcus purū aut quale-

saltem acceptum est conseruat, sarcoticum dixerunt. Est autem id substantiæ mediocris, moderatè atque infra ordinẽ secundum tum calidũ tum siccum, vt acrimoniæ sit expers. Calidius enim aut tenuius carnem colliquat, crassius autem aut frigidius nimium siccat & adstringit.

Herbæ quibus sola sit progignendæ carnis facultas, paucæ admodum sunt, sed quæ recentia vulnera conglutinant, & quæ sordida vlcera leuiter expurgant, eædem quoque carnem gignunt, si modò mitiorum quorundam permistione temperentur.

Fœnigræci, orobi & lupini farina, siue sola siue melle & oui luteo & terebinthinæ momento excepta, mitissimè carnem generat. Thus peculiari facultate sarcoticum est, & in mediis corporibus carnem gignit: in aliis verò tum siccioribus tum humidioribus nonnihil additur his cõsentaneũ.

Manna thuris vulnera quoque caua & vlcera conuenienter explet.

Pix liquida atque etiam sicca mannæ thuris commodè iungitur vt vlcera vulneráque caua impleat. Terebinthina blandè tergendóq. siccãdóque efficit vt vlcerum caua carne impleantur. Sarcocolla quæ præsertim in aqua rosarum stillatitia aut in lacte soluta sit, citra morsum desiccãs & vlcera commodè detergens, ea quoque facilè carne implet.

Aloë præcipuè lota paulum extergit vt ne puris quidem vlceribus sit molesta: hinc ad vlcera carne implenda apprimè vtilis. Myrrha siccans atque detergens: vlceribus carne implendis aptissima.

Si quod igitur vlcus est aut recẽs vulnus cuius portio quędam sublata sit, vt idcirco non protinus agglutinari queat, sarcoticis primùm caro gignenda est, deinde vlcus glutinantibus committendum. Sarcotica autem medicamenta tum ex his quæ protuli tum ex agglutinantium, detergentium atque suppurantium temperatione fiunt. Sic quidem tetrapharmacum quod & basilicum appellant, ad gignendam carnem passim extat, & basilicum magnum, & vnguẽtum aureũ, & emplastrum gratia Dei, & de ianua, & emplastrum diuinum. Potest & præscriptum suprà balsamum ad vulnera implenda atque glutinanda ita comparari, ℞. balsami præscripti ℔ ß. in quo liquentur vase duplici ceræ albæ, resinæ, ammoniaci, an. ℥. j. galbani, olibani masticches,

myrrhæ

myrrhæ an.℥ ß.aristolochiæ rotundæ tritæ ʒ ij.fiat vnguentum,aut si voles aucta cera emplastrũ.Puluis quoq; in eundem vsum hac forma prescribitur:℞. sanguinis draconis, boli armenæ an.℥ ß.masticḥes, olibani,sarcocollæ an.ʒ iij. aloës lotæ,aristolochiæ rotundę, radicis ir os an.ʒ j.ß.fiat puluis.huic etiam addi conuenienter possunt ambræ g̃ vj.

Epulotica medicamenta seu cicatricem inducentia.

CAP. XVI.

Ἐπουλωτικὸν, medicamentum Græcis est quod impleti iam vlceris summam carnem vehementer siccat & obdurat,& in cicatricem cuti simillimam cogit.Id autẽ abunde siccum est,vt humorem absumat:est & crassioris materiæ vt carnem adstringat,contrahat, atque denset.Nullius caloris sed frigoris cuiusdam particeps,omniſque morsu destitutum.

Terra armena putrescentia oris vlcera sanat, cæteraque siccat & cicatrice obducit.Terra lemnia eadem quoque,sed imbecilliùs efficit.Lithargyros modera è siccat & adstringit,& vlcera cicatrice obducit. Cerusa siccans quoque & adstringens,excrescentia leniter reprimit,& cicatrice claudit.Malicorium & balaustium adstringunt,humida vlcera siccant hisque cicatricem inducunt.Myrtus siccat quoque & adstringit,trita & vlceribus præ nimiò humore cicatricẽ non recipientibus auxiliatur.Hæmatites lapis siccat adstrictione leui qua tamen excrescẽtia reprimit & obdurat,hæc quidem leniora sunt & lenioribus vlceribus tenerisque corporibus apta. Lapis calaminaris qui cadmia est lapidosa, sæpe vstus acetóque extinctus vehementer siccat:excrescentia reprimit & cicatrice munit. Cadmia vera siccat & adstringit,sed non sine acrimonia,quam tamen lotione ex aqua rosarum & plantaginis deponit,sicque vtilior ad cicatrices inducendas euadit. Spodium & pompholyx acria quoque existunt,sed lotione mitia adeò redduntur,vt citra morsum excrescentem carnem coërceant & cicatrice obducant. Concepta etiam linamenta sola tum sicca tum madefacta in styptico rubro vino,aut in quo absynthium, rosa & aluminis pauxillum sit incoctum, inter epulotica meritò sunt habenda.

Scoria ferri, plumbum vstum,stybium quod & antimo-

nium vſtum,calx viua,alumen vſtum,vitriolum vſtum, æris ſquamma, æs vſtum, omnia quidem acria ſunt, & verè cathæretica,ſed quę tamen ſępius lota dũ omnem acrimoniam depoſuerint,epulotica redduntur, optima ſanè malignis vlceribus cicatrice obducendis in durioribus corporibus: idque modo trita & inſperſa, modò excepta cerato ex oleo roſaceo, melino, myrtino, omphacino, aut maſtichino. Ex eorum leuioribus extat vnguentum album, è ceruſa, quod & in emplaſtri formam aptatur, vnguentum rubrum exiccans. In id quoque valentiora ſunt, vnguentum diachalciteos auſtero vino ſubactum & myrteo emollitũ, vnguentum diapompholygos, & vnguentum quod propriè adſtringens appellauimus. Poſſunt & alia in rem præſentem ita comparari. Calx viua toties in aqua frigida aut in aqua plantaginis lauetur dum omni deſtituatur acrimonia,& ex oleo roſaceo quantum ſenſim combibere poterit diu in mortario ſubigatur in vnguenti formam. Aliud valentius,♃.plumbi vſti & loti,pompholygis ſeu tuthię lotę, æris vſti & loti,aluminis quoque vſti & loti an.℥ j.oleo roſato & aceti momento excepta in mortario diu ſubigantur in vnguenti ſpeciem. Ex iiſdem quoque puluis tenuiſſimus confici poteſt, addendo lumbricorum terreſtrium arefactorum ſanguinis draconis an. ℥ j.ß.

Cùm plumbi crudi lamina tantoperè cõmendetur non ad ſimplicia modò verùm etiam ad maligna & cãcroſa vlcera tum ſananda,tum etiam cicatrice tegenda: cúmq; ad eadem omnia multò præſtantiorem crudi plumbi tenuiſſimum puluerem ſim expertus, inſperſum malignis vlceribus illa blandè citra vllum doloris ſenſum corrigere, expurgare,& ad cicatricem perducere, eius conficiendi rationem ſubticere nolui.Plumbũ in laminas quàm tenuiſſimas ducitur,hæ minutiſſimè cõciduntur, aceto quàm acerrimo immerguntur,macerantúrque triduo, permutato quotidie ſi videtur aceto,poſtea exémptæ & igni ſiccatæ citra vſtionem,in mortario laborioſè teruntur, ſic tandem in tenuiſſimum leuiſſimúmque puluerem rediguntur, cuius vis eſt ad ea quæ dixi,& ad multò maiora ſingularis & eximia.

Cathæretica medicamenta. CAP. XVII.

EXEDENS medicamentum καθαιρετικὸν Græcis appellatum eſt quod inutilem tum putridam tum excreſcẽtem

tem carnem absumit, & polypos, tubercula, verrucas, callósq; detrahit: non quidem vniuersim ac repentè, sed quasi liquefaciens ac sensim tabefaciēs citra vllam viciną carnis corruptionem aut putredinē. Id autem vehementer & iam quarto ordine calidum est atque substantiæ pertenuis, quæ se altius in absumendam materiam insinuet. Quod igitur epuloticum medicamentum siccando comprimendóque fine doloris sensu facit, id cathæreticum nō sine acrimonia & sensu doloris exedit, hoc genere continentur, testarum, concharum & rerum causticarum vt tithymalorum cinis, pumex crematus, sal torrefactus aut melle duplo exceptus, ollâque noua exustus: alumen vstum, pompholyx, plumbū vstū, stibij seu antimonij cinis, qui peculiariter cancros absumit. Vitrioli genera, quæ pro chalcantho, chalcitide, misy & sory vsurpantur, adhæc ærugo & æris squamma, hydrargyrus sublimatus, & idem præcipitatus atque cinabrium.

Quum igitur in vlcere aut putredo aut mollis fungosáque caro tantopere luxuriat, vt neque detergentibus, neque vehementer adstringentibus eximi tota possit, necessarius est cathæreticorū vsus, quæ quicquid superuacuum est sensim exedant. Ex his simplicibus compositiones extant: vnguentum Apostolorum, vnguentum Ægyptiacum: possunt & trochisci ex calce viua trita & melle excepta confici qui acriori igne siccentur, & trochisci asphodelorum hac formula: ℞ succi radicis asphodelorum ℥ iiij. calcis viuæ ℥ ij. æruginis ℥. j. permista in trochiscos concinnentur qui sole feruente siccentur vel igne.

Septica medicamenta. CAP. XVIII.

PVTREFACIENS medicamentum Græcis σηπτικόν, est quod tum humorum tum corporis materiam labefactat, & cum fœtore quodam corrumpit. Est autem id insito nobis calori aduersissimum, vt cuius vim atque substātiam prorsus demolitur. Quod frigidissimū & veluti quarto est ordine, naturalem certè calorem extinguit, interimitque partem idque sensim ac plerumque sine sensu. Septicum tamen id appellare non licet, sed id solū quòd summa caloris acrimonia insitum nobis calorem aut dissipat, aut in igneum conuertit, simúlque qualitate maligna humidum primigeniū dissoluit, & omnem partis substantiam

tabefacit atque colliquat & putredinem cum fœtore inducit. Id igitur summi est caloris in substantia moderatè crassa: nam tennior à nostro calore euinci facilè dissipariquе posset. hoc genere sunt auripigmentum seu arrhenicũ tum purum tum sublimatum, sandaracha, chrysocolla, aconitum, dryopteris, pythiocampe.

Hæc quidem licet vehementer calida, nec tamen caustica sunt, neque escharotica, nec crustam in nuda carne gignunt: sed qualitate prorsus maligna atq; venenata carnis quam attigerint substantiam corrumpũt & in putredinem cadauerosam deducunt, quæ multò deterior est quàm ex gangræna. Venenata autem eorum vis sensim intrò subiens præcordia visceráque ferit. Quocirca non nisi repressa crebra lotione ex succo portulacæ, limonum solatri, aut semperuiui illi vlceri adhibenda sunt, debéntque cerato leni permisceri, parua copia & in parte quæ à principibus procul absit. Maiore enim copia nec repressa in vlceribus cordi propinquis, vt in mammę cancro, illa pręsertim arrhenicum & sublimatum mulierem diebus sex sustulisse notaui perinde ac si id hausisset. Horis circiter tribus ab insperso puluere vehementi rigore cõcussa, vomitione mox tentari cœpit, & crebris animi defectionibus corripi, cum pulsu languido, quæ dein sensim aucta, oborto extremarũ partiũ frigore, & facie reliquóq; corpore supra modũ intumescẽte, miserè illam iugularunt. Periculosus omnino istorum vsus, nec certè ad chirurgiam necessarius, cum sine fructu vllo perniciosa sint: nec enim partem quam attigerint vt caustica vrunt, nec crustam inducunt, sed quam corruperint ita relinquunt arte excidẽdam. Quocirca eiusmodi remedia prorsus exterminanda sunt, omniáque vel detergentibus vel cathæreticis, vel escharoticis, vel casticis citra perniciẽ eximenda absumendáque sunt. Aut si parum meticulosus est laborans & constanti animo, constantibúsque viribus ea vel sectione vel candenti ferro demolienda sunt, quibus nulla in corpus aliena qualitas inducitur.

Eschar otica & caustica medicamenta. CAP. XIX.

EXVLCERANS medicamentum, quod Græcis est ἐσχαρωτικὸν, non modò nudam carnem vt cathæreticum ab-

absumit,sed & cutē ipsam diuellit.Vesicam id quodāmodo efficit,sed leuius &ignauius,quòd ardoris vi humorē proliciat & solùm pustulas excitet. Escharoticum multò vehementius vrit vt iam crustas inducat,nec tamen infra cutem subit. Vtrumque summo & quarto est calidorum ordine, sed vesicans in tenui, escharoticum in crassa deníque substantia,hoc ordine sunt,corticis fraxini cinis qui saliua dilu tus & parti cuius impositus,cutem vrit sine pustula. Sabinæ crematæ cinis verrucas & duriora cutis tubercula exest: cinis è cremata vini fæce id ipsum quoque præstat exiguo humore liquatus.Sapo niger mistus pari portione salis marini triti, impositus cutem quoque vrit, ruptáque crustula sanies copiosa manat.Nitrum atque etiam eius succedaneū quod est sal petræ exquisitus, instar pisi loco madido inductum,cutem diuellit & vrit inducta crustula. Fit autem sapor niger è calce,sale,oleo & seuo.Sapo autem albus è calce cinere & seuo veruecino.

Καυστικὸν medicamentum est quod non modò summam cutem vt escharoticum , sed & veram quoque soluit atque disrumpit : nonnunquam & in subiectam carnem cauterij instar penetrat,non id quidem sensim colliquans & exedēs sed repentè exurens, crusta densiore inducta. Id quàm escharoticum vehementius est, feruentissimo calore præditum in crassa terrenáque substantia.

Tria hæc igitur,causticum,escharoticū,& vesicans,quòd vires in cutem exerant, vno eodémq; genere contineri par est,& solùm agendi vi distare. Quæ verò non ipsam cutem sed solam nudam carnem afficiunt diuersi planè sunt generis.Quum igitur quauis ex causa cutis aperienda fuerit,nec laborans sectionē vstionémve tolerare potest,inducto caustico medicamento vti rumpiq; debet.In causticorū autem censu præcipua sunt,calx viua, vitriolum vstum, æs vstū & quæ ex his fit aqua fortis alchymistica.Ex his quoque lapis fit ruptorius qui sesquihoræ spatio cutem penetrat. ℞ vitrioli vsti ℥ ij. salis armeniaci ʒ j. calcis viuæ , cineris è vini fæce an.℥ iij. Tritis atq; permistis affunditur lixiuium ficulneum aut tithymallinum, quod subinde colatur dum istorum materia tota ferè dissoluta sit: lixiuium deinde in olla noua aperta coquitur ac feruescit dum crassescat atque lapidescat. In ampullam vitream & obduratam reconditur

loco ficco,ne humidioris aëris attractu liquefcat.

Cinnabrium, mercurius fublimatus& præcipitatus eius puluis integram cutem nec exulcerant, nec diuellunt, neq; in hunc ordinem, fed folùm inter catharetica valentiora haberi poffunt.

Ad ambufta. Cap. xx.

SE v igni feu aqua oleóve feruente ambufta eft corporis pars quæpiam,alia inflammationem fedant fimulq; extinguunt empyreuma,aut euocant, alia puftulas prohibent & reprimunt dolorémque leuant, alia vlceratas partes aut excoriatas dolentes leniunt & ad fanitatem perducunt.

Primi generis funt poteftate frigida omnia vt aqua,acetum & ex his oxycratum,oui albumen, fuccus femperuiui, lactucæ,endiuię,folani,hyofcyami, plantaginis & portulacæ,& horum aquæ ftillatitię,terra queuis obuia, fed maximè Cimolia & quæcunq; leuis vt bolus armena commemoratorum fucco aquáve deftillata, aut oxycrato foluta & protinus illita,coriandrum viride, lenticula femicocta,cerufa,alumen aqua folutum cum oui candido, atramentum fcriptorium ex aqua,caphura. Atque hæc ab vftione protinus arripienda & tepida applicanda,quia actu talia anodyna euadunt & empyreuma foras euocant,deinde qua valēt poteftate ardorem extinguunt & inflammationem fedant. Vt enim ignis,fi propiùs ipfi pars vfta admoueatur, proprij inufti mali fit alexiterium, eámque reuocato empyreumate dolore leuat : fic nonnulla impreffum partibus ardorem foras calore prolectant,atq; ita fedata inflammatione ambuftis medētur,vt ari & porri irrita folia præfenti funt ambuftis remedio. Cæpę cum fale contufæ ambuftæ parti impofitæ miraculo perfanant.Oleum quoq; fale addito idem efficit.Sambuci & ebuli contufa folia & appofita idem prętant. Radicis etiam afphodeli decoctæ in oleo fuccus perniones & ambufta fanat.

Frigidorum vfu quū partis ambuftæ ardor repreffus ftatim initio fuerit & mitigata inflāmatio, tum ea inducenda quæ puftulas prohibent fimulque dolorem leniunt.Gluten quod ex tergoribus boū fit pellucens & candidū, dilutum aqua ambuftis vtiliter allinitur & puftulas prohibet. Ligu-

ftri

ſtri, ſaluiæ, myrti ſingulorum cruda folia cerato vel adipe ſuillo excepta, quia & ſedandi doloris & reprimendarum puſtularum vim habent ambuſtis vtiliſſimè imponuntur. Eadem viridia contuſa, & maluæ & papaueris corniculati, admiſta axungia aut cerato efficaciter quoque ambuſtis illinuntur. Mori folia ad ambuſta teruntur, ex oleo vel aceto linenda: ſic maluæ folia oleo incocta & trita ſacris ignibus & ambuſtis vtiliter imponuntur. Lactuca cũ ſale illita prodeſt recẽs ambuſtis:& helxine admota. Hyperici folia cum ſemine,& althææ cum pauco oleo illita ſanant ambuſta.

Pulthicula ex hordei farina ambuſtis ex vino prodeſt, & ex oui quoq;candido. Ouum crudum cum ſua teſta tritũ & illitum, & virides platani pilulæ cum axungia ſanant ambuſta. Alba & nigra oliua prodeſt ambuſtis trita & oblita, quod empyreuma eliciat & puſtulas reprimat. Gummi ſpinæ ægyptiæ ambuſtis quoque prodeſt, quòd dolorem leuet & puſtulas gigni prohibeat illitum cum ouo. Arctium & verbaſcum & ex floribus huius deſtillata aqua pernionibus & ambuſtis commodè imponuntur. Lilij radices toſtæ cum roſaceo ambuſta perſanant, idem decocta folia præſtant.

Herba cucullus vulgò appellata, charta conuoluta & ſub cineribus cocta, dein contuſa & abdito oleo ambuſtis inducta intra triduum perſanat. Thus quia anodynum & aſtringens ambuſta pernionéſque cum pingui ſuillo aut anſerino ſubactum percurat. Ruta in olei libra viniq; ſextario cocta commodè fouentur partes quas penetrabile frigus aduſſerit. Ambuſta aquis feruidis ſi ſtatim ouo occupentur puſtulas non ſentiunt, admiſta præſertim hordeacea farina & ſalis momento. Chryſanthemi flos vtiliter ambuſtis cum melle imponitur.

At verò pars ſi ſã puſtuloſa aut excoriata vlceratáve eſt, quæ leniunt & moderatè ſiccant vſurpanda erũt, qualia metallica vſta & lota, leni & blãdo liquore excepta. Calx aqua roſarum aut plantaginis lota & roſaceo vnguento ſubacta, blandum fit puſtuloſis & vlceratis remedium: efficacius fiet ſi viuam eam & illotam cerato liquido exceptam, parti puſtuloſæ inducas, aut myrrham tritam cum vino rubro adhibeas, aut hyoſcyami viridis ſuccum continẽter illinas. Magnes quoque crematus & tritus, & hæmatites, & oſtreorum cinis commodiſſimè ambuſtis inſperguntur. Ouis in aqua

duratis & putaminibus in pruna exustis, tum lutea ex rosaceo aptè illinuntur. Frumentum tostum in ferro & tritum è vino vlceratis præstantissimo est remedio. Betæ folia in vino cocta & trita vtiliter excoriatis illinuntur, eiusdẽ succus rosaceo liquido paulatim instillatus quantum combibere potest, illis quoque remedio est. Folia myrti puluerata, aqua rosarum perfusa blandè exiccant & cutim nutriunt. Hordeum tostum, tritum ex oui candido vtiliter illinitur. Ficus cum cera & rosaceo subacta ambustis cicatricem obducit. Cinis sarmentorum vitis & vinaceorum ambustis cum rosaceo prodest, idem brassicæ radicum cinis & folia decocta, & coriandrum cum lacte muliebri præstant.

Cyclamini radices cũ sẽmperuiuo tritæ ambusta sanant, ita vt cicatrix fallat: idem quoque præstat calida admota plantago, & beta. Gallarum puluis intertrigines & ambusta excoriata insperus sanat. Cinnabaris cũ sanguine draconis illitus. Hederæ flores ex cera. Lactis cremor cum hordei combusti cinere. Laridum ad flammam liquatum dum destillet, aqua rosacea exceptum. Oleum ex induratis ouorum vitellis & mortario plumbeo contritis, tandémque in sartagine frixis, vbi crustæ deciderunt pustularũ, eruo cum melle aut iride vlcus expurgandum, tandémque sicco linamento.

Ad hæc compositiones paucæ extant, oleum rosaceum, oleum è tartaro, oleum myrtinum, oleum ex ouis, vnguentum populeum, vnguentum rosaceum, album rasis, diapompholygos & διακρίθων, emplastrum è cerusa, de minio, diachalciteos & nutritum rosaceo aut aqua plantaginis soluta. Ex tempore verò ex cerusa, oleo myrtino, adipe suillo, spuma argenti & cera optimum ad perniones & ambusta comparabitur vnguentum: vel sic: ℞. mucilaginis seminis cydoniorum & tragacanthæ an. ℥ ß, olei ouorum & nenufaris an. ℥ j. misce in formam vnguenti. Item ℞. ficus aridas quot voles, cum cera eliquata subiguntur in ceratum.

METHODI MEDENDI LIBRI SEXTI FINIS.

METHODI MEDENDI LIB. VII.

DE COMPOSITIS MEDICAMENTIS.

PRÆCLARIS *olim viris qui tum medicinæ tum chirurgiæ vsu & exercitatione celebres euaserunt, præcipuam curam summúmque studiũ fuisse comperimus, vt ad difficiles quosq; ue affectus peculiaria sibi remedia quasi thesauros reconderent, vt fœlici operum successu, nominis sui dignitatem & gloriam augerent atque tuerentur. Ea licet vnusquisque domi conficienda curaret, & tanquam arcana haberentur, tempore nihilominus annorúmque numero, aut morte, aut precibus, aut precio, aut commutatione, aut aliis plerisque modis cognita inuulgatáque fuere. Hinc verò alij publicis mortalium commodis potius addicti, sparsas medicamentorum compositiones quæ iam passim innotuerant, congerendas esse duxerunt, operámq; nauarũt vt è celeberrimis authoribus optimas & quàmplurimas in libros quosdam medicamentarios referrent. Ita quidem Scribonius Largus & Actuarius & Nicolaus Myrepsus & Nicolaus Præpositus opera sua concinnarunt. Hoc labore fieri haud potuit quin ex variis authoribus complures non admodum dissimiles in eundem vsum compositiones adducerentur, vt syrupi effectus eiusdem, & pharma-* Præfatio

ca multa ex aloë, nec pauciora è scammonio, aut è colocynthide aut turpetho. quæ sola componendi ratione, aut simplicium quorundam varietate distant, & electaria quoque, & emollientia, & detergentia multa, quorum præcipua vis ex ærugine est, & quæ aliorum simplicium sola immutatione variant, vt est, cuiusque authoris arbitrio concessum. Sic igitur multa tandem congesta fuere, quorum pars maxima ociosa & superuacua. Conducibilius autem erat in quouis genere optima quæque seligere, cæteris vt inutilibus prætermissis. Sed & hac remediorum congestione affectus complures omni ope destituti manent, ad quos nimirum non satis accommodata remedia inuenta fuissent. Ea siquidem multorum hinc inde colligendi cura empirices quodammodo imitatrix & æmula, nullo delectu nulláq. methodo adhibita, nec morbis, nec symptomatis, nec eorum causis remedia accommodauit, nec eorum genera ex illorum differentiis constituit. Neque præterea quid vnaquæque compositio aut vtile, aut superuacuum, aut gratum, aut insuaue contineret, vsquam expedit, sed quales ab indoctis plerunque viris vsurpatæ fuerunt, nullo adhibito indicio recepit atque comprobauit. Ex his quoque plurimas nõnulli suo quique arbitrio inuerterunt atque deprauarunt: vix vt nunc vlla restet pharmacopœis certa componendi ratio, & nondum rata aut stabilita sit ea medicinæ pars quæ in primis est ad curandos morbos necessaria. Hoc quum multi passim reformandam esse indicarent, dedi operam vt compositiones quemadmodum & superiore libro simplicia arte traderētur: & quæcunque vtiles vsúque faciles existunt, pristinã formam retinerent: quæ verò distorta recta censura in meliorem formam

nam aptarentur, nec quicquam aut superesset aut deesset ad morbos eorúmque causas & symptomata profliganda necessarium. Itaque non omnes veterum monumentis tritas compositiones, sed præcipuas duntaxat persequor, nouas plerunque adiicio, vt opus omni medicamentorum genere compleam: plurimas circumcido quæ sub his comprehensæ confusam & indigestam multitudinem reddunt. Inuulgata earum nomina retinui, sed non iisdem vbique aut simplicibus aut ponderibus, quandoquidem vt curandis morbis aptiores essent atque suauiores, quædam in plerisque commutanda fuerunt. Vt tandem pharmacopœorum commoditati quodammodo responderem, in classem vnam sirupos, in alteram pharmaca, in aliam electaria, & reliqua in suam quaque classem digessi: vnde rursus deprompta facile poßint in medendi vsum referri.

DE SYRVPIS.

SYRVPVS acidus ſimplex omnes tum calidos tum frigidos humores præparat, & quodam robore attenuat, eorum putredinẽ coërcet, bilis ardorẽ febriúmque æſtus & ſitim lenit, obſtructas vias expedit, altè in omnia penetrat, vrinas ſudoréſque à purgatione ciet. ℞. aquæ puriſſimæ lib. iiii. ſacchari albi lib. v. coquãtur dum expumauerint & dum aquæ dimidium ſuperſit: ac tũ affunde aceti vini albi lib. tres. Rurſum coquantur in ſyrupi craſſitudinem.

IN SYRVPVM ACIDVM SCHOLIA AVCTORE GVIL. PLANTIO.

SYrupos & iulepos multáque alia tam ſimplicia quàm compoſita medicamenta inuenta Arabum eſſe vel appellatio ipſa barbara manifeſtò oſtendit. Longo tamen antè tempore veteres Greci & ex eadem materia & in eoſdem vſus ſua habuerunt apozemata: quæ quòd præparandis ad purgationem tum corporibus tùm humoribus accommodarentur, propotiſmata ipſis ſunt appellata, quaſi purgationibus præuias potiones dicas, quòd recta medendi ratione viam medicamentis purgantibus ſternant. Ita Galenus origanum, hyſſopum, pulegium, calaminthan in mulſa & oxymelite incoquit ad purgandi corporis præparationẽ. Et, ſi ipſi credimus, Archigenes, Antonius Muſa, aliíque complures priſci medici ex cichorij, anethi, iridis, chelidonij, & ſimilium herbarum ſuccis cum mulſa dulciculas eiuſmodi potiones ægrotis conficiebant ad varios hepatis aliarúmq; partium affectus. Et Dioſcorides radices comáſque plantarum in aqua decoquit & feruefactum ius excolat, deinde vel per ſe, vel mulſa & melle dulcoratum exhibet, aut vt recondatur, tam diu decoquit dum ad mellis craſſitudinem peruene-

peruenerit. Vt hæc tria, apozema, syrupus, iulepus, solo conditurae modo inter se differant. In apozemate enim præterea quòd pro re nata ex tempore ferè decernitur in tres quatuórve doses partiendũ, ad conditurain satis erit si sacchari aut mellis trientem recipiat, vt subtriplum scilicet saccharum sit ad excolatum decoctum aut expurgatum succum. Syrupum verò qui vt asseruari diu possit perfectiorem cocturam desiderat, tantundẽ aut minus aliquanto sacchari vel mellis obtinere par est atque colati decocti aut purificati succi. His quia dilutior, penetrabilior & delectabilior iulepus est, solùm propterea sacchari sextantem aut pro saccharo conuenientis syrupi parem modum recipere abundè fuerit, vt subduplus sacchari modus sit ad decoctum accõmodatum aut aquas stillatitias.

His verò omnibus ex decoctis & succis plantarũ & fructuum comparatis potionibus mel & saccharum addũtur, non ad conseruationem solùm aut gustus & saporis suauitatem & gratiam, sed ob proprias etiam mellis & sacchari vires quas ipsis impertiunt. Quum enim duo hæc quotidiano propemodum vsu consueta nobis sint & familiaria non vt condimenta solùm, sed etiam vt cibaria, vtraque vtique ratione potiones quibus hæc admista fuerint, vires naturales in morbis sopitas & languentes exuscitant & erigunt, natiuúmq; calorem qui solus morbos concoquit & mitificat recreant, crassáque extenuando & viscosa extergẽdo & obstructa expediẽdo purgationes quàm facillimas præstãt. Atque hæ à melle & saccharo facultates eiusmodi potionibus accedunt, suas & ipsis ad varios vsus haud paruas vtilitates habentibus, quas singulis describendis auunculus ipse operis auctor declarabit, eo seruato ordine quem & cõponendi ratio postulat, & medẽdi methodus præscribit. Nam quũ simplex prius natura composito existat, & recta adhibendorum remediorum ratio alia aliis ordine vsurpandis præponi velit, à simplicioribus & iis quæ recta medendi via præmittuntur orationẽ exorsus est, eandẽ toto opere in cæteris rationẽ seruaturus, à syrupo acetoso simplici ducto initio. Nã apozemata & iulepos hoc loco silẽtio præterit, quòd in præsentia de iis medicamentis solùm sermonẽ instituat, quæ apud pharmacopolas in longum tempus asseruantur & alioqui singularum partium morbis cõuenientia apoze-

mata suprà sunt ab auctore tradita. Et quāuis condita quas conseruas vulgò appellant, & ex herbis & fructibus conditi quidam succi ἀποχυλίσματα Graecis dicti simpliciores sint syrupis, ob eámque causam praeponendi videantur, post purgationes tamen quia ferè instituuntur ad partium robur tuendum aut etiam conciliandum, ideo auctori consilium fuit in alium locum reiicere, ita scilicet medendi flagitante methodo.

Inuenti autem sunt syrupi vt in promptu essent quoties his vtendi occasio inciderit: quòd herbae earúmque radices & fructus quouis tempore ad manum praesto non adsint, & quum suppetunt, vrgeat adeò interdum necessitas, vt ex his apozemata & iulepos parare non patiatur. Primo autem loco syruporum compositiones traduntur quae praeparandis ad purgationem humoribus cōueniūt: deinde verò quae partium singularum expurgandis reliquiis, quaéque tuendo ac conseruando illarum robori accommodantur. Atque haec generaliter de syrupis. Particulatim verò syrupus acetosus simplex non è solo aceto & saccharo (quemadmodum & alij acidi) componendus erat, sed adiicienda fuit aqua quae aceti vim & acrimoniam temperaret. Cauendum ne pro aceto albo destillatum imponatur quod acerrimum interiora omnia ferit non parua sumentis pernicie. Cauendum etiam ne aceti plus adiiciatur: siquidem haec mensura aequabilis visa est. Si quis autem aceti acorē suspectum habeat ne penetrabili suo frigore molli carne corpora, quale puerorum & mulierum, praecipuéque in ipsis vterum offendat (ὑστεραλγὲς enim acetum est Hippocrati) poterit vtendi tempore permistione aquae dulcis aut stillatitiae aut etiam conuenientis decocti quàm dilutissimum syrupū hunc reddere, aut pro eo oxysaccharo vti. Syrupus acetosus compositus descriptus hic non est, ne pharmacopoeos inani iactura oneret. Nam addita portione syrupi è radicibus compositus euadet & in vsus eosdem aptus. Id quidem auctori cōsilium fuit compositiones omnium quàm optimas ad summa quaeque morborum causarúmque genera proponere, vt nihil prorsus maneat remediis destitutum. At verò inanem & superuacaneam compositionum farraginem vndique eorum more corrogare qui incompertis nec comprobatis remediis inconsideratè chartas implent, onerosum

nimis

nimis pharmacopœis, studiosis verò indistinctum & confusionis plenum fore existimauit.

SYRVPVS è succo limonum minùs quidem quàm acetatus extenuat ac penetrat: at bilis feruorem corporísque æstum ac sitim magis restinguit & ardentium febrium putredinem pestilentiúmque malignitatem magis cohibet: oris præterea vétriculi & cordis principúmque partium robur tuetur, nauseam, vomitionem, animi defectionem & syncopem arcet: peculiariter verò renes expurgat, & vrinam ducit. ℞. succi limonum expurgati & colo laneo sponte sua trāsmissi lib. vii. sacchari albi expurgati lib. v. lentè coquantur in syrupum.

PLANTIVS.

Syrupi de limonibus, de acetositate citrij, de granatis acidis, de auranciis, de omphacio, è succo oxalidis, oxyacāthæ & de ribes: omnes quidem acidi, è succis fiunt qui aut residendo aut colando clariores puriorésque sint redditi, his deinde par sacchari modus aut etiam minus additur, sine aquæ permistione, propterea quòd aciditas ea minimè infesta est, sed suauis & cardiaca. Et minus quoque dilueretur sacchari (quemadmodum in iulepis) si diutius succi conseruari possent. Sunt qui succos præpurgant, residendo & insolando, aut per spumantia albumina colādo, aut etiam leuiter solùm exprimēdo, vt in prorropo vino fit: Deinde cū saccharo expurgato, id est, ex æquali aqua cocto, dein clarificato, tandémq. in iulepum percocto, paulatim admiscētes bacillo versatili agitant dum comprehēdantur & vnà coëant: aut cum saccharo propè percocto parum coquunt: aut etiam cum primario saccharo (quale Maderanum) eo tantùm vsque coquunt dum colliquefactum saccharum sit & planè dilutum. Atq. eo modo syrupus è limonum & citriorum succo, syrupus acetatus simplex & iulepus rosatus albissimi fiunt: granatorum verò, oxyacanthæ, de ribes, & è rubro aceto vt genuini coloris gratiam, retineant, minùs

ſunt diu ad miſturam piſtillo conuerberandi. Atque conſi- ciendi hæc ratio in ſuccis quidem fructuum præcipuéque acidis locum habere poteſt, alij verò vt herbarum & radicum ſucci maiorem ad ſyrupos præparationem requirunt, atque bis coquendi ſunt, ſemel per ſe ad tertiæ ferè partis conſumptionem, deinde vbi colando & reſidendo declara ti fuerint, cum optimo ſaccharo in ſyrupum percoquendi: alioqui facilè corrumpuntur & ſitum contrahunt.

SYRVPI qui ſequuntur ex acidis quoque ſuccis con parati, ſuperioris vires imitãtur, vt ſyrupus è ſucco citrij acido, ſyrupus è granatis acidis, ſyrupus ex auranciis, ſyrupus ex omphacio, ſyrupus è ſucco oxalidis. Peculiariter tamẽ ſyrupus è ſucco citrij acido febris æſtũ, putredinẽ & malignitatẽ reſtinguit, ſyrupus de granatis acidis ventriculum & viſcera magis corroborat, vomitiones & animi defectiones ſedat, ſyrupus de aurãciis cardiacus magis eſt & ſuauis. Syrupus ex omphacio ſitim magis cõpeſcit: ſyrupus è ſucco oxalidis bilẽ obtũdit obſtructionésq. ſoluit: ſyrupus è ribes ſuauior & adſtringẽtior. Vna eadémq. omnium conficiendorũ ratio, in ſucco enim cuiuſuis expurgato ſacchari aliquantum minus diluitur, hæcq. ſtannato vaſe excepta igni dãtur, ſenſimq. percoquuntur in ſyrupum.

OXYSACCHARVM ſimplex miſtas tũ attenuandi tum obtundendi & corroborandi vires ſortitur, miſtæque humorem materiæ, híncque ortis febribus erraticis confert. ℞. ſucci mali punici acidi ℥ viij. aceti ℥ iiii. ſacchari albi & puri lib. j. coquantur in ſyrupi conſiſtentiam.

PLANTIVS.

Oxyſaccharum eaſdem quas ſyrupus acidus vires obtinet.

net, sed inferiores præter roborandi vim qua præstat: propterea morbis æstiuis & mollioribus corporib. eius quàm syrupi acidi tutior vsus est. Ne tanta syruporum varietas frustra asseruetur, auctor rectè ac prudenter oxysaccharum compositum, oxymeli compositum, & oxymeli scylliticum compositum prætermittit. Nam quum ex vsu esse putabuntur, medicus illa expeditè componet atque præscribet, oxysacchari ℥ j. & syrupi de radicibus maioris ℥ ij. vel syrupi adiantini ℥ j.ß.

Oxymeli simplex crassos humores valdè extenuat, lentósque detergit, & veteres soluit infarctus, crassa è pectore ducit, asthmati contumacibúsque febribus accommodum. ℞. aquæ purissimæ, mellis optimi an. lib. iiij. coquantur expumando dum aquæ dimidium absumptum sit: ac tum affunde aceti acerrimi lib.ij. rursúmque expumando percoquantur in iustam consistentiã. Dilutius verò quod fit habet aquæ purissimæ lib.j. mellis ℥ iij. aceti ℥ j. ß. eáque despumando leuiter coquuntur.

Oxymeli scylliticum simplex multò validius crassa attenuat, & ad omnia quę dixi cõfert. Id ex aceto fit scyllitico quod melli ex aqua cocto despumatóq. affunditur, percoquitúrque vt alterũ. Vtrumque autem compositum reddetur adiecta dupla portione syrupi è radicibus maioris.

Plantivs.

Aceti mulsi quod oxymeli vocant, rarior nobis vsus est quàm fuit veteribus, quibus syrupus acetatus nondum cõparatus erat, qui detergẽdi vi qua mel saccharo præstat excepta, cætera quæ oxymeli habet minimè inferiora, aliáque præterea nõ parui ad febres momenti. Quod autem hodie passim in pharmacopoliis asseruatur acetum mulsum, ingratum planè est: siue id nimia eius crassitie ex multa coctione nata accidat, siue etiam acore eius nimio, qui non

perinde nostratis mellis atque sacchari permistione hebetescat & obtundatur. Quantauis enim aqua dulci aut decocto accommodato crassum istud oxymeli diluas, nunquam tamen similiter gratum & potabile atque syrupum acidum effeceris. Dilutius verò quod in rem præsentem fit à nonnullis & oxymeli Galeni appellatur, in id omnia penetrantius multo est iucundius, parua enim coctione quũ non crassescat, sed in eo aquæ fluxilitas seruetur, quam aceti adiuuat tenuitas, & mellis præterea spurcitia omnis partim spumæ detractione partim clarificatione detergeatur, tenuissimum propterea simul & lucidissimum euadit, si mel præsertim album & acetum album receperit, & pauco aceti acore gustanti fit minimè molestum: frequentiore tamen eius vsu & pleniore haustu stomachum offendi constat, iis præsertim quibus vétriculi os natura est admodum sensile: vnde eius in febribus, ceu acetosius seu mellitius pares, parum tutus est vsus. Mel autem probũ deligatur, quod inter crassissimum & tenuissimum sit mediocre, sapore dulcissimum & acerrimum, simúlque dulcedinis sensum inferẽs & vellicatu pungens linguam, colore pallidum aut subrutilum & pellucidum, odoratissimum & recentissimum, quódque sublatum non facilè ob sequacem lentorem abrumpatur, pondere graue, vnde in imo vasis quod sidit supernatante pretiosius, & inter coquendum spumæ parum emittens. Nostris tamẽ temporibus candidissimum mel & suauissimum vereque aromaticum, liquidissimum maximéq; fluxile, albã & duram crustam ducens, ex Lusitania & Gedano Antuerpiam deportari cœpit, quod bonitate Attico & Siculo minimè cedit: verùm id iam institores vt pleraq; alia nostrates sæpius abluendo & dealbando mẽtiuntur, quam eorum fraudem insuauitate odoris & gustus deprehendes. Huic bonitate & colore proximè accedit mel Narbonense, & hisce etiam regionibus quòd è fauis sponte primum defluit virgineúmque mel vulgò appellatur. Improbius verò mel coctione melius redditur vsúsque despumati semper aptior, nisi stomachum inflaret in eo diutius immorans, æstuosúmque esset & bilem augeret. Mel pueris non tineosis & senibus accommodum, aluum & vrinas mouet, caloremque natiuum suscitat & tuetur, & longam prorogat senectam: Picrocholis verò & iuuenibus, quòd fa-

cilè

cilè in bilem conuertatur, aduersum.

SYRVPVS è cichorio moderatè refrigerat, viscera omnia leni adstrictione corroborat, detergendo aperiendóque iecoris aliarúmq; partiũ infarctus soluit, bilem eluit & ad purgationẽ præparat, initiis acutarũ ardentiúmque febriũ & pestilentium accommodũ atque salutare. ℞. totius intubi agrestis, quod cichorium vocant ℥ iiij. radicũ oxalidis, graminis & asparagi contusarũ an. ℥ ij. lichenis, eupatorij, intubi satiui, quod endiuiam vulgò appellant, seriolæ, cicerbitæ, lactucæ satiuæ & agrestis, adianti albi, adianti nigri, adiãti simplicis & saxifragi, lupulorum, cassuthæ an. m.j. coquantur omnia in lib. x. aquæ dum ad sex redeant. In expresso iure dissolue sacchari albiss. lib. vj. coquantur in syrupum clarificatum.

PLANTIVS.

Quum syrupus è cichorio crebrò in vsum veniat descriptione Nicolai Florentini aut Gulielmi Placentini, & vterque ex confusa quadam simplicium tum calidorum tum frigidorum miscella atq; etiam ex rhab. constet, vix vt dici possit in quem præcipuè affectum sit accommodandus: non præter rationem hic descriptio immutata est, & prorsus ad eos effectus comparata qui titulo rectè enũciantur: ad quos propter radices calidas aliorũ neuter decerni potest. Si fortè acidus desiderabitur, huic syrupi acetosi vel oxysacchari triens permiscebitur: aut si paulò calidior vel magis penetrans velut ad complicatos affectus, syrupi è radicibus tantundem, vel etiam semis affundetur. Rhabarbarum autem si vsquam addendum esset, vtendi tempore potius adiiciendũ videretur quàm parandi, quòd eius purgandi vis & coctione & diutina asseruatione vanescat, & ad præparationem humorũ hic syrupus non ad purgationẽ comparetur, roborãdique vis insit maior in rhabarbaro quàm quæ præparatorio propotismati cõueniat. Sed ne v-

tendi quidem tempore per se vtiliter, permisceri potest, quia purgandi eius facultas nullas aut certè perexiguas vires sit habitura, obstante videlicet nimia syrupi crassitudine. Eadem de causa syrupus ipse ad eos effectus ad quos describi solet non ita efficax per se fuerit: quemadmodum si decocto conueniente diluatur & iucundior reddatur. Nullo itaque ægrorũ commodo, sed solo dispendio faciunt qui singulis syrupi libris ℥ j. rhabarbari incoquunt eamque interdum mensuram non duplicant modò & triplicant, sed quadruplicant etiam & sextuplicant contra omnium codicum fidem, qui pro quaque lib. tantum ʒ iiij. permiscendas esse iubent. Hallucinãtur & qui syrupum hunc è solo cichorij succo cõponendum esse contendunt, haud dissimiliter atque syrupum è citriorum succo: qui in eo licet veritate maximè nitantur, quòd componendis medicamentis multorum simplicium inter se pugnantium congeriẽ reiiciendam esse ducant, ideóque Guliel. Placentini & Nicol. Florentini è cichorio compositiones vt discrepantes temereq; & citra rationem institutas repudient, non tamen propterea è cichorij succo compositio in earum locum substituenda est: quum ad eos effectus quos syrupus de cichorio præstare comperitur, rectè præstitui non possit. Siue enim ad purgationem præparanda bilis est, iecorisque & aliarum partium obstructiones liberandæ, siue moderatè refrigerandum & roborandum, vt acutarum pestilentiúmque febrium initio, quid horum quæso efficere possit eiusmodi succus, qui diu & vehementer contundendo ægreque exprimendo primum crassior redditus, deinde per se ad tertiæ partis consumptionem feruefactus, tandémque ad syrupi crassitudinem cum saccharo percoctus, omnis propemodum virtutis suæ iacturam vaporando fecerit? tantundem ferè ac ipsum merum saccharum. Secus habet in decoctis & succis fructuum præcipuéque acidis, qualis citriorum, limonum, granatorum & similium succus est. Hi enim integras vires suas in syrupos conferunt, quum nec pressu substantiæ tenuitatem, nec coctura facultatem amittant, quemadmodum suprà adnotauimus. Decocta verò quòd multorum simplicium vires recipiant & propter aquam tenuiora fiant & fluxiora, similiter non crassescunt nec vires deperdunt coquendo: vnde & ex his constantes syrupi præparandis

dis ad purgationem corporibus magis conueniunt: qui verò ex aliis succis fiunt, post purgationem patente iam & fluxili corpore, rectiùs in eos vsus decernuntur, quos singulis describendis auctor commemorat.

SYRVPVS intybi domestici bilem obtundit, iecur refrigerat, expurgat atq. corroborat, icterũ & è iecoris obstructione ortos morbos persanat: post purgationem vtilis, & concocta iam quodãmodo febrium aliorúmve morborum materia. ℞. endiuiæ recẽtis, seriolæ, lichenis, lactucę, agrimonij, cicerbitæ, hieracij an. m. j. ß. quatuor seminum frigidorum maiorum an. ℥ j. santali albi & rubri contusorum, rosarum rubrarum an. ʒ ij. coquantur ex viij. lib. aquæ ad dimidias. Adde colato iuri sacchari albi lib. iiij. Rursum pariter coquantur, despumentur, expurgentúrque, coquẽdo adde succi endiuiæ residẽtia purgati lib. j. Postea succi granatorum acidorum puri & defæcati ℥ iiij. percoquantur in syrupum.

PLANTIVS.

Syrupum hunc endiuiæ tametsi incerti auctoris, componendum tamen atque reseruandum idcirco putauit, quòd summa ratione descriptus videretur, atque ita plus efficacitatis habiturus quàm si è solo endiuiæ succo constaret vt nonnulli volunt: omnibus iecoris vitiis persanandis post corporis purgationem vtilis, atque biliosorum morborum reliquiis expurgandis, imprimísque cutis scabiei & prurigini accommodatus.

SYRVPVS bizantinus mistas vires sortitus tũ iecori tum lieni expediendo expurgandóque cõparatus, ídq. post purgationes: ictero & arquato nigro & diuturnarum febrium reliquiis peculia-

ris. ℞.succi intybi satiui & apij an. ℔.ij. succi lupi salictarij & buglossi an. ℔. j. coquendo purgentúr dum inclarescant, & cum sacchari lib. tribus syrupus fiat.

PLANTIVS.

Interpres Mesuæ negat in febribus ante diem septimum syrupo bizantino vtẽdum esse, sed communiter in compositis febribus statim initio apparandæ materiæ vsum fore syrupi acetosi simplicis cum feniculi decocto & tertia parte mellis rosati. Post purgationem verò, quia hepaticorum & splenicorum reliquias validè expurgat curationemq́ue complet, vtilissimus futurus est syrupus hic bizantinus percurandis vtriusque visceris morbis solutu contumacibus, qualis icterus est & arquatus niger, addito præsertim syrupo è radicibus. Compositus prætermissus est, quòd simplicis vim peruertat, nimiúmque habeat aceti.

SYRVPVS scolopendrij crassam terrenámque melancholiam extenuat, mollit, fluxámq; reddit, lienẽ obstructione liberat, tumentémque soluit, melãcholiæ, quartanis diuturnísque febribus apprimè vtilis. ℞. polypodij è quercu, radicum vtriusque buglossi, corticis radicũ capparis, corticũ thamarisci singulorũ ℥ ij. scolopẽdrij veri. m. iiij. lupi salictarij, cassuthæ, capilli veneris, melissophylli singul. m. ij. coquãtur in aquæ lib. ix. dum ad quinque redeant. Colato adde sacchari albi ℔. iiij. percoquantur in syrupum expurgatum & clarum.

PLANTIVS.

Syrupum scolopendrij rectè & magno vsu compositum huc retulit, quòd nullus apud pharmacopœos extaret veterum descriptione ad terrenæ melancholiæ præparationem accommodatus. Est autem verum scolopendrium asplenum Dioscor-

Dioſcoridis,& officinarum ceterach.

SYRVPVS è radicibus lentam craſſámque pituitã terget & extenuat præparátque. Iecoris omniúmque viſcerum obſtructiones ſoluit, tumoréſque ſummittit,fœdos virginum colores expurgat,vrinas ciet, febres quæ ægrè ſoluũtur inueteratóſque affectus finit. ℞. radicum apij,fœniculi, petroſelini,ruſci & aſparagi an. ℥ iiij.radicũ capparis & rubiæ an.℥ ij. coquantur in ℔. x. hydromelitis diluti dum redeant ad ℔.vj. & cum ſacchari ℔.v.clarus fiat ſyrupus.

PLANTIVS.

Quum duo tradantur ſyrupi è radicibus, vnus è duabus petroſelini & fœniculi, alter è quinque: priorem conſultò prætermiſit vt parum efficacem & paratu facilem ſi res poſtulet, poſteriorem vt efficacem ſeruandum putauit, cui vt efficacior exiſteret, & ad plures affectus vtilior, capparis & rubiæ radicem rectè adiecit. Acetum reiecit quòd plerumque ſine eo deſideretur: quodq; ſi res poſtulet facilè ei ſyrupi aceroſi portio pręſcribendo admiſceri poſſit,& interdum aliorum quoque permiſtione temperari.

SYRVPVS adiantinus moderato calore omnes æquabiliter humores quacũq; corporis ſint parte leuiter incidit atque deterget:cuius incipienti morbo & cuius naturę,ętati,regioni,atque etiam prægnanti familiaris. ℞. adianti albi m. iij. adianti nigri, adiãti ſimplicis,ſaxifragi,betonicę, pimpinellæ,aſplenij an.m. ij. coquantur ex aquæ ℔.viij.dũ ad quinq. redeãt.In expreſſo ſolue ſacchari albi ℔.iiij.mellis optimi expurgati ℔.ß.

PLANTIVS.

Syrupi capillorum veneris artificioſa deſcriptio quum

nulla extet, his vtiliter hæc inserta est: quæ lectissimorum simplicium in varios affectus tum substantia tum temperamento conspirantium delectu absoluitur. Vnde præparantium syruporum hic omnium maximè est à vario & multiplici vsu polychrestus, ad quarumcunque partium, præcipuè verò thoracis, iecoris, lienis, renum & vteri quosuis affectus, omni ætate & natura vtilis. Sed & ipsius ea est prærogatiua vt aluum in eius vsu aliquandiu perseueranti soluat, & humores non solùm præparet, sed præparatos etiam exigat imprimisq; crassam pituitam & bilem, quemadmodum recentioribus medicis quibusdam & nobis ipsis artis tractandis operibus sępenumero obseruatum est, quem quidem effectum pariter præstat quum adiantorum omnium decoctum, tum albi maximè: quamuis contrà Dioscoridi tradatur aluum sistere. Cæterùm qui vel vuas passas vel glycyrrhizam adiantis permiscent in syrupum, ij quamplurimorum affectuum alioqui communem, paucorum proprium efficiunt, eiusq; arctant vsum quàm latissimè aliàs patentem: ac tenuandi & detergēdi vim ipsius istorum permistione obtundunt. Rectius itaque ex solo adiantorum decocto syrupum hunc conficerent qui ceu communis materia ipsis asseruaretur ad cuiuscunque generis affectus, deinde quum res postularet peculiari decocto ad huius aut illius partis affectus accommodarent: ad thoracis (exempli causa, passularum aut glycyrrhizæ decocto: ad iecoris, agrimonij aut cichorij: ad lienis, aspleni aut tamarisci: ad renum, vrinas aut arenulas promouentium. Ita enim decocto cōueniēti syrupi vis cōmunis parti cuipiā simul destinatur & augetur, quę in descripto syrupo inest lōgè efficacissima.

Hæ syruporum cōpositiones præparandis ad purgationem humoribus sunt aptæ. Nunc autem qui syrupi partium singularum expurgandis reliquiis conferant tradendum.

SYRVPVS è stœchade cerebri atque neruorum affectibus frigidis, vt paralysi, epilepsiæ, conuulsioni, tremori & destillationi è capite quouis procumbenti mirè conducit. ℞. florum stœchados ℥ iiij. thymi, calaminthes, origani an. ℥ j. ß. saluię,

betonicæ, florum rorisinarini an. ℥ ß. seminis rutę, pæoniæ, feniculi an. ʒ iij. coquantur ex aquæ ℔. x. ad dimidias, expressum ius cum sacchari & mellis singul. lib. duabus denuò coquatur in syrupum. Condiatur cinamomi, zinziberis, calami odorati an. ʒ ij. quę raro linteo illigata in syrupum sint appensa.

PLANTIVS.

Syrupo è stœchade, quòd parum capitalis esset, alia quædam non præter rationem adiecit, saluiam, betonicam, rosmarinum, semen rutæ, pæoniæ & feniculi, variis cerebri & neruorum affectibus multum profutura. Aliàs non video quamobrem capitis affectibus destinari debeat hic syrupus, quum stœchas, quæ primas in hac descriptione tenet estque velut basis syrupi, veterum auctoritate hepatica sit potius aut splenica quàm cephalica. Ad viscerum enim omnium obstructiones imprimis commendatur, quas substantia tenui & ignea facilè aperit, simulque altera subadstringente terrea interiora omnia roborat. Ad condituram autem si calamus aromaticus deerit, substituatur nux moschata, quæ roborandi cerebri vim habet præcipuam.

SYRVPVS rosarũ siccarũ calidos cerebri affectus tẽperat, sitim extinguit, vẽtriculũ roborat, somnũ cõciliat, tenues defluxiões cohibet. ℞. aquę simplicis li. iiij. in qua tepida macera horis xxiiij. rosarũ rubrarũ arefactarũ li. j. In expresso solue sacchari albi lib. ij. coquatur in syrupi cõsistentiam.

PLANTIVS.

Aridarum rosarum macerationem secundò & tertiò plerique renouandam esse volunt, quo (vt ipsi arbitrantur) augeatur vis syrupi, vnica tamen efficax non minus fuerit. Terna siquidem infusione longè copiosissimam aquam affundi necesse est, veluti pro siccatarum rosarũ ℔. vna aquæ libras octo, alioqui multiplici maceratione vel exhaurietur vel valida expressione nimium crassescet: sed & singulari infusione rosarum facultatis non minus combibet quàm pluribus, quemadmodum in sale accidit aqua soluendo: in omni autem alui fluore vtilis est hic syrupus confirmandis

corroborandísque partibus,& vlceribus agglutinādis blan- déque detergendis tum per se tum aliis excipiendis facultatis eiusdem.

Syrvpvs nymphææ capitis ardores, phrenitides, vigiliásque compescit, & somnum conciliat, destillationum asperitates lenit. ℞. florum nymphææ recentium ℔. ß. florum violarum ℥ ij. foliorum lactucæ m. ij. seminis lactucæ, portulacæ & cucurbitæ an. ℥ ß. coquantur in ℔. iiij. aquæ dum tres supersint, expresso adde aquæ rosarum stillaticiæ lib. ß. sacchari albi lib. iiij. percoquantur in syrupum.

PLANTIVS.

Syrupus nymphææ simplex omissus est vt parum vtilis, compositus descriptione Francisci Pedemōtani propter semina quamplurima, acetum & succum granatorum prorsus alienus est,& ad ea inutilis quæ desiderantur. Quocirca iure hîc alius descriptus est perfacilis & vtilis ad ea quæ inscriptione proponuntur. Alterius autem nymphææ quæ flore est luteo & radice candida, flores sunt hoc syrupo componendo præferendi.

Syrvpvs de papauere eadem confert quæ nymphęæ, ac peculiariter molestam tussim compescit & destillationes quæ fauces guttúrque exasperant. ℞. capitum papaueris albi mediocriter maturorum & recentium ℥ viii. capitum papaueris nigri recentium ℥ vi. aquæ cœlestis lib. iiii. coquantur ad medias, deinde adiectis sacchari & penidiorum an. ℥ viii. coquantur in syrupi consistentiam.

PLANTIVS.

In syrupo de papauere simplici minus inditum est capitum

tum papaueris nigri, quòd eius non æquè tutus sit atque albi vsus. Compositus autem syrupus è papauere complura habens lenientia prætermissus idcirco est & ab vsu reiectus, quòd talis re exigente facilè comparari possit, addito syrupo iuiubino aut violaceo.

DIACODION præterquam quòd somnũ accersit, cerebri quoque destillationes quocunque irruant arcet, ventriculum firmat, dysenteriam aliáque alui profluuia sistit. ℞. capita papaueris albi tum magnitudine tum maturitate mediocria xii. num. aquæ cœlestis lib. ii. coquantur ad tertias, colato adde sapæ optimæ ad tertias coctæ ℥ iiii. mellis optimi ℥ ii. Perfectè simul coquantur addendo sub finem rosarum rubrarum, balaustiorum, acaciæ, rhoïs culinarii tritorum an. ʒ ii. seminis portulacæ, corallii albi & rubri an. ʒ. i.

PLANTIVS.

Diacodειῶν reiectis quibusdam superuacuis & insuauibus in meliorem formam relatum est, aptam sistendis destillationibus. In eundem vsum Dioscorides capita papaueris in aqua ad dimidias per se decoquit, dein adiecto melle & hypocistidis succo in eclegmatis consistentiam redigit. Capita autem papaueris neque perquam viridia, neque etiã ariditate exucca esse debent, sed quum viridi adhuc maturitate sonare incipiunt ad compositionem decerpẽda sunt, propterea κώδωνες & κώδειαι Græcis dicuntur, id est, strepentia papauerum capitula. Compositio hæc præ nimia crassitie quia insuauior quibusdam esse queat, vsus tempore poterit hordei decocto aut alio quouis accommodato dilui. Quinetiam si vel conciliandus somnus erit, vel ab acri & tenui fluxione exulcerationis periculũ impendebit, ad eam tum inhibendam tum etiam temperandam, recẽti seminis papaueris decocto, aut eiusdem cremore è decocto hordei expresso. Diacodij vim augere licebit. Neque metuendum est ne noxa ab his vlla corpori oriatur, licet quarto excessu frigefacere tradantur ab auctoribus: quum tenera papaue-

rum germina nationes pleræque olerum modo in cibis adhibeant, & expresso è semine oleo vescantur seménque ipsum operibus dulciariis (vt placentis & panibus) ad gustus & saporis gratiam aspergant citra vllam omnino offensam aut somnum grauiorem: quo vtique modo Ægyptij sesamino oleo & sesamo palati gratia vtuntur. Ex qua consuetudine omnia dicta factáque quasi papauere & sesamo sparsa pro eleganti dulcíque oratione dixit Petronius. Nam & papaueris lacryma ceu liquor opium Græcè dictus, & succus è foliis & capitulis expressus meconium Græcis appellatus, non vnica, sed multiplici substantia constant, vna aquea valdè frigida, altera aërea temperata, & tertia calida amara & odorata. Illa in virentibus & teneris, in aridis hæ magis elucent. At verò opium vel potius meconium quod ad nos conuehitur, adulteratũ planè est & occulta quadam vi nobis infensum, ideóque minimè vtendum, quacunque id arte corrigatur. Quum enim opiũ ex lacte ipso capitum papaueris syluatici cum maximo labore exiguum cõficiatur, meconium verò sine molestia & abundanter ex foliis teratur, facilè institores qui compendium & lucrum quærũt, opium adulterant, aut pro eo meconium ex Apulia aut Hispania comportant.

SYRVPVS violarum compositus acrem destillationem temperat, raucitatem, tussim grauẽ, & arteriæ asperitatẽ, pleuritímque lenit & sitim compẽscit. ℞. florum violarum recentium ℥ ii. seminis cydoniorum, seminis maluæ an. ℥ i. zizypha, myxaria an. xx. num. decocti cucurbitæ vel seminis eius lib. v. coquantur ad medias, & cum sacchari lib. ii. syrupus fiat.

PLANTIVS.

In composito hoc syrupo nihil est immutatum, quòd arte compositus videretur, leniendo, refrigerando, humectando ad omnem arteriæ ardorem & asperitatem vtilis, sed & ardentem vrinam & nephreticum cruciatum demulcet, viola autem herba & folia cocta maturandi vim habet: semen cholagogum est ad modum rheibarbarici: habetur &

flore

flore medio ſubcroceum quiddam, quo anginæ & puerili epilepſiæ ſuccurri tradunt ſi cum aqua bibatur. viola flos & ex eo vna aut altera infuſione ſimplex ſyrupus comparatus feruidos acréſque humores temperat, lenit atque ſubducit, idcircóque in pleuritide vtilis: atram retorridámq; bilē & ab hac fuliginem domat, indéque ſuſcitata ſymptomata capitis dolores, vigilias, inſomnia conſopit, & cordis tædia depellit: Calidiora ſiccioráque medicamenta commodè leniendo, frenat. hæ dotes cùm magnæ ſint, ſyrupus ex violarum recentium diluto confectus, meritò inter polychreſtos cenſendus eſt. Hoc è fragrantibus violis, aliquantulum in vmbra, vt decet, ſiccatis, & aqua tepida maceratis expreſſum, cum primario ſaccharo ſi percoquatur in ſyrupum, in annum & eo amplius citra rancorem vllum, aut corruptionem aſſeruari poteſt ad commemoratos vſus, ante & poſt corporis purgationem vtendus. Fruſtra autem quidam tum violaceo tum roſaceo ſyrupo conficiendo violarum & roſarum macerationem nonies renouant, quum vna & altera tertiáve aut ad ſummum quarta infuſione nihilò inefficaciores futuri ſint, quemadmodum conficiendorum medicamentorum formula ad pharmacopœos oſtendimus. At ſyrupus è glycyrrhiza parum neceſſarius viſus eſt, quòd parum ſit efficax, quódque in ſyrupo de hyſſopo ſit cōprehenſus, neque tanta alioquin varietas quicquam conferat, ſed confuſionem potius tyronibus adferat.

SYRVPVS zizyphorum eadem quæ ſyrupus violarū & multò efficaciùs præſtat: vterque morborum initiis aptus. ℞. zizypha lx. num. myxaria xx. num. florum violarum, adianti albi, hordei à cortice liberi, glycyrrhizæ an. ℥ vi. ſeminis maluæ, cydoniorum, ſeminis papaueris albi, melonū & lactucæ, tragacanthæ an. ℥ iii. Semina cydoniorum & maluæ & tragacantha linteo raro illigata cum cæteris coquantur in aquæ ℔. v. ad medias, & cum ſacchari albi ℔. ii. percoquantur in ſyrupum.

SYRVPVS de hyſſopo thoracis pulmonūque

vitia tum calida tum frigida leniendo blandè ac leniter expurgat, ſputum attenuando detergendóque concoquit faciliúſque reddit: peripneumoniæ atque pleuritidi inualeſcenti & inclinanti aptus. ℞. hyſſopi arefacti ℥ i.ß. radicum polypodii quercini, feniculi, glycyrrhizę, ſeminis carthami an. ℥ i. hordei expurgati, adianti albi an. ℥ ß. paſſularum purgatarum ℥ i. ß. ficus ſiccas, palmulas pingues an. x. num. coquantur in aquæ ℔. vi. ad dimidias, expreſſum cum mellis & ſacchari an. lib. i. ß. percoquantur in ſyrupum.

PLANTIVS.

Syrupi de hyſſopo deſcriptio eadem permanſit, niſi quòd pro radice apij ſubſtituta eſt radix polypodij, & pro radice petroſelini ſemen carthami, quæ multò aptiora ſunt & accommodatiora. Subtracta ſunt quædam lenientia, quæ in ſyrupo violato & zizyphorum ſatis habentur, vt huic vis eſſet paulò detergentior.

SYRVPVS de praſſio validiſſimè incidit, tenuat, detergit, expurgátque thoracis pulmonúmque vitia: ſtrenuè cõfert inueteratis affectibus ex craſſa lentáque pituita, vt aſthmati, tuſſi veteri, empyemati: quinetiam peripneumoniæ & pleuritidi iam inclinatæ confert. ℞. praſſii albi recẽtis ℥ ii. glycyrrhizæ, polypodii quercini, radicum apii & feniculi an. ℥ ß. adianti albi, hyſſopi, origani, calaminthæ, thymi, ſtœbes, ſatureiæ, tuſſilaginis an. ʒ vi. ſeminis aniſi & bombacis an. ʒ iii. vuarum paſſarum expurgatarum ℥ ii. ficus paſſas pingues x. num. coquantur in lib. viii. hydromelitis diluti ad dimidias: expreſſum percoquatur in ſyrupum cum mellis & ſacchari albi an. lib. ii.

condiatur

condiatur ℥ j.radicis iridis florentinæ trita.

PLANTIVS.

Syrupus de prassio veteri descriptione Ioannis Mesuæ ex tanta permistione lenientiũ detergentiũ,& incidentium confusus, videtur, vt dici vix possit in quos præcipuè vsus referẽdus sit:quod & de aliis plerisque, qui nulla methodo nulláque ratione ex variis vndique authoribus cõgesti sunt dici etiam potest.Quocirca cùm propositi iam essent syrupus violarum & zizyphorum pro humectantibus & abunde lenientibus,& syrupus de hyssopo pro moderatè detergente,incidente,& expurgante pectoris vitia, ratione optima hunc de prassio syrupum summè incidentem atque detergentem esse voluit, vt extremis & inueteratis medetur affectibus:quem tamen quisquis volet superiorum permistione temperabit.

SYRVPVS symphyti tabidorum & vlceratorum pulmonum saniem & pus blandè ac leniter expurgat sine metu erupturi sanguinis,pulmonésque pariter corroborat.℞.radicum & cymarum symphyti maioris & minoris an.m.iij.rosarũ rubrarum,betonicæ,plãtaginis,pimpinellę,polygoni,scabiosæ,tussilaginis an.m.ij. E tusis omnibus recentibus exprimatur succus,coquatur & expumetur ad lib.iij. addendóque sacchari albi lib. ij. ß syrupus fiat.

PLANTIVS.

Quòd syrupus nullus vsquam extaret aut esset in vsu descriptus ad tabem purulentósque pulmones in tanta penuria hic è symphyto vtilis sanè & arte summa pręstituendus erat.

SYRVPVS è succo buglossi cor præcipuè corroborat & exhilarat,eiusq.palpitationem & syncopen discutit,melancholicos & maniacos iuuat. ℞.succi buglossi defecati lib. iii.sacchari albi lib.

Percoquantur in syrupi consistentiam.

SYRVPVS è succo buglossi domestici & syrupus è succo violarum & syrupus è succo persicorum malorum omnes quidem cardiaci eadem ratione confici solent.

PLANTIVS.

In syrupo buglossi tum syluestris tum domestici & in syrupo è succo violarum aut succo persicorum malorum aut è cortice citrij nihil immutandum fuerat. Cæterùm magna fuit necessitas adiiciendi syrupi melissophylli, quod nullus in vsum veniret qui cordis affectus & pestilentium venenatorúmque morborum iniuriam propulsaret.

SYRVPVS è cortice citrii mali cor etiam quauis ex causa frigida torpescens aut palpitatione affectum excitat & exhilarat, mœstitiámq. discutit: ℞. corticum citriorum malorum recẽtium in aqua maceratorum & præparatorum lib. j. coquantur in aquæ lib. vj. dum duæ supersint, & cum lib. iij. sacchari albi syrupus fiat, condiatúrq. cum moschi granis sex.

SYRVPVS melissophylli omnium maximè cordis palpitationi & syncopæ succurrit peculiariter verò pestilentium & venenatorũ morborum malignitatem obtundit & arcet. ℞. radicum dictamni, pentaphylli, vetonicæ & doronici romani an. ʒ ß. foliorum melissophylli, stœbes & morsus, florum buglossi vtriusque & rorismarini an. m. j. seminis oxalidis: citrij mali, feniculi, atractylidis (qui carduus dicitur benedictus) & ocimi an. ʒ iij. coquantur in aquę ℔. iiij. ad dimidias: expresso adde sacchari albi ℔. iij. succi melissæ aquæ rosarum an. lib. ß. Percoquantur in syrupum cõditum

cinamo

cinamomi & santali citrini an. ℥ß.

SYRVPVS è menta ventriculum moderato calore iuuat lenique adstrictione corroborat, concoctioni opitulatur, nauseam, vomitum, singultum & lienteriam sedat. ℞. succi cydoniorum dulcium, succi cydoniorum acidodulcium, succi granatorum dulcium, succi granatorum acidorum, succi granatorum acidodulciũ an. lib. I.ß. in his permistis macera horis xxiiii. mētæ siccæ lib. I.ß. rosarum rubrarum ℥ ii. coquantur ad medias: colatis adde sacchari albi lib. iiii. percoquantur in syrupum conditum ʒ iii. galliæ moschatæ linteo raro illigatæ.

PLANTIVS.

In syrupo de menta maiore nihil immutãdum fuit, neq; asscribendus erat minor alter, vt qui sub hoc comprehendatur. In syrupo absynthij nihil quoque immutandum.

SYRVPVS absynthij ventriculi reliquias vel expurgat, vel absumit, ex morbo conualescentib. appetentiam viuidúmq. colorem reddit: iecur infarctu liberat regiúmque morbum discutit, ac nimia concoctionis instrumenta corroborat. ℞. absynthij romani lib. ß. rosarum rubrarum ℥ ij. spicæ nardi ʒ iij. macerentur horis xxiiij. contusa in vini albi veteris ac odori & in succi cydoniorum an. lib. ij. ß. coquantur igne lento ad medias & cum sacchari lib. ij. percoquantur in syrupi crassitudinem.

CYDONIORVM miua appellata ventriculum hepárque roborat, concoctionem iuuat, appetẽtiam excitat, vomitum & lienteriam compescit, ℞. succi cydoniorum defæcati lib. vj. coquatur

prunis lentis ad medias sensim expumando, dein affunde vini rubri veteris & optimi lib. iiij. sacchari albi lib. iij. & denuò coquãtur dum mellis cõsistentia crassescãt, cõdiantur cinamomi ℥ j ß. caryophyllorum & zinziberis an. ij. ℈.

PLANTIVS.

Hæc miua cydoniorum media est inter simplicem & compositam, & vtriusque vires obtinet.

SYRVPVS myrtinus ventriculum & viscera corroborat, vetus alui profluuium, sanguinis omnem eruptionem omnémque cerebri destillationem sistit. ℞. baccarum myrti ℥ ij. ß. santali albi, rhoïs culinarij, balaustiorum, baccarum, oxyacãthæ, rosarum rubrarum an. ℥ j. ß. mespilorum ℔. ß. contusa omnia coquantur in ℔ viij. aquæ ad tertias, expresso adde succi cydoniorum & granatorum an. lib. ij. sacchari lib. v. coquatur vt artis est.

PLANTIVS.

Syrupus myrtinus veterem retinet compositionem. Syrupus autem bizantinus quòd omnium hepaticorum reliquias à purgatione validè expurget curationémque compleat, commodè huc referri potest.

SYRVPVS fumariæ è sanguine salsos exustósque humores expurgat, pruritum, scabiem, impetiginem, lepram, omniáq. cutis vitia emendat, maligna fistulosáque vlcera, cancrũ & elephantiasim demulcet. ℞. endiuiæ, absynthij romani, lupuli, cassuthæ, scolopẽdrij veri an. m. j. epithymi ℥ j ß. coquantur in lib. iiij. aquę ad medias, colatis adde succi fumariæ expurgati ℔ j. ß. succi vtriusq. buglossi an. lib. ß. sacchari albi lib. iiij. coquatur syrupus bona consistentia.

PLAN-

PLANTIVS.

Quũ multæ ſint ſyrupi è fumo terrę deſcriptiones,nulla ſanè videtur hac vna conuenientior & vſu facilior ad expurgandam omnem ſanguinis impuritatem.

SYRVPVS è ſucco bugloſsi vtriuſque, è ſucco violarum, & ſyrupus meliſſophylli ad lienem quoque pertinent.

SYRVPVS è malis odoriferis tetros melancholiæ vapores infringit,pauores,mœrores,furorémque ſedat& exhilarat.℞. ſucci malorum acidorũ dulcium fragrantium lib. iiij. ſuccorum violarũ, bugloſsi domeſtici & ſylueſtris, aquæ roſarũ ſtillaticiæ an.lib.j.coque ſimul expuma & cola,deinde adde ſacchari albi lib. vj. percoquantur in ſyrupum.

PLANTIVS.

Ridiculum videbatur ſyrupum è pomis habere tanquam pomarium ſimplex,niſi & alij ad melancholiam vel atram bilem ſucci acceſſiſſent.

SYRVPVS althææ craſſam obſtruentémque renum pituitam & lentam purulentámque eorum ſaniẽ & arenulas blãdè ac clementer expurgat citra manifeſtum calorem , vrinæ prætereą demulcet ardorem.℞.radicum althææ ℥ ij.cicerum rubrorum ℥ j.radicum graminis & aſparagi,glycyrrhizæ mundatæ,vuarum paſſarum expurgatarum an.℥ ß.cymarum althææ , maluæ, helxines, pimpinellæ,plãtaginis, adiãti vtriuſque an.m.j.quatuor ſeminum frigidorum maiorum &minorum an.ʒ iij.coquantur ex aquæ lib. vj. dum quatuor ſuperſint,cum ſacchari albi lib.iiij. percoquatur ſyrupus.

PLANTIVS.

Syrupus althææ cùm nusquam descriptus haberetur, frequens tamen eius esset vsus ex cuiusque arbitrio, non aliter potuit nec vtiliùs ad eos qui propositi sunt affectus cõponi.

SYRVPVS raphani renes & vesicam validius expurgat, calculos comminuit, arenulas exturbat suppressam vrinam deducit. ℞. radicum raphani domestici & syluestris an. ℥ j. radicum saxifragi, rusci, leuistici, eryngij, anonis, petroselini & feniculi an. ℥ ß. foliorum betonicæ, pimpinellæ, pulegij, cymarum vrticæ, nasturtij, crithmi, callitrichi an. m. j. fructus halycacabi. zizypha an. xx. nu. seminis ocimi, bardanæ, petroselini macedonici, seselios, carui, dauci, lithospermi, corticum radicis lauri an. ʒ ij. vuarum passarum expurgatarum, glycyrrhizę an. ʒ. vj. coquantur quo decet ordine in aquæ lib. x. dum sex supersint, è quibus cum sacchari lib. iiij. & mellis expumati lib. ij. syrupus fiat clarus & conditus ℥ j. cinamomi & ℥ ß. nucis moschatæ.

PLANTIVS.

Quòd syrupus nullus descriptus inueniatur ąd renũ calculos & arenulas exturbãdas, magno certè vsu hic è raphano substituendus erat, qui aptè & conuenienter ex iis componitur, quibus summa vis est comminuendi calculos, aliis quibusdam interiectis lenientibus atque detergentibus.

SYRVPVS artemisiæ suppressos aut parcius fluentes menses potenter mouet, quod syrupus adiantinus & hyssopi moderatiùs efficiunt, vteri strangulatus & subuersiones sedat. ℞. artemisiæ m. ij. radicum iridis, helenij, rubiæ, pæoniæ, libistici, feniculi an. ℥ ß. pulegij, origani,

cala-

calaminthes,nepitæ, meliſſophylli, ſabinæ, ſampſuchi,hyſſopi, praſsij, chamædryos, chamæpityos,hyperici, parthenij, betonicæ an.m.j.ſeminis aniſi,petroſelini,feniculi, ocimi, dauci,rutæ, nigellæ an.ʒ.iij.Contuſa macerentur horis xxiiii. in hydromelitis lib. viij. coquantur ad lib. v. & cum ſacchari lib. v. percoquantur in ſyrupum conditum cinamomi ℥ j.& ſpicæ ʒ iii.

PLANTIVS.

In ſyrupo ex artemiſia quòd multa continerentur vterinis affectibus parum apta & inconſideratè confuſa, non pauca quæ aut non ſuppetunt nobis, aut quorum vis coquendo exoleſcit,ea vt ſuperuacua aut incommoda author ſubtraxit,iis ſolùm derelictis quæ præcipua ſunt & optima.

PVRGANTES COMPOSITIONES.

MEDICAMEMTA quę ad purgandos humores comparantur,tametſi in formas aptantur varias, in vnum tamen locum omnia referre expedit, ita quidem ordine à mitioribus instituto.

ELECTARIVM è prunis ſummè leniens, obduratam aluum molliens,varios humores blandè ac leniter expurgans,per vehementes cœli ęſtus, in febrium ardore,in ſiti,omni ætati vtilis.

℞.radicum althææ,polypodij è quercu,paſſarum expurgatarum an.℥ ij,
glycyrrhizæ mundatæ,ſeminis cnici an.℥ j.
maluæ,violæ,helxines,mercurialis an.m.ii,
coquantur in lib. x. aquæ dum ad ſex redeant, colati dimidio percoquantur.

pruna dulcia, zizypha, mixaria an.xx.num.ficus passæ pingues x.num.

deinde pulpa cribro trāsmittatur, in altero co lati dimidio bulliant foliorū, sennæ mūdatorum lib.j.ß.expressūmque hoc pulpę permisceatur cū sacchari & mellis expumati an. ℔. ß. rursum coquantur ad electarij consistentiam, sub finem inspergendo cinamomi tenuissimè triti ℥ j. zinziberis ʒ iij.dosis ℥ j. Tota compositio est ℔.iij. doses autem sunt circiter xxviij.aut xxx.

Electarivm è prunis solidum eadem præstans.

℞.pruna dulcia num.x.

maluæ,violæ,mercurialis,helxines an.m.j.

polypodij è quercu, seminis carthami, radicis althęę,passarum purgatarū, glycyrrhizæ an.℥ ß.

foliorum sennæ mundatorum ℥ x.

coquantur ex aquæ ℔. v. dum duæ supersint, deinde torculari expressis adde sacchari rubri ℔. j.ß. coquantur rursum igne lento in electarij solidi consistentiam, asperso sub finē puluere electarij aromatici rosati maioris ad ʒ iij.

concinnentur tabellæ pondere ℥ ß.Tota compositio est ℥ circiter xx.doses circiter xxx.

Vtrumque compositū fiet atque validius è locis distantioribus omnes humores, præsertim verò bilem vtramque expurgabit hoc modo,

℞.electarij è prunis simplicis recētis & adhuc calentis ℔.j.in quo dissolue diadacrydij ʒ iij,

Dosis à ʒ iij.ad ℥ ß. In ℔.j. compositionis dosses sunt circiter xxxij.

Plantij scholia in purgantes compositiones.

Vt syrupi, ita & purgantium medicamentorum compositiones

fitiones vndique arte nulla depromptæ sunt, & in medicamentarios codices relatæ, vt idcirco duas trésve aut plures deprehēdere liceat affectibus planè consimiles, nec aptè ad curandos affectus accommodatas. Quò fit vt nō abs re author purgantium compositiones multum immutauerit, vt ad singula conueniens quiddam & vtile proferret. Quantum autem posteriores istæ à primis nomina sortitæ, à vetustioribus distent, quantúmq; propositis affectibus magis conueniant, vnusquisque simplicium viribus æstimatis facilè intelliget. Diaprunon tum simplex tum compositum à Nicolao descriptum cùm maximè refrigerare debeat & febribus conuenire, aromata plurima continet calidissima, quæ etiam in composito scammonij acrimoniam exasperant.

CATHOLICVM simplex omnes æquabiliter humores blandè ac leniter è quauis corporis particula deducit & expurgat, siue cum febre siue sine febre, nec pueris, nec senibus, nec prægnantibus infensum.

℞. radicum helenij, buglossi, cichorij, althææ, polypodij quercini, seminis cnici contusorum an. ℥.ij,

stœchados, hyssopi, melissophylli, eupatorij veri, asplenij, betonicæ, artemisiæ an. m. ij,

vuarum passarum expurgatarum ℥ iij,

quatuor seminum frigidorum maiorum, seminis anisi, glycyrrhizæ an. ʒ iij,

coquantur omnia ex arte in ℔. x. hydromelitis dū vij. supersint. In colato iure macera horis xij. foliorum sennæ mundatorum ℔. j. ß,

agarici albi ℔. ß, zinziberis ℥ j. aliquātum bulliant & in expresso liquore dissolue pulpæ myxariorum ℔. ß.

foliorum sennæ mundatorum tenuissimè tri-

torum ℥ iiij, syrupi infusionis rosarum pallidarum ℔.j.

mellis optimi expumati lib. ij. percoquantur igne lento in mellis temperaturam, inspergendo sub finem reibarbari electi & cinamomi electi an.℥ j.

santali citrini ℥ ß.

nucis moschatæ ʒ ij. Dosis est ℥ j. Tota compositio existit lib.iiij. Doses sunt circiter quinquaginta.

PLANTIVS.

Catholicum hoc verè dici potest, quòd medicamenta omnes humores purgantia & partibus singulis interioribus præsertim familiaria contineat. Blandè autem atque clementer purgans, ab extremis summisque partibus nihil aut minimum detrahit: catholicum verò maius id validè & efficaciter præstat, cuius compositio ex omni pharmacorum genere constat, quæ tum è propinquis tum è distantioribus sedibus trahunt, aptè confusis atque repressis. In catholico autem veteri malè coquitur rheumbarbarum & cassia, quæ cum thamarindis acescit, ac totam ferè compositionem corrumpit.

CATHOLICVM maius omnes quoque humores promiscuè trahit, idque validius non è vicinis tantùm, sed è distantioribus sedibus citra corporis perturbationem aut virium iacturam.

℞. quatuor seminum frigidorum maiorum mundatorum, seminis papaueris albi an.ʒ j,

tragacanthæ ʒ iij.

rosarum rubrarum, santali citrini, cinamomi an.ʒ ij,

zinziberis ʒ j,

rheibarbari selecti, diadacrydij an.℥ ß,

agarici, turpethi an. ʒ vj,

sacchari

ſacchari albi ſoluti in aqua roſarum in qua ℥ ij, foliorum ſennæ incoctæ ſint ℔.j.

concinnentur tabellæ ponderis ʒ iij. Doſis tabella vna. Tota compoſitio eſt lib. j. ß. Doſes autem circiter quinquaginta.

SYRVPVS infuſionis roſarum pallidarum, tenuem bilem ſeroſóſque humores è primis viſceribus nullo labore detrahit, morbis leuioribus, pueris, ſenibus & imbecillis aptus.

℞. aquæ infuſionis roſarum pallidarum ℔ v.

ſacchari expurgati ℔.iiij. coquãtur igne lento in ſyrupi temperationem. macerantur autem roſarum pallidarum recentium ℔. duæ in aquæ tepidę ℔.vj. horis xij. operculato vaſe: roſę deinde eximuntur exprimuntúrque, his recentes aliæ ſimiliter ſubſtituũtur, híſque abiectis alię tertiæ quartò, octauò etiam atque nonò, dum facultatis plurimùm liquor ebiberit, in quo ſaccharum ſoluetur, neque profectò ex cõtuſis roſis, neque ex earum ſucco perinde efficax ſyrupus fuerit. E perſicorum floribus aqua, vt dixi, maceratis ſyrupus quoque fit, qui ſimiliter bilem aquáſque ducit & vermes enecat.

PLANTIVS.

Syrupus roſarum pallidarum, electarium è ſucco roſarum & diacydonium veterem componendi rationem retinent, non admodum manifeſta mutatione. At in electario diacarthami, quòd mannæ granatæ, mellis roſati & ſacchari geminati adiectio compoſitionis rationem ſolidam perverteret, hîc rectè eſt ſuppreſſa.

ELECTARIVM è ſucco roſarum bilem ac tenues aquoſóſque humores validè & è diſtantioribus locis prolicit: his vtile ac tutum qui articulari

morbo laborant, nec admodum vehementi febre iactantur.

℞.succi rosarum siccarum recentium, sacchari albi an.℔.i.ß. coquantur in electarium solidũ igne lento.

Insperge sub finem trium santalorum, mastiches, cinamomi exquisitè tritorum an.ʒ ii.

diadacrydii ℥ i.ß.

caphuræ ℈ ß. concinnentur tabellæ ponderis ʒ ii. ß. Dosis tabella vna. Tota compositio est ℥ xxii. doses autem sunt circiter septuaginta.

Diacydonion eadem quæ electarium è succo rosarum aliquantò moderatius atque facilius efficit.

℞.pulpæ cydoniorum expurgatæ, coctæ & cribro transmissæ ℔.i.ß,

succi cydoniorum ℔.ß,

sacchari albiss.℔.ii.

coquantur in mellis crassitiem, inspergendo sub finem cinamomi triti ℥ i,

zinziberis, maceris, caryophyllorum an.ʒ ii,

diadacrydii ℥ ii. Dosis à ʒ iii. ad ℥ ß. Tota cõpositiò est ℔.iiii. doses autẽ circiter nonaginta.

Electarium diacnicũ pituitam serosósque humores, atque etiam bilem è distantissimis euocat atque ducit: peculiariter capitis, neruorũ articulorúmque doloribus benefacit.

℞. pulueris electarii diatragacanthi frigidi, medullæ seminis cnici, hermodactylorũ an.℥ ß,

rosarum rubrarum, succi glycyrrhizæ, cinamomi an.ʒ ii,

turpethi ℥ i,

diada-

diadacrydii ℥ ß,
ſacchari albi aqua roſarum ſoluti ℔.i.
concinnentur tabellæ ponderis ʒ iii. ß. Doſis tabella vna.

DIAPHOENICON bilem crudámque pituitam atque etiam lentam clementer expurgat, compoſitis ac etiam diuturnis febribus & morbis ex cruditate ortis, & colico flatulẽtóque dolori aptum.

℞. pulpæ palmularum mundatarum ex hydromelite coctæ & cribro cretæ, penidiorum recentium an. ℔. ß,
amygdalarum expurgatarum ℥ iii. ß. Contuſis & permiſtis omnibus adde mellis expumati ℔. ii,
Paulùm coquantur ac deinde inſperge zinziberis, piperis, maceris, cinamomi, foliorum rutæ ſiccorum, ſeminis feniculi & dauci an. ʒ ii,
turpethi tenuiſſimè triti ℥ iiii,
diadacrydii ℥ j. ß. Doſis eſt ʒ iij. ad ℥ ß. Tota compoſitio eſt ferè ℔. iiij. doſes autem inſunt cẽtum & circiter triginta.

PLANTIVS.

In diaphœnico palmulæ hîc rectè macerantur & coquuntur in hydromelite, quòd vetus infuſio quæ triduo in aceto fieri præcipiebatur, horrendum ſaporem præ ſe ferat. Subtracta quoque ſunt nonnulla vt leuiſtici ſemen, pinei nuclei, galanga, xyloaloe, quòd nimium multa ineſſent facultatis eiuſdem, auctâque eſt palmularum, penidiorum & aliorum mitiorum quantitas, vt inde compoſitio tota vſu ſuauior & facilior exiſtat.

BENEDICTA craſſos pituitoſóſque humores atque etiam ſeroſos à parte euocat, calcu-

li materiã reuellit, ipſóſque calculos exturbat & nephriticum dolorem lenit, frigidę naturæ frigidóque cœlo apta.

℞.turpethi ʒ x,

diadacrydij, hermodactylorum, roſarum rubrarum an.ʒ v,

caryophyllorum, zinziberis, ſaxifragi, ſeminis apij, ſalis gemmei, galangæ, maceris, carui, feniculi, acinorum aſparagi & ruſci, ſeminis milij ſolis, quatuor ſeminum frigidorum maiorum, glycyrrhizæ an.ʒ j.

mellis optimi expumati lib. i. ß. conficiantur ex arte.

Doſis à ʒ iii.ad ℥ ß. Tota cópoſitio eſt ferè lib. ii. doſes autem inſunt circiter quinquaginta.

PLANTIVS.

Ex benedicta quòd multò calidior videretur, nec vſu facilis nec propter febrem tuta, optima ratione author ſubtraxit ſpicam nardi, macropiper, cardamomum & crocum, atque pro his ſubſtituit quatuor ſemina frigida maiora, & glycyrrhizam.

Confectio Hamech bilem atram ac retorridam ſalſámque pituitam detrahit, maniæ, pſoræ, lepræ, impetiginis, cancri & elephantiaſis peculiare ſubſidium.

℞.corticis myrobalanorum citrearum ℥ ii,

cepularum & nigrarum violarũ, colocynthidis, polypodii quercini an.℥ i.ß,

abſynthii, thymi an.℥ ß,

aniſi, feniculi, roſarum rubrarum an.ʒ iii.

Tuſa omnia macerentur in ſeri lactis lib.ii. deinde coquantur ad lib.i. fricentur manibus & exprimantur.

Colatis

Colatis adde ſucci fumariæ, pulpæ prunorum & vuarum paſſarum an.℔.ß,
ſacchari albi,mellis expumati an.℔.j.
coquantur ad mellis craſſitiem, inſpergendo ſub finem agarici,ſennæ tritorum an.℥ ii,
rheíbarbari triti ℥ j.ß,
epithymi ℥ i,
diadacrydii ʒ vi,
cinamomi ℥ ß,
zinziberis ʒ ii,
ſeminis fumariæ & aniſi,ſpicæ nardi an.ʒ i,doſis à ʒ iii.ad ℥ ß. Tota compoſitio eſt ℔. iii. & ℥ viii.doſes verò inſunt circiter octoginta.

PLANTIVS.

In confectioneHamech fruſtrà myrobalani geminantur in decocto primùm,deinde rurſum triti impoſiti.Rheibarbari cocti vis perit,caſſia & manna cum thamarindis coctę corrumpuntur, ſcammonij cocti vis exoleſcit nec facilè aliis permiſcetur. Quocirca aptior multò atque vtilior & vſu facilior eſt ea confectio quam hîc nobis author expreſſit.Hæ compoſitiones omnium optimæ ſunt ac tutiſſimæ, quòd in iis turpethi & ſcammonij acrimonia atque feruor pulchrè retundatur permiſtione vel pulpæ prunorum atq; vuarum paſſarum,vel hermodactylis & amygdalis, vel roſis earúmque ſucco vel myrobalanis. Aliæ quædam extant non æquè tutæ vt electarium indum, vtrunque electarium elechoſ,electarium de pſyllio & diaturbith,in quibus ſcammonij & validiorum acrimonia minimè retunditur: imò potiùs calidorum ſocietate exacuitur. Adde quòd nihil ea contineant aut pręſtare poſſint quod non alia hîc deſcripta fœliciter efficiant. Quocirca ad omnium affectuum cauſas ſummouendas ſatis ea poſſunt conducere.

HIERA ſimplex bilem pituitámq; ventriculo, inteſtinis,hypochõdriis & meſenterii venis impactam expurgans, validéque infarctu liberans,

morbis omnibus ex cruditate & ex venarũ obstructione genitis blandè succurrit.

℞.cinamomi,maceris,asari,spicæ nardi,croci, mastiches,an.ʒ vi,

aloës non lotæ ʒ centũ siue ℔.i. & ℥ ß, mellis optimi expumati ℔.iiii.

Conficiantur vt artis est. Datur puluis solus à ʒ ii.ad ʒ iii. melle verò exceptus ab ℥ i.ad ℥ i.ß.

HIERA diacolocynthidos quæ vna vice fuerit omnium à veteribus descriptarum,crassos lẽtósque humores præcipuè verò bilem atram & aquas citrinas tutò ac clementer expurgans:eximiè confert paralysi,tremori,conuulsioni,arthritidi,inueteratísque neruorum affectibus atque etiam hydropi,deinde melancholiæ,maniæ,epilepsiæ,psoræ,lepræ, maligno vlceri, cancro & elephantiasi, qui affectus leniora aspernantur pharmaca.

℞.stœchados,marrubii,chamædryos,hyperici,scyllæ assatæ,polij, calaminthes montanæ, cinamomi,spicæ nardi,epithymi, polypodii quercini aridi, quatuor seminum frigidorũ maiorum mundatorum an.ʒ i.ß,

pulpæ colocynthidis,scammonii, ellebori nigri præparatorum an.ʒ ii,

euphorbii præparati, aloës, myrrhæ, ammoniaci,opopanacis,sagapeni,castorii an.ʒ i,

mellis cocti in succo cydoniorum & expumati ℔.i.conficiantur ex arte,dantur ʒ iii.

Colocynthis, scammoniũ, elleborus niger & euphorbium trita fricentur cum oleo amygdalarum dulcium, ac deinde macerentur biduum in

mucilagine

mucilagine tragacanthæ & gummi arabici deprõpta ex aqua rosarum dum mucilaginem totam ebiberint.

PLANTIVS.

Hieræ simplicis vetus compositio permansit, neq. quicquam mutandum fuit præter xylobalsamum, quod minimè suppetit nobis. Compositiones multæ ex validioribus constant pharmacis, aliæ quidem ex scammonio vt electarium è prunis, diacydonion, & electarium è succo rosarum: aliæ præterea turpethum habent vt diaphœnicon, aliæ cum his hermodactylos vt diacnicu & benedicta, aliæ colocynthidem vt confectio Hamech, aliæ insuper elleborum nigrum & euphorbium, vt hiera diacolocynthidos, quę quorundam affectuum, sed admodum rarò peculiaris est. Ex quo intelligi potest, nullum simplex medicamentum purgans in vsum venire, à quo non aliqua extet compositio, vt idcirco non aliæ plures videantur expetendæ.

HYDRAGOGVM minus hydropicorum aquas clementer & citra offensionem deducens, pueris, senibus, imbecillis atque prægnanti tutum siue febris vlla sit siue nulla.

℞. succi rosarum pallidarum ℔. ß,
sacchari albi, mellis optimi an. ℥ xvj.
coquantur dum expumauerint & crassescãt, ac tum adde succi radicis ebuli ℔. i,
prassii sicci, seminis feniculi tritorum an. ℥. ii. acinorum ebuli, & sambuci an. ℥ ij. cinamomi ʒ vj.
maceris, galangæ, an ʒ iij. igne lento percoquantur in mellis crassitiem, datur ℥ ß. ex sero lactis aut ex decocto hordei aut vuarum passarum. Efficacius reddetur adiecta elaterij ℥ ß, aut radicis cucumeris agrestis arefactæ ac tritæ ʒ vj, aut succi radicis iridis nostratis ℔. ß.

HYDRAGOGVM maius ex laureola, aquas potenter detrahens,

℞. seri lactis ℔.ij,

sacchari albi, carnis cydonioru ex aceto coctorum an. ℥ x. mannę calabrinæ ℥ v,

coquantur igne lento in mellis crassitiem: sub finem adiice foliorum laureolæ præparatorū ex aceto & oleo amygdalarum dulcium ℥ ij. Datur ℥ ß.

Præparandi ratio hæc est: foliorum laureolæ ℥ ij. macera horis xxiiij. in aceto mali punici vel portulacæ: modicè coquantur, exprimantur, siccétur atq. terantur, deinde affunde aquæ rosarum ℔.ß,

olei amygdalarum dulcium ℥ j.ß. bulliant rursum dū absumpta sit aqua, & puluis superstiti oleo mixtus in compositionem addendus.

PLANTIVS.

Ne quid vllo modo deesset, his postremo loco compositiones adiecit ad detrahendas hydropicorum aquas, has tametsi valentiora pharmaca præsertim scammonium & euphorbium expurgent, peculiares tamen compositiones ex his constare voluit, quibus ad aquas vis propria & familiaris est. Vna mitior est, altera vehementior ex laureolæ foliis, quæ nondum in compositionem vllam relata fuerāt. Quàm appositè autem eiusmodi compositiones ad aquas detrahendas institutæ sint, quiuis è simplicium permistione coniiciet.

VNGVENTVM è lathyride aluum mollit ac subducit, & potenter hydropicorum aquas detrahens, distentum abdomen remittit. Eas autem infernè & ab aluo ducit, si vmbilicus, imus vēter, inguina, femoráque oblinātur: supernè verò atque vomitione, si ventriculus attingatur.

℞ suc-

℞.ſucci lathyridis ℔.ß,
ſucci eſulæ ℥ iiii,
In quibus diſſolue radicis cyclamini ℥ ii,
ſcammonii ℥ ß,
granorum ricini & lathyridis expurgatorum an.ʒ i.ß.
ſeminum feniculi, rutæ & anethi, baccarum lauri an. ℥ i. Trita omnia macerentur in ſuccis diem vnum.

Poſtea axungiæ ℥ viii. & ceræ ℥ iiii. liquefiant, in hiſque ſenſim omnia diſſoluantur, & igne nō acri coquantur, dum totus abſumptus ſit humor, & omnia in vnguenti temperaturam coëant.

Si eadem materia ex olei ℥ xv. coquatur ad totius liquoris conſumptionem, expreſſum oleum eaſdem quoque vires nanciſcetur.

Vnguento præterea ſi vel gummi ammoniacum, vel cera concorporetur in emplaſtri conſiſtentiam, aquas quoque id impoſitum ſed ignauiùs promouebit.

ELECTARIVM diaſaru omnis generis humores circum ventriculum & præcordia exuperantes vomitione ducit, non continuato ſed ex interuallis facto impetu: ſeni atque prægnanti tutum ac facile.

℞.ſyrupi mentæ & violarum an.℥ viii.coquantur in mellis craſſitiem.

Sub finem ſubducto igne inſperge radicis peponis arefactæ, ſeminum raphani & vrticæ maceratorum in aqua roſarum & arefactorum & tritorum an.℥ i,

radicis asari contritæ & cretæ ℥ ij,
cinamomi, seminis feniculi an. ʒ iij. confice in electarium liquidum.

Dantur ʒ iij. ex aqua hordei vel ex musa vel ex sero lactis.

PLANTIVS.

Magnas rei medicę suppetias tulisse author videtur his postremis compositionibus, & ea præsertim quæ ad ciendam vomitionem destinatur, quòd nulla vsquam extaret, qua tutò nobis liceret humores sursum purgare, cùm sit tamen ea vacuatio ad multorum morborum curationem in primis necessaria.

QVA ratione electaria tum liquida tum solida eadem & nunc pilulas ad omne tum morborum tum causarum genus accommodemus.

PILVLÆ è hiera simplici fiunt è ʒ i. pulueris cum melle rosato subacti.

PILVLÆ stomachicæ quæ cibo præmissæ ventriculum expurgant concoctionem iuuant, cibũ deducunt, aluúmque blandè exonerant.

℞. aloës ʒ vi.
masticheS, rosarum rubrarum an. ʒ ii, cum syrupo rosato vel absynthii cogantur in massam.

PLANTIVS.

Pilularum stomachicarum cùm sex descriptiones existant, omnes hæc vna dempta stomacho sunt aduersissimæ, nec cibo præmitti possunt, quod vel scammonium vel turpethum contineant, quibus corpus vniuersum præcipuéq; ventriculus conturbatur.

PILVLÆ ruffi quæ & communes appellantur, crebro vsu concoctionem iuuant, nec cibũ corrumpi sinunt, humores atque corpus à putredine vin-

vindicant, qua ratione aduersus pestiferæ luis contagia mirificè prosunt.

℞.aloës optimæ ℥ ij,

myrrhæ electæ, croci synceri an.℥ j. excipiātur vino aromatico.

PLANTIVS.

A pilulis quæ ex sola constāt aloë compositiones sensim deducens ac veluti coagmentans, aliàs iis deinde subiecit quæ ex aloë & rheobarbaro, mox ex aloë & agarico componuntur: postea quæ ex agarico, aloë & rheobarbaro, ab iis alias ex aloë, agarico, & rheobarbaro & senna: quibus demam pilulas sine quibus subiunxit, in quibus præter ea quatuor, scammonij vis atque infusio magis quàm substātia continetur, ex his autem myrobalanorum portionem subtraxit, quòd re vera nimium multa cum aliis etiam adstringentibus inesset.

PILVLÆ assaieret quòd plus aloës quàm quæ hiera contineant, efficaciores existunt.

℞.pulueris hieræ simplicis ℥ j,

aloës ℥ ij,

mastiches, myrobalanorum citrearum an.℥ ß,

cum syrupo è stœchade cogantur in massam.

PILVLÆ de eupatorio bilem leniter expurgant, & iecur infarctu liberant corroborántque, præstantiores quàm quæ è rheobarbaro inscribuntur.

℞.succi eupatorij, succi absynthij, myrobalanorum citrearum an.ʒ iij,

rheubarbari electi ʒ iij.ß,

masticheς ʒ j,

croci ʒ ß.

aloës ʒ v,

succi endiuiæ quantum satis fuerit vt cogantur in massam.

PILVLÆ mastichinæ quòd agaricum contineant validius bilem crassamque pituitam expurgant, quàm quæ ex sola aloë constant.

♃ mastiches ℥ ii,
aloës ℥ iiij,
agarici trochiscati, pulueris hieræ simplicis an. ℥ j.ß. cum vino maluatico cogantur in massam.

PILVLÆ ex tribus, constant ex iisdem addendo rheibarbari selecti ℥ ij,
cinamomi ℥ ß. cũ syrupo è cichorio fit massa.

PILVLÆ imperiales clementer ac moderatè omnes humores è visceribus expurgant, ea pariter corroborant, infarctu liberant, omniúmque nùtrientium partium concoctionem iuuant.

♃. aloës optimæ ℥ ij,
rheibarbari electi ʒ j.ß,
agarici trochiscati, foliorum sennæ mundatorum an. ℥ i.
cinamomi ʒ iii.
zinziberis ʒ ii.
nucis moschatæ, caryophyllorum, spicæ nardi, mastiches an. ʒ i. cum syrupo violato subacta cogantur in massam.

PILVLÆ sine quibus esse nolo, bilem, pituitam & melancholiam vndique sed præcipuè ex capite, oculis & sensibus detrahunt, oculorum suffusiones minuunt, & visum conseruant, aurium dolores tinnitúmque tollunt.

♃. a-

℞.aloës optimæ ℥ xiiij.
myrobalanorum citrinarum,cepularum & indarum, rheibarbari, masticheѕ, absynthii, rosarũ violarum,sennæ,agarici, cassuthæ an.℥ j,
scammonii ℥ vj.ß. Scammonium soluatur succo feniculi quantum sufficit, traiiciatúrque per pannum, eóque liquore puluεres tenuissimi excipiantur in massam.

Pilvlæ è fumaria biliosos humores, acres quoque & salsos extrahunt,cutis vitia emendant.
℞.myrobalanorum citrearum, cepularum & indarum an.℥ v,
diadacrydii ℥ v,
aloës ℥ vij. Trita omnia ter imbuantur succo fumariæ térque siccari sinantur, ac demum cogantur in massam.

Pilvlæ aureæ iis quidem propter colocynthidẽ validiores,caput & sensus oculósque præsertim expurgant, hísque aciem restituunt, biliosos pariterque pituitosos humores detrahunt.
℞. aloës,diadacrydii an. ʒ v.
rosarum rubrarum,seminis apii an.ʒ ij. ß,
seminis anisi & feniculi,masticheѕ an.ʒ j.ß,
croci,pulpæ colocynthidos an. ℥ j,mucilaginis gummi tragacanthæ quantum satis est: fingatur massa.

Pilvlæ de agarico pituitam lentósque humores vndique, præsertim verò è capite & è tho-

race potenter ducunt, destillationi & asthmati peculiares.

℞. agarici, mastiches an. ʒ iij,
radicis iridis, prasii an. ʒ j,
turpethi ʒ v,
pulueris hieræ picræ ℥ ß,
pulpæ colocynthidos, sarcocollæ an. ʒ ij,
myrrhæ ʒ j, sapæ quantum satis est vt cogatur in massam.

PLANTIVS.

In pilulis ex agarico congesta sunt præstantissima quæque ad crassam pituitam tum è vicinis, tum è distãtioribus partibus detrahẽdam. In quarum compositione nihil prorsus immutandum fuit.

PILVLÆ cocciæ bilem quidem, sed pituitam crassam validius vndiq. purgãt, peculiariter tamẽ è cerebro atque neruis, quorũ præcipuè morbis medentur.

℞. pulueris hieræ simplicis ʒ x,
pulpæ colocynthidis ʒ iij, & ℈ j,
diadacrydij ʒ ij. ß,
turpethi, stœchados an. ʒ v. cum syrupo è stœchade massa concinnetur.

PLANTIVS.

Pilulæ cocciæ licet bilem pituitámque validè purgẽt, nõ tamen omnes pariter humores perinde atq. hæ quæ polychrestæ & vulgò aggregatiuæ maiores vocantur, quarum compositio nihil à vetere distat, nisi quòd pro ratione ponderum transposita quædam sunt simplicia. Harum autem compositio multò conuenientior est quàm pilularum de octo rebus, & quàm pilularum de quinque generibus myrobalanorum, quæ tamen eadem pharmaca comprehendunt. Harum igitur descriptiones hic iure prætermissæ videntur. Prætermissa quoq. & descriptio pilularum de colocyn-

cynthide,quòd ſub iſtis contineri videantur:quemadmodũ & pilulæ de euphorbio ſub pilulis de hermodactylis.

PILVLÆ ex hermodactylis craſſos humores ſimúlq. ſeroſos potẽter ab extremis partibus præſertim ab articulis euellunt,cerebri,neruorum articulorúmque frigidis morbis familiares.

℞.hermodactylorum, aloës, myrobalanorum citrinarum, turpethi,colocynthidis, bdellij mollis,ſagapeni an.ʒ vj,

caſtorij, ſarcocollæ, opopanacis, ſeminis rutæ agreſtis & apii an.ʒ iij.

croci ʒ j. ß.

ſucci braſſicæ quantum ſatis fuerit ad maſſam conformandam.

PLANTIVS.

Pilulæ ex hermodactylis veterem compoſitionem retinent ſolæq; ſatis ſunt ad veteres articulorum dolores:efficaciores in id quàm quæ arthriticæ vocantur, & tutiores quàm quæ fœtidæ,aut de opopanace, aut de ſagapeno, aut de ſarcocolla,vt idcirco harum deſcriptione minimè fuerit opus.

PILVLÆ polychreſtæ ad capitis, ventriculi, hepatis alioiúmque viſcerum varios & implicitos affectus:ex his enim pituitam & bilem vtramque purgant.

℞. myrobalanorum citrearum, rheibarbari an.℥.ß,

ſucci eupatorii, ſucci abſynthii, myrobalanorum cepularũm & indarum, agarici,colocynthidis,polypodii an.ʒ ij.

diadacrydij,turpethi,aloës an.ʒ vj.

maſtiches,roſarum rubrarum, ſalis gemmei,e-

pithymi,anisi,zinziberis an.ʒ j.confice cum syrupo rosarum. dantur à ℈ ij.ad ʒ j.

PILVLÆ è lapide cyanæo bilẽ atram crassámque pituitam eximiè purgant,ad melancholiam, mœstitiam & furorem,ad cancrum & elephantiasim,ad alphos nigros ídque in primis vtiles.

℞.lapidis cyanæi abluti ʒ vj,
epithymi,polypodii an.ʒ viij,
diadacrydii,ellebori nigri,salis indi an.ʒ ij.ß,
agarici ʒ viij,
caryophyllorum,anisi an.ʒ iiij,
pulueris hieræ picræ simplicis ℥ xv. cum succo intubi seu endiuiæ:massa fingatur.

PLANTIVS.

Pilulæ è lapide cyanæo propter elleborum nigrum vsurpatæ vsitatiores sunt quàm pilulæ inde quæ elleborũ quoque continent. Eas idcirco descripsit aliis prætermissis, & efficaciores quoque ad melancholicos affectus quàm pilulæ è lapide armeno,quas eadem ex causa prætermisit.

PILVLÆ è thymelæa serosos humores & hydropicorum aquas strenuè proliciunt.

℞. foliorum thymelææ aceto maceratorum & exiccatorum ʒ v,
myrobalanorum flauarum ℥ ß,
myrobalanorum cepularum ʒ iii,mannæ & thamarindorum aqua intubi solutorum quantum opus est ad pilularum formam.

PLANTIVS.

In pilulis è thymelæa nihil immutatum est, his & aliæ accesserunt ex esula aptè quidem compositę, & quibus magna vis est ad aquas detrahendas.

Pilulas lucis tum maiores tum minores idcirco derelictas fuisse coniicio, quòd nimium multa & parum apta simplicium

cium miſcellanea miſtura confuſæ ſint, quódque ad oculorum affectus ſatis efficaces ſint pilulæ ſine quibus.

PILVLAE ex eſula hydropicorum quoque aquas ab aluo deducunt non leui perturbatione, vt idcirco ſolis robuſtis atque iis non febricitantibus conueniant.

℞. corticis radicis eſulæ minoris maceratæ horis xxiiii. in aceto & ſucco portulacæ ʒ ii.
grana ricini expurgata torrefactáque quadraginta,
myrobalanorum citrinarum ʒ i. ß,
chamædryos, camæpityos, ſpicæ nardi, cinamomi an. ℈ ii. trita omnia tenuiſſimè excipiantur ℥ i. tragacanthæ aqua roſarum ſolutæ, cogantur in maſſam. dantur ℈ ii.

PILVLAE è cynogloſſo non ad purgandum quidem, ſed ad omnes deſtillationes cohibendas comparatæ, ſiue in thoracem & pulmones cum tuſſi, ſiue in dentes aut aliò procumbant.

℞. myrrhæ ʒ vi,
thuris maſculi ʒ v,
opii, hyoſcyami ſeminis, radicis cynogloſſi aridæ an. ℥ ß, croci, caſtorei an. ʒ i. ß. cum aqua roſarum ſtillaticia fiat maſſa. dantur à ℈ i. ad ʒ ß.

PLANTIVS.

Pilulis è cynogloſſo rectè additum eſt caſtorium, vt cui cum croco præcipua vis ſit emendandi opij malignitatem, ídque videbatur inconſideratè prætermiſſum.

PILVLAE ariſtolochiæ ſummã incidẽdi detergẽdíque vim adeptæ, epilepſiæ, paralyſi, aſthmati, tuſſi veteri, iecoris renúmque incipiẽti ſcirrho, nephritidi, ſuppreſſis menſibus, excludẽdo fœtui atq; ſecũdis vtiles, hyeme humidíſque naturis cõ-

uenientiores purgato iam corpore.

℞.radicis aristolochiæ rotundæ ℥ j.
radicis gentianæ,myrrhæ electæ an.℥ iij,
aloës,cinamomi an ℥ß,
zinziberis ʒ j. Omnia exquisitissimè trita excipiantur oleo amygdalarum dulcium recenti. datur ʒ j. ß. ac protinus sorbendum iusculum quo diluantur.

PLANTIVS.

Pilulæ aristolochiæ his postremò vtiliter adiectæ sunt & præclarè institutæ, quòd summa aperiendi vi polleant. Poterant & in potionem referri, sed quòd forent amarissima, catapotiorum forma tædio minori deuorantur.

DE ANTIDOTIS AC PRIMVM DE SOLIDIS, QVIBVS MAXIMÈ *principibus partibus robur additur.*

DIANTHON cerebrum imbecillum recreat, eiúsque destillationes compescit, melancholiam & tristitiam quę pręter rationem fit lenit, animíque defectionem tollit.

℞.florum rorismarini ℥ ß.
rosarum,violarum,glycyrrhizæ an.ʒ iij.
caryophyllorum,spicæ nardi,nucis moschatæ, galãgę,cinamomi,zinziberis,maceris,ligni aloës,
cardamomi,anisi,seminis anethi an.℈ ij,
sacchari albi aqua saluię aut betonicę soluti ℔. j.ß.Concinnetur electarium per tabellas.

ELECTARIVM pleres archōticon cerebrum mirè corroborat,sensus exacuit,abolitam memoriam

riam restituit, epilepticos iuuat & asthmaticos, tristes, melăcholicos & animi delirio pressos recreat, diuturno morbo confectos instaurat.

℞. cinamomi, caryophyllorum, ligni aloës, galangæ, spicæ nardi, nucis moschatæ, zinziberis, spodii, schœnanthi, cyperi, rosarum, violarum an. ʒ i,

folii aut maceris, glycyrrhizæ, mastiches, styracis calaminthæ, sampsuchi, balsamitæ, ocimi, cardamomi, macropiperis, myrtilorum, corticum mali citrii an. ʒ ß. & ℈ vi.

margaritarum splendidarum, been albi & rubri, corallii, serici combusti an. ℈ xviii.

moschi ℈ vi.

caphuræ ℈ iiii.

sacchari albi aqua melissæ soluti decuplũ vel etiam duodecuplum.

PLANTIVS.

Quòd antidoti principibus partibus corroborandis destinentur, rectè earum compositiones ex partium corporis ordine hîc instituit, ab iis exorsus quæ cerebro, deinde quæ thoraci aliisque partibus conuenirent.

DIATRAGACANTHVM frigidũ omnibus pulmonis thoracisque vitiis, peripneumoniæ, pleuritidi, tabi, tussi calidæ cum febre, faucium & arteriæ asperitati conuenit.

℞. gummi tragacanthæ albissimi ℥ i,

gummi arabici ʒ v,

amyli ʒ ii,

glycyrrhizæ, seminis papaueris albi, quatuor seminum frigidorum maiorũ cortice liberorum an. ʒ i,

caphuræ ℈ v,

penidiorum ℥ i.ß,

facchari albiſſimi aqua violarum ſoluti ℔.i. electarium concinnetur in teſſeras.

PLANTIVS.

Diatragacanthum calidis cōfert affectibus, viréſque obtinet alterius cōpoſitionis quæ diapapauer appellatur, hæcque idcirco rectè prætermiſſa eſt.

DIAIREOS ſimplex thoracis pulmonúmque vitia blandè attenuãdo expectorat, ſputúmque facilius reddit: calidis morbis increſcentibus aut frigidis leuioribus accommodatum.

℞. radicis iridis florentinæ ℥ i,

.pulueris electarij diatragacanthi frigidi, ſacchari candi an. ℥ ß,

ſacchari albiſſ. hyſſopi aqua ſoluti ℥ viii. fiat electarium ſolidum.

ELECTARIVM diaireos compoſitum benefacit calidis morbis iam inclinantibus & frigidis inueteratis, vt tuſſi, aſthmati, raucitati.

℞. radicis iridis ℥ ß,

pulegij, hyſſopi, glycyrrhizæ an. ʒ iii,

tragacanthæ, amygdalarum amararum, pinearum, cinamomi, zinziberis, piperis an. ʒ i.ß,

ſeminis lini, althææ & fœnigræci an. ʒ ii,

ſacchari albiſſ. aqua tuſſilaginis ſoluti ℔. i. vel ℥ xiiii.

PLANTIVS.

Electarium diaireos compoſitum eſt hic quoq; pro electario diatragacantho calido, & pro electario diapenidion, quæ idcirco non niſi fruſtrà & pharmacopœorum iactura his inſeri poſſent, hac autem compoſitione pro caricis, paſſulis,

ſulis,palmulis & ſtyrace,quæ malè ad hanc compoſitionem apta erant,rectè ſubſtituit ſemen lini,althaæ & fœnigræci, quibus vix eximia eſt ad inueterata pectoris vitia.

DIACALAMINTHES contumacia & inueterata pectoris pulmonúmque vitia horúmque craſſos lentóſque humores attenuat,detergit & expectorat,flatus diſcutit, cõcoctionem alimentíque diſtributionem adiuuat, vrinas,menſes, ſudoréſque ciet.

℞.calaminthes montanæ,pulegii,petroſelini, ſeſeleos,origani an.ʒ ii,
ſeminis apii,cymarum thymi an.℥ ß.
libyſtici,piperis an.℥ i,
ſacchari albiſſ.aqua violarum aut roſarum ſoluti ℔.ii.ß.fiat electarium.

PLANTIVS.

In hac diacalaminthes compoſitione rectè adiectum videtur origanum:in cæteris Galeni compoſitionem author eſt imitatus,& ſimplicium pondera, præterquam in libyſtico & in pipere.hic enim libyſtici ſemiſſem dũtaxat, piperis verò ſextantem,quòd ſcilicet compoſitio hæc quadrans ſolùm ſit totius eius quæ à Galeno deſcribitur lib.iij. de tuenda valetudine. Quũ præterea in cæteris electariis ſupra deſcriptis quæ mitia erant,ſuaui ſapore nec vſu difficilia, ſextuplo aut octuplo ſaccharo pulueres exceperit ,in hac certè compoſitione quæ calida multum eſt & vſu difficilis, duodecuplum adiecit. Hæc porrò diacalaminthes compoſitio earum vice etiam fuerit,quæ appellantur diahyſſopu & dia praſſiu,& quæ iure tanquam ſuperuacuæ exoleſcãt,ne multitudo grauis ſit.

DIAMARGARITON frigidum febrium æſtus atque malignitatem compeſcit,cor munit,roborat,& à maligna cõtagione vindicat, animi defectione & ſyncope liberat,mœrorémque diſcutit.

℞. quatuor ſeminum frigidorum maiorum mundatorum, ſeminis portulacæ & papaueris albi, ſeminis endiuiæ, oxalidis & citrii, triũ ſantalorum, ligni aloës, zinziberis, roſarum rubrarum, florum nymphææ, bugloſſi & violarum, baccarũ myrti, oſſis è corde cerui, eboris, doronici romani, cinamomi an. ʒ i,

corallii albi & rubri an. ʒ ß,

margaritarum ſplendidarum ʒ iii,

ambaris, caphuræ an. ℈ vi,

moſchi ℈ ii,

ſacchari albi aqua bugloſſi vel roſarum ſoluti ℔. ii.

PLANTIVS.

Hoc electarium diamargariton, vt præſtantius & efficacius exiſteret, ſupra vulgarem deſcriptionem quæ incerti eſt authoris rectè & vtiliter continet ſemina endiuiæ, oxalidis & citrij, ebur quoque, os è corde cerui, doronicum romanũ, cinamomum: quæ conſtat omnia cardiaca eſſe. Nonnulli in hoc etiam electarium gemmarum fragmenta adiecerũt, ſed tamen fruſtrà, quòd omnia in electario de gemmis cõprehenſa ſint, quòd huic interdum præſcribendo admiſceri poteſt. Hoc autem calida pauca continet aromata, frigida verò plurima, vt idcirco tutus ſit vſus.

ELECTARIVM de gemmis cor eximiè roborat, ídque in febribus à maligna & peſtilenti putredine tuetur, animi defectioni, cordis palpitationi & triſtitiæ ſpontaneæ ſuccurrit.

℞. margaritarum ſplendidarum ʒ i. ß.

ſapphiri, hyacinthi, ſardæ, id eſt, corneolæ, granatorum, ſmaragdi, an. ℈ ii. & ℈ v,

zedoariæ, doronici, corticum citrii mali, maceris, ſeminis ocimi, caryophyllati an. ʒ i,

corallii rubri, ſuccini, eboris an. ℈ ii. ß,

been

been albi, been rubri, caryophyllorũ, zinziberis, piperis longi, ſpicæ indicę, folii croci, cardamomi maioris an. ʒ ß,

trochiſcorum diarhodon, ligni aloës an. ʒ. ij. ß,

cinamomi, galangæ an. ℈ ij. g̃ v,

foliorum auri, foliorum argenti an. ℈ j,

ambræ ʒ i,

moſchi g̃. xv,

ſacchari albi aqua roſarum ſoluti ℥ xx. quod eſt octuplum.

PLANTIVS.

Electarium è gemmis omne ferè calidiorum aromatum genus complectitur, neque ea iam harum fragmentis multum retunduntur. Expediret igitur portionem eorum ſubtrahere, præſertim been album & rubrum, piper longum, cardamomum maius & folium: quod etiam rarò ſuppetit.

ELECTARIVM diambræ cor, cerebrum, principésque partes corroborat & exhilarat, inſitum calorem ſenibus præſertim ac imbecillis, frigidíſque naturis ſuſcitat, non alimẽti modò, ſed & frigidorũ humorum concoctionem iuuat omnémque corporis ac vteri perfrigerationem diſcutit, vt idcirco ad concipiendum conferat.

℞. cinamomi, doronici romani, caryophyllorum, maceris, nucis moſchatæ, folii, galangæ an. ʒ iii,

ſpicæ nardi, cardamomi maioris & minoris an. ʒ i,

zinziberis ʒ i. ß,

ſantali citrini: ligni aloës, piperis longi an. ʒ ii.

ambaris ʒ i,

moſchi ʒ ß, Singulæ pulueris vnciæ excipiuntur ſingulis libris ſacchari aqua roſarum ſoluti:

PLANTIVS.

Diambras ex omnibus quoq. aromatum generibus promiscuè nullóque delectu cōgestis atque confusis constitui videtur, quemadmodum & diacyminon & dyanison & dia cinamomū, diazinziber, diatriū pipereon & diaxyloaloēs & diamargariton calidū, & diamoschu dulce, & diamoschu amarum: quæ omnia vehementer calida sunt, ex calidis minimè repressis constantia, vt idcirco videantur easdem facultates sortiri, & eosdem penè effectus proferre. Quocirca reliquis omnibus suppressis author hic vnicam diambræ compositionem inseruit, quæ vice sit omnium, ne multitudine obruatur medicinæ studiosus, & ne immodicam pharmacopœus iacturam faciat. Sed & in hac cōpositione quæ vt ceteræ vehementer calida existit, vtilissimum putarem subtrahere cardamomum vtrumque & piper longum, atq. pro his substituere rosarum rubrarum ʒ iij. vix enim aliter vti ea liceat in calidis naturis aut æstuoso cœlo, in febribus aliísve morbis calidis. Sed & immodicus compositionum eiusmodi calor effecit, vt & vsus quoq. difficilis esset, & tanquam inutiles exolescerent: quemadmodum & diatrium pipereon Galeni & diacalaminthes. Hæc autem prospiciens author rectè iussit pulueres duodecuplo sacchari excipi, ita nimirum suauitati consulens.

PVLVIS cardiacus cor mirificè corroborans & muniens, ne in pestilenti constitutione contagione offendatur: in ardenti febre & æstuoso cœlo tutus, quòd moderato sit calore.

℞. radicum tormentillæ, dictamni, tunicis & scabiosæ, seminis acetosæ, endiuiæ, coriandri præparati, seminis citrii, rutæ & cardui benedicti an. ʒ j,

trium santalorum, been albi, been rubri, doronici romani, ligni aloēs, zedoariæ, cinamomi, cardamomi, maceris, croci, rosarum rubrarum, florū buglossi vtriusque, florum nymphææ an. ℈ ij.

rasuræ eboris spodii, id est, eboris vsti, ossis è corde cerui, coralij albi, coralii rubri, succini, mar-

garita-

garitarum splēdidarum, smaragdi, hyacinthi, granati an. ℈. j.

serici crudi torrefacti, boli armenæ, terræ lemniæ an. ʒ ß,

caphuræ, moschi, ambaris an. ℥ vi. fiat puluis & ex octuplo sacchari albi aqua rosarum soluti concinnentur tabellæ.

Aromaticvm rosatum maius moderato calore ventriculum omniúmque viscerum concoctionem adiuuat: cruditatem emendat, humores superuacuos absumit, flatus discutit, ex morbo conualescentibus aptissimum.

℞. rosarum rubrarum ʒ xv,
glycyrrhizæ rasæ ʒ vii,
ligni aloës, santali citrini an. ʒ iij,
cinamomi electi ʒ v,
maceris, caryophyllorum an. ʒ ij. ß,
gummi arabici, tragacanthæ an. ʒ ii ℈ ij.
nucis moschatæ, cardamomi, galangæ. an. ʒ j,
spicæ nardi ambræ an. ℈ ii,
moschi ℈ i. ex octuplo sacchari tabulæ concinnentur.

Plantivs.

Aromatici rosati vsitata compositio placuit.

Electarivm diarhodon Abbatis ventriculi & præcordiorum æstus temperat, ac eorum nihilominus concoctioni opitulatur, flatus dissipat, doloré sque lenit.

℞. rosarum rubrarum ℥ i. ß,
santali albi & rubri an. ʒ ii. ß,
tragacanthæ, gummi arabici, eboris vsti an. ℈ ii.
mastiches, spicæ nardi, cardamomi, succi glycyrrhizæ, croci, xyloaloës, caryophyllorum, galliæ mo

ſchatæ,aniſi feniculi,ſeminis ocimi,acinorũ berberis,ſeminis ſcariolæ,portulacæ & papaueris albi,quatuor ſeminum frigidorum maiorum rheibarbari electi,cinamomi an.℈ j,

margaritarum,oſſis è corde cerui an.℈.ß,

caphuræ ℥ vij,

moſchi ℥ iiij.ex octuplo ſacchari aqua roſarum ſoluti fingantur tabellæ.

PLANTIVS.

Ab electario diarhodon aſarum ſubtraxit quòd ventriculum ſubuertat etiam leuiſſimè tritum,& ſaccharum candum quòd nihil magis quàm ſaccharum album conferat. electarium diagalangæ tametſi à pleriſque ad vẽtriculi cruditates celebratum, propter tamen immodicum calorem exoleuit, cuius etiam loco ſi res poſtulet ſubſtitui poterit diambras vel diacalaminthes.

ELECTARIVM diatrium ſantalon calidã iecoris intemperiem emendat, eiúſq; obſtructi reliquias tollit,& icterum perſanat,viſcus ipſum& ventriculum corroborat.

℞.trium ſantalorum albi, rubri & citrini,roſarum rubrarum an.ʒ iij,

rheubarbari electi,eboris uſti, ſucci glycyrrhizæ, ſeminis portulacæ an.ʒ ij.

gummi arabici, tragacanthæ, quatuor ſeminũ frigidorum maiorum mundatorum, ſeminis intubi an.ʒ j.ß,

caphuræ ℈ j.ſacchari albi aqua roſarum ſoluti octuplum.

PLANTIVS.

Ex electario trium ſantalorum ſubtractum eſt & exemptum amylum tanquam ſuperuacuũ, neque in hunc ordinem relatum eſt electarium diacubebæ, quod ad iecoris calidos affectus & obſtructiones plerique celebrant, quandoqui-

doquidem non aliud complectitur quàm hoc electarium trium santalorum.

Diacrocv quod & diacurcuma vulgò appellatur, inueteratos hepatis lieníſque affectus ſoluit, peruicaces obſtructiones atque iam incipientem ſcirrhum euellit, hincque ortam cachexiam & hydropis rudimenta perſanat.

℞. croci, aſari, petroſelini macedonici, dauci, aniſi, apij ſeminis an. ℥ ß,

reibarbari, meu, ſpicæ nardi an. ʒ vj,

coſti, myrrhæ, caſſiæ ligneę, ſchœnanthi, carpobalſami, radicis rubiæ, ſucci abſynthij, ſucci eupatorij arefacti, olei balſami an. ʒ ij,

calami odorati, cinamomi an. ʒ j. ß,

ſcordij, ſcolopendrij, ſucci glycyrrhizæ an. ʒ ij. ß, ſacchari albi aqua endiuię ſoluti decuplum.

Plantivs.

Electarium diacrocu quædam continet admodum rara & quę vix ſuppetunt nobis, vt caſſiam ligneam, carpobalſamum, opobalſamum: quę ſi prętermittantur, non minus efficax medicamentum erit ad ea quę propoſita ſunt.

Dialacca maior ad iecoris lieníſque veteres obſtructiones ad malum habitum & incipiẽtem hydropem efficacior quàm diacrocu.

℞. laccæ præparatæ, rheibarbari an. ʒ iij,

ſpicæ indicæ, maſtiches, ſtipitum ſcœnanthi, abſynthij romani, ſucci eupatorij Meſues, ſabinæ, amygdalarum amararum, coſti, myrrhæ, rubiæ, ſeminis apij, ammios, feniculi & aniſi, aſari, ariſtochiæ longæ, ariſtolochiæ rotundæ, gentianæ, croci, cinamomi, hyſſopi, caſſiæ ligneæ, ſummitatum ſchœnanthi, bdellij an. ʒ j. ß.

piperis, zinziberis an. ʒ j. ſacchari albi duodecuplum.

PLANTIVS.

Electarium dialacca maior, plires archonticon & exhilarans veterem retinent componendi rationem, quòd satis accommodatæ viderentur ad affectus titulo designatos.

ELECTARIVM exhilarans Galeno falsò adscriptum, mœrorem & melancholiam prauásque cogitationes discutit, spiritus omnes suscitat, con coctionem iuuat, natiuum calorem auget, & canitiem arcet.

℞. florũ ocymi, caryophyllati, croci, zedoariæ, xylobalsami aut ligni aloës, caryophyllorũ, corticum citrij mali, galangæ, maceris, núcis moschatæ, styracis calaminthæ an. ℥ ij. ß,

anisi, scobis eboris, thymi, epithymi an. ℥ j,

caphuræ, moschi, ambaris, margaritarum splẽdidarum, ossis è corde cerui an. ℥ ß,

foliorum auri & argenti an. ℈ ß, sacchari albis. octuplum.

ELECTTARIVM diaspermaton renes & vrinæ seminísque vias refrigerans ac leniens, ab omni humoris illuuie clementer expurgat.

℞. quatuor seminũ frigidorum maiorum & minorũ, seminis asparagi, pimpinellæ, ocimi & petroselini, granorum halicacabi an. ℥ ij,

milij solis, succi glycyrrhizæ an. ℥ iij,

cinamomi, maceris an. ℥ j. sacchari albi aqua althææ soluti octuplum.

ELECTARIVM λιθων θρυπτικὸν lumborũ dolores cõpescit, renum ac vesicæ arenulas exturbat, nephritico dolori & dysuriæ succurrit, calculum sensim comminuit ac proterit.

℞. spicæ nardi, zinziberis, cinamomi, melanopiperis, cardamomi, caryophyllorũ, maceris an.

an.ʒ ß,

costi, glycyrrhizę, cyperi, tragacanthæ, chamędryos, an.℈ ij,

seminis apij, ammios, asparagi, ocimi, vrticæ, citrij mali, saxifragi, pimpinellæ, carui, dauci, feniculi, rusci, petroselini macedonici, bardanæ & seseleos, asari an.ʒ j,

Lapidis spongiæ, lapidis lyncis, lapidis cancri & lapidis iudaici an. ʒ j ß,

sanguinis hircini præparati ʒ j ß, fiat puluis,

sacchari albiss. aqua betonicæ soluti decuplũ. Vrgente autem doloris necessitate aut vrina suppressa puluis purus datur ex passo cretico à ℈ ij. ad ʒ j.

PLANTIVS.

Electariũ diaspermaton variè & ad plerosque affectus descriptum legimus, hoc tamen sub eodem nomine aptissimè compositum videtur ad renum æstus, vrinæ ardores & cæteros affectus qui titulo designantur. Ab electario quod lithontribon appellant, detracta sunt ea imprimis quæ vix vsquam syncera inueniri queunt, & alia quædam adstringentia quæ obsunt confringendo calculo & exturbandis arenulis. Adiecta verò sunt pleraque semina, & lapides nonnulli, & sanguis hircinus præparatus, quibus certè omnibus eximia vis est & facultas ad calculos & ad symptomata omnia eorum vitio genita. Si qua ex causa immoderatus huius calor metuitur, alterius electarij diaspermaton temperatione leniri poterit.

ELECTARIVM diacalaminthes compositum potenter menstrua omnésque vteri purgationes ciet.

℞. pulueris electarij diacalaminthes simplicis ℥ ß,

foliorum prassij, sampsuchi, melyssophylli, artemisiæ, sabinæ aridorum an.ʒ j,

pithymi,anisi,zinziberis an.ʒ j.confice cum syrupo rosarum. dantur à ℈ ij.ad ʒ j.

PILVLÆ è lapide cyanæo bilē atram crassámque pituitam eximiè purgant,ad melancholiam, mœstitiam & furorem,ad cancrum & elephantiasim,ad alphos nigros ídque in primis vtiles.

℞.lapidis cyanæi abluti ʒ vj,
epithymi,polypodii an.ʒ viij,
diadacrydii,ellebori nigri,salis indi an.ʒ ij.ß,
agarici ʒ viij,
caryophyllorum,anisi an.ʒ iiij,
pulueris hieræ picræ simplicis ℥ xv. cum succo intubi seu endiuiæ:massa fingatur.

PLANTIVS.

Pilulæ è lapide cyanæo propter elleborum nigrum vsurpatæ vsitatiores sunt quàm pilulæ inde quæ elleborū quoque continent. Eas idcirco descripsit aliis prætermissis, & efficaciores quoque ad melancholicos affectus quàm pilulæ è lapide armeno,quas eadem ex causa prætermisit.

PILVLÆ è thymelæa serosos humores & hydropicorum aquas strenuè proliciunt.

℞. foliorum thymelææ aceto maceratorum & exiccatorum ʒ v,
myrobalanorum flauarum ℥ ß,
myrobalanorum cepularum ʒ iii,mannæ & thamarindorum aqua intubi solutorum quantum opus est ad pilularum formam.

PLANTIVS.

In pilulis è thymelæa nihil immutatum est, his & aliæ accesserunt ex esula aptè quidem compositę, & quibus magna vis est ad aquas detrahendas.

Pilulas lucis tum maiores tum minores idcirco derelictas fuisse coniicio, quòd nimium multa & parum apta simplicium

cium miscellanea mistura confusæ sint, quódque ad oculorum affectus satis efficaces sint pilulæ sine quibus,

PILVLAE ex esula hydropicorum quoque aquas ab aluo deducunt non leui perturbatione, vt idcirco solis robustis atque iis non febricitantibus conueniant.

℞. corticis radicis esulæ minoris maceratæ horis xxiiii. in aceto & succo portulacæ ʒ ii.

grana ricini expurgata torrefactáque quadraginta,

myrobalanorum citrinarum ʒ i. ß,

chamædryos, camæpityos, spicæ nardi, cinamomi an. ℈ ii. trita omnia tenuissimè excipiantur ℥ i. tragacanthæ aqua rosarum solutæ, cogantur in massam. dantur ℈ ii.

PILVLAE è cynoglosso non ad purgandum quidem, sed ad omnes destillationes cohibendas comparatæ, siue in thoracem & pulmones cum tussi, siue in dentes aut aliò procumbant.

℞. myrrhæ ʒ vi,

thuris masculi ʒ v,

opii, hyoscyami seminis, radicis cynoglossi aridæ an. ℥ ß, croci, castorei an. ʒ i. ß. cum aqua rosarum stillaticia fiat massa. dantur à ℈ i. ad ʒ ß.

PLANTIVS.

Pilulis è cynoglosso rectè additum est castorium, vt cui cum croco præcipua vis sit emendandi opij malignitatem, ídque videbatur inconsideratè prætermissum.

PILVLAE aristolochiæ summá incidēdi detergēdíque vim adeptæ, epilepsiæ, paralysi, asthmati, tussi veteri, iecoris renúmque incipiēti scirrho, nephritidi, suppressis mensibus, excludēdo fœtui atq; fecūdis vtiles, hyeme humidísque naturis cō-

uenientiores purgato iam corpore.

℞.radicis aristolochiæ rotundæ ℥ j.
radicis gentianæ,myrrhæ electæ an.℥ iij,
aloës,cinamomi an ℥ß,
zinziberis ʒ j. Omnia exquisitissimè trita excipiantur oleo amygdalarum dulcium recenti. datur ʒ j. ß. ac protinus sorbendum iusculum quo diluantur.

PLANTIVS.

Pilulæ aristolochiæ his postremò vtiliter adiectæ sunt & præclarè institutæ, quòd summa aperiendi vi polleant. Poterant & in potionem referri, sed quòd forent amarissima, catapotiorum forma tædio minori deuorantur.

DE ANTIDOTIS AC PRIMVM DE SOLIDIS, QVIBVS MAXIME *principibus partibus robur additur.*

DIANTHON cerebrum imbecillum recreat, eiúsque destillationes compescit,melancholiam & tristitiam quę pręter rationem fit lenit,animíque defectionem tollit.

℞.florum rorismarini ℥ ß.
rosarum,violarum,glycyrrhizæ an.ʒ iij.
caryophyllorum,spicæ nardi,nucis moschatæ,
galágę,cinamomi,zinziberis,maceris,ligni aloës,
cardamomi,anisi,seminis anethi an.℈ ij,
sacchari albi aqua saluię aut betonicę soluti ℔.
j.ß.Concinnetur electarium per tabellas.

ELECTARIVM pleres archôticon cerebrum mirè corroborat,sensus exacuit,abolitam memoriam

riam restituit, epilepticos iuuat & asthmaticos, tristes, melāncholicos & animi delirio pressos recreat, diuturno morbo confectos instaurat.

℞.cinamomi, caryophyllorum, ligni aloës, galangæ, spicæ nardi, nucis moschatæ, zinziberis, spodii, schœnanthi, cyperi, rosarum, violarum an.ʒ i,

folii aut maceris, glycyrrhizæ, mastiches, styracis calaminthæ, sampsuchi, balsamitæ, ocimi, cardamomi, macropiperis, myrtilorum, corticum mali citrii an.ʒ ß.& g̃ vi.

margaritarum splendidarum, been albi & rubri, corallii, serici combusti an.g̃ xviii.

moschi g̃ vi.

caphuræ g̃ iiii.

sacchari albi aqua melissæ soluti decuplū vel etiam duodecuplum.

PLANTIVS.

Quòd antidoti principibus partibus corroborandis destinentur, rectè earum compositiones ex partium corporis ordine hîc instituit, ab iis exorsus quæ cerebro, deinde quæ thoraci aliísque partibus conuenirent.

DIATRAGACANTHVM frigidū omnibus pulmonis thoracísque vitiis, peripneumoniæ, pleuritidi, tabi, tussi calidæ cum febre, faucium & arteriæ asperitati conuenit.

℞.gummi tragacanthæ albissimi ℥ i,

gummi arabici ʒ v,

amyli ʒ ii,

glycyrrhizæ, seminis papaueris albi, quatuor seminum frigidorum maiorū cortice liberorum an.ʒ i,

caphuræ ℈ v,
penidiorum ℥ i.ß,
facchari albiſſimi aqua violarum ſoluti ℔.i. electarium concinnetur in teſſeras.

PLANTIVS.

Diatragacanthum calidis cōfert affectibus, viréſque obtinet alterius cōpoſitionis quæ diapapauer appellatur, hæcque idcirco rectè prætermiſſa eſt.

Diaireos ſimplex thoracis pulmonúmque vitia blandè attenuãdo expectorat, ſputúmque facilius reddit: calidis morbis increſcentibus aut frigidis leuioribus accommodatum.

℞.radicis iridis florentinæ ℥ i,
pulueris electarij diatragacanthi frigidi, ſacchari candi an.℥ ß,
ſacchari albiſſ. hyſſopi aqua ſoluti ℥ viii. fiat electarium ſolidum.

Electarium diaireos compoſitum benefacit calidis morbis iam inclinantibus & frigidis inueteratis, vt tuſſi, aſthmati, raucitati.

℞.radicis iridis ℥ ß,
pulegij, hyſſopi, glycyrrhizæ an.ʒ iii,
tragacanthæ, amygdalarum amararum, pinearum, cinamomi, zinziberis, piperis an.ʒ i.ß,
ſeminis lini, althææ & fœnigræci an.ʒ ii,
ſacchari albiſſ. aqua tuſſilaginis ſoluti ℔. i. vel ℥ xiiii.

PLANTIVS.

Electarium diaireos compoſitum eſt hic quoq; pro electario diatragacantho calido, & pro electario diapenidion, quæ idcirco non niſi fruſtrà & pharmacopœorum iactura his inſeri poſſent, hac autem compoſitione pro caricis, paſſulis,

ſulis,palmulis & ſtyrace,quæ malè ad hanc compoſitionem apta erant,rectè ſubſtituit ſemen lini,althææ & fœnigræci, quibus vix eximia eſt ad inueterata pectoris vitia.

DIACALAMINTHES contumacia & inueterata pectoris pulmonúmque vitia horúmque craſſos lentóſque humores attenuat,detergit & expectorat,flatus diſcutit, cõcoctionem alimentíque diſtributionem adiuuat, vrinas,menſes, ſudoréſque ciet.

℞.calaminthes montanæ,pulegii,petroſelini, ſeſeleos,origani an.ʒ ii,
ſeminis apii,cymarum thymi an.℥ ß.
libyſtici,piperis an.℥ i,
ſacchari albiſſ.aqua violarum aut roſarum ſoluti ℔.ii.ß.fiat electarium.

PLANTIVS.

In hac diacalaminthes compoſitione rectè adiectum videtur origanum:in cæteris Galeni compoſitionem author eſt imitatus,& ſimplicium pondera, prætcrquam in libyſtico & in pipere.hic enim libyſtici ſemiſſem dũtaxat, piperis verò ſextantem,quòd ſcilicet compoſitio hęc quadrans ſolùm ſit totius eius quæ à Galeno deſcribitur lib.iij. de tuenda valetudine. Quũ præterea in cæteris electariis ſuprà deſcriptis quæ mitia erant,ſuaui ſapore nec vſu difficilia, ſextuplo aut octuplo ſaccharo pulueres exceperit ,in hac certè compoſitione quæ calida multum eſt & vſu difficilis, duodecuplum adiecit. Hæc porrò diacalaminthes compoſitio eatum vice etiam fuerit,quæ appellantur diahyſſopu & dia praſſiu,& quæ iute tanquam ſuperuacuæ exoleſcãt,ne multitudo grauis ſit.

DIAMARGARITÕN frigidum febrium æſtus atque malignitatem compeſcit,cor munit,roborat,& à maligna cõtagione vindicat, animi defectione & ſyncope liberat,mœrorémque diſcutit.

℞. quatuor ſeminum frigidorum maiorum mundatorum, ſeminis portulacæ & papaueris albi, ſeminis endiuiæ, oxalidis & citrii, triũ ſantalorum, ligni aloës, zinziberis, roſarum rubrarum, florum nymphææ, bugloſſi & violarum, baccarũ myrti, oſſis è corde cerui, eboris, doronici romani, cinamomi an. ʒ i,

corallii albi & rubri an. ʒ ß,

margaritarum ſplendidarum ʒ iii,

ambaris, caphuræ an. g̃ vi,

moſchi g̃ ii,

ſacchari albi aqua bugloſſi vel roſarum ſoluti ℔. ii.

PLANTIVS.

Hoc electarium diamargariton, vt præſtantius & efficacius exiſteret, ſupra vulgarem deſcriptionem quæ incerti eſt authoris rectè & vtiliter continet ſemina endiuiæ, oxalidis & citrij, ebur quoque, os è corde cerui, doronicum romanũ, cinamomum: quæ conſtat omnia cardiaca eſſe. Nonnulli in hoc etiam electarium gemmarum fragmenta adiecerũt, ſed tamen fruſtrà, quòd omnia in electario de gemmis cõprehenſa ſint, quòd huic interdum præſcribendo admiſceri poteſt. Hoc autem calida pauca continet aromata, frigida verò plurima, vt idcirco tutus ſit vſus.

ELECTARIVM de gemmis cor eximiè roborat, ídque in febribus à maligna & peſtilenti putredine tuetur, animi defectioni, cordis palpitationi & triſtitiæ ſpontaneæ ſuccurrit.

℞. margaritarum ſplendidarum ʒ i. ß.

ſapphiri, hyacinthi, ſardæ, id eſt, corneolæ, granatorum, ſmaragdi, an. ℈ ii. & g̃ v,

zedoariæ, doronici, corticum citrii mali, macce ris, ſeminis ocimi, caryophyllati an. ʒ i,

corallii rubri, ſuccini, eboris an. ℈ ii. ß,

been

been albi,been rubri, caryophyllorũ, zinziberis,piperis longi,ſpicæ indicę,folii croci,cardamomi maioris an.ʒ ß,
trochiſcorum diarhodon,ligni aloës an.ʒ.ij.ß,
cinamomi,galangæ an.℈ ij.g̃ v,
foliorum auri,foliorum argenti an.℈ j,
ambræ ʒ i,
moſchi g̃.xv,
ſacchari albi aqua roſarum ſoluti ℥ xx.quodeſt octuplum.

PLANTIVS.

Electarium è gemmis omne ferè calidiorum aromatum genus complectitur,neque ea iam harum fragmentis multum retunduntur.Expediret igitur portionem eorum ſubtrahere,præſertim been album & rubrum, piper longum, cardamomum maius & folium:quod etiam rarò ſuppetit.

ELECTARIVM diambræ cor, cerebrum, principéſque partes corroborat & exhilarat, inſitum calorem ſenibus præſertim ac imbecillis,frigidíſque naturis ſuſcitat,non alimẽti modò,ſed & frigidorũ humorum concoctionem iuuat omnémque corporis ac vteri perfrigerationem diſcutit, vt idcirco ad concipiendum conferat.

℞. cinamomi,doronici romani, caryophyllorum,maceris,nucis moſchatæ,folii,galangæ an. ʒ iii,
ſpicæ nardi,cardamomi maioris & minoris an. ʒ i,
zinziberis ʒ i.ß,
ſantali citrini:ligni aloës,piperis longi an. ʒ ii.
ambaris ʒ i,
moſchi ʒ ß,Singulæ pulueris vnciæ excipiuntur ſingulis libris ſacchari aqua roſarum ſoluti:

PLANTIVS.

Diambras ex omnibus quoq. aromatum generibus promiſcuè nullóque delectu cōgeſtis atque confuſis conſtitui videtur,quemadmodum & diacyminon & dyaniſon & dia cinamomū, diazinziber,diatriū pipereon & diaxyloaloes & diamargariton calidū,& diamoſchu dulce,& diamoſchu amarum:quæ omnia vehementer calida ſunt,ex calidis mi nimè repreſſis conſtantia,vt idcirco videantur eaſdem facultates ſortiri,& eoſdem penè effectus proferre. Quocirca reliquis omnibus ſuppreſſis author hic vnicam diambræ compoſitionem inſeruit,quæ vice ſit omnium,ne multitudine obruatur medicinæ ſtudioſus,& ne immodicam pharmacopœus iacturam faciat.Sed & in hac cōpoſitione quæ vt ceteræ vehementer calida exiſtit, vtiliſſimum putarem ſubtrahere cardamomum vtrumque & piper longum, atq. pro his ſubſtituere roſarum rubrarum ʒ iij.vix enim aliter vti ea liceat in calidis naturis aut æſtuoſo cœlo,in febribus aliíſve morbis calidis. Sed & immodicus compoſitionum eiuſmodi calor effecit,vt & vſus quoq.difficilis eſſet,& tanquam inutiles exoleſcerent : quemadmodum & diatrium pipereon Galeni & diacalaminthes.Hæc autem proſpiciens author rectè iuſſit pulueres duodecuplo ſacchari excipi, ita nimirum ſuauitati conſulens.

PVLVIS cardiacus cor mirificè corroborans & muniens,ne in peſtilenti conſtitutione contagione offendatur: in ardenti febre & æſtuoſo cœlo tutus,quòd moderato ſit calore.

℞.radicum tormentillæ,dictamni, tunicis & ſcabioſæ,ſeminis acetoſæ,endiuiæ,coriandri præparati,ſeminis citrii,rutæ & cardui benedicti an. ʒ j,

trium ſantalorum,been albi,been rubri,doronici romani,ligni aloës,zedoariæ,cinamomi,cardamomi,maceris,croci,roſarum rubrarum,florū bugloſſi vtriuſque,florum nymphææ an.℈ ij.

raſuræ eboris ſpodii, id eſt,eboris vſti, oſſis è corde cerui,coralij albi,coralii rubri,ſuccini,margarita-

garitarum splẽdidarum, smaragdi, hyacinthi, granati an.℈.j.

serici crudi torrefacti, boli armenæ, terræ lemniæ an.ʒ ß,

caphuræ, moschi, ambaris an.℥ vi. fiat puluis & ex octuplo sacchari albi aqua rosarum soluti concinnentur tabellæ.

Aromaticvm rosatum maius moderato calore ventriculum omniúmque viscerum concoctionem adiuuat: cruditatem emendat, humores superuacuos absumit, flatus discutit, ex morbo conualescentibus aptissimum.

℞. rosarum rubrarum ʒ xv,
glycyrrhizæ rasæ ʒ vii,
ligni aloës, santali citrini an.ʒ iij,
cinamomi electi ʒ v,
maceris, caryophyllorum an.ʒ ij.ß,
gummi arabici, tragacanthæ an.ʒ ii ℈ ij.
nucis moschatæ, cardamomi, galangæ.an.ʒ j,
spicæ nardi ambræ an.℈ ii,
moschi ℈ i. ex octuplo sacchari tabulæ concinnentur.

Plantivs.

Aromatici rosati vsitata compositio placuit.

Electarivm diarhodon Abbatis ventriculi & præcordiorum æstus temperat, ac eorum nihilominus concoctioni opitulatur, flatus dissipat, doloréque lenit.

℞. rosarum rubrarum ℥ i.ß,
santali albi & rubri an.ʒ ii.ß,
tragacanthæ, gummi arabici, eboris vsti an.℈ ii.
masticheś, spicæ nardi, cardamomi, succi glycyrrhizæ, croci, xyloaloës, caryophyllorum, galliæ mo

ſchatæ,aniſi feniculi,ſeminis ocimi,acinorũ berberis,ſeminis ſcariolæ,portulacæ & papaueris albi,quatuor ſeminum frigidorum maiorum rheibarbari electi,cinamomi an.℈ j,

margaritarum,oſſis è corde cerui an.℈.ß,

caphuræ ℥ vij,

moſchi ℥ iiij.ex octuplo ſacchari aqua roſarum ſoluti fingantur tabellæ.

PLANTIVS.

Ab electario diarhodon aſarum ſubtraxit quòd ventriculum ſubuertat etiam leuiſſimè tritum,& ſaccharum candum quòd nihil magis quàm ſaccharum album conferat. electarium diagalangæ tametſi à pleriſque ad vẽtriculi cruditates celebratum, propter tamen immodicum calorem exoleuit, cuius etiam loco ſi res poſtulet ſubſtitui poterit diambras vel diacalaminthes.

ELECTARIVM diatrium ſantalorum calidã iecoris intemperiem emendat, eiúſq; obſtructi reliquias tollit,& icterum perſanat,viſcus ipſum& ventriculum corroborat.

℞.trium ſantalorum albi, rubri & citrini,roſarum rubrarum an.ʒ iij,

rheubarbari electi,eboris vſti, ſucci glycyrrhizæ, ſeminis portulacæ an.ʒ ij.

gummi arabici, tragacanthæ, quatuor ſeminũ frigidorum maiorum mundatorum, ſeminis intubi an.ʒ j.ß,

caphuræ ℈ j.ſacchari albi aqua roſarum ſoluti octuplum.

PLANTIVS.

Ex electario trium ſantalorum ſubtractum eſt & exemptum amylum tanquam ſuperuacuũ, neque in hunc ordinem relatum eſt electarium diacubebæ, quod ad iecoris calidos affectus & obſtructiones plerique celebrant, quandoqui-

doquidem non aliud complectitur quàm hoc electarium trium ſantalorum.

Diacrocu quod & diacurcuma vulgò appellatur, inueteratos hepatis lieníſque affectus ſoluit, peruicaces obſtructiones atque iam incipientem ſcirrhum euellit, híncque ortam cachexiam & hydropis rudimenta perſanat.

℞. croci, aſari, petroſelini macedonici, dauci, aniſi, apij ſeminis an. ℥ ß,

reibarbari, meu, ſpicæ nardi an. ʒ vj,

coſti, myrrhæ, caſſiæ ligneę, ſchœnanthi, carpobalſami, radicis rubiæ, ſucci abſynthij, ſucci eupatorij arefacti, olei balſami an. ʒ ij,

calami odorati, cinamomi an. ʒ j. ß,

ſcordij, ſcolopendrij, ſucci glycyrrhizæ an. ʒ ij. ß, ſacchari albi aqua endiuię ſoluti decuplum.

Plantivs.

Electarium diacrocu quædam continet admodum rara & quę vix ſuppetunt nobis, vt caſſiam ligneam, carpobalſamum, opobalſamum: quę ſi prętermittantur, non minus efficax medicamentum erit ad ea quę propoſita ſunt.

Dialacca maior ad iecoris lieníſque veteres obſtructiones ad malum habitum & incipiētem hydropem efficacior quàm diacrocu.

℞. laccæ præparatæ, rheibarbari an. ʒ iij,

ſpicæ indicæ, maſtiches, ſtipitum ſcœnanthi, abſynthij romani, ſucci eupatorij Meſues, ſabinæ, amygdalarum amararum, coſti, myrrhæ, rubiæ, ſeminis apij, ammios, feniculi & aniſi, aſari, ariſtochiæ longæ, ariſtolochiæ rotundæ, gentianæ, croci, cinamomi, hyſſopi, caſsiæ ligneæ, ſummitatum ſchœnanthi, bdellij an. ʒ j. ß.

piperis, zinziberis an. ʒ j. ſacchari albi duodecuplum.

PLANTIVS.

Electarium dialacca maior, plires archonticon & exhilarans veterem retinent componendi rationem, quòd satis accommodatæ viderentur ad affectus titulo designatos.

ELECTARIVM exhilarans Galeno falsò adscriptum, mœrorem & melaucholiam prauásque cogitationes discutit, spiritus omnes suscitat, concoctionem iuuat, natiuum calorem auget, & canitiem arcet.

℞. florũ ocymi, caryophyllati, croci, zedoariæ, xylobalsami aut ligni aloës, caryophyllorũ, corticum citrij mali, galangæ, maceris, núcis moschatæ, styracis calaminthæ an. ℨ ij. ß,
anisi, scobis eboris, thymi, epithymi an. ℨ j,
caphuræ, moschi, ambaris, margaritarum splẽdidarum, ossis è corde cerui an. ℨ ß,
foliorum auri & argenti an. ℈ ß, sacchari albiss. octuplum.

ELECTTARIVM diaspermat.n renes & vrinæ seminísque vias refrigerans ac leniens, ab omni humoris illuuie clementer expurgat.

℞. quatuor seminũ frigidorum maiorum & minorũ, seminis asparagi, pimpinellæ, ocimi & petroselini, granorum halicacabi an. ℨ ij,
milij solis, succi glycyrrhizæ an. ʒ ij,
cinamomi, maceris an. ʒ j. sacchari albi aqua althææ soluti octuplum.

ELECTARIVM λίθων θρυπτικόν lumborũ dolores cõpescit, renum ac vesicæ arenulas exturbat, nephritico dolori & dysuriæ succurrit, calculum sensim comminuit ac proterit.

℞. spicæ nardi, zinziberis, cinamomi, melanopiperis, cardamomi, caryophyllorũ, maceris

an.

an.ʒ ß,

costi,glycyrrhizę,cyperi,tragacanthæ,chamędryos,an.℈ ij,

seminis apij, ammios, asparagi, ocimi, vrticæ, citrij mali,saxifragi,pimpinellæ, carui,dauci, feniculi, rusci, petroselini macedonici, bardanæ & seseleos,asari an.ʒ j,

Lapidis spongiæ, lapidis lyncis, lapidis cancri & lapidis iudaici an. ʒ j ß,

sanguinis hircini præparati ʒ j ß,fiat puluis,

sacchari albiss. aqua betonicæ soluti decuplũ. Vrgente autem doloris necessitate aut vrina suppressa puluis purus datur ex passo cretico à ℈ ij. ad ʒ j.

PLANTIVS.

Electariũ diaspermaton variè & ad plerosque affectus descriptum legimus, hoc tamen sub eodem nomine aptissimè compositum videtur ad renum æstus,vrinæ ardores & cæteros affectus qui titulo designantur. Ab electario quod lithontribon appellant, detracta sunt ea imprimis quæ vix vsquam syncera inueniri queunt, & alia quædam adstringentia quæ obsunt confringendo calculo & exturbandis arenulis.Adiecta verò sunt pleraque semina, & lapides nonnulli,& sanguis hircinus præparatus,quibus certè omnibus eximia vis est & facultas ad calculos & ad symptomata omnia eorum vitio genita.Si qua ex causa immoderatus huius calor metuitur, alterius electarij diaspermaton temperatione leniri poterit.

ELECTARIVM diacalaminthes compositum potenter menstrua omnésque vteri purgationes ciet.

℞.pulueris electarij diacalaminthes simplicis ℥ ß,

foliorum prassij,sampsuchi, melyssophylli,artemisiæ,sabinæ aridorum an.ʒ j,

cyperi, ſeminis rutę & rubiæ, maceris, cinamomi an. ℈ ij, ſacchari albi aqua parthenij ſoluti duodecuplum.

PLANTIVS.

Electarium diacalaminthes compoſitum rectè his poſtremò loco adiectum videtur, quòd nullum extaret ad veteri illuuiem expurgandam aptum.

DE ANTIDOTIS HVMIDIS.

ANTIDOTVS analeptica vires omnes exolutas inſtaurat, cardialgiam, animi defectionem & ſyncopen tollit, corpus ſanguinis profuſione aut quauis immodica vacuatione extenuatum reſarcit, tabidis & conſumptis ſuccurrit: humectans nimirum nutriens & corroborans.

℞. roſarũ rubrarum, glycyrrhizæ an. ʒ ij. ℥ v,
gummi arabici & tragacanthæ an. ʒ ij. ℈ ij,
ſantali albi & rubri an. ʒ j. ℈ j,
ſucci glycyrrhizæ, amyli, ſeminum papaueris albi, portulacæ, lactucæ & ſeriolæ an. ʒ iij,
quatuor ſeminum frigidorum maiorũ, ſeminis cydoniorum, ſeminis maluæ, ſeminis bombacis, ſeminis violarum, ſtrobilorum, piſtaciorũ recentium, amygdalarum dulcium, pulpæ ſebeſten an. ʒ ij,
caryophyllorum, ſpodij, cinamomi an. ʒ j.
croci ℥ v.
penidiorum ℥ ß. trita omnia excipiantur triplo ſyrupi violati.

PLANTIVS.

In antidoto analeptica quam reſumptiuam appellãt nihil

hil prorsus immutandum visum est præter simplicium ordinem, quodq; pro granis berberis adiecta sint pistacia.

ANTIDOTVS diasatyrion semen genitale auget, venerem excitat, eámque ignauiorem & velut sopitam erigit: renum & spermaticorum vasorum imbecillitati auxilio est, & ad liberorum procreationem confert.

℞. radicis satyrii recentis ac solidę, radicis pastinacæ satiuæ, radicis eryngii, nucis indicæ, strobilorum, pistaciorum an. ℥ j ß,

caryophyllorum, zinziberis, anisi, seminis erucæ, ling uæ auis quæ semen est fraxini an. ʒ v,

cinamomi, caudarum scincorum, seminis bulbi an. ʒ ij. ß,

moschi ℈ v,

mellis optimi expumati ℔. iij. Radices tunsæ coquuntur ex melle ac subigūtur, his deinde nux indica, strobili & pistacia tusa similiter adiiciuntur: reliqua postremò exquisitè trita.

PLANTIVS.

Diasatyrion tres quidem compositiones traduntur, sed quarum hæc vna vt efficacissima vice sit omnium.

ANTIDOTVS è cocco baphico seu gran o infectorio, quod kermes est Arabibus, cor exhilarat, mærorem sine occasione discutit, melancholiam domat & maniam, spiritus viresque exolutas resarcit.

℞. succi malorum fragrantium, aquæ rosarum an. ℔. ij. In quibus macera horis xxiiij. serici staminis crudi ℔. j. modicè bulliat & exprimatur, in liquore coquantur granorum infectoriorum ℥ ij, decoctum iam rubēs coletur, in quo dissolue sac-

chari albi ℔.℥.ß. Rursum coquantur ad mellis consistentiam, adiice sub finem ambrę crudę contusæ ℥ ß, cúmque liquefacta fuerit, insperge hos pulueres.

ligni aloës crudi, cinamomi an. ʒ vj,
lapidis cyanæi loti & præparati ℥ j ß,
margaritarum non perforatarum ʒ ij,
foliorum auri purissimi ʒ j,
moschi ℈ j.

PLANTIVS.

Antidotus è cocco baphico, confectio Alkermes appellata, vix tutò potest ex serico iā tincto & (vt appellant) karmesino comparari, quòd id nō sine galla, alumine & arrhenico, quòd prorsus venenatum est, infici soleat. Multò igitur tutior atque præstantior est hæc componendi ratio.

ANTIDOTVS è baccis lauri calore ac tenuitate flatus potenter discutit, colico atque etiam iliaco dolori familiaris.

℞. foliorum rutæ ʒ x,
ammios, cumini, nigellæ, libystici seminis, origani, carui, amygdalarum amararum, piperis longi, mentastri, dauci, acori, baccarum lauri, castorii an. ʒ ij,
sagapeni ℥ ß,
opopanacis ʒ iij,
mellis optimi expumati ℔. j. ß.

PHILONIVM post sex menses datum ex opio vehementes & acerbos dolores consopit, colicos, nephriticos, atque pleuriticos: somnum accersit, destillationem sistit, tussímque lenit, sanguinis excreationem cohibet.

℞. croci ʒ v,

pyrethri

pyrethri, euphorbii, ſpicæ nardi, myrrhę caſtorii an. ℨ j,

piperis albi, hyoſcyami an. ℨ xx,

opii ℨ x,

mellis optimi expumati ℔. ij. huius doſis eſt à ℈ j. ad ℨ ß.

PLANTIVS.

Philonii hanc deſcriptionem Galeni authoritate & vſu comprobatam cæteris author prætulit, quòd vna ſatis ſit ad vehementes cruciatus conſopiendos. Ei tamen Meſuem ſecutus, myrrham & caſtorium addidit, quæ neque Galenus improbat, vt tutior ſit permiſtio, quandoquidem his peculiaris vis ineſt corrigendi opii. Si compoſitionis modus ſpectetur, hic opii pondus ei ferè duplum eſt quod in Philonio romano. Philonium maius quod romanum appellãt, quoniam non niſi circiter dimidium habet opii, dupla doſi dari poteſt à ℈ ij ad ℨ j.

ANTIDOTVS requies appellata ſine opio ſummum febrium ardentium æſtum reſtinguit, ſitim lenit, deliria reprimit, ſomnum accerſit, & requiẽ præſtat.

℞. roſarum, violarum, an. ℨ iij,

corticum radicis mandragoræ, ſeminis hyoſcyami albi & papaueris albi, ſeminis ſeriolæ, lactucæ, portulacæ & pſyllii, nucis moſchatæ, cinamomi electi an. ℨ j ß.

trium ſantalorum, ſpodii, tragacanthæ an. ℈ ij.

mellis optimi expumati triplum.

PLANTIVS.

Antidotus requies appellata minus habet opij quàm omne philonij & opiati genus, validè tamen refrigerat ex aliorum ſimplicium permiſtione, quia omnia ferè frigida ſunt. Eius tamẽ vſus vix tutus eſſe poſſit, propterea quòd opium nõ ſatis emendatur calidorum miſtione. At verò ſi ea

compositio sine opio comparetur, non parũ certè conferet ad leniendos ardentium febrium æstus & deliria & sitim & quæcunque symptomata ex febris feruore prodeunt.

Cæteræ philonii compositiones exterminandæ sunt, vt minimum necessariæ, quemadmodum & antidotus diolibanu & athanasia & musa ænea, & requies cum opio, & tryphera magna, & Esdræ magna à quouis authore sit, & aurea alexandrina. Eiusmodi enim compositiones quæ opium habent, si ad dolores sunt compescendos, pro his satis fuerit descriptum philonium: sin verò desiderantur vel ad principes partes corroborandas, vel ad arcendam veneni cuiusuis malignitatem & alios plerosque affectus, vt tryphera magna, Esdræ magna & aurea alexandrina, & athanasia, satis pro his fuerint theriace & mithridatium. Prætermittitur quoq; confectio anacardina, his quas dixi planè contraria. Nam tametsi ad multos celebretur affectus, calore tamen quo summo exuperat, parum tuta est quòd spiritus & humores promptè inflammet & febrem promptè accersat.

THERIACE diatessaron ad epilepsiam, cõuulsionem, paralysin, ventriculi cruditatẽ, cachexiam & hydropem, aliósque frigidos affectus, præterea aduersus haustum venenum, & virulentarum bestiarum morsum & pestilentem constitutionem apprimè vtilis.

℞. radicis gentianæ, baccarum lauri, myrrhæ, aristolochiæ rotundæ an. ℥ ij. laboriosè trita omnia excipiantur ℔ ij. mellis optimi expumati.

THERIACE Andromachi senioris, virulentarum bestiarum ictibus & exitialibus venenis aduersatur, comitiales, attonitos, resolutos, cephalalgicos, asthmaticos, hæmaptoicos, stomachicos, ictericos, hydropicos, nephriticos, colicos, arthriticos, melancholicos, lymphaticos, atque etiam elephanticos iuuat: mẽstrua & mortuum fœtum excludit, cor, cerebrum, hepar, stomachũ & corpus

vniuer

vniuersum mirè corroborat, idque à pestilenti contagione tuetur.

♃. trochiscorum scylliticorum ℥ vi,

trochiscorum theriacorum, magmatis hedychroi, piperis longi, opii an ℥ iii,

rosarum rubrarum, iridis illyricæ aut florentinæ, glycyrrhizæ, seminis napi syluestris, scordii, opobalsami, cinamomi, agarici an. ℥ i.ß,

myrrhæ, costi, croci, cassiæ ligneæ, nardi indicæ, schœnāthi, thuris masculi, piperis albi & nigri, dictamni, marrubij, rheibarbari, stœchadis, seminis petroselini macedonici, calamites, terebinthinæ, zinziberis, radicis pentaphylli an. ʒ vi,

polii mōtani, chamæpityos, styracis calamitæ, mei, amomi, nardi celticæ, sigilli lemnii, phu pōtici, chāmædryos, foliorū malabathri aut macis, chalcitidis tostæ (quæ vtiliter prætermitti potest) radicis gentianæ, anisi, succi hypocistidis, carpobalsami, gummi arabici splendidi, seminis feniculi, cardamomi minoris, seseleos, acatię, thlaspios, seminis hyperici, ammios an. ℥ ß,

castorii, aristolochiæ longæ seu tenuis, seminis dauci, bituminis iudaici, opopanacis, centaurii minoris, galbani an. ʒ ii.

mellis optimi expumati triplū, id est, ℔. xiiij. ℥ iii, vini optimi odorati quantum satis fuerit dissoluendis liquoribus & succis. Summa dosis est ℈ iiii. aut sesquidrachmæ. Nam ℈ i. pulueris aut ℈ iiii. compositionis continent opii granū vnum.

PLANTIVS.

Theriaces compositionem ab Andromacho seniore elegiaco carmine traditam sequutus idcirco est, quòd neque simplicium numerus neque pondus carmine facile mutari

poſſit. Hanc nonnulli poſtea alio & fortaſſe conuenientiore ſimplicium ordine digeſſerũt, quibus etiam abrotanum & acorum adiecerunt, mutatis quoque quorundam ſimplicium ponderibus, vt idcirco minus certa haberi debeat, ſitque huic vni inſcriptioni citra controuerſiam inſiſtendum. Quod de chalcitide, id eſt, vitriolo vſto huic compoſitioni non admiſcendo Valerij Cordi imitatione monet, id quidem in primis conſentaneum videtur. Cùm enim medicamentum id pręſertim vſtum ſummè cauſticum ſit, eſcharoticum & internis viſceribus infenſiſſimum, nihilque ad vllum interiorem affectum conferre proditum ſit, non eſt cur tanto incommodo & ſaporis inſuauitate in hanc compoſitionem admitti debeat. Si vt quibuſdam videtur compoſitionem totam nigriorem reddit, non debet in vnam coloris gratiam ſapore & viribus tantopere corpori incommodare. Eo ſubtracto compoſitio tota vtilior, minus acris & calida, & ſuauior euadet.

MITHRIDATIVM theriacæ vires proximè æmulatur, & ad eoſdē vſurpatur affectus, vſu quidē faciliore & minore acrimonia caloris. Ex Andromachi deſcriptione quæ Galeno aliíſque vetuſtioribus medicis probatur.

℞. myrrhæ, nardi indicę an. ℥ i. ℈ ß,
croci, cinamomi, ſcordii, zinziberis an. ʒ vii. ß,
opii ʒ iiii. g̃ xxv,
ſtyracis, ſeſeleos, abrotoni, libanotidis, an. ℥ v,
caſtorii ʒ vi. ℈ ß,
polii, coſti, piperis longi, ſeminis dauci, ſchœnanthi, galbani, terebinthinæ an. ʒ vi ß,
piperis albi ʒ v. ℈ i,
petroſelini ſeminis, nardi celticæ, ſeminis feniculi, folii indi aut maceris, gentianæ, roſarum ſiccarum, mei athamantici an. ʒ iiii,
caſſiæ ligneæ ʒ v. ß,
thuris ʒ vi. ℈ i,

ſucci

ſucci hypociſtidis ℨ vi. ℥ xv,
acori aut calami aromatici, phu pontici, ſagapeni, fructus balſami, hyperici, iridis, acatiæ, gummi, cardamomi, pelicini, id eſt, nigellæ an. ℨ ii,
terræ lemniæ, lumborū ſcinci, cypheos, opopanacis an. ℨ vi,
thlaſpios ℨ vi. ℈ ii,
aniſi, hyſſopi, chamæpityos an. ℨ iii,
opobalſami, ariſtolochiæ rotundæ, marrubii an. ℨ i,
mellis optimi expumati ℔. vii. ß.

PLANTIVS.

Mithridatij antidoti compoſitiones quatuor extant variæ quidem & admodum diſſimiles, vna omniúmque maxima Nicolai eſt Myrepſi à Nicolao Præpoſito deſcripta, & ab omnibus vbique pharmacopœis vſurpata, quam omnes quotidie experiuntur magna vi pollere aduerſus febres malignas & peſtilentes, venenum, vomitione, cruditates, ictericias alióſque plurimos affectus. Ea quæcunque primū authorem aut inuentorem habuerit, longè latéque inuulgata tandem eſt. Altera eſt Democratis vetuſti Græci authoris ab Auicenna quoque vſurpata & in Nicolai Præpoſiti medicamentarium librum relata: quæ vt compoſitione, ita & vſu ſuperiore facilior, nec viribus inferior eſt deprehēſa, ſed ſanè ad malignos & contagioſos affectus multo præſtantior. Tertia ab Andromacho deſcripta, deinde & quarta quam Galenus, Aëtius, aliíque Græci ex Antipatro & Cleophanto vetuſtioribus medicis depromſerunt. Poſteriores hæ duæ non admodum diſſimiles videntur: nam ex iiſdem ferè ſimplicibus ordine licet tranſpoſitis hæ conſtant, quorum pōdera paucis quibuſdam obolis euariāt: vt idcirco hæ videantur in eoſdem vſus coaptandę. At nihilominus quoniam poſtrema hæc paulò locupletior eſt, ex duobus & quinquaginta ſimplicibus compoſita, & Galeni diligentia iudicióq; reformata, atque comprobata, tanquam omnium præſtantiſſima & ad eos qui dicti ſunt affectus efficaciſſima cenſeri debet. Hanc igitur vnam à medicis omnibus vſurpādam

Author in antidotos retulit,tranſpoſito tamen ſimplicium ordine, & omnibus quorum idem pondus erat in eandem claſſem reductis, vt hinc minor eſſet pharmacopœo componendi atque conficiendi labor.

DE TROCHISCIS SEV PASTILLIS.

TROCHISCI è vipera quorum vſus eſt ad magnæ theriaces compoſitionem. Viperarum electarum atque præparatarũ caro ex aqua pura cum anetho viridi & ſale coquitur dum oſſa deſerat:exempta teritur pila marmorea,ſensím que aſpergitur pari pōdere medullæ panis triticei arefacti,affuſo interim proprio viperarũ iuſculo ſi opus ſit,& opobalſami vel ſuccedanei momento,trochiſci concinnantur drachmæ pondere diligentérque ſiccantur in vmbra.

TROCHISCI ſcyllitici in eādem theriaces compoſitionem referendi.

℞. medullæ ſcyllæ aſſatæ ℔.i,

farinæ erui ℥ viii. ſimul exquiſitè tunſa digeruntur in trochiſcos,& in vmbra exiccantur.

TROCHISCI hedychroi quorum idē quoque eſt vſus ad theriaces compoſitionem.

℞. mari aut balſamitæ, amaraci, aſari, aſpalathi aut eius ſuccedanei an.ʒ ii,

ſchœnanthi, calami odorati aut galangæ, phu pontici,xylobalſami,opobalſami aut ſuccedaneorum,cinamomi,coſti an.ʒ iii,

myrrhæ, folii, nardi indicæ, croci, caſſiæ an. ʒ vi.

amomi ʒ xii,

masticheſ ʒ i. vini optimi quantum ſatis eſt ad trochiſcos fingendos.

Trochisci cypheos ad mitridatii compoſitionem expetiti.

℞. pulpæ vuarum paſſarum, terebinthinæ coctę an. ℥ iii,
myrrhę, ſchœnanthi an. ℥ i ß,
calami aromatici ʒ ix,
cinamomi ʒ ß,
bdellii, onychis, id eſt, blattę byzantię, ſpicæ nardi, caſſię lignęę, cyperi, arceuthidū, id eſt, baccarum iuniperi an. ʒ iii,
aſpalathi ʒ ii, ß,
croci ʒ i, mellis expumati, vini optimi an. quantum ſatis fuerit ad trochiſcos concinnandos.

Plantius in trochiſcos.

Trochiſcorum qui ad magnas compoſitiones veterum omnium ſententia celebrati ſunt, nulla facta eſt mutatione quid etiam in maioribus compoſitionibus vſu confirmatis immutaretur.

Trochischi è capparibus lienis duritiem, ternenam, melancholiam flatúſque diſcutiunt.

℞. corticum radicum capparis, ſeminis agni an. ʒ vi.
ammoniaci ʒ ß,
ſeminis nigellæ, calamitæ, ſucci eupatorii, amygdalarū amararum, foliorum rutæ, ariſtolochiæ rotundę, ſeminis naſturtii an. ʒ ii,
cyperi, ſcolopendrii, id eſt, ceterachi, an. ʒ. i. Pulueres excipiantur ammoniaco in aceto diſſoluto fingantúrque paſtilli.

Plantivs.

Trochiſci è capparibus optimè etiam deſcripti sūt, qui-

bus si præterea addere placet gummi laccæ seu caucami & rubiæ tinctorum an.ʒ.j. efficaciores reddentur, nec alij trochisci de lacca in hunc vsum admittendi erunt, quòd hi è capparibus satis sint ad lienis obstructiones & veteres affectus.

TROCHISCI de eupatorio iecoris præsertim obstructiones tumorémque soluunt diuturnas hinc natas febres, icterum & incipientem hydropem sanant.

℞. mannæ electæ, succi eupatorii an.℥ j,
rosarum ℥ ß,
spodii ʒ iij ß,
spicæ nardi indicæ ʒ iij,
rheibarbari. asari, anisi an.ʒ ii ß. excepta omnia, succo eupatorii & māna redigātur in trochiscos.

PLANTIVS.

Trochisci ex eupatorio substituuntur quoq. pro trochiscis ex rheobarbaro & pro trochiscis ex absynthio, quòd eorum magna sit affinitas, idémque vsus.

TROCHISCI alkekengi seu halicacabi renū ac vesicæ exulcerationes, hincque natā vrinę difficultatem & sanguinis emictionem compescunt.

℞. baccarum halicacabi ʒ iii,
seminum citruli, melonum & cucurbitæ mundatorum an.ʒ iii ß,
boli armenæ, gummi arabici, thuris, sanguinis draconis, papaueris albi, amygdalarum amararū, succi glyzyrrhizæ: tragacanthæ, amyli, strobilorū an. ℥ vj,
seminis apii, succini, terrę lemniæ. seminis hyoscyami opii an.ʒ ij. ex succo halicacabi trochisci fiant. Alii quoque his persimiles sine opio componuntur.

TROCHISCI è myrrha menses validè cient, morbisque ex eorum suppressione medentur, secundas, fœtúmque mortuum excludunt.

℞. myrrhæ ℥ iij,

lupinorum ℥ v,

foliorum rutæ, mentastri, pulegii, cumini, rubiæ, assæ fœtidæ, sagapeni, opopanacis an. ℥ ii. ex succo artemisiæ pastilli formantur.

TROCHISCI è terra lemnia incitatos & ferocientes humores præsertímq. tenues compescunt immodicum alui fluorem sumpti sedāt, sanguinis sputum, vomitionematq. mictionem sumpti quoque compescunt, & aliam siue è naribus, siue ex vtero, siue ex hæmorrhoide & vndeuis factam sanguinis profusionem admoti supprimunt.

℞. sanguinis draconis, gummi arabici assati, rosarum rubrarū, seminis rosarum, amyli assati spodii, acatiæ, hypocistidos, lapidis hæmatitæ, balaustiorum, boli armenæ, terræ léniæ, corallii rubri succini an. ℥ ii,

margaritarum, tragacāthæ, papaueris nigri an. ℥. j ß,

seminis portulacæ tosti, cornu cerui vsti, thuris nucum cupressi, croci an. ℥ ij. cum succo aut stillatitio liquore plantaginis fingantur trochisci.

PLANTIVS.

A trochiscis è terra lemnia subtracti sunt trochisci ramich, quòd bonam istorum partem contineant. Hi autem plurimam adstringentium pariterque refrigerantium medicamentorum materiam cōplexi videntur, vt idcirco non aliis sit opus adstringentibus compositionibus: cúmq. hæc omnium sit validissima atque tutissima, aliæ omnes supprimantur vt trochisci ramich, trochisci diarhodon, trochisci

oxyacanthæ, trochisci è succino seu carabe, & trochisci è spodio, quorum omnium minùs est apta compositio. Trochisci diarrhodon qui ex rosis spodio, santalo rubro & albo ex croco & caphura constant, in istorum locum suffici quoque poterunt, si sapore nimium horrendi videbuntur.

TROCHISCI è caphura febrium ardentium æstus, sanguinis bilísque feruorem, viscerum inflammationem calidiorémque intemperiem, ex hísque ortam sitim compescunt.

℞. rosarum rubrarum ℥ ß,
spodii, glycyrrhizæ an. ʒ ii,
quatuor seminum frigidorũ maiorum, tragacanthæ, gummi arabici, croci, spicæ nardi indicæ an. ʒ i,
santali citrini ʒ ii. ß,
ligni aloës, cardamomi, amyli, caphuræ an. ℈ ij. sacchari albiss. mannæ electæ an. ʒ iij. mucilaginis psyllii ex aqua rosarum depromptæ quantum satis est ad concinnandos trochiscos.

TROCHISCI galliæ moschatæ sumpti cor, cerebrum, reliquáque viscera mirè corroborant, os corpúsque totum odoris suauitate perfundunt.

℞. ligni aloës crudi ʒ v,
ambræ ʒ iij,
moschi ʒ j. mucilaginis tragacãthę ex aqua rosarum factæ quantum satis est ad trochiscos.

TROCHISCI aliptæ moschatæ idem quoque tum sumpti tum suffitu excepti præstant, difficilíque respiratione liberant.

℞. ladani puriss. ℥ iij.
styracis calaminthæ ℥ j ß,
styracis rubiæ ℥ j,

ligni aloes ʒ ij,
ambræ ʒ j,
caphuræ ʒ ß,
moſchi ℈ ß, aquæ roſarum ſtillaticiæ quantum exigitur.

TROCHISCI bechici albi qui & pilulæ albæ nuncupantur, acrem deſtillationem leniunt, raucitatem & aſſiduam tuſſim compeſcunt.

℞. ſacchari albiſſimi ℔.j,
ſacchari candi, penidiorum an.℥ iiij.
radicis iridis florentinæ ℥ ij.
amyli ℥ j. ß, mucilaginis tragacanthæ ex aqua roſarum factæ quantum ſatis fuerit ad trochiſcorum conformationem.

TROCHISCI narcotici tutò admoti capitis dentiúmq. dolorẽ conſopiunt, in febrium ardoribus ſomnum accerſunt, eryſipelata, inflammationes extinguunt, partium omnium externarum dolores aliis medicamentis ſoluti compeſcunt.

℞. gummi arabici & tragacanthæ, amyli an. ʒ ß,
ceruſæ lotæ aqua roſarum ʒ vj,
ſtyracis calaminthæ, myrrhæ, caſtorij, opii ſapa ſoluti an.℈ iiij,
croci ʒ ß. Trita omnia excipiantur mucilagine pſyllij ex aqua roſarum deprompta, fingantúrque trochiſci.

PLANTIVS.

In trochiſcorũ ordinem ad vrgentes cruciatus rectè hoc loco poſtremo trochiſcos adiecit narcoticos, quorũ in primis apta eſt compoſitio, & vſus perneceſſarius: nec vlli extabant in eos affectus accommodandi.

DE ECLEGMATIS ET CONDITIS.

ECLEGMA è pineis nucleis crassos thoracis pulmonúmque humores extenuat atque detergit, asthmati, spirandi difficultati, tussíque veteri idoneum.

℞. nucleorum pineorum recentium ʒ xxx,
pulpæ palmularum ʒ xxxv,
amygdalarum dulcium, amygdalarum amararum, auellanarum assatarum, tragacanthæ, gummi arabici, glycyrrhizæ, amyli, capilli veneris, iridis florentinæ an. ʒ iiij,
pulpæ, passularum, butyri recentis, sacchari albiss. an. ʒ iiij,
mellis albi expumati ℔ iij. fiat eclegma.

ECLEGMA sanum & expertum, ad ea quę proposita sunt superiore validius.

℞. cinamomi, hyssopi, glycyrrhizæ, an. ℥ ß,
zizypha, myxaria, an. x x x. num.
vuarũ passarum purgatarũ, ficuum aridarum, palmularum pinguium an. ℥ ij,
fœnigræci ʒ v,
capilli veneris m. j,
seminis anisi, feniculi & lini, radicis iridis, foliorum calaminthæ an. ℥ ß. coquãtur omnia in aquæ ℔ iiij. dum libræ duæ supersint: expressum ius coquatur cum penidiorum ℔ ij. ad mellis crassitudinem, ac tum adiice,
pinearum purgatarum ʒ v,
amygdalarum dulciũ, mũdatarum, glycyrrhizæ, tragacanthæ, gummi arabici, amyli an. ʒ iij,

iridis

iridis ℥ ij.

Eclegma è scylla ad eadem vitia accommodatum.

℞. succi seu mucoris scyllæ & mellis optimi expumati an. ℔. j. coquantur in eclegmatis consistentiam.

Eclegma ad asthma omnium quæ proposita sunt efficacissimum.

℞. scyllæ assatæ ℥ ß,
radicis iridis, hyssopi, prassij, marrubij, an. ʒ j,
myrrhæ, croci an. ʒ ß, ex melle sufficienti fiat eclegma quod etiã ex scylla compositũ appellãt,

Simplicia multa saccharo condiuntur, vt diutius integris viribus persistant: alia quidẽ integra, alia contusa. Integra quidem triplo saccharo coquuntur, dum omni absumpto humore syrupi perfecti consistentia supersit: vt acorus conditus, ad frigidos cerebri & neruorum affectus, & eorum robur accersendum.

Zinziber conditum ad ventriculi cruditates & lentam pulmonum pituitam.

Buglossi radix condita ad cordis palpitationem & animi defectionem.

Persica condita, Mala odorata condita, Cortex citri conditus ad cardialgiam & melancholiam.

Cydonia condita & diacydonion, Pyra condita ad ventriculum firmãdum atque corroborãdum.

Nuces iuglandes conditæ, Myrobalani emblicæ atque cepulæ conditæ, Nux moschata condita ventriculi concoctionem iuuant, appetentiam inuitant, robúrque augent.

Cerasia cõdita, Surculi lactucæ, endiuiç & por-

tulacæ conditi refrigerant, sitim leniunt, appetentiam excitant.

Oxyacantha condita, Ribes conditum sitim & bilis ardorem extinguunt, reprimúntque alui profluuia.

Satyrium conditum, Eryngium conditum seminis prouentum faciunt & libidinem excitant, conceptionémque iuuant.

At verò quæ coctionem vix sustinent contrita dupléxq. sacchare permista insolantur conseruãtúrque, & nomen retinent sacchari compositi vt iosacchar, rhodosacchar: hęc autem præcipuè extare debent, saccharum rorismarini, sacchrarũ florum saluiæ, florum betonicæ, florum pæoniæ & stœchados, ad cerebri neruorúmque frigidos affectus & eorum robur continendum, ad epilepsiam & apoplexiam.

Saccharum è floribus iridis & è capillis veneris, & è radice enulæ, pectus blandè expurgat, pulmonésque iuuat.

Saccharum symphyti cruentam excreationem sedat.

Saccharum violarum & florum buglossi, cor refrigerat & exhilarat.

Saccharũ rosatum ventriculũ firmat, arcétque destillationes, & sanguinis eruptiones compescit.

Saccharum è floribus cichorij iecur refrigerat eiúsque obstructiones expedit.

SVCCI præterea medicati non pauci in vsus asseruantur alij simplicés ac synceri, alij saccharo permisti, qui quòd coquendo in sapæ consistentiam crassescant, Arabibus propterea robub, id est sapales appellantur. Expressi subsidere permittũ-

tur

tur dum inclarescant, purior portio percoquitur in mellis crassitudinem, deinde insolatur & reconditur. Si saccharum permiscendum est, debet id pari dimidium modo esse.

Succus è ribes asseruatur ad sitim, ad biliosas vomitiones aut alui excretiones.

Succus è nucibus diacaryon dictus, ad acres destillationes & anginas, habet succi nucum iuglandium recentium ℔. iiij. mellis optimi ℔. ij. coquuntur ad mellis consistentiam.

Succus è moris diamoron dictus, ad depascẽtia oris & gingiuarũ vlcera & ad destillationes acres.

℞. succi mororum domesticorum ℔.ß,
succi mororum rubi, mellis optimi expumati an.℔.j,
sapæ ℥ iij, coquantur in mellis consistentiam.

Succus prunorum syluestrium coquitur dum prorsus crassescat, & pro acatia vsurpatur.

DE EXTERNIS MEDICAMENTIS, AC PRIMVM DE OLEIS.

OLEVM rosarum inflammationes & stomachi ardores extinguit, roborat, densat, fluxionésque sistit.

℞. gemmarum rosarum rubrarum recentium, vnguibus expurgatarũ atque tritarum, succi rosarum an.℔.j. macerẽtur in olei omphacini salis expertis ℔.v. in vitreo vase obturato, diebus septem insolentur, coquãtur tribus horis in vase duplici, expressis abiectísque foliis noua immittãtur, permutétúrque secũdò ac tertiò. Postremò expressis abiectísque foliis insolentur & coquãtur vase du-

plici, dum ſuccus abſumptus ſit. Si oleũ deeſt omphacinum ſalis expers, vulgare identidem agitandum lauandúmque ſucco vuæ acerbæ.

Olevm violarum ardores extinguit remittítque phlegmonas, pleuriticos iuuat, pulmonis thoracísque vitia lenit. Fit ex vulgari oleo maturo vel amygdalino recẽti & inſulſo, aut quod ſaltẽ aqua frigida elotum ſit. In id igitur recentes violę purpureæ coniiciuntur operculato vaſe, inſolantúrque dies ſolùm x. tertio quoque die violis mutatis additíſque poſtremò ſiccis.

Olevm nymphæę magis refrigerat, ardoréſque præcipuè renum, veſicę & capitis, ac etiã delirium compeſcit, accerſítque ſomnum. Fit vt violaceum ex floribus nymphææ albis oleo loto maceratis, at inſolatur dies xx. floribus ter interea mutatis.

Olevm papaueris omnia efficaciùs quã nymphęę prӕſtat, & propriè capitis dolores atq. deliria ſedat, ſomnúmque conciliat. Papaueris albi flores, folia, atque capita contuſa macerentur oleo loto, perficitúrque vt nymphæę. Coqui etiã poteſt leniter vaſe duplici. Sunt qui è papaueris albi ſemine perinde atque ex amygdalis oleũ hoc exprimunt.

Olevm hyoſcyami albi eadem ratione comparatur atque papauerinum, tum macerando tum exprimendo: non minus ad omnia efficax quàm papauerinum.

„ Olevm mandragoræ ſimplex multò euidentius

tius refrigerat, dolores ex inflammatione compeſcit & ſomnum accerſit. Fit autem è pomis mandragoræ tuſis & oleo maceratis leniterque coctis vt nymphææ oleum.

Olevm mandragoræ compoſitum omnium ſummè refrigerat & dolores omnes ex inflammatione atque etiam alios conſopit capitis dolores, phrenitides cōpeſcit illitum & naribus obiectū, promptéque ſomnum conciliat.

℞. olei ℔.ij.ß,
ſucci pomorum mandragoræ ℥ iiij,
ſucci hyoſcyami albi ℥ ij,
ſucci capitis papaueris albi ℥ iij,
ſucci violarum, ſucci cicutæ tenerrimæ an. ℥ j,
opii, ſtyracis calaminthæ an. ℥ ß. permiſta omnia diebus x. inſolentur, deinde coquētur vaſe duplici dum ſucci abſumpti ſint, oleum tandem coletur atque recondatur.

Olevm melinum quod & cydoniorum, refrigerat & adſtringit, ventriculo, iecori, inteſtiniſque imbecillis accommodatum: hinc vomitum, alui profluuium, ſudorémque illitu ſiſtit.

℞. cydoniorum cum cortice & ſemine tuſorum, ſucci cydoniorum an. ℔.ß,
miſce in vaſe vitreo & affunde olei omphacini ℔. j. ß. Inſola diebus xv. deinde bulliant horis quatuor in vaſe duplici. Expreſſis cydoniis alia deinde ſimiliter ſecundò incoquantur, atque etiā tertiò dum nihil reliquū ſit humoris. Expreſſum tandem oleum recondatur.

Olevm myrtinum refrigerat, adſtringit, & roborat, propriè verò cor, ventriculum, cerebrū atque neruos: fit vt melinum ex myrti baccis & fo-

liis, addito etiam ſucco,cùm haberi poteſt.

Oleum maſtichinum cerebrum,neruos, ventriculũ hepárque adſtrictione corroborat,lienteriæ,vomitioni & cruditati accommodatum.

℞.maſtiches ℥ iij,
aquæ roſarum ℥ iiij,
olei omphacini vel roſacei ℔.j. coquantur in vaſe duplici ad aquę conſumptionem.Vinum vice aquæ roſarum imponitur, quum neruorum laſſitudo lenienda eſt.

Oleum mentæ ventriculum aliáſque partes illitu corroborans concoctionémque iuuans moderato calore:mentæ ſatiuæ tunſa folia cum ſucco macerantur in oleo omphacino , inſolantur , coquuntur,ſæpiúſque mutantur, vt in roſacco præceptum eſt.

Oleum abſynthii modicè calfacit & corroborat,concoctionem iuuat,appetentiam excitat,obſtructa ſoluit,lumbricos enecat. Abſynthii comæ tunſæ in oleo quoque omphacino macerantur, hócque vt mentæ oleum perficitur.

Oleum chamæmelinum neruos atque membranas moderata adſtrictione corroborat,modicè reſoluit,dolores apprimè ſedat.

℞. florum chamæmeli recentium & tuſorum ℔.j. mergantur & macerentur in oleo dulci maturo & inſolentur dieb.canicularibus xx.Expreſſis reiectíſque foliis oleum recondatur.

Oleum liliorum thoracis,ventriculi,vteri, renum,veſicæ atque neruorum dolores ſedat , lenit atque coquit.

℞.florum liliorum alborum integrorum abiectis duntaxat filamentis croceis ℔.j. macera in o-
leo

leo dulci & maturo & insola diebus xx. Fit & aliud quod compositum appellant ad omnia quæ dixi efficacius, quod recipit,

mastiches, calami aromatici, costi, olei pyrethri, carpobalsami an. ℥ i,

caryophyllorum, cinamomi an. ℥ ß,

croci ʒ iii. Tunsa omnia aqua macerentur horis xxiiii. bulliant modicè, subtractis igne affunde olei dulcis ℔ ii,

Foliorum lilii ℥ viii. Insolentur dies xl. expressúmque oleum reponatur.

Olevm leucoii lutei, thoracis, renum, vesicæ, neruorum articulorúmque dolores compescit.

℞. florum leucoii ℔. i. macera in ℔. i. ß, olei dulcis. Insola dies x. ter mutatis floribus: expressum oleum reponitur, adiectis si placet florū siccorum ℥ iii.

Olevm iasminum eadem quæ leucoii oleum multóque validius confert, summè prætérea molliens ac leniens. Similiter è iasmini floribus comparatur atque liliorum.

Olevm anethinum modicè calfacit & digerit, cephalalgiam neruorúmque dolores lenit & somnum conciliat. Fit ex comis anethi viridibus quæ in sufficienti oleo dulci macerantur insolantúrque die vno: aut coquũtur in vase duplici, expressísque comis colatum oleum reconditur.

Olevm amygdalarum dulcium dolores demulcet, partes exasperatas, præcipuè verò pulmones renésque lenit, sicca & dura emollit, hecticis

& tabidis familiare. Fit autem sic, amygdalæ dulces diligenter expurgatæ plurimum teruntur, affuso aquæ rosaceæ momēto, deinde vase exceptæ circiter horas quinque in aqua calida contineantur foueantúrque vt aliquantum incalescant. Postea sacculo conclusæ torculari premantur dum oleum emanet.

OLEVM lumbricorum moderato calore emollit lenítque dolorem, cõtusis & arthriticis in primis aptum.

℞. lumbricorum terrestrium lotorum & præparatorum ℔. ß,
vini albi ℥ ii,
olei dulcis ℔. ii, bulliant dum vinum consumptum sit, & lumbrici contabuerint, percoletur oleum & seruetur.

OLEVM irinum coquit, extenuat, resoluit, hepatis, splenis, vteri, & articulorum dolores sedat, thoracis pulmonúmque materiam coquit.

℞. radicum iridis tunsarum ℔. ß. florum integrorum ℔. i,
decocti vel si potentius optatur succi alterius radicis iridis ℔. i,
olei dulcis ℔. ii. ß, coquantur in vase duplici dum liquor euaporauerit: expressis deinde radicibus & foliis recondatur oleum.

OLEVM rutaceum calfacit, crassos humores attenuat, discutítque flatus quam anethinum valentius, confert dolori colico, paralysi, spasmo, vteri ac vesicæ perfrigerationi.

℞. foliorum rutæ modicè siccorũ, succi eiusdem

dem an.℔. ß. Macera triduum in olei dulcis ℔. iiii.bulliant in vase duplici dum succus sit absum ptus:expressâ deinde ruta ter quatérve mutetur, postremò expressum oleum seruetur.

Oleum amygdalarum amararum validè attenuat atque incidit, flatus omnes præsertim auriũ tinnitus dissipat, obstructiones iecoris aliorúmq; viscerum tenuando tergẽdóque expedit, duritias præsertímque neruorum mollit. Fit ex amygdalis amaris siccis & expurgatis, tunsis, aqua feruente calfactis, pressísque torculari dum oleũ emanet.

Oleum ę capparibus extenuando detergendóque duritiem omnem propriéque lienis & ob structionem soluit, eiúsque dolorem omnémque affectum lenit.

℞.corticis radicum capparis ℥ i,
corticum tamarisci, foliorum tamarisci, seminis agni, scolopendrii seu asplenii, cyperi an.ʒ ii,
rutæ ʒ i,
aceti, vini optimi an.℥ ii,
olei maturi ℔. i. coquantur in vase duplici ad consumptionem vini & aceti, percolatum oleum recondatur.

Oleum nardinum calfacit, tenuat, digerit ac roborat: cerebri, ventriculi, hepatis, lienis, renũ, vesicæ ac vteri frigidis & flatulẽtis affectibus mirè succurrit tum simplex tum compositum.

℞.spicæ nardi ℥ iii,
vini optimi, aquæ rosaceæ an.℥ ii.ß.
olei dulcis ℔.i.ß.coquãtur horis circiter quatuor vase duplici prunis non acribus dum vinum & aqua euaporent.

OLEVM nardinum compositum.

℞.spicæ nardi ℥ iii,

sampsuchi ℥ ii,

xyloaloës, enulæ, folij aut maceris, calami aromatici aut galangæ, foliorum lauri, cyperi, schœnanthi, cardamomi an ℥ i.ß. contusis affunde,

vini, aquæ rosaceæ an. ℔.i.

olei dulcis ℔.v. macerentur horis xxiiii, deinde coquâtur in diplomate horis sex subinde mouendo dum vinum & aqua absumatur.

OLEVM laurinum calidum & extenuans, ventriculi flatus colicósque dolores, capitis, viscerũ, vteri, renum neruorúmque frigidos morbos discutit. Lauri baccæ maturæ tundantur diúque ex aqua coquâtur, colato iuri atque refrigerato pinguedo innatãs colligatur & pro oleo recõdatur.

OLEVM vulpinum attenuat & aliquãtum digerit: podagræ omníque arthritidi leniẽdæ omni morbi tempore vtile.

Vulpem pelle nudam & exẽteratam, minutim concisam, coque in aquæ fontanæ & marinæ seu salsæ paribus portionibus: ex dimidio coctæ adde

salis ℥ iii,

olei veteris puri ℔.iiii,

thymi, anethi, origani an. ℔. ß. coquantur ad artuum dissolutionem & aquæ consumptionem, exprimatúrque oleum.

OLEVM è scorpionibus extenuat adeò vt illitum lumbis renum calculum, pubi verò aut perinæo illitum aut in vesicam iniectum vesicæ calculum terere & exturbare credatur.

℞.radi-

℞. radicis aristolochiæ rotundæ, gentianæ, cyperi, corticum radicis capparis an. ℥ j. contusa omnia macerentur in ℔. j. ß, olei amygdalarum amararũ & insolentur dies xx. deinde modicè coquãtur in vase duplici, iniectis sub finẽ scorpionibus quindecim. Iterum insolentur dies xxx. ac tum ex colatum oleum recondatur.

Oleum terebinthinæ calidum est ac tenue, alteq. penetrans magis quàm terebinthina: prædures tumores mollit & extenuat, frigidos neruorũ & articulorum morbos tollit addito robore.

℞. terebinthinæ lucidæ ℔. iiii. repone in cucurbitam vitream, quam in arenas immerge, ignẽque subdito arte alchymistica aquã primùm, deinde lucidissimum elicies oleum, ac postremò flauum.

Oleum ricinum quod de Kerua appellant, summè tenuans ac digerẽs, aurium dolores tinnitúsque dissipat, manantia capitis vlcera, psoras lepras fœdásque cicatrices extergit, clystere aquas & lumbricos elicit.

Ricini grana expurgata tunduntur, ex hísq. perinde atque ex amygdalis oleum prolicitur.

Oleum balanium aurium quoque dolores & strepitus soluit, varos, lentigines, maculas, cicatricésque nigras delet, & aluũ subducit, vomitúmq. ciet. Fit ex balano myrepsica quod granũ ben Arabes appellãt, teritur, calefit oleúmque exprimitur non aliter quàm ab amygdalis.

Oleum è castorio frigidis confert cerebri &

neruorum affectibus,surditati, aurium tinnitui, paralysi,tremori,spasmo& febrium rigori inūcta dorsi spina.

℞.castorii aqua vitæ soluti ℥ j.olei ℔ i. bulliant in vase duplici dum tertia pars absumpta sit.

OLEVM euphorbii simplex eadem sed efficaciùs multòpræstat,ac pręterea naribus immissum pituitam elicit.

℞.euphorbii ℥ ß,
olei leucoii lutei,vini odoriferi an.℥ v.coquantur ad vini consumptionem.

OLEVM è lateribus,quod & philosophorum appellant,calfacit,penetrat,mollit dura, resoluit ac discutit tumores frigidos:opitulaturspasmo,epilepsiæ,paralysi,podagræ,& omnibus iuncturarum & neruorum frigidis affectibus.Laterem ruf fum ac inueteratum in frustula confringe,hæc vrito in prunis donec tota excāduerint:deinde exempta restinguito in oleo claro veteri, & dimittito quousque se oleo impleuerint.Postea oleo exempta in tenuissimum puluerem contundito, atque in cucurbitam vitream indito &arte oleum elicito & reponito.

PETROLEVM summè calidum, attenuans,penetrans,siccans ac digerens:materiam omnē frigidam èquauis corporis sede absumit,epilepsiam paralysim,spasmum,neruorum articulorúmq. dolores,lienis,renum, vesicæ:vteri frigidiores affectus soluit:hoc non arte sed natura prouenit, ac plerísque locis ex petris & rupibus emanat.

PLANTIVS in olea.

Oleorum compositiones veteribus vsurpatas secutus author, nihil in iis immutandum putauit, nec (quod extrinsecus solùm inducantur) tanta fuit in laborantium gratiam mutandi necessitas. Ad omnium causarum affectuúmque genera, praestantissima quaeque olea selegit ac protulit, caeteris praetermissis, quae aut parum efficacia aut superuacua videbantur. Nec enim necessarium videbatur oleum nymphaeae citrinae quòd sub altero comprehendatur, nec oleum populeum quòd efficacius eo fit vnguentum populeum: nec oleum alterum mandragorae, nec oleum costinum, nec oleum de piperibus, nec oleum maioranae, nec irinum compositum, nec sambucinum, nec moschelinum, quòd alia satis multa existant quibus vsu faciliore maior sit calfaciendi, attenuandi digerendíque facultas.

DE VNGVENTIS.

VNGVENTVM Galeni refrigerans, ad phlegmonas, erysipelata, herpetas, omnémq; calidiorem intemperiem efficax.

℞. cerae albae ℥ iiij. olei rosati ℔. j. liquata vase duplici in vas aliud transfundantur, sensimque affusa aqua frigidissima ac subinde mutata diu subigantur. Postremò autem semperuiui aut solani defaecatus succus subigendo infunditur, si praesertim ad affectus nõ exulceratos nõ exposcitur, aut acetũ si integra necdũ exasperata est cuticula.

PLANTIVS in vnguenta.

Vnguentũ Galeni refrigerans tametsi descriptione vulgari nec solani nec semperuiui succum habeat, his tamen adiectis efficacissimum redditur ad omnes affectus qui refrigerari postulant.

VNGVENTVM rosatum ad eosdem quoque af-

fectus adhibetur, at certè inefficacius.

Adeps suillus membranis expurgatus nouies lauetur aqua calida, ac deinde toties aqua frigida: postea rosarum rubrarum recentium contusarum per pondus ei permisceatur, sinatúrq; marcescere diebus septem. Fusus adeps igne lento percoletur rursúmque in eo rosarum tusarum tantundem maceretur diebus septem, affuso pariter succi rosarum dimidio & olei amygdalini partibus sex: rúrsum sensim coquantur dum succus totus absorptus fuerit.

VNGVENTVM populeum phlegmonas, febriũ æstus, renum capitisque ardores compescit, somnum temporibus illitum conciliat.

Gemmarum populi recentium ℔. j. maceretur in axungiæ suillæ insulsæ præparatæ ℔. iij. dum quæ sequuntur omnia æstate comparari possint. ℞. foliorum papaueris rubri, foliorum mandragoræ, foliorum hyoscyami, cymarum rubi tenerrimarum, solani, lactucæ, semperuiui maioris & minoris, bardanæ, violæ, vmbilici veneris an. ℥ iii. contusa omnia permisceantur axungiæ & oculis populi, exactis diebus x. affunde aquæ rosarum ℔ j. coquãtur igne lento dum aqua omnísq; liquor sit absumptus: coletur exprimatúrque, ac si opus sit recoquatur dum vnguenti temperaturam acceperit.

VNGVENTVM album refrigerans ac leuiter adstringens, inflammationes exustionésque compescit, scabiei & pruritus ardorẽ omnésq. biliosas eruptiones restinguũt.

℞. ce-

℞.ceruſæ ℥ iiij.lithargyri ℥ ij.lauentur diu in aqua roſarum,qua eiecta mortario excipiatur ſenſimq.oleum affundatur roſaceum quãtum combibere poſſint, continenter agitando atq.ſubigẽdo dum bona ſit vnguenti cõſiſtentia:addatur ſub finem aceti albi pauxillum & caphuræ ʒ j.ß.

PLANTIVS.

Vnguentum album quale hic deſcriptum eſt, vnum erit vice eorum quæ inſcribuntur, vnguentum de lithargyro, vnguentũ nutritum,vnguentum de ceruſa crudum, & vnguentum de ceruſa coctum,.quod & emplaſtrum de ceruſa appellatur:eorum enim vires hoc vnum complectitur.

VNGVENTVM adſtringens laxiores partes cõtrahit,ductus viaſque coarctat,fluxiones intercipit atque repellit,vuluæ, vteri, ſedis inteſtiníque prolapſum cohibet, & profluentem ſanguinem admotum ſiſtit.

℞.gallæ immaturę,nucum cupreſſi,baccarum myrti,balauſtiorum,malicorij,corticum glandiũ, acatiæ,rhoïs,maſtiches an. ℥ j.omnia exquiſitiſſimè trita macerentur dies circiter quatuor in ſuccis meſpilorum & ſorborum immaturorum, deinde ſiccentur igni non acri, & cum olei roſati ſæpius in aqua aluminoſa loti ℔.j. ß.& ceræ albæ ℥ iiij.fiat vnguentum.

PLANTIVS.

Vnguentum hoc adſtringens quòd validiſſimum ſit ac paratu facile, vſurpandum erit pro vnguento comitiſſæ & alio quouis adſtringente.

VNGVENTVM diachalciteos, quod & palmæum appellãt, omnes recentes fluxiones ſiſtit, veteréſque reſoluit, vlcera maligna & dyſepulotica

glutinat.

℞.adipis suilli recentis sine sale & fibris ℔.ij, olei veteris,lithargyri triti & creti an.℔ iij, chalcitidos læuigatæ ℥ iiij.Adeps & oleum liquantur prunis non acribus, iísque insperguntur lithargyros & chalcitis,mouentúrque continenter tribus palmæ aut saltē myrti, sorbi, mespilíve ramis recentibus,vbi cerati crassities erit,inter co quendum ramus tenellus minutim concisus iniicietur : rursúmque coquetur donec digitos non inquinet , verámque emplastri temperaturam sit assequutum.

PLANTIVS.

Vnguentum diachalciteos ex hac Galeni descriptione vsurpandum est vice eorum quatuor quæ à Mesue traduntur , duo sub descriptione vnguenti diaphœnicon , aliáque duo sub descriptione vnguenti palmæi.

VNGVENTVM diapompholygos refrigerat,adstringit, fluxiones inhibet & vlcera caua implet, maligna ad cicatricem perducit.

℞.olei rosacei ℥ x,
succi solatri ℥ iiij. bulliant ad succi consumptionem:adde ceræ albæ ℥ v,
cerusæ lotæ ℥ ij,
plumbi vsti & loti , pompholygis,thuris an. vnciam:coquantur in vnguenti formam.

VNGVENTVM rubrum exiccans eiusdem facultatis.

℞.olei rosarum ℔ j,
ceræ albæ ℥ v.liquatis insperge
lapidis calaminaris,terræ lemniæ exquisitè tri torum an.℥ iiij.

li-

lithargyri, cerusæ an. ℥ iij,
caphuræ ʒ j. coquantur in vnguentum.

VNGVENTVM dialthæas modicè calfacit, emollit, humectat atque lenit.

℞. althææ radicum recentium & contusarum lib. ij,
seminis lini & fœnigræci contusorum an. ℔ j. macerentur in aquæ ℔ viij. dein leniter coquantur, exprimatúrque mucilago: de hac lib. ij. & olei lib. iiij. pariter bulliant dum mucilago sit absumpta, ac tum adde
ceræ ℔ j,
resinæ lib. ß,
terebinthinę ℥ ij. percoquantur in vnguenti crassitiem.

PLANTIVS.

Vnguentũ dialthæas simplex descriptum est, quòd compositum propter colophonium & galbanum, & gummi hederæ sordidum nimis esset, aliáque extarent ad digerendum efficaciora.

VNGVENTVM resumptiuum dictum, cui etiam summa vis inest emolliendi blandè & sine manifesto calore asthmaticis, hecticis, tabidis, pleuriticis atque febricitantibus tutò adhiberi potest.

℞. seminis lini, althææ & fœnigræci, gummi arabici, tracaganthæ an. ʒ ij. macerentur & bulliant in lib. ß. aquæ rosarum, eliciatur mucilago, in qua dissolue
adipis suilli, gallinæ, anseris & anatis an. ℥ ij,
œsypi ℥ ß,
olei violarum, chamęmeli & amygdalarũ dul-

cium an.℥ ij,

medullæ vituli, butyri recentis, ceræ albæ an. lib.ß.coquantur in vnguentum.

PLANTIVS.

Vnguentum hoc,quod resumptiuum inscribitur, ea est compositione, vt cæteris quæ ad emolliendum, leniendum aut relaxandum composita sunt,iure præferendum sit.Nam neque vnguentum diadipibus, neque vnguentum pectorale geminum, neque vnguentum philagrii, neque vllum vsquam ad emolliendum & ad eos quos dixi effectus præstantius.

VNGVENTVM agrippæ non modò emollit, sed & validè attenuat & incidit, corporísque œdemata discutit, & vetera neruorum vitia sanat, renum dolori succurrit,ventrem illitu subducit, & hydropicos iuuat.

℞.radicis bryoniæ.℔.ij,
radicum cucumeris agrestis ℔.j,
scillæ ℔.ß,
radicis ireos recentis ℥ iij,
radicum filicis & ebuli, tribuli marini an. ℥ ij.

Tunsa omnia recentia macerentur diebus sex vel octo in olei veteris non rancidi ℔. iiij; parum deinde ferueſiant, & in expresso oleo ceræ citrinæ ℥ xv.liquefiant in vnguenti consistentiam.

PLANTIVS.

In vnguento Agrippæ rectè monet simplicia omnia recentia sumenda esse,nec admodum esse coquenda: his enim crudis tametsi vis inest molliendi & attenuandi validissima, coctione tamen perit atque disperditur. Vnde alio loco rectè præcepit author ad scirrhos emolliendos ex hisce radicibus contusis atque crudis addita axungia & cera cataplasma confici in primis efficax.

VNGVENTVM ἀφῆγον, id est, auxiliare calfacit, validè extenuat atque digerit,corporis præsertímque

que neruorum frigidis affectibus,conuulsioni,resolutioni,lumborum,articulorum,colicóque dolori aptum.

℞.rorismarini, maioranæ,radicis iari, serpilli, rutæ,radicis cucumeris agrestis an.℥ iiij ß,
foliorum lauri,saluiæ,sabinę,pulicariæ maioris & minoris,radicum bryoniæ an.℥ iij,
laureolæ ℥ ix.
foliorum cucumeris agrestis & nepitæ an. ℔. ß. Omnia Maio mense collecta & expurgata tunduntur recentia, & macerantur diebus septem in olei optimi ℔.vj. affusa aqua vitæ ad lib.j.
deinde coquuntur dum contabescant & absumpta sit aqua, oleum percolatur in quo ceræ ℥ xvj. liquantur, & adipis vrsini, olei laurini an. ℥ iij,
olei moschelini ℥ ß,
petrolei ℥ j,
butyri ℥ iiij,agitãdo hi puluceres insperguntur,
mastiches,olibani an.ʒ vij,
pyrethri, euphorbij, zinziberis, piperis an. ℥ j.
Omnia in vnguenti formam coĉant.

Vngventvm marciatum magnum cerebri, neruorum articulorúmque frigidis affectibus, tremori, conuulsioni, paralysi, arthritidi in primis vtile:præduris tumoribus lienis præsertim emolliendis efficax.

℞.ceræ albæ lib.j,
olei lib.iiij,
rorismarini,foliorum lauri an.℥ iiij,
tamarisci ℥ iij,
rutæ ℥ iij ß,
ebuli,sabini,balsamitæ,id est,męntæ aquaticæ,

ocimi,saluię,polij,calaminthes,artemisię,helenij, betonicæ,acanthi quę est branca vrsina,aspargulę quæ est aparine, anemones quæ herba venti dicitur,pimpinellę,agrimonij,absynthij,phlomi minoris qui & herba paralysis, costi herbæ hortēsis, quæ herba dicitur sanctę Marię,cymarum sambuci, semperuiui minoris quod crassula appellatur, millefolij,semperuiui maioris,chamędryos,plantaginis seu quinqueneruiæ,centaurij minoris,fragariæ,quinquefolij,tetrahit,id est, herbæ iudaicæ an.℥ ij.ʒ ij,

radicis althææ,cumini,myrrhæ an.℥ j ß,

fœnigræci ʒ vj,.

butyri ʒ v,

seminis vrticæ,violarū & papaueris rubri,mētastri seu mentæ agrestis, mentæ satiuæ, oxylapathi,polytrichi,cardiobatani,id est, cardui benedicti,periclymeni,id est, caprifolij seu matris syluæ, marathri,herbæ moschatæ quæ est prima geranij species,trifolij acetosi quod aleluya dicitur,scolopēdrij quod est ceterach,crispulę,id est,buphthalmi,caphuratę herbæ,id est,abrotoni,styracis, medullæ ceruinæ an.ʒ ij,

adipis vrsini,adipis gallinacei,masticheś an.℥ ß,

thuris ʒ ij,

olei nardini ℥ j. Herbæ ad finem Maij mensis collectæ recentes terantur macerentúrque diebus septem in vino optimo odorato, octauo die coquuntur simul dum vinū ex dimidio absumptum sit,ac tum oleum affunditur. Rursúmque coquūtur dum herbę contabescant & vinum prorsus sit absumptum: deinde colatur & exprimitur oleum, in quo rursus concalefacto styrax, butyrum, adi-

pes

pes, mastiche, thus, oleum nardinum & cera quo dixi ordine adiiciuntur, cúmque dissoluta fuerint agitatione continenti, subtrahantur igni, & concretum vnguentum recondatur.

PLANTIVS.

Vngnenti martiati tres apud quosdam traduntur descriptiones non admodum quidem necessariæ ad frigidos neruorum aliarumq; partium affectus, cùm ad hos abundè faciat vnguentum aregõ nunc descriptum. At verò qui martiatum hoc habere velit, descriptionem hanc sequatur ex Nicolao Myrepso deprompram atque reformatam.

VNGVENTVM basilicum minus quod & tetrapharmacum veteres appellarunt, calfacit, humectat, dolorem mitigat, ac pus mouet, phlegmonis increscentibus vtile.

℞. resinæ, picis, ceræ an. ℔. ß, olei quod satis est.

BASILICVM magnum eadem præstat & detergendis quoque & implendis vlceribus idoneum.

℞. ceræ albę, resinę, seui vaccini, picis, terebinthinę, olibani, myrrhę an. ℥ j, olei quod satis est.

PLANTIVS.

In vnguento basilico, aureo, apostolorum, ægyptiaco & enulato nihil immutandum putauit: in vnguento citrino simplicium doses admodum incertas atque deprauatas reformauit, atque plus inesse voluit radicis dracuntij (cuius ad propositos cutis affectus summa vis est) quàm cerusæ aut alterius cuiusuis simplicis. In componendi quoque ratione certum modum expressit adiiciendorum citriorum malorum, quorum pulpa atque succus ad ea cutis vitia non minus vtilis, imò etiam vtilior quàm cortex habetur.

VNGVENTVM aureum vulnera leuiter detergit, glutinat ac tutò curat.

℞. ceræ citrinę ℔. ß,

olei non rancidi ℔.ii.ß,
terebinthinæ ℥ ii,
resinæ,colophoniæ an.℥ i.ß,
thuris,masticHes an.℥ i,
croci ʒ i. Cera ex oleo liquatur,adiiciũtúrque reliqua exquisitè trita.

Vngventvm apostolorum vulnera & vlcera contumacia itémque fistulas detergendo expurgat, fungosam aut mortuam carnem absumit & nouam restituit.

℞. terebinthinæ, ceræ albæ, ammoniaci an. ʒ xiiij,
opopanacis,floris æris an.ʒ ii,
aristolochiæ rotundæ, thuris masculi, bdellij an.ʒ vi,
myrrhæ,galbani an.ʒ iiii,
lithargyri ʒ ix,
olei si æstas fuer it lib.ii.si hyems lib.iii. Bdellium,ammoniacum,opopanax & galbanum aceto macerata atque soluta cum cæteris tritis in oleum & ceram liquefacta coniiciuntur, coquuntúrque agitando in vnguenti formam.

Vngventvm Ægyptiacum multò validius quàm apostolorum vlcera vetera atque fistulosa extergit,excrescentem aut emortuam carnẽ vehementer exiccat & exedit non sine sensu doloris.

℞. æruginis ʒ v,
mellis optimi ℥ xiiii,
aceti fortis ʒ vii.coquuntur simul omnia dum vnguẽto sua crassities&purpureus color accedat.

Vngventvm ex enula quod enulatum appellant,

lant, ad pruritum, ad scabiem tum siccam tũ humidam,& ad alias cutis fœditates mirè efficax.

℞.radicis enulæ ex aceto coctæ, tusæ & cretæ lib.i,

axungiæ porci,olei an.℥ iii,

ceræ nouæ ℥ j,

argẽti viui extincti,terebinthinæ lotæ an.℥.ii,

salis vulgaris bene triti ℥ ß.Cera & axungia ex oleo liquantur, his additur enula, deinde argentum viuum & sal,postremò terebinthina.Tutior eius fuerit vsus, si vice argenti viui imponantur succi fumariæ & limonum an.℥ i.Vtrumque igitur seorsum habendum est.

VNGVENTVM citrinum aut rectius citreum, papulas ex bile aut salsa pituita in cute præsertímque faciei erumpentes reprimit,lẽtigines,impetigines, liuores, fœdas cicatrices & oculorum rubores extergit.

℞.boracis ʒ ii.

caphuræ ʒ j,

corallij albi ℥ ß,

amianti,id est,aluminis plumosi,vmbilici marini seu belirici,tragacanthæ,amyli, crystalli,enthali,denthali,thuris albi,nitri an.ʒ ii,

cerusæ ex radice dracuntii factæ ℥ i,

cerusæ vulgaris ʒ vi,

adipis suilli recentis salis expertis & puri lib. j. ß,

seui caprini ℥ i.ß,

adipis gallinacei ℥ i. Adipes in duplici vase liquefiant, in iis macerentur & leniter coquantur citrea mala duo minutim concisa.Adipes colen-

tur in hísque trita omnia laboriosè iniiciantur & rudicula subigantur: nouissimè borax & caphura tenuissimè tritæ inspergantur. Coctum vnguentum ac deinde concretum recondatur.

DE EMPLASTRIS.

EMPLASTRVM diachylon simplex iecoris, lienis, externarúmque partium præduros tumores incipientésque scirrhos emollit, sensímque dissipat.

℞. mucilaginum, seminis fœnigræci, seminis lini & radicum althææ an. ℔. i,

olei veteris puri ℔. iii,

lithargyri purgati atque triti ℔. i. ß, lithargyrũ in mortario sensim oleo diluatur dum exquisita sit permistio: igni dein lento coquãtur spatha assiduò subigendo dum crassescãt: ac tum his paulatim infundantur depromptæ mucilagines, percoquantúrque in emplastri substantiam. Si valẽtius desideratur in singulas libras singulæ vnciæ radicis iridis tritæ inspergentur.

EMPLASTRVM diachylon magnum cui vis ad omnia quæ dixi quàm simplici præstantior est, propterea quòd ex pluribus tum mollientibus tũ digerentibus constet.

℞. lithargyri puri, triti & creti ℔. i,

olei irini, chamæmelini, anethini an. ℥ viii,

mucilaginum seminis lini, fœnigræci, ficuum pinguium, & vuarum passarũ, succi iridis & scyllæ, œsypi, ichthyocollæ an. ʒ xii. ß,

terebinthinæ ℥ iii,

resinæ pini, ceræ citrinæ an. ℥ ii. Omnia in emplastrum

plaſtrum redigantur eadem arte qua in ſimplici diximus.

Emplastrvm è mucilaginibus præduros quoque tumores validè mollit ac digerit, abſceſſus quoque maturat, corúmque ruptorũ ſaniem ac pus abſtergit.

℞.mucilaginũ ſeminis lini,althææ, fœnigræci,& mediani corticis vlmi an.℥ iiii.ß,
oleorum chamæmeli, liliorũ & anethi an. ℥ i,
ammoniaci,galbani, opopanacis, ſagapeni an. ℥ ß,
croci ʒ ii,
terebinthinæ ℥ ii,
ceræ nouæ ʒ xx,fiat emplaſtrum arte iam præſcripta.

PLANTIVS in emplaſtra.

Multa quidem ad emolliendum emplaſtra veteres deſcripſerunt, & ex his quatuor ſub nomine diachylon, quorum duo hæc tamen præſtantiſſima ſunt. Sed & hoc emplaſtrum è mucilaginibus multò ad omnia potentius exiſtit quàm quod Zachariæ filio adſcribitur,quod proinde minimè deſcribendum fuit.

Emplastrvm è meliloto ſtrenuè quoque emollit ac digerit,doloréſque lenit, accommodatum ventriculi,iecoris, atque lienis præduris tumoribus tenſíſque hypochondriis.

℞.meliloti ℥ vi,
florum chamæmeli,ſeminis fœnigræci,radicis althææ, baccarum lauri,abſynthii, ſampſuchi an. ʒ iii,
cardamomi,cyperi,ireos,ſpicæ nardi,ammios, caſſiæ ligneæ,ſeminis apii,aniſi an.ʒ ii.ß,
ammoniaci ʒ x,
ſtyracis,bdellii an.ʒ v,

terebinthinæ ℥ i.ß,
ficus pingues xii,
seui hircini,resinæ an.℥ ii.ß,
ceræ ℥ vi,

olei maioranæ & nardini an.quantum sufficit, fiat emplastrum. Seuum hircinum, resina & cera in oleis liquentur, his ficus pingues tritæ & cretæ addantur, deinde ammoniacum & bdellium aceto soluta, postea terebinthina, postremò reliquorum pulueres creti.

PLANTIVS.

Emplastrum è meliloto,è baccis lauri,ceroneum & oxycroceum satis quidem esse videbuntur ad omnes affectus & dolores qui digeri resoluíq; postulant, vt idcirco nō aliis opus fuerit, neque emplastro è sinapi, neque emplastris variis è fermento, neque emplastro de alliis, neque emplastro relato ad Aristarchum.

EMPLASTRVM è baccis lauri ventriculi, præcordiorum,intestinorum,vteri ac vesicæ,aliarúmque partium dolores à flatibus aut à frigida quauis causa subortos mirè demulcet.

℞.thuris,mastiches,myrrhæ an.℥ i,
baccarum lauri ℥ ii,
cyperi,costi an. ℥ ß, mellis colati quantum ad omnia cogenda satis est. Id putant ad hydropem mirabile reddi si pōdus cyperi sit ℥ ii.ß,& caprinum stercus arefactum addatur pondere lib.ß.

EMPLASTRVM ceroneum lienis duritiem mollit, hydropi & frigidis vteri affectibus, thoracis scapularúmque doloribus à frigore ortis succurrit.

℞.picis

℞.picis naualis colatæ,ceræ an.℥ ii,& ʒ iij,
sagpeni ℥ ii,
ammoniaci, terebinthinę,colophoniæ, croci an.℥ j.& ʒ iii,
aloës,thuris,myrrhę an.℥ j,
opopanacis,styracis,galbani,mastiches, aluminis,fœnigręci,styracis rubri,bdellii an.ʒ iij,
lithargyri ʒ j ß. Emplastrum hac forma concinnetur: sagapenum, galbanum,opopanax,ammoniacum & pix vino liquentur & colentur, his colophoniam colatam, deinde styracem, mastichen,thus,myrrhã, bdellium trita cretáque,paulò pòst iniice terebinthinam,alumen,lithargyrũ & fœnigræcum.Coctum ex his emplastrum in aquam mergitur frigidam & subigitur manibus addito puluere aloës &croci manibus semper vnctis oleo laurino,concinnantur magdaleæ.

EMPLASTRVM oxycroceum omnem quoque duritiem mollit,atq.discutit,articulorum dolores & eos qui circum membranas sunt ossium, euocat atque disperdit.

℞. ceræ, picis naualis, croci,colophoniæ an. ℥ iiij,
terebinthinæ,galbani,ammoniaci,myrrhę,thuris,mastiches an.℥ j.& ʒ iij.Galbanum & ammoniacum aceto liquantur atque colantur:pix dein colata additur,ab hac cera,mox colophonia &terebinthina,non multò pòst thus,mastiche & myrrha.Coctum emplastrum in frigidam mergitur, expressúmque subigitur cum puluere croci, manibus oleo perunctis.

EMPLASTRVM de ianua ad vulnera & re-

centia vlcera mirè efficax inflàmmationem ſedat detergit, agglutinat & carne implet, & ad cicatricem perducit.

℞. ſuccorum apii, plantaginis & betonicæ an. lib. j,

ceræ, picis, reſinæ, terebinthinæ an. lib. ß. In ſuccis reliqua tria ſenſim agitando coquantur ad ſuccorum conſumptionem, ac tum igni ſublatis addatur terebinthina.

EMPLASTRVM gratia Dei ex eadem ferè materia & ad eoſdem vſus.

℞. terebinthinæ lib. ß,

reſinæ lib. j,

ceræ albę ℥ iiij,

maſtiches ℥ j,

betonicæ, verbenæ, pimpinellę recentium an. m. j, tunſæ herbæ ex vino albo coquantur dum tabeſcant, liquor exprimatur in quo cera reſina & maſtiche coquantur in idoneam emplaſtri conſiſtentiam: igni ſublatis terebinthina permiſceatur.

EMPLASTRVM diuinum ad maligna vlcera multò præſtantius, eorum enim ſaniem ac putredinem detergit & abſumit, nouam carnem profert & ad cicatricem perducit.

℞. galbani, myrrhæ an. ℥ ii, & ʒ ij,

ammoniaci ℥ iij, & ʒ iij,

opopanacis maſtiches, ariſtolochiæ longæ, ęruginis an. ℥ j,

lithargyri, olei communis an. lib. j ß,

ceræ nouæ ℥ viii,

thuris ℥ i, & ʒ i,

bdellii ℥ ij,

magne-

magnetis ℥ iij. Lithargyrum cum oleo agitando permiſcetur, poſtea coquitur dum craſſeſcat, tũ cera additur minutim conciſa, ea liquata igni aufertur, adduntúrque galbanũ, ammoniacum, opopanax & bdellium ex aceto vel vino diſſoluta, cocta & colata: deinde puluis inſpergitur myrrhę, maſtiches, thuris, ariſtolochiæ & magnetis: poſtremò æruginis, ne hac diutius cocta emplaſtrum rubrum euadat.

PLANTIVS in emplaſtrum diuinum.

Emplaſtra quæ ad vulnera & vlcera deſcribuntur, de ianua, gratiâ dei & diuinum, ea quoque ſatis ſunt, nec plura huc adferenda fuerant. Nam emplaſtrum Oribaſij duplex & emplaſtrum apoſtolorum comprehendũtur ſub hoc diuino, quòd in eoſdem ſint vſus, minus tamen efficacia.

EMPLASTRVM AD HERNIAM.

♃. gallarum,
nucum cupreſsi,
pſidiæ,
balauſtiorum,
acatiæ,
ſeminis plantaginis,
ſeminis pſyllij,
ſeminis naſturtij,
cupularum glandium,
fabarum torrefactarum,
ariſtolochiæ longæ & rotundæ,
myrtillorum an. ℥ ß, hæc omnia pulueriſentur & in aceto roſato macerentur per quatuor dies, deinde torrefiant & exiccentur.

TVM

℞. consolidæ maioris & minoris,
caudæ equinæ,
glasti,
scolopendrij,
radicis osmundæ regalis & filicis an. ℥ j,
thuris, myrrhæ, aloës, mastiches, mummiæ an. ℥ ij,
boli armeni lotæ in aceto, lapidis calaminaris præparati, lithargyri auri, sanguinis draconis an. ℥ iij,
picis naualis ℔ ij,
terebinthinæ ℥ vj, vel quantum satis sit ad emplastrum fingendum.

PLANTIVS.

Prætermissa hîc quoque sunt alia emplastra adstringentia & corroborãtia ventriculum, renes & vterum, quæ non vsurpantur, & pro quibus alia quædam in rem præsentem præstitui solent: vt idcirco videatur hic emplastrorum & aliarum compositionum numerus satis [illegible]le ad pharmacopœiam & ad curãda summa morborum, causarum & symptomatũ genera: neque opus fuit medicamentarium hunc librum otiosis & superuacuis compositionibus implere, quæ non nisi frustrà & ad confusam multitudinem augendam recenseri possunt. Quæ autem compositiones ad peculiares quosdam & singulares affectus curandos vtiles existant, quia rarius contingunt, in propria singulorum curatione tanquam illis peculiares & accommodatæ tradentur.

METHODI MEDENDI LIBRI SEPTIMI FINIS.

IOAN.

IO. FERNELII AMBIANI, FEBRIVM CVRANDARVM METHOdus generalis.

NOBILISSIMO LITERATISSIMOQVE IOANNI BARJOTTIO MARCHEFFRAEO, Philiberti Barjottij Equitis, Prætoriani consilij Præsidis, sacríque consessus Consiliarij Fil. primogenito, IOANNES LAMY Medicus Parif. S.

T quisque eius artis, quã cupidè exercet ac profitetur, amore delinitus est (Barjotti iurisperite clarißime) ita ad eius summum perfectionemq́; studiosè contendit. Quod cùm in cæteris omnibus, tum maximè in politioribus disciplinis, quæque ad humanitatem pertinent, factitari solet. Qui enim in iis principes haberi volunt, tametsi ipsa re ac veritate victi, multos olim iisdem intractandis rebus ingenio ac gloria floruisse fateantur, tamen partim iis non assentiuntur artificiũq́; eiurant, partim nonnulla imitantur, nonnulla suo marte excogitant, vt in ea contentione quod veterum industriæ opponere poßint, assequantur. Ita quippe industrij architecti quum aliorum & inuenta & perfecta opera admirentur, tamen à populari eorum via interdum deflectentes, ex iisdem ea eliciunt ac mendicant, quibus sua ad numeros omnes artificij componant. Sic dum eorum vesti-

gia negligenter sequi videntur, in iis tamen diligenter ac laboriosè insistũt. Quo exemplo D. Fernelius auus tuus (cuius recordatio tibi semper iucundißima esse debet) arte medicinæ clarißimus, omniq; laude (testãte ipsa inuidia) cumulatißimus, palmã tam solidam promeruit, vt suo ipse lumine non solùm Galliam, sed exteras quoq; gẽtes illustrasse videatur. Etenim quia in eo maxima & præclara fuit ad præclaras artes indoles, ab ea virtutis ac absolutæ eruditionis primã etiã apud suas (quod rarò homini concessum est) commendationem facilè reportauit. Idcirco cùm Henricus II. Galliarum Rex Christianißimus (cui consiliarius ac primarius erat medicus) iußisset, vt pro ea quã apud omnes sustinebat expectatione, artem medendi meliori forma redderet (eam enim multis locis deturpatam, & pluribus imperfectam esse acceperat) aut iam tum fortassis magnitudine & mole nimia laborantem, instauraret: ad id muneris præclarè exequendum omnia veterum monumenta (nullum enim vel minimum scriptorem neglexit) cùm accuratè excussisset, nusquam se tamen illis omnino addixit. Verùm eximij illius pictoris exemplo, qui Agrigentinis tabulam politißima arte depicturus, nudas eorum virgines inspexit, vt quid in quaque pulchrũ esset (cùm natura in vno nihil omni ex parte expoliat) ex iis tanquam viuo exemplari in mutuum simulachrum artificiosè transferret: præstantißimæ artis veram imaginem, veris coloribus additis, ad vnguem expressam, maximis laboribus insumptis, posteritati ille cõsecrauit. Etenim obscuram antè illustrauit, contaminatam perpurgauit, proiectam erexit, & stabiliuit, ita vt suis iam restituta natalibus vnius hominis industria videatur. Idq; non secus ac arbores & flores qui ἀκμὴν & vigorẽ

suum hyemis molestia decussum vnius solis accessu ac fauore ineunte vere recuperant. Denique quod factu difficillimum erat, tanto ingenij acumine, verbis tam eximiis ac venustis veterum sensa expreßit, vt aut noua omnia fecisse, aut mira luce collustrasse meritò censeatur. Ac proinde omnes fateri necesse est vnicum Fernelium in tantis medicinæ tenebris clarißimum lumen prætulisse. Quod vtique Rex veri prouidus augurium tum præsentiens, Alexandri magni exemplo, qui edicto cauit, ne quis præter Apellem suam depingeret effigiem, vnicum Fernelium huius tantæ artis (qua nulla est nec honestior nec diuinior possesio) habere voluit illustratorem & amplificatorem, qui & rerum & verborum suppellectile maxima hanc nondũ satis dotatam & comptam locupletaret & augeret. Enimuero si pares ingenio corporis vires nactus fuisset, fortasse nunc haberemus quem non Hippocratis aut Galeni tantùm interpretem, & tãtis ingeniis dignum genium, sed exornatorem diceremus. Quinetiam propter excellentem ingenij magnitudinem, necnon summam in re medica peritiam tantum aliquando maximus ille Rex huic tribuit, vt aulæ proceribus insolentiùs de domesticis & suis medicis inter se aliquando gloriantibus clarißimo de eo elogio illam ostentationem represserit. grauiter enim & verè respondit se non reperisse quenquam præter vnum Fernelium quem iure Medici nomine cohonestaret. Adeò nempe Regi maximo satisfecerat Fernelius, vt vnus instar omniũ videretur. Atqui principibus placuisse viris (inquit ille) non vltima laus est. Verumenimuero licet hoc grauißimum fuerit Regis de Fernelij medicinæ parentis singulari doctrina iudicium, & dignum tanto viro testimonium, haud tamen ob-

trectatores literarum & literatorum osores defuerunt, qui crabronibus deteriores non irritati aculeos in bene meritum exacuerint: magistro enim veteris disciplinæ iucundissimam ingenij laudem inuidentes, & sanctissimam eius existimationem virtute & labore partam violare frustra cupientes. Fernelium docuisse res admirari, non autem intelligere, dictitarunt. Quæ censura hominum tantum sibi tribuentium, & famæ viri semper suspiciendi detrahentium admiratione est digna. Mirum enim est censores tam acutos & tam doctos aut non intelligere aut in admirationem trahi, quam ab ignoratione proficisci philosophus testatur. Prætereo quorundam aliorū effrænatam maledicendi licentiam & contumeliosas ingratorum discipulorum voces, cùm præsertim nemo sit, qui nesciat eum in tanto precio & existimatione apud omnes fuisse, vt qui Fernelium repudiat, idem omnes omnium hominum status ratasq́; de homine erudito opiniones ac sententias (quod impium est) reiiciat ac eiuret. Quem enim innumeri pleniore quasi ore laudant & amplectuntur, eū nefas est ab oppido paucis repudiari. Vtris magis sana fuerit mens nemo non intelligit. Quantò enim vniuersorum iudicium paucorum æstimationi & pondere & numero antecellit, tantò facilius laudantium iudicij grauitas, obtrectantium leuitatem pessundat ac opprimit. Vt enim aqua particula faciliùs corrumpitur quàm tota aqua: sic probabilius est paucos cæco amore sui occupatos quàm multos veritatis studio impulsos, à ratione ac vero deflexisse. Ac illi pauci meliùs sibi suoq́; nomini consuluissent, si vocem inhumanam continuissent, vt paucitatis testem, sic stultitiæ suæ indicem ac leuitatis. Aut me domesticus amor fallit, aut nullus vnquam intelligendo res abditas luculentius

docuit

docuit admirari, & intelligere admirando. Testis diuinus ille de abditis rerum causis liber, vniuersa ferè naturæ mysteria complexus, qui posteritatis memoriam promeretur. Testis & vniuersa Fernelij medicina multis præclarisq; monimentis ad omnem memoriam commendata, qua sibi monumentum ære perennius extruxit, quæ iam velut altissimis defixa radicibus sic ab omnibus expetitur, tanto ardore legitur, vt iam passim vno Fernelij nomine publicæ scholæ personent. Quinetiam nullus adhuc ad bene fœliciterq; medendum præclarè secum agi putat, qui in ea non sit sæpe versatus. Quod nuper Ioannes Crato vir præter morum grauitatem vitæq; integritatem omni literarum genere clarissimus, Cæsareæ maiestatis ἀρχίατρος ac consiliarius, elegantissima illa epistola, qua in opus Fernelij ante aliquot annos denuo typis excusum præludit, videtur confirmasse. Illic enim vtilem sibi fuisse lectionem scriptorum Fernelij ex animo professus, cum demum in medicina profecisse statuit, cui Ferneliana non displicent. Quinimò illis tantum tribuisse, tantóq; studio prosequutum accepimus, vt ea viaticum vitæ appellarit, nec sine iis vnquam Alexandri magni exemplo qui Homeri Iliadem sub puluino seruabat, pernoctarit. Alij in eum paulò iustiores, præclara quidem eruditione atque doctrina ornatum, & in arte medendi in primis versatum quodammodo commendarunt, quòd viderint admiranda artis opera scriptis consentire, & ea quotidie fœlici rerum euentu confirmari, magisq; ac magis illorum veritatem elucere, quam cùm nec auderent nec possent rationibus vllis conuellere, tandem veritate victi istorum scriptorum inuentionem vni Fernelio attribuerunt. At ne quid ad virulentam rabiem deesse videretur,

intestino velut flagrantes odio necdum adhuc vetere deposita inuidia, dictionem diuulgarunt cuiusdam alterius esse, nec illi licuisse tot occupationibus districto tam accuratè & eleganter tantum opus concinnare. O puerilem hominum cauillationem, qui ocio & ignauia liquescentes, aliena duntaxat opera vellicare atque insectari norunt, quique omnino philosophiæ rudes, prætermissa æstimatione rerum, verba sola grammaticorum more ponderant & examinant. Quisquis priora eius opera, quæ omnes sine controuersia Fernelio adscribũt, cum posterioribus contulerit, aut dicendi characterem illum ipsáque verba accurata obseruatione animaduerterit, sui sanè vbique similia & ex eadem officina profecta (nisi prorsus sit mente captus) agnoscet. Alij denique vt ea etiamnum improbarent, &c. in summam inuidiam adducerent, nouas eum & falsas opiniones inseruisse & insitas euulsisse peruulgarunt. At verò noua quo pacto dici possunt, quæ ex limpidissimis veterum fontibus hausta sunt & deprompta, aut quorum falsa & adulterina, præsertim & veritati & præceptis artis sint consentanea? Nam constans & firma de calculo, paralysi, catarrho & arthritide eius opinio tot alioqui doctissimorum virorum exquisitissimis rationibus tanquam machinis oppugnata ita firmiter stat & subsistit, vt nulla vnquam ratione (qua rerum omnium veritas est exquirenda) conuelli adhuc potuerit. Quendam esse audio, qui fame potiùs quàm famâ conspicuus eo venerit impudentiæ, vt eum etiam dicere nõ puduerit, vniuersam Fernelij medicinam procul à libera beneque constituta academia esse relegandam, quòd ex turbidis Arabum riuulis petita, & ab eodem tantum dictionis quodam lenocinio philosophis indigno, ornata, omnem medicinæ splendorem contaminarit, sustulerit,

penèque

peneq́; extinxerit. O subtilem philosophũ, sed crassum medicum, cùm nemo vsquam sit gentium, qui perfectis eius operibus & eorum veritate comperta summã in iis rerum inuentionem non admiretur & suspiciat, fateaturq́; supra modum auctam, magno cum mortalium commodo & profectu illustratam esse medicinam. Sic virum omni disciplinarum genere insignem, quem non fortuna ad gloriam erexit, sed virtus ad laudem extulit, contumeliis dilacerant ac proscindunt. Sic magni animi & ingenij virum, cui virtute & eruditione pares esse nequeant, aulicorum exemplo, qui subitam aliorum fœlicitatem ternis oculis intuentes, & viribus suis diffidentes, industriis hominib. obtrectant, inuidia ac maleuolentia prosequuntur. Adeò laudi & gloriæ inuideri solet. Sed id mirum, quem viuum apertè petere noluerunt, eum mortuum (si modò is mortuus est qui libris editis tanquam liberis nouaq́; sobole fœcundius reuiuiscit) clàm oppugnare voluerunt. At mortuorum laudibus obtrectare, id illorum manes violare est. Quod quàm impium, id etiam Scytharum ipsa testatus barbaries. Est ne quicquam crudelius quàm hunc dolorem Fernelij cineri atque ossibus inurere, vt quam ei laudem multi graui iudicio tribuerunt, eam pauci male feriati leui opinionis vẽro agitati imminuant & detrahere conẽtur? Quod tibi (Barjotti optime) gloriosum esse debet, cùm auum tuum inuidis non caruisse videas. Id enim præclarum est auite in auo tuo & angustæ virtutis argumentum. Hac linguæ procacitate perculsus si quid amisit, id plurimi amiserunt: consecutus est gloria sua quod pauci obtinuerunt. Quò fit, vt tibi gratuler cùm ab auo patreq́; ortus tui principia duxeris, quibus inuidi non pepercere, id est, quorum gloria tãta extitit, vt malè sanorum oculis aciem

præstrinxerit. Quæ causa fuit ut acerbitatis suæ virus in eos frustra euomuerint. Et ni fallor sustines imitandæ & auitæ & paternæ virtutis expectationem. Immò si quis istam tuam frontem apertam ac ingenuam indolem inspiciat, iam magnum quid promittis, quo vtriusque parentis imago viua in te vno reluceat. Et si bene ominor, æmulis cariturus non es: solidam enim virtutem plerisque scientiarum generibus cumulatam amplecteris, quod vt semper facias, te per istum tuum genium, & per istam frontem tuam oro & obtestor. Oro & per vtriusque parentis lineamēta quæ tu exprimis. Omitto corporis, quæ vt sunt inferiora, ita pro nihilo duci debent. Ac dubito an tibi maior vtilitas, quàm tuis voluptas futura sit. Vtilitas quidem, cùm insistes ijs vestigijs, in quibus parentes pedem presserunt, & cum labores tui honesto gloriæ præmio lenientur, & mitigabūtur. Voluptas verò, cùm & ad demortuos, & ad viuos perueniet tui in excolēda virtute & terendis maiorum vestigiis progressus fama. Ita enim tanquam idoneum solum eris, cui virtutis parentum semen commissum natiuo quodam ac verno tēpore excitatum reuiuiscit, adolescit, fructum vberem iuxta & suauem redditurum. Iam locus postulat, vt institutum consilij nostri cursum persequamur. Vt primùm Fernelij quæ restant nondum vulgata opera in manus meas fato potius quàm iure hæreditario peruenerunt, consilium hoc meum & institutum fuit, ea primo quoque tempore in lucem emittere, vt multorum desiderium nouo hoc edito partu explerent. Ab eo consilio quædam me reuocabant, ad id multa hortabantur. Reuocabat ea difficultas quam in diuulsis, dispersis, ac dissipatis aduersariis repererā. Reuocabat exigua perficiūdi spes, & parua de iudicio meo opinio, vt qui

in ea

in ea re præstanda impar ac inferior forem. Sed inuitabat primùm Guilielmi Plantij viri Græcè Latinéque periti, de arte medica suprà quàm credi potest meriti, fides quam præstiterat. Spoponderat enim, nisi matura mors (quæ laudi, gloriæ, & conatib. virorum illustrium semper obsistit) nobis eum eripuisset, eam se diligentiam præstaturum, vt quæ dispersa dissipatáque forent, colligeret, ac in optimū ordinē redigeret. Ac lubens eius fidem liberarem, nisi improborum versutia ac præpropera festinatio per medios conatus trāsuersa ageretur. Maximè verò quòd Fernelius animā agens vni Plantio, qui illi quoad vixit intimus fuit & domesticus, omnia sua monumenta & aduersaria credidisset, ac veluti testamento legasset. Hortabantur quoque & plerique de me bene meriti, qui me assiduis literis solicitarūt, cùm me in eam honestam familiam accitum & cooptatū intellexissent, vt diuturnæ multorum expectationi & desiderio aliquando satisfacerem. Et mecum quasi ex scripto agere voluerunt, quòd Plantius in Epistola nūcupatoria id promisisset. Nam id se suo iure postulare credebant, quòd ad quem & Fernelij & Plantij istud luculētum scriptorum patrimonium tanquam ad filium, aut affinem peruenisset, is aut de iure teneretur, aut ingrati & inhumani hominis crimine conuinceretur, nisi de emittendis in lucem libris laboraret. Cæterùm Plantius receperat se septem libellos in lucem editurum. Et nos idem iam præstitissemus, nisi fregisset consiliū meum, propensámque animi volūtatem retardasset plagiarius quidam, cuius fidei multa aduersaria precariò (incōsultò fateor) cōmiseram, qui vniuersalem febrium curādarū methodum furtim à me acceptam cùm transcripsisset, iam veluti alienis spoliis ac furto insolescēs, cœpit ia-

clare sese ac gloriari, quòd iampridem ijs de rebus libros conscripsisset, quos propediem prælo esset commissurus. Atque eo veluti temerario ausu cœpit Fernelij (qui virtute tantùm duce & comite fortuna caput extulit) famæ ac nomini insidiari, dum istis verborum præstigiis venerandum senem, quem non solùm sui, sed & exteri æterna laude decorandum putant, honore merito ac omni dignitate fraudare vult atque spoliare. Et vt est vir maximè popularis, malis istis artibus falso doctrinæ prætextu auram vulgarẽ captat & venatur. Quem vt consilio & diligentia anteuerterem, necnon Typographos eius studio obsequentes, nimiùm que festinantes retardarem, à priore instituto abductus, duos tantùm libros, priorem qui febrium, posteriorem qui morbi Gallici curationẽ continet, coactus sum euulgare, fidem de reliquis datam breui (σὺν θεῷ) liberaturus. Quod eò lubentius fecero, si nostræ industriæ primitias ac magni laboris præludia, medicinæ studiosi grato susceperint animo. Quod iam penè me consecuturum sper , si nouæ successus industriæ, expectationi nostræ aliquando responderit. Nam si scripta considero, ea cùm per se plausibilia sint, nemo non boni consulet laborem nostrum & institutum. Sed maior sperandi occasio sese offert, quod in tuo nomine (Barjotti ingenue) hic liber veluti reliquæ naufragij tabula & luculenti tui patrimonij pars, est proditurus. Tuarum enim est partium, tui muneris, vt diligentia hunc librũ ab improborum manibus veluti lacerũ ac spoliatum asseras, liberes, ac restituas. Alioquin vix effugias quin neglecta hac patrimonij parte, veluti aliquo parricidio te inquines. Id enim potes si vis, velle autẽ debes, quia potes. Hoc aui tui manes iure suo à te repetere possunt. Quòd si in hac officij tui in parẽtes parte claudicares,

claudicares, iniuriam tibi tuísque faceres, & veluti desertoris crimine tete alligares. Bonis tinctus es literis, ius, iustitiámque colis, liberè educatus, raris animi dotibus insignitus, in vrbe terrarum principe natus, tuo ipsius genere & nomine nobilitatus, fortunis denique amplissimis illustratus. Si quæ iuris sunt, quod tu tantopere colis, præstare vis, hoc iã auus tuus iure à te postulare debet, vt sua monumenta ab omni impietate vindices. Quòd autem clarissimus quisque iuuenum pro amplificanda & retinenda re domestica plurimum laboris sustinet, deforme tibi existimato ab iis te virtute superari, quibus dignitate præstas. Atque si eam nauabis operam quam spero, meam augebis industriam, vt tandem vtriusque nostrum consensione atque conspiratione aliquid eximium & augustum in commendationes tuorum parentum, in virtutis tua laudem & laborum meorum quandam sublevationem, existat. Vale, Barjotti clarissime, Lutetiæ Parisiorum Cal. Sept. 1577.

VICTIS NIL NISI DOLOR.

IOANNI LAMY PARIS. MEDICO Ioannes Barjottius Parisi.

Hippolytum, quondam, sacris Epidaurius herbis
Eripuit diris correptum faucibus Orci:
Hinc genitus Phœbo, Nymphâque Coronide, Parcis
Cessit. At ἀρχίατρος, posthac, FERNELIVS, *iisdem*
Passibus incedens, Stygiáque palude, suorum
Vmbras educens, (tantum profecerat arte
Delia) ad Empyreum sublimis fertur Olympum.
Sed tuus iste labor, rediuiuum reddit, AMICE,
Cuius de Medicis diuulsa volumina rebus
Congeris, incudi tradis, donásque nitori:
Ex quibus haud prodit, FERNELIVS *vnus, & alter,*
At plures, illinc qui Parcæ tela retundent.
Sic facis, vt mors hæc, reparabilis alitis ortu
Sit melior: similem, qui per sua funera, tantum
Suscitat. Inuideat quantum volet Atropos: vni
Liuor edax Domino pectus miserabile rodit.

NON INFERIORA SEQVVTVS.

Fernelius vegeto lustrans arcana labore
Artis, Apollinei quam coluêre Patres,
Eripit innumeros fato, sibi nîlque pepercit,
Dum positum, contra sæpe resurgit onus.
Nil intentatum liquit, dum pollice docto
Expolit obscuras nobilis Artis opes.
Vitam non clausit senio, sed membra labore
Condit in emissis languida facta libris.
Nam tumulus liber est. Aliena salúsque fit illi
Chara nimis: moritur mortem aliis adimens.
Scriptáque quæ toto spargit ditissimus orbe,
Vitam Erebo raptam, post sua busta dabunt.
Claras fatalis nequit vrna capessere mentes,
Fœtura ingenij non peritura viget.
Nam non intereunt, quorum post debita fata
Diuitis ingenij vis rediuiua manet.

Sacris Ioannis Fernelij Regij Archiat. manibus Gul. de Baillou Paris. medicus B.P.

ΕΙΣ ΤΟ ΤΟΥ ΦΕΡΝΕΛΙΟΥ ΠΕΡΙ
πυρετῶν σύγγραμμα, Ἑρρῖκος ὁ Βλακοδαῖος
Σκότος ἰατρός.

Ἄδοντι Φερνέλιον τῆς φρενὸς ἥλιον αὐγαῖς
Φαίδιμον χαίρουσι βροτοῖς, λάμποντά τι βίβλῳ
Τῇ περὶ τῶν πυρετῶν, μετὰ πάντα φρονάλεος αὐτῷ
Οὔνομα τῆς γνώμης ὅτι φῶς παραπλήσιός ἐστιν
Ἠελίῳ μαρμαίροντι φίλῳ, καὶ λαμπετόωντι.
Εἰ δέ σε Φερνελίου τὸ παλαίφατον οὔνομα θέλγει.
Ἥλιον θνητοῖσι φέρει συγγράμματι τούτῳ,
Κάμνοντας φερέτρῳ μετ᾽ ὀλοῷ, καὶ φωτὶ διδοὺς.

EIVSDEM BLACVODÆI.

Frustratus olim Sisyphus inferos
Paruo reuixit tempore, coniugi
Sibique fallax. Nam retractum
Atropos ad Phlegethontis vndam
Et fæua sæua regna Proserpina
Non passa technas reddere commodo,
Damnauit æterni Laboris.
Fata dolo nequeunt repelli.
At rectè diuis fata volentibus
Orco remittunt Fernelium, sua
Virtute terris sempiternum.
Viuere promeritum: nec antè
Sedes reuiset Ditis, & Æaci
Sæuum tribunal, donec erit genus
Mortale. Nam viuet sibi, qui
Vitam aliis bonis arte confert.

Ignivomas solitum febres extinguere, febris
FERNELIVM è viuis insidiosa tulit.
Sed fugite ô febres: quia nunquam febribus hostis,
Dum liber hic viuet, FERNELIVS deerit.

I. R.

IO. FERNELII AMBIANI, FEBRIVM CVRANDARVM METHOdus generalis.

PRÆFATIO.

Tanta olim Empiricæ sectæ vis fuisse videtur & celebritas, vt apud eos, qui sese Rationales profitentur, non parum etiamnum pristinæ retineat authoritatis. Perpauci enim morborum causas, aut continentes, aut antecedentes, aut etiam concomitantes accuratè satis scrutantur, sed morbi cuiusque audito nomine, seu quòd febris continua tertianáve sit, seu pleuritis, seu nephritis, aut arthritis, protinus ad peculiares traditas sibi medendi præceptiones concurrunt, quas mirificè, sed nullo aut certè minimo iudicio amplexantur & excolunt, vmbras potius & nomina quàm morbos ipsos sequuti. Si qui fortè ex his continentes causas attingunt antecedentes tamen aut concomitantes (vniuersam dico corporis, principúmque partium, & humorum, qui in his peccant, constitutionem) prætermittunt. Generalem igitur medendi rationem ac methodum, & summa quæ hactenus protuli, remediorum genera statuens ad singulorum deinceps morborum peculiarem curationem accommodare, insuper propria cuiusque remedia producere, hoc quasi initio præceptiones tradam, quibus qui medicinam facturus est, curandi iudicium dirigat atque confirmet: tum nequid inconsideratè gerat, tum etiam ne in singulorum tractatione breuitatis studiosi cogamur hæc subinde inculcare, quę multorum sunt communia.

Ante morbi cuiusque curationem omnium, tum humorum, tum partium corporis, vitia peruestiganda esse. CAP. I.

OMNIVM id iure primum videtur, vt ad ægrum veniens, ex symptomatum quæ plurimùm fatigant recen-

tensione,& affectam primariò sedem,& affectum qui in ea consistit, & eius cōtinentem causam intelligas, vt quorum gratia sis maximè accersitus. Deinde verò reliqui quoque corporis (vt secundo pathologiæ docui) constitutionem discas,sine qua nihil tutò aggredi possis. Inter sermonem tacitè obserues, quo habitu, gracili an obeso, & quo ferè temperamento decumbens sit: deinde sciscitaris, quæ viuendi consuetudo olim familiaris, quæ ante morbum integra valetudine esset corporis constitutio,quis habitus mediocris an plethoricus,qui non nisi putorum est & bene valentium. Si deterior corporis constitutio suspecta fuerit: quærendum quibus olim grauioribus morbis conflictatus sit, & perfecténe sublati sint: in hos enim facilis est relapsus. Ad hæc quoq; propriis notis de corpore sciendum, purúmne id sit an impurum: si impurum, quæ corporis regio obsideatur vitioso humore,primáne,an secūda, aut tertia:is verò humor alteratus solúmne sit: vt crudus aut leuiter corruptus (qui citra vacuationem seu naturæ, seu artis beneficio, possit in pristinam bonitatem redire) ánne sic vitiatus, vt naturæ limites prætergressus, & omnino præter naturam prorsus extirpari vacuarique debeat. Tertiò, vagúsne ac diffluens sit:an contra venarum, aut viscerum, aliarúmve partium substantiæ impactus & adhærens: ille enim breuiorem morbum facit, promptéque medicamento cedit: hic verò difficilè, & morbum peruicaciorem reddit. Si adhærens,an cum obstructione simplici,aut etiam cum tumore, qui in aliquo viscere aut alia parte contactu mollis aut durus, renitens aut laxus percipitur. Tumor enim, præsertim durus atque diuturnus, non nisi præparatione adhibita, multo tempore eximitur. Quartò sit vitiosus humor, ánne corruptus: hic enim accelerandam curationem cautione maiore indicat, præsertim si febris adest: & hæc corruptio atque putredo simpléxne sit & solitaria: an præterea partis,cui adhærescit,substantia labefactata sit. Hæc rursum labes sitne ex diutina humoris corrupti contagione & adhæsu, an ab ipso ortu & à prima origine quasi hæreditario iure contracta. Postremò,leuísne ea sit ac recens, ân consummata adeò vt non amplius in naturalem atque bonum statum pars reuocari possit. Grauissimum sanè vitium est labes aut corruptio substantiæ visceris, quod,

etiam si omnem noxium humorem expurgaueris, persistit in viscere, & vix aut vllo modo arte corrigi potest,præsertim si hæreditarium est, vel graue atque consumatum existit. Hæc præcipua interiorum est causarum obseruatio,tū ad prædicendum,tum ad curandum imprimis necessaria. Nam siue interior præter naturam causa morbum protulit eique coniuncta est atque continens,siue illi duntaxat implicita sit,propterea tamen quod vel eum ipsum fouet, vel eius symptomata asperiora reddit,pretermitti nō debet,quandoquidem sine animaduersione neque prædictio neque curatio iniri rectè potest. Magni igitur interest,morbus hoc illóve modo affectum corpus inuadat. Qui in purum & bene constitutum corpus inciderit,certos atq. legitimos, qui in vitiosum atque impurū,distortos atque inopinatos, progressus habebit. Si quem euchymo & puro corpore partibúsque principibus bene constitutis,euidentiū causarum vi,ex subita post exercitationem validam refrigeratione,pleuritis adoriatur: ea vtique pura & exquisita existet, quam protinus secta vena quam plurimum leniet, aliáque adhibita remedia luculentè iuuabunt:huius quoque concoctio statis fiet periodis,nec alia quam pleuritidis symptomata ægrum affligent. Alium item bene constitutum, pluuioso cælo simúlque æstuoso iter facientem, si constipata cute obsideat, continua febris,eáque conclusa ex putrefactis humoribus qui in maioribus sunt vasis:ea omnino simplex quum sit, propriis duntaxat stipabitur symptomatis, constantes nec perturbatos,sed decretoriis diebus definitos motus habebit,legitimáque iudicia. In hoc statim initio, nulla purgatione præmissa,venæ sectio quæ multitudinem conclusæque putredinis magnam portionem subtrahat, plurimum ad curationem conducet: deinde detergentia medicamenta & attenuantia, quæ corpus reliquámque putredinem præparent, vt insiti caloris beneficio cocta secretáve,tum arte, tum naturæ beneficio atque impetu deducatur in salutem. Ad eundem quoque modum pestilens febris,quæ ex inquinati aëris contagione maligna purum corpus inuaserit, sui duntaxat generis symptomata promet,& antidotis maximè cardiacis,& iis quæ malignitatem frenant,abigetur,nulla vacuationis necessitate. At si contrà statuamus iisdem ex causis alios,quibus ante mor-

bum

bum vel impurum corpus esset, vel malè constituta viscera morbis similibus exerceri: horum neque certa lex, neque certum fuerit indicium: sed omnia perturbata, confusa, & plerumque inopinata ingruent, ac velut tumultuosissimè adorientur, vt subinde remedia mutanda atque permiscenda sint. Pleuritis enim si obtigerit, neque exquisita neque legitima existet, sed vel è destillatione frigida, vel è corporis frigido pituitosóque habitu crudior euadet, concoctúque difficilior, è qua vix quicquam tussi educetur, neque hanc vena secta conspicuè minuet: sed & extraordinaria ac illegitima symptomata, vt suffocationis metus, progressus ordinem peruertent, pręsertim si olim asthmati opportunus fuit æger. Si verò continua aut etiam pestilens febris idipsum occupauerit corpus, impuritatis symptomata, vt cordis dolor, animi defectio, nausea, frequens vomitio, oppressio, hísque similia propriam febris conditionem mutabunt, vt eius incertum futurum sit iudicium. Eadem quoque impuritas viscera primásque venas inferciens, obsistet ne statim initio propria febri remedia, accommodari possint. Ea enim antequam venæ sectio adhibeatur expurgari postulat, non paruo temporis viriúmque dispendio. Febris etiam longior, & tum iudicatu, tum curatu difficilior atque periculosior euadit: multo autem magis, si quod viscus ante morbum malè iam affectum erat. Hæc igitur sunt ante cuiusque morbi curationem animaduersione digna: quibus prætermissis, nihil certò potest de morbi cuiusque iudicio aut curatione statui.

Quęnam plethoræ, quæ cacochymiæ præcipua sit sedes, & quæ vtriusque sint causæ.

CAP. II.

PLETHORA, quæ probi ac vtilis sanguinis seu succorũ omnium est redundantia, maximè ac præcipuè è venis oritur maioribus, è quibus anastomosi, tenue nõnihil, quẽadmodum è pleniore sinistro cordis sinu crassiusculum aliquid, vnà cum vitali spiritu in maiores effunditur arterias: quæ non minus quàm venæ, copia turgentes atque distentæ validũ tum pulsum edunt. E maioribus tum venis tum arteriis copia turgentibus in minores, ex hísque in carnis molem, habitúmq; corporis effusio fit, atque plethora sum-

gia negligenter sequi videntur, in iis tamen diligenter ac laboriosè insistũt. Quo exemplo D. Fernelius auus tuus (cuius recordatio tibi semper iucundissima esse debet) arte medicinæ clarissimus, omniq; laude (testẽ te ipsa inuidia) cumulatissimus, palmã tam solidam promeruit, vt suo ipse lumine non solùm Galliam, sed exteras quoq; gẽtes illustrasse videatur. Etenim quia in eo maxima & præclara fuit ad præclaras artes indoles, ab ea virtutis ac absolutæ eruditionis primã etiã apud suas (quod rarò homini concessum est) commendationem facilè reportauit. Idcirco cùm Henricus II. Galliarum Rex Christianissimus (cui consiliarius ac primarius erat medicus) iussisset, vt pro ea quã apud omnes sustinebat expectatione, artem medendi meliori forma redderet (eam enim multis locis deturpatam, & pluribus imperfectam esse acceperat) aut iam tum fortassis magnitudine & mole nimia laborantem, instauraret: ad id muneris præclarè exequendum omnia veterum monumenta (nullum enim vel minimum scriptorem neglexit) cùm accuratè excussisset, nusquam se tamen illis omnino addixit. Verùm eximij illius pictoris exemplo, qui Agrigentinis tabulam politissima arte depicturus, nudas eorum virgines inspexit, vt quid in quaque pulchrũ esset (cùm natura in vno nihil omni ex parte expoliat) ex iis tanquam viuo exemplari in mutum simulachrum artificiosè transferret: præstantissimæ artis veram imaginem, veris coloribus additis, ad vnguem expressam, maximis laboribus insumptis, posteritati ille cõsecrauit. Etenim obscuram antè illustrauit, contaminatam perpurgauit, proiectam erexit, & stabiliuit, ita vt suis iam restituta natalibus vnius hominis industria videatur. Idq; non secus ac arbores & flores qui ἀκμὴν & vigorẽ

suum

ſuum hyemis moleſtia decuſſum vnius ſolis acceſſu ac fauore ineunte vere recuperant. Denique quod factu difficillimum erat, tanto ingenij acumine, verbis tam eximiis ac venuſtis veterum ſenſa expreſſit, vt aut noua omnia feciſſe, aut mira luce colluſtraſſe meritò cenſeatur. Ac proinde omnes fateri neceſſe eſt vnicum Fernelium in tantis medicinæ tenebris clariſſimum lumen prætuliſſe. Quod vtique Rex veri prouidus augur iam tum præſentiens, Alexandri magni exemplo, qui edicto cauit, ne quis præter Apellem ſuam depingeret effigiem, vnicum Fernelium huius tantæ artis (qua nulla eſt nec honeſtior nec diuinior poſſeſſio) habere voluit illuſtratorem & amplificatorem, qui & rerum & verborum ſuppellectile maxima hanc nondũ ſatis dotatam & comptam locupletaret & augeret. Enimuero ſi pares ingenio corporis vires nactus fuiſſet, fortaſſe nunc haberemus quem non Hippocratis aut Galeni tantùm interpretem, & tãtis ingeniis dignum genium, ſed exornatorem diceremus. Quinetiam propter excellentem ingenij magnitudinem, necnon ſummam in re medica peritiam tantum aliquando maximus ille Rex huic tribuit, vt aulæ proceribus inſolentiùs de domeſticis & ſuis medicis inter ſe aliquando gloriantibus clariſſimo de eo elogio illam oſtentationem repreſſerit. grauiter enim & verè reſpondit ſe non reperiſſe quenquam præter vnum Fernelium quem iure Medici nomine cohoneſtaret. Adeò nempe Regi maximo ſatisfecerat Fernelius, vt vnus inſtar omniu m videretur. Atqui principibus placuiſſe viris (inquit ille) non vltima laus eſt. Verumenimuero licet hoc grauiſſimum fuerit Regis de Fernelij medicinæ parentis ſingulari doctrina iudicium, & dignum tanto viro teſtimonium, haud tamen ob-

DD iiij

trectatores literarum & literatorum osores defuerunt, qui crabronibus deteriores non irritati aculeos in bene meritum exacuerint: magistro enim veteris disciplinæ iucundissimam ingenij laudem inuidentes, & sanctissimam eius existimationem virtute & labore partam violare frustra cupientes. Fernelium docuisse res admirari, non autem intelligere, dictitarunt. Quæ censura hominum tantum sibi tribuentium, & famæ viri semper suspiciendi detrahentium admiratione est digna. Mirum enim est censores tam acutos & tam doctos aut non intelligere aut in admirationem trahi, quam ab ignoratione proficisci philosophus testatur. Prætereo quorundam aliorũ effrænatam maledicendi licentiam & contumeliosas ingratorum discipulorum voces, cùm præsertim nemo sit, qui nesciat eum in tanto precio & existimatione apud omnes fuisse, vt qui Fernelium repudiat, idem omnes omnium hominum ætatas ratasq́; de homine erudito opiniones ac sententias (quod impium est) reiiciat ac eiuret. Quem enim innumeri pleniore quasi ore laudant & amplectuntur, eũ nefas est ab oppido paucis repudiari. Vtris magis sana fuerit mens nemo non intelligit. Quantò enim vniuersorum iudicium paucorum æstimationi & pondere & numero antecellit, tantò faciliùs laudantium iudicij grauitas, obtrectantium leuitatem pessundat ac opprimit. Vt enim aquæ particula faciliùs corrumpitur quàm tota aqua: sic probabilius est paucos cæco amore sui occupatos quàm multos veritatis studio impulsos, à ratione ac vero deflexisse. Ac illi pauci meliùs sibi suoq; nomini consuluissent, si vocem inhumanam continuissent, vt paucitatis testem, sic stultitiæ suæ indicem ac leuitatis. Aut me domesticus amor fallit, aut nullus vnquam intelligendo res abditas luculentiùs

docuit

docuit admirari, & intelligere admirando. Testis diuinus ille de abditis rerum causis liber, vniuersa ferè naturæ mysteria complexus, qui posteritatis memoriam promeretur. Testis & vniuersa Fernelij medicina multis præclarisq; monimentis ad omnem memoriam commendata, qua sibi monumentum ære perennius extruxit, quæ iam velut altissimis defixa radicibus sic ab omnibus expetitur, tanto ardore legitur, vt iam passim vno Fernelij nomine publicæ scholæ personent. Quinetiam nullius adhuc ad bene fœliciterq; medendum præclarè sicuti agi putat, qui in ea non sit sæpe versatus. Quod nuper Ioannes Crato vir præter morum grauitatem vitæq; integritatem omni literarum genere clarissimus, Cæsareæ maiestatis ἀρχίατρος *ac consiliarius, elegantissima illa epistola, qua in opus Fernelij ante aliquot annos denuò typis excusum præludit, videtur confirmasse. Illic enim vtilem sibi fuisse lectionem scriptorum Fernelij ex animo professus, eum demum in medicina profecisse statuit, cui Ferneliana non displicent. Quinimò illis tantum tribuisse, tantóq; studio prosequutum accepimus, vt ea viaticum vitæ appellarit, nec sine iis vnquam Alexandri magni exemplo qui Homeri Iliadem sub puluino seruabat, pernoctarit. Alij in eum paulò iustiores, præclara quidem eruditione atque doctrina ornatum, & in arte medendi in primis versatum quodammodo commendarunt, quòd viderint admiranda artis opera scriptis consentire, & ea quotidie fœlici rerum euentu confirmari, magisq; ac magis illorum veritatem elucere, quam cùm nec auderent nec possent rationibus vllis conuellere, tandem veritate victi istorum scriptorum inuentionem vni Fernelio attribuerunt. At ne quid ad virulentam rabiem deesse videretur,*

intestino velut flagrantes odio necdum adhuc vetere deposita inuidia, dictionem diuulgarunt cuiusdam alterius esse, nec illi licuisse tot occupationibus districto tam accuratè & eleganter tantum opus concinnare. O puerilem hominum cauillationem, qui ocio & ignauia liquescentes, aliena duntaxat opera vellicare atq; insectari norunt, quiq; omnino philosophiæ rudes, prætermissa æstimatione rerum, verba sola grammaticorum more ponderant & examinant. Quisquis priora eius opera, quæ omnes sine controuersia Fernelio adscribūt, cum posterioribus contulerit, aut dicendi characterem illum ipsáq; verba accurata obseruatione animaduerterit, sui sanè vbiq; similia & ex eadem officina profecta (nisi prorsus sit mente captus) agnoscet. Alij deniq; vt ea etiamnum improbarent, & in summam inuidiam adducerent, nouas eum & falsas opiniones inseruisse & insitas euulsisse peruulgarunt. At verò noua quo pacto dici possunt, quæ ex limpidissimis veterum fontibus hausta sunt & deprompta, aut quorum falsa & adulterina, præsertim & veritati & præceptis artis sint consentanea? Nam constans & firma de calculo, paralysi, catarrho & arthritide eius opinio tot alioqui doctissimorum virorum exquisitissimis rationibus tanquam machinis oppugnata ita firmiter stat & subsistit, vt nulla vnquam ratione (qua rerum omnium veritas est exquirenda) conuelli adhuc potuerit. Quendam esse audio, qui fame potiùs quàm famâ conspicuus eo venerit impudentiæ, vt eum etiam dicere nō puduerit, vniuersam Fernelij medicinam procul à libera beneq; constituta academia esse relegandam, quòd ex turbidis Arabum riuulis petita, & ab eodem tantum dictionis quodam lenocinio philosophis indigno, ornata, omnem medicinæ splendorem contaminarit, sustulerit, peneq;

peneq́; extinxerit. O subtilem philosophũ, sed crassum medicum, cùm nemo vsquam sit gentium, qui perle-ctis eius operibus & eorum veritate comperta summã in iis rerum inuentionem non admiretur & suspiciat, fateaturq́; supra modum auctam, magno cum mortalium commodo & profectu illustratam esse medicinam. Sic virum omni disciplinarum genere insignem, quem non fortuna ad gloriam erexit, sed virtus ad laudem extulit, contumeliis dilacerant ac proscindunt. Sic magni animi & ingeniy virum, cui virtute & eruditione pares esse nequeant, aulicorum exemplo, qui subitam aliorum fœlicitatem toruis oculis intuentes, & viribus suis diffidentes, industriis hominib. obtrectant, inuidia ac maleuolentia prosequuntur. Adeò laudi & gloriæ inuideri solet. Sed id mirum, quem viuum apertè petere noluerunt, eum mortuum (si modò is mortuus est qui libris editis tanquam liberis nouaq́; sobole fœcundius reuiuiscit) clàm oppugnare voluerunt. At mortuorum laudibus obtrectare, id illorum manes violare est. Quod quàm impium, id etiam Scytharum ipsa testatus barbaries. Est ne quicquam crudelius quàm hunc dolorem Fernely cineri atque ossibus inurere, vt quam ei laudem multi graui iudicio tribuerunt, eam pauci male feriati leui opinionis vẽto agitati imminuant & detrahere conẽtur? Quod tibi (Barjotti optime) gloriosum esse debet, cùm auum tuum inuidis non caruisse videas. Id enim preclarum est auite in auo tuo & angustæ virtutis argumentum. Hac lingua procacitate perculsus si quid amisit, id plurimi amiserunt: consecutus est gloria sua quod pauci obtinuerunt. Quò fit, vt tibi gratuler cùm ab auo patreq́; ortus tui principia duxeris, quibus inuidi non pepercere, id est, quorum gloria tãta extitit, vt malè sanorum oculis aciem

præſtrinxerit. Quæ cauſa fuit vt acerbitatis ſuæ virus in eos fruſtra euomuerint. Et ni fallor ſuſtines imitandæ & auitæ & paternæ virtutis expectationem. Immò ſi quis iſtam tuam frontem apertam ac ingenuam indolem inſpiciat, iam magnum quid promittis, quo vtriuſque parentis imago viua in te vno reluceat. Et ſi bene ominor, æmulis cariturus non es: ſolidam enim virtutem pleriſque ſcientiarum generibus cumulatam amplecteris, quod vt ſemper facias, te per iſtum tuum genium, & per iſtam frontem tuam oro & obteſtor. Oro & per vtriuſque parentis lineamēta quæ tu exprimis. Omitto corporis, quæ vt ſunt inferiora, ita pro nihilo duci debent. Ac dubito an tibi maior vtilitas, quàm tuis voluptas futura ſit. Vtilitas quidem, cùm inſiſtes ijs veſtigijs, in quibus parentes pedem preſſerunt, & cum labores tui honeſto gloriæ præmio lenientur, & mitigabūtur. Voluptas verò, cùm & ad demortuos, & ad viuos perueniet tui in excolēda virtute & terendis maiorum veſtigiis progreſſus fama. Ita enim tanquam idoneum ſolum eris, cui virtutis parentum ſemen commiſſum natiuo quodam ac verno tepore excitatum reuiuiſcit, adoleſcit, fructum vberem iuxta & ſuauem redditurum. Iam locus poſtulat, vt inſtitutum conſilij noſtri curſum perſequamur. Vt primùm Fernelij quæ reſtant nondum vulgata opera in manus meas fato potius quàm iure hæreditario peruenerunt, conſilium hoc meum & inſtitutum fuit, ea primo quoque tempore in lucem emittere, vt multorum deſiderium nouo hoc edito partu explerent. Ab eo conſilio quædam me reuocabant, ad id multa hortabantur. Reuocabat ea difficultas quam in diuulſis, diſperſis, ac diſſipatis aduerſariis repererā. Reuocabat exigua perficiūdi ſpes, & parua de iudicio meo opinio, vt qui in ea

in ea re præstanda impar ac inferior forem. Sed inuitabat primùm Guilielmi Plantij viri Græcè Latinéque periti, de arte medica suprà quàm credi potest meriti, fides quam præstiterat. Spoponderat enim, nisi matura mors (quæ laudi, gloriæ, & conatib. virorum illustrium semper obsistit) nobis eum eripuisset, eam se diligentiam præstaturum, vt quæ dispersa dissipatáque forent, colligeret, ac in optimũ ordinẽ redigeret. Ac lubens eius fidem liberarem, nisi improborum versutia ac præpropera festinatio per medios conatus trãsuersa ageretur. Maximè verò quòd Fernelius animã agens vni Plantio, qui illi quoad vixit intimus fuit & domesticus, omnia sua monumenta & aduersaria credidisset, ac veluti testamento legasset. Hortabantur quoque & plerique de me bene meriti, qui me assiduis literis sollicitarũt, cùm me in eam honestam familiam accitum & cœptatũ intellexissent, vt diuturnæ multorum expectationi & desiderio aliquando satisfacerem. Et mecum quasi ex scripto agere voluerunt, quòd Plantius in Epistola nũcupatoria id promisisset. Nam id se suo iure postulare credebant, quòd ad quem & Fernelij & Plantij istud luculẽtum scriptorum patrimonium tanquam ad filium, aut affinem peruenisset, is aut de iure teneretur, aut ingrati & inhumani hominis crimine conuinceretur, nisi de emittendis in lucem libris laboraret. Cæterùm Plantius receperat se septem libellos in lucem editurum. Et nos idem iam præstitissemus, nisi fregisset consiliũ meum, propensámque animi volũtatem retardasset plagiarius quidam, cuius fidei multa aduersaria precariò (incõsultò fateor) cõmiseram, qui vniuersalem febrium curãdarũ methodum furtim à me acceptam cùm transcripsisset, iam veluti alienis spoliis ac furto insolescẽs, cœpit ia-

claudicares, iniuriam tibi tuísque faceres, & veluti desertoris crimine tete alligares. Bonis tinctus es literis, ius, iustitiámque colis, liberè educatus, raris animi dotibus insignitus, in vrbe terrarum principe natus, tuo ipsius genere & nomine nobilitatus, fortunis denique amplissimis illustratus. Si quæ iuris sunt, quod tu tantopere colis, præstare vis, hoc iã auus tuus iure à te postulare debet, vt sua monumenta ab omni impietate vindices. Quòd autem clarissimus quisque iuuenum pro amplificanda & retinenda re domestica plurimum laboris sustinet, deforme tibi existimato ab iis te virtute superari, quibus dignitate præstas. Atque si eam nauabis operam quam spero, meam augebis industriam, vt tandem vtriusque nostrum consensione atque conspiratione aliquid eximium & augustum in commendationes tuorum parentum, in virtutis tuæ laudem & laborum meorum quandam sublevationem, existat. Vale, Barjotti clarissime, Lutetiæ Parisiorum Cal. Sept. 1577.

VICTIS NIL NISI DOLOR.

IOANNI LAMY PARIS. MEDICO Ioannes Barjottius Paris.

Hippolytum, quondam, sacris Epidaurius herbis
Eripuit diris correptum faucibus Orci:
Hinc genitus Phœbo, Nymphâque Coronide, Parcis
Cessit. At ἀρχίατρος, posthac, FERNELIVS, *iisdem*
Passibus incedens, Stygiáque palude, suorum
Vmbras educens, (tantum profecerat arte
Delia) ad Empyreum sublimis fertur Olympum.
Sed tuus iste labor, rediuiuum reddit, AMICE,
Cuius de Medicis diuulsa volumina rebus
Congeris, incudi tradis, donásque nitori:
Ex quibus, haud prodit, FERNELIVS *vnus, & alter,*
At plures, illinc qui Parcæ tela retundent.
Sic facis, vt mors hæc, reparabilis, alitis ortu
Sit melior: similem, qui per sua funera, tantum
Suscitat. Inuideat quantum volet Atropos: vni
Liuor edax Domino pectus miserabile rodit.

NON INFERIORA SEQVVTVS.

Fernelius vegeto lustrans arcana labore
Artis, Apollinei quam coluêre Patres,
Eripit innumeros fato, sibi nilque pepercit,
Dum positum, contra sæpe resurgit onus.
Nil intentatum liquit, dum pollice docto
Expolit obscuras nobilis Artis opes.
Vitam non clausit senio, sed membra labore
Condit in emissis languida facta libris.
Nam tumulus liber est. Aliena salúsque fit illi
Chara nimis: moritur mortem alius adimens.
Scriptáque quæ toto spargit ditissimus orbe,
Vitam Erebo raptam, post sua busta dabunt.
Claras fatalis nequit vrna capessere mentes,
Fœtura ingenij non peritura viget.
Nam non intereunt, quorum post debita fata
Diuitis ingenij vis rediuiua manet.

Sacris Ioannis Fernelij Regij Archiat. manibus Gul. de Baillou Paris. medicus B.P.

ΕΙΣ ΤΟ ΤΟΥ ΦΕΡΝΕΛΙΟΥ ΠΕΡΙ πυρετῶν σύγγραμμα, Ἐρρῖκος ὁ Βλακοδαῖος Σκότος ἰατρός.

Ἀθάνατοι Φερνέλιον ἀπὸ τῆς φρενὸς ὕλιον αὐγαῖς
Φαιδρόμενον χείνοισι βροτοῖς, λάμποι ἐν τῷ βίβλῳ
Τῇ ἀεὶ τῶν πυρετῶν, μετὰ ταῦτα φρενήλιος αὐτῷ
Οὔνομα τῆς γνώμης ἐπὶ φῶς παραπλήσιός ἐστιν
Ἠελίῳ μαρμαίροντι φίλῳ, καὶ λαμπετόωντι.
Εἰ δέ σε Φερνελίῳ τὸ παλαίφατον οὔνομα θέλγει.
Ἥλιον θνητοῖσι φέρει συγγράμματι τούτῳ,
Κάμνοντας φερέτρων μετ' εἰλῶν καὶ φωτὶ δέδωκας.

EIVSDEM BLACVODÆI.

Frustratus olim Sisyphus inferos
Paruo reuixit tempore, coniugi
Sibique fallax. Nam retractum
Atropos ad Phlegethontis vndam
Et furua sæua regna Proserpina
Non passa technas reddere commodo,
Damnauit æterni Laboris.
Fata dolo nequeunt repelli.
At rectè diuis fata volentibus
Orco remittunt Fernelium, sua
Virtute terris sempiternum.
Viuere promeritum: nec antè
Sedes reuiset Ditis, & Æaci
Sæuum tribunal, donec erit genus
Mortale. Nam viuet sibi, qui
Vitam aliis bonis arte confert.

Igniuomas solitum febres extinguere, febris
FERNELIVM è viuis insidiosa tulit.
Sed fugite ô febres: quia nunquam febribus hostis,
Dum liber hic viuet, FERNELIVS deerit.

I. R.

IO. FERNELII AMBIANI, FEBRIVM CVRANDARVM METHOdus generalis.

PRÆFATIO.

TANTA olim Empiricæ sectæ vis fuisse videtur & celebritas, vt apud eos, qui sese Rationales profitentur, non parum etiamnum pristinæ retineat authoritatis. Perpauci enim morborum causas, aut continentes, aut antecedentes, aut etiam concomitantes accuratè satis scrutantur, sed morbi cuiusque audito nomine, seu quòd febris continua tertianáve sit, seu pleuritis, seu nephritis, aut arthritis, protinus ad peculiares traditas sibi medendi præceptiones concurrunt, quas mirificè, sed nullo aut certè minimo iudicio amplexantur & excolunt, vmbras potius & nomina quàm morbos ipsos sequuti. Si qui fortè ex his continentes causas attingunt antecedentes tamen aut concomitantes (vniuersam dico corporis, principúmque partium, & humorum, qui in his peccant, constitutionem) prætermittunt. Generalem igitur medendi rationem ac methodum, & summa quæ hactenus protuli, remediorum genera statuens ad singulorum deinceps morborum peculiarem curationem accommodare, insuper propria cuiusque remedia producere, hoc quasi initio præceptiones tradam, quibus qui medicinam facturus est, curandi iudicium dirigat atque confirmet: tum nequid inconsideratè gerat, tum etiam ne in singulorum tractatione breuitatis studiosi cogamur hæc subinde inculcare, quę multorum sunt communia.

Ante morbi cuiusque curationem omnium, tum humorum, tum partium corporis, vitia peruestiganda esse. CAP. I.

OMNIVM id iure primum videtur, vt ad ægrum veniens, ex symptomatum quæ plurimùm fatigant recen-

tensione, & affectam primariò sedem, & affectum qui in ea consistit, & eius cōtinentem causam intelligas, vt quorum gratia sis maximè accersitus. Deinde verò reliqui quoque corporis (vt secundo pathologiæ docui) constitutionem discas, sine qua nihil tutò aggredi possis. Inter sermonem tacitè obserues, quo habitu, gracili an obeso, & quo ferè temperamento decumbens sit: deinde sciscitaris, quæ viuendi consuetudo olim familiaris, quæ ante morbum integra valetudine esset corporis constitutio, quis habitus mediocris an plethoricus, qui non nisi puerorum est & bene valentium. Si deterior corporis constitutio suspecta fuerit: quærendum quibus olim grauioribus morbis conflictatus sit, & perfectène sublati sint: in hos enim facilis est relapsus. Ad hæc quoq; propriis notis de corpore sciendum, purúmne id sit an impurum: si impurum, quæ corporis regio obsideatur vitioso humore, primáne, an secūda, aut tertia: is verò humor alteratus solúmne sit: vt crudus aut leuiter corruptus (qui citra vacuationem seu naturæ, seu artis beneficio, possit in pristinam bonitatem redire) ánne sic vitiatus, vt naturæ limites prætergressus, & omnino præter naturam prorsus extirpari vacuaríque debeat. Tertiò, vagúsne ac diffluens sit: an contra venarum, aut viscerum, aliarúmve partium substantiæ impactus & adhærens: ille enim breuiorem morbum facit, promptéque medicamento cedit: hic verò difficilè, & morbum peruicaciorem reddit. Si adhærens, an cum obstructione simplici, aut etiam cum tumore, qui in aliquo viscere aut alia parte contactu mollis aut durus, renitens aut laxus percipitur. Tumor enim, præsertim durus atque diuturnus, non nisi præparatione adhibita, multo tempore eximitur. Quartò sit vitiosus humor, ánne corruptus: hic enim accelerandam curationem cautione maiore indicat, præsertim si febris adest: & hæc corruptio atque putredo simpléxne sit & solitaria: an præterea partis, cui adhærescit, substantia labefactata sit. Hæc rursum labes sitne ex diutina humoris corrupti contagione & adhæsu, an ab ipso ortu & à prima origine quasi hæreditario iure contracta. Postremò, leuísne ea sit ac recens, án consummata adeò vt non amplius in naturalem atque bonum statum pars reuocari possit. Grauissimum sanè vitium est labes aut corruptio substantiæ visceris, quod,

etiam si omnem noxium humorem expurgaueris, persistit in viscere, & vix aut vllo modo arte corrigi potest, præsertim si hæreditarium est, vel graue atque consumatum existit. Hæc præcipua interiorum est causarum obseruatio, tū ad prædicendum, tum ad curandum imprimis necessaria. Nam siue interior præter naturam causa morbum protulit eique coniuncta est atque continens, siue illi duntaxat implicita sit, propterea tamen quod vel eum ipsum fouet, vel eius symptomata asperiora reddit, prętermitti nō debet, quā doquidem sine animaduersione neque prædictio neque curatio iniri rectè potest. Magni igitur interest, morbus hoc illóve modo affectum corpus inuadat. Qui in purum & bene constitutum corpus inciderit, certos atq. legitimos, qui in vitiosum atque impurū, distortos atque inopinatos, progressus habebit. Si quem euchymo & puro corpore partibúsque principibus bene constitutis, euidentiū causarum vi, ex subita post exercitationem validam refrigeratione, pleuritis adoriatur: ea vtique pura & exquisita existet, quam protinus secta vena quam plurimum leniet, aliáque adhibita remedia luculentè iuuabunt: huius quoque concoctio statis fiet periodis, nec alia quam pleuritidis symptomata ægrum affligent. Alium item bene constitutum, pluuioso cœlo simúlque æstuoso iter facientem, si constipata cute obsideat, continua febris, eáque conclusa ex putrefactis humoribus qui in maioribus sunt vasis: ea omnino simplex quum sit, propriis duntaxat stipabitur symptomatis, constantes nec perturbatos, sed decretoriis diebus definitos motus habebit, legitimáque iudicia. In hoc statim initio, nulla purgatione præmissa, venæ sectio quæ multitudinem conclusǽque putredinis magnam portionem subtrahat, plurimum ad curationem conducet: deinde detergentia medicamenta & attenuantia, quæ corpus reliquámque putredinem præparent, vt insiti caloris beneficio cocta secretáve, tum arte, tum naturæ beneficio atque impetu deducatur in salutem. Ad eundem quoque modum pestilens febris, quæ ex inquinati aëris contagione maligna purum corpus inuaserit, sui duntaxat generis symptomata promet, & antidotis maximè cardiacis, & iis quæ malignitatem frenant, abigetur, nulla vacuationis necessitate. At si contrà statuamus iisdem ex causis alios, quibus ante morbum

bum vel impurum corpus esset, vel malè constituta viscera morbis similibus exerceri: horum neque certa lex, neque certum fuerit indicium: sed omnia perturbata, confusa, & plerumque inopinata ingruent, ac velut tumultuosissimè adorientur, vt subinde remedia mutanda atque permiscenda sint. Pleuritis enim si obtigerit, neque exquisita neque legitima existet, sed vel è destillatione frigida, vel è corporis frigido pituitosoque habitu crudior euadet, concoctúque difficilior, è qua vix quicquam tussi educetur, neque hanc vena secta conspicuè minuet: sed & extraordinaria ac illegitima symptomata, vt suffocationis metus, progressus ordinem peruertent, pręsertim si olim asthmati opportunus fuit æger. Si verò continua aut etiam pestilens febris idipsum occupauerit corpus, impuritatis symptomata, vt cordis dolor, animi defectio, nausea, frequens vomitio, oppressio, hísque similia propriam febris conditionem mutabunt, vt eius incertum futurum sit iudicium. Eadem quoque impuritas viscera primásque venas inferciens, obsistet ne statim initio propria febri remedia, accommodari possint. Ea enim antequam venæ sectio adhibeatur expurgari postulat, non paruo temporis viriúmque dispendio. Febris etiam longior, & tum iudicatu, tum curatu difficilior atque periculosior euadit: multo autem magis, si quod viscus ante morbum malè iam affectum erat. Hæc igitur sunt ante cuiusque morbi curationem animaduersione digna: quibus prætermissis, nihil certò potest de morbi cuiusque iudicio aut curatione statui.

Quęnam plethora, quæ cacochymiæ præcipua sit sedes, & quæ vtriusque sint causæ.

CAP. II.

PLETHORA, quæ probi ac vtilis sanguinis seu succorũ omnium est redundantia, maximè ac præcipuè è venis oritur maioribus, è quibus anastomosi, tenue nõnihil, quẽadmodum è pleniore sinistro cordis sinu crassiusculum aliquid, vnà cum vitali spiritu in maiores effunditur arterias: quæ non minus quàm venæ, copia turgentes atque distentæ validũ tum pulsum edunt. E maioribus tum venis tum arteriis copia turgentibus in minores, ex hísque in carnis molem, habitúmq; corporis effusio fit, atque plethora sum-

mas corporis partes ac musculos implens & distendens: addito robore coloreq; viuido. Porrò autem in prima corporis regione, quæ ante portas est iecoris, nulla propriè plethora succrescit, neq; quum ventriculus, & partes sub abdomine cibi vel optimi copia quasi saginatæ distenduntur, plethora est: sed solùm multitudo, quæ in vasis maioribus & in habitu corporis sani ac bene constituti cumulatur ex opportunè dati cibi potúsq; vbertate & affluentia Quęcunque aliis ex causis redundantia in vasis congeritur multa potius est cacochymia. Omnis autem cacochymia & humorum impuritas aut ex vitiosa viscerum affectione aut ex improba viuendi ratione, non aliis ex causis, proficiscitur. Iecur, lien, ventriculus, assidentésque partes seu intemperies, seu impuritate, seu substantiæ labe inquinentur, humores succósque vel ex temperato & puro alimento proferent sui similes & labefactatos. Intemperatus quoque cibus aut crassus, aut tenax, aut corruptus, non sic exquisitè poterit concoctione mutari, quin vel in sanguinē, vel in alium humorem facessens pristinæ conditionis & naturæ nonnihil retineat atque redoleat, aut vitium aliud contrahat, si immodicus sit & à nostro calore minimè vincatur. Præcipua verò cacochymiæ sedes est prima corporis regio, ventriculo, liene, iecoris cauo, circumpositísque partibus circumscripta. Hæc enim vt cibi promptuarium est, in quod omnia demittuntur, ita & corporis totius velut sentina quædā est, in quam illorum superuacua amandantur, siue sanum, siue ægrum corpus sit, siue purum, siue impurum alimentum. Non solùm enim cibi reliquiæ & fæces, verùm etiam humores superuacui è iecoris concoctione & ex succis, in venas delatis secreti, illic subsistunt. In ventriculo, & intestinis membranosis quidem ac frigidis cruda ac superuacanea cumulatur pituita, quæ eorum proprium excrementum est, primùm quidem aquea, deinde calore crassescens & mucosa euadens: ab hac vitrea, postremò gypsea omnium crassissima, & intestinis tenacius adhærescens. In folliculo fellis, & secundum iecoris caua, flaua bilis abundat, quæ feruore in vitellinam, deinde in porraceam, in æruginosam, in cœruleam, & in atram omnium acerrimam atque perniciosissimam facessit. In liene melancholicus atque terrenus humor colligitur, qui vstione in atram eam bilem,

lem, quæ mitior appellatur, degenerat. Sic igitur in regione prima coërcentur humores ſupervacanei, iíque interdum cum putredine, interdum citra putredinem. Illic verò interdum vſque adeò exuperant, vt è propriis conceptaculis in alienas ſedes redundent & præ copia irruant in meſenterium, in pancreas, & in inteſtina: in quibus etiam diuturnitate in præduros plerumque concreſcunt tumores. Ab his interdum per iecur in ſecundam quoque corporis regionem, quæ maiorum eſt venarum, hincque tandem in corporis habitum incurrunt, vt in regio morbo, in arquato nigro, in leucophlegmatia. Interdum, at rarius, venarum ſucci corrumpuntur labemque contrahunt, etiam ſi nulla ſit viſcerum impuritas: nam æſtu, exercitatione, vel ira incaleſcunt, inſpiratione graui & putrida corrumpuntur, peſtilente cælo labefactantur, hinc autem magna curandi varietas (vt mox dicam) depromitur. Hæc verò externarum cauſarum vis ſine præparatione corporis leuis. Quocirca temerè ac fortuito omnia dirigit, qui neglecto viſcerum ſtatu morbi cuiuſquam curationem ſuſcipit.

Summa ratio eximendæ tum plethoræ, tum cacochymiæ, quæ duæ ſunt communes morborum cauſæ.

CAP. III.

PLETHORA, quæ iam grauis citra morbi vllius metum eſſe cœpit, tenui cibo potúque, aut etiam inedia lentè, ſenſim, ac tutò eximitur. Quæ verò inſtans morbi periculũ minatur, repentè venæ ſectione ſoluenda, vt periculo ſubtrahat, tutumq; corpus reddat. Quæ iam morbum protulit, vt continuam febrem, interiorem phlegmonem, ſuffocationem, hæmorragiam ex rupta, aperta, aut exeſa vena, protinus quoque ſectione venæ minuenda, vt morbi curſum intercipiat, &, quidquid eius factum iam eſt, breuius efficiat. Plethora quæ alieno morbo duntaxat comes aſſiſtit, neque efficiens eius eſt cauſa, vt quæ febrem comitatur intermittentem, aperta etiam vena vtiliter eximitur: tametſi enim propriam morbi cauſam non tollit, multa tamen eius ſymptomata lenit, & cætera deinceps remedia tutiora expeditioraque facit. Quocunque igitur modo venæ multo feruidóque ſanguine turgebunt, ſi modò carnoſum ac bene ha-

bitum corpus est,& vires,vt ferè fit,constant,quæ superant, & copia sui grauis est materia, nullo incommodo detrahi potest, etiam si secta vena nihil ad primariam morbi curationem cōferre videatur. Ea tamen, si lentus morbus minimè vrget, sub victu tenui spacio eximi tutò potest. Plethoram impuram, quæ multa est cacochymia, iisdem casibus repentinis, & simili rerum necessitate, tutò venæ sectione subtrahes: præcordiis tamen, si huic initium dederint, prius expurgatis. Nam quauis materia turgentes distentǽq; venæ repentinis casibus depleri tutò possunt, vt ea vacuatione leuetur æger, & multitudinis pericula declinet. Citra plethoram verò, etiamsi non superet, sed vel integra, vel deficiens sit venarum materia, interdum tamen reuulsionis gratia emittitur, vt alio dato itinere, eóque contrario, eius cursus auertatur. Id autem commodissimum est, quū sanguis præter naturam è venis prorumpens immodicè è naribus, ex vtero, hæmorrhoidibus, aut vomitione, screatúve profunditur, aut quum in partem quamuis irruens erysipelatis phlegmonésve collectionem minatur, siue id sponte exesis aut apertis venis contingat, siue ex aliquo subito casu, vt labore, vociferatione, ictu, contusione, disruptæ sint venę. Hęc igitur affectuum & vitiorum genera sunt, quibus aut vtiliter, aut necessariò, secta vena succurritur.

Summa ratio eximendæ cacochymiæ. CAP. IIII.

DE cacochymia autem, cui peculiaris est purgatio, ita statuendum. In prima corporis regione, si recens adhuc est impuritas, nec morbum vllum progenuit, quoniam ferè cruditatis soboles est, parciore victu aut inedia emendari potest: vetustiorem, quam nec victus tenuis ac siccans, nec inedia sustulit, aut vomitione, aut deiectione, aut vtraq; subtrahes, vt quum in omnes primæ regionis partes æquabiliter effusa est: tum enim aluus molli clystere primùm ducenda: deinde si crassioris pituitæ atque glutinosę prouētus intestina (vt plerūque fit) inferciat, ea detergente clystere eluenda subinde repetito, dum (si cætera sinūt) nihil graue, tensum, durúmve reliquum sit in imo ventre, & viç omnes in aluum directæ, liberæ sint & expeditæ. Expurgatis intestinis si ventriculus impuritate grauatur, eáque vel sordis

dis dolore vel frequenti nausea sursum obrepere contendat, vomitione ducenda, leni primum, deinde si opus sit validiore. Sin verò citra nauseam grauis est, & ventriculi distentione, dolore, ructu, rugitu, cibi fastidio, aut oris amarore affligit, potione ex hiera detergenda deiiciendaq; est, idque sæpius ex interuallis, dum quæ dixi mala omnia, aut certè plurima desierint. In interuallis autem subsistens materia appatetur attenuante atq; detergente apozemate, foris quoque illitu, atq; etiam si rei grauitas exposcit, fomento, cui similis insit facultas. Victus tenuis sit atq; boni succi, qui exigua materia vires aut pares, aut paulò infirmiores conseruet, vt natura concoctione cibi minimum impedita, eos qui lædunt humores mitificet atq; domet. Si victus pariter siccans sit & attenuans, medicamentorum vis maior existet, nulla aliena permistione retusa. Expurgatus ventriculus propriis demum corroboretur subsidiis. Præcordia verò, si tum etiamnum impura maneant, idq; nullo tumore conspicuo, sed obstructione sola, quam sitis, vel oris amaror indicet (vt in simplici duplicíve tertiana) vel virium imbecillitas, vel fœdus faciei color (vt in ictero) vel mala corporis enutritio (vt in leucophlegmatia & atrophia) purganda aliquanto validiùs erunt ac sæpius, sed nulla tamen scammonij, vel colocynthidis, vel turpethi facultate, quòd è distantioribus ea sedibus tenues proliciant humores, iis plerumque prætermissis crassiusculis qui præcordiorum obstructiones parere solent. At verò si quis in iecore, aut in liene, aut in pancreate, aut in alia quauis mesenterij sede tumor obduruisse deprehendetur, idque vel situ doloris, vel ingrauescente pondere, vel decubitu difficili, vel contactu atque renixu, diutius continuandæ purgationes erunt, eæque blandæ ex senna, agarico, atque interdum rheobarbaro, ita quidem detergentibus apetientibusque medicamentis dilutæ, vt crassum & tenacem humorem eumque in progressu syncerum detrahant: atque, si virium status patitur, subinde repetendæ erunt, dum pedetentim tumor omnis sublatus appareat, laboransque nihil amplius de se queratur. Hæc medendi ratio, citra virium offensionem, inueterata & obdurata vitia sensim demolitur, quæ vehementiora pharmaca summa vi, summaque virium perturbatione, non excutiunt, & quæ antiqui vt immedicabilia relique-

runt. His autem purgationibus interferenda erunt quæ con cretum humorem incidant ac detergeant, vt validiora apozemata, fotus molliens, colliquans, & incidens, illitusque similis, cui inducetur lana ſuccida, vel ſimilis facultatis emplaſtrum, vt omnium ope humor fluxior euadat, & ad purgationem ſequacior. Si pars quæ intumuerat, iam conuenienter expurgata propriæ ſubſtantiæ labem contraxiſſe tandem noſcatur iis notis quas in pathologia recenſui: aut ſi languidiores vires curationis longitudine labaſcunt, & ægrè poſſunt curationis longitudinem perferre: medio etiam curſu ſubſiſte, ne in vitæ diſcrimen adducas eum, cui maximè opitulari conſilium eſt. Sedata enim medicamentorum perturbatione, cùm corpus in tranquillum iam ſe receperit, non parua adhibitæ curationis emolumenta commodáque percipiet. Si tum non parum ipſe ſibi adiutus æger leuatíſque videatur, ſpes eſt reliquam poſſe curationem aliquando compleri. Sin verò eadem quæ antè ſymptomata, aut non multò mitiora perſiſtunt, non leuis ſuſpicio ſit labefactatæ ſubſtantiæ partis, quæ vix vnquam priſtinam & integram conſtitutionem ſit receptura. Tum blandiri & quod mali reliquum eſt ſuauiter leuire ſatius eſt, quàm ope irrita ægrum præcipitare. Hæc ſumma expurgandæ cacochymiæ ratio exquiſitè & ad vnguem, ſi lentus nec admodum præceps eſt morbus, obſeruari poteſt, ſiue cum diuturna febre, ſiue ſine febre ſit. At verò in acuto & præcipiti morbo, vt in continua febre, aut pleuritide, cuius præſertim ea impuritas cauſa non fuerit, vix ante tota demi poteſt, quàm breui acutus morbus finitus fuerit. Nunc de cacochymia, quæ in vaſis & in habitu eſt corporis vacuanda, dicendum. Hanc vix tutò aggredi poſſis, antequam ſit primæ regioni proſpectum: quæ quaſi ſentina eſt & prima origo omnis impuritatis. Ea neglecta quiſquis morbi vllius curationem ſuſcipit, tanquam cæcus omnia fortunæ temeritate dirigit. Vnde veteres mirari ſubit, qui hac prætermiſſa de ſola vaſorum & habitus corporis impuritate verba fecerunt. Vaſorum impuritas, ſi immodica fuerit, venáſque diſtendat, venæ ſectione tutò (vt dixi) minuitur. Quæ verò citra plenitudinem eſt, ſi ab euidentibus cauſis, quæ ſanguinem ſuccóſque corruperint, profecta eſt, tum venæ ſectione tum purgatione peræquè ſubtrahi poteſt. Corrupto enim ſanguine

sanguine detracto, purior è sanis visceribus enchymísque cibis succedet. Sin verò primæ regionis impuritas, aut mala viscerum affectio (vt verè fit) huic initium dedit, nihil potest venæ sectio conferre, quòd impuro sanguini mox impurior succedat, neque possit impuritatis eum fontem secta vena exhaurire. Purgatio sola eam eximet impuritatem, vt quæ primùm regionem infimam, deinde maiores venas, postremò corporis habitum illuuie liberat, non semel quidem & vniuersè, sed pedetentim ac sensim auctis (vt antè dixi) remediorũ viribus, idque dum puriores vrinæ existãt, & color corporis viuidior, cæteráque symptomata mitiora. Ad eos humores, qui in vasis peccant, præparatio quoque necessaria validis apozematis, quæ vias in aluum directas referent, visceráque expediant, humores crassos attenuent, lentósque detergant. Quorum omnium administratio non citra dierum, in quibus maior est tranquillitas, & in quibus concoctionis notæ se produnt, obseruationem, tutò fieri potest. Humorum vitia, quæ in habitum summáque corporis è subiectis regionibus emerserunt, alia purgatio, alia venæ sectio vacuat. Phlegmonas enim, carbunculos, furunculos, erysipelata, scabiem sordidam, tensiuam lassitudinem, & alia quæcunque cum inflammatione mala ingruunt, venæ sectio tollit, expurgatis tamen antè visceribus, primísve sedibus, si sordidæ fuerint. Secta vena impuritatis reliquiæ medicamento ducendæ, cuius vis non ad venas modò maiores, sed ad corporis quoque partes summas attingat. Si quid præterea in corporis summo reliquum subsistat, iis dissipabitur quæ halitu digerunt sudorésve cient. Sin verò collectum in tumorẽ idipsum est, vt in phlegmone, in carbunculo atque furunculo, peculiaribus remediis curãdum. At verò herpetas, impetigines, icterum, leucophlegmatiam, cachexiam, eiúsque generis affectus, quos non inflammatio, sed vna humoris vitiositas protulit, valida purgatio reuocat & exigit per aluum. Expurgato corpore, sudores aut halitus quod reliquum est eripiunt. Id tamen si extremis partibus, vt articulis, capiti, alis, inguinibúsve aut artubus impactum, ac velut concretum adhæresceret, siue scirrhi, siue œdematis, siue laxioris tumoris specie, non nisi topicis remediis mollientibus, incidentibus, aperiẽtibus digerentibúsve tolli posset. Hæc in singulorum morborum,

qui vacuationem vllam exigunt, curationes præfari decuit, Medendi præceptiones simplicium quidem morborum hæ sunt, quum solitarij non aliis implicantur affectibus: quandoquidem non omnes implicatos persequi licet. Si tamen aliquando simplices illi variè concurrant, hac vna præfatione sua cuique curatio poterit accommodari. In simplicibus eum, quem in pathologia institui, sequar ordinem, primumque febrium curationem tradam: deinde morborum qui partes supra diaphragma obsident: tertiò eorum qui sub diaphragmate sunt: postremò exteriorum quos in chirurgiam referunt. Neque, vt plerique omnes, in solam remediorum enumerationem, empiricorum more, incumbam: sed qua etiam ratione, quo morbi tempore, quibus naturis ea conueniant, quamdiu singulis vtendum, & quando ad alia transeundum, indicabo, vt remediorum inuentioni methodus quoque & vtendi ratio coniuncta sit propriis confirmata signis.

Quæ ad methodicam febrium curationem obseruanda. CAP. V.

QVAS olim febrium differentias atque causas tractaui, eas nunc ad medendi rationem accommodare præstat. Febres aliæ repentè hominem adoriuntur & inuadunt, certumque habent sui ortus initium: aliæ verò clam & sensim, quarum adeò obscura sunt initia, vix vt laborans febricitare se putet, nec nisi quũ vehementius increuerint agnosci possint. Illarum rursus aliæ ab horrore aut rigore, aliæ sine his, aut à manifesto calore, aut à capitis dolore, à siti, ab aliòve pathemate initium habent. Earum etiam quæ sensim inuadunt, aliæ lentæ ac pigræ persistunt, aliæ paulò pòst incrementum sumunt, dum in summo sint vigore: omnes autem eiusmodi differentiæ non in intermittentibus modò, verùm & in continuis notantur. Nam sæpe continuas videre licet biduum, atque etiam triduum, quadam inæqualitate modò caloris, modò frigoris affligere. Quocirca ex inuadendi modo vix potest certò febris genus vllum dignosci. At nihilominus quum iam illa vel frigore, vel calore, vel symptomatis molesta esse cœperit, lenioribus quidem subsidiis quoad licet leniri debet, ac deinde deposito

ac remisso primi impetus feruore, antequam propriam curationem aggrediare, febris species atque magnitudo exploranda. Rarò quidem contingit, vt citra vllam remissionem vel assiduò increscat, vel biduum eadem magnitudine persistat, quod tamen si obtigerit, synochi species quædam putanda. Vbi igitur febris vel eodem, vel postero die, sese remisit, videndum qua id sit ratione factum. Si impetus, qui ab horrore aut rigore inuaserat, copioso vniuersóque sudore sit remissus, eóque deterso febris prorsum desinat, pura & simplex est intermittens, cuius speciem postero die cognosces. Sin verò febris à sudore perseuerat, implexus est continuæ & intermittentis, præsertim si hæc diu permaneat illius conditio. Ferè tamen longiore progressu ea vel in simplicem intermittentem, vel in continuã degenerat. Ita quidem plerumque febres per initia ambigunt, & ancipitis naturæ quum sint, in alterutrum postea genus diuertunt. Si sudor nullus emanauit, simplex est cõtinua, licet ab horrore quodam initium fecerit. Ea autem causúsne sit an cõtinua conclusa, ex impetus vehementia, atque etiam ex propriis signis internoscendum. An verò continua tertiana, tertiæ id postea dies certò patefaciet. Si tum cœli status pestilens infestat, suspicio sit, ne continua hæc vulgaris malignitatis sit particeps. Atque tum in propria illius signa sedulò intendendũ, quòd omnibus morbis propè illa insidietur. Lenta porrò febris obscura admodum initiò, nec nisi dierum progressu nosci potest, ac tum laborans sibi vires imminui sine febre putat. De hac etiam obseruandum ex viscerum constitutione, nunquid tandem hecticæ quandam speciẽ minetur. Symptomatica, quoniam aliorũ affectuũ, vt pleuritidis, peripneumoniæ, hepatitidis, & similium comes est, ex eorum signis deprehenditur. Quanquam primarij illi affectus, quemadmodum vomica pulmonum, & hepatitis, diu plerumque latent incomperti. Symptomaticæ febri primaria nonnunquam permiscetur, quum ante partis affectum laborans se febricitasse sensit. Ex iis igitur atque ex propriis signis cuiusque febris species die saltem secundo dignoscẽda: ac tum quoque eius, quacunque specie fuerit, magnitudo spectanda. Intelligitur autem febris magnitudo ex impetus vehemẽtia, quemadmodum & mos eius ex malignitate. Nam in vnoquoque continuarum genere interdum

mitis, interdum vehemens febris existit. Causæ præterea eius magnitudo ex iis quæ antecesserunt, inuestiganda. Si febris nulla euidente causa, sed sponte prehendit, & antequam hominem adoriretur, corporis grauitas, lassitudo, vigilia, inappetentia, nausea afflixit: si impuram & improbam viuendi rationem diu laborans exercuit: si consueta quædam & vtilis euacuatio iamdiu suppressa est; interior ea humoris causa, quæ febrem fouet, multa copiosaque est: pauca verò, si contraria præcesserint. Quísnam autẽ is humor sit, simpléxne an mistus, ex iis quæ de proprij humoris dominio olim prodita sunt, percipi debet. In quam autem maximè corporis partem humor febris causa (is verò ferè coërcetur in venis maioribus) incumbet & impetũ faciet, symptomatum species ostendet. Quum enim aut nausea, aut vomitio, aut ventriculi atque præcordiorum dolor, aut tensio atque grauitas, aut inappetentia, aut oris amaror vehementer laborantem fatigat, morbus præcipuè in iecur atque præcordia impetum facit: quum lumborum grauitas, aut renum dolor vel ardor, in venam maiorem quæ lumbis incubat: quum vehemens cordis æstus & spirandi difficultas cum pectoris laterúmve grauitate, in cor & venam cauam quæ illi assistit: quum vehemens capitis dolor, aut tẽporum pulsatio, aut vigiliæ, aut grauitas, aut cataphora, in caput & cerebrum: quum denique artuum grauitas, aut lassitudo, aut summarum & externarum partium dolor, in corporis ambitum. Hæc verò nõ initio solùm, sed & toto morbi decursu accuratiùs obseruanda. Tertiò autem, quum iam febris species atque magnitudo innotuerit, laborantis constitutio exquisitè tenenda: & quibus is præcipuè morbis olim fuerit opportunus: num quod vitium aut in iecore, aut in liene, aut in ventriculo contactu aliisve signis percipiatur, númve mala quædam affectio aut renes aut pulmones aut caput obsideat. Ac tum quoque de his quæ dixi symptomatis perpendendum, an ex propria febris & causæ eius essentia, anne ex veteri quadam vitiosa constitutione procedant: his quippe neglectis curatio nulla rectè instituitur. Iã verò iis ad vnguem exploratis curatio quædam ineunda. Si parum vehemens acutáve febris conicitur, dies secundus non sine vacuatione prætereat: sæpe enim ab exordiis leuioribus incrementa magna morbi capessunt. Non solùm

igitur

igitur in valde acutis morbis, quorum materia turget Hippocratis more (cui vehementiora duntaxat medicamenta innotuerant) verumetiam in quouis modo acutis vtiliter statim initio vacuandum. Secundus dies, quòd ferè tranquillior sit, vacuationi accommodandus: cui tamen præparatio sub primi finem syrupis aut clystere sit præmissa. In morbis autem lentis ac lenibus, non æquè festinanda vacuatio: sed cunctari ac supersedere licet, dum certiùs cōstet de morbi genere, præsertim si vel ægroti conditio, vel ætas, vel cœli constitutio non facilè vacuationi consentit. Si primis diebus quauis occasione prætermissa sit euacuatio, quo quo primùm tempore sis accersitus, quasi incipienti morbo remedia decernes, omnibus quidem exploratis quæ initio inuestiganda esse dixi. Hæc igitur in vniuersum de quauis incipiente febre præfari visum est. Nunc autem quod vacuationis genus, quæ medicamenta, quæ denique curatio, atque viuendi ratio vnicuique tum incipienti tum procedenti morbo aptiùs conueniat, particulatim tradendum.

Ephemerarum febrium causæ, indicia, & curationes. CAP. VI.

FEBRIS, quæ euidentium causarum vi derepentè purum benéque habitum corpus etiam ab horrore inuaserit, ephemera putetur. Non enim euidentes illæ & prægressæ causæ putridam repentè ingenerant, nisi quum vitiosa subest corporis præparatio. Licet autem per ephemeram spiritus soli incendantur, humoresque puri ac boni duntaxat incalescant, agitati tamen horrores acrimonia sua sæpe excitant, febrémque sudore soluunt. Itaque si calor halituosus, & citra acrimoniam, vehementius increuit, corporísque exolutio quædam existit, pulsus celerior, frequentior, ac vehementior citra inæqualitatem (quæ putredinis index esse solet) si vrina nec colore, nec substantia, nec cōtentis à naturali differt, & euidentium causarum insueta vis præcessit, nec antè vlla erat functionum querimonia, quæ ita repentè orta fuerit febris, ephemera coniicienda est. Ea autem cognitu difficilis, sed curatu perfacilis, ac nisi in pestilentium sit numero, toto genere salutaris est, ac ferè solet die naturali finiri, sensimque mitescente calore decedere, interdum manifesto sudore, interdum perspiratione

sola:quandam dum vehementior fuit occasio,in secundum tertiúmve diem nonnunquam exporrigitur. Vna quidem curandæ omnis ephemeræ communis ratio est. Etenim spiritus & humores perciti atque concitati tum animi tranquillitate, tum quiete corporis atque somno compescendi sunt:in ídque tumultus omnis & motus, nimiúsq; luminis splendor arcendus est:ac nisi necessitas (vt quum ab inedia aut inanitione sit) postulet, sine cibo continendus æger est, dum sese calor remittat. Cibus autem tum conueniens erit hordei cremor, aut iusculum è gallinaceis, aut ex vitulina hœdináve carne, in quo lactuca oxalis, buglossum & portulaca incoxerint:panis quoq; ex eo iusculo coctus & ipsarum carniū nonnihil oxalidis vel citrij mali succo vel omphacio intinctum:oua insuper sorbilia,eorúmq; præsertim vitelli:fructus etiam passi,aut dulces,aut aciduli. Potus verò vel aqua simplex,eáque frigida,si nulla suspecta est viscerū imbecillitas,aut certè iam prius feruefacta, vel ea in qua hordeum incoxerit,vel glycyrrhiza macerata, aut solutum saccharum sit,vel vinum album tenue & oligophorū aqua multa dilutū. Sitis verò,quæ per febris æstum vehementius excruciat,lenienda est syrupo violato, iuiubino, aut adiantino,aut iulepo rosato, aut (quia dulces molesti sunt) succus limonum aut punicorum his affundetur, propinabuntúrque ex aquæ quadruplo aut sextuplo. Inclinante iam ea dulcis aquæ balneum confert,nisi aut putredinis,aut destillationis fluxionísque suspicio sit. Quinetiam si compactior aluus negocium facessit,hanc opportunè molli clystere ducere nihil noceat. Plenior autem vacuatio rarò arte tentanda est,quòd integra sponte sanatio succedat. Hæc igitur habenda est omnium ephemerarum communis curatio. Cæterùm, vt earum variæ ex euidentium causarum numero, statuuntur species, quæ & diuersa symptomata proferunt, ita, & his leniendis peculiaria quædam aptantur remedia. Ephemera, quæ ab æstuoso aëre, aut à solis ardore, aut à balneis, aut ab æstuario inducta sit, rarò sine capitis est dolore. hunc verò lenire oportet oxyrrhodino simplici,vel eo cui olei nymphеæ vel papaueris, vel vnguēti populei quiddam sit admistum,aut etiam oxycrato simplici,vel eo quod ex aquis stillatitiis rosarum plantaginis, solani atque betonicæ & aceti sextante comparatum sit. His non modò frontem

frontem & tempora, sed & sinciput quoque irrigare liceat, modò tepidis, modò frigidis. Contrariis ex causis ephemera quoque interdum succenditur, vt quum æstuans concalfactumque corpus derepentè in frigidiorem aërem se confert, qui cutim denset atque constipet, nec concalfactos humores expirare sinat: aut quum in balneum frigidum aut aluminosum descendit, quòd minimè contingeret, si pariter interiora, vt per brumam iter facientibus, frigerent. Per hanc igitur frictione molli, aut vnctione laxanda cutis est, vel sudoris promotione, vel balneo calido: quòd si horror in balneo percipiatur, confestim egrediendum, conceptam enim iam esse putredinem testatur: alioqui si diutius cutis constipetur metuenda putrida erit. Ephemera ex motu et peregrinatione, aut labore immodico generata, lassitudinem artuum musculorúmque dolores exhibet, quos vel leni ac molli frictione, vel vnctione ex oleo dulci ac tenui, vt violato, aut chamæmelino, aut liliaceo, demulcere iuuat: quúmque iam febris inclinare cœperit, sudor fomentis blandè prouocetur, aut etiam dulci balneo, cui peculiare id ac proprium est eiusmodi lassitudinis dolores finire. Eadem ferè sit ratio, si ephemeram vehemens dentium cruciatus, aut colicus nephriticúsve dolor excitarit. Neque admodum dissimilis est ratio si eam vehementiores animi perturbationes, vt ira, excandescentia, protulerunt: summa quippe animi tranquillitas & hilaritas imperanda, bilísque feruor frenandus est victu potúque refrigerante, & vini abstinentia. Quæ ex vigiliis, ex literarum studio, ex multa meditatione, ex curis, ex mœrore, aut ex tristitia processerit, ignauior quidem existit ac minus feruida, pulsúsque languidiore & contractiore. Atque vt ex iis causis rarior est ephemera, ita quæ fortasse inciderit, proprios ferè limites excedit, & causis perseuerantibus in diuturnam lentam plerumque abit, quæ marcorem accersit. Per hanc omni studio exhilarandus est animus, spiritus excitandi, cardiacis cor fouendum, atque muniendum epithemate odorato: somno farciendus est spiritus dissipatus, & cibi bonitate, odorato tenuique vino moderatè reparandus humor benignus, qui exhaustus fuerat & corpus balneo sine sudore humectandum. Simili propè ratione curari ea postulat, quàm fortè inanitio immoderata induxit, siue ex inedia aut sitiin

tolerabili,siue ex vacuatione spontanea, aut medicamenti vi facta. Raro tamen aut exinanitio, aut inedia febrem infert,hæc enim præcipuè humores compescit atque spiritus,non autem excitat aut impellit, corpusque sæpius refrigerat.Si enim bilem ab hac accendi contingat putrida quam ephemera potius metuenda: quę ne succedat,refrigerans humectánsque cibus etiam inuadente ea multóque magis inclinata,conceditur. At verò repletio immodica tum quæ ex cohibitis naturę excrementis,tum quæ ex pleniore aut calidiore alimento proficiscitur, frequens est febris gignendæ causa,principio quidem ephemeræ, deinde etiam putridæ,si quidem inualescat aut diutius ea persistat. Primùm enim suppressorum excrementorum vapore spiritus humorésque inquinantur & incalescunt:caput dolore tentatur, & eorum mole oppressum corpus ingrauescit, quæ peculiaria huic febri symptomata sunt. Præter cætera igitur confestim naturalis consuetáque omnis vacuatio est molienda:adstrictior aluus clystere solicitāda:vrina parcior diureticis mouenda:sudores pręter naturam cohibiti ciendi sunt diaphoreticis:hæmorrhoides,aut menses, qui præter consuetudinem subsistunt,protitandi sunt:quemadmodum & vetus fistulosúmque vlcus, è quo consueta sanies iamdiu non emanarit. Huius quidem ephemeræ facilis est in putridam transitus.Itaque si causis perseuerantibus ea longius excurrat, & ex impuritate impendeat suspectáve sit putredo, purgatione quidem aut accommodata venæ sectione arceri poterit, si plethora iam grauis euaserit. Ea enim ephemera,quæ ex subita frigidiusculi humoris fluxione in inguina:aut in alas, aut in aliam corporis sedem obtigerit,purgationem postulat, quemadmodum, & venæ sectionem quæ ex tenui feruidíque sanguinis irruptione in crura,in aliasve sedes, erysipelatis specie cum horrore inuaserit,& quæ ex pruritu,ex scabie,ex furunculis,aut ex abscessu externo. Nam interior omnis putridam parit. Iam verò immodica alimenti eiúsque optimi repletio quòd ægrè dometur atque coquatur, cruditatémque pariat,diariæ plerumque fit occasio:multo autem magis, si ex acriori calidioréque alimēto fuerit,vt ex immodico generosi vini potu,ex sinapis,nasturtii,ceparum,alliorum,& aromatum vsu. Sub hac ventriculus distenditur,ac plerumque dolet, caput

vapore

vapore impletur: tempora pulsant: corpus ignauum, graue, & inquietum existit. Quocirca præter quietem & refrigerationem, quæ omniũ cõmunis est, inedia atque cibi parcitas apprimè est vtilis. Potus tamen, si implacabilis sitis est, permittendus. Vomitio, aut etiam alui subductio accommoda, si malum crudelius increuit. Imò etiam si cruditas nondum euicta calore, putredinis nidorem quendam induxisse videatur, purgatio accedat ex puluere hieræ, aut rheobarbaro, aut ex senna, aut ex catholico, eáque sic aptè comparata, vt ventriculum primásque sedes exquisitè purget. Multò autem magis hæc necessaria fuerit, si ex immodico & intempestiuo fugacium fructuum, vt persicorum, malorum, chrysomelorum, fragorum, mororum, peponum, melonum, cucumerum, vuarum, lactis, & omnium quę promptè corrumpuntur, esu oborta sit. Etenim corruptio, si diutius in ventriculo primísve sedibus resedit, aut si hinc in iecur venásq; maiores penetret, cum spiritu humores sanguinémq; contaminans, putridam febrem accendet. Quocirca expurgãda est protinus, etiam si portio eius vomitione, aut alui deiectione sponte proruperit: quandoquidẽ solus corruptionis nidor derelictus putridæ febris initium plerumque fuit. Ab his deinde concoctio iuuanda electario diarrhodon, vel aromatico rosato, vel cortice citri condito, vel myrobalano, vel nuce moschata condita, vel condito ex his concinnato. Firmandus quoque ventriculus oleo mastichino, nardino, mentæ, vel absynthij, idque dum concoctionis bonitas existat. Posteriora hæc ephemeræ genera, si vel causarum magnitudine inualescant, vel negligentius curentur, quod aliqua intus materia foueantur, in putridarum species desciscunt. Id autem certò & circumspectius ex inclinatione præuidendũ. Si longa atque difficilis est diariæ inclinatio, quam neque sudor, neque mador excipiat, aut si à sudore frequens adhuc pulsus inæqualitatem nanciscitur, aut capitis dolor, aut sitis, aut inappetentia, aut aliud symptoma persistit, neque biduo triduóve pura sequitur integritas, metuenda certè in putridam permutatio. Hoc tandem loco minimè prætereundum duxi, febres quasdam tum assiduas, tum intermittentes, artis vsu notari quodammodo ancipites, & quas neque in ephemeras, neque in vllum putridarum genus certò referre possis.

Quædam enim vltra diem tertium excurrunt,ac eodem in terdum die sæpius exasperantur,idque aut dum cibus conficitur,aut sub vesperam,nullā intermissionem puram sortitæ,blandæ quidem,& quibus laborans vix se teneri putat, pulsus tamen celeritate ac frequentia, lassitudine,corporis grauitate,aut exolutione:interdum etiam grauioribus symptomatis conspicuè.Quædam verò ad puram intermissionem deductæ sine horroris sensu,leuiter, vt dixi, aut dum concoctio fit,aut sub vesperam,aut quauis occasione recru descunt.Eius generis nonnullæ à vehementiore pruritu, à scabie,à furunculis,ab externis abscessibus,& ab acri destillatione fiunt.Nonnullæ etiam à cruditate indomita, vel à bile citra putredinem efferuescente,vel à seminimala humorum qualitate,quæ aut primam,aut alias corporis regiones obsideat:hæc enim vitiosa illorum qualitas media quædā via est ad putredinem,in qua plerumque affectio subsistit. Quocirca eius generis febres omnes aut tenui refrigerantéque victu sustuli,sub quo natura qualitatis vitium sola emendaret,si victus parum profuit,huic insuper aut venæ sectionem,aut purgationem accommodaui, quibus breui est solutio sequuta.

De putridis febribus. CAP. VII.

PVTRIDARVM febrium curationem non apud veterès modò,sed & apud iuniores plerosque ancipitem pa rúmque tutam effecit causarum effectarúmq.partium igno ratio,neque enim humorum qui peccant recta est habita internotio,neque locorum in quibus illi computtescunt. Etenim bilē,verbi gratia,vnam eandémque malè statuunt tertianæ intermittentis,& continuæ, atque etiam causi ma teriā,illíque sedem perperam designant.Quocirca posthabitis eorum sententiis,traditas olim per demonstrationem hac de re hypotheses sequuti,earum curationem trademus non contemplatione solùm,verumetiam vsu longo & obseruatione comprobatam,idque veritate magis quàm aliorum testimonio & authoritate ductus.Si quem horror aut rigor adoritur,qui ab extremarum partium refrigeratione sensim auctus corpus vehementer concutiat, hinc deinde calor acer atque siccus cum pulsu celeri,crebro,&inæquali excipiat,qui summo accessionis vigore in sitim inexhaustam

ſtam capitiſque dolorem pungentem & æſtuantem cordis dolorem, atque irrequietam corporis totius iactationem deducat, nec ſupra horas duodecim productus, copioſo eóque calido & acri ſudore ſolutus integrè ſoluatur ac deſinat, vt in intermiſſione nihil quicquam ſymptomatum ſuperſit, exquiſita tertiana expectari poteſt, ſi præſertim laborantis natura & ætas, anni tempus, cœlique ſtatus in id conſpirent. Hanc verò proximus circuitus ſiue ſtatus ſit, ſiue anticipet, ſiue cunctetur, confirmabit. Proxima continénſque eius cauſa bilis eſt ſuperuacua, citrina quidem, aut etiam praſina, eáque ſyncerior, nec frigido humore permiſta, non exuperans modò vel nimium exæſtuans, verumetiam putreſcens, idque aut in propria cyſti, aut circum caua iecoris, aut in pancreate, aut in vicinis ſedibus. In iis quidem ea neque concreuit, neque obduruit, neque impacta vlli parti tenacius adhæreſcit, vt tumorem vllum pariat in viſceribus, ſed tenuis liberè diffluit. Quocirca niſi obſtructione coërcita fuerit, acceſſionis impetu excuti ſolet, aut prorumpere vomitione, deiectione, mictione, & ſudore: hinc tertiana exquiſita breuis exiſtit, nec vltra ſeptimum circuitum producitur. Tantò autem breuior eſt, quò aut parcior materia ſubeſt, aut expeditior eius eruptio: quibus verò non ita ſenſim per circuitus ea prorumpit, plenior ſub finem, & in ipſa totius declinatione quaſi decretoria vacuatio expectanda eſt, quæ omnino tutam illius ſolutionem facit. Acceſsiones ab ortu inualeſcunt ad quartam, quæ tum longitudine, tum magnitudine & acrimonia omniũ eſſe ſolet vehementiſſima: quę deinceps ſunt inclinant ad ſeptimam. Si qua citius miteſcit, ante ſeptimã ſoluitur: ſi tardius, longius excurrit. Itaque acceſſione quarta ſtatus eſt & ſummus morbi vigor, reliquo deinceps tempore declinatio. Hæc rarò repentina criſi vt continua, ſæpius lentè ſoluitur. Vrina interdum toto progreſſu pura & cum ſedimento deprehenditur, quum ſcilicet bilis non admodum proſilit in venas: quum autem eò fertur, ſummè turbida eſt, acceſsione quarta, exinde verò inclareſcit, ſedimentúmque deponit: tum enim minus bile perfunditur, minúſque ſunt impeditæ functiones natiui caloris. Itaque concoctionis indicia non incremento, aut in ſtatu intermittentium febrium, quemadmodum continuarum, ſed

ferè in declinatione visuntur, cùm peccantis materiæ pars magna iam est exhausta. Neque tamen ea noxiæ materiæ sed cibi cocti indicia sunt:neque præterea bilis superuacua, quæ putrescens intermittentium est materia, concoctionem similiter admittit atque putredo, quæ in maioribus conclusa venis continuam febrem profert.

Continuarum febrium iudicia.

Porrò febres terminantur crisi, solutione, & commutatione. CAP. VIII.

CONTINVAM febrem secunda, aut (quod tardissimum est) tertia hebdomada decretoriè soluit. Siue enim synochus ea sit, siue causus, siue continua conclusa, si primaria est, putredinis materiam habet in venis coërcitam maioribus, quæ inter alas & inguina excurrũt:quúmq; nulli visceri, nulli parti affixa ea sit, sed in venarum capacitate cum sanguine eiúsque sero fluctuet, satis hoc temporis curriculo solet à natura domari atque concoqui, & nusquã hærens excludi foràsq; depelli; id autem decretoria est solutio illius:quæ etiam febris commutatione soluitur, quoniam hæc imperfecta quædam crisis est, qua non omnino natura potest materiam excludere, sed subsistit ea aut in ali quo viscere, aut in adenibus, aut in alia parte corporis, in qua morbum nouum progignit: ea in quam commutatio, quia crisis quædam est, tertia saltem hebdomade fit. Quæ verò non repentè crisi, nec excretione, nec commutatione, velut abscessu soluitur, ea tamen vel decimo quarto die, vel vigesimo summum feruorem summámque symptomatum sæuitiam deponit, ídque nulla, vel imperfecta excretione, ac deinde quasi speciem genúsque mutet, lento progressu & dierum numero sensim paulatimque desinit. Longa huius est inclinatio, diciturq; concoctione paulatim solui. Etenim vitiosus humor, qui sanguini permiscetur in venis, ac etiam sanguis totus venarum si vitiosus fuerit, diebus viginti aut triginta totus absumi solet, ac ferè totus renouari, si modò purius sufficitur alimentum, nec iecoris viscerúmque impuritas, aut vitiosa quædam constitutio obsistit. Si

quam

quam igitur febrem contingat supra diem vigesimum pari aut etiam maiori acrimonia & magnitudine exporrigi, hanc tu symptomaticam censeto: atque eam vel interiore phlegmone & abscessu, vel ex putredine visceri alicui impacta profectam. Solutio autem quæ perfecta fit crisi imprimis optanda, vt quæ depulsa morbi materia omni, nihilque reliquum faciens, summam quietem & integram valetudinem restituat. Quæ verò sensim ac paulatim fit, vt maximè fastidiosa est prolixitate, ita & minimè tuta, & sæpe cum metu recidiuæ. Atque siquidem ipsa declinatione (quia adhuc impurum est corpus) æger quicquam committat, facilè relabitur. Putridę porrò febris continuæ crisis nulla fit perfecta sudore: quanquam enim sudor decretorio die (ex Hippocratis sententia) confert, atque dissipata, tenui quadam humoris portione febris feruorem lenit, & impetum sedat, non tamen potest crassiorem eam putrescentem materiam educere, quæ febris est fomes. Sanguis quoque seu ex naribus, seu ex hæmorrhoidibus, seu ex vtero profluens die critico, licet synochum soluat, neque tamen causum, neque continuam terminare potest: neque harum perfectam atq; tutam crisim fecisse deprehenditur, quòd exiguam dũtaxat impuritatis portionem cum maiore portione vtilioris sanguinis magna virium iactura educat. Abscessus vnus vt parotis aut bubo, nequit vniuersam febrem excutere. At si vel plures sparsim erumpant, vel vndiq; in articulos artúsve confluentes tumores excitent, febrem quidem soluere possunt, at certè difficultate non modica, quòd exorti dolores non parum excrucient, eósq; ferè lenta quædam febris comitatur, ac tum febris non criticè nec solutione, sed cõmutatione potius terminatur. Vna igitur alui spontanea solutio atque perturbatio continuam febrem tutò ac perfectè iudicat. Ea quippe sola potest putridam febris materiam perfecta iam concoctione apparatam prorsus excludere, atque viscera & maiores venas, sordida illuuie obsessas, citra virium & naturæ iacturam & offensionem expedire. Vomitio intermittentes febres plerumque iudicat, continuas verò non item. Licet enim ventriculus & circum posita, vomitione sese facilè exonerent, maiores tamen venæ deiectione potiùs per eas venas quæ è iecore in intestina contendunt expurgantur. Perspecta igitur febris specie

cognitum hinc esse potest qua ratione ea si salutaris sit, secundum naturam facilè, vtiliter, perfectè, ac tutò indicari & decretoriè solui debeat. Nunc autem exponendum, quo pacto ea toto morbi progressu debeat à natura dirigi, vt ad hanc cõuenientem & perfectam crisim perueniat. Primùm autem in exquisitis typis exercitari vnumquenque velim. Continua febris quæ ex sua magnitudine, impetu, & more, primis diebus cognoscetur, iudicanda decimo quarto die, si exquisitam motus & progressionis formã seruat. Primùm quidem repentè inuadit, & certã atque manifestam habet inuasionis horam. Quæ enim repentè inuaserit, repentè quoque (nisi aliunde quippiam obstet) soluetur: quæ verò clam, obscurè, & longa præcedente lassitudine vel inæqualitate inuadens nullum manifestum ortus sui initium habuerit, nec repentè nec crisi vlla solui potest: par enim exitus atque ortus est ratio. Rursum quæ nullius euidẽtis causæ vi, sed in corporis animiq; quiete summa, vt sub noctis & somni finẽ suscitatur, grauior ac multò periculosior est, quàm quæ prægressæ causæ impulsu, & post diei æstum atque laborem obtingit: omnem enim ortus sui causam intus habet in corpore. Febris igitur cuius formam & progressum explico, siue ab aliqua, siue à nulla euidente causa processit, repentè prehendit, certumq́ue habet ortus sui initiũ: hócque modo blandum est ac mite, modò acre ac vehemens. Sensim hæc increscit ad diem septimum, licet non pari semper impetu laborantem exerceat. Vrinas exhibet interdum biduo (quum nondum putredo inualuit) sanis nõ admodum dissimiles, sed quæ postea, augescente putredine, crassescunt, rubent atque confusæ sunt. Interdum etiam statim initio crassæ, rubicundæ & confusæ, mox dein obscuræ coctæ existunt: taléſq; ferè in diem septimum permanent. Septimo die grauior quædam fit morbi perturbatio, quam vel sudor, vel spontanea alui biliosa deiectio excipit: quemadmodum salutaris est & pollicetur perfectam crisim posthac futuram. Sedata dici septimi perturbatione vrinæ manifestam coctionem exhibent, éstque tum verè morbi incrementum, licet ab ea perturbatione, sæpe tanquam ex imperfecta crisi symptomata mitescunt: æger enim plurimum leuatur, atque interdum sine febre existit. At iis, quæ ex ratione non leuant, confidendum non est, inquit

quit Hippocrates. Vrinarum concoctio nonnunquam persistit, nonnunquam intermittit: ac deinde redit atq; relucet. Vndecimo autem die febris aut redit, aut inualescit, isque summus est morbi vigor, qui ferè permanet in diem quartum decimum. Hoc die atque interdum decimotertio, febris vehementius excandescit cum signis perfectæ concoctionis, nēpe cū hypostaci alba, leui & æquali, quúmque ea excandescentia & exacerbatio inclinat, febris repentè solui tur ac definit, ídque suborta deiectione biliosa & copiosa quæ in diē vnū aut etiā in alterutra perseuerat. Ab hac igitur perturbatione & copiosa alui deiectione æger necessariò imbecillior euadit: at nihilominus si perfecta crisis ea fuit, febris nulla prorsus manet, nullus capitis dolor, nullum deniq; febris symptoma, sed summa inest corporis tranquillitas: plerisque tamen sudor præsertim dormientibus emanat, quæ omnium est euacuationum postrema. Hæc quidem perfecta est & repentina morbi sanatio, cuius breuis est admodum declinatio, tum solùm durans, quum aluus solutior noxiam materiam excludit. Si non omnino perfecta crisis fuit, cohibita aut subsistente alui deiectione, febris etiamnum aliquanta manet, quam & symptomata leuia comitantur: sed non multò pòst omnia desinunt, ac tum morbi inclinatio prolixior est atque manifestior, in qua & plures sudores erumpunt. Si (quod rarius est) acutior febris septimo die soluenda est decretoriè, ea primo statim die hominem vehementiùs adoritur, vrinásque rubras, crassas, atq; confusas promit: quarto verò die concoctionem quandam sed quiete manifestiorē exhibet, nulláq; aut certè leuissima atq; minima remissione in diē septimum perseuerans, tum magna admodum perturbatione concutiens, repentina quoq; alui deiectione crisim habet, eamq; modò perfectam, modò imperfectam. Quæ vndecimo die soluetur, omnia quadam mediocritate habet, & rarior est ea solutio. Quæ verò vigesimo die aut vigesimo primo crisim est acceptura, ferè languidior initio existit, die septimo summam cruditatem habet, quæ in vndecimum ac sæpe in decimum quartū perseuerat: ac tum ferè primum apparente concoctione mitescit, idq; interdum vacuatione quadam imperfecta, interdum etiam nulla. Rarò enim fit vt in diem vicesimum summa illius sæuitia perduret: quumque sese illa remiserit,

tur, quòd neque vomitio, neque alui deiectio biliosa vlla spõte fit, nec facilè sudore corpus diffluit, nec facilis est aut libera satis medicamentorum purgatio: sed quasi præclusis omnibus vacuandi viis, aut humore contumaciore existente, nullam natura vacuationem sponte molitur. Rarò quippe perfectam crisim natura efficit, quam non antè spõtanea quadam vacuatione præmonstrauerit. Contrà, quum viis omnibus expeditis ac liberis humores purganti medicamento facilè obtemperant, & nonnunquam, præsertim diebus iudicibus aut decretoriis, aut vomitiones, aut deiectiones biliosæ sponte prodeunt, facilè laborantis tolerantia futura crisis sperari potest. Continua igitur febris, quæ iam apparente concoctione salutaris speratur, si nulla vacuatione spontanea impetum fecerit, sensim atque paulatim concoctione atque digestione soluetur. Licet autem nullas sponte vacuationes exhibeat, singulis tamen criticis diebus exacerbationum impetus habet, quibus victricis naturæ molitionem ostendit: qaúmque vel septimo, vel quarto decimo, vel vigesimo die, perfectæ concoctionis signis apparentibus, summum vigoris impetum fecerit, reliquo deinceps tempore sese remittit, ac perseuerante concoctione sensim decedit, dum prorsus desinat, nulla vacuatione suborta Hoc autem tempus totius est morbi declinatio, quæ longa planè, ac interdum toto morbo diuturnior obtingit. Quæ nulla vacuatione, sed sensim concoctione soluitur, facilè minimóque errore redit. Ab hac enim corpus non æquè purum, atque à perfecta crisi manet: quúmque pristinæ qualitatis nonnihil etiamnum retineat, si quid vel alimentorum cõpia & qualitate, vel labore, vel vigiliis peccatur, ex veteri fermento noua putredo excitatur, facilísque in pristinum morbum relapsus. Corpore verò per crisim exquisitè purgato, nihil efficere potest externarum euidentiúmque causarum iniuria. Est porrò tertia febrium solutio, quæ commutatione fit. Nonnunquam enim continua in tertianam, nõnunquam (idque sæpius autumno) in quartanam degenerat. Id autem accidit, quum crassior est venarum materia, quàm vt in aluum prorsus extirpari possit: aut quum magna viscerum obstructio ac densitas obsistit, ne morbi materia deuoluatur in aluum. Ab his quippe causis peccans febris materia, vincentis naturæ robore à

venis excussa, nec excidere potens in aluum, hæret ac subsistit in mediis visceribus, illicque fixa & obhærens, seruansque putredinem ex loci, id est, præcordiorum natura atque conditione, intermittentem facit. quæ præsertim materiæ situ à continua differt. Sic propemodum nonnunquam natura, materiam noxiam è venis in summum corpus expellens, dolores articularios infert pro solutione, quam crisi tentat & mollitur, nec tamē perficere potest. Sic & abscessus & bubones interdum sub febris finem erumpere videmus.

De iis porrò febribus, quarum materia turgere dicitur, quos impetus faciant æstimandum, vt intelligatur quis earū tandem sit exitus futurus. Causa quæ hunc illarum impetum facit, non simplex est putredo, sed peculiaris quædam humoris malignitas, aut ex acrimonia vehementiore, aut ex venenata qualitate profecta, ob quam ita impulsus humor nullo potest loco subsistere, sed in venis maioribus licet cōclusus, huc tamen illúcque, quasi æstuans vt mare, effertur, ac plerunque è venis in nobilem aliquam partem erumpit. Noscitur autem materia turgere, quòd in ea febre, licet nec dolor vllus nec calor atrociùs vrgeat, magna tamen percipitur corporis perturbatio, magnáque inquietudo atq; iactatio. Dolores quibusdam modò in hanc, modò in illam partem insiliunt: quúmque materia sese aliquò infixit, sæuiora symptomata emergunt. Itaque alios summa spirandi difficultas obsessis pulmonibus premit, cum suffocandi periculo: alios syncope repentina, aut periculosa animi defectio: quam interdum vidi supra horas 24 sine vllo pulsu perseuerare citra exitium: alios cruenta expuitio, apertis magna vi pulmonum venis: alios delirium, quum cerebri arcem humor inuasit: ac deinde eius impetu & ardore sedato cataphora: nonnunquam in externas quoq; partes prosilit summo dolore, tanquam sit abscessus futurus & erupturus modò in alas & inguina, modò in latus, idq; cum tussi, cum spiritu difficili, & cum expuitione cruenta, quasi vera pleuritis esset. Hinc igitur fit, vt acutorum morborum, quorum præsertim materia turget, prorsus (vt inquit Hippocrates) incerta sit prædictio. Ancipites enim ij ferè sunt, & inopinata quoq; eorum symptomata, idq; ob turgentis materiæ impetum: neq; si iā concoctio appareat certa salus esse debet. Quæ per has febres ex humoris impetu emergunt,

gunt, vt laterum dolores, sanguinis vomitiones & expuitiones, exãthemata purpurea, bubones, parotides, animi defectiones, aut syncope, pro crisi perfecta cẽseri minimè debent : licet enim ipsum humoris furorẽ atq; malignitatem interdũ finiant, reliquam tamen putredinem, quæ præcipua est febris causa, non eximũt: sed huic necessaria est alia maior, eáque vniuersalis, vacuatio, quæ totius febris iudicatio sit: parotidas igitur, vel delirium, vel cataphoram, at non ipsam febrem vniuersam soluit. Hactenus omnem rationem atque formam expressi, qua continuæ febres salutares progrediuntur, & qua etiam aut repẽtè crisi, aut sensim cõctione soluantur, siue carũ materia turgeat, siue non turgeat. Nunc de exitialibus dicẽdum, quis earum progressus, & quis exitus sit: idem quoque de pestilentibus.

De exitialibus atque pestilentibus febribus.
CAP. X.

EXITIALIS eadem plerumque ac salutaris febris exordia sunt, nec sæuitiæ eius, nec symptomatum vis aut ratio diuersa : at progressu vniuscuiusque genus dignoscitur. Aliàs enim statim ea dum incipit vehementer conturbat, talísque persistit : aliàs à leuibus orta initiis sensim inualescit, dum summam vehementiam aut malignitatem nacta prorsus iugulet. Atqui alterutrum etiam incipiente salutari febre deprehenditur, raróque primis diebus exitialia signa existũt. Quocirca initio nihil de morbi exitu citò pronunciandum, sed omnia adhuc in ancipiti versari. Atque licet nõnulla symptomata mitescant, vt hinc aliquid melius sperari possit, quamdiu tamen confusæ aut crudæ apparent vrinæ, spes semper dubia est & incerta, atq; inter spem metúmque versatur æger, præsertim si acuta febris & anceps est. Nõnunquam enim in leuioribus cum cruditate (quemadmodum in quibusdam tertianis) certa est salus. Si deinde quarto, septimo, alióve decretorio die aut circiter manifesta elucet concoctio, spes quoque elucet, si modò ea permaneat. Interrupta autem concoctio infida est. Perseuerans verò atque in dies melior succedens concoctio, certæ salutis est nuncia : modò nec pestilens febris sit, nec malignitatis occultæ particeps. In pestilente simplici vrina nõnun-

quam toto decursu concocta existit. In pestilente, quæ est coniuncta putridæ, licet quæ confusa & cruda fuerat vrina, superata deinde putredine, coctionis notas exhibeat, permanens tamen cæca eius malignitas plerumque hominem de medio tollit. Nonnunquam etiam (licet admodum rarò) in putrida simplici, quæ nullius erat malignitatis pestilentis particeps, notaui post vrinas diu concoctas interitum nullo errore consequi. Vrinis igitur non semper fidendum, nisi & vndique meliora signa compareant, præsertim ex pulsu & virium robore. In acuta febre putrida, cui nulla malignitas comes sit, si crudæ vrinæ, aut etiam obscurè seu ex dimidio coctæ diutius perseuerét, diémque decimumquartum excedant, si natura nullam procedente morbo vtilem vacuationem per os, per aluum, aut sudores molitur, qua leuari æger videatur, tota morbi materia intus ad vndecimum vel decimumquartum diem, aut si vehementior febris est, ad septimum subsistente, tum quidem anceps adhuc morbus est: ac tum siue symptomata ingrauescant, siue mitescant si concoctionis indicia apparebunt salus quidém sperari potest, non crisi, sed lenta paulatináq; concoctione, cui sanè diuturnitas comes est. Sin verò omni suppressa vacuatione naturali, cruditas aut etiam obscura concoctio diutius perseueret in vrinis, nec manifesta concoctio in valde acuto septimo die, nec in mitiore decimoquarto appareat, formidabilis est. ac deinde siue symptomata ingrauescant, siue mitescant, si perseuerante cruditate, pulsus languidior, vox respiratióque difficilior euadit, & laboráti robur virésque concidunt, res ad exitum vergit: natura quippe morbi magnitudini succumbit. Quanto postea deteriora hęc omnia fient, tantò propinquior exitus erit: ad hæcque attentus si diligenter æstimes quantum vires declinent, aut quantum sustinere morbũ queant, æstimare quoque possis quando moriturus sit æger. Exitialis morbus interdum ipso statim initio dignosci potest, quũ summo quodam furore incipiens vel corrupti humoris copia, vel malignitate, vires natiuúmque calorem premit ac ferè obruit, spiritu difficili, cum vomitione vel nausea, cum pulsu paruo ac celeri, cum magna corporis dissolutione, & cum vrinis confusis. Qui ita statim dum incipit, tam sæua & tam exitialia signa exhibet, vix arte potest euinci. Licet enim

vacuationes

vacuationes idoneæ tempestiuè decernantur, aut etiã sponte contingant vtiles, quibus noxij humoris portio quædam detrahatur, omnia tamen quæ dixi exitialia signa permanent, aut etiam deteriora fiunt, aut noua emergunt. Quum igitur procedente morbo sic omnia progredi videbuntur, deplorata sit omnino salus. Exitialis alius est initio qui lẽtius inuadit atq; progreditur, nec multum distat ab eo qui simpliciter crudus est, atq; is sanè anceps est: quia licet quędam præ se ferat lethalia signa ea tamen emendari possunt & qui sic leuiter exitialis est, arte potest salutaris reddi Crudus morbus vrinas habet, quales ferè exitialis: at lethalia signa non adsunt: hícque quamdiu crudus est, facilè potest vel errore, vel negligentia in exitialem transire. Quorsum autem fiat mutatio procedente morbo, ex his quæ nunc dixi deprehendi potest. Salutaris simpliciter morbus neç magnæ cruditatis nec mortis notas habet: atque licet nulla artis subsidia opitulentur, aut leuis quidam viuendi aut medendi error committatur, spontę tamen sua soluitur ad salutem.

Curatio febrium. CAP. XI.

QVVM per accessiones multæ bilis spontanea vacuatio contingit, febris sine medicamento integrè solui potest. At quum ea aut nulla, aut parcior existit, medicatio adhibenda, ne neglecta febris speciem mutet, & deterior vel prolixior euadat. Itaque statim die secunda, cùm iam accessione soluta, detersóque sudore, laborans cibum sumpserit, & horæ circiter octo quietis interuenerint, medicamentum dato. Interdum etiam serius, si longa speratur intermissio futura, in qua ante proximam inuasionem totus compleri potest purgationis effectus. Quum enim præcipuè impura sit prima corporis regio, in qua & humor noxius fluctuat, neque (vt dixi) coarctatus sit is, statim initio eius nonnihil tempestiuè expurgandum est, præsertim si vel oris amaror, vel cordis dolor, vel nausea, vel inappetentia, vel stomachi præcordiorúmque dolor, vel suffocatio acrius vrget. Si verò hæc desint, nihílque sollicitet post circuitum secundum, differri medicamentum potest. At interim tamen præparatio quædam adhibenda in intermissione, clystere molliente atque detergente, & apozemate quod leniter ob

ſtructiones expediat, è radicibus cichorij, oxalidis, graminis,ex endiuia,eupatorio,& adianto,aut ex ſyrupo adiantino, vel è cichorio ſimplici : in acceſſionibus quoque ſyrupo acetoſo, vel è limonibus, vel oxyſaccharo. Si tempeſtiuè purgandi occaſio quauis ex cauſa periit, primo quoque tempore accerſitus hanc decernito. Conueniens autem ea fuerit ex manna,ex medulla caſſiæ,ex leniente electario,ex catholico:aut ſi quæ dixi ventriculi tędia deterſionem maiorem poſtulent, ex diluto rheibarbari, vel ex ſennæ decocto iure, vel ex his aptè permiſtis, ac tum laborantis naturæ & ætati tum regioni & cœli conditioni, ea arte quam alio loco tradidi,accommodatis.Hieram quidē etiam ſimplicem,quòd humores maximéque bilem acrius incendat, febrémque bilioſis non elota aloë̄ ſuſcitet,non admiſerim: nec myrobalanos,quòd tandem adſtrictione humores viáſque coarctent:qua ex cauſa rheumbarbarum ſine aperientibus & lenientibus pleriſque incommodum : nec præterea acriorum medicamentorum, quæ vel ſcammonio vel turpetho conſtant, lenibus iſtis quidquam permiſtum,niſi fortè robuſtis qui ægrè purgantur aut hyeme rigidioréque cœlo.Ad hanc quidem purgationem licet pręparatio quædam (vt dixi) conducat,minimè tamen eſt neceſſaria, vt neque cōcoctio ex vrinis,quòd è primis his ſedib' humor aut ſpōte prorūpat,aut facilè trahatur. Venæ ſectio exquiſitæ tertianæ eſt incommoda;vt quæ vtilem ac neceſſarium humorem detrahit relicto impuro ac noxio. Sub hac enim febre attenuatum corpus eſſe ſolet,paucíque ſanguinis:bilis verò acrior ipſa febris materia ſub cauo iecoris exuperare & æſtuare,quam venæ ſectio minimè eximit,nec proinde morbi ſubſtantiā minuit.Imò verò ſi vel ſponte, vel arte nimiū profuſus ſanguis ſit, plerumque deprehendes bilem acrius ferocire,febrémque inualeſcere.Peccant igitur qui ex vrina craſſa atque citrina ſtatim mittendum ſanguinem pronunciant.Ea enim non ſanguinis exuperantiam,non eius incēdium, quemadmodum quæ ardens eſt, & flammea, ac verè rubra,ſed bilis è iecore effuſionem portendit,quæ in tertiana,perinde ac in ictero, & in hydrope,non ſubſtantiæ ſanguinis,ſed vni ſero permiſcetur,pręſertim acceſſionis vigore. Ita enim ſecta fortaſſe tum vena videas illam ſanguini minimè permiſceri,nec cum ſanguine cōcreſcere,neq; ſanguinem,

guinem, sed serum ipsum bile inquinari, quod postea in intermissione emictu purius apparet. At nihilominus si quando febris ea in corpus inciderit bene carnosum, bonique habitus, cui amplæ venę copia distentæ sint, & plethorę speciem exhibeant, ob quam febris symptomata grauiora existant, vt capitis dolor, temporum pulsatio, spiritus difficilis, corporis grauitas, phlegmonosa lassitudo, summáque iactatio, sanguinis vtique ob plethoram venæ sectione minuendus est, perinde atque si tertianæ febri pleuritis superuenitet: quod certè non febris, sed eorũ, quæ aliunde committantur, symptomatum gratia, conceditur. In plethora, si nõ iuuet, nõ tamẽ læsura est venæ sectio. Ita igitur de sãguinis emissione in tertiana febre statuendum. Si purgatione impuritas, aut etiam noxiæ bilis portio iam multa detracta ex purioribus vrinis percipitur, & æger leuatus quodammodo est, sequensque accessio tum breuior tum mitior, & eius symptomata faciliora existunt, totius morbi breuitas speranda est. Reliquo igitur eius tempore ac progressu apozematis, aut syrupis leniter refrigerantibus & aperiẽtibus obstructiones blandè soluentur, & naturæ opus diligetur nequid subsistat, vt apozemate è cichorio, endiuia, oxalide, gramine, agrimonia, lichene, & ex seminibus frigidis tum maioribus tum minoribus, syrupo quoque adiantino & è chicorio simplici quibus & interdum acetosi simplicis portio adiecta sit. Sępe enim tertiana mitior, cuius pauca est materia putris, vna leni purgatione tollitur, sæpe etiã feruidioribus papulis circum labra narésque obortis sponte soluitur: quanquã & hæ interdum solius feruoris sint indices, & cum his febris persistat. Iam verò si tam actis est febris, tantáque noxię materiæ vis, vt data purgatio non quod sperabatur contulerit, nec breuior mitiórve sequens fuerit accessio, quod defuit indito clystere supplendum: & eo aluus quoties pigrior fuerit sollicitanda, vt natura ad eam aliquã do futuram alui excretionem proritetur: hac enim via libera & expedita tutior fuerit morbi exitus. Ac tum temporis in ipsa febris intermissione apozemata, & syrupi offerendi sunt, quibus tum incidendi tum detergendi maior vis insit cuiusmodi sunt quæ præter commemorata apii quoque, & petroselini, & fœniculi radicem in aceto maceratam, & hyssopi nonnihil continent: syrupus etiam byzantinus, & endi

uiæ,& nonnihil acetosi compositi. His igitur recludendę sunt viæ, attenuandíque humores etiam biliosi quum non facilis eorum est aut in ventriculum, aut in aluum excursio. Si bilis vel sponte, vel istorum ope concitata iam frequentius aut vomitione, aut deiectione protumpat, tutus ac breuis morbi exitus erit. Ac si eius duntaxat quædam veluti stimulatio appareat, vomitio quidem præcipuè accessionis initio vel hydreleo, vel oxymelite, alui autem deiectio acriori clystere in intermissione procurabitur. Eadem quoque opera tum vrinæ tum sudores liberè & copiosè cie͂tur: tametsi ad bilis euacuationem minus conueniant atq. vtiles sint. Hæc in vehementi & exquisita tertiana ad quartam ferè accessionem molienda sunt. Ab hac verò si (vt plerunque fit) vrinæ minus crassæ, & citrinæ purioresque iam euadent, & hypostaseos quoddā signū apparebit, expurgati magna ex parte fomitis indicium est. Quòd si præterea sequens circuitus breuior atq. tranquillior inclinantis totius morbi initiū portēdat, quod reliquum est morbi iādominā ti naturæ committi potest, præsertim si reliquā vacuationē æger auersatur ac metuit, multò autem magi si quæ spōtaneæ vacuationes satis procedūt, & nihil supra exquisitæ tertianæ conditionē obtigit, tametsi & in iis moderata quoq. purgatio conducat, morbúmque tutò soluat. In iis saltē tū tēporis natura ad spontaneā curationē apozematis atq. syrupis, vt dixi, diriēgda. At verò si quinta accessio sextáve vehemētior sit, aut symptoma quoddā actius inualescat, aut vrinę nōdū satis puræ existant, metúsq; sit ne proprios limites febris trāscendat nō vtilis modò, sed & necessaria ante accessionē septimam purgatio ex rheobarbaro macerato, vel ex rheo & ex senna vel ex catholico, cuius beneficio præparati humoris pars maxima euellatur, naturáque accessione proxima adperfectā iudicationē incitetur, & nihil aut minimū morbi reliquū fiat. Quinetiā si febre soluta symptomata quædā diutius persistāt, vt cibi fastidiū, sitis, capitis dolor & cætera nec facilè æger conualescat à morbo, ne quod ex morbo derelictum est recidiuam faciat, purgatio quoque necessaria: sic enim tutior ac firmior sanitas existet. Ea igitur medendi ratione tertianæ exquisitæ ardor pariter cum causa tollitur. Si qua tamen per curationem peculiari refrigeratione febris ardor indigeat, salubriter per
ea fiet

ea fiet, quæ refrigerando pariter attenuant, nec putridum humorem impingunt, nec difflari prohibent, nec vasorum meatus coarctant, dum etiã febrem restinguunt eius pariter causam dissipant, quod in putrida febre vehementer optandum: imò etiam si ardentior febris æstus vires nimium prosternit, & ægre tolerari potest, causæ obseruatione aliquantum prætermissa, refrigeratione multa (etiam quæ putredinis dissolutionem cohibeat) vtitor, viresque idoneo cibo ne concidant foueto, ne in tortoris calumniam incurras: deinde remisso feruore ad causam reuersus noxium humorem exime, ac cibum in reliquam curationem subtrahe. Non pauci iuuenes atque robusti in tertianæ simplicis & exquisitæ accessione, trium horarum spatio, ab iis qui causam solam intuerentur, vestibus multis extincti, & siti sudo ribúsque exhausti fuere.

Summa refrigerandi nutriendiq; ratio in febribus.

AMPLO & quàm maximo conclaui cubare debet, qui acuta febre iactatur, quo multum purúmque aërem ducere possit, eúmque refrigeratum, abacta omni turba & hominum frequentia, sparsa quoquouersum aqua gelida & aceto, stratis herbis frigidis, vt salicis foliis, vitis, lactucæ, nymphææ, rosarum & violarum: odoribus quoque & rosis, violis, nymphæa, & santalis, aqua rosarum stillatitia, & aceto & camphoræ momento conspersis. Tum temporis non multis, sed admodum leuibus vestibus tegendum corpus est, ne vniuersè refrigescat. At si nihilominus ardore nimio is torretur, in ipso vigore æstuantes partes hydrelæo perfundentur, cuius oleum & aqua manu permisceantur donec albescant: huic & aceti sextans interdum adiici potest, & vice simplicis olei rosatum, violatum, nymphatum, aut papauerinum substitui. Id autem iocineri, renibus, æstuantique capiti induci potest, idque tutò, si modò nulla tussis, nulla capitis grauitas, nulláque destillatio molesta sit, nec cataphora profundiórve somnus obrepat. Epithema iisdem quoque partibus atque cordi vtiliter accommodatur, ex liquore stillatitio rosarum, violarum, plantaginis solani, nimphææ, & aceti sextante, in quibus santali & camphora, aut pastilli albi Rasis soluti sint. Ex iisdẽ quoque tracta-

psyllij vel cydoniorum mucago eximiè opitulatur. Obseruandum autem, ne hæc instante sudore corpori insideant illiúsque eruptionem cohibeant, breuémq; morbum producant: quanquam longitudo interdum optabilior est acrimonia. Interiora verò corporis si æstu atque siti vruntur lenienda sunt succo vel aqua cucurbitæ, aut melonum, aut cucumeris, aut esu oxalidis portulacæ, lactucæ, ex aceto, quæ aut crudæ sint, aut aqua feruente contabuerint: aut, si fortè corroboratio quædam adstrictione petitur, succo mali punici acidi, aut limonis, aut citrij, aut cerasij, aut oxyacanthæ, aut oxalidis, aut vuæ acerbæ, eóque vel puro, vel aqua diluto: horum enim quàm syrupo um maior refrigeratio. Hæc ipsa alimenta quoque sunt, in quorum moderato vsu olim veteres tenuissimum victum collocauerunt, quemadmodum & longè tenuissimum in cibi potúsque abstinentia: ab hoc sensim ad tenuem,& ad plenum, qui sanorum & integrè valentium est peruenerunt. Omnis autem febricitantium victus humidus, frigidúsque habendus est, ex materia leui. Primus autem cibus est aqua hordei simplex, quæ refrigerando, humectandóque lenirer abstergit: deinde aqua mulsa, quæ melle temperata minùs refrigerat, sed magis abstergit & aperit: vel aqua saccharo condita, quæ minùs quàm mulsa viscera calfacit, sed minùs quoque abstergit. Ab his hordei cremor refrigerans & humectans, abstergens, leniens, sitim compescens, nusquam ductuum viis adhærescens. Hæc sequitur sorbitio è pulli gallinacei vel columbini iusculo, in quo frigidiora olera, lactuca, oxalis, portulaca, buglossum, & vua acerba incocta sint. Mediæ verò materiæ sunt ea ipsa olera, deinde hordeum integrum saccharo cōspersum: ab his panis medulla elota, & ex aqua cocta: sequitur quæ ex pullorum iusculo coquitur: hinc pisces saxatiles, deinde oua tremula sine testa in feruentem aquam coniecta: carnis deinde aqua liquidior vaporario elicita modò simplex, modò rosarum buglossi, aut violarum saccharo temperata. Valentioris iam quodammodo, sed nondum plenæ materiæ sunt pulli gallinacei & columbini, & gallinarum caponúmque extrema, deinde ius eorum feruore consumptum, & quod iam quasi in gelu concreuit: ipsa quoque eorum caro, & hœdina, & vitulina, ea qui-

quidem elixa, & dum editur succo quodam refrigerante intincta, vt carnis saporem quodam modo sopiat: quod & amygdalæ tunsæ iusculis quoque præstant. Quæcunque iam crassiusculæ sunt materiæ, vt ea ipsa assa, & perdices, auiculæ montanæ, lepusculi assi, & assorum quorumuis expressus succus, aut qui elicitur è carne in diplomate sine aqua elixa, quòd nimium alant, ægrè coquantur, æstúmque in præcordiis excitent, non in acriter febricitantium, sed in sanorum cibis numerantur. Si quid tamen horum vehementer expetitur, id ex succo, aut condimento refrigerante in laborantis gratiam concedi potest. Potus esto vel aqua ferue facta & refrigerata, vel aqua hordei simplex, vel aqua cum sacchari sextante feruefacta, vel quinis potus ex his quos connumeraui refrigerantibus, & aqua quoque frigida vini albi tenuis sextante conspersa: sic enim magis refrigerata, & citra viscerum offensionem, quoquouersum expeditiùs digeri distribuique putatur. Frigida verò quæ pura sit ac simplex, minimè cibis permiscenda. At verò quum summus ardor ingénsque sitis summam quoque refrigerationem postulant, sine qua metuitur ne nimiùm vexatus æger exarescat, marcescat, aut fortè exhausto spiritu breui exoluatur, præstanda quidem frigida, qua nihil ad infringendum calorem valentius. Sed & ipsa quoque synochi, causi, aliarúmque continuarum ardentium peculiare remedium est, quum illas vel extinguere, vel infringere, vel in aliud temperatum genus commutare consilium est. Id tamen non nisi eorum quæ sequuntur obseruatione tentandum. Noxia morbi materia ex vrinis iam concocta appareat, quod non ante diem morbi quartum contingere solet. Laborans bono sit habitu, carnosóque corpore, integris viribus, insito calore exuberans, potui frigidæ dum bene valeret citra læsionem vllam assuetus: ei quoque pectus & viscera firma sint & valida, sine dolore, sine obstructione magna, sine tumore, sine abscessu: nec alui deiectio nimia, nec cruditas vlla fatiget. Hæc igitur cùm adsunt, magna siti antecedente, frigida aqua copiosè, ad duas circiter heminas, & vltra satietatem epota, dum venter præcordiaque distendantur, satisque refrigerata sint, & horrore quasi inalgescant, summum febris ardorem tutò extinguit. Proti-

nus autem multis stragulis operiendus est qui bibit, mòxq; cogendus vt vomat, aut aluum copiosè deiiciat, aut ingentem sudorem effundat. Cohibita enim aut subsistens tanta frigidæ moles, summo vitæ discrimine, natiuum calorem cum febrili pariter extinguit, aut saltem partem nutrientium functionem tollit, spirandi difficultatem, tremorem, atque conuulsionem, degluriendi meiendíque difficultatem infert, ipsas insuper ductuum vias coarctans, morbíque materiam compingens, morbum multò diuturniorem facit. In eadem atque etiam in grauiora incommoda eos præcipitat, qui contrà affecti fuerint, extenuati, exangues, imbecilli, pauci caloris, non assueti eius potui, visceribus dolentibus, tumentibus, obstructis, aut vlceratis, maximè autem si adhuc crudus est morbus: vnde constat, febribus intermittentibus, quarum scilicet peccans materia in primis est visceribus, liberaliorem frigidæ potionem aduersissimam esse: neque semper continuam etiam, quæ ardens fuerit, tutò extinguere: & sub tanta refrigeratione omnino ancipitem esse febris curationem. Talis igitur per febres esto cibi potúsque qualitas. Quantitas verò vtendíque ratio non parum difficilis: summa quippe controuersia certatur, quantum & quando cibus in acutis morbis offerendus. Antiqui, præsertimque Asclepiades, primis totius morbi diebus non modò à cibo, verùm etiam à potu abstinendum putabant, vt ne os quidem elui sinerent: ita quidem superantem materiam minui digeríque rati, si nulla noua accederet. Eam Hippocratis sententiam esse censuerunt: quia, inquit, vbi morbus peracutus est, statim & labores summi fatigant, & tenuissimo victu (quæ pura est abstinentia) vti necesse est. Quum verò ægrum triduo per omnia fatigassent, quarto die cibo destinabant, interdum etiam quinto aut sexto, sed quartus in plerisque ad initium cibi aptissimus habebatur. Dein verò altero quoque die alebant, ac vlterioribus diebus summo vigore, contra Hippocratis doctrinam, vberiùs dum prorsus morbus decederet. Postea verò eorum æmuli cum ægris mitiùs agere cœperunt, pauloque maturiùs alere. Sed hæc fuit eorum olim doctrina, qui purgantia aliaque medicamenta ex arte sustulerunt, omnem prorsus curationem vno victu moliti. Quoniam verò qui prorsus

computruit humor inedia absumi non potest, sed quòd totus præter naturam sit, medicamento exigendus est, necessariò quidem non ex victu tantùm opportuno, sed ex medicamentis quoque instituenda est morborum putridorum curatio: & eius materiæ, quæ ledit, pars crudior concoctione per inediam victúmque tenuem, pars corruptior purgatione extenuanda. Itaque quum ex interiorum causarum obseruatione nunc tutior quàm olim expeditiórque morborum curatio ex medicamentis constituta stabilitáque sit, non tam exquisitè tenuis victus imperandus, neque omnino vires abstinentia infringendæ sunt, sed tenui cibo sustinendæ, vt facilè necessariam medicationem ferant. Vix vllo die æger abstinere rectè potest. Si per initia ventriculi præcordiorúmque dolor, aut tensio, aut nausea, aut cibi fastidium, aut vomitio nimiùm affligit, tum medicamento, tum parciore victu demenda est materia, præsertim si ante actis diebus laborans gulæ liberaliùs indulsit. Deinde verò ea imminuta quum iam puriora erunt præcordia, ex morbi magnitudine, acrimonia, & motu æstimandum quousque producendus is sit, aut quando summum vigorem habiturus. Si peracutus existit, & ex eorum numero qui statim dum incipiunt florescunt ac vigent statim quoque tenuissimo victu vtendum. Si paulò mitior atque etiam diuturnior in diem septimum excurrat, simpliciter tenui: sin verò in decimum quartum diem producendus videatur, paulò pleniore. Perpetuò autem cibus initio plenior sit, sensímque minuatur dum ad summum vigorem morbus pertingat, in quo dari tenuissimum præcipit Hippocrates. Sic igitur temperandus est, vt in summo vigore summè quoq; tenuis sit, incremento tenuis, initio aliquantum plenior, quo tamen corpus vires nõ acquirat, sed duntaxat paulò infirmiores confirmet, vt aduenturi mali spatium sustinere, & in eo morbi concoctionem moliri, & eas quæ tum arte tum sponte fient vacuationes tolerare possit, & ne ante summum vigorem deficiat atque hebetescat, & tum temporis nutrire & naturam ad cibi concoctionem reuocare cogamur, cùm maximè in morbi concoctionem pugnámque incumbit. Hæc vt declines incommoda, in paulo pleniorem potiùs quàm in tenuiorem victum deuerges: quandoquidem (vt est apud Hippocratem) victus te-

mis tenuis & exquisitus paulò pleniore periculosior est, & error ex tenui quàm ex pleno grauior, quem & ægroti difficilius ferunt. Et hæc quidem acutis omnibus communia sunt. Quibus autem horis, & quoties conueniat videndum. In morbis, qui ex interuallis exasperantur atque fatigant, obseruanda hæc tempora sunt: instans accessio, initium, incrementum, status seu vigor, decessio, remissio, aut etiam intermissio, si perfecta integritas est insecuta. Integerrimo corpori cibus est offerendus, minùs enim corrumpitur qui in vas syncerum demittitur. Itaque si tempus intermissionis in intermittente, aut etiam remissionis in continua febre, longius est, eius initio quum iam maximè omnia tranquilla sunt, & arterię conquieuerunt, dare cibum expedit, rursúmque secundo si longum est interuallum. At quum quietis breue tempus erit, & maturè altera timetur accessio, inhærente adhuc febre, & eius reliquiis manentibus, cibus etiam tutò dari potest: præstat enim decedente febre quàm instante ægrum cibo destinari. Eadem ratione si vaga febris est, & incertum eius recursuræ tempus, ne inopinatò eum excipiat, quandocunque quis ex accessione leuatus apparebit, etiam si nondum ex toto integer sit, cibum assumat, & cibus semper ab accessione proxima quàm maximè reducatur. Atque etiam, si bis eodem die accessiones complures hominem adoriantur, post grauiorem præcipuè alendum. Cæterùm in accessione iubet Hippocrates prorsus abstinere, & totius eius tempus sine cibo præterire. At nihilominus si quis propter virium imbecillitatem deficit, nullo accessionis tempore non est sustinendus, ídque aut prunis cerasiísve coctis, aut conditis saccharo, aut hordei cremore, aut etiam pauco concreto carnium iure, quæ refrigerata sitim pariter extinguunt. Hæc tamen minore periculo dabuntur instante quàm incipiente febre, & increscente quàm summè vigente. In ea porrò febre, quæ cõtinua est & remissione nullam habet, neque lenior vnquam fit, antelucanis horis, quibus omnes ferè in somnum propensi sunt, vt matutino tempore, quod natura sua lenissimum est, plenior dandus est cibus, quàm meridiano aut vespertino, quo ferè asperior morbus est. Veruntamen in homotono febre aptæ sunt cibo horæ, quibus & integra valetudine quis ali consueuit. In quacunque nihilominus

febre

febre continua vis corpori deesse videtur,& arteriæ præ exilitate concidunt,& labo ans exolui se metuit,cum cibo fouere,virésque recreare licet.

Symptomatum quæ per febres affligunt remedia.
CAP. XII.

RIGOR continuæ febri superueniens, quòd eam plerunque soluat, in malis non est, nec vlla ratione cohibendus,si eum præsertim sudor excipiat. Frigus autem,horror, aut rigor intermittentium inuasionibus si vehementiùs fatiget corpúsve concutiat,leniri tutò potest. Primùm autem sub expectatione accessionis maturè vestibus multis operiendus est æger,& omni potione prohibendus: summis partibus, & iis quæ plurimùm inalgescunt, adhibenda fomenta calida atq; sicca, vt lapides candentes,aut titiones extincti : simul quoq; obuolutus laborans spiritum diu cõtinere debet. Si nihilominus horror rigórve prorumpat inter vestimenta, extremæ partes perfricandæ sunt oleo chamæmelino calefacto, vel liliaceo, vel anethino,vel rutaceo, vel vnguento quod ex his & ex piperis,cardamomi,pyretrive conficitur. Si vnctionum grauis est vsus, ea ipsa in aqua vitæ maceranda sunt, qua dein expressa rigentes partes perfundentur. Nonnulli vehementiùs rigoris initio eum qui conflictatur, in balneum deducunt, in quo etiam calidiores herbæ incoctæ fuerint. At certè ne quid in eo peccetur, néve calor acrius inualescat, commodissimum sit ventriculum atque præcordia fouere, feruefacto iure calidorũ stirpium vt menthæ,absynthij,saluiæ,rutæ,origani,chamæmeli, & anethi,cum anisi & feniculi semine,cui etiam vini albi paulum sit adiectum:concalfacta enim febris origine, horror sæpe discutitur, simulque melior fit præcordiorum status. Quum quis ex horrore iam incalescere cœpit, si (vt ferè fit) nauseabundus est, data aqua tepida interdum subfalsa vomere cogendus est,vel mulsa data,vel hydrelæo,vel si tenacior humor est, syrupo acetoso, aut oximelite tum simplici, tum scillitico, aqua hordei tepida diluto. Quinetiam qui sponte euomuit, horum ope iterum vomere cogendus est, vt proritans intus materia radicitus extirpetur: quæ si multa tenaciórque existit, vehementiora etiam suo

loco tradenda postulat. Nam vt circumspectè Celsus ante nos animaduertit, ferè talis horror ab his oritur, quæ biliosa in stomacho resederunt. Si per hæc vomitio proritari nequit, piper tritum drachmæ vnius pondo, ex aqua calida, ante accessionem potum horrorem inhibebit: sed efficaciùs pilulæ quæ habent rad. aristolochiæ rotundæ ℈ ij. myrrhæ selectæ, piperis an. ℈ ß. ex absynthij vel mentæ syrupo concinnatæ. Sæpe etiam, per quaternam maximè, omnia tum externa tum interiora corporis vsque adeò perfrigerata sunt, vt in ipso horrore aut vinum generosum, meracum, & calefactum, aut aromatites, aut aquam vitæ, aut calidiora quædam offerre cogamur. Sitis, quam solius linguæ & faucium ariditas parit, oris collutione ex aqua hordei tepida, vel ex aqua stillatitia plantaginis compescitur, vel ex ea, in qua cocta sint pruna dulcia, zizypha, myxa, aut cydoniorum, cucurbitæ, vel lactucæ semen, aut glycyrrhiza, aut quæcumque citra adstrictionem & calorem blandè leniunt atq; humectant. Ea ipsa hora diutiùs etiam cõtenta lentore suo lingam, os, & fauces siccescere non sinunt. Si dulcia non arrident, fallenda sitis est acinis mali punici, vel citrij, aurantíve laminis aqua rosata & saccharo maceratis, vel oxalide mansa. Scabrities verò, atque etiam linguæ orisve lentor detergendus primùm est penicillo ex melle rosato: quod si non satis respondeat, penicillus aqua rosata intingendus est, in cuius vncia aluminis drachma vna & sacchari candi semũcia sit soluta. At si ex arefacto, aut æstuante ventriculo & præcordiis, sitis vehementer excruciat neque his, quæ nunc dixi, falli potest, potus permittendus est, sed quàm tardissimè, vt hunc sudor promptus excipiat. Maturior accessionem producit, sitimq́ue nouam mox exasperat. Conueniet autem potus ex diluto iure lactucæ, portulacæ, plantaginis, & eorum lenientium quæ dixi ex syrupo violato, zizyphorum aut nymphææ & aqua sextupla: aut si putrescens stomachi humor sitis occasio fuerit, è succo oxalidis, vuæ acerbæ, cerasiorum, mali punici vel citrij, aut è syrupis qui ab his comparari solent, pari aquæ modo dilutis. Quum ceruicis, *aliarúmve partium mador sudorem instare pollicetur, vinum album tenue, quadrupla aut sextupla aqua dilutum, hunc liberaliùs ciet. Potus autem omnis moderatus esto, ne præcordia diuellat, & frigidiusculus,

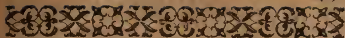
*alias legitur, alarum mador.

gidiuſculus, ne crudiorem aluum liquidioremq́ue reddat. Capitis ex febre dolorem ſedat roſa, viola, nymphæa, lactuca, plantago, ſempervivum, & alia quælibet herba ex refrigerantibus tunſa, & ex aceto fronti, temporibúsque inducta: & quæ ab his extant tum olea, tum vnguenta, cuiuſmodi eſt quod populeum appellant. Si vigiliæ, aut delirium moleſtè exercet, his adiici poterunt hyoſcyami, papaueris, & mandragoræ folia, vel ſemen, quæ & ipſa odoratu quoque non parum iuuant. Ex his lotiones, vnctiones, cataplaſmata, non fronti modò & temporibus, ſed ſyncipiti quoque tutò admouentur: ſi neque capitis grauitas, neque deſtillatio, neque tuſſis dehortatur. Si nimia metuitur refrigeratio, permiſceantur his ſerpillum, anethum, & ruta, quibus etiam ad vigilias & deliria non parua vis eſt. Si extremum malum eſt, in quouis oleo ſolui poteſt opium, vt in ſingulis vnciis huius bini ſint ſcrupuli, eóque frons, tempora, & ipſæ nares oblinantur. Sed & interdum drachmam vnam Philonij Romani, aut ſcrupulos duos pilularum è cynogloſſo vorare extrema neceſſitas expoſtulat. His etiam præſidiis ſuccurritur, cùm febricitans, aut quouis acuto morbo decumbens, citra manifeſtam occaſionem huc illuc immodica iactatione ſeſe deuoluit. Aut ſi fortè iactationis cauſa fuerit capitis, præcordiorum, aut lumborum æſtus, his refrigerantibus, quæ ſuprà retuli, demulcendus erit. Spirandi difficultas, quæ ferè ob febris æſtum vehementer premit ac penè ſuffocat, iiſdem quoque tollitur remediis, & cordis epithemate, quod inter refrigerantia retuli, & potu frigido, quo minimè prohibendus eſt æger ſi tum maximè exigit. Animi defectio, aut etiam ſyncope, quum per febres ardentes ex bile in os ventris effuſa proficiſci ſoleat, non meliùs arceri abigíve poteſt quàm ſucco mali punici, aut citrij, aut vuæ acerbæ ſumpto, aut pane vorato iiſdem intincto. Spongia quoque mistis inter ſe aqua roſacea & aceto imbuta, quæ ventriculi ori tepida imponetur, ad id non parum conducit. Sudor optimus, tenuis, tepidus, calidúsve, minimè fœtidus, facilè ac citra laborem vniuerſum è toto corpore dimanans, qui ſitim ardoréma; compeſcit, & intermittentis febris acceſſionem integrè finit, aut continuæ acrimoniam remittit, qualis ferè eſt qui decretorio die ſuperuenerit. Is verò quoad vires permittunt tole-

randus eſt, atque etiam, ſi parciùs erumpit, proliciendus. Si verò immoderatiore corpus iam diffluit & exoluitur, coërceri debet tum aëris, tum corporis refrigeratione: interdum profuſione ex oxycrato aut omphacio, aut ex aqua in qua incoctæ ſint roſæ, cytini, balauſtia, malicorium, myrti, ſalicíſque folia, gallæ & cupreſſi glandes, interdum vnctione ex oleo roſato, myrtino, maſtichino, aut melino, in quibus (ſi neceſſitas poſtulat) ſuccinum tritum, aut gummi, aut ceræ exiguum ſolutum ſit, vt emplaſtica vi cutis ſpiracula tenaciùs infarciat. At verò ſudor craſſus, glutinoſus, frigidus, ac fœtidus, ægrè, nec è corpore toto prorumpẽs, initio quidem non omnino malus: ſæpe enim qui eiuſmodi primus vel è capite, vel ex alia parte manat, poſtea melior ex vniuerſo corpore euadit. Talis autem diu ac multùm perſeuerans, omnino malus: nam eum virium robore, impuritatem ſummam & morbi longitudinem: cum imbecillitate, extinctionem fore denunciat. Sudorem malum nunquam prouoces, ſæpè cohibeas, ac tum præcipuè purgando corpori ſuſtinendíſque viribus operam nauato. Si qua alia ſymptomata præter febris conditionem obrepunt, vt lienteria ex frigidiore & immodico potu, vt tuſſis ex refrigerato pectore, vt ex nudato capite deſtillatio, propriis extollantur remediis, ſed quæ tamen aut nihil aut minimum curandæ febri obſint, & hanc, quoad fieri poteſt, leniant.

FINIS. 10.

IO. FERNELII AMBIANI, DE LVIS VENEREÆ CVRATIONE perfectissima, liber.

Luis Venereæ definitio. CAP. I.

LVES Venerea totius substantiæ morbus est occultus, contagiosus, tuberculis, maculis, vlceribus, cruciatibus & doloribus sese prodens: *solo concubitu, aut alio impuro contactu contrahendus.* Atque vt huius morbi vis & natura, de qua hactenus inter Medicos parum conuenit, certiùs innotescat, paulò altiùs repetenda est definitionis explicatio. Cùm omnis morbus primùm & per se in aliqua parte corporis insideat; partes autem omnes similares sint & dissimilares: necesse profectò fuerit in harum alterutra vel in vtraque luem Veneream primùm & per se inhærescere. At verò in dissimilaribus primùm & per se non consistit, neque enim conformationis neque magnitudinis, neque numeri, *neque collocationis siue situs* morbus exsistit. Restat igitur vt partium similarium primùm & per se vitium sit, & affectus præter naturam: neque enim, si cum omni genere morborum concurrit & complicatur, aut etiam varios partium dissimilarium affectus inuehit; idcirco sanè morbus vnus non fuerit, aut etiam partium dissimilarium primùm & per se affectus censebitur. Ita enim & febris partes omnes obsidens, dissimilarium partium primùm & per se morbus diceretur, nec vnus esset affectus, sed plures: quod veterum auctoritas redarguit. Verùm enimuerò cùm affectuum partis similaris tria sint summa omnino genera intemperies, materiæ immoderatio, & totius substantiæ corruptela: ad quod Lues hæc sit referenda, videndum. primùm ad intemperiem non pertinere, apertè

posthac demonstrabimus, cùm de eius causa dicemus. multo minùs ad materiæ ametriam referri potest: neque enim mollities aut durities est, neque laxitas aut adstrictio, neque tenuitas aut crassities, neque demum raritas aut densitas, qui materiæ immoderatæ omnes sunt morbi. Ad formam ergo necessariò referenda est: quæ quoniam præcipua est, & pene tota rei cuiusque substantia; eius affectus totius substantiæ morbi dicentur. Atque ideo lues Venerea meritò totius substantiæ affectus dicetur. Iam verò cùm morborum totius substantiæ alij intemperiem manifestam sequantur, cuiusmodi sunt febres omnes putres, aliarúmque partium affectus ex putredine ortum ducentes, alij alias causas occultiores: ad quod genus Lues pertineat, videndum. Qui intemperiei succedit morbus, manifestus est isque vel putredo quædam exsistit, vel putredinis quædam soboles, quod Lui non conuenit. Superest igitur, vt à secretiore causa orta putetur. Atque hic occulti morbi dicuntur, qui non ex dissoluto temperamento, neque ex simplici putredine, sed ex abditiore quadam causa processere, quæ corporis totam substantiam primùm & per se afficit. Hoc causarum genere continentur omnia pestifera, deleteria & venena, quorum ferocia in natiuum nostrum calorem, in ipsúmque vitæ principium, cui tota essentia contraria est & infensa, maximè ac primùm sæuit ac debacchatur. Non enim eiusmodi causæ sola putredine, vt iunioribus plerisque visum est, sed tota specie & vi deleteria nos vel offendunt vel enecant. Hæc autem quæ toto genere & prorsus venenata sunt, tribus omnino modis nos attingunt: aut enim cum aëre spirando ducuntur, vt pestilentiæ semina: aut extrinsecus nos attingunt, vt rabidi canis & venenatarum bestiarum virus: aut intrò sumuntur, cibi, potus, aut medicamenti specie. Venenum, quod non nisi intrò sumptum vires habet, omnium infirmissimum exsistit: non in spiritu, non in tenui humore, sed in crassiore quadam substantia inhærescens. huius generis sunt fungi, arrhenicum, auripigmētum, & alia pænè innumera, quæ non odore, non adhæsu, sed haustu solo enecant. hæc Chirurgi in malignorum vlcerum curatione citra vllam partium corporis iacturam, magnóque

vsu

vſu extrinſecus adhibere ſolent. ex quo intelligitur nō eſſe illa contactu deleteria. At verò ſi quid iſtorum ſumatur; è craſſiore materia venenum vi noſtri caloris ſuſcitatum in principes demum partes ſeſe inſerit, profértque ſui furoris incommoda. Venenum, quod halitu nos ferit, omniū præſentiſſimum eſt & efficaciſſimum, nec humore, nec craſſiore materia tanquam vehiculo indigens, vt in nos agat, ac commigret: ſed tenuiſſimum cùm ſit, ſpiritu hauſtum, celerrimè per pulmones in cor viſcus nobiliſſimum & in arterias, in omne denique corpus irrepit: primúmque ſpiritus, deindè humores, poſtremò ipſarum partium ſubſtantiam labefactat. Quod autem venenum contactu ferit, minus efficax eſt: neque in ſolo ſpiritu, vel in aëre, ſed in humore quodam prouehente vires habet. Hoc verò cùm in partem cute nudatam inſederit: contactu quidem eam primùm, dein verò proximas, reliquúmque corpus omne cōſecutione quadam inquinabit. Non enim rabidi canis halitus ſolùm cōtagione quempiam polluit: at in partem demorſu apertam vel humor vel ſaliua eructatur: cum quo virus illinc ſenſim in omne corpus euadit. In integram verò cutim ſi inciderit, nihil efficit. epidermis enim denſa cùm ſit atque valida, horum hebetiorum & craſſiorum venenorum ſubſtantiam altius penetrare non ſinit, niſi vel findatur vel dilaceretur. Sic enim beſtiarum, quæ virus eiaculantur, venenum prouehente ducitur humore, ſic ſagittarum venenatarum, ſic elephantiaſis, aut luis Venereæ virus, non inſpiratu, ſed humore in quamuis partem cute nudam defixo ſenſim prorepit in omne corpus. Ex iis tamen, quæ ſolo contactu officiunt, pauca quædam numerantur, quæ integram etiamnum cutim, quamuis validam & denſam peruadunt & penetrant, intróque ſubeunt: vt quod à baſiliſco aut torpedine piſce infligitur virus. Atque hæ tres occultæ atq; venenatæ cauſæ tres occultorum morborum differentias conſtituunt: quorum alij ab aëre, alij contactu; alij à venenata, quæ intus ſit, materia procedunt contrahunt úrque. Hi quidem omnes venenati ſunt: at non ſimiliter, neque iiſdem ex cauſis. Nam qui ex intus concluſa materia proceſſerunt, quia foras non emigrant, neque in vicinas partes prorepunt, ſimpliciter venenati nuncupantur. qui verò ab aëre, aut contactu fiunt, contagioſi: quòd vel

externæ,eiúsque venenatæ causæ occursu geniti sint, vel contagione mutuáque societate vicinas partes contaminent. At hi qui solo contactu contrahuntur, vt hydrophobia. Lues Venerea,&qui bestiarum venenatarum ictu fiunt, simpliciter contagiosi dicuntur. alii qui ab aëre procedunt pestilentes. Vt idcirco breuissimè dici possit, Occultorum morborum alios venenatos esse, alios contagiosos: alios pestilentes. Sed venenatis & pestilentibus relictis, de contagiosis pauca quædam dicemus. Contagiosi tota substantia morbi alii manifesti sunt, alii occulti. Manifesti sunt phthisis, pruritus, scabies, lepra, achores, faui & reliqui huius generis: qui licet contactu & fiunt & afficiunt, nihil tamen occultum malignúmque resipiunt: sed à manifesta putredine, & qualitatum primarum intemperie, oriuntur. Contagiosi occulti dicuntur, qui externi cuiuspiam veneni occursu & contagione primùm contracti sunt, vt stupor à torpedine pisce, vel ab opio, hydrophobia & qui scorpionum bestiarúmque venenatarum morsu vel telorum veneno infectorum ictu fiunt. In horum censu iure numeranda venit Lues Venerea. cùm enim neminem vnquam hac Lue labefactauerit, inquinauerítve aëris inspiratio, nec multos communiter illo innadat: non potest inter Epidemicos morbos censeri, eumque nec alimentorũ impuritate nec vitio sit orta, non numerabitur in venenatis. Restat igitur vt habeatur inter contagiosos, quorum peculiaris est sua cuiusque causa. Et licet fortassis ab externis hæc causis primùm originẽ nõ habuerit: quoniam tamen hæc semel genita nõ nisi contagione postea afficit, contagiosorum more contagiosus quoq. morbus dicendus est. alioqui nec elephantia, nec qui Luis Venereæ & Elephantiæ permixtione fieri possunt, inter morbos contagiosos recenserentur. quod tamen veterum auctoritas & vsus coarguit. Itaq. Lues Venerea totius substantiæ affectus est occultus & contagiosus.

Luis venereæ origo. CAP. II.

ANNVS fuit à Christo nato post M.& C C C C. nonagesimus tertius (aliis secundus) cùm irrepsit lues Venerea apud Neapolim primùm in Gallorum exercitum. Vnde à Gallis Neapolitanus, à Neapolitanis Gallicus morbus est appellatus. Hũc iram Dei Opt. Maximi interpretati

sunt

sunt Theologi, cùm hanc malorum à nobis morũ pœnam exigi, hoc supplicium de scortatoribus sumi publicè docuerunt. Hinc statim mira tam horrendum affectum superstitio excepit, indoctis quibúsque hominib. & mulierculis ad Diuos nescio quos vota sua referentibus, opemq; ab iis poscentibus. Non defuerunt etiã Astrologi & Meteorologici, qui morborum popularium causas altius repetentes, insolentem quandam siderum constitutionem ac binas solis eclipses, aëri inquinamenta quædam respergentes accusarunt, Epidemicúmque hunc affectum dixerunt: quorum etiam opinionẽ plures Medici postea sunt secuti. At ego vel ab insulis quibusdam Americis in quibus populariter affectum hunc grassari audio per Hispanos in Gallorum exercitum vitium allatũ crediderim: aut illic certè scorti cuiuspiam magna impuritate contractum, cuius dein contagio in omnem Europam, Asiam, Africam, & extremam Indiã defluxerit, omnémque orbis partem, quæ nostrarum commerciis vtitur, impleuerit. Etenim si Epidemicorũ morborum conditione, à certo astrorum influxu deriuata est hæc Lues, quomodo paucis diebus plures non afflixit, tandémq. tempore deiicit? Ita enim pestis illa Anglica hoc seculo nata sæpius iam & inuasit, & extincta est penitus. Ita morbi omnes Epidemici ab Hippocrate celebrati: ita exanthemata & ecphymata ortus & interitus sui cursum semper absoluunt. At quæ ab vno aut admodum paucis apud Neapolim originem habuit lues venerea: cuius contagio hactenus serpsit in reliquos, nec tempore desiit. Itaque accusanda hoc loco multorum credulitas, qui mult s se in cœnobiis virgines arte conclusas hac lue labefactatas vidisse scripserunt sine viri consuetudine, & impuro contactu: sola inquinatas aëris inspiratione. Non minùs explodenda est illorum opinio, qui alimentorum impuritate & vitio luem hanc sæpius oriri contendunt. quasi verò nunquam antea putridis & vitiosis alimentis vsi sint & homines sine lue Venerea: aut hæc in plebeios tantùm & infimę sortis homines vitiosis plerumque cibis victitantes, non autem in magnates & reges ipsos selectissimis c bis viventes grassata sit. Multi etiam Luem hanc in dies mutari, & ita inclinare atque consenescere, vt sit posthac breui finem habitura, litteris prodiderunt. aiunt enim, cùm primùm ori-

retur, tanta fuisse fœditate, vt quæ nunc grassatur, vix illius generis esse putetur. Vlcera erant innumera, in quernę glandis speciem & magnitudinem aspera, exporrectáque: spurcus ab iis profluens humor, fœtor verò tantus exhalans, vt cuius nares attigisset, is infici mox crederetur: color pustulis ex nigro virescens, ipso aspectu non minùs ægros quàm dolore cruciabat. Fugiebāt idcirco omnes eius aspectum, nedum cōtactu abstinebant, vt morbi præterea nullius. Quæ verò secuta est & iam passim vagatur: pustulas quidem habet paucas, vt & vlcera, dolores autem atroces cum tuberculis scirrhosis, ea vt fœditate tolerabilior: ita certè doloribus & cruciatibus immanior euasit. Id verò, minimè senescentis Luis naturæ & conditioni tribuerunt sed præposteræ multorum curationi. Adeò enim est hæc Lues mortalibus formidabilis, vt vel illius minima suspicione confestim ad remedium ex hydrargyro concurratur, quod sanè pustularum ardorem extinguit, exsiccátque vlcera: at destillationes, articulorúmq. dolores adauget. Itaq. hanc, nisi Deus Opt. Max. sua clementia ipse exstinguat, aut effrenem hominum libidinem temperet: nunquam exstinctum iri, sed fore humano generi comitem & immortalem crediderim.

Luis causa efficiens ex nonnullorum opinione. CAP. III.

DIXIMVS de Luis origine & externa occasione. Iam de efficiente causa, cuius ad curationem in primis est necessaria cognitio, accuratiùs differendum. Huius quidem natura & essentia quæ sit, quæ qualitas, quantæ iamdiu, quámque odiosæ concertationes, quot opiniones, quàm maximè à Neotericis agitatæ & summa discordia conuersatæ at nondum tamen definita quæstio est. Alius enim hepatis intemperiem valdè siccam & paulò calidiorem per cōtagium impressam arguit, ac eam primùm quidem simplicem, deinde verò increscente humore noxio compositam: qui in carnes ac corporis habitum à natura propulsus & continuum soluat, & pustulas, vlceráque excitet, dolores, tophos, aliáque incommoda innumerabilia accersat, neque mirum videri debere si medicamentis quæ ad omnis generis intemperiē comparata sunt, hactenus non cesserit: quòd omnis sicca intemperies partis alicuius nobilis maximéq.

hep atis

hepatis humidi primogenii plurimum absumat atque dissipet, nec nisi arte summa & summo remediorum vsu tolli emendaríve possit, cùm reliquæ omnes intemperies facilè corrigantur. Intemperiem calidam esse à natura rei cognosci & ab eius affectibus, siquidem pustulæ & vlcera, quæ in hoc sunt morbo duritiem habent insignem: durities autem fit vel à pituita crassa, vel à melancholia. At pituita crassa facta non corrodit. Erosiones enim, quæ cum duritie affligunt, sui causam materiam crassam & densam agnoscunt. Adhęc materia tenuis erysipelata vel herpetes excitat, viscera autem Luis profunda sunt & caua. Denique luis Venereæ vlcera iis tolluntur remediis, quæ veteres Arabes ad vlcera à sicca & torrida materia compararunt. Quocirca à materia calida sicca & densa emergunt. Hæc autem materia non potest aliunde peti quàm ab hepate, siquidem medicum est theorema: Actione aliqua per corpus totum æquabiliter læsa, principium eius naturale necessario esse malè affectum, neque enim (quod exempli causa dictum sit) motu & sensu totum corpus priuari potest, illæso cerebro motus & sensus principio, neque asphyxia, id est, summa pulsus imbecillitas, in toto corpore deprehendi potest, illæso eius principio corde. Sic profectò vitiato sanguine in omnibus corporis partibus: necesse est hepar læsum esse, & cuiusmodi est sanguinis vitium, talem quoque esse iecoris noxam. At omnes eo morbo affecti, liuidi ferè & subnigri cernuntur, floridúmque tum faciei tum reliqui corporis amittunt colorem, quo fit, vt sanguis in hepate gignatur crassus, dẽsus & mordax, qui posteà in superficiẽ protrusus, eum colorem inuehit, nam talis est cutis in superficie, quales sunt humores in intimo corpore exsuperantes nisi ad profundum frigore aut alia occasione decubuerint, recesserı́ntve. Alii omnes in hoc conueniunt, quatuor humorum exustionem & malignam quandam affectionẽ antecedentem causam esse Luis, dum nec dolores, nec pustulas excitat: coniunctam verò & continentem, dum illa iam protulerit: humores autem in hunc modum vitiari atque corrumpi, scilicet vel aëris vitiati atque corrupti inspiratione, vel cibi cacochymi & aquę corruptę vsu, vel certè alterius inquinati cuiuspiam contagione atque congressu. Quidam nihil aliud esse scripsit, quàm deprauati sanguinis sup-

purationem, quæ pòst in tumores & nodos conficcata induretur,& cuius scaturigo à malè affecto iecinore pullulet. Horum rationes quam vim habeant,paucis excutiamus,vt veritas magis elucescat.

Intemperiem siccam Luis causam non esse,ex inuadendi serpendíque modo conspicuum est. Omnis enim viscerum intemperies,præsertim verò sicca paulatim contrahitur,idque vel potus penuria, vel rerum calidarum & siccantium diuturno vsu. Est enim siccitas patiens qualitas minimam vim agendi sortita.Atqui Luis causa,quanquam nō semper subitò se prodit,sed interdum, vt rabidi canis virus,aliquādiu in nobis delitescit, repentè tamen semper contrahitur eo ipso die vel altero, vel certè breui admodum temporis spatio, qua parte contracta est,ea vlcere alióve symptomate certa de se indicia prodit, totúmque corpus vel optimè sanum peruertit. At potéstne iecur tam citò siccescere, humidumque eius primogenium absumi, & retorridus in eo genitus humor in corporis ambitum propelli ? Quænam ista, aut in quo alio morbo tam repentina perspecta est humorum secretio,genitáve intemperies? In febre quidem pestilenti, dum inquinati aëris inspiratione repentè cordis spiritus contaminantur, lacessitum cor suæ affectionis indicia carbunculum & bubonem foras eructat.At minimè tamen accensa aut resiccata sunt viscera, cor siquidē maligna quadam & inexplicabili qualitate obsessum sæpe prius extinguitur, quàm viscerum temperies possit permutari.Adhæc cedo,quæ intemperies vnquam contagiosa visa est? Neque verò si tubercula dura & vlcera exedentia Luē Venereā statim excipiunt, idcircò sanè horum principium iecur sicca intemperie statim laborat. Ea quippe non tam à iecoris vitio & noxa, quàm à malignitate causæ, quæ humores in sui naturam deprauat, proficiscuntur. Itaque calida & sicca hepatis intemperies Luis Venereæ causa esse non potest. Indignum certè fuit tanti philosophi grauitate in re adeò aperta cæcutire. Aliorum ego omnium opiniones, quæ non nisi simplicem humorum corruptionem & exustionem proponunt,nihil moror: cùm vel ipsis Medicinæ tironibus ac tonsoribus notum sit,omnis generis ex humorum putredine morbos sine Lue superioribus sæculis grassatos fuisse: nec iis remediis, quæ humorum putredinem

nem arcent & emendant, luem Veneream bene vnquam fuisse curatam.

Vera luis causa efficiens. CAP. IIII.

EFFICIENS Luis Venereæ causa occulta est, & venenata qualitas atque perniciosa labes attactu & contagione contracta: quæ licet leuis admodum & ferè corporis expers sit, sensúsque nostros effugiat, non simplex tamen & solitaria existit, sed in humore aut alio quouis corpore inhæresc't, quo vt subiecto quodam & vehiculo vtitur. Qui enim possit corpori nostro vim inferre virtus incorporea. Huius perniciei vis & efficacia diutius aliquando in nobis delitescit, tempore tamen copiosis signis & argumentis se prodit. Vt enim rabidi canis aut scorpionis, ita huius venenum ab ea sede, quæ fit primùm contagione inquinata, sensim in omne corpus spargitur, contagiosorum morborum naturam & conditionem imitatum maximè autem Venereo contrahitur concubitu, à quo & nomen inuenit, & eius frequentatione propagata est Lues in hominum genus, & ex vnius impuritate & inquinamento sensim in vniuersum orbem disseminata, miserabile scortorum flagellum. Itaque qui Venereo complexu iungitur cum inquinata, à pudendis Luem contrahit: nutrix, à qua infans pollutus lac sugit, à mammis: obstetrix, quæ infectæ parienti opem tulerit, à manu: infans à vitiata nutrice altus, nunc ab ore, nunc ab interioribus: condormiens inquinato sudore diffluenti, à cute & à summis partibus: qui effusiore osculo saliuam exceperit ab ore. Huius tamen veneni vis, quia est hebetior, non nisi in apertam nudámque partem sæuit, neque qui iam inquinatus est, alium halitu solo, sed liquore de se in alterius corporis partem epidermide nudatam reiecto contaminat, à qua malum prorsus initium sumit. Partium à quibus Lues initium capit, aliæ aliis grauius vitæ discrimē inferunt, omnium exitiosissima est Lues, quæ ab interioribus & reconditis visceribus, aut à partibus obscœnis inchoat: cæteræ leuiores & minus periculosæ. Cuicumque particulæ Lues primùm insederit, illic inhærescens pustulā excitat, interim & vlcusculum inde longius prorepens radices figit, sensimq; partium continuatione interiora subit, & ex prauo initio & quasi suscitabulo profecta paulatim pro-

pagatur & inualescit, dum non spiritus modò atque humores, sed & carnem & partes solidas omnes peruagetur, & ad extremum, ni medicamentum adhibueris, furore omne corpus vastet atque depopuletur, idque hac ferè ratione. Cùm virus exempli caussa, concubitu à pudendis madore perfusis initium habet, pustulas in his primùm & vlcuscula euocat contumacia, malique moris. Vapor deinde aut spiritus ductu cauo pudendi introrepens (neq; enim credibile est, humoris quidquam eò subire, venæ cauæ sanguinem arteriæque maioris spiritum labefactat, tunc etiam bubo prorumpit in inguine: hinc vasis spermaticis renibúsque affectis, gonorrhœa se prodit, qua virus velut eructando turpissimè eiicitur. Cùm execrandum malum iam iecur & ventriculum inuasit, leuis quidam alui fluor suboffendit: móxque cum iecore sanguis polluitur, cuius cunctæ postea venæ participes fiũt: eóque in artus, in cutim, in musculos disseminato, compressum maleficium atque tacitum erumpit, prosiliúntq; liuidæ rubentésque pustulæ, vlcuscula crustosa & herpetes. nonnullis caua vlcera atque maligna, biliosis quidem phagedænica & exedentia, melancholicis cancrosa, pituitosis leuiora, sed fœdiora & humore quodam mucoso fœtidoque manantia: sanguineis crebriora carbunculi effigie: omnia quidem labris præduris, tumentibus & inuersis quæ exesa carne ipsa etiam ossa depascunt, primùm tenella, qualia sunt nasi & palati, deinde solidiora, quæ putria cariosaque tempore excidunt. Ab iis cùm malum iam cerebrum, summámque corporis arcem obsidet, multa superuacua pro partis conditione pituitosa colligi necesse est: quæ si interclusa capite contineantur, magnum & acerbum dolorem commouent. Sin foras sub cutim capitis promineant, vel in articulos vel artus deturbentur, cruciatus excitant immanes ac diuturnos, qui noctu maximè ingrauescant: aut tophos præduros scirrhosósq; tumores, haudquaquam tamen doloris expertes progignunt. Quanquam enim pituitosa videtur materia, veneni tamen maleficio perfusa acrimoniæ particeps est. Hinc sub ossium membranas se recondens tum acrimonia, tum distentione dolorẽ excitat: in ossium verò substantiam per tenues quasi tubos sese inferens, illa diffundit dilatátque in tumorem, quæ tandem carie consumpta putrescunt. Si minus acris materia mordax

dax cutim non exedit, ad pilorum radices effusa malignitate aut venenato vapore effluuium concitat: quo plerique visi sunt sine capillis, sine supercilio, sine barba, sine pilis, qui postea repullularunt. Cùm tamen multa vbique sint huius perniciei signa, nullum tamen cernitur in vrinis: neque ex iis quisquam aut hoc aut aliud vllum veneni genus possit deprehendere. Iam verò hæc paucula de lue Venerea si acriore iudicio studiosè obseruaremus, cui non perspicua fuerit eius pernicies, quis eam veneni participem inficiabitur? Si enim minima eius portio in totum corpus disseminata serpit non aliter, quàm quæ à rabidi canis morsu infertur, posśitne esse veneni expers? Non enim in externas duntaxat, quæ sub aspectum veniunt, verumetiam in interiores quásque partes, in ipsaq; viscera penetrat, quæ dissectis mortuis comparent pustulis vlceribúsque fœda Itaque hoc in morbo, aliísque venenatis plurimos videas captiosa eáque admodum inani ratione falli, quòd dum vident symptomata hæc omnia cum humoris cuiuspiam vitio ínsultare, nihil præter humorem inesse putant, nihil maius animo concipiũt, neque acriore animi acie perscrutantur, num aliud quippiam in humore subsit, in quo præcipua affectionis causa consistat: quale procul dubio, si sensu non cernimus, potest certè ratione ac intelligentia comprehendi: alioqui in maxima rerum ignoratione versamur, sed de his aliàs. Hanc luem nulli adnasci, nisi contagio qui se polluerit, diximus, quod quoniam in cõcubitu solet euenire, pueros & senes aut alioqui coitus expertes rarius occupat: sæpius & facilius, quo quis salacior, & in Venerem est procliuior, qua de re & à partibus obscœnis sæpissimè incipit: licet & interdũ, ex aliis plerisque, vt dixi, locis expullulet, quibus labes contagióque fuerit aspersa. Inquinatur autẽ duntaxat vel purus ab impuro, vel impurus ab eo qui sit longè impurior: à simili verò, vel minus imputo nunquam. Æquè impuros citra offensionem congredi licet: & vterque tamẽ alium puriorem congressu labefactat. Hauritur etiam interdum Lues è scorto, quod nondum sit inquinatum, cùm quis cum eo volutatur, mox ab alio impuro scortatore. Impuritas nõ ex cute spectatur, quòd sæpe inueterate luis fermentum intus recondirum sit & abstrusum. Iam quos corripuit, vt quisque viuit, ita eũ aut citò deserit, aut diu tenet

& in totum absumit. In Italia & Hispania ac sicubi prætereca sobrij sunt homines, mitior: in Germania propter crapulam & victus intemperantiam, vt diutius hæret ita prehensos infestissimè torquet, & acerbissimè affligit. Secundo loco sunt Galli.

Luis species, signa & symptomata. CAP. V.

LVIS differentias speciésque nonnulli, quibus symptomatum quàm essentiæ maior cura fuit, varias multiplicésq; statuerunt. Vna tamē & eadem est essentia totius: sed variis distincta ordinibus, vt alia leuior sit, alia grauior. Est & corporum, in quæ illa incidit, permagna varietas. Ac vtraque ex causa fit vt lues alia leuioribus alia grauiorib. symptomatis exerceat. Omnium leuissima est ea species, qua solùm capitis & barbæ pili sensim citra vllam corporis effusionem defluunt. Eius quippe virus in tenui quodā vapore consistit, qui in corporis summa diffunditur ad pilorum radicem. Atque vt ephemera febris à putrida, ita & hęc species distat à cæteris. Altera paulò deterior est, qua cutis vniuersa crebris maculis minimè tuberantibus aspergitur, iísque paruis lētiginis instar, ac modò rubris, modò flauis: quæ non antè deleri extinguíve possunt, quàm morbi radix sit euulsa. Hæc in tenuissimo sanguine virus habet: quam nulla alia grauiora sequuntur symptomata. Tertia species grauior, ac iam vera Lues est. Hac rubræ aut flauæ pustulæ primùm quidem circa frontem ac tempora, ponéque aures, dein in capite atque etiam in reliquo corpore erūpunt, & extuberant rotundo schemate, siccæ sine pure, quæ dein sicca crusta obducuntur: atque si negligantur, serpunt in ambitum, excauántque cutim, dum ex pustula verum vlcus fiat: quod ferè virulentum est ac sordidum, partes quæ ad podicem, nares atque fauces sunt, quia tenellæ, omniū primæ exulcerari solent. Emergunt autem hæc, cùm iecur ipsum, atque sanguinis humorúmque massa labefactatur: à qua protinus carnosæ molléſque partes detrimentum capiunt. Quarta his species succedit, cùm iam inualescens Lues, solidas partes, ossa, vincula, membranas ac neruos adoritur. In his tam vitiatis excrementa multa, crassa quidem ac glutinosa pro partis conditione, sed tamen maligna cōgestione accumulantur, quæ nonnunquam in tendones,

sæpius

sæpius inter ossa & periostia confluunt. Hæc cùm vel membranam ab osse diuellunt, vel eam maligna acrimonia feriunt;cruciatus cient implicabiles, qui noctu ferè ingrauescunt. Ab his demum coagmentatis præduri tophi cum cruciatu multò grauiore succrescunt. Eadem porrò cùm in osse figuntur,id amplificant, distendunt, atque exedunt, vt eius sæpe deprehensa sit monstrosa figura. Tandem verò corpus vigiliis, dirísque cruciatibus confectum, & atrophia marcescens, vita destituitur. Quæ Luis natura ac conditio, & quibus illa ordinibus tanquam differentiis discreta sit,ex his constat. Iam certa eius signa, quæ causæ efficientis symptomata sint sparsim proposita, seorsum enumeranda,& in epilogum coartanda sunt.Itaque si capillorum aut barbæ defluuium citra morbum grauem & acutum incidat, & maculæ exiguæ lentiginis instar, modò rubræ,modò flauæ per cutim vniuersam exortæ sint, Lues Venerea contracta est,ídq; certius constat,si vel in pene vel in inguinibus ἐπαφρόδισιον aliquod præcessit. Eadem sententia ferenda est,si rubræ,aut flauæ,aut liuidæ pustulæ circa frontem & tempora, ponéque aures, dein in capite & podice ac reliquo corpore extuberant rotundo schemate, quæ cùm initio siccæ essent & sine pure ; dein sicca crusta obducuntur, aut etiam exulcerantur, excauanturque & in vlcus sordidum rotundum ferè degenerant. Sed omnium harum pustularum & vlcerũ ab aliis simplicibus distinctio vix planè & ad vnguem literis explicari potest : oculorum intuitu & frequenti aspectione cognoscenda.Si dolores & cruciatus ingentes noctu ingrauescentes non in articulis, sed in mediis artubus affligunt,in quibus etiam tophi præduri inter ossa & periostea ex crassa lentáque materia succreuerint ; aut etiam carie consumptum os est exesúmque: Lues iam diu contracta est. Horum multis aut aliquibus tandem comparentibus, Lues contracta intelligitur, & curatio maturanda. Multos video symptomatum multitudinem inter Luis signa reponere. quæ quoniam illius propria non sunt ; cognitionem interturbant, & tyronum ingeniis nondum exercitatis & vsu confirmatis, caliginem offundunt. Quorsum autem attinet lassitudinem,prostratã appetentiam, somnolentiam, faciei pallorem , linguæ scabriciem,aliáque innumera,sine lue quotidie affligentia in-

ter Luis signa recensere?Iam verò cùm clanculum sępe serpat Lues, hæreatq; in corpore diutius, nullis signis prædictis conspicua, illius ab aliis affectibus internotio atq; diremptus accuratè tradendus. Itaq; cum ex dubiis signis de Lue ambigitur,eius origo est altiùs inuestiganda, & partes omnes adeundæ,à quibus initium habere potest. Et quoniã non nisi attactu contrahi potest: necesse est,vt labes aliqua in ea parte primùm comparuerit, per quam incertum est virus. Quendam exempli causa statuamus, multos iam menses de scapularum & occipitis dolore, noctu quàm interdiu grauius affligente conqueri:qui iustis purgationibus & topicis remediis non cesserit. Cùm dolor externus sine manifesto tumore aut abscessu tam diu afflixerit, frigidum ex capite humorem eò confluere sensim, aut certè partis vitio & imbecillitate gigni, cumularíque necesse est. Qui tantùm à visceribus in partes externas pellitur noxius humor siue tubercula aut pustulas excitet, siue scabiem,siue per vniuersum corporis habitum diffundatur, dolores non efficit tam atroces,non noctu,excandescentes,sed qui duntaxat circa partes membranosas cumulatur. Luis enim initio ex interioribus noxia materia ad cutim pellitur: quæ postea in tubercula & pustulas erumpit: nullus tamen antè affligit dolor,quàm circum membranas venenata qualitate iam perfusas vitiosus humor *venenata* & maligna congestione coaceruatus sit. Et in hydrope Anasarca licet totius corporis habitus cruciatibus distendatur, nullus tamen aut obtusus admodum dolor est, vt nec in tumoribus pedum œdematosis, circa finem diuturnarum febrium contingentibus. Vtrum verò frigidum hũc humorem simplex partis intemperies cumulet, an qualitas potius maligna ei perfusa, inuestigandum diligentius. Perscrutandum ergo num ante hos dolores, quiddam in partibus obscœnis comparuerit. Emergunt autem in his pustulæ,vlcera maligna,viru lẽta,gonorrhœa,& inguinum bubones.Hæc tametsi nondum lues Venerea dicuntur, sunt tamen rudimentum & veluti character eius impendentis.quorum si quippiam præcesserit, quod postea quibusdam remediis fuerit sublatum, quoniam tamen scapularum dolores diutius perseuerant, venenatæ cuiusdam qualitatis inde relictæ suspicio esse debet: quæ solidas partes iam obsidens, ac illarum

concocti-

concoctionem peruertens, excrementa multa congerit, eáque crassa & maligna, quæ doloris causa sunt efficiens. & hic communia omnia destillationum remedia conueniunt. Si vel in faucibus vel in ore vlcus, vel excoriatio, aut quauis alia corporis parte contagione aliquid inhæsit, eadem est ferenda sententia. Licet enim resiccatum fortasse fuerit vlcus, non est tamen mali radix euulsa, sed sensim interiora vastans, tempore sui testimonia profert. Suspicionis porrò occasionem confirmabit, si circa os tibiæ, aut brachij, aut frontis, aut alterius partis alicuius humor in callum aut tophum concrescens, nocturno dolore fatigans, exstiterit. hic enim non aliunde nasci solet, & huic morbo familiaris est. Quod si prætetea inunctiones ex hydrargyro æger expertus est: multò erit certior causæ interioris coniectura. At verò si istorum nihil præcessit, sed solitarius dolor est; causæ internotio difficillima existit: quam tamen hac ratione assequi licet, si dolor, cuius causa inuestigatur, vel in articulis, vel mediis artubus & musculis sedem habet. Qui in articulis vel circa hos existit, fixúsque est: non Venereus, sed vel Arthriticus, si consuetus est, ex interuallis repentè inuadit, paulatímque soluitur: vel à simplici est defluxione. Non enim Venereus dolor articulos (id pace multorum dixerim) sed medios artus obsidet. In quibus etiam diximus plerumque tophos succrescere, maximè verò in fronte & capite, in clauibus, in medio humeri radio, & cubiti osse, in parte priore tibiæ: nonnunquam & in aliis quoq; ossibus. Iam verò ex iis qui in mediis artubus fiunt, qui breui paruoque tempore exoriuntur, à defluxione simplici sunt, quæ repentè è capite eò labi solet: cuius etiã fons antea fortasse fuerat deprehensus. Qui verò sensim multóque tempore procedunt ab eo excremento, quod pars malè affecta paulatim congessit, Luis materiam redolent. atque idcirco cunctandum est, dum alia se produnt symptomata. Neque enim incogniti & nondum planè perspecti affectus tentanda vnquam est curatio. Solent enim complures ad missum scelus constanter denegare, dum dolorum vehementia & ingenti symptomatum turba conuincantur. Sed de his satis. Iam agnitæ Luis tradenda curatio.

Curatio per hydrargyrum.

CAP. VI.

QVI omnium primi tetri huius & immanis morbi curationem sunt aggressi: neglecta eius essentia, horum duorum symptomatum, tuberum nempe & vlcerum tantùm curam habuerunt. Ac primùm cùm illa corpus depascebantur, causticis comburere conati sunt. Dein quia vno extincto, noua renascebantur; permulta excogitauerunt vnguento eodem restinguere omnia, in aliarum pustularum & scabiei modum. Aliter atque aliter hoc tentabant, verùm nullo quisquam affectu, argentum viuum qui non addidisset. Huius enim vsum aui nostri ex Arabum schola deduxerunt, quos constat hydrargyrum ad vlcera maligna & cacoëthea coërcenda, atque ad scabiem omnem siccam feliciter vsurpasse. Itaque eo cum aliis quibusdam oleis & pulueribus in vnguenti formam concinnato, inungebant brachiorum & crurum iuncturas, alij & spinam & ceruicem: nonnulli etiam tempora; item & ventrem: atque iterum alij vniuersum corpus. Quibusdam semel die, quibusdam bis: nonnullis tertio iterum die; nonnullis quarto. Claudebatur æger in æstuario, quod calebat assiduè atque intentissimè, alij viginti, alij triginta totos dies, nonnulli plures. perunctum lecto, qui intra æstuarium sternebatur, apponebant: ac multa superiecta veste sudare cogebãt. Empiriacam hanc curandi rationem hactenus secuti sunt medici & chirurgi ferè omnes, non sine magno Reip. detrimento. Tanta siquidem huius vnguenti crudelitas est atque ferocia, vt secundo statim aut tertio die languescere incipiat æger. quippe quod in summo corpore est, & in toto corporis ambitu, summa sua tenuitate colliquat ac dissoluit ac tandem extrema refrigerandi, qua pollet, facultate, ad interna repellit: inde in ventriculum & thoracem, è quibus deinde sursum partium continuatione ad gulam & os compellit, tanta támque violenta iniuria, vt dentes quibus, vt & cerebro, peculiariter inimicum est, statim omnibus vacillent, ac nonnullis liuidi decidant omnes. Quædam è corpore per sudores dissipat: quædam purgatoria vi in aluum deturbat magnis torminibus. Atque vt paucis complectar, omnibus certè, qui ita curantur, exulcerantur fauces; lingua, & palatum intumescunt, gingiuę, dentes vacillant: sputum per ora sine intermissione profluit, omni prorsus fœtore olentius, tanto contagio, vt labia eius contactu vlcus cõtra-

trahant,& intus buccæ vlcerentur. frigefacto stomacho, & turbato fœtore,appetentia cibi destituuntur ægri : cúmque siti intolerabili crucientur, vix tamen bibere possunt, os alioqui totum vno occupante vlcere.Quinetiam lingua balbutiem,aures surditatem contrahunt nonnullis immedicabilem.Fœtet omnis circum habitatio. Atque adeò durum est hoc medicationis genus, vt perire morbo complures malint,quàm tanto periculo tam acerbo discrimine leuari. quanquam vix centesimus quisque leuatur, recidiuo vt plurimum ægro.Recidiua rarò similis est radici; neque iisdem symptomatis exercet,sed ferè distillatione,arthritide,tophis vel ossium carie. Neque pari contagione eos cum quibus societas est,afficit ; quòd humoris furor & impetus illis auxiliis repressus sit, etiam nondum mali radice reuulsa.tempore siquidem ea reuirescit , recurrítque interdum post annum vigesimum,aut etiam trigesimum.tantóque interuallo mali fomes, quasi sepultus ,delitescit. Et nihilominus, qui tum expertes mali,prorsúsque expeditos se putant alios cum quibus concubuerint,contaminant, prolemq; genũt ea Lue conspersam : indicium sanè,tum temporis mali fermentum in venis,in ipsísque partibus reseruari,& vt dicere solent , in ipsis quasi medullis delitescere. Est igitur omniũ curationum acerbissima , quæ huiusmodi peiunctione fit: & in ea miserrimum hoc quoque est,quòd plerique omnes qui sic medentur,medicinam non callent, sed vt audacissimus quisq; aut in aliis vidit, aut ipse tulit, ita medicinã agit, vno quopiam ad omnes vnguento vtens,&, vt ille ait, vno collyrio omnes persanans,nullius neque temporis neq; corporum qualitatis habita ratione.Si quid accidat interim ægro,consilij inopia,quid suadeat non habens, morbi peruicaciam & malignitatem arguit,quæ non nisi iterata vnctio ne tolli possit. Hinc alius bis,alius ter aut quater , nonnulli decies , alij etiam vndecies aut duodecies eam curationem experiuntur,tanta cum doloris acerbitate & maiorum acer uo,vt credi possit , nimium viuendi cupidos, qui non mori maluerint, quàm sic vitam proferre.Multis namque ad vertiginem , quibusdam ad insaniam vsque infestatur cerebrũ post curationem. Tremunt multis non manus tantùm, sed pedes etiam & vniuersum corpus, aliis quidẽ ad annos aliquot,aliis ad omnem vitam. Multos in media curatione

interire vidimus, dum carnifices illos hypocausto plus æquo calido includūt: in quo illi salutis, quam sic adepturos se esse sperant, studio patientius consistunt, donec resolutis caloris vehementia spiritibus, ac defectis cordibus mori se non sentiant. Alios vidimus, intumescente ad fauces gutture, cùm exitum non haberet sanies & spiritus, suffocari: quosdam cùm meiere non possent, alios exorta dysenteria ac febre, mori. Omnino pauci ita conualescunt: iique vali di ac robusto corpore, quibus malum inter initia consistit, solúsque corporis spiritus vel humor, non autem partium substantia obsidetur. atque illi hoc periculo, hac amaritudine, his malis affliguntur. Nam cùm initiū præterlapsa Lues ipsam iam partium substantiam obsidet, vt argentum viuū pustulis, vlceribus, tophis, doloribus, aliisque symptomatis tanto periculo opem ferat; mali tamen radicem haudquaquam euellit. Et si quod iuuamentum eius adferat vsus, id profectò vix ad paucos menses ne dicam dies durare cōsueuit. Pro hac tam acerba, támque periculosa curatione, Chirurgi naturæ arcana penitus (si Diis placet) intuiti, veluti pro aris & focis decertant. Nec inuenta meliore fruge, glandibus etiamnum vesci desinunt, veriti credo, ne vel ipsis de suo aliquid decedat lucro, vel à iunioribus aliquid didicisse videantur. His ego ad Solem cæcutientibus longum Vale præfatus, quæ de hydrargyro sentiam, paucis exponam.

Hydrargyri vires. CAP. VII.

HYDRARGYRVS summa partium tenuitate præditus tantam vim purgandi sortitus est, vt ne vstione quidē, ea spoliari, priuaríque possit, sed quod aliorum purgantium nulli concessum video, in eius cinere supersit ea multo etiam, quàm antea vehementior. Purgat autem peculiari & sibi insita proprietate crassum lētúmque mucum, atque ipsam pituitam, deinde cōsecutione quadam bilem vtramque. Crassum hunc lentúmque mucum cùm ex corporibus vel exquisitè sanis eo perunctis detrahat, tendones, mēbranas, neruos aliásque partes solidas dissoluere, videtur: atque propriam, ipsorum substantiam colliquare & in eam materiam conuertere, quam ex ore stillare manifestè cernimus:

nimus: carnosas verò & molles in sudores digerere, totiúsque corporis constitutionẽ adeò peruertere, vt diu postea non nisi crassum lentúmque mucum vel ex puris alimentis proferat. Sed ne ossibus quidem, si quis sapius vnguine ex eo illitus fuerit, vel eius vapore, aut cinnabaris eius sobolis suffitu, pepercerit. Siquidem dentes eo sæpius inunctis statim postea vacillant & liuescentes marcescunt, alia verò crassiora cariem parte quadam contrahunt quam ferro excidens guttulas argenti viui tremulas non rarò ipse comperi. Quanquam autem vt & reliqua omnia validiora, ita hydrargyrus nonnunquam suprà & infrà vacuat nõ intra corpus modò assumptus, sed etiam foris inunctus, maximè tamen & propria vi suprà purgare natus est, & humores omnes præsertim crassos & lentos ex corporis ambitu, & vniuersa mole primùm in ventriculum & pulmones regerere, ex his deinde in fauces, tandémque in os compellere, nõ quidem vomitione, sed continua mucosi sputi profusione. Vnde & Salinatio vulgo dicta noua hæc & veteribus intentata purgationis forma. At hæc quidem foris inuncto hydrargyro, nunquam intrò sumpto, tentatur purgatio, quæ quoniam inchoata semel in multos dies velis nolis producitur, imbecillis viribus quisquis illam promouerit, in certum vitæ discrimen laborantem adducet. Rectè Dioscorides argentum viuum seu facticium ex minio, quod cinnabaris dicitur, siue minerale in argenti fodinarum tectis stillatim concretum, aut per se in metallis repertum, potũ vim pernicialem habere censuit: eius vsu grauissima fieri tormina, interna exedi & exulcerari, vrinam supprimi, corpus intumescere, plumbeámque deformitatem concipere testatus. Ac Galenus suspectum eius vsum ita meritò abhorruit, vt interimat necne sumptus vel admotus, periculum nunquam facere voluerit, nec denique ex veteribus Græcis in medicinæ vsum tam periculosum pharmacum inducere quisquam est ausus. Quod igitur ex Arabum medicorum sententia à multis argentum viuum vel extinctum cum aliis sumi intrò posse dictitant, suáque, vt interpretantur, instabilitate & grauitate, mox vt ingestum est, ad aluum deuolui, reddíque sincerum nullo ventriculi aut interaneorum vulnere, minimè recipiendum censeo. Multò minus verò consentit, quod Antonius Musa multis literarum mo-

numentis clarius scriptum reliquit, infantium lumbricos argento viuo propinato tutò sese enecasse professus. Nec, si puerorum pediculos vnguento ex hydrargyro in capite parte neruosa & frigida mulierculę nullo discrimine intermũt, idcirco sanè statim licuerit argentum viuum, cuius solo vapore non homines solùm perculsi, sæpe stupidi ac prorsus veternosi redduntur, sed aues quoque omnes repentè mortuæ concidunt, intra corpus assumere. Quid igitur de his sentiam, expertúsque sim, paucis complectar.

Equidem tam mihi peccare videntur, qui hydrargyrum quouis modo præparatum tuto ore porrigi posse contendunt, quàm qui venenatum adeò & humano generi ita periculosum existimant, vt à remediorum etiam externorum censu prorsus sit expungendum. Nam tametsi fortasse intrò sumptum ventriculum & interanea, pondere non exul cerat, sicut neque plumbei sclopetorum globuli, (siquidem hi diu interdum in torpore hærent sine incommodo, dum sibi viam & exitum pondere suo pararunt) alia tamen ingenti frigore, quo os præsertim ventriculi lædit, alia eáque multo grauiora, venenata sua qualitate ac malignitate symptomata concitat, iis non dissimilia, quæ sumpto puluere plumbi amicus quidam meus his diebus expertus est. Erat is destillationi è capite interdũ in ceruicem & scapulos, interdum in pedum articulos obnoxius: qua tamen superueniẽte iustis vacuationibus haud ægrè liberari solebat. Huic à me iam doloribus liberato Empiricus quidã plumbi puluerem aduersus Arthritim ita commendauit, vt in eo solo eius recurrentis præcautionem positam esse statim persuaderet. Cuius idcirco vsum amplexus, pulueris eius sesquilibrã ex iusculis, ex vino, & pyris coctis aliisq; cibis sacchari loco dierũ quindecim spacio absumpsit. Sed dij boni! quot quantáque incommoda statim persensit! Dysenteria crudelis febri stipata die duodecimo exorta est cum grauissimis nõ ventris solùm, sed & ventriculi torsionibus ad eam spinæ dorsi partem, in quam os ipsius incumbit, pertinentibus. Ventriculi tanta dissolutio, tanta oris ablæsio, subsecuta est, vt ne contactum vel blandissimum ferre posset. Et quæcunque ingerebantur, vel in plumbeum nidorem, vel in mucorem tenuissimum versa mox remouebantur. Inde

ructuum tanta edebatur copia, vt in flatus omnia abire viderentur. Sedata dysenteria, graues illi ventris, lumborum & ventriculi cruciatus dies viginti perseuerarunt cum incendij interui molestissimo sensu, totidémque noctes peregit insomnes. Atque hoc temporis interuallo licet sitis ipsum non valdè exercuerit, appetentia tamen semper prostrata iacuit, nec aluus quidquam nisi vel clystere, vel cathartico medicamento proritata reddidit: & quæcunque tum infrà tum suprà aut sponte aut artis beneficio prodiere, plumbeo colore infecta erant omnia, suam illam qualitatem internis partibus pertinaciter adeò impresserat. Interim exorta ictero corpus totum fœdatum apparuit, ac sanguis sedata dysenteria ad febris curationem reserata vena detractus, totus flauus, biliosus ac spumosus deprehensus est. Hæc tam grauia támque periculosa symptomata si plumbum non tam pondere aut insita frigiditate, quàm occulta quadam eáque inexplicabili malignitate, oblæsis visceribus inferre animaduertimus, quid de hydrargyro intrò sumpto censendum putemus?

Pictor quidam Andegauensis annos natus XXX. firma ac laudabili corporis constitutione non ita pridem hic agens anno M.D.LVII. manuum digitos grauiores solito, torpidiores, ægriúsque mobiles percipiens, paucis pòst diebus contrahi illos, conuellíque sensit atq; sensim indies magis ac magis aucta affectio est, dũ incurui illi & pæne inflexibiles manerent. Quin & carpũ & brachia peruasit affectio, dum neruis tendonibúsque infrigeratis, humoréque crasso imbutis admodum torpida, conuulsa grauiáque redderentur. Haud multò pòst idem pedes vitium sensere, sublata incedendi potentia: in his tamen vt neque in brachiis neque in manibus, non admodum vehemens dolor affligebat. Misellus hic tot malis non satis, credo, diuexatus, aliud symptoma longè grauissimum ac crudelissimum incurrit. Dolor enim acerbissimus atque atrocissimus ventriculum atque hypochondrium vtrumque occupare cœpit, sed qui ad totum ventrem pertineret, cui, cùm nec noctu nec interdiu intermittebat, clysteribus, fotibus, balneis, ac aliis quibusdã remediorum generibus, sed frustra leuatio quæsita est. Vnicum tãtùm in accessione inuentum est solatium tres quatuórve robustos homines ventri superpositos susti-

nere. Compresso siquidem ventre paulò mitior cruciatus erat. Vbi sex octóve dies nonnunquam & duodecim miser ille adeò fuerat discruciatus, sensim abeunte dolore languidus quidem ac pęne moribundus cernebatur, sed qui statim restituta appetentia vires aliquas reciperet, dum alia rursus simili accessione correptus prosterneretur. Viginti enim non amplius dies intermittebat. Atque in accessionibus aluus ne validis quidem proritata medicamentis quidquam demittere poterat, quòd si quando contingeret, nigrum omnino ac liuidum stercus erat. Sed & in intermissionibus, quæcunque purgantium medicamentorum vi detrahebantur, atrabilaria omnia ac splenis purgamenta iudicari poterant. Adhibiti ad tanti mali expugnationem celeberrimi quique Medici brachiorum & pedum resolutionem ad cinnabrium, quo pictores non rarò vtuntur, referendum putauerunt. Cùm enim penicillum ille sæpe digitis extergeret, iis inhærens cinnabrium ex hydrargyro facticium, partium continuatione vim suam in cerebrum, cui vt & neruis & tendonibus & membranis omnibus imprimis inimicum est, transmisit, in quo frigefacto pituita multa tandem collecta est, quæ postea in tota brachia & pedes influens eorum tendonibus & neruis symptomata iis non dissimilia, quę vnguento ex hydrargyro perunctis accidunt, excitauit. Et hęc sana fuit, me iudice sententia. At in doloris illius atrocis peruestiganda causa quandiu laboratum est? quod habitę concertationes! quàm varia fuerunt Medicorum iudicia! Alius frigidam vitreámque pituitam intestinis firmius inhærescentem quàm vt facilè posset detergeri, in flatus resolui, dolorémque colicum excitare contendebat. Alius bilem acrem, quam natura in intestina expurgare debuerat, inter abdominis membranas effusam, illícque coërcitam certis cruciatibus inualescere, intumescere, & quoquouersum furibundè moueri iudicabat; atq; in ipso motus impetu tum distentione, tum compunctione membranarum crudelem illum dolorem excitare. Alij denique alias causas astruebant: quas superuacaneum fuerit recensere. Etsi autem vnusquisque positæ à se & probabilibus coniecturis inuentæ causæ remedia opposuit consentanea: nullius tamen potuit dolorem non dico in totum tollere, sed ne aliqua ex parte quidem minuere

vel-

vel accessiones eius breuiores aut tardiores efficere. Immò verò annos tres crudeliter excarnificatus, exsanguis tandem ác planè tabidus vitam cum morte commutauit. In dissecto huius corpore singula ad causæ inuestigationem inspicientes, iecur, lienem, ventriculum, & renes naturalem constitutionem præ se ferre vidimus: nulla in cysti fellis obstructio : nulla in mesenterio humoris vitiosi congestio: nihil denique in vlla alia parte notari potuit, quod tātorum fuisset malorum causa. Omnes siquidem longè aberamus à scopo, & tota, quod aiunt, via errabamus. Cùm enim penicillum non digitis modò extergeret, sed etiam imprudens & incautus ore exsugeret, verisimile est, vt è manuum digitis, partium continuatione cerebro, totíque generi neruoso communicata fuit cinnabaris, ita ore acceptam ventriculum & intestina, membranásque omnes interiores non humectasse solùm aut frigefecisse, sed inexplicabili vitio & maligna quadam qualitate, quæ oculorum refugiat obtuitum, infecisse, quæ tantorum dolorum causa occulta fuerit: cui non tam purgantibus, quàm contrario erat antidoto succurrendum. Sicuti dolores his non dissimiles plumbei pulueris vsu concitatos, cùm nullis purgationibus cedere viderentur, balneorum & lactis asinini vsu curauimus. Ratum sit igitur argentum viuum & plumbum incomprehensa sua qualitate venenata, inexplicabilia vitia partibus internis inurere, vnde vix vnquam expediri queant: nec intra corpus vnquam sumi debere: quod & alia obseruatione cōstat. Populi qui ad Alpes habitāt, bronchocelis turgida guttura habent: id quod & nos aliquando vidimus, & veteres etiam complures litteris prodiderunt. Id autem illis vitium peculiare est, quòd Alpes metallorū venis, maximéque argenti abundant, per quas aquarum scaturigines emanant, aquæ autem vitiosa hydrargyri facultate imbutæ suos tumores proferunt, quæ & dētibus & toti cerebro non parum obsunt. Qua ex causa veteres multos fontes notarunt, ex quibus qui biberant, alij intra biennium, alij citius vitam amittebant. Quanquam tamen hydrargyrus externis affectibus sæpe auxilio fuit : quippe qui sanguinis incendium, biles ardores excesionésque foris admotus mitiget, sistat atque compescat, ex iisque nata vlcera persanet. Quocirca ad cohibendam omnis generis serpen-

tem scabiem siccam ac lichenas, ad psoram ac lepram affe-ctus sanè perquàm rebelles, nec aliis quantumuis accommodatis remediis obsequentes, magno profectu illud aliis ritè permistum vt proprio dicetur loco, vsurpauimus. Sed de his satis, iam de primis qualitatibus.

Argentum viuum aliud ex plumbo, aliáve materia fieri, aliud in argenti fodinarum tectis stillatim concretum inueniri, inter omnes constat metallicæ rei peritos scriptores. Verùm de eius temperie non parum inter se Medici dissentiunt. Aliis frigidum & humidum, aliis calidum & siccum existimatur. Qui de fodinis inueniendis ac de ipso in illis legendo obseruationes literis mandarunt, montes locósq; omnes in quibus abstrusus delitescit hydrargyrus, ineunte verò crassis densisque vaporibus ac nubibus circundari, altiùs ob sui grauitatẽ ascendere nequeuntibus, vixq; vnquam aquæ penuria vel media æstate laborare prodiderunt. Idcirco arboribus plurimis illa loca luxuriant, & herbis variis decorantur, alias viriditate & venustate facilè superantibus. Sua enim frigiditate ac humoris multi copia æstatis æstum & siccitatem hydrargyrus contemperat. Contrà sulphur, vitriolum, & sal calore suo & siccitate arida omnia & sterilia vicina loca reddunt. Adhæc arbores ad fodinas argenti viui tardiùs multo quàm aliis in locis folia emittunt, & vix vnquam flores edunt: qui si fortè aliquando erumpant: fructus certè ad maturitatem peruenire nequit. Postremò in fodinis, qui hydrargyrum legunt, aut præparant, nisi prudenter & cautè se gerant, in neruorum contractionem facilè incidunt. Et hæc quidem, quæ vel rei Medicæ ignaris experientia quotidiana innotuerunt, hydrargyrum frigidum & humidum esse testantur. Sed ad alia pergamus.

Argentũ viuum aliud factitiũ ex plumbo, vel, vt Dioscorides censuit, ex minio, quod Cinnabaris dicitur: aliud sponte naturæ prouenit, legitúrq; in propriis fodinis. Illud originis suæ nondum immemor crassius & impurius, vt quod ad inaurandum, nisi accurata præparatione expurgatum attenuatúmq; fuerit, accommodari nequit. Naturale verò tenuius, purius, & ad omnia multò præstantius, durissima quæque metallorũ corpora subit ac penetrat, secúmq; in his affusum retinet aurum. Vtrumque tamẽ eiusdem esse

naturæ,

naturæ,eodémque temperamento prædita,inter omnes cõstat. Quocirca si facticium ortus sui ratione frigidum sit,argentum omne viuum frigidum esse necesse est. Sed ad eius opera & effectus oculos mentémque conuertamus. Dolores quoscunq; tum calidos tũ frigidos vi narcotica sistit, & consopit,perinde atque opiũ: sanguinis eruptiones omnes sistit,bilis ardores exesionésque retundit, & acriũ omnium humorum impetus cohibet: pustulis vlceribúsque ex iis natis opitulatur. Hæcne vllus ad causam caloris participem referet? Sed mala, quæ corpori admotum inuehere Auicennas cõmemorat, & nos longa didicimus experientia, percurramus. Cerebrum neruorum principium ita refrigerat,emollit, & laxat,vt rheumatismis nulla aut leui admodum occasione tentetur in posterum, atque si aliquando in aurem incidat, præterquam quòd tanto frigore dolores excitat diuturnos, surditatem quoque parit, atque mentem peruertit,& sua sede dimouet: sed,vt sæpe, conuulsionem,qua conquiescente, magna partis conuulsæ relinquitur grauitas, interdum vertiginem, sæpissimè epilepsiam concitat, nonnunquam veternum, aut etiam apoplexiam cerebri substantia nimiopere refrigerata commotaque. Hæc si inunctus ac corpori affrictus hydrargyrus infligit incommoda,nónne impensè frigidus & humidus sit oportet?

Faber quidam aurarius anno Christi 1556. solius hydrargyri vapore grauissima, quæ mox dicam, sensit incommoda. Is bis aut ter ad summum, dum argenteam suppellectilem inaurabat, hydrargyri vapore admisso imprudentiùs, statim stupidus, veternosus ac planè mutus euasit, quæ in os indebantur,deuorabat ille quidem, stercus tamen & vrinam minimè exire sentiebat, neque ad aurem inclamantes audiebat. Exactis mensibus sex accensus humor febrim tãdem acutam concepit: ac tum excusso torpore loqui cœpit, & quæsitis respondere, sed perturbata omnia & confusa. Remisit die xx. post accommodatas vacuationes febris,& in lentam degenerauit: qua tandem liberato, cerebrum graue torpedique sensus omnes remanserunt, ménsque ex interuallis perturbata. Hîc quis opera non agnoscit immensæ frigiditatis & humiditatis? Sed quid hæc vt noua profero? Nónne ex iis, qui vel vnguento ex hydrargy-

ro illinuntur, vel eius vaporem aut cinnabaris suffitum admittunt, alios quotidie videas subitò resolutos aut attonitos repentè concidere, quosdam asthmate anhelos, alios paralyticos, collo, manibus, pedibúsque tremulis vacillantes, alios surdos, reliquam vitam miserè exigere? Hispanorum & Italorum aliptæ ex hydrargyro fucum mulieribus quærentes in quàm fœda mala illas coniiciunt? Solius faciei illitu dentes his breui liuidi marcescunt, fœtet anhelitus, facie corrugata oculi caligant, & senescentes asthmate pereunt. Sed rem in hydrargyro admiratione dignam, à nullo, quod sciam, animaduersam contemplemur. Hic enim, si quis rerum euentus bene obseruet, non modò pituitosis morbis obnoxia nostra reddit corpora, partésque omnes in primis carnosas suo frigore & humore lædit, verùm ita labefactat, & sua qualitate imbuit, vix vt corpus febre corripi possit, etiamsi multa scateat cacochymia.

Anno à Christo nato 1556. Coriarium quendam tonsor vt inuiserem rogauit, rarum affectum & obseruatione dignum me visurum dictitans. Is tametsi annos amplius decem post curationem per hydrargyrum ita salubriter exegerat, vt videretur peracutus, repentè tamen exorto in sincipite dolore diutiùs perseuerante, non modò eius partis os totum paulatim computruit, exesúmque est, vt frustulatim excideret: sed & cerebri vtraque meninx eadem putredine absumpta, subiectáque cerebri substantia in abscessum conuersa est, vnde magna puris copia (miserabile visu) per multos menses, non ex ea tantùm parte, sed ex vtriusque oculi angulis etiam stillauit: dentes exciderunt omnes. Hic tamen neque febre corripi (incredibile dictu) visus est, neque cibi fastidio multum premi, neque extenuari, dum ad ventriculos cerebri ventum est, quo tempore mors repentè hominem diu miserè afflictum è medio sustulit. Alios complures vidimus non minùs crudeliter excarnificatos ad longum tempus vitam produxisse sine vlla febre, nisi fortè dolorum vehementia, aut vigiliarum diuturnitate lentæ cuiusdam species inducatur: quæ etsi diutius perseuerauerit, non tamen, vt parum in his versatus existimare posset, in hecticam degenerat: sed remediis quæ Luem, eiúsque symptomata tollunt, interdum etiam febri aduersis, delitescit. Huc quoque spectat, quod Medicis in artis quidem

dem operibus diu versatis & exercitatis, sed parum oculatis sæpe imposuit, eos qui vnguento ex hydrargyro semel fuerunt inuncti, ægrè adeò medicamentis purgantibus moueri, vt ea duplo validiora, quàm antè, facilè perferant. Quæ omnia si quis acriore animi acie intueatur, & ponderet iudicio, nónne à frigida quadam causa hæc proficisci existimet, quæ non modò corporis nostri natiuum calorem ita obtundit, vt ægrè posteà catharticum è potentia in actum reducat: sed & partes omnes humorésque ita refrigerat & humectat, & in similem sibi qualitatem alterat, vix vt vel medicamentorum vim sentire, vel inflammationem concipere possint. Summa autem hæc refrigerandi humectandique potentia nisi in tenui substantia consisteret, haudquaquam tantis operibus excelleret.

Qui contrariæ sunt sententiæ, his maximè argumentis nituntur. Argentum viuum temperie calidum esse, ex effectis inquiunt, intelligitur: licet aliis quibusdam probabilibus rationibus frigidum esse appareat. Crassa quippe attenuat, incidit, dissoluit, & in sudores dissipat, obstructa aperit, durissima quæq; penetrat, aliáque multa edit opera, quæ non aliunde quàm ab eius calore peti possunt. Sunt enim illa caloris propria effecta, frigoris planè contraria. Verùm enimuerò si quis hanc rem propiùs intuetur, efficientem istorum causam aliò referendam esse, quàm ad hydrargyri calorem intelliget. Etenim demonstratum est à philosophis & medicis, summas medicamentorum vires & facultates, quæ causæ sunt efficientes, alias à qualitatibus primis, calido, frigido, humido, sicco: alias à secundis, quæ à materia prodeunt, cuiusmodi est tenuitas, crassities, lentor & acrimonia, & alias à forma & occulta proprietate proficisci: eósq; prorsus cæcutire, qui in medicamentis vires omnes à primis qualitatibus quærunt, nihilq. in tota arte præter intemperiem circumsonant. Itaque argentum viuum summa partium tenuitate, qua vel durissima metallorum corpora subit ac penetrat, non calore attenuare, incidere, & sudores mouere credendum est. Piper & pyrethrum calidissima cùm sint, imbecilliùs tamen sudores promouent, quàm Guaiacum temperatum, minùs quoque attenuant & incidunt pulmonum crassum, lentúmque mucũ, minúsq. menses promouent, quàm Gentianæ aut Aristolochiæ radix,

illis calore cedens. Sed quæret fortasse aliquis, qui fieri possit vt in medicamento impensè frigido & humido materia insit summa partium tenuitate prædita? quærendum quoque fuerat, cur opium adeò frigidum, vt narcoticorum sit vehementissimum, amarore gustantibus sit molestũ. Multa crede mihi deprehendes in rerum natura, si singula bene examines, in quibus cæcutire humanum intellectum sit necesse. Iam verò hydrargyrum vehementer humidum esse, non siccum, præter suprà posita, hinc colligitur: quòd præduros scirrhososque tumores præ cæteris omnibus emolliat, concretósque dissoluat: quodque neruos omnes & articulos adeò relaxet & debilitet, vt omnem fluxionem facilè admittant: suscitenturque eius vsu tremores immedicabiles. At nihilominus quoniam vi specifica omnis generis humores violenter euacuat, rectè ex accidenti exsiccare perhibetur. Hos quidem tremores ad Luis malè curatæ reliquias neruos obstruentes, vel ad motorum spirituum resolutionem dissipationémque non ad argenti viui humiditatem aut vim & qualitatem maleficam referendos esse contendunt Chirurgi: & ad hoc argumentis vtuntur parum validis: quæ nobis redarguere facilè liceat.

Tremore videntur corripi non Lue modò contaminari, sed alij ferè omnes exquisitè sani, quicunque argentum viuum in puteis legunt, vel minium effodiunt, vel ex eo hydrargyrum & hinc addito sulphure cinnabarim decoquũt, vel qui inaurando vel alio quouis modo venenatum argẽti viui vaporem aut cinnabaris eius sobolis suffitum, ore naribúsq; exceperint. Tremunt etiam iis manus, qui Lue Venerea affectos vnguento ex hydrargyro sępius inunxerunt, idque sine momentanea ac effatu digna spirituum motorum resolutione, ac sine Lue venerea. Non ita pridem inauratorem quendam inuisi, hominem alioqui robustum & quadratum, cui hydrargyri vapore ita cerebrum, totúmque genus neruosum repentè affectum est; vt non modò brachia & tibiæ vehemẽter illi tremerent; sed ne stare quidem aut incedere, aut attonitum caput & tremulũ attollere posset. Hic curatus standi ac incedendi vires paulatim recuperauit. Verùm cerebrum illi graue torpidumque remansit & rheumatismis obnoxium. Occurrunt quotidie & alia eius

generis

generis symptomata, quorum animaduersione intelligere est, vim summam inesse hydrargyro refrigerandi, laxãdi, & molliendi, cerebro, neruis, tendonibus, membranísque omnibus in primis perniciosum. atque idcirco hoc vix vnquam, nisi in calido & sicco corpore ad calidum siccúmq; affectum vtendum, qua ratione mox dicetur.

Iam verò ex purgantibus medicamentis omnibus crassum lentumq; mucum spuitione solus vacuat inunctù hydrargyrus, Luisque incipientis symptomata interdũ compescit. Chirurgi verum illius alexipharmacum esse rati, reliquis omnibus remediis posthabitis, hunc medicis omnibus eruditis meritò suspectum & inuisum ad Luis curationem vsurpandum contendunt. At licet hydrargyro, vt suprà comprehensum est, eam vim insitam esse, eámque naturam nouerimus, vt vel tibiæ affrictu è corpore etiam exquisitè sano crassum lentúmque mucum spuitione violenter prouocet: quemadmodum sanè agaricus, scammonium, colocynthis tenues serosósque humores insita proprietate vel ex sano corpore detrahunt in aluum: quoniam tamen malignam humoris qualitatem ipsúmque Luis venenum iam fortasse solidis partibus tenaciùs inhærens atque impressum, manifesta contrarietate, aliáve occulta proprietate non extinguit, ipsius alexipharmacum aut antidotum dici non potest: vt neque colocynthis distillationum antidotum dicitur: nisi fortè communi appellatione alexipharmaca & antidota nomines medicamenta omnia, quantúmque vel purgando vel aliqua facultate alia morbo cuipiam auxiliantur. quod tamen veterum auctoritas & vsus loquendi ac nominis etymon redarguit. Antidota enim & alexipharmaca propriè appellamus, quæ non quidem extrinsecus imposita, sed intra corpus ipsum assumpta, tota substantia & occulta proprietate venenis resistunt, atq; aduersantur; ipsámque malignitatem extinguunt. Nam & lethalia venena, quæ deleteria appellantur, vbi in animalis corpus ingressa sunt; totum id momento temporis immutant, sibíque simili affectione alterant: ita sanè alexipharmaca seu alexiteria, quæ venenorum remedia & antidota sunt, contraria venenis lethalibus alteratione totum etiam corpus immutant, & alterationem à deleteriis impressam, extinguunt: non sanè quòd substantia ipsorum per totum

corpus penetret (neque enim potest tam paucus succus tam breui tempore corporis interdum maximam molem replere) sed qualitatis diffusione, qualis & extra nos à solis fulgore in ambientem aërem diffunditur, & in nobis tum à corde in arterias, tum à cerebro in neruos fieri conspicitur.

Hydrargyro tantam vim purgandi inesse diximus, vt ne vstione quidem depereat, sed in cinere supersit multo etiam quàm antè vehementior. Siquidem vstione consumpta exhaustáque aquea hydrargyri substantia, in qua vis refrigerandi insidebat, etsi natiua eius temperies dissoluta est, manet tamen in cinere, quæ à forma nascitur vis purgatrix multo quàm antè efficacior. estque is tum vstione, tum aquæ fortis admistione acerrimus, hoc ab argento viuo differens, quo acetum ab eius vsta fæce. Hunc autem exhibent circumforanei, tonsores, scelerati impostores, non medici, ad luis Venereæ dolores diuturnos, vel alios frigidos quoscunque affectus, vt hydropem, febrim quartanam idq; granorum VIII, aut X, pondere ex oui luteo, aut Mithridatio vel Theriaca. ac statim ex vniuerso corporis ambitu omnis generis humores sursum ac deorsum prorumpunt, tanto impetu, támque violento, vt exhaustis spiritibus, fractísq; viribus, vel repentè moriatur æger, vel aliquot dies sine viribus, sine pulsu, sine voce iaceat mortuo persimilis. Os interdum totum inflammatur, ac gingiuæ vlcera contrahunt putria ac valdè fœtida: faucésq; interdum ita intumescũt, vt æger ad multos dies nihil prorsus deglutire possit. Sic dum hæc scriberem, in mea vicinia scelestus quidam huius vrbis pharmacopœus ad quartanæ curationem tria catapotia ex eo & Mithridatio concinnata exhibens iuuenẽ quadratum paucis diebus exorta dysenteria & delirio è medio sustulit.

Quæ ante Luis curationem obseruanda.
CAP. VIII.

ANTEQVAM agnitæ Luis curationem aggrediamur, multa sunt pernoscenda: ac primùm, quamdiu ea afflixerit, & quibus symptomatibus stipetur. Recens quippe humores ac carnes tantùm obsidens, aut vix dum solidas attingens,

attingens, nullo graui symptomate, solis maculis aut pustulis quibusdam conspicua, facilè curationem recipit; ægriùs verò, quæ præterea doloribus & scirrhosis tumoribus molesta est. Omnium difficillimè, quæ confirmata, quæ ossium carie ac partium cartilaginearum exesione se prodit: quam in interioribus etiam visceribus vlcera & tubercula multa proferre in mortuorum corporibus dissectis notaui. Ab his considerandus venit totius affecti corporis habitus, & viscerum, præsertim verò iecoris constitutio & temperies. Nam qui sicco sunt & squalido corporis habitu, & os ventriculi debile nacti sunt, mitiora, quàm qui frigido & humido sunt corpore, remedia exposcunt; vt qui rarò & laxo sunt corporis habitu, quàm qui crasso & denso. Idem de his quoq; sentiendum, qui improba viuendi ratione intemperiem hepatis calidiorem & sicciorem contraxerunt. Hi enim omnes nec magnam inediam, nec validas exsiccãtes vllas purgationes perferre possunt, cùm tenui bile & malis humoribus os ventriculi imbuatur, atq; compungatur; vnde in graues stomachicas syncopas incidant. Inspicere verò oportet, & qui in ipsis viscerib. humores exsuperēt. Nam si vel partium nutrientium insito vitio, vel viuendi errore & longa crapula, vel alimentorum impuritate & intempestiuo vsu illuuiem multam in primis venis & visceribus congesserint, quæ etiam inde in venas maiores effunditur, antequam Luis propria suscipi possit curatio: purgandum corpus sæpius est, & cacochymiæ focus prorsus exhauriendus, primùm quidem apozematis aliisque quibuslibet blandioribus primæ corporis regioni expurgandæ destinatis. Ab iis deinde ad ea venietur, quæ è venis maioribus aliquid etiam euellant: tãdemq; ad venæ reserationem. Quòd si quis temerarius & rei medicæ faciendæ ignarus cacochymia manente tentare audeat Luis curationem: vt ipsam (opus sanè quàm difficile) tollat; corpus sanè variis affectibus in omne fortasse vitium obnoxiũ reliquerit. Non enim biliosa, melãcholica, aliáve crassa illuuies circum viscera collecta tota in sudores digeri, dissiparíve potest; vt quę circum membranas, neruosas ac solidas omnes partes maligna luis congestione succrescit, sed tenuiore parte resoluta siccescit impingiturque visceribus, ac tandem acrem malignámque qualitatem contrahens, ipsorum substantiam labefactat.

Hinc profectò curata Lue lienis scirrhus comparet vel iecoris tensio: hinc & herpetes sæpius in manibus, nonnunquam & in aliis corporis sedibus maligni erumpunt: qui non nisi longa viscerum detersione, humectatione & refrigeratione mitescunt. Contrario errore tenentur, qui partibus externis iam impactam crassam lentámque materiam, aluum ducentibus, aut vomitoriis medicamentis validioribus reuocare contendunt, atque ita luem curare Veneream. Hi certè ventriculum & viscera omnia grauiter offendunt, ac multis symptomatis nullo pæne vsu laborantem conuellunt, eiúsque vires adeò prosternunt, vt nequeat postea propriam curationis viam perficere. Neque igitur, quæ in primis est corporis sedibus humorum illuuiem per vrinas, aut sudores euacuare, neque quod externis partibus tenacius iã inhæsit, per aluum reuocare tentandum, sed Hippocrati auscultandum, Quæ ducere oportet: per loca conferentia quò natura vergit, ducere monenti. At verò si per vniuersum corpus fusa iam sparsáque erit cacochymia, quæ tamẽ à visceribus prodierit: non modò ante Luis curationem primæ ac secundæ corporis sedes iustis purgationibus identidem repetitis detergendæ erunt, ac omni illuuie liberandæ; sed & per totam curationem, ne quæ in affectis visceribus denuò succrescant sordes, diligenter prouidendum. Nam si bene habiti (vt rectè censuit Alexander Aphrodisæus) famescentes solito cibi vsu prætermisso bilescunt, & materiã congerunt acriorem; multo certè magis, quibus viscera latenti vitio & prima affectione laborant, per inediam alimenti portionem corrumpent. Itaque purgatione, quod sic quotidie cumulabunt extrahetur, vt vacuum maneat ægri corpus, tutiórque sit alterius affectus curatio. Considerãda & consuetudo. Hæc enim nec sanis nec ægris repentè mutari potest sine discrimine. oportet igitur ad insueta paulatim transire. Videndum, & quod anni tempus sit, quæ regio, quæ ambientis aëris conditio. Hæc enim si ad calidum declinarint; blandioribus agendum esse suadent: si verò ad frigidum, validioribus. Ætas quoque puerilis & senilis eandem indicationem præbent, ceteræ contrariã. Sed & symptomata grauia cùm superuenerint, si vires ademerint, curationis ordinem peruertent, dum leniantur.

Alia Luis curandæ ratio, sed minus perfecta.
CAP. IX.

QVAM paulò antè proposuimus curandi rationem, quę argenti viui inunctione fit, cùm inefficacem & parum tutam multorum periculo experti essent maiores; aliam tentare aggressi sunt. Itaque purgabant validè sæpius: Dein de quibus competebat, sanguinem mittebāt: mox reliquias idoneis syrupis præparabant: quas postea purgationibus identidem repetitis exhauriebant; ita Luis radicem multiplici pręparatione mitigatam penitus euelli citra vllam virium iacturam aut corporis noxam sperantes. Hæc quidem curatio si vitium recens contractum sit, solúsque spiritus aut humor contaminatus, interdum liberat. at certè, si iam obsessa est partium substantia impetum quidem & humoris furorem reprimit ac mitigat: sed qui postea crudeliùs excandescat, sensim & clanculum radice altiùs defixa: ita vt vix vllis remediis inueteratum vitium possit extirpari. Hoc igitur lenit, non causam eorum enacuat: differt perniciem, non aufert. Interuenerunt & alij, qui ratione non admodum dissimili, tenui extenuantéque victu & potu ex hebeno, Guaiaco, vel ex sancta Chynarum radice corpus absumunt, humores detergunt, dissipántque in vrinas & sudores. Hinc necesse est pustulas & vlcera cum corpore siccari & sanescere, tophos præduros incidi atque dissolui, ex hísque natos dolores mitescere. At symptomata isthæc putato; morbi verò essentiam multo diuersam, quæ illis abeuntibus etiamnum tanquam radix solidarum partium substantiæ firmiùs inhærescit. Quocirca tametsi hæc, quàm superiores, multò tutior & efficacior curatio; minimè tamē periculo recidiuæ liberat: cùm præsertim Lues initium prȩterlapsa ipsam partium substantiam obsedit. Itaque quibus remediis, quáque methodo vsurpatis perfecta compleri possit tanti morbi curatio, tradendū, vt nos quoq; Christianæ Reip. pro viribus consulamus. At quoniam hìc Guaiacum causæ sine qua non, nō commodè, aut citò perfici queat curatio, locū obtinet; de eius ortu & viribus priùs dicendum.

Guaiaci inuentio, nomen & descriptio.
CAP. X.

INSVLA quædam superioribus annis inter nouas terras & antiquis incognitas reperta est, ea parte Americæ sita, qua longitudine in Septentrionem desinit, huic Spangiola à repertore Hispano nomen inditum est. Illius insulæ accolis omnibus Luem quandam, Venereæ hîc grassantis persimilem, aliquando familiarem esse, & endemiam, quẽadmodum exanthemata & ecphymata hic nobis litteris prodiderunt.

Huius Luis vnicum remedium illis est ligni cuiusdam decoctum. Quod cùm animaduertisset nobilis quidam Hispanus, illic Gallico morbo, quem in Hispania contraxerat, diutiùs & immaniùs distortus, eadem medicina vsus feliciter conualuit. Cuius idcirco vsum postea in Hispanias attulit, primùm anxius ne non trans mare, qualis in Insula, esset eius effectus. Nomen ei ligno fecerunt Guaiacum, quod cum hiatu Huiacum pronunciant insulares. Aiunt crescere, qua apud nos fraxinus proceritate, arborem teretem: folia habere plantaginis, neruosa, sed minora ac rotundiora & duriora, ac nuces gignere castanearum forma. Cortex huius cùm ad nos peruenit, colore cinericeo, haud ita densus, sed immodicè durus. Color, qui buxeo ligno externæ parti, nigrescens internæ, quam medullam dicunt. Pondus ei, quale nulli præterea ligno. Nulla eius quamminima pars in aqua fluitat, sed mergitur continuò & subsidit. Duritie robur omne superat, & idcircò quamminimè hiat; neque facilè videas, quòd rimas traxerit. Vritur ac inflammatur odore suaui, ab accenso gummi profluit subnigrum, & prædurum, vbi refrixerit. Huius ligni sapor subamarus, miti acrimonia palatum ac fauces compungens: qui semel cognitus nunquam errare in dignoscendo sinit emptorem; vt neque odor. Huius ligni quanquam vna est species, varij tamen ad nos mittuntur trunci, alij crassiores ab arbore, alij minores, vbique ferè albicantes à ramis decisi. Præferendum quod recens satis, non vetus aut cariosum existit, cui cortex proximè adhæret: quod quamplurimum nigri habet, & veluti lineis quibusdam colore fusco per longum intersectum est: quod quammaximè pinguescit, & pondere valet: Eius enim senecta leuitas est; & macredo. Fallitur itaque Manardus ligni huius differentias constituens: truncos enim albicantes & prorsus buxeos acriores

criores & odoratiores, atque idcirco valentiores esse colligit: aliísque parte nigricantibus interna præferret; nisi decoctum redderent & aspectu turpius & gustu insuauius. Est enim lignum illud omnino buxeum pęne inodorũ & inefficax, redditque decoctum clarum & limpidũ, nulla acrimonia fauces mordicans, sed vt cortex amarore molestum. At quod intus multũ nigri obtinet, vt odoratius & acrius, ita decoctum facit albidius, & minimè lucidum: plurimam enim obtinet resinam, quæ aquæ incocta turbidam illam albidámque reddit. Sed & rationi consentaneum est, arbori quàm ramis maiorem esse vim: & quanto truncus quisque radici est propinquior, tanto præstantiorem esse: ac rursum qui ab arbore nec senio marcescente, nec recens orta decidunt rami, iis qui à modò natis aut senescẽtibus, multò esse præstantiores & efficaciores. Præcipiunt nonnulli fugiendum esse vsum eius, cuius trunci afferuntur magni, & valde crassi, vbique nigri. id enim cõtingere senescentibus arboribus, vt succo destitutæ paulatim nigrescant. At verò cùm omnes eos truncos experiundi gratia sæpius dissecuissem, ac non modò gummi multis locis concretum deprehendissem, sed etiam è ligno accenso profluere vidissem; eius decoctum vsurpare cœpi, quod vt maximè crassum & albidum, ita omnium efficacissimum longa experientia deprehendi. Quocirca hoc ego vel natali solo, vel arboris parte, non solo senio ab aliis differre existimo, eiúsque vt maximè succulenti vsum in primis commẽdo. Iam verò cùm in multis insulis reperiatur; nullius tamen literis certè proditum est, ex qua mittatur præstantius. Video magnam copiam albicantis, quod imbecillius diximus, perexiguam nigri ad nos vehi. Hoc mercatores ab insula Ioannisacra, illud tum ab insula S. Crucis, tum ab insula S. Dominici adferri afferunt. Itaque Guaiacum aliud ab alio differt, vel pro arboris parte è qua deciditur, vel pro solo in quo ortũ incrementúmque sumpsit, vel certè pro ætate.

Guaiaci vires. CAP. XI.

CVM medicamentum vnumquodque calidum aut frigidum, humidum aut siccum ad corpus humanum dicatur: quod ipsum per se ac semper calefaciat, refrigeret,

humectet, aut ficcet: Guaiacum temperamento calidum & ficcum exiſtimandum eſt. Si quis enim ramentum aut puluerem diutius mandat; caliditatem quandam percipiet, acrimoniæ participem, quin & externa vlcera, ſi eius decocto, aut bullientis ſpuma illinantur; diu poſtea calor, & acrimonia quædam ſentietur, huic opinioni ſubſcribunt odor & ſapor. Nam vt auctor eſt Galen. II. Simplic. cap. v. odorata omnia calida eſſe certum eſt, fit enim, vt ſcripſit Ariſtoteles, à vaporatione odor ſeu exhalatione quapiam: quorum vtrumque caliditatem arguit. Hæc autẽ cùm temperata ſint & mitia: temperatam & mitem caliditatem declarant; quæ ſecundi ordinis initium non tranſcendat. Eſt enim ſecundo ordine calidum, frigidum, humidum, ſiccum medicamẽtum, quod manifeſtè ſuam qualitatem imprimit: primo verò, quod obſcurè. Non tamen vt quibuſdam placet, ſiccitas in eo obſcura eſt, vt in primo ordine ſubſiſtat, quin potius ſecundi finem aſſequi ex manifeſtis morborum humidorum curationibus opinor. Quanquam verò Guaiacum calidum deprehenditur & ſiccum; eſt tamen humiditatis cuiuſdam particeps, maximè parte interiore nigra, præpingui, & reſinacea, qua viſcerum & partium ſolidarum humidum primogenium conſeruat & alit: ventrémque lubricum facit, præterquam dum ſudores promouentur. Quod ſi cuiquam mirum videatur, veteres conſulat artis proceres, qui medicamentum vnum & ſimplex pluribus interdum, iiſque planè cõtrariis pollere facultatibus experti ſunt, vt excalfaciendi, refrigerandi, aut exſiccandi & humectandi, aut tenuium partium & craſſarum, &c. Et niſi primæ illæ & efficaciſſimæ qualitates ita in vno medicamento confunderentur: haud ſanè quæ ex illis oriuntur, ſecundæ ſimiliter complicatæ forẽt. Iam verò materia Guaiaco eiúſque cortici ineſt valdè tenuium partium: cuius vi ac ſua temperie præſtantiſſima edit opera. Hinc enim craſſa incidit & attenuat, lenta deterget, obſtructa aperit & liberat, ſudores prouocat, vrinas ciet, ſputa adiuuat, ſtomachum præhumidum, nauſeabundum & reſolutum ſua ſiccitate aſtrictionis participe exſiccat & corroborat, vt & alia omnia viſcera: oris malum odorem tollit: diuturnas & inueteratas iecoris & lienis obſtructiones, icterum, hydropem, aliáque vitia ex iis nata curat: omnium corporis partium ſuperfluos humores

frigidos

frigidos dissipat, atque absumit: capitis destillationes omnes exhaurit, ex iisque natos dolores tollit: anginam nothum, podagram, chiragram, ischiada, omnémque arthritim mirè iuuat: asthmaticos, paralyticos, stupidos, & quouis modo resolutos curat. Neruorũ affectionibus omnibus subuenit tumores omnes frigidos & duros ad suppuratiõnẽ perducit, vlcera cacoëthea & Chironia sistit, exsiccat, & cicatrice obducit. Luis pustulas, tubercula, vlceráque omnia, atque omnes ex iis natos dolores, aliáque symptomata nulla corporis noxa nulláque virium iactura paulatim cohibet & tollit. Vt non abs re lignum hoc Guaiacum ob admirabiles in hoc morbo percurando proprietates Sãctum à multis dictum sit. Vt autẽ cortex ligno aliquanto acrior & amarior gustu deprehenditur, ita maiorem vim siccandi ac sudores promouendi obtinet: præstantiórque & efficacior in siccando & tenuando haberetur, nisi iecori calida & sicca intemperie laboranti & febricitanti multum esset noxius.

Guaiaci preparatio. CAP. XII.

LIGNVM oportet lima in scobem planè ac puluerem redigere, quo penetratu sit facilior, & melius eius excoquatur vis. Nonnulli ad tornum in frusta quantumuis pusilla comminuunt, quod vt inefficacius est, ita limpidius reddit decoctum. Hunc puluerem pondere selibræ in aquæ fontanæ aut fluuialis libris VI, diem vnum macerare oportet: deinde percoque lento igne, leni vapore, in fictili olla noua, plumbo intus illita, & diligenter, priùs elota, ad prunam, dum ad libras duas se e imminuat, magna cura & attenta custodia, ne nimio calore ebulliat, néve exęstuet, aut efferueat. Nam si quid exundauerit: multũ de vi & efficacia perit, minúsque efficax reliquum existit, ob idq. ad flammam coqui nõ debet: & prunam quoque modicã petit; atque ollam quæ nõ repleatur, sed cuius quarta pars ad minimum vacet: quæque perpetuo sit cooperculata, nequid virium exspiret. Sunt qui ad dimidias tantùm percoquunt partes. Sed ego illud certè decoctum magis probo, quod ad ignem diutius fuit, & quod à multo ligno paucum peruenit. Ita vt suadeam ad morbos inueteratos ad quartam etiam partem decoquere, modò nulla obsit calidior hepa-

tis intemperies. Sic decoctum perfrigerari finendum, dum scobs desideat, deinde percolare & in vitreum vas defundere oportet; in quo diligenter obstructo cõseruetur ad vsum. Hoc primum decoctum alij Guaiaci cremorem appellant, alii serapium. Color huic decocto est, qui aquæ ex limo minimum turbatæ. Sapor gustanti subacidus, initio quidem ingratus, sed paulatim assuescenti iucundus. Nonnulli ex relicta denuò scobe cum libris VI, aut VIII. aquæ quandam quasi loram percoquunt ad libras IIII. aut VI. Hoc tenue percolatum ad cibum potui dant: cùm prius medicinæ loco sorbeatur. Ego verò puluerem nouum Guaiaci pondere selibræ in libris decẽ aquę tepidæ horis XV. maceratum ad prunas decoquo, dum ad libras VII. redigantur. Hoc non modò alit & humectat, sed etiam medicatæ cuiusdam est virtutis particeps, vt idcirco in pastu & extra pastum quantumlibet tutò concedi possit.

Acerba hoc loco inter medicos de Guaiaci natura & viribus exorta quęstio est: aliis quidem eius solius vsu Luem Veneream penitus extingui, nec aliorum medicamentorum mistionem ipsum sustinere, quin de vi & efficacia deperdat: aliis contra eius imbecillas vires aliorum validiorum mistione intendi augeríque, & quod eius naturæ deest id aliorum admistione suppleri contendentibus, si perfecta Luis, eius vsu expectatur curatio. Ego verò opinionem indefinitè prolatam falsi insimulo. Neque enim ita per se efficax existit Guaiaci decoctum, vt nullius alterius præsidij ope Luem percuret veneream: neque ita imbecillum, vt non nisi aliorum mistione vires habeat. Cùm ergo eius quidem solius vsu absumptis humoribus Luis symptomata omnia cohibeantur, vis tamen & qualitas partibus iam insidens eodem penitus decocto exstingui delerive nequit, nisi cũ eo aliquod incoquatur alexipharmacum, aut eius prę-mittatur, misceatúrve decocto. Itaque si solius Luis suscipitur curatio solius Guaiaci decoctum ad sudores promouendos, cohibendáque eius omnia symptomata satis esse profiteor. cui tamen ad exstinguendam latentis veneni perniciem, impediendáque recidiuam, nostrum alexipharmacũ, qua ratione mox dicemus, adiungetur. Nisi fortè pauca quædam incoquere placet, quæ ipsum iucundius reddant, cuiusmodi sunt vuæ passæ in primis, & glycyrrhiza. Quodsi

quis

quis cum eo ingentem tot simplicium medicamentorum sarcinam decoquere iubeat, eius sæpe vim & efficaciam ita obtundet, vt optatus minimè succedat effectus. Non enim bene illi cum omnibus conuenit: sed habent nonnulla certam inter se repugnantiam medicamenta, quam nisi medicus longo vsu & experientia agnouerit, vnius interdum permistione, multorum sæpe egregias vires obtundet, & effectus cohibebit. At verò si Lues in corpus inciderit vel asthmate, vel arthritide, vel iecoris aut lienis inueterata obstructione, vel scirrho, vel certè insigni aliqua intemperie pressum, cuius eadem opera tentanda sit curatio; Guaiaco ea incoquenda erunt medicamenta, quæ particulæ laboranti eiusque affectui sint accommodata. Exempli caussa, si annuo asthmate Lues coniungatur Venerea, multis iisque diris symptomatis stipata, est vterque quidem affectus diuturnus & curatu difficilis. sed Lues Venerea tamen multis doloribus acerbior. eius itaque curatio, quamprimum fieri poterit, suscipienda est, sed iis admistis Guaiaci decocto medicamentis, quæ asthmatis fontem & scaturiginem exsiccent, ac cerebrum corroborent: Cuiusmodi sunt flores rorismarini, saluiæ, betonicæ, stœchados; & quæ pulmones multa pituita crassa ac lenta infarctos & obstructos expediant. Huius ordinis in primis commendantur enulæ campanæ radix sicca, glycyrrhiza, polypodium, hyssopus, saturcia, scabiosa, vngula caballina, mel, nonnunquam & liquor Cyrenaicus, & styrax calamita, modò iecoris intemperies non reclamet. Huius decocti vsu Lues pariter atque asthma ita iuuari aliquando mihi visa sunt, vt eodem pæne temporis spatio, vtriusque sequeretur sanatio. Sed sunt interim topica alia multa Lui minimè aduersa remedia ad asthma adferenda. Eiusmodi sunt tum syrupi tum linctus omnes, qui crassa attenuant & incidunt, ac sputa promouent. Item quæ extrinsecus capiti admota ipsum exsiccant & corroborant: cuiusmodi sunt calida omnia, præsertim verò hæc, quæ modò nominauimus: item suffitus. Hic manè & vesperi, in sudoris exitu per nares & os excipiendus. Et vt paucis perstringam, ferunt ea semper Guaiaci decocto incoquenda, quæ tum aduersus affectum Lui implicitũ vires habere putantur, tum partes primario obsessas corroborent. Est enim Guaiaci decoctum optimum aliorum o-

mnium, quæ vel illi permiſcentur, vel præmittuntur, vehi-culum ad ſolidas partes quaſque etiamnum illa deducens.

Curatio per Guaiacum, & ipſius luis Venereæ Alexipharmacum. CAP. XIII.

IN conclaui, hyeme præſertim, curatio tentanda, aëri minimè, nedum ventis obnoxio, vbi ignis continuò ſit: aut vt in Germania, intra æſtuariũ tepidum, cuius oſtio velum aut tapetes obtendantur intus & foris, ne qui egredietur, aut intrabit, aërem frigidiorem intromittat. Melius eſt enim corporis ſpiracula laxa habere & patefacta, quo virus vndiq; exſpiret. Æſtate eſt hæc cautio noxia, nedum ſuperuacua. Primo ſtatim die aluus ducetur medicina purgatoria, quæ ad eximendam noxij humoris in corpore exſuperantis portionem dicata ſit: ne is poſtea remediis concitatus curationem cœptam interturbet. Concinnetur autem ferè eiuſmodi, vt ad coercendam graſſantem veneni perniciem apta ſit. Poſtridie purgationis aperienda eſt vena mediana aut baſilica, maximè ſi plenum & ſucculentum ſit corpus, aut aliqua venarum plenitudine preſſum. Hinc opus auſpicari ſic licet in hunc modum. Prius illud & valentius decoctum bis die propinetur tepidum ad cyathum vnum, manè quidem ad quintam, veſperi ad quartum aut quintã. Porrò cyathum voco ℥ vj. quanquam dimidium libræ commodè datur. Hauſto Guaiaci decocto interquieſcendum horis aliquot: & tamdiu ſtragulis munitum & contectum eſſe oportet, dum caloris ope digeſto in artus medicamento noxium exſudet æger. Cúmque alij hauſto potu ſtatim ſudoribus diffluant, alij non niſi poſt duas tréſve horas: nemo poſſit certum ſudoris excipiendi tempus præfinire. Cõſtat tamen quibus ab hauſta potione ſudores mox erumpunt, citius detergendos eſſe, & calidis linteis extergendos, ne vires labaſcant. Qui contrà verò, tardius. Sudandum ergo erit, quamdiu vires ferre poterunt: & cùm deficere ſentientur: etiam ſi vix parum quid eruperit, ſubſiſtendum. ac reſiccato corpore & venis concidentibus è lecto ſurgere, & ad cibum ſe præparare par eſt. bis enim die cibus eſt exhibendus, manè quidem poſt quartam à ſumpto poculo horam, ad nonam, vel iuxta horam, veſperi ad ſeptimam. ſitque is quidem ſatis tenuis & exiguus ſed boni ſucci. nam

inanẽ in primis veterẽ quærit hoc medicamentum. itaque qui celerrimè ſaneſcere cupiunt,cibum ſumunt,non qui vires augeat, ſed deficere qui non ſinat. Neque periculũ metui debet, ſiquidem vis tanta ineſt Guaiaco reficiendi alendíque, vt nullus hactenus defecerit, quantumcunque parum ederet, qui eius cremore fideliter præparato vteretur. Sit autem cibus aſſus potius quàm elixus,pulli ſcilicet colũbini aut gallinacei adhuc molliuſculi, magnitudinem non excedentes. Non ignoro alios eſſe, qui carnes omnes ablegant, ſolùm biſcoctum panem ad ℥ ij. cum vuis paſſis Corinthienſibus aut Damaſcenis concedentes, quod vt inueterato morbo & altius fixo interdum concedi poteſt, ita in recenti minimè neceſſarium eſt. ſed hi ſolis reſiccantibus Luem Veneream curare contendunt: nos alexipharmaco malignitatem exſtinguimus & cohibemus.Panis verò quatuor ℥.delicatioribus, validioribus ſex, non amplius in diẽ ſcilicet concedantur, bellariorum loco ſint paſſulæ & modicum panis nautici biſcocti aut ad ignem exſiccati,aut etiam intermedia panis cruſtula. Potus erit ſupradictum aquoſius alterũ Guaiaci decoctum. Vinum ne delibare quidem oportet toto curationis decurſu. tale enim huic ligno eſt vinum,quale cicutæ: cùm quaſi hauſeris,nullo remedio reſtitui poſſis. Nonnulli cœnæ tempus circumcidendum volunt, & ad meridiem tantùm reficiendum. ego verò vix bis die ſudoribus tutò corpus exerceri diu poſſe exiſtimo, niſi cibus aliquis interueniat, qui vires diſſolutas recreet & reficiat.Alij non ante cœnam, ſed tribus horis ab ea hauſto decocto ſudores prouocant, crudum aut ſemicoctum cibum in totius corporis partes malè diſiicientes. Porrò inter vtrumque paſtum legendis iucundis rebus, aut familiarium grátis colloquiis, aut lepidis confabulationibus, aut cantorum vel citharœdorum modulationibus aut alio denique aliquo conſueto luſu oblectamẽta quærenda.Omnia verò negotia, omnes circumcidendæ grauiores cogitationes,& ab omni cura conquieſcẽdum. Cauendum & ab iracundia,quę bilioſas in primis materias accendit Sed & Venerem tanquam peſtem fugere oportet. Iam verò ſi hauſtu Guaiaci ſudores non facilè proliciantur, vt res aqua calẽte pleni,vel lapides candẽtes,vel titiones in vino exſtincti,pedum plantis & genibus admouendi. ita enim tepente calo-

re fusus liquatúsque frigidus & crassus humor in extima corporis digestus facilius in sudores abibit. Sed & hausto validiore Guaiaci decocto sacculi sequentes calidissimè admoueantur capitis externæ parti, totúmque caput linteis calidis diligenter superintegendum est, ne aërem frigidiorem sentiat: ídque præsertim cum dolore caput obsidetur. Nō enim in parte frigida collectus vitiosus humor decocti beneficio in sudores facilè resoluetur, nisi externorum præsidiorum ope incalescat. Sudore quantum vires ferre possunt effuso, linteis calidis extergendum exsiccandúmque corpus est, & lenibus frictionibus, quod in partib. extimis hæsit, dissipandum. Sed & in primis calidis linteis aut pannis exercendū caput est, aut etiam calentibus sacculis perfricandum. Seruetur aluus toto curationis tempore quàm tenerrima. Itaq; si sponte sua non fluet, vel Senna carnium iusculo, vel decocto matutino validiori incoquēda, vel certè cassiæ fistularis semiuncia alternis diebus pastus initio voranda. Hæc enim præterquam quòd ventrem inanem reddunt, quæ in ventriculo & hepatis cauis & in liene iamdiu fortasse delitescebant, detergunt & expurgant. Sed nihilominus in sextum aut iuxta curationis diem sæpe fit, vt incidentis & attenuantis decocti vsu vitiosi humores cōcitati non modò consuetos artuū aut capitis dolores crudeliores reddant, sed alia quoque varia in qua inhærent pro partis conditione symptomata proferant: vt in os quidem ventriculi incidentes, nauseam, inappetentiam, interdum propter malignitatē syncopas cardiacas, in pulmones verò tusses, initio inanes & siccas, sed tandem incrassato humore humidas. In thoracis partes externas, si liquefactus humor est, aut à capitis externis partibus influat, nouos dolores omnium atrocissimos, ac spirandi difficultatem, sinē febre pleuritim mentientes inuehit. Si verò è posterioribus partibus capitis per ceruicem in dorsi aut lumborum vertebras, aut etiam in ischion illabatur, altiúsque subeat: diris adeò cruciatibus laborantem prosternit, vt in peiore res statu videatur esse quàm vnquam. Hæc aliáque multa curationi huic superuenientia non modò laborantibus spem de salute conceptam adimunt, sed & medicos nondum artis longo vsu confirmatos de cœpta curandi ratione ad aliam transire cogunt. Atq; hîc mirè gestiunt tonsores: & dū hy-

hydrargyri vim & efficaciam in cœlum laudibus efferunt: neque Guaiaci decocto neque vllis aliis remediis vllam vnquam restitutum fuisse impudenter mentiuntur: solùm hydrargyrum vim alexipharmaci habere contendunt. At ea certè Guaiaco vis est, eáque natura, vt quos initio impetus agitatis humoribus concitauerit dolores, hos tandē iisdem absumptis cohibeat atque compescat, siquis eo constanter vtatur. Itaq; iis imminentibus aut certè iam exortis purgās medicamētum initio vsurpatum aut ei simile repetendum, quod humores cōcitatos & furibundos è toto corpore potenter expurgat, intermisso eo die validiore decocto. Sed & sextó & septimo quoque huius curationis die catharticum aliquód validum repetendum. Ita enim non modò quod Guaiaci decocto sensim attenuatum concitatum fuerit: sed & quod de quotidianis alimētis pro partium vitiosa actione corrumpitur & curationem retardat, repentè extrahitur; vacuúmque excrementis marcet ægri corpus. Intereà quibus perierat appetentia, restituitur, aliis post secundam medicinam purgatoriam septimo statim die, aliis non nisi decimo aut decimoquinto. Hac ratione moderari oportet: & in victus ratione initio prudenter instituta constanter perseuerare. Vnicum ibi solatium est, non videre plures cibos, non videre edentes, & nidorem non sentire. Ad diem huius curationis decimum aut duodecimum corpore bis aut ter iam purgato, liberatis obstructionibus viscerum, totóque corpore iam aperto & patente, Opiatæ nostra superioribus remediis adiicienda hunc in modum.

Quotidie manè & vesperi decoctum validius Guaiaci hausturus, opiatæ sesquidrachmā deuoret. hinc statim prædicti decocti ℥ vj. aut vij. superbibat, ac in lecto se ad excipiendos sudores, qua ratione suprapositum est, cōponat. Huius per octo decémve dies continuandus est vsus, aut etiam diutius, dum veneni radix sit euulsa, prorsúsque extincta eius pernicies: quod quoniam fit aliàs breuiore temporis spacio, aliàs seriùs pro veneni conditione, & affectionis diuturnitate, tutius omnino est paulò vltrà progredi, quàm infra subsistere. Itaque si quis perfectissimè liberari cupit, hyeme aut cœlo frigidiore & aquilonio, conclaue vbi ipse cubat, nō excedat, priusquam omnis in totum morbus sit abactus, & restituta valetudo. Sed & sedatis doloribus, omni-

busq; symptomatis superiorum remediorum vsu sublatis, ne quid altiùs demersum non prorsus extinctum, denuò se prodat: perutile sit laconicum adire exquisitè paratum, in quo sudores sumpto in ingressu Guaiaci decocto cum opiata, dies aliquot promoueantur pro viribus, in eius verò exitu, dum in lecto rursum ad sudores excipiendos se componet, aquæ nostræ ad omnia venena sanè quàm efficacis, ℥ v. haurire. Hæc vbi iam septem octóve dies aut amplius pro affectionis diuturnitate & suiipsius natura, ac viribus pertulerit, sumendum iterum erit quod purget medicamentum, atq; ab eo quatuor séxve diebus in pastu aquosum bibendum decoctum, omisso fortiore, post ad pristinam viuendi rationem paulatim redeat, ac exire incipiat, sed cautè & longiùs ac longiùs, nec in apertum statim, sed primùm intra parietes, &c. de vno cœnaculo in aliud inambulandum: deinde ad vicinam aliquam nec longiùs domum, donec aërem ferre assuescat. Nihil enim hîc repentè fieri aut mutari debet, sed omnibus paulatim assuescendum. Alij viginti, alij triginta dies satis esse putant, quibus concludatur æger. sed secundarium decoctum minimum dies quindecim bibat valdè dilutum. Ita sanè esse in recens affectis comperio, quos cùm quindecim, aut ad summum viginti dies in cubiculo continui, exire sino, & ad consuetam viuendi rationem paulatim redire, vlceribus etiam nōdum cicatrice obductis, nec maculis prorsum exstinctis: quæ tamen postea paulatim exsiccantur, euanescuntque omnia, idque hyeme. Nam æstate & temperato cælo domi laborantes continere superuacaneum puto: quin & detersis sudoribus matutinis sumptoq; cibo vel foris inambulare, vel quotidianis muniis vacare permitto, dum ad vespertinos sit redeundum, ac nihilominus perfectæ curantur. tanta est opiatæ vis atq; efficacia. At verò cum vel minimum huius Luis fermentum aliquando diu consopitum intúsque delitescens recidiuam haud rarò inuehat: quādiu vel tubercula, vel vlcera, vel maculæ, vel dolores supersunt: tamdiu profectò suspecta esse medico debet futura valetudo. Eam ob rem si quis existimationem integram tueri, & nominis famam præclaris curationibus extendere contendit, remediorum vsum minimè intermittat, dum omnem Luis sobolem radicitùs exstirpauerit, tantíque ac tam crudelis tyranni

ranni omnia vestigia deleuerit. Quòd si fortè vel cubantis intemperantia, vel exoleti ligni infirmitate quippiam aliquando reuirescat, recurrátque post aliquot menses aut annos, simulatque hoc deprehensum fuerit, candem omnino suaserim subire curandi rationem, dum nihil prorsus supersit: neque igitur dierum numerus, neque ligni & opiatæ pondus vtendum certò definiri potest. Recens inquinati sæpe xv aut xx diebus perfectè liberantur. vtuntur ligni pondere sex, septem, octóve ad summum librarum: opiatæ ℥ iij. aut paulò amplius. At qui morbi diuturnitate extenuati sunt, & doloribus ac nodosis tuberculis iam obsessi, vix quadraginta aut quinquaginta diebus euadunt. Ligni ℔ xv. aut xx. aut vltra insumunt: opiatæ ℥ iij. aut iiij. Qui sæpius etiam fuerunt peruncti, omnium difficilimè, & vix vnquam in totum liberantur, duplici de caussa: quòd & ea sit hydrargyri vis & proprietas, vt qui eo fuerunt peruncti, aliorum remediorum vires vix sentiãt: & quòd etiam morbi huius caussam altius illa in corpus impingant. Metuunt ac verentur nonnulli, cùm gracile & siccum corpus, aut morbi diuturnitate exsangue & exarefactum occurrit, viribus ne destituatur in hac curatione, aut etiam in hecticam tandem coniiciatur vel corporis atrophiam, ob ídque parum quid satis esse putant, cui vis morbi cædere possit, dum vires recreentur. At certè multorum fide & experientia comprobatum est, hac victus obseruatione siccos humescere & macros pinguescere, estque huius cremoris natura, neminem destitui vt sinat. Quare etiam infirmissimis non minus, sed aliquanto etiam plus dandum est, quia nihil cum impetu facit, cùm eius iuramentum sit paulatim sanare. In his tamen aut nulli aut parcè mouendi sunt sudores, dum vires paulatim huius decocti beneficio receperint. Interim nisi vlcera & vulnera sint, nihil foris illinitur. His verò si exigua sint, neque vnguentum neq; aliud quid imponendum: sed exspectandum, dum exstincta mali radice sponte siccescant. Sin altius serpunt, sordidioráque sunt, aqua nostra planè diuina bis térve quotidie abluantur, carpinatúmque gossypium in ea maceratum imponatur vlceris cauo. Hæc non modò mirificè deterget, & siccat, serpentéq; malignam putredinem arcet & cohibet, sed etiam quicquid in vlceris cauo durum est, paulatim maturat &

in pus deducit. vlcus dein carne replet & tandem cicatrice obducit, vt multorum vnguentorum vice meritò vſurpari poſſit.

Luis aliis affectibus implicatæ curatio.
CAP. XIII.

CVRATIONEM Luis Venereæ ſimplicis recens aut non ita pridem contractæ, quàm breuiſſimè licuit, perſtrinximus. Nunc cùm plures cum ea concurrant & implicentur morbi, aut iam diu inueterata eſt, quænam tenenda curandi methodus, tradendum. Lues Venerea morbis quibuſcumque componitur ac complicatur: interdum omnino conſentit atque congruit; interdum diſſentit. Conſentit, cùm eius curatio aliis quoque ſanandis conducit, aut nihil ſaltem obeſt. Diſſentit, cùm eius curatio alteri incommodat, moramque adfert. Lui conſentiunt Arthritis omnis, & dolores externarum partium omnes à capitis diſtillatione, intemperies ventriculi aut iecoris humidior aut frigidior, hincque nata obſtructio, vel etiam hydrops, epylepſia, vel etiam ſtupor, paralyſis; aliſque complures ab humida & frigida cauſſa etiamnum præſente contracti. Hos itaque & ſimul cum Lue & ſeorſum ſanare licet. Cumque id tentare liber, ab vrgentiore ſemper incipere iubemur, altero tamen, quoad fieri licet, minimè neglecto. Diſſentiunt febris omnis, intemperies hepatis calidior & ſiccior, pſora, lepra, aliaque omnia ſcabiei ſiccæ genera: omnis ſanguinis ſiue ex vtero, ſiue ex ano, ſiue ex pulmone reiectio, aliique affectus complures à calida & ſicca cauſſa etiamnum præſente profecti: horum enim legitima curatio legitimis & refrigerantibus medicamentis perficitur, quorum vſu quoniam Lues fit deterior multo, eius quoque & difficilior & longior futura eſt, quæ calidis & ſiccis & valdè attenuantibus remediis perficitur, curatio. Itaque cùm horum quiſpiam acutus & præceps; vt pleuritis, vel febris ardens Lui complicatur, poſthabita Lue, eius ſtatim debet tentari curatio, iis tamen remediis, quæ quàm minimum Luis cauſſam augeant. In connexis enim affectibus vrgentiori vel præpoſtero ordine in primis eſt ſuccurrendum: atque in id quod eſt grauiſſimum, omni cura & co-

& cogitatione primùm incumbendum, siue id ante Luem Veneream & cœptam eius curationem partum iam erat, siue recens, dum legitima tentabatur curatio, interuenerit. Grauissimum porrò est vel quod maximè ægrum in vitæ discrimen adducit, vel de quo is grauissimè conqueritur, cuius interdum precibus cedere cogimur. Horum exempla ponenda.

Non ita pridem tonsor me ad visendum rusticum quendam bene habitum & quadratum deduxit. qui cùm duos iam annos ab inunctione ex hydrargyro, omni dolore vacasset, ac omnino restitutus sibi videretur, in recidiuam tamen incidit, qua duos iam menses crudeliter admodum premebatur. Dolores acerbi tibias & brachia media obsidebant, atque ipsas etiam scapulas, noctu grauius excandescentes: sed omnium grauissimi in capitis externa parte figebantur, in qua etiam aliud circa pericranium occalluisse plurimis in locis deprehendebatur, fauces quoque ingens vlcus ad palati basim iam diu occupabat sordidum. nihilominus tamen nec decumbebat, nec cibi fastidio, nec siti premebatur, sed muniis omnibus pro more vacabat, dum superueniente inopinata deglutiendi difficultate, & viribus repentè concidentibus in lecto manere coactus est, in quo eum deprehendi languidum cum pulsu frequenti & sceleri, febre teneri, ac maxima difficultate non modò deglutiendi bibendíque, sed etiam loquendi: nihil interim tumoris foris in faucibus, vt neque intus in amygdalis apparente. Quis non hîc agnoscat periculosam anginam Luis recidiuæ implicitam, omni celeritate accommodatis remediis, Lue etiam neglecta curandam? At imperitus tonsor moræ impatiens, lucro inhians, omnia deglutiendi symptomata ad fauciũ vlcus pertinere credẽs, statim me inscio suis seruis inungendum aut potius miserè iugulandum ægrum commisit. Itaque vnguento proritata fluxione noua, biduò extinguitur. Haud mitiùs cum aliis multis agitur Lue Venerea correptis, si vel febris adsit continua, vel etiam grauis morbus aliquis, cuius postponatur curatio.

Familiaris quidam meus annos natus triginta quinque, quater aut quinquies in anno diris cruciatibus spinam dorsi à scapulis ad finem lumborum obsidentibus,

& nonnunquam ischiade solebat torqueri sine febre, sine vlla spirandi aut meiendi difficultate, sine vomitione, idque à maligna quadam distillatione, Luis naturam, qua olim inunctione fuerat curatus, resipiente. Hic cùm sæpius à nobis fuisset his dolorib. liberatus, iteratis purgationibus, vnguentis, & solis anodynis primùm, deinde resoluentibus & roborantibus, ac demum recreatis viribus æstuariis ac foribus siccis capiti admotis; recurrerétque nihilominus dolor cõsuetus; atrocis tandem Chirurgi industriam experiri cogitauit, num fortè horum dolorum radicem penitus eximere posset, ac recidiuæ periculo liberare. Hic dolorem crudelissimum ad lumborum regionem pertinentẽ nephriticum esse ratus: languidum iam ægrum quatuor iam dies noctésque insomnem in balneum præcipitat aquæ dulcis calidioris, ibíque morari diu iubet: quod ille dolori crudelissimi leniẽdi spe fretus exequitur; dum resolutis spiritibus ac defecto præ virium inopia corde, mori se non sentiret. Rectè quidem hic properabat dolori, vt crudelissimo symptomati vires frangenti corporis gubernatrices, neglecto etiam morbo succurrere. Hoc enim præstabilius, quàm vrgentioris ferocia sinere prosterni ægrotantis vires, quarum gratia curatio instituitur. Nam quanquam sublato morbo symptomata protinus vanescunt, neque vsquam possint in corpore sola subsistere; si tamen grauia adeo infestáque sint, vt periculum sit, ne antequam dematur morbus, violentia aut pernicie iugulent; leniẽda protinus, ipsáque medendi methodus inuertenda. At ibi tamen peccatum grauiter est. Est enim terminus nunquam prætereundus medico, qui ex arte generosè contra morbum quempiam pugnare contendit, constitutus, vt tutò medicetur ei qui dolorem mitigat, vt vires custodiat, per ea scilicet, quæ virium robur tuẽtur atque cõseruant symptomata leniẽdo, quo & morbo resistere & curationis spacio sufficere possint. Iam verò si Lui complicatus dissentaneus affectus diuturnus & lentus est, cuius nequeat statim curatio perfici, & à quo etiamnum aliquando neglecto minus quàm à Lue impendeat periculi, eo posthabito Lues curanda periculosior, iis tamen remediis, quæ cõtrario & dissentienti morbo quàm minimùm obsint. At si æquè graues & periculosi existunt; non huic aut illi prorsus, sed vtrique mediocritate quadam & remediorum con-

trariorum

trariorum temperatione eadem opera succurrendum.

Esto itaque, nobis occurrat quispiam annorum xxv, Lue Venerea contaminatus: cui corpus sit siccum & aridum, variis febribus biliosis obnoxium: volæ manuum plantæque pedum impendio sæpè caleant: os amarore perfusum sit, atque perpetuò aridum, vnde cibi inappetens & siticulosus euadat. Luem Veneream si quis remediis descriptis curare aggredietur, aliis affectibus neglectis, in certum vitæ discrimen ægrum adducet. Etenim manifesta hæc viscerum intemperies calida & sicca refrigerari & humectari postulat, seruato robore: Lues verò contracta, non nisi attenuantibus & resoluentibus, quæ omnia ferè siccant & excalfaciunt, curari debet. Itaque summa methodo opus est, quæ eodem tempore remediorum cõtrariorum permistione, vtriusque affectus curationem perficiat: vt increscenti phlegmone digerentia remedia reprimentibus permista adhibemus. Victus instituatur non omnino siccans, aut tenuis, vt in curatione legitima; sed quodammodo humectans & refrigerãs: in quo per initia loco Guaiaci sola in potu vtatur ptisana. In cibo conuenient non modò pulli columbini aut gallinacei, aliæve carnes coctu faciles, assæ in succo oxalidis aut mali granati aut aurancij maceratæ, sed etiam elixæ atque etiam interdum ex iis paratæ sorbitiones refrigerantes, aut etiam hordeatum. Æger quoque non semel tantùm die aut bis, sed ter quatérve copiosiùs alendus. Soluenda primo statim die erit aluus medicamento è Catholico: aut si magis atrideat, per cassiam fistulam; aut per apózema aliquod in duos matutinos haustus alternos ex decocto aperiente, incidente, detergente & refrigerante comparatum cum senna & agarico. Hæc enim omnia quoniam purgando humectant, pariter & refrigerant, idcirco sanè viscerum siccitatem & calorem emendant immodicum, nõ tantùm quòd humores acres biliosósque expurgent; sed etiam propria vi & insita facultate. Rhabarbarum sola siccitate noxium est, multóque magis, quæcunque vehementiore aliqua siccãdi & excalfaciendi vi pollent, vt scammonium, colocynthis, aloë. Postridie purgationis apozemabis die vsurpandum ad materiæ præparationem paretur. Repurgato bis aut ter alternis diebus corpore mittendus sanguis est, pro plenitudinis & virium ratione. Ita enim non modò viscera totúm-

que corpus refrigeratur, ſed plenitudinis etiam pericula, quæ aliis attenuantibus reſoluentibúſque concitari facilè poſſent, declinantur. Poſteaquam viſcerum impuritati & intemperiei proſpectum erit VII aut VIII diebus, refrigerantibus his & blandè expurgantibus: propria Luis remedia adiungenda ſunt. Itaque priſanæ loco decoctum Guaiaci hoc modo præparetur, quo & in paſtu & extra paſtum cùm volet vtatur. Ad ſudores quoque promouendos cõcinnetur etiam validius Guaiaci decoctum, quod longo vſu notauimus non modò non augere calidam & ſiccam viſcerum intemperiem, ſed ita etiam humectare, vt quauis ratione extenuatos & macros pinguiores reddat, & omnia ſymptomata ab intemperie calida & ſicca hepatis contracta demulceat. Quod in legitima curatione monuimus, aluum ſemper liberam eſſe oportere; id in hac corporis conſtitutione maximè curandum, obſeruandúmque eſt; neque committendum, vt quippiam circum hepar aut lienem aut in ipſo etiam meſaræo indureſcat. Tertio igitur quoque die ſi ea ſubſiſtat; aut etiam, ſi ſponte aliquid deponat, quarto tamen quoque die, ſi quid in viſceribus iamdiu hærere vel de quotidiano etiam alimento gigni, cumularíq; exiſtimatur; expurgandum vel apozematis ſuprà poſiti doſi: vel caſſia fiſtula, vel Catholico: eodémque diu validiore Guaiaci decocto manè ſaltem abſtinendum: niſi in eius ℥ vj. ſennæ ℥ ß. incoquere viſum fuerit, ídque percolatum loco apozematis vſurpare ad vtrumque efficax. Cùm iam horum remediorum alternato vſu, toto corpore humorũ portio maior abſumpta diſſipatáque fuerit, ac corpus ad opiatæ vſum rectè præparatum: balneum paretur aquæ dulcis tepidæ: in quod ingreſſus æger opiatæ iuſtam quantitatem deglutiat, ac mox Guaiaci decoctum ſuperbibat, ibíque deſideat integram horam. In exitu dein ad ſudores pro viribus excipiẽdos in lecto ſe componat. Balneum præter quam quod è corpore ſicco ſudores copioſiores elicit: partium etiam ſolidarum omnium nedum viſcerum ſiccam & calidam intemperiem ſi quid aliud emendat, impeditque quo minus ſudorum eruptione ac moderate ſiccantium remediorum vſu, quæ ad curationem reliquam neceſſaria ſunt, lædi poſſint. Maximè autem melancholicis omnibus Lue impeditis conuenit: quos conſtat ſicco eſſe viſcerum & partium

ſolidarum

ſolidarum temperamẽto, quod humectari deſiderat. Id itaque vel quotidie vel alternis diebus ſemel ingredi ſiccos & attenuatos, calida & ſicca vel alterutra hepatis intemperie affectos confert. Ad id autem præparentur, qua ratione iam dixi, perſeuerentque, dum Lues omnino ſit ſublata, aut certè quandiu opiatæ vſus erit neceſſarius: niſi fortè intermittere aliquot dies adſtantis medici prudentia aliquando cenſuerit. Quòd ſi forte per curationem, iudicatione quapiam repugnante balneum ingredi non licuerit; ea certè abſoluta, ſi qua longo remediorum vſu partium temperiei labes inuſta eſt: ea tepentis balnei vſu ad multos dies continuato facilè delebitur; niſi vel hydropis vel deſtillationis cuiuſdam conſuetæ metus abſtinendum exhortetur. Sic autem vt dixi tepidum ex decocto herbarum refrigerantium & humectantium comparatum: in quo, vt neque in egreſſu, ſudores nec promoueantur, nec excipiantur. Confert tamen ingredientem ſequentis decocti refrigerantis & viſcera roborantis ℥ vj. ebibere, quandiu aſſidenti medico videbitur. (*Hoc decoctum in neutro exemplari video deſcriptum, ſed medico ad praxim ſuam vera arte inſtructo facile erit ſimile formare.*)

Curandi modus perfectiſs. CAP. XV.

IAM verò ſi neglecta Lues aut imperfectè curata tamdiu in corpore hæſit, vt non modò dolores implacabiles, ſed nodos etiam compluresvel in tibiis vel in capite inuexerit; ſuprà poſita quidem curandi methodus tenẽda eſt; ſed cui alia atque alia pro laborantium natura & ſymptomatum varietate validiora remedia accedãt. Duos referam à me reſtitutos, quorum imitatione cæteri curari poſſint.

Dominus de Meſieres, Prior S. Dionyſij à carcere annos natus XL. corpore mediocriter carnoſo & bene habito, Lue correptus Venerea, ſeniores ſtatim conſuluit præclaræ huius vrbis Medicos & Chirurgos. Horum omnium communi conſilio atque conſenſu repurgato prius corpore ac ſanguine miſſo, hydrargyro accuratè inungitur. ſputatio erumpit VII. die copioſa: tandémque aluus etiam ſponte reſoluitur. quod animaduertentes, qui hunc inungebant Chirurgi, breui adeò curatum iri pollicebantur, vt iam ſi-

bi restitutus videretur, eorum nimirum omnium vsu, quæ ad perfectam per hydrargyrum curationem spectant. Verùm enimuero cùm iam exactis diebus viginti, opis nihil afferretur;reuocati in subsidium Chirurgi, morbi cōtumaciam arguunt:quæ interdum nisi iterata simili inunctione compesci aut cohiberi non possit:ad quos accersiti medici facilè annuunt.Itaque eandem,sed tamen crudeliorem curationem expertus est:cùm nihilo magis quàm prima leuaretur.calumniam amolientes chirurgi,quosdam esse propo suerunt,qui licet curatione hac non modò non liberentur, sed etiam crudelius multo, quàm priùs crucientur; exactó tamen ab ea mense vno atque altero paulatim postea sanescunt, hydrargyro partibus solidis admisso morbi causam sensim demoliente,superantéque. Quod sibi laborans salutis cupidus facile persuasit. Sed cùm totos tres mēses mussitans nihilo melius haberet; ac multi præterea scirrhi ac tophi in capite,in osse crurium,humerorum & brachiorum exorti essent diris cruciatibus molesti; Chirurgos reuocat: qui vno omnes ore curationem per hydrargyrum repetendam putant. Neque hi prius finem inunctionibus imponunt; quàm duodecies duobus annis eandem curationem tanto dolore tantísque cruciatibus sine vlla ope perpessus est. Inde siccum adeò & ex sangue corpus euasit, vt in eo nihil præter aridam cutim & ossa superesset, ac τὸ σκελετὸν potiùs videretur,quàm viuum corpus.Tophi interim multi obsederant tibiarum,crurium,brachiorum & capitis ossa diris cruciatibus,qui impedierunt,quo minùs integro biennio somnum inire potuerit. Hos Chirurgi alia curandi ratione destituti, cauterio aperire cogitāt:ita virus aliquod aperta cute stillaturum sperantes. Itaque cùm duobus in locis, vbi tophi crudelius affligebant, nudatum in capite os nigrum cerneretur:ipsum terebello eximunt humoris acrimonia parte iam interna exesum,& veluti terebra omnino perforatum,ac cùm ne sic quidem dolores remitterent:nec somnum iniri posset: emplastris de Vego cum duplicato mercurio hominem per mensem vestiunt. Alij vinum Guaiacinum postea per mensam exhibent: alij etiam balneo ex decocto Guaiaci mergunt:sed omnia nullo auxilio. Itaque hominem moribundū pro deplorato deserunt, nulla ei medicamenta opem allatura professi. Quam cedo cla-
dis

dis tantæ caussam afferent? Cur hydrargyrum, quod Luis alexipharmacum vnicum prædicabant, hunc atrociter adeò diuexatum restituere non potuerit? Empiricos credo cū rationem instituisse dicent. At chirurgi erant huius præclaræ vrbis celeberrimi, medicorum etiam multorum adiuti consiliis, nec ægrotus ipse sibi vnquam defuit, nihil enim ei vnquam tam durum, támque molestum præscriptū est, quod non dicto citius subire voluerit. Nemo à seruis accuratius vnquam fuit tractatus. Denique non opes, nō ætas, non vires, neque quidquam aliud illi defuit quod ad curationem requiri possit. Ratum igitur sit, hydrargyrū Luis non esse antidotum, sed Empiricorum inuentum quod tanquam fucum malo adhibent, neque à viris bonis & reip. studiosis tam fallacem, incertam atque adeò crudelem curationem vnquam tentari debere. Non multò melius, cùm hæc scriberem, actum est cum huius vrbis medico docto quidem & bene noto, sed nimis credulo. Hic cùm ex impuro concubitu contraxisset penis vlcus, ac tandem in Luem veneream incidisset: quinquies crudelem eā curationem frustra tentauit. Nodosis tandem tumoribus & diris cruciatibus in dies inualescentibus prorsum contabuit, dum dentibus excidentibus, ac gingiuis putredine absumptis, crudeliter vitam finierit.

Qua ratione restitutus ille sit.

Cùm aridum corpus lenta etiam febre contabescere videretur, visum est ægrum alere euchymis & concoctu facilibus, cuiusmodi sunt pulli gallinacei, columbini, perdices iuniores, dein vitulina caro & hœdina, hísque persimiles aut etiam prꝑstantiores. Sint autem hæc ob corporis ariditatem maciémque modò elixa, modò assa. facilius est enim liquidis impleri, reficíque, quàm durioribus. Conueniebat itaque ex Guaiaci decocto vitulina caro cum pullo gallinaceo diu elixata, circa finem adiecta oxalide, boragine, buglosso, portulaca & pimpinella siquidem eorum expressum ius bis die ad ℥ vj. exhibitum præterquam quod vires promptissimè & sensim instaurat: morbi quoque caussam mitigat. Ab ea sorbitione, quæ octaua quaque hora exhibebatur, quippiam assum, si poterat, assumebat, tandē pro bellariis vuas passas & panem biscoctum. A vino toto cura

tionis decursu abstinendum censuimus,id nimirum verum esse experti,quod iam semel admonui,Guaiaci & aliorum alexipharmacorum beneficio neminem qui vino vtatur facilè posse restitui. Eius loco Guaiaci decoctum,quale in legitima curatione descripsi,tum in pastu, tum insiti extra pastum vsurpabatur : cui inter coquendum cornu ceruini rasuræ ℥ ß.addebatur. Manè hora sexta & à prandio hora quarta ℥ vj.sequentis decocti exhauriebat:neque tamen sudores,qui è corpore exsangui & præarido nullis præsidiis elici possunt,exspectabat:neque si erumpere potuissent, vires ferendo fuissent.

Decoctum.

℞ rasuræ Guaiaci interioris nigri , odoriferi,resinacei quart.ii.corticum eiusdem puluerisatorum. ℥ j. ß. infunde in ℔ vj aquæ tepidæ:fiat decoctum addendo rad. helenii, polypodii querni,gran.iuniperi , radicum cichorei an.℥ j. passularum enucleatarum ℥ j ß.seminum cardui benedicti radicum tunicę tormentillæ an. ℥ ß. pimpinellæ,morsus, scabiosę an.p.j.

Semel in hebdomade repurgabatur sequenti aut simili medicamento : quod licet languido videri posset validius paulo , si quis tamen quæ alibi diximus memoria repetat, corpora nempe quæ hydrargyro fuerunt inuncta,duplo validiora medicamenta perferre,nec facilè iis commoueri, aliter iudicabit.

(*Nec hoc auctoris medicamentum purgans nancisci potui*)

Hæc dum fiunt,cataplasmata institui ad scirrhos remolliendos discutiendósque efficacissima huiusmodi.

℞ sem.sinapi in aceto macerati per horas xx. dein contusi ℥ ii.radicum bryoniæ crud æ ℥ ij.radicum sigilli beatæ Mariæ crudi ℥ vj.axungiæ porcinæ veteris omnium æquale pondus:croci ℥ ß.malaxentur simul in formam cataplasmatis pro partibus dolentibus.renouetur semel quotidie & ad multos dies perseueret.

Fiat & emplastrum nostrum , quod capiti toti quidem insideat per tres aut quatuor hebdomadas,sed ea lege vt leuetur quotidie semel,dum totum caput oleo nostro efficacissimo obungatur,renouetur verò sexto quoque die.

Em-

Emplastrum.

℞. sem. sinapi per noctem in aceto macerati ℥ ij. piperis, pyrethri, caryophyllorum an. ʒ ij. maceris ʒ j. hellebori nigri, rad. ireos Florentinæ, hermodactylorum an. ʒ iij. sem. staphis agriæ ʒ j. ß. gummi pini & ammoniaci an. ʒ j. ß. malaxentur simul cum oleo de euphorbio, addendo in fine terebinthinæ q. s. vt bene cohæreant omnia, fiat emplastrum per magdal. extendatur portio super alutam pro nodosis tumoribus aut doloribus diuturnis capitis à Lue, aut alia caussa frigida circum pericranium collectis.

Oleum.

℞. rad. acori, galangæ, cal. aromatici an. ʒ iij. nucis moschatæ, caryophyll. cinnamomi piperis vtriusque pyrethri, maceris an. ʒ ß. foliorum siccorum lauendulæ, maioranæ, origani, saluiæ, pulegij, mentæ, rorismarini an. p. j. florum anthos, saluiæ, lauendulæ, an. p. ß. olei communis ℔ j. vel amplius si voles, aquæ vitæ ℥ ix. reponantur omnia in phiala vitrea, bulliant supra cineres calidos ad aquæ consumptionem, deinde exprimatur oleum in torculari ad vsum dictum in curatione.

Cùm primùm horum remediorum vsu dolores aliquantum cõquiescere cœperunt: non modò lenta illa febris, quę hectica putabatur, euanuit: sed corpus cùm carne sensim ita vires recepit, vt in lecto sedere posset. Æstuarium tum temporis parari iussi, in quo tertio quoque die semel intromitteretur, ac illic sederet, quamdiu vires facilè ferre possent. sed prius decocti ℥ vj. exhauriebat, præmissa opiatæ ʒ j. Dein de ad ignem totum corpus oleo nostro calente inungebatur molli frictione. hoc enim si quid aliud infestas hydrargyri qualitates venoso generi impressas debet, & natiuum recreat calorem, omnium quæ in nobis sunt functionum auctorem. In æstuario exiguus aliquis sudor statim eliciebatur: quem imbecillæ vires cùm sustinere haud possent, aperto æstuarij ostio, ac lectum repetente laborante, statim sistere cogebamur. In hanc medendi rationem dum pertinaciter insisto, ita ægri iacentis vires paulatim recreari in dies visæ sunt: vt tandem circa quadragesimum diem certa nobis salutis spes affulgeret. Nam non modò

dolores illi capitis inueterati resoluto humore extinctáq. causa euanescebant: paulatímque scirrhi omnes nodosi dissoluebantur: sed & quæ cruda & cinericia initio fuerant alui excrementa, bene figurata & rufa reddebantur: simúlque pro aquosis & tenuibus vrinis crassiores & flauiores effluxerunt, ipséque æger, qui duos annos fuerat peruigil, noctu aliquantum dormitabat. Hinc pulsus statim meliores euaserunt, & vox initio ita exilis vt vix obaudiretur, validior ac plenior edebatur. Sed & seruo & baculo innixus ad LX curationis diem corpus erigere cœpit, ac tandem incedere, quo tempore sudorem satis copiosum semel die per vires elicere licuit, non in æstuario solùm, sed etiam in eius egressu in lecto, non quidem diebus continuis, sed triduum interquiescendo, dum validior natura quotidie eorum eruptiones perferre posset. Iam verò cùm corpus initio osseum, carne iam satis vestitum videretur: sorbitiones & elixa omnia circumcidimus, assis solis eum committentes, ne (quod in fine aliorum multorum diuturnorum morborum nimio potu aut humidorum ciborũ vsu fracto iecoris robore contingit) in huius quoque, declinatione, tumor aliquis œdematosus in pedibus ac tibiis irreperet. Huius enim rudimenta vesperi iam in pedibus cernebantur, cùm præsertim aliquantisper stabat aut incedebat. Sed & electuar. trium santalorum quadruplicato Rheo parari curauimus, cuius tabellam vnam manè bis in hebdomade ad iecoris robur potioni Guaiacinæ præmitteret. Cúmque omnis doloris expers fuisset dies iam quindecim, ac bene adeò omnia iam membra nutriri viderentur, vt paulatim magis ac magis omnes eius artus corroborarentur, die tandem curationis LXX. Guaiaci decoctum validius aliquot menses intermittendum, censuimus, si quid interim non prorsus exstinctum dolores tuberáve protulisset, nos id verò nouo tutius facilisisque remediorum vsu repetito exstincturos, roborata nimirum quiete & natura ferente. Verendum enim ne iisdem remediis natura diutius assuefacta, illorum vim tandem non sentiret, aut certè aspernaretur. Neque verò hic, vt in recenter contaminatis metuendum ne interim radices altiùs morbus agat: reddatúrque difficilior. Immo qui in tam calamitosum corporis statum aut sua negligentia aut medicorum inscitia præ-

cipitatã

cipitati sunt, vix vnquam nisi in annum iterata curatione modò proposita restituuntur. Verùm enimuero Guaiaci imbecillius decoctum in ipso etiã interuallo vini loco prudenter me consultore vsurpauit, ne vaporem quidem vini admittens. Mense exacto bellè adeò habere cœpit, vt consueta munia omnia obire posset. Idcirco & aëri die Februarij XII. se committere cœpit & quoquouersum discurrere, nullis dolorum vestigiis, ne in iis quidem locis in quibus ante curationem tubera discruciabant, remanentibus. Tantùm capite & artubus grauis sibi videbatur, & veluti lassitudine quadam pressus, idque præserrim cùm è sereno in nubilum aut pluuiosum cœlum mutabatur,& post exercitationes œdemate quodam pedes vesperi dolebant, sed quod manè prorsus euanuerat.

Quanquam post exactos quatuor menses neque dolor, neque aliud extimescendum quidquam superuenerit,quod latentis fermenti suspicionem vllam mouere posset:visum est tamen curationem repetere feliciter antea vsurpatam, vt si fortè lentus crassúsque humor aliquis,aliúdve Luis fermentũ circa perioftea supererat, prorsus huius remedij cõtinuatione attenuari, paulatímque in sudores resolui posset:simúlque malignitas si qua solidis partibus infixa delitesceret, extingui, atque ita omnium tuberum dolorúmque causa exstirpari ac funditus euelli. Ingrediebatur porrò semel in die æstuarium, inungebatur quoque oleo nostro:in quo æstuario, vt & ab eius egressu sudores in lecto excipiebat pro viribus. Vesperi verò hora quarta sorbebat quidem decoctum, sudores tamen minimè promouebat, nec lectum repetebat.In pastu vtroque mediocriter assis omnibus alebatur ac biscocto pane vtebatur, quem in hunc modum parari curabam:

℞.sem.card. benedicti mundati, pimpinellæ mundatæ, anisi & feniculi an. ʒ j. misceantur diligenter cũ quantitate sufficienti pastæ ex optima farina, seu ex qua fiunt panes ciuium Parisiensium fermento adiecto. Dein fiant panes bene cocti, qui vbi refrixerint, in tesseras secentur, ac saccharo in aqua rosata soluto abluti, in forno tepido diu siccentur,atque ita ad vsum reseruentur. Istorum tandẽ remediorum vsu salubriter adeò viuit, vt nunquam laborasse videri possit. Quam Deus mentem omnibus indat, vt

ita curari velint, antequam tam crudeliter fuerint excarnificati.

Quidam non ita pridem ad me venit, cui vlcus ingens à penis radice totum imum ventrem & inguina atrociter depascebat, vmbilicum etiam supergressum, quod neque emplastris de Vigo cum superaucto Mercurio, neque vllis inunctionibus sputationem & alui fluorem mouentibus coërceri potuerat, adeò interim extenuato corpore, vt qua ossa tegerentur, nihil præter cutim superesset. Alius faucium malignum adeò vlcus & omnibus remediis ex hydrargyro rebelle gerebat, vt columella iam exesa radice decidisset, exederentúrque omnia tenella narium & palati ossa. Vterque curatione supradicta x x i v. diebus conualuit, nullius alterius medicamenti ope, nisi quòd exesæ & vlceratæ particulæ aqua nostra diuina bis aut ter quotidie admouebatur.

Opiata antidotus alexipharmaca.

℞. scordij ℥ ß. polij montani, pulegij, prassij albi, origani, calaminthæ, hyperici, centaurij minoris, stœchados, chamædryos, chamæpityos, spicæ nardi an. ʒ ij. seminum anisi, feniculi, petroselini, dauci, sileris montani, rutæ, ocymi, hormini, thlaspi, baccarum lauri, sem. pæoniæ maris an. ʒ j. ß. rad. aristolochiæ rot. gentianæ, diptamni, Valerianæ, asari, an. ʒ j. zinziberis, nucis moschatæ, caryophyll. piperis, croci an. ℈ iij. cinnamomi electi, myrrhæ, castorei, styracis calamitæ an. ʒ iij. mellis boni q. s. fiat opiata.

Aqua mirifica.

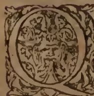
℞. scordij m. ij. calendulæ, morsus, pimpinellæ, hyperici, betonicæ, maioranæ, buglossæ, scabiosæ, saluiæ an. m. j. hyssopi, melissi an. m. j. ß. contundantur & in vase terreo nouo ad solem exponantur, adiecta ea aquæ quantitate, qua omnia bene mergi possint, ita vt aqua superet. Vbi sex septémve dies in sole efferbuerint, exprimere vehementer ea oportebit: deinde in remanente humore similes herbas contusas reponere, & rursus soli exponere, vt suprà, dum octo aut decem dies efferbuerint (sed interim semel

mel saltem quotidie ista moueri debent baculo) ac tum exprimere. Deinde in manente liquore sequentia miscere. ℞ rad. tunicæ tormentillæ, sem. card. benedicti an. ℥ ß. zedoariæ, nucis moschatæ, caryophyllorum an. ʒ j. macis ʒ ß. sem. pimpinellæ ʒ j. ß. croci ʒ j Mithridatij op. ℔. j. theriacæ veteris ℥ iiij. commista soli exponantur ad 5. aut 6. dies aut amplius in alembico obturato. Deinde fiat omnium distillatio in vase duplici, & seruetur ad vsum.

Aqua diuina ad vlcera.

℞ sublimati optimi gr. XII. aquæ plantaginis ℥ VI. decoque super calidos cineres in phiala vitrea ad dimidias, & vtere.

IO. FERNELII CONSILIVM EPILEPTICO PRÆSCRIPTVM.

Cvm apud eruditos experientésque viros scholastica & minutissima quæque persequi indignum videatur, & superuacaneum, operæ precium & vestra eruditione dignum de affectione proposita duxeram, etiamsi apprimè grauis & curatu sit difficilis, paucis multa complecti, & summas rerum sententias appositè apud vos proferre. At quoniam ita nunc vestra exigit sedulitas, vt non contracta, sed effusiore quadam orationis serie rem totam particulatim explicem: obseruata quadam styli moderatione, neque periphrasi, neq; metaphoris, neq; iocis, sed seriis nudisq; verbis orationem aliquantum dilatare contendam: non tam vobis, quàm laboranti, & iis qui ingentem admirantur scriptorum vocem satis facturus. Sequar autem non eum quem de exponendis naturalibus, non naturalibus & contra naturam rebus artificiosè ordi-

nem proponitis, ſed quem tandem reſolutione ad curationem tenendum exiſtimaui. Primúmque quæ propoſiti mor bi aut ſymptomatis notio ſit & ratio,& quæ vis attingam.

Morbus,item ſymptoma quod in conſultationem & deliberationem venit,epilepſia eſt, quæ annos decem inſedit, ac inueterauit. Hæc licet à leuioribus orta initiis, olim in vertiginis potius quàm in epilepſiæ genus diuertiſſe videbatur, progreſſu tamen dierũ verã & exquiſitã epilepſiæ ſpeciem eſt conſequuta. Tanta affinitate hi affectus connexi ſunt, vt rectè Auicēna vertiginem diminutam epilepſiã ex eaque in hanc tranſitum fieri notauerit. Cùm etiã in cõſummata epilepſia obſeruemus non ſemper grauiores illos & immaniores,ſed & interdum leuiores quoſdam & irritos inſultus fieri,qui vt in vertigine nulla conuulſione,ſed ſola ſenſuum & viſus hallucinatione cerebrum impetunt. Cùm nimirum proxima illa continénſque mali cauſa leuiùs excandeſcit,& exiguum de ſe vaporẽ effert. Hanc autem quæ illuſtrem & magnificum virum diris modis exercet, & exquiſitam & conſummatam epilepſiã eſſe recipio, quòd in eius paroxyſmo abſoluta fiat totius corporis conuulſio, quódque ſpuma ſtridore quodam elidatur ab ore, & ſenſus omnis atque cognitio cum memoria pereat. Imò verò ſi neque vllum eius ſignum deſcriberetur à vobis, veſtra tamen authoritate innixus,hanc pro epilepſia habendam eſſe non dubitarem.

Sed quum tamen tria à Galeno tradantur, vſuq; notentur epilepſiæ genera: Vnum ab extremis ſuſcitatum corporis partibus,vt à manuum pedúmq; digitis: Alterum ab inferioribus viſceribus: Tertium à cerebro, quod primarium eſt & ipſi proprium: Optarem ſanè à vobis indicia tradita pathognomonica,tum epiphænomena, quibus certò & luculenter intelligerem in quod genus epilepſiam hanc referendam putetis. Id enim tum ad medendi rationem,tum ad remediorum inuentionem imprimis neceſſarium videbatur,quum non vna omnium, ſed ſua ſit cuiuſq; generis curatio. Aliis multo ante paroxyſmum tempore caput artúſq; omnes ingraneſcunt, aliis nauſea,aut etiã vomitio moleſta eſt, aliis ſtupore quodam refrigeſcunt artus: alij inſtantem paroxyſmum præſentiunt, poſſúntq; impendentis repentini caſus pericula vitare: alij derepentè prehenduntur & con-

concidunt, nulla præsensione futuri mali. Sunt qui paroxysmo soluto protinus surgũt nullo affecti symptomate: nõnullis verò symptomata quædam ab accessione grauia manent. Horum igitur animaduersione propriũ epilepsiæ genus designari internoscíque debuerat. Cęterùm in hac reticentia coniiciendum nobis & disquirendum in quod hæc genus maximè pertineat. Comitiali morbo intercipiuntur mentis sensuũq; functiones, hinc cerebri censetur affectio, At quoniam ea interceptio interdum fit consensu aliarum partium, vt duobus prioribus generibus: interdum verò per se affecto cerebro, neq; ex his quæ describuntur vlla priorum generum audio pathognomica signa, in postremum diuertendum puto, & recipiendũ cerebrum ἰδιοπαθείᾳ atque etiam πρωτοπαθείᾳ concuti. Nec enim venenatus vapor instar auræ frigidiusculę, aut è pedibus, aut è manibus sensim partium continuatione in caput aut cerebrũ obrepere percipitur, nec ventriculi cordísve subuersio, aut præcordiorũ molesta coarctio paroxismum anteuertit, aut ob oculos nõnulla quasi spectra obuersari videntur. Sed cùm illustrissimus derepentè quasi attonitus, aut fulgure percussus corruat, necesse est cerebrum, & ipsam mentis ac sensuum arcem obsideri, in eáq; proximam & continentem huius epilepsiæ causam contineri, ac proinde in tertium hanc genus esse coniiciendam. Hanc denique epilepsiam esse primariam, & vt appellant, essentialem.

Percepta iam affecta sede, & quòd cerebrum non aliarũ partium consensu, sed per se & primariò laborat, disquirendum quæ in ea sit causa. Galenus tertio de locis affectis, & libro de symptomatum causis, epilepsiam, quæ præsertim primaria sit, contendit ex obstructione quadam omnium ventriculorum cerebri proficisci, ob quam animalis spiritus liberè nequit in sensuũ motúsq; neruos influere, & omnis legitima tum mouendi tum sentiendi, atque ratiocinandi functio perit. Impedita verò natura arctius oppressa nondum tamen prostrata onus quasi excutiens, caput corpúsq. vehementer concutit, dum obstructione soluta infarctum humorem expellat. Hanc causam, quam vos rectè formalem nuncupatis, magnæ licet rationum probabilitati innixam, & Galeni decreto passim comprobatam, validis tum argumentis tum experimentis in pathologia & in dialogis

Obstructionẽ vẽtriculorũ cerebri non esse causam epilepsiæ, sed qualitatem quandam malignam occultã cerebro veneni infestam.

de abditis rerum causis infregimus, aliam statuentes, nempe malignam & occultam qualitatē cerebro cunctisq; facultatibus animalibus perinde atq; venenum infensam, quę vt è pede percipitur specie quadam frigidioris & malignæ auræ per continuatas partes sursum in cerebrum efferri: ita ex ipso quoque cerebro suscitari potest, idq; protinus sua malignitate ferire nulla præsensione paroxysmi futuri. Hanc verò qualitatem malignam & aduersissimam cerebri multo validius excutere contendit, quàm humorem simplicem sola mole obstruentem, neque tamen concussioni aut conuersioni finis est, donec qualitas illa vaporis specie suscitata dissipetur, aut sponte sua euanescat. Causa hæc non admodum ei dissimilis est quam vel ipse Galenus libro sexto de locis affectis de vteri strangulatu fatetur. Vt enim è sanguine menstruo, atque è semine corrupto vis quædam venenata profertur, quæ in præcordia, in fauces, atq; in ipsum cerebrum prorumpēs paria strāgulatus symptomata gignit: ita sanè & alia quædam venenatæ & malignæ qualitatis species epilepsiam facit. Propriè autem epilepsia symptoma est: qualitas verò maligna cerebro insidens ipsa morbus est, isque partis similaris, & quem alibi demonstrauimus totius substantiæ morbum appellandum esse. His ergo principiis firmius innitendum, hæc stabilienda sunt nobis fundamenta, si quæ tam diri & inueterati morbi curatio speretur.

Causa materialis continens, seu proxima. Quanquam autem huiusce qualitatis ad excitandam epilepsiam summa atque etiam præcipua vis est, non parua tamen existit & eius materiæ, è qua tāquam è fonte qualitas illa prodit, & sine qua vix illa subsistit. Eam quidem esse crassam lentámq; pituitam cuidam melancholico humori permixtam, & in cerebro contineri, eique pertinacius adhærescere, multis complector indiciis. Ac quidem vetus illa dextræ naris obturatio, ante annos quindecim nata, oculi quoque dextri obtusior acies, dextræ auris grauior auditio, dextram ipsam cerebri partem, nōn parum offendi, luculenter demonstrant. In ea autem cerebri parte dextra, pituitæ lentæ magnum esse prouentum, ostendit, insita cerebri temperatura humidior, quam deinde supra modum auxerunt ingluuies crapula, cruditates, & aër impensè frigidus ac humidus. At verò melancholiam pituitæ permisceri,

misceri, testantur ætas in eum humorem gignendum propensa, curæ, mœrores, & graues cogitationes quibus dominus implicatur. Quod etiam nobilissimus vir plerunque citra occasionem metu atque mœstitia iactetur, Hippocrati indicium est iam obsidentis melancholiæ. Hic certè affectus illos tanta affinitate coniunxit, vt ex eo eodémq; melancholico humore nasci putet: qui si in cerebrum insideat, epilepsiam: si in mentem, melancholiam facit. Itaque pituitæ ac melancholiæ non exigua est redundãtia in parte dextra cerebri. Sed hæc si simplex sit, minimè epilepsiã infert, nisi & ea quam dixi externa qualitas accedat. Quocirca varia hæc cerebri excrementa diutius cohibita, & inhærentia, dierũ numero, progressúque tẽporis corruptione nacta sunt externam illam ac prorsus malignam qualitatẽ, in qua dixi mali essentiam haberi. Ad hæc multũ mihi contulisse videtur tuberculũ in dextro tẽpore instar oui columbini exortũ, & ipsi comitiali morbo coætaneum. Memini iis dissectis quos viuentes morbus comitialis aliquando immaniter corripuerat, me aliàs circa meninges, aliàs in cerebri substantia putridam quandam & glutinosam saniem quantitate fabæ aut nucis iuglandis inuenisse, quæ crudelis huius & immanis affectus fomes fuerit. Ita igitur de continenti mali causa, déque primaria affecti sede statuendum.

Quoniam verò continentem illam & proximam morbi causam, alia quædam antecedens appellata fouet, quæ & ipsa interior existit, & sine qua summoueri illa integrè non possit, de hac quoque dicendũ. Ea est totius corporis cacochymia & impuritas ex praua viscerum constitutione profecta. Magna hæc quidẽ & in primis obseruanda, quòd affectæ sedi ipsíque cerebro primo mali fonti nouam assiduè materiam suppeditet. Illustrissimo igitur viro iecoris, cordis, cerebri, & renum insita temperatura, ex parentum semine, & primo ortu calida humidáq, est, ac deinde similis reliquo corpori ést impartita, quandoquidem totius temperatura principum partiũ, vt autor est Galenus, constitutionem ferè sequitur. Optima quidem illa, & ad probum sanguinẽ, & bene quadratum corpus cõparandum apta: at verò postea in frigidiore humidiórique cœlo frequens habitatio, paludum, lacuum, & stagnorum expiratio fœtida, victus omnium quos audiui intemperantissimus, omniũ obsonio-

rum & ferculorũ varietate confertus, nullo instructus ordine, supra facietatem ferina quadam voracitate grauis, vt ei qui gulę & abdomini omnino sit natus, viscera, venas, habitumq; totum cruditatibus implens: Somni, laboris, exercitationis, inanitionis, & pathematum animi ratio prorsus neglecta, bonam illam & laudabilem temperaturam, atque insitam corporis constitutionem penitus euerterunt, & pro ea vitiosam substituerunt: nuncq. ingluuie aliisq; commemoratis causis obruto calore natiuo, vires & facultates, præsertim naturales, quæ illius beneficio fouentur, impeditæ ac etiam debilitatæ, tantam alimentorum molem modificare atq. domare minimè potuerunt. Hinc non cruditates modò, sed & omnis generis excrementorum prouentus, toto sic corpore succreuit, vt pars nulla existat quæ non proprio quodam superuacui humoris vitio prematur. Ventriculum multa esse pituita confertum indicio est nausea illa frequens, & tenebræ à cibo ob oculos offusæ, huiusq; ingentem copiam in intestina deuolui, aliam in eis etiam gigni, minimè dubitari potest. Cerebrum multò grauiùs illius redundantia offundi testantur peculiares eius affectiones. Sed & iecur, & lienem obstrui, atque etiã turgere, illud quidem bilis flauæ, hunc verò atræ copia, indicio sunt præter cætera, mores olim quidem ob hepatis calorẽm, & bilis feruorem in iracundiam, nunc verò ob nimiam adustionẽ in melancholiam propensi. Sub hac vitiosa substitutione viscerum, quis reliqui corporis bonus habitus esse possit? Corpus totum supra naturam & ætatem ingrauescens, impuritatis ingentem molem & aceruum confirmat. Hęc igitur corporis impuritas ob viscerum imbecillitatem & continuatam viuendi rationem illegitimam, quotidiè noua etiam atque etiam succrescens, nouũ quoque pabulum suggerit continenti causæ quam in cerebro constituimus. Neque hæc antè conuenienter extirpari potest, quàm corpus ipsum omni sorde & illuuie sit expurgatum.

Prognosticum.

Epilepsiam quæ aut annum ætatis vigesimumquintum excessit, aut postea hominem adoritur, cõmori, & in supremum vitæ diem manere autor est Hippocrates: Cùm præsertim vt hæc vehemens fuerit, & originis suæ nec certum habuerit

habuerit initium, nec compertam sedem. Classici verò autores toto hanc genere immedicabilem statuunt, quòd causa non satis perspecta illam videant neque medicamentis, neque vacuationibus vllis, neque cœli mutationi, neque viuendi legibus cedere, neque temporis diuturnitate vinci. Quibus de causis plerique omnes diuinam hanc appellāt, & pro eius curatione implorant diuorum operam. Huius sanè conditio & essentia supra elementorum naturam est, omnémque sensum, & humanæ mentis aciem effugit: non ratione aut demōstratione, sed obseruatione sola & vsu cōprehensa. Quanquam autem difficilis est epilepsiæ curatio præsertímque in malè habito corpore, suscipienda tamen ea est, atque iis remediis tentanda quæ multis sæpe profuerunt. Ea licet quadam substantiæ proprietate id præstent, arte tamen adhibenda sunt exinanito & puriori iam facto corpori.

Medendi Methodus.

Curationis initium ab eo quidem ducendum est, quod resolutione atque inuestigatione postremò fuit inuentum. Id autem est totius corporis cacochymia & impuritas, qua præsente, nec tutò quidem medicamenta, quæ substantiæ proprietate prodesse solent, adhibeantur. Sæpe enim vel malum ipsum ingeminatur, vel etiam noua quædam symptomata accersunt. Itaque corporis hæc immodica moles inprimis absumenda, & in pristinum naturalémque statum quoad licet reuocāda. Deinde caput & cerebrum modis omnibus exhauriendum ac demum ipsa morbi radix funditus euellenda, corroboratis simul hisce partibus quæ vehementius afflictæ fuerant. Quæ omnia si non æquè distinctè vt pronunciantur, tutò nihilominus & pro eius quod curationi profuerit iudicio, opportunè decernentur.

Corporis totius curatio.

Nec superuacuam humorum exuperantiam, nec corporis tantam molem semel & vniuersè demoliri licet. Non enim tam repentinam mutationem illa natura ferat, sed sensim ac pedetentim, vt quæ longo tempore contracta sunt, lentè quoque citra virium offensionem tollantur. Neq; id profectò solis medicamentis præstandum, vt quorum im-

modico vsu corpus nimium labefactetur, sed tum his, tum victu tenui & accommodato. Hic enim cruditates & luxuriantem corporis molem sensim absumet: illa verò superuacuos ac etiam iam corruptos humores sensim quoque excludent. Quoniam verò methodicā illam curandi formam satis videor demonstratione prosequutus, vt tandem frugifera sit hæc nostra contemplatio, conducibile sit omnem deinceps curationis seriem subnectere. Nec enim verebor apud eruditissimos viros ipsas medicamentorum formas depromere, quòd sæpe curandi summa vis posita sit in remediorum quantitate, & vtendi ratione. Autumno igitur aut alio quouis clementiore cœli statu curatione suscepta, primùm aluus, si adstrictior erit, clystere proritetur, qui etiā crassam intestinorum pituitam eluat, atque detrahat. Atque is in ℔.j. decocti accōmodati habeat hieræ simp. diaphœnici an.℥.ß. mellis ros. & anthosati an.℥.j, olei rutæ & anethi an.℥.j.ß. Postridie portio humorum superuacuorum qui in ventriculo & in primis ductibus sine adhæsu fluctuant, expurgetur hoc medicamento: ℞. polypodij quercini, sem. carthami, carui, fœniculi, foliorum senæ an.ʒ.iij. epithymī ʒ.j. fiat decoctio in vnam dosim. in colatura infunde rhabarbari electi ʒ.j. ß. agarici trochiscati ʒ. j. cinamomi ʒ. ß. expressioni adde syr. capillorum Ven.ʒ.vj. fiat potio. Detur manè horis saltem quatuor ante cibum. Tertio die constituatur viuendi ratio tenuis, & citra manifestum calorem attenuans, eáque ex cibis euchymis, vt ex pullis gallinaceis & columbinis, ex perdicibus, auiculis montanis, phasianis, & similibus: iísque assis potius quàm elixis. A iusculis & sorbitionibus multis abstinendum, quoniam præcordia nimis implent atque distendunt. A fructibus quoque & leguminibus, & ab omnibus flatulentis aut vaporosis. His igitur & purioribus cibis qui facilè designari poterunt, parcè nec vnquam ad satietatem vtatur, & solum bis die cibum sumat, idque ex iustis interuallis quæ concoctioni sint satis. Percipiet autem dominus laborans se his conuenienter vti, si nec ventriculi distentionem, nec rugitum, nec ructum vllum in concoctione sentiat. Vt etiam potu cruditatum portio facilius absorbeatur, in eásq; natiuus calor validius incumbat, parcus sit potus, ísque in pastu solo: potu enim quàm cibo impleri facilius est. Immoderatus corpus grauat,

uat,omnémque cōcoctionem interpellat. Hoc etiam tempore humores ad pleniorem purgationem apparandi erūt, vel apozemate ex rad:petroſelini,fœniculi, & polypodij cū hyſſopo,betonica;& ſtœchade,in quo nonnihil oxymelitis diſſolutum ſit.Vel ſi mauult guaiaci decocto in quo cōmemoratæ radices,& herbæ ſub finem aliquantū incoctæ fuerint.Alterutro aut bis die,aut certè ſemel vtendū horis duabus tribúſve ante cibū.Sed quàm minimè ciendi ſunt ſudores.Si interim aluus ſubſiſtat, ſollicitetur cōmemorato clyſtere.Cùm & victus ratione,& apozemate diebus quinque aut ſex apparati iam ſatis,ac fortaſſis cōcitati erunt humores,altero medicamento proliciendi erunt, quod aut priori ſimile ſit,aut aliquanto efficacius,& curando affectui accōmodatius. Quale hoc eſt:℞.rad.apij, polipodij quercini, ſem.carthami,paſſularū mundatarū,fol.ſenæ mundatorum an.℥ iij.epithymi ℥ j.fiat decoctio pro vna doſi.In colatura diſſolue pulueris hieræ ſimpl.diaphœnici an.℥ ij.fiat potio. Detur manè horis ſaltem quatuor ante cibū. Ab hac purgatione ad apozema redeundum,victúſque ſimilis cōtinuandus ac deinde poſt dies circiter quinque, tertio medicamēto,ſi res,poſtulet purgandum,quod horū perſimile ſit. Vbi autē circiter diebus quindecim horū remediorū ope vētriculus,iecur,lien,pācreas & partes omnes quæ in prima corporis regione cōſiſtunt,puriores exiſtent,tū deinde ſecunda corporis regio quæ maiorum eſt venarum tempeſtiuè vacuabitur ſectione venæ. Hanc enim nō modò morbi ſpecies atque magnitudo, ſed & corporis habitus & antè acta vita poſtulant,vires verò & ætas permittunt. Secāda porrò erit vena cubiti media,quæ & è cerebro,& è iecore,ac inferis partibus perinde vacuat:& ea quidē in brachio dextro, quòd oculus dexter ſit hebetior,eiúſque lateris auris atq; etiā naris obturetur,& tuberculū in dextro tempore promineat,partéſq; omnes dextræ ad motū,& ad ſua munera ſint ob humorū copiam & grauitatem ignauiores. Detrahetur autem ſanguis non minus quàm libra vna quæ vnciarum eſt duodecim.

Cerebri particularis curatio.

A venæ ſectione cùm iam corpus extenuari & marceſcere cœperit,ne quid ad perfectā curationē deſit, tertia corporis regio,quę ſummas omnes partes ipſúmq; caput complectitur

tur,exinanienda erit.In ídque vtiliter guaiaci decocto, vel simplici,vel,vt dixi,cõposito sudores bis die aut semel cientur.Et quo tẽpore dimanabunt,tonso iam capite adhibeantur hæc calorifica.℞.seminis anisi,fœniculi,cumini,baccarum lauri contusarum an.℥ ij.milij ℔.j. salis vulgaris librã semis.torrefiant omnia in sartagine,reponantur in sacculis qui calidi applicentur capiti tempore sudoris. Sudore deterso pituita è dextra præsertim nare proliciatur hoc errhino: ℞.saluiæ maioranæ an.℔.iij.tritis affundantur vini albi ℥ iiij.fiat expressio in qua maceretur radicis cyclamini minutim concisæ ʒ j.rursum exprimatur,reponatur pro errhino hauriatur in narem dextram ,vel penicillus in eo intinctus immittatur in narem dextram,contineatúrque dum pituita profluat. In aurem verò dextram quotidie manè huius liquoris duæ tréſve guttulæ instillentur.℞.aquæ vitæ,succi cepæ an.℥.ij.in quibus infundatur pulpæ colocynthidos ʒ. j.in expressione castorei ℈ ij.repone, & vtitor vt dixi, obturetúrque auris bombace.Pomeridianis horis sub cœnam cucurbitulæ scapulis,ceruici & occipitio affigendæ, modò leues,modò cũ scarificatu,ídque maximè parte dextra quæ grauius afficitur.Hæc igitur topica remedia cum guaiaco, & victu tenui eousque continuanda erunt , dum odoratus nari,& auditus auri dextræ sit restitutus. Quod si non facile sit assequi,nonnunquam manè caput ieiuno lauandum, fouendúmque erit lixiuio calido in quo cephalicæ herbæ incoxerint,quod & eius noxios humores vetustate concretos colliquabit, fluxósq; reddet, vt deinde topicis illis prõptiùs obtemperent , simul etiam occulta quæcunque cerebri vitia deteget.

Peculiaria huius epilepsiæ remedia.

Superiorum remediorum continuatione,cùm & corporis totius & cerebri vitiosa constitutio in pristinam ac ferè naturalem rediisse videbitur,intermisso guaiaci & topicorum remediorum vsu,sed tamen victu siccante,tenui,& attenuante semper obseruato , epilepsiæ remedia propria opportunè decernuntur,hac ferè methodo. Primùm quòd vniuersalis purgatio aliquandiu fuerit intermissa,hoc modo repetenda erit:℞.fol.saluiæ,betonicæ,stœch.anthos, an.m. ß.epithymi ʒ.j.fol.senæ mundat.ʒ.iij.fiat decoctio pro vna dosi,

dosi,addendo sub finem agarici ʒ j.ß. in expresso adde pulhieræ diacolocynthidos ʒ ij.fiat potio sumenda die electa, horis quatuor ante cibum.Postridie bolus hic voretur. ℞. conseruæ betonicæ, anthos an.ʒ.ß. mithridatij veteris ʒ.j. misce. capiat manè horis tribus vel quatuor ante cibũ. Sequenti die qui tertius erit,puluis hic sumatur,vel solus, vel hydromelite dilutus:℞.rad.aristolochiæ rotundæ ep thymi an.℈.ß.rad.asari ℈.ij.fiat puluis tenuis.sumat manè horis duab.ab accepto iusculo,aut ab alio quouis leui cibo. Si fortè vomitionem concitet,non antè cibus alius offeratur, quàm ea desierit:ac tũ pulli aut capi iusculum apprimè cõueniet,ad hoc deinde consuetus cibus.Si ob amarorem huius pulueris difficilior sit vsus poterit in pilulas redigi,quæ parem vim & facultatẽ obtinent.Est autem vis huic medicamento summa ad epilepsiam.At nihilominus ne quid suspectum supersit,die quarto,cauterio aperiatur tumor in tẽpore dextro prominens,illæsisque venis,arteriis, & musculis,sensim omnis eius illuuies eluatur atq.detergatur, sinatúrq; aliquandiu manare dum in naturalem statum redeat. Occipitium verò, aut syncipur ad coronalem commissuram cauterio inurere,nihil mea sententia contulerit,neque id citra grauioris periculi discrimen experiri licet.Thermarum,quacunque sint facultate præditæ,vis ad affectũ hunc nulla deprehendetur.Neque fieri potest vt corpus à prauis humoribus aptius vindicetur, quam exposita ratione curãdi.His ita paucis videor ad quæstiones respondisse in quibus plurimum inerat difficultatis.

Cæterum vt totam curationem compleam,& huic quasi colophonem addam,dum vlcus in dextro tempore inustum curabitur,vsurpanda erunt remedia quæ secreta proprietate epilepsiam inhibent,atque etiam depellunt.Cuiusmodi est puluis, ut electuarium ex scobe cornu cerui & eboris,cranio humano,radice & semine pœoniæ maris,visco quercino,corallio,& gingibere exceptis saccharo soluto aqua betonicæ.Semen pœoniæ maris collo subnexum vim habere experimur,& vngulam eius animalis quod vestrates *ellend* appellant,vel appensam, vel annulo inclusam vidimus epilepticam accessionem cohibere.Æstiuo solstitio,& maximè diui Ioannis Baptistæ profesto, si artemisiæ herbæ radix euellatur,sub ea verus carbo,sed tamẽ bene o-

doratus, inueniri solet, qui sindone inclusus appensúsque collò epilepsiam arcet. Et hæc quidem propriè symptomati, cætera verò quæ prædixi eius causæ succurrunt.

Precautio.

Hac autem curatione prorsus & ad vnguem completa, ne postea in consimilem affectum relapsus contingat, obseruanda erit aut quàm proximè licebit viuendi ratio iam exposita. Circum solstitia & æquinoctia Luna decrescente, clystere præmisso corpus purgetur medicamento quod præscripsi ex hiera diacolocynthidos. Postridie bolus detur ex Mithridatio. Tertio die vomitio proritetur vel puluere, vel pilulis præscriptis. Reliquo deinceps tempore ex interuallis ea vsurpentur, quæ dixi proprietate valere. Si certus & status est epilepticæ accessionis recursus, iisdem mediis quinque sexve diebus vtiliter anteuertetur, nec eius præcauendi certior vlla statui potest.

FINIS.

INDEX IN THERAPEVTICES SEV METHODI MEDENDI LIBROS VII. ET ANNEXOS TRACTATVS.

 554

Calida

 555

Iris

Pæonia

Remedia

 566

 563

INDICIS IN THERAPEVTICES SEV METHODI MEDENDI LIBROS SEPTEM FINIS.